

שבוע פרשת תצא

(23 – 29 August 09)

ג' – ט' אלול ה'תשס"ט

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה – אך חשוב להניחן מיד בבוקר

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנְנָתָם לְבִנְיָךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמָּת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמִיעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלָקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתָם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתְּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמָּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבֵר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם. (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

חֲרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ כְּמוֹד מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שִׁמְתַּחֲלֵק לִימֵי הַחוּדָשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיתיות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֹרָה הַנֶּבֶל וְכֹזֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹדֶךָ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרְךָ בַּלְּאֲמִים: ה כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתְךָ: ו רֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יַחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֲחַלְקָה שְׂכָם וְעֵמֶק סָפוֹת אֲמַדְדָּה:
 ט לִי גִלְעָד | לִי מִנְשָׁה וְאַפְרַיִם מְעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָוִם
 אֲשִׁלֶּךְ נַעֲלִי עַל־פְּלִשֶׁת אֲתַרְעָע: יא מִי יִכְלֵנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָוִם: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים
 זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֲתֵינוּ: יג הֲבֵה־לָנוּ עֲזָרָת מִצֹּר וְיִשׁוּא תִשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים
 נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול וכאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמִּנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פִּתְחוּ דַּבְּרוּ
 אֹתִי לְשׁוֹן שֹׁקֵר: ג וּדְבַרִּי שִׁנְאָה סִבְבֹּנִי וּיִלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה:
 ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת מִוֶּכֶה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי:
 ז בַּהֲשִׁפְטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
 יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וְדִרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּבְזּוּ זָרִים יִגְיעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אַחֲרֵיתוֹ לַהֲכָרִית בְּדֹר
 אַחֵר יִמַּח שָׁמָּה: יד יִזְכֹּר | עוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אֲמֹו אֶל־תִּמְחָ: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד
 וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאִבּוֹן וְנִכְאָה לִבָּב לְמוֹתָת:
 ז וַיֵּאָהֵב קָלָלָה וַתְּבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלָלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים
 בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲמָה וְלִמְזוֹחַ תִּמְכִּיד יַחְגְּרָה: כ זֹאת | פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת
 יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עָשִׂה־אֹתִי לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הַצִּילָנִי:
 כב כִּי־עֲנִי וְאִבּוֹן אֲנִכִּי וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־כְּנֻסוֹתָו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי כְּאַרְבָּה: כד בְּרַכִּי כִּשְׁלוֹ
 מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כַחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאֲוִנִי יִגְיעוֹן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 הַוְשִׁיעֲנִי כְּחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אֲתָהּ יְהוָה עֲשִׂיתָהּ: כח יִקְלְלוּ־הֶמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוּ |
 וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׁוֹטְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשָׁתָם: ל אֹדְדָה יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבִתְוֹךְ
 רַבִּים אֶהְלֶלְנוּ: לא כִּי־יַעֲמֵד לִימִין אִבּוֹן לְהַוְשִׁיעַ מִשְׁפָּטַי נַפְשׁוֹ:

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
 (ב) מזמורי תהלים ק"ח ק"ט ג
 (ג) מאמר ד"ה כי תצא למלחמה שבת פרשת תצא, י"ד אלול אלול ה'תשל"א ה
 (ד) משיחות שבת פרשת תצא, ט' אלול, ה'תשמ"ט ח
 (ה) לקוטי שיחות פרקי אבות – משנת רבי חנניא (בלה"ק) טז
 (ו) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת תצא כב
 (ז) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תצא לא
 (ח) הלכה יומית לעיון ברמב"ם לג

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

- (ט) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תצא לו
 (י) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תצא סד
 (יא) – ספר המצוות לשבוע פרשת תצא עג
 (יב) נביאים וכתובים תצא פרק כ, דברי הימים-ב פרק יז פא
 (יג) מסכת בבא בתרא עם ביאורים מדף ב עד דף ח פד

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

- (יד) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן קיג
 (טו) שולחן ערוך הלכות תפילה - אדמו"ר הזקן קיג
 (טז) לקוטי תורה – ביאור מאמר ולא תשבית - אדמו"ר הזקן קיד
 (יז) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי קטז
 (יח) דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק" קיז
 (יט) תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש קיח
 (כ) קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב קיט
 (כא) ספר המאמרים הש"ת - אדמו"ר מוהרי"צ קיט
 (כב) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ קכ
 (כג) ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ קכא
 (כד) אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ קכד
 (כה) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת תצא ע"פ חומש "תורה תמימה" קכה
 (כו) לוח זמנים לשבוע פרשת תצא קמב
 (כז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש קמג

בס"ד. שבת פרשת תצא, י"ד אלול, ה'תשל"א

(הנחה בלתי מוגה)

כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבת שבינו, וידועים הדיוקים בזה¹
 במפרשי המקרא² ובדרושי רבותינו נשיאינו³, א' מהו שנאמר כי תצא למלחמה לשון⁴
 יחיד, והרי מדבר לכלל ישראל. ב' מהו שנאמר על אויביך, לשון רבים, דלכאורה⁵
 הוה-ליה-למימר בלשון יחיד. גם מהו על אויביך ולא עם אויביך. ובכלל צריך ביאור מאי⁶
 קא-משמע-לן בזה דהרי פשיטא שמלחמה היא עם האויב. גם מהו שמסיים הכתוב ונתנו⁷
 ה' אלקיך בידך, ונתנו לשון יחיד. גם צריך ביאור כפל הלשון ושבת שבינו.
 אך הענין הוא, דהנה התורה כולה היא הוראה נצחית⁸ לכל אחד ואחד מישראל בעבודתו⁹
 בכל זמן ובכל מקום, וזהו מה שנקראת תורת חיים היינו שהיא הוראה בחיי האדם.
 ומזה מובן, שכל הענינים שבתורה שייכים בכל מקום ובכל זמן, לא רק בשנים כתיקונן¹⁰
 וגם כשאין בית המקדש קיים. וכן הוא גם בפרשה זו דכי תצא למלחמה שהיא הוראה¹¹
 בעבודת כל אחד ואחד מישראל.
 והענין הוא, דהנה על הפסוק כי תצא למלחמה אמרו רבותינו ז"ל¹² במלחמת רשות הכתוב¹³
 מדבר, דהחילוק בין מלחמת מצוה ומלחמת רשות מבואר ברמב"ם הלכות¹⁴
 מלכים¹⁵, דמלחמת מצוה יש בכללה גם מלחמה שהיא לעזרת ישראל מיד צר שבא עליהם,
 ומלחמת רשות היא כדי להרחיב גבול ישראל וכו'. ומזה מובן לענין ההוראה בעבודת¹⁶
 האדם, שהכוונה במלחמת הרשות היא לעבודת האדם שענינה להרחיב גבול ישראל, היינו¹⁷
 לא מלחמת הגנה בלבד אלא מלחמת תנופה. וזהו מה שמבאר ב'לקוטי-תורה'¹⁸ שענין¹⁹
 מלחמה זו בעבודת האדם הוא ענין עבודת התפילה כמאמר הזהר²⁰ שעת צלותא שעת²¹
 קרבא, וכמו שכתוב²² אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי ותרגם אונקלוס בצלותי²³
 ובבעותי, דענין מלחמה זו הוא לעלות ממדריגה למדריגה ולא רק מלחמת הגנה. וזהו מה²⁴
 שכתוב כי תצא גו', שזהו ענין של יציאה, כי כדי שעבודת התפילה תהיה בשלימות צריך²⁵
 לצאת מהגבלות ומדידות שלו, עד שיוצא למעלה מהגבלות דטעם ודעת, שזהו כללות²⁶
 ענין תפילת שמונה עשרה, ביטול שלמעלה מטעם ודעת. והגם שעבודת התפילה היא בסדר²⁷
 והדרגה, וכדאיתא במדרש²⁸ שהתפילה היא סולם, שהסולם כתיב בו²⁹ מוצב ארצה וראשו³⁰
 מגיע השמימה, היינו שמתחיל ב'ארצה' ורק אחר כך מגיע השמימה, מכל מקום עוד³¹

(1) פרשתנו (תצא) כא, י.

(2) ראה אלשיך עה"פ.

(3) אוה"ת פרשתנו ע' תתע.

(4) ראה תניא רפי"ז. מאמרי אדמו"ר האמצעי פרשתנו

(דברים ח"ב) ע' תפא. לקו"ש ח"ה ע' 241 הערה 14. ובכ"מ.

(5) הובא בפרש"י עה"פ.

(6) פרק ה הלכה א.

(7) פרשתנו לד, ג. לה, ג.

(8) כן הובא בכ"מ בשם הזהר. וראה זהר ח"ג רמג, א

(ברע"מ). ח"א רמ, ב. תקוני זהר תקון יג (כט, ב).

(9) ויחי מה, כב.

(10) ראה זהר ח"א רסו, ב. ח"ג שו, ב. תקוני זהר תקון מה

(פג, א).

(11) ויצא כח, יב. מקומות שבהערה הקודמת.

1 בהיותו בארץ צריך להיות אצלו התוקף דהנה ה' נצב עליו גו'¹², היינו שמכיר שצריך לצאת
2 ממדידות והגבלות שלו. [וזהו גם מה שאמרו רבותינו ז"ל¹³ על הפסוק¹⁴ חדלו לכם מן
3 האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא, אל תקרי במה אלא במה וכו', דלפני התפילה
4 היינו קודם שנתקשר לאלקות, הוא נחשב כמו במה, ולכן¹⁵ אסור לאכול קודם התפילה,
5 כמאמר רבותינו ז"ל¹⁶ על הפסוק¹⁷ לא תאכלו על הדם].

6 **ובזה** יובן מה שכתוב כי תצא למלחמה לשון יחיד, שכל עם ישראל נקרא בלשון יחיד,
7 כי כיון דקאי במלחמה דעבודת התפילה, הרי ידוע שענין עבודת התפילה צריך
8 להיות באופן של אחדות ישראל ואהבת ישראל, וכמו שכתוב בכמה מקומות¹⁸ (והביאו
9 אדמו"ר הזקן בסידורו¹⁹) שנכון לומר קודם התפילה הריני מקבל עלי מצות עשה של
10 ואהבת לרעך כמוך²⁰. וכן אמרו רבותינו ז"ל בגמרא²¹ לענין תפילה, אל תפרוש מן הצבור.
11 ועל-דרך-זה מבואר בכמה מקומות במעלת התפילה בציבור דוקא כמו שכתוב²² הן א-ל
12 כביר ולא ימאס, שאין הקב"ה מואס בתפלת הציבור, דמכל זה מובן שענין אחדות ישראל
13 הוא ענין עיקרי בתפילה, ולכן נאמר כי תצא לשון יחיד.

14 **ומה** שנקרא בשם מלחמה יש לומר, כי הנה התפילה היא עבודה שבלב, כמאמר רבותינו
15 ז"ל²³ איזוהי עבודה שבלב זו תפלה, ומבואר ב'תורה-אור' פרשת משפטים²⁴, שענין
16 העבודה הוא מלשון עיבוד עורות, היינו שצריך עיבוד וזיכוך ויגיעה עצומה. ולכן נקרא
17 זה בשם מלחמה.

18 **וממשיך** על אויבך, ולא עם אויבך. כי כאשר היציאה למלחמה היא באופן המתאים
19 עם כל הפרטים הנ"ל, הרי אז כבר בצאתו למלחמה הוא נמצא מעל אויביו היינו
20 למעלה ממנו, שאין המלחמה באופן שנלחם עם איש שהוא בערכו, אלא הוא למעלה
21 ממנו. ומה שכתוב אויבך לשון רבים, יש לבאר על פי מה שאמרו רבותינו ז"ל²⁵ עֲשׂוּ שש
22 נפשות היו לו והכתוב קורא אותן נפשות ביתו לפי שהן עובדין לאלקות הרבה, ויעקב
23 שבעים היו לו והכתוב קורא אותן נפש (שבעים נפש) לפי שהן עובדין לא-ל אחד. אמנם
24 לבסוף כתיב ונתנו ה' אלקיך לשון יחיד. והענין הוא, שהכוונה בזה היא שאופן הנצחון
25 הוא בקלות כאילו נלחם עם אדם אחד בלבד, שכובש ומנצח את כולם בבת אחת. וכמו
26 שהיה במלחמת סיחון, כמו שכתב רש"י²⁶ שאמר הקב"ה מה אני מטריח על בני כל זאת

(19) לפני "מה טובו".

(20) קדושים יט, יח.

(21) ברכות לו, ריש ע"א. וראה גם סה"מ תרח"ץ ע' רב.

(22) איוב לו, ה. ברכות ח, ריש ע"א.

(23) תענית ב, סע"א.

(24) עו, א.

(25) פרש"י ויגש מו, כו.

(26) חוקת כא, כג.

(12) ויצא שם, יג.

(13) ברכות יד, א. – בהבא לקמן – ראה לקו"ת פינחס עט,

ד. אוה"ת בראשית (כרך ו) תתרכ, א. סה"מ קונטרסים ח"א כא, סע"א ואילך. ועוד.

(14) ישע"י ב, כב.

(15) לקו"ת שם. ועוד.

(16) ברכות י, ב.

(17) קדושים יט, כו.

(18) ראה לקו"ש חלק כה ע' 374. וש"נ.

לצור על כל עיר ועיר, נתן בלב כל אנשי המלחמה לצאת מן העיירות ונתקבצו כולם
 למקום אחד ושם נפלו. [ועל-דרך-זה כתיב בנביאים²⁷ לענין מלחמת גוג ומגוג (ואומרים
 זה בהפטרה בחודש תשרי) שכולם יתקבצו למקום אחד ושם יהיה נצחון מלחמת גוג
 ומגוג]. ועל-דרך-זה במלחמת מצרים כתיב²⁸ וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים
 ואמרו רבותינו ז"ל²⁹ דמה שנאמר מת לשון יחיד הוא משום שראו את שרו של מצרים
 מת, שעל-ידי-זה חסכו לעצמם מלחמה עם כל פרט ופרט. ובעבודה הרוחנית היינו ביטול
 המקיף דקליפה, בחינת הלבונה³⁰, שזהו ניצוץ הקדושה שממנו יונקים הקליפות, שזהו ענין
 שרו של מצרים או מה שנתקבצו במקום אחד, ועל-ידי ביטול ענין זה מתבטלים בדרך
 ממילא הפרטים. ובזה יובן גם מה שכתוב אחר-כך ושבת שביו, כפל הלשון, כי כיון
 שכבר נתנו ה' אלקיך בידך, הרי עוד לפני שהאדם עושה עבודתו כבר נמצא האויב באופן
 של שבי, אלא שכדי שלא תהיה נהמא דכיסופא אלא לפום צערא אגרא³¹, לכן צריך גם
 מעשה האדם שיהיה ושבת שביו.

והנה עיקר העבודה הנ"ל הוא בחודש אלול, שאז עיקר העבודה הוא אני לדודי ודודי
 לי³² [ויש לומר הרמז בזה, שתיכף לאחר אני לדודי, העבודה מלמטה, בא ודודי
 לי, ההמשכה מלמעלה, בדרך עד מהרה ירוץ דברו³³]. וכמו שממשיך בכתוב³⁴ ובכתה את
 אביה ואת אמה ירח ימים גו', ומבואר על-זה בספרים³⁵ דירח ימים זהו חודש אלול.
 ואחר-כך באים לשלימות הענין, דשלימות הבכיה היא בראש השנה ויום הכפורים, ועד
 שאחר-כך באים להושענא-רבה ושמיני עצרת, שעל-זה כתיב³⁶ ואחרי כן תבוא אליה
 ובעלתה, היינו היחוד דישראל וקודשא בריך הוא, שזהו בשמיני עצרת שאז ישראל ומלכא
 בלחודוהי³⁶ עד ש-והיו לבשר אחד³⁷. ומזה נמשך אחר-כך מה שכתוב בפרשה הבאה והיה
 כי תבוא אל הארץ³⁸ וקיום מצות ביכורים שמביאים משבעת המינים שהם טוב הארץ, היינו
 שמקבלים כל טוב הארץ בגשמיות וברוחניות, וגם מתקיים מה שכתוב בפרשה זו³⁹ ולא
 אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה'
 אלקיך, ועד לתכלית השלימות כפי שיהיה לעתיד לבוא. ויש לומר שגם זה שייך למה
 שכתוב כאן ובכתה את אביה גו', שהרי לעתיד לבוא כתיב⁴⁰ בבכי יבואו גו', וכתיב⁴¹
 הזורעים בדמעה ברינה יקצורו, וכתיב⁴² הלוך ילך ובכה נושא משך הזרע בא יבוא ברינה
 נושא אלומותיו, בעגלא דידן, בגאולה האמיתית והשלימה, בקרוב ממש.

(27) יחזקאל לח, יח ואילך.

(28) בשלח יד, ל.

(29) ראה זחר ח"ב נב, ב. נד, ב.

(30) ראה תו"א תולדות כ, ריש ע"ג. אוה"ת: וארא ע'
 ב'תקסח; נ"ך (כרך ג) ע' א'קצט. סה"מ תרנ"ה ע' קג. ד"ה ועשו
 להם ציצית תש"ל, ובהנסמן שם הערה 29.

(31) אבות פ"ה מכ"א.

(32) שה"ש ו, ג.

(33) תהלים קמז, טו. וראה לקו"ת ס"פ קרח.

(34) פרשתנו כא, יג.

(35) ראה לקוטי תורה להאריז"ל עה"פ. אוה"ת נ"ך (כרך א)

ע' תסז. (כרך ב) ע' א"נ. וראה לקו"ת פרשתנו לו, ד.

(36) ראה זחר ח"ג לב, א. ח"א רח, ב.

(37) לשון הכתוב – בראשית ב, כד.

(38) תבוא כו, א.

(39) כג, ו.

(40) ירמ' לא, ח.

(41) תהלים קכו, ה.

(42) תהלים שם, ו.

בס"ד. משיחות שבת פרשת תצא, ט' אלול ה'תשמ"ט.

1 א. בפסוק "כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה'
2 אלקיך בידך ושבת שבי" שבהתחלת פרשתנו – צריך
3 להבין¹: (א) למה נאמר "כי תצא למלחמה על אויבך",
4 ולא "עם אויבך" או "באויבך"², (ב) מהו "ושבת
5 שבי", דלכאורה, הוה-ליה-למימר "ושבת שבי"³
6 סתם?
7 ויתירה מזה – דיוקים אלו ("על אויבך", "ושבת
8 שבי") הם בסתירה זה לזה, כי:
9 "על אויבך" מדגיש את ה"עליונות" לגבי "אויבך",
10 כלומר, אף-על-פי שיש מציאות של "אויבך" ויש
11 צורך במלחמה כדי לנצח את האויב, מכל מקום, אין
12 זו מלחמה שבין שני צדדים שוים, אלא ישראל הם
13 "על אויבך", למעלה מאויבך.⁴
14 ויש מקום להוסיף עוד דיוק: שהמצב ד"על אויבך"
15 (למעלה מאויבך, אבל, יש להם ערך ושייכות
16 ל"אויבך") אינו אלא לאחר היציאה ("תצא") ממקומם
17 ודרגתם⁵, אבל מצד ישראל עצמם שהם "חלק אלקה
18 ממעל ממש"⁶, ועד ש"ישראל" וקודש-א-ברך-הוא
19 כולא חד⁸, אין להם ערך כלל עם אויבך, אפילו לא
20 באופן ד"על אויבך", אין להם שייכות כלל ל"אויבך".
21 ולאידך, "ושבת שבי" מורה על התוקף
22 ד"אויבך". ולהעיר ממה שכתוב⁹ "וילחם בישראל
23 וישב ממנו שבי", היינו, שישנו אויב שהוא חזק כל
24 כך שלקח בפועל שבי מישראל. ועוד להעיר בפרשתנו,
25 שגם לאחר שמנצחים את האויב ושבת ממנו שבי,
26 הרי זה נקרא "שבי", שניכר בשבי שהיה של אויבך!

(1) ראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי פרשתנו ע' תצא. אוה"ת שם
ע' תתע. ד"ה כי תצא תשמ"ה. ועוד.
(2) ע"ד מ"ש במלחמת עמלק (שאודותה נזכר בסיום פרשתנו)
"וצא הלחם בעמלק" (בשלח יז, ט).
(3) ע"ד מ"ש (חוקת כא, א) "וישב ממנו שבי".
(4) ראה לקו"ת פרשתנו לז, א: וזהו על אויבך דהיינו למקום שאין
האויבים שולטים בו.
(5) ראה אוה"ת ריש פרשתנו: "ברבות .. ע"פ וצא הלחם בעמלק
.. אין אומרים צא אלא למי שהוא מבפנים, וכך צ"ל כאן בענין כי
תצא, באצ"י לא יגורך רע, כי אם בבי"ע, והמלחמה לא שייך רק
במקום שיש טו"ר, היינו בבי"ע, וזהו כי תצא". וראה ד"ה כי תצא
בסה"מ תרמ"ז (ע' כו-ז) ש"קאי על ירידת הנה"א שירד ונתלבש בגוף
ונה"ב לבררם, עז"נ כי תצא למלחמה, שהוא בחי' יציאה מבחי' האצ"י
(נשמה שנתת בי טהורה היא) לירד בבי"ע, עד שיתלבש בגוף החומרי
בכדי לברר את האויב .. הרע של הנה"ב כו".
(6) תניא רפ"ב.
(7) ראה זהר ח"ג עג, א.
(8) ובלשון הכתוב כאן – ("ונתנו ה' אלקיך (בידך)", היינו, שהיו
הוא אלקיך, כחך וחיותך (ראה לקו"ת שלח מ, ג. בלק עג, ג).
(9) חוקת כא, א.

ב. על-דרך-זה יש לדייק בקשר ושייכות דתחילת
הפרשה וסיומה – שלכאורה הם בסתירה זה לזה:
בהתחלת הפרשה מודגש התוקף דישאל – שגם
במצב של מלחמה כו', הרי זה "על אויבך", וכן
שבודאי "ונתנו ה' אלקיך בידך ושבת שבי"¹⁰.

ואילו בסיום הפרשה, "זכור את אשר עשה לך
עמלק וגו'"¹¹ – מודגש התוקף דלעומת זה, שבכחו של
עמלק להרע לישראל, "אשר גו' ויזנב בך וגו'", ועד
שיש צורך בזכירה מיוחדת¹², "זכור גו' לא תשכח"¹³,
ועוד ועיקר – השתדלות מיוחדת בענין ד"תמחה את
זכר עמלק", ועד כדי כך, ש"מלחמה לה' בעמלק מדור
דור"¹⁴, "מדרא דעלמא דין ומדרא דמשיחא ומדרא
דעלמא דאתי"¹⁵.

ובסגנון אחר: כיון שישראל הם "על אויבך",
למעלה מאויבך, ובודאי ש"ונתנו ה' אלקיך בידך וגו'" –
איך אפשרית המציאות ד"עשה לך עמלק גו' ויזנב בך
גו"¹⁶!?

ג. ויובן בהקדים שאלה נוספת בנוגע לכללות ענין
ה"מלחמה" בשביל הנצחון ד"אויבך":
מציאות כל הענינים שבעולם אינה אלא על-ידי-זה
שנתהו ונבראו על-ידי הקב"ה – "כל הנמצאים
משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת
המצאו"¹⁷. ולא זו בלבד שנתהו בששת ימי בראשית,
אלא יתירה מזה – "המחדש בטובו בכל יום תמיד
מעשה בראשית"¹⁸, וכתורת הבעל-שם-טוב¹⁹ שבכל
רגע נעשה חידוש ההתהוות דכל הבריאה כולה מאין
ואפס ממש.

ועל-פי-זה אינו מובן: איך אפשרית מציאות של
"אויבך", אויב (דישראל, ועל-ידי-זה הוא אויב)
דהקב"ה²⁰, ועד שיש צורך להלחם בו, כביכול, כלשון

(10) וגם ב"ושבת שבי" עיקר ההדגשה היא על התוקף דישראל
– שגם לאחר שהאויב לקח שבי, ה"ז דבר ברור ש"נתנו ה' אלקיך
בידך ושבת שבי".
(11) כה, יז ואילך.
(12) ולהעיר מפרש"י עה"פ: הוי דואר מגריו האויב.
(13) "זכור – בפה, לא תשכח – בלב" (מגילה יח, א).
(14) ס"פ בשלח.
(15) תיב"ע עה"פ.
(16) ועל דרך זה בהתחלת פרשתנו – "ושבת שבי", שבי שלקח
"אויבך" מישראל, כנ"ל ס"א.
(17) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"א.
(18) ברכות ק"ש.
(19) שעהיה"א פ"א.
(20) ראה פרש"י בהעלותך יו"ד, לה: כל השונא את ישראל שונא

1 הכתוב "מלחמה לה' בעמלק" – בה בשעה שברגע זה
2 ממש נעשית התהוות מציאותו של האויב מאין ואפס
3 ממש על-ידי הקב"ה?!

4 ואפילו המציאות של מנגד שאומר "לי יאורי ואני
5 עשיתיני"²¹, הרי, האמת היא, והתורה מודיעה ומגלה
6 האמת, שגם מציאות זו מהווה אותה הקב"ה בכל רגע
7 מאין ואפס ממש, ובמילא, לא תתכן מציאות של
8 מנגד.

9 ובסגנון אחר: הניגוד להקב"ה הוא ניגוד
10 למציאותו של המנגד, דבר והיפוכו, כיון שכל
11 מציאותו של המנגד אינה אלא "מאמתת המצאו".

12 ד. והביאור בזה:

13 ידוע²² ש"תכלית בריאת עולם הזה הוא שנתאוה
14 הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", ב"עולם הזה
15 הגשמי והחומרי ממש" – על-ידי ירידת הנשמה
16 להתלבש בגוף גשמי שבו, ואז יכולה לקיים התורה
17 ומצוות שנתלבשו בדברים גשמיים, תפילין בקלף
18 גשמי וציצית בצמר גשמי, וכיוצא בזה בכל המצוות.

19 ובשביל כוונה זו ברא הקב"ה המציאות דעולם הזה
20 הגשמי – לא באופן של דמיון בעלמא [שהרי, אם
21 נאמר שמציאות העולם אינה אלא דמיון בעלמא, לא
22 נשלמה הכוונה "להיות לו דירה בתחתונים" אלא
23 באופן של דמיון בעלמא], אלא מציאות אמיתית²³,
24 ומקרא מלא דבר הכתוב ב"תורת אמת" "בראשית ברא
25 אלקים את השמים ואת הארץ"²⁴, ובלשון הרמב"ם
26 "כל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו
27 אלא מאמתת המצאו", היינו, שמציאותם היא מ"אמתת
28 המצאו", ובפרט על-פי המבואר בדרושי אדמו"ר
29 האמצעי²⁵ שהמציאות דיש הנברא²⁶ היא המציאות
30 דיש האמיתי.

31 ומזה מובן גם בנוגע למציאות של מנגד
32 ("אויבך"):

את מי שאמר והי' העולם. וראה פרש"י מטות לא, ג: לפי שעמדו
כנגד ישראל נחשבו הם כאילו עמדו כנגד הקב"ה.

(21) יחזקאל כט, ג. וראה תניא ספכ"ב. לקו"ש חכ"א ע' 40 ואילך.
(22) תניא פל"ו.

(23) כידוע הראי' מדין התורה (סנהדרין סז, א במשנה) "שנים
לוקטים קישואים, העושה מעשה חיבי, והאוחז עינים פטור" (ראה
סה"מ תרכ"ט ע' קמט. המשך תרס"ו ע' תלב. ובכ"מ).

(24) בראשית א, א. וראה מאמרים שבהערה הקודמת.

(25) ביאורו²⁷ בשלח מג, ג.

(26) ההתהוות מ"מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה שמציאותו
הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו, ולכן, הוא
לברו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש כו" (אגה"ק
ס"ב. וראה סה"מ עזר"ת ע' קנ).

33 כיון שהכוונה להיות לו יתברך דירה בתחתונים היא
34 ל"התחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו בענין
35 הסתר אורו יתברך.. עד שהוא מלא קליפות וסטרא
36 אחרא שהן נגד ה' ממש לומר אני ואפסי עוד"²², על-כן
37 צריך לומר, שמציאותו של ה"תחתון", שהוא "נגד ה'
38 ממש", אינה דמיון בעלמא, אלא מציאות של מנגד²⁷,
39 שנברא על-ידי הקב"ה כדי שעל-ידו תושלם הכוונה
40 דדירה בתחתונים, "שכך עלה ברצונו יתברך להיות
41 נחת רוח לפניו יתברך כד אתכפיא סטרא אחרא
42 ואתהפך חשוכא לנהורא, שיאיר אור ה'.. במקום
43 החושך והסטרא אחרא כו"²², היינו, שיש מציאות של
44 מנגד, חושך וסטרא אחרא, ומציאותו של המנגד
45 מתהפכת לקדושה.

46 ואין לתמוה איך אפשר שתהיה מציאות של מנגד
47 בה בשעה שמציאות זו מתהווה בכל רגע מאין ואפס
48 ממש – כיון שהקב"ה הוא "נמנע הנמנעות"²⁸:

49 אף-על-פי שעל-פי שכל, גם שכל דתורה, לא יתכן
50 שמציאות שמתהווה בכל רגע מאין ואפס ממש תנגד
51 למציאות שמהווה אותה – מכל-מקום, כיון שהקב"ה
52 אינו מוגבל בשום הגבלה, "נמנע הנמנעות", ו"מי
53 יאמר לך מה תעשה", הרי, כשעלה ברצונו יתברך
54 לברוא מציאות של מנגד, נעשית מציאותו של המנגד
55 עם היות שזהו דבר והיפוכו, שמהווה מאין ואפס
56 ממש מציאות שהיא "נגד ה' ממש".

57 ה. ומזה מובן גם בנוגע לעבודתם של ישראל
58 בעשיית הדירה לו יתברך בתחתונים:

59 כיון שיש מציאות של "תחתון.. שהוא מלא
60 קליפות וסטרא אחרא שהן נגד ה' ממש", מנגד אמיתי,
61 ולא עוד, אלא, שהתהוותו של המנגד היא מצד
62 שהמהווה אותו "נמנע הנמנעות", שמזה מובן גודל
63 התוקף שבמציאות המנגד – הרי, עבודתם של ישראל
64 אינה רק באופן של גילוי ההעלם, היינו, שעל-ידי
65 העבודה דתורה ומצוות מגלים את הטוב שבעולם
66 הזה, ועל-ידי-זה נעשה דירה לו יתברך, אלא עבודתם
67 היא באופן של חידוש, שעל-ידי עבודתם ופעולתם
68 "אתכפיא סטרא אחרא ואתהפך חשוכא לנהורא",
69 שמציאות ה"תחתון.. נגד ה' ממש" מתהפכת ונעשית
70 דירה לו יתברך.

(27) להעיר, שהדין ד"העושה מעשה חיבי" (שבהערה 23) הוא
בנוגע לכישוף, היינו, שאף על פי ש"נקרא שמן כשפים שמכחישין
פמליא של מעלה" (סנהדרין שם, ב), "נגד ה' ממש", מ"מ, ה"ז
מציאות ("העושה מעשה חיבי").

(28) ראה שו"ת הרשב"א סת"ח. הובא בספר החקירה להצ"צ לד,
ב. סה"מ תרע"ח ע' תכ. ועוד.

1 ומוכן, שכדי להתגבר על מציאות ד"תחתון.. נגד
2 ה' ממש" ולפעול בו חידוש לעשותו דירה לו יתברך,
3 יש צורך בכוחות נעלים ביותר. והכח לזה ניתן
4 לישראל – כי, "ישראל וקודש-ברוך-הוא כולא חד",
5 היינו, שנשמות ישראל מושרשים במהותו ועצמותו
6 יתברך, ולכן יש בהם כח העצמות' לחדש דבר, להפוך
7 את מציאות התחתון ולעשותו דירה לו יתברך²⁹.

8 ויש לומר, שכיון שהכוונה דבריא התחתון
9 והמנגד היא כדי שהאדם על-ידי עבודתו ינצחו ויהפך
10 אותו לקדושה, ועל-ידי-זה תהיה עליה באדם העובד
11 – הרי, גם מצד התחתון יש עילוי ותוקף במציאותו
12 של האדם העובד (ישראל) לגבי מציאותו הוא
13 (דהתחתון), אלא, שזה מתגלה רק לאחר שהאדם
14 מתחיל בעבודת המלחמה.

15 כלומר: לפני התחלת העבודה – התוקף הוא
16 במציאות התחתון, דכיון שמציאותו היא מצד "נמנע
17 הנמנעות" הרי זו מציאות תקיפה³⁰. אבל כשהאדם
18 כבר התחיל בעבודת המלחמה – אזי "ניטל" ממנו³¹
19 הכח לנגד³², ובכוחו של האדם לנצחו ולהפכו
20 לקדושה, מצד שני ענינים: (א) מעלת האדם, "חלק
21 אלקה ממעל ממש", "ישראל וקודש-ברוך-הוא כולא
22 חד", שלכן, אין למנגד ערך ושייכות אליו כלל, (ב)
23 גם לאחר שירד למטה למקום שיש מציאות של מנגד
24 – הרי הכוונה דבריא המנגד אינה אלא כדי שהאדם
25 ינצחו, כנ"ל.

26 ו. וב' קצוות אלו (תוקף מציאותו של המנגד, והכח
27 דישראל להפכו לקדושה) מודגשים בהתחלת הפרשה
28 – "כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלקיך בידך
29 ושבת שביור".

30 מחד גיסא – יש מציאות של "אויבך", מציאות
31 שנבראת על-ידי הקב"ה, ויש צורך ב"מלחמה" כדי
32 לנצח המציאות ד"אויבך", ולא עוד, אלא, ש(לפני
33 התחלת המלחמה) אפשרי מצב ש"אויבך" לוקח שבי
34 (גם דבר של ישראל) ונעשה "שביור".

35 ולאידך גיסא – כאשר, "כי תצא למלחמה" (התחלת
36 העבודה), הרי זה מיד ומלכתחילה באופן ד"ענ

(29) ראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 22 ואילך. ח"ב ע' 74 ואילך.
וש"נ.

(30) ואף שכוונת בריאתו (בכל רגע) היא כדי שינצחו אותו – הרי,
מצד "נמנע הנמנעות" אין קושיא, ובמילא, ה"ז מציאות תקיפה (ע"ד
האמור לעיל (ס"ד) בנוגע לכללות המציאות דמנגד).

(31) ע"ד המבואר בתניא פכ"ט (לו, ב) ש"מסירה ממשלתה ויכלתה
ומסלק ממנה הכח ורשות כו".

(32) אבל לא התוקף דעצם מציאותו, שלכן, גם אז יש העילוי
ד"ושבת שביור", כדלקמן בפנים.

37 אויבך", למעלה מאויבך (הן מצד המציאות של העובד
38 לפני ש"יצא" לירד למטה, והן מצד כוונת הבריאה
39 ד"אויבך", כנ"ל), ועוד ועיקר – שבכל-זה "ונתנו ה'
40 אלקיך בידך",

41 ועד ש"ושבת שביור", היינו, שגם הדברים שנפלו
42 בשביה בידי "אויבך" חוזרים ומתהפכים לקדושה, כי,
43 גם הכוונה ד"שביור" אינה אלא כדי שעל-ידי-זה
44 ניתוסף עילוי גדול עוד יותר – על-דרך העילוי
45 ד"זדונות נעשו לו כזכיות"³³, סוג מיוחד של "זכיות"
46 שאינו אצל צדיק (ובינוני) שלא חטא מעולם³⁴, כ"אם
47 כיתרון האור מן החושך, ולכן, גם לאחר שמתהפך
48 לקדושה הרי זה נקרא "שביור", כיון שניכר בו התוקף
49 דלעומת זה (כפי שנתהפך לקדושה) – שהוא באופן
50 נעלה יותר מתוקף הקדושה מצד עצמו.

51 ז. ועל-דרך-זה בסיום הפרשה – "זכור את אשר
52 עשה לך עמלק גו":

53 מחד גיסא – ישנה מציאותו של "עמלק", מציאות
54 שהיא בכל התוקף, עד כדי כך, שיכול להיות מצב
55 ד"קרן"³⁵ בדרך (ומזה בא למצב ירוד יותר) ויזנב כן
56 גו" (על דרך הענין ד"שביור").

57 וכפי שמצינו לפני-זה – שכאשר "ויצא"³⁶ יעקב גו'
58 חרנה"³⁷, שיצא ממקומו ודרגתו העליונה וירד ללכת
59 "חרנה", "חרון אף של מקום"³⁸, לעסוק ב"מלחמה"
60 דעבודת הבירורים, "דרך אליפז בן עשו (אביו של
61 עמלק).. אחרי כו" ונטל מה שהיה בידו של יעקב³⁹
62 ("שביור").

63 כלומר, "עמלק" הוא מציאות שיש בה תוקף לנגד
64 ליהודי, ומה גם שטוען שיש לו "יחוס" – להיותו
65 מזרעו של עשו, נכדו של אברהם!

(33) יומא פו, ב. וראה תניא פ"ז.

(34) ראה תניא שם. סהמ"צ להצ"צ קצא, א.

(35) "קרן" – מלשון קרירות (תנחומא ופרש"י עה"פ. וראה סה"מ
תרמ"ז ע' פו. עטר"ת ע' רצד. ועוד), היינו, ש"עמלק" אינו יכול לבוא
ליהודי ולומר לו שלא יקיים רצון ה' ח"ו (כיון שבדאי לא ישמע
אליו), ולכן, "שנה את לשונו" * לדבר בסגנון של יהודי (שלא יכיר
שהוא "עמלק"), באמרו, שבדאי צריך לקיים רצון ה', ואדרבה, מצד
גודל הפשיטות שבדבר – להיותו בן אברהם ויצחק ויעקב, בת שרה
רבקה רחל ולאה, ונשמתו היא "חלק אלקה ממעל ממש" וכו' – מה
מקום להתפעלות, חיות והתלהבות? ! יכולים לקיים התומ"צ בקרירות.
וקרירות זו (היפך הקדושה שהיא באופן של חיות וחמימות) נעשית
השורש לענינים שלמטה מזה כו'.

(*) ע"ד מ"ש "וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב גו' וילחם
בישראל", "זה עמלק, שנאמר עמלק יושב בארץ הנגב, ושנה את
לשונו כו" (חוקת כא, א ובפרש"י).

(36) ע"ד מ"ש "כי תצא למלחמה", "צא הלחם בעמלק".

(37) ר"פ ויצא.

(38) פרש"י ס"פ נח.

(39) פרש"י ויצא כט, יא.

יבחר ה' אלקיך גו', ועד "והנחתו לפני ה' אלקיך"⁴⁷, שפועל ב'תחתון' עליה לדרגא הכי נעלית – לבית-המקדש.

ויש לומר, שרומז גם לשלימות העבודה דלעתיד לבוא – שכיון שהאדם העובד יהיה בשלימות, וכל עניני העולם שבהם נעשית העבודה יהיו בשלימות⁴⁸, גם העבודה היא בשלימות, "כמצות רצונך"⁴⁹.

ובפרטיות יותר – מודגש גם בביכורים ב' הקצוות הנ"ל (תוקף מציאות העולם, והפיכתו לקדושה)⁵⁰:

לפני העבודה ד"ולקחת מראשית כל פרי האדמה" – מודגש תוקף המציאות ד"הארץ", מלשון ארציות, התוקף שיש בה מצד "נמנע הנמנעות", ועד שה"בכור" ⁵¹ ("ביכורים" גם מלשון "בכור") הוא עשור⁵².

ועל-ידי העבודה ד"ולקחת מראשית" ⁵³ כל פרי האדמה גו' והלכת אל המקום אשר יבחר ה' גו' והנחתו לפני ה' אלקיך גו', ביור העולם – נתגלה האמת שיעקב הוא הבכור (כמשל השפופרת כו' שהנכנס ראשון יוצא אחרון, יעקב שנוצר ראשון יצא אחרון⁵⁴), ועד ש"יעקב.. בא לשרשו בחינת ביכורים עליונים"⁵⁵, כידוע ש"ביכורים" ⁵⁶ קאי על ישראל⁵⁷, כדכתיב⁵⁸ "כבכורה בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם", וכתב⁵⁹ "קדש ישראל לה' ראשית

ולאידך גיסא – הכוונה והתכלית בניגוד ד"עמלק", היא, שיתוסף עליו גדול עוד יותר אצל ישראל, על-ידי-זה שלוחם עם עמלק ומבטלו מכל וכל, "תמחה את זכר עמלק", ולא עוד, אלא, שהדברים שיכולים להפכם לקדושה הרי הוא מברר ומזכך ומהפך לקדושה⁴⁰, כמו שמצינו ביעקב, שלאחר גמר עבודת הביוררים בבית לבן⁴¹ היה מוכן מצדו לפעול שלימות הביורר בעש⁴² (ובמילא גם בעמלק), "אבוא אל אדוני שעירה"⁴³ (כפי שיקויים בפועל לעתיד לבוא, "ועלו מושיעים גו' לשפוט את הר עשו"⁴⁴), שעל ידי זה ניתוסף עליו גדול עוד יותר⁴⁵, על-דרך האמור לעיל (סעיף ו) במעלת התשובה ש"זדונות נעשו לו כזכיות".

ח. על-פי-זה יש לבאר גם את ההמשך לפרשה שלאחרי-זה (שמתחילין לקרוא במנחת שבת זו) – "והיה כי תבוא אל הארץ גו' ולקחת מראשית כל פרי האדמה גו' והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך וגו'"⁴⁶ – מצות ביכורים:

כאשר יהודי יוצא לעסוק בעבודה דביורר העולם, "כי תצא למלחמה על אויבך וגו'", אזי פועל גם ב"הארץ" ("כי תבוא אל הארץ"), מלשון ארציות (תחתון שאין תחתון למטה ממנו) – ש"ולקחת מראשית כל פרי האדמה גו' והלכת אל המקום אשר

(40) כידוע שיש שני אופנים בעבודת הביוררים: (א) ענינים שיכולים לברר ולהעלות לקדושה, (ב) ענינים שאי-אפשר להעלותם לקדושה, וביוררם הוא בדרך של דחי, ע"ד שבירתן וזיה תקנתן (ראה סהמ"צ להצ"צ שבהערה 34. ובכ"מ).

(41) ובפרטיות – "עשרים שנה .. ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך ויש שנים בצאנך" (ויצא לא, מא), וכמבואר בדרושי חסידות (תו"א ויצא כג, ד. תו"ח שם כז, ד ואילך) שהעבודה "בשתי בנותיך" קאי על הביורר דבינה ומלכות, "שם הגדולה לאה ושם הקטנה רחל", "הגדולה", ה"א גדולה, בינה, ו"הקטנה", ה"א קטנה, מלכות; ועל דרך זה בנוגע לעבודה "בצאנך", ש"צאן היינו בחי' היוצא מלמעלה מסדר השתלשלות .. לובן העליון" (תו"א שם, ג).

(42) ראה תו"א ר"פ וישלח (כד, סע"ב ואילך). תו"ח שם (לט, ג. מא, ג). ועוד.

(43) וישלח לג, יד.

(44) עובדי' א, כא. פרש"י וישלח שם.

(45) ויש לומר, שעש"ז קורא יעקב לעשו "אדוני" ("אבוא אל אדוני שעירה"), כיון שעל ידי הביורר דעשו ניתוסף אצל יעקב עליו גדול עוד יותר (ע"ד האמור לעיל (ס"ו) שגם לאחר שמחזירים השבי ה"ז נקרא "שביו"). ועל דרך זה י"ל בנוגע לטענת לבן "הבנות בנותי גו' והצאן צאני" (ויצא שם, מג) _ טענה שנכתבה ונעשית חלק בתורת-אמת* – כיון שהעלוי שניתוסף ביעקב על ידי עבודת הביוררים נעשה על ידי עבודתו בבית לבן.

(*) ע"ד המבואר (צפע"נ מכות יא, א. מפענ"צ פ"ה ס"ב) בנוגע לשבועת משה המפורשת בתורה (ויואל משה – שמות ב, כא), גם לאחר שבטלה השבועה.

(46) ר"פ תבוא (כו, א-ב).

(47) שם, יו"ד.

(48) כולל גם השלימות דג' הענינים עולם שנה ונפש (שעליהם מיוסד ספר יצירה – ראה רד"ה וזה סיני עשן תרכ"ח) – שלימות העולם (ביהמ"ק, שיהי' נעלה יותר מבית ראשון ושני), שלימות הזמן (ועד שכולל כל עניני העלי' ד"ילכו מחיל אל חיל" שנעשים במשך הזמן שלאח"כ), ושלימות ה'.

(49) כלשון תפלת מוסף. וראה המשך וכנה תרל"ז פי"ז ואילך.

(50) בהבא לקמן – ראה אוה"ת ר"פ תבוא (ע' תתרגל ואילך).

(51) וי"ל שמרומז גם ב"ראשית כל פרי האדמה" – תוקף ("בכור" לשון תוקף – ת"א ויחי מט, ג) העולם שלפני התחלת העבודה.

(52) ובשרשו למעלה – עולם התהווה (שקדם לעולם התיקון), שממנו נפלו ניצוצות הקדושה שבדברים הגשמיים שבעולם.

(53) ומ"ש "מראשית ולא כל ראשית" (ספרי ופרש"י עה"פ) – ה"ז כדי להדגיש מעלת עבודת האדם, שצריך לבחור מ"כל (הענינים שהם באופן ד)ראשית", כדי להביא לה'.

(54) פרש"י תולדות כה, כו.

(55) אוה"ת שם ע' תתרגמ.

(56) ראה אוה"ת שם: בחי' ביכורים הוא למעלה מבכורה, כי בכור הוא ראשית פטר רחם, ולמעלה הוא ראשית בסדר השתלשלות, והוא בחי' תהו שלמעלה מתיקון, אבל הביכורים שקודם לכל הוא למעלה בחי' א"ק ומח' הקדומה כו'.

(57) זהר ח"ב קכא, רע"א (ברע"מ). ח"ג רג, ב (ברע"מ) וברמ"ז שם – הובא ונת' באוה"ת ריש פרשתנו.

(58) הושע ט, ו. הבוא בזח"ג שם.

(59) ירמ' ב, ג. הובא בזהר ח"ב וזח"ג שם.

1 תבואתה", כיון שמחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר,
2 אפילו לתורה⁶⁰.

3 ויש לומר יתירה מזה – שהעילוי ד"ביכורים"
4 (השרש במהותו ועצמותו יתברך) נמשך ומתגלה
5 בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו, שנעשה
6 דירה לו יתברך, על-ידי-זה שישאל מגלים בו כח
7 ה'עצמות' שבו, שאמיתת מציאותו של יש הנברא הוא
8 יש האמיתי⁶¹.

* * *

9 ט. ויש לקשר זה עם שיעור היומי ברמב"ם –
10 בהלכות מכירה⁶²:

11 ענין ה"מכירה" בעבודת האדם לקונו ("לתקן
12 הדעות"⁶³), הוא, על-דרך מה שכתוב⁶⁴ "קונה שמים
13 וארץ", "שה' יתברך קונה מהתחתונים ובפרט מישראל
14 עם סגולתו", (שמוכרים ו) מקנים לו כל עניני העולם,
15 מוציאים אותם ממעמד ומצב ד"רשות הרבים", טורי
16 דפרודא, ומעלים אותם ל"רשות היחיד", יחידו של
17 עולם⁶⁵.

18 ומכירה זו נעשית "באחד משלשה דברים, בכסף
19 או בשטר או בחזקה" – שענינם בעבודת ה'⁶⁶, הוא,
20 ג' הקוין דתורה עבודה וגמילות-חסדים⁶⁷, שהם בחינת
21 חסד גבורה תפארת⁶⁸, אשר, על-ידי ג' קוין אלו נעשית
22 כללות עבודת האדם להקנות להקב"ה כל העולם כולו.

23 ובענין ה"מכירה" מודגשים ב' הקצוות הנ"ל –
24 תוקף המציאות דהעולם והפיכתו לקדושה:

25 "מכירה" – מדגישה תוקף המציאות דהעולם,
26 שאינו דמיון בעלמא, כי אם, מציאות (של "רשות

60 ב"ר פ"א, ד. וכמ"ש בתד"א ח"א פ"ד ואלו הן תורה וישראל
אבל איני יודע איזה מהן קודם כו', אבל אני אומר ישראל קדמו
שנאמר קדש ישראל לה' ראשית תבואתה – אוה"ת תבוא שם (ע'
תתלד).

61 אלא שאעפ"כ, אין זה דומה כלל לכח העצמות שבישראל,
ועד כדי כך, שישאל מגלים כח העצמות שבעולם באופן של
התחדשות (ראה לקו"ש ח"י"ב שבעה ע"ה).

62 פרקים ז-ט.

63 ראה רמב"ם סוף הל' תמורה.

64 לך יד, יט.

65 ראה בארוכה סה"מ צ' הצ"צ מצות לדון במקח וממכר (לו, ב
ואילך). וראה גם לקו"ת עקב טז, ג ואילך. סידור שער ברהמ"ז קיא,
ב ואילך. אוה"ת שבעות ס"ע קפו ואילך. סה"מ תרל"ו ח"ב ע' רנח
ואילך. ד"ה חמשה קנינים (הא') תשי"ב (תורת מנחם – ספר
המאמרים תשי"ב ע' רפג ואילך).

66 וינשלתשלו מהן" – בהלכות מכירה כפשוטם.

67 ריש מס' אבות – שלומדים בשבת זו (וראה לקמן סי"א).

68 בהבא לקמן – ראה סה"מ תרל"ו ח"ב ע' רעו ואילך. ועוד.

הרבים", טורי דפרודא), ועד שיש צורך ב"קנין" על-פי
תורה כדי לעשותה "רשות היחיד", ליחידו של עולם;

ולאידך – בכוחם של ישראל לפעול ה"מכירה",
לעשות מ"רשות הרבים" – "רשות היחיד", כיון שגם
בהיותם ב"רשות הרבים" הרי הם למעלה ממנו ("על
אויבך"), להיותם "כולא חד" עם הקב"ה, גם
בעבודתם בפועל ובגלוי, שזהו ענין הקידושין
דכנסת-ישראל להקב"ה, "האשה נקנית בשלשה
דרכים, בכסף בשטר ובביאה"⁶⁹, ג' הקוין דתורה
עבודה וגמילות-חסדים⁷⁰, ולכן, בכוחם וביכולתם
לקשר העולם עם הקב"ה "בכסף או בשטר או
בחזקה", ועד שפועלים ההתאחדות דהעולם עם
הקב"ה (לא רק כמו "נכסים" שנקנים "בכסף ובשטר
ובחזקה", אלא גם) באופן שהוא מעין ודוגמת⁷¹ הקנין
ד"אשה", שמקבלת מבעלה ועושה רצון בעלה,
שנקנית "בכסף ובשטר ובביאה", יחוד פנימי⁷²,
שהעולם נעשה דירה לו יתברך, דירה לעצמותו, שבה
מתגלה העצם של הדר בדירה⁷³.

י. ונוסף על האמור בנוגע להלכות מכירה בכללותן
– יש להוסיף ולבאר גם הלכה פרטית בהתחלת
השיעור דיום ה'שבת קודש':

"מי⁷⁴ שנתן הדמים ולא משך הפירות, אף-על-פי
שלא נקנו המטלטלין, כמו שביארנו⁷⁵, כל החזור בו
בין לוקח בין מוכר לא עשה מעשה ישראל⁷⁶, וחייב
לקבל מי שפרע.. אומרינן, מי שפרע מאנשי דור המבול
ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים
שטבעו בים, הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו".

ויש לבאר טעם הדיוק ד"מי שפרע מאנשי דור
המבול ומאנשי דור הפלגה כו'" דוקא (דלכאורה, למה
מזכירים עונשים דאומות העולם לפני מתן תורה, ולא

69 ריש מסכת קידושין.

70 סה"מ תרל"ו שם (ע' רפא). וראה גם לקו"ת בשלח א, ג.

אוה"ת וירא קו, א. שבעות ע' קצט. רג ואילך. ועוד.

71 אבל לא ממש, כי, גם לאחר שהעולם נעשה דירה לו יתברך

ה"ז שלא בערך לגבי מעלתם של ישראל, כנ"ל הערה 61.

72 ראה סה"מ תרל"ו שם: "הדברים שהאשה נקנית בהם הוא

בחי' המשכה פנימית, וג' דברים שהנכסים נקנים שהם הם בחי'

המשכה חיצונית".

73 מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' תפט. ועם הגהות – אוה"ת

שה"ש ח"ב ע' תרעט ואילך. המשך תרס"ו ס"ע ג. ובכ"מ.

74 פ"ז ה"א-ב.

75 פ"ג ה"א.

76 "האי לא עושה מעשה עמך הוא, דכתיב (צפני' ג, יג) שארית

ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב" (פרש"י ב"מ מה, ב).

1 עונשים דבני ישראל לאחר מתן תורה⁷⁷) – בנוגע
2 לעבודת האדם⁷⁸:

3 החילוק שבין כסף למשיכה ("נתן הדמים ולא
4 משך") בעבודת ה', הוא⁷⁹ – ש"כסף" מורה על הגילוי
5 וההמשכה מלמעלה למטה ("שה' יתברך.. נתן להם
6 (לישראל) כסף הוא סוד המשכת והתגלות אורו
7 האין-סוף אשר אליו תכסף נפש כל חי")⁸⁰, ו"משיכה"
8 מורה על ההעלאה וההגבהה מלמטה למעלה ("שהוא
9 יתברך מושך החפץ.. העלאה והגבהה מטורי דפרודא..
10 לרשות היחיד יחידו של עולם"), ושלימות העבודה
11 היא כב' הענינים דכסף ומשיכה, שעל-ידם נעשה
12 הקנין דרשות הרבים להיות רשות היחיד, ליחידו של
13 עולם.

14 וכאשר "נתן הדמים ולא משך", היינו, שהיה
15 הגילוי מלמעלה, אבל עדיין לא נעשית עבודת האדם
16 לפעול ההעלאה מלמטה למעלה, ומאיזו סיבה שתהיה
17 "חוזר בו" מהמכירה, היינו, שאינו ממלא עבודתו
18 בעשיית הדירה לו יתברך – אומרים לו ש"לא עשה
19 מעשה ישראל" (ש"לא ידברו כזב", והרי קיבל על
20 עצמו לקיים התורה ומצוות באמרו "נעשה ונשמע"⁸¹),
21 וכיון שבודאי "רוצה להיות מישראל, לעשות כל
22 המצוות כו"⁸², בודאי ישלים עבודתו לעשות דירה לו
23 יתברך.

24 וכדי להקל ולזרז גילוי רצון האדם האמיתי "להיות
25 מישראל" – "חייב לקבל מי שפרע", שעל-ידי-זה יבין
26 חומר הענין וכו'.

27 וב"מי שפרע" גופא – מזכירים רק הפרעון ד"אנשי
28 דור המבול", "דור הפלגה" וכיוצא בזה, עונשים
29 דאומות העולם שלפני מתן תורה דוקא, כי:

(77) אף על פי שבמשך דברי ימי בני' היו ריבוי עונשים, ו"אין
הדבר צריך רא' שכל הספרים מלאים בדבר זה"^{*}, ולא רק ב"ספרים",
אלא בפועל ממש – החל מהעונש דכללות ענין הגלות ("מפני חטאינו
גלינו מארצנו") שנמשך עד עצם היום הזה!
(*) לשון הרמב"ם בהל' מלכים פ"א ה"ב – בנוגע לביאת
המשיח.

(78) נוסף על הפירוש בפשטות הענינים – "קלנו בפורענות רשעים,
שזה עושה כמעשיהם, אשר פיהם דבר שוא ואין עומדים בדיבורם,
משא"כ בבני' שנאמר בהו שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו
כזב" (חזק"א מהרש"א לב"מ שם).

(79) ראה דרושים שבהערה 65.
(80) וי"ל שגם "כסף" קאי על העבודה דישראל (כנ"ל ס"ט), אלא,
שהעבודה היא – המשכת אור, היינו, שהבירור (קנין החפץ) נעשה
על ידי המשכת גילוי האור מלמעלה. ועד' אופן הבירור בימי שלמה,
כדלקמן בפנים.

(81) משפטים כד, ז. שבת פו, א. וראה לקו"ש חג השבועות ש.ז.
(82) רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

30 ההכרח דפעולת המשיכה, עבודת המטה, הוא –
31 מצד גדרי העולם (לפני מתן תורה), שלהיותו "תחתון".
32 נגד ה' ממש", אינו יכול להתברר אלא-אם-כן על-ידי-
33 זה שימשכוהו ויעלוהו מלמטה למעלה;

34 אבל, מצדם של ישראל (לאחר מתן תורה) – הרי,
35 נוסף לכך שמצד עצמם אינם שייכים לעולם, כיון
36 ש"ישראל וקודשא-ברוך-הוא כולא חד", ומה
37 שנמצאים בעולם הרי זה רק בגלל ציווי הקב"ה לצאת
38 ממקומם ודרגתם ("כי תצא למלחמה") ולירד למטה,
39 הנה גם לאחר ירידתם למטה היו יכולים לברר העולם
40 (לא בדרך של מלחמה, אלא בדרך של מנוחה ושלוה)
41 על-ידי ריבוי התגלות האור, כבימי שלמה, שעל-ידי
42 תוקף האור עד לאבוקה גדולה נתקבצו ובאו כל
43 ניצוצות הקדושה למקומו ודרגתו של שלמה (עליו
44 נאמר⁸³ "וישב שלמה על כסא ה'"), וזה שיש צורך
45 בבירור בדרך מלחמה דוקא, הרי זה רק מצד הענין
46 ד"נורא עלילה על בני אדם"⁸⁵, שבגלל זה נעשה ענין
47 החטא והגלות כו', ואז יש צורך בעבודת הבירורים
48 בדרך מלחמה דוקא.

49 וכיון שמצד דרגתם של ישראל מספיק נתינת דמים
50 (הבירור שעל-ידי גילוי אור), וזה שצריך למשיכה הוא
51 רק מצד הירידה למטה והירידה בגלות, מצב דאומות
52 העולם⁸⁶, לכן, כשמזהירים זה שנתן דמים ולא משך
53 (לפעול שיעשה גם משיכה) אומרים "מי שפרע מאנשי
54 דור המבול כו'", כי הפרעון על העדר העבודה דבירור
55 העולם (משיכה) אינו אלא מצד גדרי העולם (לפני מתן
56 תורה), מה-שאין-כן מצד מציאותם של ישראל (לאחר
57 מתן תורה) שלמעלה מגדרי העולם כו'; ואף על פי כן,
58 כיון שסוף-כל-סוף ירדו למטה לפעול בגדרי העולם,
59 פועלת האזהרה ד"מי שפרע" (עונש שמצד גדרי
60 העולם) שתהיה גם עבודת המשיכה, כפי המתחייב
61 מצד גדרי העולם, שיוכל להיות דירה לו יתברך.

* * *

(83) דברי הימים-א כט, כג.
(84) ראה תו"א בראשית ו, א. לקו"ת במדבר ד, א. סה"מ תרנ"ט
ע' קסב ואילך. תש"ד ע' 107. ועוד.
(85) תהלים סו, ה. תנחומא וישב ד. וראה תו"ח תולדות יב, ד
ואילך. ד"ה באחי לגני תשל"א (תורת מנחם – ספר המאמרים באחי
לגני ח"א ע' כה ואילך). ועוד.
(86) ראה סהמ"צ להצ"צ שם (לז, ב) בבאיור דעת ר' יוחנן שד"ת
מעות קונות*, ש"ס"ל לר"י שד"ת הוא קנין גמור שמשמשך מ"ד זה
(כסף) הרי בודאי יהי' העלאת מ"ן (משיכה) שהוא סוד הקנין והיציאה
מרשות לרשות, ומסיים, "ומ"מ עכ"ם לדברי ר"י אינו מקנה אלא
במשיכה, כי הם נמשכים מגק"ט לגמרי, והבירור מהם קשה עד מאד,
ואינו קנין גמור אלא עד שנגמר ההעלאה בפ"מ שנהפך החושך לאור,
משא"כ ישראל שהם חלק אלקה ממעל כו".
(*) שהרי ישראל לקבל מי שפרע הוא בגלל שע"פ דין תורה קנה
על ידי המעות (קצוה"ח ס"ר ד סק"ב).

ובסגנון האמור – שישראל מצד עצמם הם למעלה
מהעולם, ולמעלה מהתחלקות דג' קוין שמצד גרדי
העולם, אלא, כיון שירדו לעולם שמחולק לג' קוין
("על שלשה דברים העולם עומד"), נעשה גם אצלם¹⁰¹
(ובעבודתם) ציור של ג' קוין¹⁰², והכוונה בזה –
בשביל העילוי שיתווסף אצלם על-ידי עבודתם
בעולם, "מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא", "לזכות
את ישראל".

* * *

יב. מההוראות מהאמור לעיל בנוגע למעשה בפועל
– "המעשה הוא העיקר"¹⁰³:
בעמדנו ביום השבת בחודש אלול (ובפרט לאחר
שישנן כבר שתי שבתות¹⁰⁴ באלול), פרשת כי תצא
למלחמה על אויבך גו' ושבת שביו – יש נתינת-כח
יתירה בכל עניני העבודה דחודש אלול (כמרומו
ב'ראשית-יבות' ד"אלול" שכוללים ג' הקוין דתורה
עבודה וגמילות-חסדים, וכן תשובה וגאולה¹⁰⁵),
באופן ד"כי תצא למלחמה על אויבך", ועד להענין
ד"ושבת שביו", שאפילו אם היו ענינים בלתי-רצויים
מהפכים אותם לקדושה על-ידי עבודת התשובה
דחודש אלול.
ויש לומר, שענין זה מרומז גם במשל ד"מלך
בשדה", ש"יוצאין אנשי העיר.. ומקבלין פניו
בשדה"¹⁰⁶ – שמצד עצמם הרי הוא למעלה מ"שדה"
(כי אם "אנשי העיר"), ואף על פי כן, "יוצאין אנשי

יא. ויש לקשר זה גם עם פרקי אבות שלומדים
בשבת זו – פרקים א"ב – שבהם נתבאר כללות ענין
העבודה:
"משה קיבל תורה מסיני"⁸⁷ – כללות הענין דמתן
תורה, כולל גם ה'נתינת-כח' שמצד בחינת משה שבכל
אחד ואחד מישראל, שעל-ידיה נעשית העבודה
ד"ליראה את ה'" באופן ד"מילתא זוטרת⁸⁸, עד
שאומרים על זה "מה"⁸⁹ ה' אלקיך שואל מעמך כי אם
ליראה"⁸⁸.

10 "על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל
העבודה ועל גמילות חסדים"⁹⁰, ו"על שלשה דברים
העולם קיים, על הדין ועל האמת ועל השלום"⁹¹ – ג'
הקוין (הכוללים כל עניני התורה ומצוות) שעל-ידם
נעשה עמידת וקיום העולם בתכלית השלימות, שנעשה
דירה לו יתברך⁹².

16 "ודע שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא"⁹³ –
בסוף ולאחר גמר ושלמות כל העבודה, "היום
לעשותם ולמחר לקבל שכרם"⁹⁴.

19 ונוסף לזה, נוהגים להקדים המשנה⁹⁵ "כל ישראל
יש להם חלק לעולם הבא כו'", ולסיים במשנה⁹⁶ "רצה
הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה
ומצוות" – שבזה מודגשת⁹⁷ מעלתם של ישראל
שלמעלה מהתורה, שעוד לפני ש"משה קיבל תורה
מסיני" ישנו כבר הענין ד"כל ישראל יש להם חלק
לעולם הבא" להיותם "נצר מטעי מעשה ידי
להתפאר"⁹⁸, וזה ש"משה קיבל תורה מסיני ומסרה
כו'", הוא, בשביל (העיקר) ישראל, "רצה הקב"ה
לזכות את ישראל"⁹⁹ לפיכך הרבה להם תורה ומצוות¹⁰⁰.

העבודה בדרך מלחמה, שעי"ז ניתוסף עילוי גדול עוד יותר, "לזכות
את ישראל", בהוספה על הזכות שמצד כללות הענין דמ"ת ("מתן
שכרן של צדיקים").

(101) ועד שבגלל זה נעשה ציור דג' קוין גם למעלה – כהמשך
בהתחלת פרק שני "דע מה למעלה ממך", שכל מה שלמעלה הוא
ממך (לקו"א להח"מ סקצ"ח. אור"ת קיב, ב).

(102) ונרמז גם בתיבה הראשונה – "משה" – ר"ת משה שמאי
הלל (ראה מגלה עמוקות אופן עד), ששמאי והלל הם ב' הקוין
דשמאל וימין*, ומשה הוא קו האמצעי.

ועי"ל, ש"משה" אותיות "מה" בתוספת שי"ן, ש"מה" רומז על עצם
המציאות דישאל שלמעלה מציוור, אלא שמצד הירידה לעולם ניתוסף
השי"ן, שרומז על ג' קוין.

(*) ועל דרך זה בתורה – "מימינו אש דת למור" (ברכה לג, ב.
וראה אגה"ק ס"י. סי"ג).

(103) אבות פ"א מ"ז – שלומדים בשבת זו.
(104) להעיר מהעילוי ד"שתי שבתות" בנוגע לענין הגאולה –
"אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות בן דוד בא" (שבת קיח, ב. וראה
לקו"ת בהר מא, א ואילך). ושייך במיוחד לחודש אלול שבר"ת שבו
נרמז (גם) ענין הגאולה. והדגשה יתירה בחודש אלול דשנה זו – שנת
"תשמיט ירך", והכנה ל"תהא שנת נסים", כמדובר כמ"פ.

(105) ראה לקו"ש חכ"ד ע' 313 ואילך. וש"נ.
(106) לקו"ת פ' ראה לב, ב.

(87) פ"א מ"א.

(88) ברכות לג, ב. מגילה כה, א. תניא רפמ"ב.

(89) עקב י, יב.

(90) אבות שם מ"ב.

(91) שם מ"ח.

(92) דוגמת הקנין בכסף בשטר ובחזקה, או בכסף בשטר ובביאה,
כנ"ל ס"ט.

(93) אבות ספ"ב.

(94) עירובין כב, א. ע"ז ג, א. ד, ב – הובא בפרש"י ס"פ ואתחנן.

(95) סנהדרין ר"פ חלק.

(96) משנה סוף מסכת מכות.

(97) ראה גם פירוש הר"מ אלמושנינו לריש מסכת אבות. הובא
במדרש שמואל בהקדמה לאבות. לקו"ש ח"י"ז ע' 343 ואילך.

(98) ישע"י ס, כא.

(99) ראה גם לקו"ש ח"י"ז ע' 409 ואילך.

(100) ובפרטיות יותר – שגם לאחר מ"ת ניתוסף ריבוי גדול יותר
בתורה, כדי שיוכלו לברר העולם גם לאחר הירידה שעל ידי חטא
העגל (ראה ד"ה ויתן לך תרס"ו. ועוד), ע"ד המבואר לעיל (סוסי)
שנוסף על כללות הירידה בעולם ניתוסף גם הירידה שבגללה צ"ל

23 בפרשת השבוע דמינה אזלינן "ירחיב ה' אלקיך את
24 גבולך", ארץ קיני קנזי וקדמוני¹¹⁴, "וירשתה וישבת
25 בה", ד"כל יושביה עליה"¹¹⁵, ותיכף ומיד – בלי
26 להמתין שבע שכבשו ושבע שחלקו¹¹⁶, עד לחרישה
27 וזריעה כו' וצמיחת הפירות¹¹⁷ – "ולקחת מראשית כל
28 פרי האדמה גו' והלכת אל המקום אשר יבחר ה'
29 אלקיך גו'", לבית המקדש השלישי, "מקדש אדני
30 כוננו ידיך"¹¹⁸.

31 וכאמור, תיכף ומיד ממש, בתכלית הזריזות, אשר,
32 ענין הזריזות מודגש בביכורים – כמו שכתוב¹¹⁹
33 "כבכורה בטרם קיץ אשר יראה הרואה אותה בעודה
34 בכפו יבלענה".

35 וההכנה לזה – על-ידי העבודה באופן של זריזות,
36 ובלשון חכמינו ז"ל¹²⁰ "האי עלמא כבי הילולא דמיא
37 חטוף ואכול חטוף ושתי", אשר, על-ידי-זה זוכים
38 ל"הילולא" (לא רק "כבי הילולא דמיא") – הנישואין
39 דהקב"ה וכנסת-ישראל¹²¹, "מהרה¹²² גו' ישמע בערי
40 יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול
41 חתן וקול כלה"¹²³, תיכף ומיד ממש.

1 העיר.. ומקבלין פניו (של המלך, שיוצא אף הוא)
2 בשדה", כיון שהכוונה היא שגם ה"שדה" תתברר
3 ותתהפך לקדושה¹⁰⁷.

4 ויש להוסיף ולעורר במיוחד גם אודות עניני
5 העבודה השייכים לט"ו באלול¹⁰⁸ – יום התייחדות
6 ישיבת תומכי תמימים¹⁰⁹, ששמה מורה ומדגיש ענין
7 התמימות והשלימות בעבודה, הן בנוגע לעצמו והן
8 בנוגע להזולת, ועד לתמימות ושלימות דכללות
9 העבודה – ענין הגאולה על-ידי עבודת המלחמה
10 ד"חיילי בית דוד" לבטל הענין ד"אשר חרפו עקבות
11 משיח"¹¹⁰, ולהביא בפועל ממש את הגאולה
12 האמיתית והשלימה על-ידי דוד מלכא משיחא¹¹¹.

13 יג. ויהי-רצון שזהחלטות הטובות בכל הענינים
14 האמורים ימהרו ויזרזו ויפעלו תיכף ומיד ה"שכר" –
15 "מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא", ועוד לפני-זה
16 – "שכר מצוה מצוה"¹¹², שלימות העבודה באופן
17 ד"כמצות רצונך", ובלשון הכתוב בפרשתנו¹¹³ "ביומו
18 תתן שכרו".

19 ובפשטות – שתיכף ומיד (עוד לפני הקריאה
20 בתורה במנחה) נעשה בפועל ממש "כי תבוא אל
21 הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה", לא רק ארץ
22 שבע אומות, אלא גם ארץ עשר אומות (כמו שכתוב

107 ועפ"ז יומתק שהענין ד"מלך בשדה" הוא גם בשבתות
חדוש אלול, אף על פי ששבת הוא למעלה משדה (וכהלשון בלקו"ת
שם שימי אלול "הם ימות החול ואינם יו"ט כמו שבתות ויום טוב")
– כיון שהכוונה היא לפעול גם ב"שדה" העילוי דשבת.

108 שבו "קיימא סיהרא (דחודש אלול) באשלמותא".

109 אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' ב. ח"י ע' שסה.
"היום יום" טו אלול. ובכ"מ. ולהעיר מאגרות קודש הנ"ל ח"א ע' ק:
בשלשה עשר לרחמים הוא אלול.

110 תהלים פט, נב. וראה פסיקתא רבתי פט"ו, טו: אם ראית דור
אחר דור מחורף צפה לרגליו של מלך המשיח, ומה טעמי' אשר חרפו
אויבך ה' אשר חרפו עקבות משיחך כו'.

111 ראה שיחה הידועה ד"ה כל היוצא למלחמת בית דוד לכ"ק
אדמו"ר מהורש"ב נ"ע – נדפסה בספר השיחות תש"ב ע' 141 ואילך.
לקו"ד ח"ד תרפ"ב, ב ואילך.

112 אבות פ"ד מ"ב. וראה בארוכה קונטרס משיחות ש"פ עקב
שנה זו (התועדויות תשמ"ט ח"ד ע' 164 ואילך).

113 כד, טו. וראה לקו"ש חלק כט ע' 138 ואילך.

114 שופטים יט, ח ובפרש"י.

115 ראה ערכין לב, סע"ב. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ח.

ועוד.

116 כבהכניסה לארץ בפעם הראשונה ש"לא נתחייבו בביכורים
עד שכבשו את הארץ וחלקוה" (פרש"י עה"פ).

117 כ"י, "הארץ עתידה להיות נזרעת ועושה פירות בת יומה"
(יל"ש בחוקותי רמז תרעב).

118 בשלח טו, יז ובפרש"י. זח"ג רכא, א.

119 ישע"י כח, ד.

120 עירובין נד, א.

121 שמו"ר ספ"ו. נתבאר בלקו"ת שה"ש מח, א-ב.

122 ברכת אירוסין ונשואין (ע"פ ירמ" לג, י-יא).

123 להעיר, שמיום הש"ק זה מתברכין י"א וי"ג אלול – ימי
הנישואין דכ"ק אדני"ע ובנו יחידו כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

לקוטי שיחות פרקי אבות משנת רבי חנניא כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

ב.

הדיוק במילים "הרבה" ו"לזכות"

ויוכן בהקדים הביאור במשנתנו:

26
27 הברטנורא⁸ מפרש: לפיכך הרבה להם תורה ומצוות
28 כגון פרשת שקצים ורמשים⁹ כדי להרבות שכר כשהן
29 בדלים מהם, אף-על-פי שבלאו הכי לא היו אוכלין אותן
30 שנפשו של אדם קצה בהן.
31 [ובדומה לדברים אלה ניתן לומר גם בנוגע לתורה
32 ולימודה: הקב"ה כלל בתורה ענינים כאלה אשר גם "בלאו
33 הכי" מובנים מצד שכל האדם, "כדי להרבות שכר" גם
34 עבור לימודם¹⁰.]

35 אך לפי פירוש זה אינו מובן: (א) לשון המשנה "הרבה
36 להם" – כי לפי הנ"ל "לזכות את ישראל" בא כנימוק על
37 ציווי מצוות מסוימות בלבד, ולא כטעם על ריבוי התורה
38 ומצוות באופן כללי. (ב) הלשון "לזכות את ישראל" – כי
39 לפירושו היה מתאים לנקוט בלשון המבטאת את ענין
40 השכר, כגון "להרבות את שכרם"¹¹ וכיו"ב.

ג.

"הרבה" להם תורה ומצוות כדי שיקיים לפחות מצוה אחת

41 הרמב"ם¹² מפרש את המשנה הנ"ל: "כי¹³ כשיקיים
42 אדם מצוה מתרי"ג מצוות כראוי וכהוגן ולא ישתף עמה
43 כוונה מכוונת העולם בשום פנים אלא שיעשה אותה
44 לשמה מאהבה כו' הנה זכה בה לחיי העולם הבא ועל זה
45 אמר רבי חנניא כי המצוות בהיותם הרבה אי אפשר שלא
46 יעשה אדם בחייו אחת מהם על מתכונתה ושלמותה
47 ובעשותו אותה המצוה תחיה נפשו באותו מעשה".

א.

מהו הקשר של המשנה "רבי חנניא בן עקשיא לפרקי אבות?"

1 "רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקדוש-ברוך-הוא
2 לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות שנאמר¹
3 ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר".
4 מאמר זה של ר' חנניא בן עקשיא, אף שמקומו בסדר
5 המשניות הוא בסיום מסכת מכות – מנהג ישראל לאומרו
6 לאחר כל פרק מפרקי אבות, והטעם לזה, כפי שמפרש
7 רש"י²: "לפי שיש בה סיום נאה נהגו כל העם לאומרו
8 בסוף כל פרק ופרק לפי שאין אומרים קדיש על המשנה
9 אלא על האגדה כו"³.
10 אמנם, להיות אשר כל ענייני התורה הם בתכלית הדיוק
11 (וכן: "מנהג ישראל תורה היא"⁴), ובפרט שחלק ממפרשי
12 המשניות הציבו מאמר זה בפרקי אבות ושם פירשוהו –
13 מובן, שמאמר זה שייך בתוכנו למסכת אבות.
14 כמו כן, מנהג ישראל לומר לפני כל פרק מפרקי אבות
15 את המשנה "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא כו" –
16 שהיא משנה במסכת סנהדרין⁵. המכנה המשותף בין שתי
17 המשניות (הנאמרות בהתחלה ובסיום) הוא – שבשתייהם
18 מודגשת מעלתם של ישראל⁶: במשנה "כל ישראל" –
19 היותם "נצר מטעי מעשה ידי", ובמשנה "רבי חנניא בן
20 עקשיא" – שריבוי התורה ומצוות הוא בשביל ישראל,
21 "רצה הקדוש-ברוך-הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה
22 להם תורה ומצוות".
23 צריך להבין: פרקי אבות, מכילים כידוע הוראות
24 והנהגות ומדות טובות, עד ל"מילי דחסידותא"⁷ – מה
25 נוגע לכך ענין מעלתם של ישראל?

לפני זה בהמשנה שם. וראה פרש"י עה"ת ראה יב, כה (שם, כג).
(10) ועד' חולין סו, ב (וראה זי"ר לילקו"ש שמיני שם (דף קמו, ע"א)).
משא"כ בענינים שעליהם אמרו (סנהדרין עא, א. ובכ"מ) "דרוש וקבל שכר".
אבל ראה של"ה (תט, סע"ב ואילך. ושו"ת) דגם במקום שאמרו יגדיל תורה
ויאדיר שאינו ענין להך מילתא אבל מ"מ יש ללמוד ממנו כו' למקום אחר,
ע"ש. וראה לקו"ש ח"ד ע' 72 הערה 14. אנצקלופדי תלמודית ערך דרוש
וקבל שכר. ואכ"מ.
(11) וכהלשון בתנחומא שמיני ח. יל"ש שם (רמז תקלו): כדי שיתן שכר
טוב לישראל שמשמריין את המצוות. כמו שפי' בזית רענן שם.
(12) בפיה"מ סוף מס' מכות. וראה עקרים מ"ג פכ"ט. מדרש שמואל בסוף
מס' אבות.
(13) בדברי הרמב"ם – עייג"כ שער המצות להאריז"ל בתחלתו. עיי"ש.

(1) ישע"י מב, כא.
(2) בסיום מס' אבות.
(3) וראה מג"א או"ח סנ"ד סק"ג. שו"ע אדה"ז שם ס"ד. ובהמובא (מבאר
שבט) במסורת הש"ס לאבות בסופו. ואכ"מ.
(4) ראה ירושלמי פסחים פ"ד ה"א, ועוד (נסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ד
ע' 60).
(5) רפי"א א (צ, א).
(6) ראה דרך חיים למהר"ל בריש מס' אבות בביאור המשנה "כל ישראל".
(7) ראה ב"ק ל, א.
(8) בסוף מס' מכות. ועד"ז הוא בפרש"י (ריב"ן) להמשנה במכות (כג,
רע"ב). ומאירי שם. וכפ' בזית רענן לילקו"ש שמיני רמז תקלו. ובזי"ר
שבעה ערה 10. וראה מלאכת שלמה מכות שם.
(9) ובפרש"י (מכות שם) שקצים ונבלות. וצ"ע שלא הזכירו דם, דבי' קאי

28 אם בתורת ה' חפצו. ממצוא חפצך, חפצך אסורין חפצי
29 שמים מותרין²². וכמה כיו"ב²³.

30 (ד) המשנה אומרת "לפיכך הרבה להם תורה ומצוות",
31 שהפירוש הפשוט של "הרבה" הוא ריבוי במספר²⁴ ונחות,
32 לעומת זאת לשון הכתוב (שממנו הראי') הוא "יגדיל תורה
33 ויאדיר" שמשמעו גדלות וחוזק באיכות²⁵.

ה.

במצוות ריבוי פרטים, וכל פרט נחשב מצוה בפני עצמה

34 נקודת הביאור בכל זה:
35 ה"ריבוי" בתורה ומצוות הנידון במשנתנו, אינו כפי
36 שניתן להבין בפשטות (ומלשון פירוש המשניות) – מדוע
37 נצטוו על תרי"ג מצוות²⁶, שזהו מספר מרובה, שכן – אין
38 כל טעם או יסוד הגיוני כמה היה צריך להיות מספר
39 המצוות, ועל כל מספר היה הרי ניתן לשאול מדוע לא
40 פחות (ולא יתר).

41 אלא, המשנה מתייחסת לעובדה, כי בתורה ומצוות –
42 מוצאים ריבוי באותו ענין ונושא עצמו. כלומר, גם אם נניח
43 שיש צורך בכל תרי"ג הדברים עליהם נצטוו – היה אפשר
44 לכלול כמה עניינים במצוה אחת,

45 – ובלשון (ועל דרך) מאמר חז"ל²⁷ "בא דוד והעמידן
46 על אחד עשר", ואם כן היה מספיק שזה יהי' מספר
47 המצוות. ובדומה לכך לפי דברי ר' סעדיה גאון²⁸ אשר כל
48 המצוות נכללות בעשרת הדברות – היה מספיק איפוא
49 המספר של עשר מצוות. אלא שבכל מצוה מאותן עשר או
50 אחד-עשר – היו נכללים כמה וכמה פרטים, כפי שגם
51 עכשיו כוללת כל מצוה כמה וכמה פרטים²⁹ –

52 ועל כך מבאר הרמב"ם, שאז לא הייתה וודאות שיהודי
53 יקיים מצוה ואפילו אחת "במתכונתה ושלימותה". ואולי

1 בכך מבואר לשון המשנה "הרבה להם תורה ומצוות"
2 – מכיוון שדווקא על-ידי הריבוי בתורה ומצוות בוודאי
3 יקיים האדם (על-כל-פנים) אחת מהן בשלימותה וכו',
4 ואשר לכן "הרבה להם" משום ש"רצה הקדוש-ברוך-הוא
5 לזכות וכו'".

6 אמנם (נוסף על כך שלפירושו נשאר הקושי מדוע
7 נאמר בלשון "לזכות¹⁴ את ישראל", ולא בלשון של שכן,
8 כנ"ל, הרי) עצם הפירוש¹⁵ דורש ביאור¹⁶: מפירושו עולה,
9 כי העובדה ש"הרבה להם (תורה ו)מצוות" אין בה מעלה
10 כשלעצמה, כי אם ריבוי המצוות אינו אלא אמצעי (ענין
11 טפל בשביל מצוה בודדת) הבא להבטיח שיהודי יקיים
12 מצות אחת "על מתכונתה ושלימותה"¹⁷.

ד.

עוד דיוקים במשנה

13 גם צריך להבין:
14 (א) רבי חנניא בן עקשיא מדגיש "רצה הקב"ה לזכות
15 את ישראל" – ואילו בפסוק ההדגשה היא "ה' חפץ למען
16 צדקו" – למען הצדק¹⁸ של הקב"ה?

17 (ב) בפסוק מדובר רק אודות תורה – "יגדיל תורה
18 ויאדיר" – ואילו ר"ח בן עקשיא מדגיש "לפיכך הרבה
19 להם תורה ומצוות"¹⁹?

20 (ג) כמו כן נדרש ביאור מדוע שונה לשון המשנה
21 מלשון הכתוב: במשנה נאמר "רצה הקדוש-ברוך-הוא",
22 ובפסוק – "ה' חפץ".

23 [אף ש"לשון תורה לעצמה ולשון חכמים לעצמן"²⁰,
24 עם זאת מוצאים בכמה מקומות, שכאשר חז"ל לומדים
25 ענין מסויים מפסוק – הם משתמשים בדבריהם בלשון
26 הפסוק: ולדוגמא (בלשונות הנ"ל ובנוגע לתורה ומצוות):
27 לעולם²¹ ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ שנאמר כי

14 אע"פ שגם בפיה"מ כתב "זכה" – ה"ז לכאורה שכר קיום מצוה במתכונתה ושלימותה.

15 וראה בארוכה דרך חיים למהר"ל בסופו, שהרבה להשיג על פיה הרמב"ם.

16 גם: הרי אין זה הסברה על הריבוי בתורה.

17 אבל י"ל בפירוש דברי הרמב"ם – ועפ"י מתורצות לכאורה גם קושיות המהר"ל – (דלא נחית להחילוק אם יש לו חציו זכות כו', אלא) דכוונתו ע"ד המבואר (אגה"ק ס"ז. ובכ"מ) בפ"י (שבת קיח, ב) אבן במאי הוי זהיר טפי, שלכל אחד יש מצוה מסוימת שע"י נמשך ומאיר לו האור שבכל המצוות.

וראה צפע"נ לפיה"מ מכות שם. חדא"ג מהרש"א מכות (כג, ב ד"ה תרי"ג מצוות).

18 ראה רד"ק ישע"י שם. אבל ראה פיה"מ ורע"ב מכות שם.

19 בדרך חיים שם בסופו: נגד שהרבה להם תורה אמר יגדיל תורה וכנגד רבוי מצוות אמר ויאדיר, וצ"ע איך מרומו זה בל' ויאדיר.

20 חולין קלו, ב. וראה תוד"ה שתי (מנחות צד, א). שד"ח כללים מערכת

למד כלל קטו.

21 ע"ז יט, א. וראה שם בגמרא לפנ"ז.

22 שבת קיג, א.

23 וראה מו"ק ט, ב. ועוד.

24 ובפרט בנדר"ד כמפורש בפיה"מ.

25 וגם בחולין (סו, ב) שהובא "יגדיל תורה גו'" – הרי הכוונה לכאורה להגדלה וכו'. בענין זה שבתורה. ולהעיר מתוס' שם. ובהמצוין בהערה 10. וראה רמב"ם הל' ת"ת ספ"ב.

26 להעיר גם מאר"ת (להח"מ) ג, ג.

27 מכות כד, א. בחדא"ג שם "שהם כוללים חלק גדול מהתורה" ולא כולו – וצ"ע. וראה תפא"י למהר"ל פנ"ד, וביאורו בהצ"צ לתהלים (יהל אור) טו, ב (בסופו).

28 באזהרות שלו – הובא בפרש"י עה"ת (משפטים כד, יב).

29 להעיר מסה"מ להרמב"ם שורש ז. מבוא הרי"פ פערלא לסה"מ צ להר"ס.

1 יש לומר יתירה מזו – כאשר עובר על פרט אחד ממצוות
2 הנ"ל חסר בשלימות המצוה, למרות שקיים את כל שאר
3 הפרטים.

ו.

תורה ומצוות ניתנו מה' אחד כדי לגלות אחדותו
ית'

4 ובפנימיות הענין:

5 כל מצוה וענין בתורה שונה ממשנהו, ולפעמים גם
6 באופן הפכי – החל מהחלוקה הכללית של מצוות עשה
7 ומצוות לא תעשה (חיוב ושליה)³⁰; החילוקים של עדות
8 חוקים ומשפטים; עד להתחלקות של תרי"ג מצוות, אשר
9 כל מצוה מכילה תוכן³¹, טעם וכוונה³² מסויימים. וכמו כן
10 בתורה – החל מההתחלקות של ארבעת אופני הלימוד בכל
11 ענין שבתורה: פשוט רמז דרוש סוד; החילוקים של "מ"ט
12 פנים טמא מ"ט פנים טהור"³³; שבעים פנים לתורה³⁴;
13 ויתירה מזו – ששים רבוא פירושים בכל אחד מהאופנים
14 הנזכרים בתורה³⁵.

15 והדבר דורש ביאור: תורה אחת ומצוות' ניתנו מה'
16 אחד, וענינם להמשיך ולגלות ה' אחד ושמו אחד, את
17 אחדותו הפשוטה של הקדוש-ברוך-הוא. מובן איפוא,
18 אשר גם בעבודתו של יהודי אמורה להשתקף בכל מצוה
19 אותה כוונה ותכלית אחת ויחידה: לפעול את הקישור
20 וההתאחדות כביכול של מקיים המצוה עם הקדוש-ברוך-
21 הוא, שהוא אחדות הפשוטה; וכן בתורה, להתאחד עם
22 נותן התורה על-ידי השגת התורה.

23 ועל דרך זה גם ביחס לפעולת התורה והמצוות –
24 שעניינם הוא להסיר את ההעלם והסתר הקיים בעולם
25 (שבעטיו קיימת תכונת הריבוי והפירוד בכל ענייני
26 העולם), ולעשות מ"רשות הרבים" של העולם – "רשות

30 ראש "הדרן" על הרמב"ם (קה"ת, תשמ"ה) בביאור דברי הרמב"ם
ריש הל' יסודי התורה.

31 כמובן גם ממחז"ל (זח"א קע, ב. וראה מכות כג, סע"ב) דרמ"ח
ושס"ה הם כנגד איברים וגידים שאין דומים זל"ז. וראה לקו"ת עה"פ תמיס
תהי' (נצבים מה, ג).

32 ראה בספרי טעמי המצוות. ולהעיר מכוונות המצות – שיש כוונה
כללית וכוונה פרטית (עט"ר בסופר). וראה תניא רפמ"א. לקו"ת שלח מ, א.
ובכ"מ.

33 ירושלמי סנהדרין פ"ד, ה"ב. מדרש תהלים ז, ח. יב, ז. זח"ב ו, ריש
ע"ב. ועוד.

34 במדב"ר פי"ג, טז. ובכ"מ.

35 שער הגלגולים הקדמה יז. וכ"כ בש' רזה"ק בענין היחודים על קברי
צדיקים הקדמה ג' (קה, ב). לקוטי מהר"ו שבסוף שער מאמרי רז"ל
להאריז"ל.

36 וכמדו"ל (ב"ר רפמ"ד. וש"נ) "לא נתנו המצוות אלא לצרף בהם את

27 היחיד" ליחידו של עולם, בכך שתתגלה אחדותו של
28 הקדוש-ברוך-הוא בעולם.

29 ומכיוון שתורה ומצוות ענינם – אחד – מדוע קיימים
30 בהם ריבוי והתחלקות שכאלה?

ז.

"לזכות" מלשון "זיכוך"

31 על כך מסבירה המשנה "רצה הקדוש-ברוך-הוא לזכות
32 את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות", "לזכות" הוא
33 מלשון "זיכוך": רצונו של הקדוש-ברוך-הוא לא (רק)
34 שלייהודים יתוסף ביטול לאלוקות, אלא לפעול בהם (גם)
35 את ענין הזיכוך³⁶. וההבדל ביניהם³⁷:

36 תוכן הביטול הוא שהאדם "מאבד" את מציאותו
37 ועל-ידיה נדבק באלקות; ולפיכך, אף שהאדם מורכב
38 מכמה כחות ואיברים שונים – עד לריבוי ההתחלקות של
39 רמ"ח איברים ושס"ה גידים – עם זאת אין משמעות
40 לחילוקים אלה כאשר מדובר בתנועה של "ביטול",
41 הפועלת את ביטול והעדר מציאותו, ובמילא ביטול עניניו
42 הפרטיים, כך שכאילו אין חילוק ביניהם.

43 לעומת זאת, ענין ה"זיכוך" הוא, שהאדם גופא, איבריו
44 וגידיו, מזדככים ונעשים דבר אחד עם אלקות³⁸; – וכאן,
45 אדרבא, יש משקל חשוב לריבוי ההתחלקות של האיברים
46 והגידים, משום שהזדככות כל (כח) אבר וגיד – מוכרח
47 להיות בהתאם לתוכנו וענינו הפרטי.

48 ומכיוון שהקדוש-ברוך-הוא רצה לפעול אצל ישראל
49 את ענין הזיכוך ("לזכות"), "לפיכך הרבה להם תורה
50 ומצוות" – מכאן נובעים הריבוי וההתחלקות בתורה³⁹
51 ומצוות, משום שלכל מצוה עניינה המיוחד הפועל זיכוך
52 (כח) אבר וגיד מסויימים באדם⁴⁰ (וכן בחלק מסויים

הבריות". וראה לקו"א להח"מ סרנ"ט (סז, רע"א) בביאור המשנה שבפנים.
תפארת ישראל (למהר"ל) ספ"ה. ועוד. וראה במדב"ר ר"פ בהעלותך.

37 ראה גם בהנסמן בהערה 31. לקו"ש [נהמתורגם] ח"ד ע' 172 ואילך.
38 להעיר ג"כ ממשנ"ת (לקו"ש [נהמתורגם] חט"ז ע' 468; 470 ואילך)
בהחילוק בין תורה למצוות, יחוד וביטול. וראה לקו"ש שם ע' 262 ואילך.

39 להעיר משער הגלגולים (ולקוטי מהר"ח"ו) שם: הנשמות הם ס' רבוא
כו' התורה היא שרש נשמות כי ממנה הוצבה ובה נשרשו ולכן יש בתורה ס'
רבוא פירושים כו' ונמצא כי מכל פי' מן הס' רבוא פירושים נהוו נשמה אחת
כו'. ע"ש.

40 ראה במדב"ר פי"ד יו"ד (קרוב לסופו): נתן להם תורה שבכתב שיש
בה תרי"ג מצות כדי למלאם מצות ולזכותם שנאמר ה' חפץ גו'. ולכן כל אדם
מישראל צריך לבוא בגלגולים רבים עד שיקיים כל תרי"ג מצות התורה
במחשבה דבור ומעשה וישלים לבושי נפשו ולתקנם כו' כדי להלביש כל
תרי"ג בחי' וכחות שבנפשו אחת ממנה לא נעדרה כו' (אגה"ק ר"ס כט (קמה,
ב) בשם האריז"ל. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ד).

1 בעולם⁴¹). וכמו כן בתורה – הענינים השונים והמחולקים
2 בתורה פועלים זיכוך באופנים שונים של גדר השכל⁴².

ח.

3 "הרבה" להם תורה ומצוות, בכדי להגדיל ולהאדיר
4 אמנם צריך להבין: מכיוון שמצד אחדותו הפשוטה של
5 הקדוש-ברוך-הוא היו גם התורה והמצוות צריכים להיות
6 באופן שאין בו כל ריבוי והתחלקות שונים, והעובדה
7 ש"הרבה להם תורה ומצוות" היא רק "בכדי לזכות את
8 ישראל" – יוצא אפוא, שהריבוי בתורה ומצוות מהוה
9 כביכול ירידה ואינו קשור כל כך עם עצם התורה ומצוות,
10 שענינים הוא אחדות ופשיטות.

11 ועל כך מביאה המשנה את הפסוק "ה' חפץ למען
12 צדקו יגדיל תורה ויאדיר", שאדרבה, הריבוי בתורה ומצוות
13 פועל כביכול הגדלה והאדרה בתורה, וזאת משום ש"ה'
14 חפץ למען צדקו".

ט.

נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים

14 הסבר הדברים:
15 מבואר בענין "נתאווה הקדוש-ברוך-הוא להיות לו דירה
16 בתחתונים"⁴³ [אשר פנימיות הדירה היא "לדור ולשכון
17 בנשמות ישראל וכו' שיהיו כנסת ישראל מכון לשבתו
18 יתברך כו'"]⁴⁴ – כי ה"דירה" לאמיתתה, היא דווקא
19 כשהיא נעשית על-ידי זיכוך פנימי של האדם, ז.א. כאשר
20 כל כח פרטי לפי מהותו ועניינו נעשה מיוחד עם אלקות.
21 ברם, מצד כוונת הדירה כפי שהיא כביכול בעצמותו –
22 אין שייך גדר של ריבוי והיפך הריבוי, ואי אפשר לומר
23 שבעצמותו יתברך, אחדות הפשוטה, יורגש ענין שהוא
24 חס-ישראל חוץ הימנו ואחדותו הפשוטה. דוקא בסדר
25 ההשתלשלות⁴⁵, בו מצטמצם אור אין סוף ברוך הוא וכו',
26 ורצה ה' שהעולם ייבא באמצעות "עשרה מאמרות"
27 (אשר בכל אחד מהם כו"כ תיבות ואותיות) אף ש"במאמר

28 אחד יכול להבראות"⁴⁶ – מה שנותן מקום למציאות
29 העולם על הריבוי וההתחלקות הקיימים בו (עד ל"נעשה
30 אדם" לשון רבים) – שם מתגלה וניכר כי שורש הריבוי
31 הוא מאחדותו ית', וכי כוונת ה"דירה" היא – שתיעשה
32 על-ידי הזיכוך הפרטי של כח בפני עצמו⁴⁷.

י.

הבדל הביטויים "רצה" ו"חפץ"

33 כעת יובן ההבדל האמור בין הלשון במאמר רז"ל
34 במשנה ובין לשון הכתוב:

35 בתורה שבכתב – "כפי שאני נכתב"⁴⁸ – ניכר כל ענין
36 כפי שהוא בשרשו, בפנימיות הכוונה, ובשרש הענינים
37 הכוונה היא "למען צדקו" – של הקדוש-ברוך-הוא. אמנם
38 כפי שהענין יורד ומתגלה ונמשך בתורה שבעל פה – על
39 דרך "אני נקרא"⁴⁹ – שם בא לידי ביטוי כי "רצה הקב"ה
40 לזכות את ישראל" כפי שהם כביכול מציאות בפני עצמה,
41 ובדרגא זו נוגע זיכוך הכחות הפרטיים – לזכות את ישראל.

42 זהו גם ההבדל בין הביטויים "רצה" ו"חפץ": "רצה"
43 מתאר תנועה⁴⁹, תנועת הרצון, כפי שהיא נמשכת
44 וב"מרוצה" לדבר הנרצה (ולכן נאמרה לשון זה לגבי
45 "לזכות את ישראל"); ו"חפץ" הוא התענוג שברצון⁵⁰
46 (ולכן "ה' חפץ למען צדקו").

47 ההבדל ביניהם יובן במשל מענינים אלה כפי שהם
48 באדם למטה: רצון – משמעו שהאדם נמשך לדבר
49 שמחוצה לו; שונה הדבר ביחס לענין החפץ והתענוג, בו
50 האדם כשלעצמו מתענג.

51 ומוזה נובע ההבדל, אשר ברצון קיימים חילוקים
52 שונים, בהתאם לענינים אליהם נמשך ורמת הקשר אליהם.
53 אך בתענוג, בו מתענגת הנפש בעצמותה – אין חילוק מהי
54 סיבת התענוג, כי הקשר של התענוג אינו עם אותו גורם
55 אלא עם הנפש עצמה⁵¹.

41 ראה במדב"ר פי"ז, ה.

42 ראה הל' ת"ת שם: ועוד אמרו חכמי האמת שכל נפש צריכה לתיקונה
לעסוק בפרד"ס כו', וכל מי שיכול להשיג ולידע הרבה כו' צריך לבוא בגלגול
עד שישגי וידע כל מה שאפשר כו' הן בפשטי ההלכות הן ברמזים ודרשות
וסודות כי כל מה שנשמתו יכולה להשיג ולידע מידעת התורה זהו תיקון
שלימותה וא"א לה להתתקן ולהשתלם כו'.

43 תנחומא נשא טז. ועוד.

44 המשך תרס"ו ס"ע תסח. וראה תו"א משפטים עו, ד. אוה"ת שם ע'
איסו. סה"מ תר"ל ע' סד. ועוד.

45 להעיר מהמשך תער"ב ח"ב ע' א'קט. ועד"ז בכ"מ.

46 אבות רפ"ה. וראה ב' הפי' בזה בפרדס (שער ב' פ"ו) רמ"ז (לוח"א
דק"ל ע"א). מדר"ש (אבות שם) הובא ונתבאר בד"ה פדה בשלום תרנ"ט. ד"ה
הנ"ל (ור"ה שלום רב) תש"ד.

47 ואולי י"ל שזהו שנאמר הלשון "צדקו" כי מבואר בכ"מ (לקו"ת ראה
כג, ג. המשך (ד"ה והר סיני) שברעות תרס"ב) דלשון צדק (צדיק) מורה על
היושר ולמעלה הו"ע מ"ש צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פנימו היינו שיהי'
הגילוי אור למטה כמו שהוא למעלה ממש שבבחי' יחז"ת שורה ומתגלה
יחז"ע, וזה נעשה ע"י התרי"ג מצות (שלכן נק' בשם צדקה), והיינו להיות
בחי' אחדות פשוטה בתחתונים כמו שהוא למעלה אחדות פשוטה. שזהו דוקא
ע"י שיש ריבוי התחלקות דכחות (ורבינו בעולם) והם מזדככים בענינים הפרטי
ע"י התרי"ג מצות שאז הגילוי למטה הוא אחדות פשוטה כמו שהיא למעלה
(ראה בארוכה בההמשך שם ד"ה וירד הוי').

48 ראה פסחים נ, א.

49 להעיר משני הפי' ב"רצתה לעשות רצון קונה" (תו"א א, סע"ג. ועוד).

50 ראה לקו"ת שלח לח, ג. ראה יח, ג. שה"ש כח, ד. ובכ"מ.

51 בלקו"ת (במדבר יח ב ואילך) ובדרמ"צ (מב, א ואילך) ובכ"מ, מבואר

יא.

שתי מדרגות קיימות בכללות התורה והמצוות

1 שתי מדרגות אלו קיימות בכללות התורה והמצוות⁵²;
 2 כפי שהתורה למעלה, במדרגה הנעלית מריבוי
 3 והתחלקות; וכפי שהתורה נמשכה בהשתלשלות וירדה
 4 למטה, שזה פועל בה ריבוי התחלקות⁵³.

5 [הדבר בא לידי ביטוי בחילוק בין תורה ומצוות,
 6 שהתורה ביחס למצוות עניינה אחדות⁵⁴, וכידוע⁵⁵ שהתורה
 7 "נמשלה לדם", אשר מציאות הדם שזה בכל מקום בגוף;
 8 ואילו מצוות נמשלו לאיברים, אשר כל אבר מוגדר בגדרו
 9 וצורתו ושונה מאבר שני].

10 אמנם, דווקא כאשר התורה נמשכת בהשתלשלות
 11 ובריבוי התחלקות כדי "לזכות את ישראל", הרי, מכיוון
 12 שהסיבה לכך היא "ה' חפץ למען צדקו" – הכוונה
 13 והתענוג בעצמותו⁵⁶ ית⁵⁷ – מיתוסף על-ידי זה עליו גם
 14 במדרגת התורה כפי שהיא למעלה – "יגדיל" תורה
 15 ויאדיר – יותר מכפי שהוא בתורה למעלה מצד עצמה;
 16 נפעלת המשכת א"ס בתורה (ועל דרך המבואר בספר
 17 הבהיר⁵⁹ שדוד ה' מחבר תורה שלמעלה בקוב"ה).

18 וזהו טעם השינוי בין לשון חז"ל ולשון הכתוב:
 19 בתורה שבכתב מתבטאת דרגת התורה שלמעלה,
 20 בחינת ה"כלל"⁶⁰ שבתורה הנעלית מריבוי והתחלקות⁶¹,
 21 שלכן בתורה שבכתב "כל המצות בין מ"ע ובין מל"ת הן

שבחי' רצון העליון אין בה התחלקות. ולכן הרצון המלוכש במצות כולל כל המצות בשוה כו', אבל העונג העליון ב"ה המלוכש במצות יש לכל מצוה תענוג פרטי, כי העונג הוא פנימי המכוון המלוכש ברצון כו', ע"ש בארוכה. ואולי י"ל שזהו כפי שהעונג הוא כבר בבחי' המשכה בהדרג (ע"ש "כמו עד"מ בפנים הרי התענוג שבראי' מלוכש בעינים כו') וחיצונית הרצון, אבל התענוג כפי שהוא בעצמותו, הרי אין שייך לומר ענין התחלקות וריבוי. וראה המשך תרס"ו ע' סג ואילך. המשך תער"ב שם.

או י"ל לאידך דדוקא מצד פנימיות התענוג כמו שהוא בעצמותו בא ונמשך פרטי התחלקות התענוג (משא"כ מצד הרצון). וע"ד המבואר בכ"מ (ראה תר"ח ד"ה ויהי כל הארץ פכ"ז ואילך. ד"ה מי מדר תרס"ב ועוד) ענין ההתחלקות וריבוי הבא דוקא מצד אחדות הפשוטה. ולהעיר ממשנ"ת (לקו"ש ח"ט ע' 248) בנוגע לחיות פרטי.

(52) בהבא לקמן ראה תר"ח מקץ פה, ג. אוה"ת (יהל אור) תהלים ע' 352 ואילך. שה"ש (כרך ב') ע' תשס ואילך. וש"נ.

(53) וראה תניא קו"א להבין מ"ש בפע"ח (קנה, ב). ד"ה ואתם תהיו לי תר"ס. חדא"ג מהרש"א מכות שם ד"ה תרי"ג.

(54) להעיר מתוספתא (סנהדרין פ"ז, ד) כל התורה ענין אחד. צפע"ג מהד"ת פא, א. צפע"ג עה"ת הפטרה פ' ואתחנן. ועוד.

(55) לקו"ת שם יג, א ואילך. ובכ"מ.

(56) ראה לעיל הערה 47.

(57) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתקכג: ובאמת בבחי' פנימיות ועצמות או"ס הרי מורשת הכוונה שיהי' המשכה וגילוי או"ס ב"ה כו', ומ"ש כחשכה כאורה זהו בבחי' חיצונית או"ס ובוה אמרו מה איכפת לי אם שוחט ואוכל או נוחר ואוכל כו' אבל בפנימיות הרי דוקא שוחט ואוכל כו' שוחט ואוכל כו'.

22 סתומות ולא מפורשות וגלויות וידועות⁶². ואילו בתורה
 23 שבכ"פ מתגלה בחינת הריבוי והתחלקות המצוות.

24 ולפיכך, תורה שבכתב מבארת כיצד מתבטאת השלמת
 25 הכוונה של "ה' חפץ למען צדקו" בתורה (שלמעלה)
 26 הנעלית מריבוי והתחלקות, ובמדרגה זו ההגדלה בתורה
 27 היא באיכות – "יגדיל תורה ויאדיר"

28 [באופן מפורט יותר, נתבארו בפסוק הן ההגדלה
 29 בתורה, והן ההגדלה במצוות כפי שהן נכללות בתורה, והם
 30 שתי הלשונות "יגדיל" ו"יאדיר"⁶³: "יגדיל" היא מעלת
 31 התורה הקשורה למעשה המצוות, כנאמר "תלמוד גדול
 32 שהתלמוד מביא לידי מעשה"⁶⁴, ו"יאדיר" היא מעלת
 33 התורה בעצמותה כפי שהיא למעלה לגמרי ממצוות, שזהו
 34 ענין המלוכה שבתורה⁶⁵ – "בי מלכים ימלכו"⁶⁶].

35 ואילו בתורה שבעל-פה בא בגילוי כיצד נשלמת כוונה
 36 זו במדרגה של "הרבה להם תורה ומצוות", כנ"ל⁶⁷.

יב.

יגדיל תורה ויאדיר בלשון עתיד

37 בזה מובן גם מדוע נאמר "יגדיל תורה ויאדיר" בלשון
 38 עתיד (ולא "הגדיל תורה והאדירה") – משום שאותה
 39 הגדלה והאדרה בתורה שבכתב בשורשה למעלה, נעשית
 40 דוקא על-ידי ולאחר ש"הרבה להם תורה ומצוות", בשלב
 41 בו נמשכות המצוות ומתגלות על-ידי תורה שבעל-פה;
 42 – ההגדלה בתורה נעשית איפוא בעתיד – "יגדיל תורה

שיהי' עבודה וימשיכו בני' גילוי אלקות כו' (ע"ש בארוכה בסוף הע' ואילך). ובהמשך תרס"ו ס"ע תקנא ואילך: אבל בפנימיות איכפת לי' כביכול, שיהי' הכוונה שבפנימיות איכפת לי' כביכול הענין דלצורך את הבריות, הויכוח ידשראל. וראה לעיל הערה 47.

(58) להעיר ממשנ"ת במק"א (לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 163 ואילך) בבאור מרז"ל אימתי הוא גדול כשהוא בעיר אלקינו, שאמיתית הגדולה נעשית ע"י התלבשות אלקות בריבוי נבראים כו', עיי"ש.

(59) ראה זח"ג רכב, ב. לקו"ת שלה נא, א. ועוד.

(60) ראה לקו"ת שה"ש יא, ד. ועוד.

(61) להעיר במבדב"ר שבהערה 40 (הובא באוה"ת שם). אבל ע"ש שממשיך: זה המשנה שהיא גדולה מן המקרא.

(62) אגה"ק סי' כט (קנא, א).

(63) ראה הל' ת"ת לאדה"פ פ"ד ס"ב וג', דב' מעלות בתורה לגבי מצות, עיי"ש.

(64) קידושין מ, ב.

(65) ראה גיטין נו, ב: אין אדיר אלא מלך. ובמנחות (נג, סע"א) יבוא אדיר כו'. הצ"צ לתהלים (יהל אור) צג, ד.

(66) משלי ח, טו. ראה גיטין סב, סע"א.

(67) זהו גם הטעם לשינוי השם – "ה' חפץ", רצה הקב"ה: דבתושב"כ שבה נרגש כפי שהוא בשרשו, למעלה מריבוי והתחלקות, נאמר שם הו', שם העצם (פרדס ש"ט. מו"נ ח"א פס"א ואילך. ועוד), ושם המיוחד (סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. וראה פרדס שם). משא"כ בתושב"כ שבאה בהתגלות וריבוי כו' אומר "הקב"ה" שקאי על בחי' ז"א (תו"א יב, ד. וראה לקו"ת תוריע כב, ג. ובכ"מ).

30 כי דווקא אז יש בכוחן לזכך את פרטי המדות והכחות
31 ולעשותם כלים לאלקות⁷².

יד.

הקדמת המשנה "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא"

32 אך עדיין דרושה תוספת ביאור: כיצד יתכן לומר
33 שעניינה של התורה הוא לפעול את זיכון מדות וכחות
34 האדם –

35 היה ניתן להבין אילו היו הדברים אמורים רק ביחס
36 לכחות הנשמה, שכן שורש הנשמות נעלה משורש התורה,
37 כדברי חז"ל⁷³ "מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר" (אפילו לתורה);
38

39 אמנם, בהתאם לכלל ש"המעשה עיקר"⁷⁴ – מדובר
40 כאן אודות בירור וזיכון מדותיה הטבעיות של הנפש
41 הבהמית, עד לזיכון אברי הגוף הגשמי, שבחיצוניותו אינו
42 שונה מגוף של אינו יהודי⁷⁵ – כיצד יתכן אפוא שעניינה
43 ותכליתה של התורה במעלתה הכי נעלית – הוא לברר⁷⁶
44 את כחות ומדות הגוף והנפש הבהמית?

45 וכדי לבאר זאת – מקדימים את המשנה "כל ישראל
46 יש להם חלק לעולם הבא":

47 "העולם הבא" האמור במשנתנו אינו גן-עדן, כי אם
48 עולם התחיה לנשמות בגופים⁷⁷, ועליו אומרים אשר "כל
49 ישראל יש להם חלק לעולם הבא" – כי כל יהודי⁷⁸ גם
50 מצד גופו הוא "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר", וכידוע⁷⁹
51 שבחירת הקדוש-ברוך-הוא (שאמיתית ענין הבחירה הוא
52 בעצמותו ית') מתייחסת לגוף של היהודי. ומעתה, אין
53 תמיה בכך אשר כל עניין התורה וכוונתה הוא "לזכות את
54 ישראל"⁸⁰, את מדותיו וגופו הגשמיים⁸¹,

55 ודווקא עי"ז נמשך בתורה גם "חפץ ה'" שבפעולות
56 ית', ונעשה "גדיל תורה ויאדיר".

(משיחת ש"פ אה"ק תשכ"ד)

1 ויאדיר" – לאחר שמה"רמיזא באורייתא⁶⁸ – באה
2 התורה שבעל-פה ולימודה המביא לידי מעשה.

3 וזה מתאים גם עם פירושו הפשוט של הפסוק – "יגדיל
4 תורה ויאדיר" שיהי' לעתיד לבוא⁶⁹, זאת משום שאמיתית
5 גילוי זה יהי' רק כאשר יושלם בפועל התהליך של "לזכות
6 את ישראל" המתבצע על-ידי "הרבה להם תורה ומצות"
7 – לעתיד לבא.

יג.

תורה ומצוות מטרתם לזכך את כל כוחות האדם

8 על-פי כל הנ"ל ניתן גם לבאר את שייכות המשנה ר"ח
9 בן עקשיא אומר – לפרקי אבות (אותם לומדים כהכנה
10 למתן תורה בחג השבועות):

11 הברטנורא⁷⁰ כותב בתחילת פירושו למסכת אבות: לפי
12 שמסכת זו אינה מיוסדת על פי מצוה ממצות התורה כשאר
13 מסכתות שבמשנה אלא כולה מוסרים ומדות וחכמי אומות
14 העולם ג"כ חברו ספרים כמו שבדו מלבם בדרכי המוסר
15 כיצד יתנהג האדם עם חבריו לפיכך התחיל התנא במסכת
16 זו משה קבל תורה מסיני לומר לך שהמדות והמוסרים
17 שבזו המסכת לא בדו אותם חכמי המשנה מלבם אלא אף
18 אלו נאמרו בסיני.

19 בעקבות כך, עלולה להתעורר שאלה: היות ו"מוסרים
20 ומדות" מסוג זה קיימים בספריהם של חכמי אומות העולם
21 – לשם מה הי' צורך לצוות עליהם בסיני כחלק מהתורה
22 דוקא?

23 וזה מבואר על-ידי המשנה "רצה הקדוש-ברוך-הוא
24 לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות": ענין
25 התורה ומצות הוא לזכך את כל כחות (ומדות) האדם –
26 ומטעם זה גם ה"מוסרים ומדות" הנ"ל נאמרו בסיני כחלק
27 בתורה, כי מטרתן אינה רק להודיע "כיצד יתנהג האדם עם
28 חבריו", אלא בעיקר לפעול את בירור וזיכון המדות, שזה
29 יתכן רק כאשר הם נכללות ב"הרבה להם תורה ומצות"⁷¹,

(קידושין ל, ב) בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין.
(77) וראה לעיל ע' 366 ואילך.

(78) ראה בארוכה תשובות וביאורים סי' ח', ו'ש"נ.

(79) תניא שם. ובארוכה סי' השיחות תורת שלום ע' 120 ואילך.

(80) ראה תורת שלום שם ע' 123. מפתגמי רבינו הזקן: מען האט קיין
השגה ניט, ווי עס איז טייער בא השי"ת דער גוף פון א אידן (=אין לנו מושג,
כמה יקר אצל הקב"ה גופו של יהודי) (היום יום ס"ע צא).

(81) ראה המשך באתי לגני השי"ת פ"ד: והאדם הוא בציור רמ"ח
אברים ושס"ה גידים שהם במספר תרי"ג, דלגן כל המדרג' בהשתל' הם
במספר הזה, ולכן הנה גם בהנשמה הרי יש ג"כ תרי"ג כחות, שבהם תלויים
תרי"ג המצוות.

(68) ראה תו"א פח, רע"ג. המשך תרס"ו ע' שצג. ובכ"מ. וראה אגה"ק

סו"ס כט. וראה תענית ט, א שאפילו נ"ך רמיזי באורייתא.

(69) ראה רד"ק ישעי' שם.

(70) וראה מדרש שמואל שם.

(71) שלכן נאמר במשפטים "לפניהם" ולא לפני עו"כ ואפילו דנים אותו
כדיני ישראל (גיטין פח, ב. שו"ע חו"מ רסכ"ו).

(72) ולהעיר מזרוע ימין להחיד"א ריש מס' אבות.

(73) ב"ר פ"א, ד. וראה המשך תרס"ו ד"ה וידבר גוי במדבר סיני. ועוד.

(74) אבות פ"א, מ"ז.

(75) תניא פמ"ט.

(76) להעיר מקונטרס ענינה של תורת החסידות סי"ט בביאור מרז"ל

(* אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א ע' קמב ואילך. המו"ל.

יום ראשון ג' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטו, אך היינו דוקא... עד עמ' 230, עומדין וכו'.

1 אך היינו דוקא לשומר התורה ולא סר ממנה ימין ושמאל אפילו
2 במלא נימא; - למי שלא נטה מהתורה אפילו לא בשערה אחת, אבל
3 מי שהעביר עליו הדרך - של התורה, חס ושלום, מאחר שהעוה
4 דרכו, לתת מגרעות בקדש העליון, - שכן, יהודי הרי ממשיך
5 מ"קדש העליון" על ידי
6 מצוות, כפי שאנו אומרים
7 בברכת המצוות "אשר
8 קדשנו במצוותיך", שעל ידי
9 מצוות ממשיכים "קדושה"
10 מ"קדש העליון", ועל ידי אי-
11 קיום מצוות, גורמים
12 למגרעות בקדש העליון,
13 שגרע ערכו, בבחינת
14 המשכתו, מה שהיה יכול
15 להמשיך בבחינת אלהותו
16 והארת האור מאור-אין
17 סוף ברוך-הוא - שהיה
18 בידו להמשיך, אלו היה
19 שומר התורה ומקיימה
20 בהלכתה - הרי מעות זה
21 לא יוכל לתקן, כי אם - על
22 ידי, בהמשכת האור העליון
23 שלמעלה מהעולמות ואינו
24 מתלבש בהן, - אין אור

אגרת הקדש

אך היינו דוקא לשומר התורה ולא סר ממנה
ימין ושמאל אפילו כמלא נימא אבל מי שהעביר
עליו הדרך ח"ו מאחר שהעוה דרכו לתת מגרעות
בקדש העליון שגרע ערכו בחי' המשכתו מה שהיה
יכול להמשיך מבחי' אלהותו והארת האור מאור א"ס
ב"ה אילו היה שומר התורה ומקיימה כהלכתה הרי
מעוות זה לא יוכל לתקן כ"א בהמשכת האור העליון
שלמעלה מהעולמות ואינו מתלבש בהן הנק' חסד
עילאה ורב חסד לפי שמאיר ומתפשט בבחי' א"ס בלי
גבול ומדה מאחר שאינו מצומצם תוך העולמות
אלא בבחי' מקיף עליהן מלמעלה מריש כל דרגין עד
סוף וכו' וכשהאדם ממשיכו למטה במעשיו ואתעדל"ת
אזי אור עליון זה מאיר ומתפשט תוך העולמות ומתקן
כל מעוות וכל מגרעות שניתנו בקדש העליון ומחדש
אורן וטובן ביתר שאת ויתר עז בבחי' אור חדש ממש
לכן אמרו במקום שבע"ת עומדין וכו'.

25 עליון זה מתלבש בעולמות, הנקרא "חסד עלאה" - חסד נעלה יותר,
26 ו"רב חסד", - חסד בריבוי, לפי שמאיר ומתפשט בבחינת אין-סוף
27 בלי גבול ומדה, מאחר שאינו מצומצם תוך - בפנימיות העולמות
28 אלא בבחינת מקיף עליהן מלמעלה, מריש כל דרגין עד סוף
29 וכו', - מהתחלת כל המדרגות עד סופן, הוא מקיף עליהם באופן

יום שני ד' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 230, והנה עיקר התשובה... עד עמ' קטו, נפשו כתיב.

59 והנה, עקר התשובה הוא בלב, כי על ידי החרטה מעמקא
60 דלבא - מעומק הלב, מעורר עמק אור העליון הזה -
61 ה"ממעמקים" של הנפש
62 מעורר את העומק
63 שלמעלה, להמשיך אור
64 נעלה זה שלמעלה
65 מהשתלשלות ושיש בכוחו
66 לתקן מה שהחסירו בעיני
67 התורה והמצוות. אך כפי
68 להמשיכו - אור נעלה זה,
69 להאיר בעולמות עליונים

אגרת הקדש

והנה עיקר
התשובה הוא בלב כי על ידי החרטה מעומקא דלבא
מעורר עומק אור העליון הזה אך כדי להמשיכו
להאיר בעולמות עליונים ותחתונים צריך אתעדל"ת
ממש בבחי' מעשה דהיינו מעשה הצדקה וחסד בלי
גבול ומדה דכמו שהאדם משפיע רב חסד פי' ח"ס
דלי"ת, - הרחמנות שעל מי
שהוא בבחינת דלי"ת, דהיינו
לדל ואביון - "אביון" הוא

30 שוה. וכשהאדם ממשיכו - אור זה, למטה במעשיו ו"אתעדל"ת
31 דלתתא", - בהתעוררות שהוא מעורר על ידי עבודתו למטה, אזי
32 אור עליון זה מאיר ומתפשט תוך העולמות ומתקן כל מעות
33 וכל מגרעות שניתנו בקדש העליון, ומחדש אורן וטובן ביתר
34 שאת ויתר עז, בבחינת
35 אור חדש ממש. - לא אור
36 של סדר השתלשלות, שכבר
37 היה גם לפני כן וכעת רק
38 נתגלה, אלא המדובר באור
39 חדש שלמעלה מסדר
40 השתלשלות, לכן אמרו: -
41 חכמינו ז"ל³⁰: "במקום -
42 ובמדרגה, שפעלי תשובה
43 עומדין וכו'". - אפילו
44 צדיקים גמורים אינם עומדים
45 שם, וזאת מפני שבעלי
46 תשובה ממשיכים אור חדש
47 שהוא למעלה לגמרי מסדר
48 השתלשלות, אור שהוא בלי
49 גבול. וכפי שהרבי שליט"א
50 מדייק בלשון המובאת בכמה
51 מקומות³¹: "במקום שבעלי
52 תשובה עומדים צדיקים
53 גמורים אין יכולין לעמוד
54 בו", שבמקום ובמדרגה ש"בעלי תשובה עומדין" בקביעות - "צדיקים
55 גמורים אין יכולין לעמוד בו", אין להם אפילו היכולת לעמוד שם; לא
56 זו בלבד שאין "עומדין" במדרגה זו, אלא "אין יכולין", אין להם אפילו
57 היכולת לכך, שכן מדובר בסוג אור אחר הנמשך על ידי עבודת
58 התשובה דוקא.

59 ותחתונים - צריך "אתעדל"ת דלתתא" - התעוררות מלמטה
60 מממש בבחינת מעשה, דהיינו מעשה הצדקה וחסד בלי גבול
61 ומדה, - שזה ההתעוררות
62 מלמטה להמשיך אור עליון
63 בעולם, דכמו שהאדם
64 משפיע רב חסד, - חסד
65 באופן של ריבוי, בלי גבול,
66 פרוש - המלה "חסד": ח"ס
67 דלי"ת, - הרחמנות שעל מי
68 שהוא בבחינת דלי"ת, דהיינו
69 לדל ואביון - "אביון" הוא

1 למטה מ"עני", שכן משמעות המלה אביון היא: "התאב לכל דבר"³²,
2 שהוא במצב שכל דבר חסר לו, הליית ליה מנרמיה כלום, – שאין
3 לו משלו כלום, ולכזה הוא משפיע חסד, ואינו נותן גבול ומדה
4 לנתינתו והשפעתו, כך הקדוש ברוך הוא משפיע אורו וטובו
5 בבחינת חסד עלאה, –
6 חסד עליון, הנקרא "רב
7 חסד", המאיר בבחינת
8 אינסוף בלי גבול ומדה
9 תוך העולמות עליונים
10 ותחתונים, שכלם – כל
11 העולמות
12 ותחתונים, הם בבחינת
13 דלי"ת אצלו ותפרה, דלי"ת
14 להון מנרמיהו כלום, –
15 שאין לכל העולמות משלהם
16 כלום, וכלא קמיה בלא
17 השיבי, – וכולם נחשבים
18 לכולם לגבי הקב"ה, כלומר,
19 שאין להן משלהם כלום, הם
20 מצד עצמם ומצד עבודתם
21 לא מגיע להם כלום
22 מהקב"ה, כיוון שהם "כלא
23 חשיבי", נחשבים כ"כלום" – הרי שעבודתם איננה תופסת מקום כלל,
24 שיוע להם משהו מצד עבודתם, אלא כל ההשפעה שהקב"ה נותן
25 להם הוא רק בבחינת חסד – שכן, גם מה שיש בעבודתם כדי לעורר
26 ולהמשיך, בא גם כן רק מצד החסד שלמעלה. על כל פנים, על ידי
27 סוג צדקה וחסד כזה שבלי גבול, ממשיך האדם את האור העליון
28 שלמעלה מהשתלשלות, ועל ידי זה נתקנו כל הפגמים שפגם
29 האדם בעונותיו למעלה בעולמות עליונים ותחתונים. – הרי,
30 שעל ידי עבודת הצדקה מוגבלת, ממשיכים בחינת "חסד עולם", ועל
31 ידי צדקה וחסד בלי הגבלה, ממשיכים בחינת "רב חסד". וזהו
32 שכתוב³³: "עשה צדקה ומשפט³⁴ נבחר לה' מזבח", – עשות
33 צדקה ומשפט, אהוב וחביב להקב"ה יותר מאשר הבאת קרבן לו, לפי

אגרת הקדש

נותן גבול ומדה לנתינתו והשפעתו. כך הקב"ה משפיע
אורו וטובו בבחי' חסד עילאה הנק' רב חסד המאיר
בבחי' א"ס בלי גבול ומדה תוך העולמות עליונים
ותחתונים שכולם הם בבחי' דלי"ת אצלו יתברך דלית
להון מגרמיהון כלום וכולא קמיה כלא חשיבי ועי"ז
נתקנו כל הפגמים שפגם האדם בעונותיו למעלה
בעולמות עליונים ותחתונים. וז"ש עשה צדקה ומשפט
נבחר לה' מזבח לפי שהקרבנות הן בבחי' שיעור
ומדה וגבול. משא"כ בצדקה שיוכל לפזר בלי גבול
לתקן עונותיו. ומ"ש המכובז אל יכובז יותר מחומש
היינו דוקא כמי שלא חמא או שתקן חמאיו בסיופים
ותעניות כראוי לתקן כל הפגמים למעלה. אבל מי
שצריך לתקן נפשו עדיין פשיטא דלא גרעה רפואת
הנפש מרפואת הגוף שאין כסף נחשב וכל אשר לאיש
יתן בעד נפשו כתיב.

34 שהקרבנות הן בבחינת שיעור ומדה וגבול, מה שאין כן בצדקה
35 שיוכל לפזר בלי גבול לתקן עונותיו. – הרי, למרות שגם קרבנות
36 וגם צדקה מכפרים על עונות, אך, קרבנות הם בשיעור וגבול, ואילו
37 צדקה יכולה להיות בלי שיעור וגבול, ובמילא היא ממשכה אור
38 שלמעלה מהגבלה, וכפרת
39 העונות שעל ידי אור זה
40 היא באופן אחר לגמרי. ומה
41 שאמרנו: – רבותינו ז"ל³⁵:
42 "המכובז – הנותן צדקה
43 בריבוי רב, יותר מאשר הוא
44 מחוייב, אל יכובז יותר
45 מהחמש", – מהריווח שלו,
46 כיצד, איפוא, אנו אומרים
47 כאן, שמעלה גדולה מאד
48 לתת צדקה בלי הגבלה?
49 הינו דוקא כמי שלא חמא,
50 או – מי שחמא, אלא שתקן
51 חמאיו בסיופים ותעניות
52 כראוי, – כפי שנדרש,
53 לתקן כל הפגמים למעלה.
54 – ולכפרת עונותיו אין הוא
55 זקוק לנתינת צדקה, הוא
56 שלא יכובז יותר מחומש. אבל מי שצריך לתקן נפשו צדין –
57 פשיטא – הרי ברור הדבר, דלא גרעה – שלא גרועה רפואת
58 הנפש מרפואת הגוף, שאין כסף נחשב, "וכל אשר לאיש יתן
59 בעד נפשו" פתיב³⁶. – לפי הפירוש הפשוט הכוונה היא: בעד חייו,
60 אך היות ובפסוק לא כתוב "בעד חייו", אלא "בעד נפשו", הרי הכוונה
61 היא בעד הנפש ממש, שכדאי לתת כל אשר לו כדי לתקן את הנפש.
62 להלן יסביר רבנו הזקן את הפסוק שהביא בראשית האגרת "חסדי ה'
63 כי לא תמנו", ששאל: אם הכוונה ל"חסדי ה'" – היה צריך לומר "כי
64 לא תמו"? רבנו הזקן יסביר שמשמעות "חסדי ה'" היא אופן נתינת
65 צדקה בלי הגבלה, ובכך הוא מסביר מה שכתוב "כי לא תמנו".
66 ובלשון רבנו הזקן:

יום שלישי ה' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטז, והנה מדת חסד... עד עמ' קטז, בא כו'.

אגרת הקדש

והנה מדת חסד זו בלי גבול
ומדה נקראת על שמו של הקב"ה חסדי ה' כדכתיב
וחסד ה' מעולם ועד עולם כו' כי הגם שכל ישראל

72 חסדיו של הקדוש ברוך הוא,
73 בדכתיב: – כמו שכתוב³⁷:
74 "וחסד ה' מעולם ועד
75 עולם כו'". כי הגם שכל
76 ישראל הם רחמנים וגומלי

77 והנה, מדת חסד זו בלי
78 גבול ומדה נקראת על
79 שמו של הקדוש ברוך
80 הוא – שזה אופן החסד של
81 הקב"ה, "חסדי ה'", –

32. פרש"י עה"ת ראה טו, ד. 33. משלי כא, ג. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז משפט מאי בעי הכא? וי"ל דאדרבא דוקא עי"ז מובן למה צדקה נבחר מזבח. דלכאורה צדקה השווה לכל נפש, סתם צדקה, מצות הצדקה, מהעמודים שהעולם עומד עליהם ה"ז חסד עולם כמפורש לעיל, ואין זה נבחר מזבח? ! ולכן פ"י הכתוב שהמדובר כאן בצדקה הבאה ביחד ובחבור עם משפט היינו צדקה שהיא משפט ותיקון עונותיו. ויש לקשר זה עם הבי' בתו"א (סג, ב) אבל אינו אותו הענין – השניו צדקה ומשפט או משפט וצדקה – ראה אדר"נ רפ"ג. אוה"ת וירא צט, א. 35. כתובות נ, א. 36. איוב ב, ד. 37. תהלים קג, יז.

1 תַּחֲדִים, בְּרֵם יֵשׁ גָּבֹל וּמִדָּה לְרַחֲמֵי הָאָדָם, אֲכָל תַּקְדֹּשׁ-פְּרוּדִי
2 הוּא נִקְרָא "אֵין-סוּף בְּרִידֵי-הוּא", וְלִמְדוּתוֹ אֵין סוּף, – כִּשֶּׁם
3 שְׁהוּא יִתְבָּרַךְ אֵין סוּף, כִּךְ גַּם מִדּוּתוֹ הֵן אֵין סוּפוֹת, בְּדַתְיָב: – כִּמוֹ
4 שְׁכֹתוֹב³⁸: "כִּי לֹא כָּלֹ רַחֲמָיו וְכו'". – רַחֲמָיו הֵם בְּלִי סוּף, הִרִי,

5 כִּשֶּׁם שְׁחִסְדוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ

6 בְּרוּךְ הוּא אֵין-סוּפִי, כִּךְ

7 גַּם הָאָדָם שְׁעוּשָׁה צִדְקָה

8 וְחִסְדֵּי בְלִי הַגְּבִלָּה, זֶה גַּם כֵּן

9 נִקְרָא "חִסְדֵּי ה'", אֹפֶן הַחִסֵּד

10 שֶׁל הַקֶּבֶד. וְזֶהוּ שְׁאֵמֵר

11 תְּנִיבָא³⁹ אַחֲרֵי הַחֲרָן

12 וְהַגְּלוּת: "תַּחֲדִי ה' כִּי לֹא

13 תִּמְנֶנּוּ וְגו'", פְּרוּשׁ לְפִי

14 שְׁלֹא תִמְנֶנּוּ, – מִפְּנֵי שֶׁאֵין

15 אֲנִי תַמִּימִים⁴⁰, שְׁאֵין אֲנִי

16 תַמִּימִים וְשְׁלֵמִים בְּלִי שׁוֹם

17 חֲטָא וּפְגָמָא בְּנִפְשִׁי

18 וְכַעֲלֻמּוֹת עֲלִיזִים, – אֵלֶּא

19 יֵשׁ בְּנוֹ עֲדִין עֲנִינִים שֶׁל חֲטָאִים וּפְגָמִים, עַל בֶּן צָרִיכִין אֲנִי לְהַתְנַהֵּן

20 בְּחֻסְדֵּי ה' שְׁחֵם – חִסְדִּים בְּלִי גָבֹל וְתַכְלִית, בְּדִי לְעוֹרֵר עָלֵינוּ

21 רַחֲמִים וְחֻסֵּד עֲלֵאָה, – חִסֵּד עֲלִיז, שְׁהוּא – בַּחֲנִינָה רַב חֻסֵּד

22 וְרַחֲמִים בְּלִי גָבֹל וְתַכְלִית, כִּמוֹ שְׁכֹתוֹב: – בְּסוּפוֹ שֶׁל אוֹתוֹ פְּסוּק:

23 "כִּי לֹא כָּלֹ רַחֲמָיו וְגו'". – רַחֲמָיו הֵם בְּלִי גָבֹל, הִרִי כִיּוֹן שִׁישׁ

24 לְהַמְשִׁיךְ רַחֲמִים אֵלֶּה – צָרִיכָה הַצִּדְקָה לְהִיטֵי "חִסְדֵּי ה'". זֶה פִּירוּשׁ

25 הַפְּסוּק "חִסְדֵּי ה'", חִסֵּד בְּלִי גָבֹל וּמִדָּה, "כִּי לֹא תִמְנֶנּוּ" – שְׁכֵן, אֵין אֲנִי

26 תַמִּימִים וְשְׁלֵמִים וְעֲלֵינוּ לְהוֹדֵק לְהַמְשַׁכָּה מִהָאֹר הָעֲלִיז שְׁבִלִי

אגרת הקדש

הֵם רַחֲמָנִים וְגוֹמְלֵי חִסְדִּים בְּרֵם יֵשׁ גָּבֹל וּמִדָּה לְרַחֲמֵי
הָאָדָם. אֲבָל הַקֶּבֶד"ה נִקְ' א"ס ב"ה וְלִמְדוּתוֹ אֵין סוּף
כְּדַתְיָב כִּי לֹא כָּלֹ רַחֲמָיו וְכו'. וְז"ש הַנְּבִיא אַחֲרֵי
הַחוּרְבָן וְהַגְּלוּת חִסְדֵּי ה' כִּי לֹא תִמְנֶנּוּ וְגו'. פִּי לְפִי
שֶׁלֹא תִמְנֶנּוּ שֶׁאֵין אֲנִי תַמִּימִים וְשְׁלֵמִים בְּלִי שׁוֹם חֲטָא
וּפְגָמָא בְּנִפְשִׁי וְכַעֲלֻמּוֹת עֲלִיזִים ע"כ צָרִיכִין אֲנִי לְהַתְנַהֵּן
בְּחֻסְדֵּי ה' שְׁחֵם בְּלִי גָבֹל וְתַכְלִית כְּדִי לְעוֹרֵר עָלֵינוּ
רַחֲמִים וְחֻסֵּד עֲלֵאָה שְׁהוּא רַב חִסֵּד וְרַחֲמִים בְּלִי
גָבֹל וְתַכְלִית כִּמוֹ"ש כִּי לֹא כָּלֹ רַחֲמָיו וְגו'. וְזֶהוּ
אִם יִהְיוּ פְּטוּרִים מִדִּינָא כִּי אֵין בֶּן דּוֹר כֹּא כו':

גָּבֹל כְּדִי לְתַקֵּן אֶת הַחֲטָאִים וְהַפְּגָמִים (שְׁכֵן, כְּדִי שְׁאֵלָה יִתְקַנּוּ כְּרֹאזִי
עַל יְדֵי תַעֲנִיּוֹת וְסִיגוּפִים, אֵין מִצַּב הַבְּרִיאוֹת שֶׁל דּוֹרוֹתֵינוּ הַחֲלוּשִׁים⁴¹
מִרְשִׁים זֹאת, אֵלֶּא הַדֶּרֶךְ הִיא רַק עַל יְדֵי צִדְקָה) – וְלִכֵּן עַל הַסֵּדֶר
לְהִיטֵי ב"חִסְדֵּי ה'", חִסֵּד בְּלִי הַגְּבִלָּה. וְזֶהוּ שְׁאֵמֵר רַבּוֹתֵינוּ וְכָרֹזֵנָם
לְבִרְכָּה⁴²: "אֵין יִשְׂרָאֵל
נִגְאָלִין אֵלֶּא בְּצִדְקָה",
שְׁיַעֲשׂוּ – הַצִּדְקָה, גַּם אִם
יִהְיוּ פְּטוּרִים מִדִּינָא, – גַּם
אִם מִצַּד הַדִּין הֵם פְּטוּרִים
מִלֵּת צִדְקָה, כִּי – כִּפִּי
שְׁרַבּוּתֵנוּ ז"ל אוֹמְרִים⁴³:
"אֵין בֶּן דּוֹר כֹּא כו'": – עַד
שֶׁתִּכְלֶה פְּרוּשָׁה מִן הַכִּסִּי,
שֶׁלֹא תִהְיֶה, רַחֲמָנָא לִיצְלָךְ,
אִפִּילוּ פְּרוּשָׁה בְּכִסִּי, וּבְכָל
זֹאת יִתְנוּ צִדְקָה, כְּלוּמֹר,
שְׁנִיתִנָּה הַצִּדְקָה תִּהְיֶה
בְּאֹפֶן בְּלִי מוּגְבָל, הִרִי

צִדְקָה כְּזוֹ מִבִּיאוֹהָ אֶת הַכִּפְרָה הַמוֹחֲלֶטֶת שֶׁל הַעוֹנוֹת וְכֵן הִיא מִבִּיאוֹהָ
אֶת ה"מִיד הֵן נִגְאָלִין"⁴⁴. מִזֶּה שֶׁאֵין רַבְּנוּ הוֹזֵק מִבִּיאוֹ אֶת הַמֵּאֵמֶר "עַד
שֶׁתִּכְלֶה פְּרוּשָׁה מִן הַכִּסִּי", אֵלֶּא מִרְמֹז זֹאת ב"וְכו'" – מִסְבִּיר הַרְבֵּי
שְׁלִיט"א, שֶׁאִפְשָׁר לֹאמֹר שֶׁזֶה מִפְּנֵי שֶׁאֵין רַבְּנוּ הוֹזֵק רֹצֵה לְבִטָּא
מִיָּלִים אֵלֶּה, וּמֵאֵמֶר חו"ל זֶה יִכּוֹל לְהַתְבַּצֵּעַ עַל יְדֵי שִׁיחֻדִּים יַחֲשָׁבוּ
עֲצָמָם בְּרוּחָנִיּוֹת כְּרִשִׁים וְכֻלָּיִם. וְיֵשׁ לֹאמֹר שֶׁזֶה גַּם מִזֶּה שֶׁאֵין רַבְּנוּ
הוֹזֵק לֹאמֹר "כִּשְׁיֵהִיו פְּטוּרִים" מִצַּד הַדִּין, אֵלֶּא "אִם" – שְׁכֵן, עֲנִין זֶה
יִכּוֹל לְהַתְבַּצֵּעַ בְּרוּחָנִיּוֹת.

יום רביעי ו' אלול

מוררה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטז, יא להשכילך בינה... עד עמ' 232, כל היום.

אֵלֶּא יִהְיֶה בְּשִׁמְחָה מִצַּד הָאֱמוּנָה שְׁלֵאֲמִיתוֹ שֶׁל דְּבַר זֶה טוֹב (כִּפִּי שִׁיבְרִי
בִּאֲגֶרֶת זו) – אֹפֶן עֲבוּדָה כּוּחַ, שִׁיךְ, לְכֹאֲרוֹה, רַק לִיחִידִי סוּגוּלָה.
לִכֵּן, מִתְחִיל רַבְּנוּ הוֹזֵק אֲגֶרֶתוֹ הַקְדוּשָׁה זֶה בְּלִשׁוֹן יַחֲדִי, "לְהַשְׁכִּילְךְ בִּינָה",
לְהוֹרֹת, שְׁלֵאֲמִיתוֹ שֶׁל דְּבַר

שִׁיךְ הַדְּבַר לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,
שְׁכֵן, זֶה בֹא בְּעִיקָר מִצַּד הָאֱמוּנָה
הָאֱמִיתִית, וְאֱמוּנָה הִיא יֵשׁ לְכָל
יְהוּדִי, עֲלִיו רַק גְּלוּת וְלַחֲיוֹת
בִּאֱמוּנָה זֶה.

"לְהַשְׁכִּילְךְ בִּינָה", כִּי לֹא זֶה הַתַּקְדָּה² יִשְׁכֵּן אֹרֶךְ³, – בִּיהוּדִי,
לְהִיטֵי חֲפִץ – לְרַצוֹת, בְּחִי בְּשָׂרִים – ב"חֲפִץ" שְׁהוּא רַצוֹן שֶׁל

53 יֵא. אֲגֶרֶת הַקְדוּשׁ זֶה מִתְחִיל רַבְּנוּ הוֹזֵק בְּלִשׁוֹן יַחֲדִי, "לְהַשְׁכִּילְךְ בִּינָה"
54 (בְּלִשׁוֹן הַפְּסוּק¹ שְׁנֵאֵמֶר לְדִנְיָאֵל), לְמִרְוֹת שְׁהִיא נִשְׁלַחָה לְכִלְכֵּל, שְׁכֵן,
55 בִּאֲגֶרֶת זֶה תּוֹבֵעַ רַבְּנוּ הוֹזֵק אֹפֶן עֲבוּדָה שֶׁלְכֹאֲרוֹה שִׁיךְ רַק לִיחִידִי סוּגוּלָה,

56 שֶׁלֹא יִהְיֶה רַצוֹן כָּלִל בְּעֲנִינִים

57 גִּשְׁמִיִּים, גַּם לֹא לֵאלֹהִי

58 שְׁמוֹכְרָחִים לְבְרִיאוֹת וּבְרִי¹²

59 שִׁימוּשׁ לְעִבּוּדָת ה'. כְּלוּמֹר,¹³

60 שֶׁהֲרָצוֹן לֹא יִהְיֶה ב"גִּשְׁמִיּוֹת"¹⁴

61 הָעֲנִינִים, אֵלֶּא לְרַצוֹת

62 "בְּרוּחָנִיּוֹת" וּבַחֲיוֹת הָאֱלֻכִּית שֶׁבְּעֲנִינִים הַגִּשְׁמִיִּים; וְעַד כְּדִי כִּךְ, שֶׁאֵף אִם

63 חֵס וְשׁוֹלֵם חֹסֵר בְּעֲנִינִים הַגִּשְׁמִיִּים הַמוֹכְרָחִים לְאָדָם – בִּל יַעֲטֵר מִכֵּךְ,

38. איכה ג, כב. 39. ראה לעיל הערה 1. 40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והראי - החורבן וגלות". 41. כמשנ"ת לעיל באגה"ת פ"ג. 42. ראה לעיל ס"ט הערה 9. 43. סנהדרין צז, א. 44. רמב"ם הל' תשובה שם הלכה ה. 1. דינאל ט, כב. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן כלל: איך אפ"ל שזו הדרך ישכון כו' להיות חפץ בחיי בשרים?! וצ"ל השכלה בכינה לשלול זה! ויל"פ (בקיצור) דקס"ד דאדורבה ע"י אתכפיא דוקא ישכון אור ה' (עין פט"ו, פכ"ז - דע"י אסתלק יקרא כו' ונמשכת קדושה עליונה על האדם כו'), ומפורש אחז"ל (ספרא ס"פ קדושים. פרשי" עה"ת שם. וראה מ"ו מח"פ להרמב"ם. לקו"ת ואתחנן (ט, ד) בשם הה"מ), שלא יאמר אדם א"א כו' אבל יאמר אפשי ומה אעשה כו' (היינו רק בנוגע למעשה), ולהשכילך כו' דאין הכי נמי (כמבואר שם) אבל לא זו הדרך ישכון כו'. ובדלקמן (הע' 3). 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מל' זה משמע שזהו (בטל רצונך וכו') נוגע לדרגת העבודה ד"ישכון אור ה'" דוקא ומהו הדרגא דישכון אור ה' ל' "

הוא חש באותו תענוג; ואילו, אם אין הוא מצטער כשחסרים לו
אותם דברים – הרי זה הוכחה אמיתית שאכן אין לו שום תענוג
כאשר יש לו אותם דברים. ובלשון רבנו הזקן:
וּבְיָאוּר הָעֵינִין, – כיצד יכול אדם לפעול שלא יהיו לו חפץ ורצון

בעניני העולם הזה, גם לא
במוכרחים לו ביותר – הוא
רק אמונה אמיתית ב"יצר
פראשית", – בהקדוש ברוך
הוא שיוצר הכל "בראשית"
(בבחינה של "ראשית"),
דחינו שהפריאה "יש"
ב"אין", הנקראת – ה"אין"
נקרא "ראשית חכמה", –
פירוש המלה "אין" כאן
איננו שהדבר אינו קיים,

אלא "אין" – אינו מושג, שכן אי אפשר הרי לומר שהבריאה היא
מ"אין", מאפס, שהרי "ממך הכל"⁸, הכל בא מאלקות, שהוא ה"יש"
האמיתי, אלא פירוש "אין" הוא – לא מובן ולא מושג, שכן, דבר
שהנברא מבין אותו הוא קורא לו "יש", ואילו לדבר שהוא למעלה
מהשגתו והבנתו לגמרי, הוא קורא "אין", שכן בעולם ההבנה שלו
אין הדבר קיים. זה פירוש "יש מאין", "יש" הבא מה"אין" של חכמה.
ו"חכמה" נקראת "ראשית", כמו שכתוב: "ראשית חכמה", היא
הספירה הראשונה של השתלשלות, שכן, למעלה מ"חכמה" הוא
למעלה מהשתלשלות ולמעלה לגמרי מלהיות מקור ל"יש" – אלא
"חכמה" היא ראשית ההשתלשלות להיות מקור ל"יש". והיא
הַכְּמָה – בחינת ומדריגת ספירת החכמה, שאינה משגת – בהבנה,
לשום נברא – זהו "יוצר בראשית", הוא יוצר הכל ב"ראשית" של
"חכמה", ו"הפריאה הזאת היא בכל עת"¹⁰ וְרִנֵּה, שמתהווים כל
הברואים – תמיד, "יש" מ"אין" מחכמתו יתברך המהות את
הכל¹¹. – הוא מחיה את הכל לא רק באופן של חיות, כי אם גם
באופן של התהוות, שהדבר נוצר, וכיוון שזה "יש מאין", מן ההכרח
שההתהוות תהיה תמידית. כפי שמוסבר בתורת החסידות, שבענין
"עילה ועלול", כשהדבר הראשון משמש כסיבה בלבד לדבר השני,
יכול ה"עלול" (המסובב) להיות קיים גם אחרי שה"עילה" (הסיבה)
כבר לא נמצאת בו. ואילו ב"יש מאין", שזה התחדשות שלא היתה
קיימת לפני זה לגמרי, שהרי ב"אין" לא קיים הענין של "יש" (אחרת
– זה לא היה "אין", כי אם "יש"), מן ההכרח שהכוח המחודש יהיה
תמיד בדבר שנתחדש, לפעול בו את החידוש ואת ההתהוות (וכפי
שהוסבר ב"שער היחוד והאמונה"¹² ב"מכל שכן" מקריעת ים סוף).
כך – שבריאית והתהוות כל דבר היא תמידית, ו"בטובו מחדש בכל
יום תמיד"¹³, לא רק "בכל יום", כשהתחדשות ניכרת, אלא
תמיד, בכל רגע, ישנה הבריאה וההתחדשות מ"אין" ל"יש", ומהו

תענוג, לא רצון שרוצים את הדבר מפני שמוכרחים בו (בגלל
תכלית), אלא רוצים את הדבר עצמו מפני שיש לו תענוג בו, הרי לא
זו הדרך, שענין ה"חיי" ירצו בחיים השריים-גופניים, ושירצו ב"חפץ"
את הגשמיות והגופניות של וְכֵן וְמוֹנִי, – שהרצון לילדים ולפרנסה

יהיה "בחפץ" ותענוג מצד
ה"גשמיות" של הענינים, כִּי
עַל זֶה אִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ 1
וְכִרְוֵנָם לְבִרְכָּה: "בְּטֵל 2
רְצוֹנָךְ כו"⁵, – מפני רצונו, 3
דְּחִינָה – "בטל רצונך" אין 4
משמעותו שיש לו רצון אלא 5
שהוא מבטלו מפני שאין הוא 6
הרצון העליון, אלא, כפי 7
שהוא מפרש להלן, 8
שמלכתחילה לא יהיה לו 15

שום רצון במה שאינו רצון העליון, שִׁיחָה רְצוֹנוֹ בְּמַצִּיאוֹתָ, 16
וְלֹא יִחָה לוֹ שׁוּם רְצוֹן בְּלֵל בְּעֵינֵי עוֹלָם הָיָה בָלֵם, הַנִּכְלָלִים – 17
בשלשת הענינים: בְּכֵן חַי וְמוֹנִי, – למרות שאלה הם דברים 18
שהאדם מוכרח בהם, והם נוגעים לעבודתו את הקב"ה, בכל זאת לא 19
יהיה לו שום רצון בדברים אלה עצמם, אלא בעבודת ה' שבאה על 20
ידי דברים אלה. זה פירוש "בטל רצונך" – שהרצון יהיה באופן של 21
ביטול (בטל במציאות), לא כמו למשל התבטלותו של חכם קטן כלפי 22
חכם גדול, שהן אמנם, הוא אכן בטל כלפיו, אך בכל זאת גם הוא 23
בבחינת מציאות, אלא "ביטול במציאות" פירושו, שאין הוא נמצא 24
כלל. כך גם ב"ביטול הרצון" אין הכוונה שיש לו רצון לדברים אלה, 25
אלא הוא מבטל רצונו אם אין זה רצון הקב"ה – אלא הכוונה היא 26
שאין לו שום רצון לכתחילה. וְכִמְאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכִרְוֵנָם לְבִרְכָּה, – 27
שאצל האדם צריך להיות האופן ש"עַל פְּרִיחָה אֵתָה חַי" – שגם ענין 28
של "חיי", חיים, הוא כ"על כרחו" (בניגוד לרצונו), שכן, בחיים עצמם 29
בתור חיים גשמיים – אין לו חיים כלל, וכל שכן שכן הדבר בנוגע 30
ל"בני" ול"מונני". אלא, כיצד אפשרי הדבר, שיהודי יפעול בתוכו 31
שלא יהיה לו שום רצון כלל בענינים הגשמיים, אפילו לא במוכרחים 32
ביותר? יסביר זאת רבנו הזקן להלן. ומביאורו יצא, שלא זו בלבד 33
שאין לו שום רצון ותענוג בענינים הגשמיים, אלא גם כשחסרים לו 34
ענינים אלה והוא סובל מכך חס ושלום, אין זה גורם לו צער, דבר 35
שיש בו משום ראייה אמיתית שאכן אין לו שום תענוג בענינים אלה 36
כאשר יש לו אותם. שכן, יש לפעמים שאדם אינו חש בתענוג בדברים 37
מסויימים⁷, אך אין זו הוכחה שבהעלם ובפנימיות אכן אין לו תענוג 38
בהם; אפשרי הדבר שעמוק בפנימיותו יש לו תענוג בהם. ראייה לכך 39
– שכאשר חסרים לו אותם דברים, הוא מצטער מכך. וצער הוא 40
הדיפך מתענוג – הרי מה שהוא מצטער כשחסרים לו דברים אלה, 41
מוכיח שכאשר יש לו אותם דברים – הוא מתענג מכך (למרות שאין 42

אינו רגיל בתניא וכו'. ואואפ"ל: ישכון ה' – אפשרי רק בדבר הבטל עכ"פ בכח (פ"ו); ש"ישכון אור (גילוי) ה'" – צ"ל גם הביטוי בגילוי (בפועל); ושזה יהי' באופן ד"ישכון" – ששוכנת ומתלבשת ובקביעות – צ"ל גם הביטול הגלוי בקביעות, שלא יהי' לו שום רצון כו". 4. אבות פ"ב מ"ד. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משמע דפשוט שיש לו הרצון הזה – והיינו בתומ"צ, דקשור בהן בטבעו כו' (פמ"ט)". 6. אבות פ"ד מכ"ב. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וע"ד תענוג תמידי אינו תענוג". 8. דה"א כט, יד. 9. תהלים קיט, ו. 10. ראה לקמן הערה 21. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדלעיל שהיהוה"א פ"ב". 12. שם. 13. נוסח ברכות ק"ש של שחרית.

1 "אין" זה? – בחינת חכמתו יתברך שלמעלה מהשגה. וְכִשְׁתַּבּוֹנֵן
2 הָאָדָם בְּעֵמֶק הַכְּנָתוֹ, וַיֵּצֵר בְּרָעָתוֹ – אחרי שיבין את הדבר,
3 יצייר את הדבר לפניו, שיהיה כאילו מצויר הדבר לפניו, כמי
4 שמתבונן בתמונה מצוירת, הֵוִיתָ – ובריאתו, "יש" מִ"אֵין" כָּבֵל
5 רָגַע וְרָגַע מִמֶּשׁ – כלומר,
6 שבכל רגע פועלת בו בחינת
7 ה"אין" של חכמתו יתברך, –
8 ואם כך, הָאֵיךְ יַעֲלֶה עַל
9 בְּרָעָתוֹ בִּי רַע לוֹ, אִם – שיש
10 לוֹ, שוֹם יְסוּרִים מִ"פְּנֵי תֵי"י
11 וּמוֹזוֹנִי, אִם שְׂאֵרֵי יְסוּרִים
12 בְּעוֹלָם, – כיצד יכול לעלות
13 בדעתו שרע לו ושהוא טוב
14 יסורים? – הֵרִי – בשעה ש'
15 ה"אין", שֶׁהָיָה חֲבָתוֹ
16 וְתַבְרָה, הוּא מְקוֹר הַחַיִּים
17 וְהַטּוֹב וְהָעֵנִי, וְהוּא –
18 בחינת הַעֲדוֹן שֶׁלִּמְעַלָּה
19 מְעוֹלָם הַכָּא, – עולם הבא, גן עדן, שהוא מדת התענוגים הגבוהה
20 ביותר של הנשמה המתענגת מהבנת והשגת אלקות – זה גן בלבד
21 הנמשך מ"ערך" שהוא מקורו, ובחינה זו מחיה ומהווה אותו תמיד,
22 רק מִפְּנֵי ש' – דבר זה אֵינוֹ מִשְׁנֶה – לִכֵּן נִדְמָה לוֹ – שיש לו, רַע
23 אִם יְסוּרִים, אֲבָל בְּאֵמַת אֵין רַע יוֹרֵד מִלְּמַעְלָה, וְהַבֵּל טוֹב, רַק
24 שְׂאֵינוֹ מִשְׁנֶה, – ה"טוב" שבו, לְגַדְלוֹ וְרֵב טוֹבוֹ. – ומפני היותו טוב
25 גדול ביותר – הוא למעלה מהשגת האדם ומיכולתו להבין את הטוב
26 הזה. כלומר, חיות כל דבר למעלה בשורשו, גם השורש של מה
27 שיורד למטה בענין של רע ויסורים רחמנא ליצול – הרי בשורש הוא
28 דבר טוב באמת, אך בירידתו למטה, ישנו טוב שיכול לרדת למטה
29 ושיראה שהוא טוב, וישנו טוב הנשאר במדרגה עליונה ביותר כפי
30 שזה בתחילת ההתגלות, ששם זה למעלה מהשגה ולכן זה יורד
31 למטה בלבד של רע ויסורים, שכן, ה"טוב" שבו עדיין לא התגלה,

אגרת הקדש

וכשיתבונן האדם בעומק הבנתו ויצייר בדעתו הווייתו
מאין בכל רגע ורגע ממש האֵיךְ יַעֲלֶה עַל דעתו כי
רע לו או שום יסורים מבני חיי ומוזני או שארי
יסורין בעולם הרי האין שהיא חכמתו יתברך הוא
מקור החיים והטוב והעונג והוא העדן שלמעלה מעוה"ב
רק מפני שאינו מושג לכן נדמה לו רע או יסורים
אבל באמת אין רע יורד מלמעלה והכל טוב רק
שאינו מושג לגודלו ורב טובו וזהו עיקר האמונה
שבשבילה נברא האדם להאמין דלית אתר פנוי מיני'
ובאור פני מלך חיים וע"כ עוז וחדוה במקומו הואיל

כפי שרבנו הזקן מביא בפרק כ"ו שבחלק הראשון של ספר ה"תנאי" 32
(כשהוא דן באותו ענין) את הפסוק 33: "אשרי הגבר אשר תיסרנו
י"ה", שיסורים באים מ"י"ה של שם הוי', שזה ראשית ההתגלות של
שם הוי', לפני שזה יורד ב"ו"ה" (ש"התגלות – ו"ה נגלות", ו' וה' של
שם הוי' הן "נגלות", מה
שיורד בהתגלות, ואילו י"ה
הן "נסתרות", הרי "תיסרנו", 38
יסורים, באים מ"י"ה, הרי 39
לאמיתתו של דבר מה
שנראה לאדם כרע ויסורים, 40
הוא טוב מצד שורשו, וכפי
שמביא רבנו הזקן ב"לקוטי
תורה" 15, מ"נחום איש גמזו" 44
שעל כל דבר אמר "גם זו
לטובה" 16, שמשמעו, לא רק 45
שבמאחר יצא מכך ענין של
טובה, אלא שגם כעת הדבר 46
טוב מצד השורש (ולאחר
מכן יתגלה ה"טוב"). וְזֶה עֲקָרָהּ 47
הָאָדָם, לְהֵאֱמִין דְּ"לִית אֲתֵר פְּנוֹי מִיְיָה", – שאין מקום פנוי 48
ממנו, אלא בכל מקום נמצא הקדוש ברוך הוא, ו"בְּאֹר פְּנֵי מֶלֶךְ 49
חַיִּים", – כשהמלך נמצא עם אחד פנים אל פנים – הדבר מביא חיים
לשני, כפי שמוסבר בענין המלכות למטה, שגם כשמישהו נשפט
רחמנא ליצול להיפך החיים, הרי אם הוא פוגש במלך, ממירים את
משפטו והוא נשאר בחיים, שכן "בְּאֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים", כך גם בענין
ה"מלכות" שלמעלה, שהימצאו של הקדוש ברוך הוא, מלכו של
עולם, בכל מקום – מביא חיים. וְעַל כֵּן – ולכן, "עוֹז וְחֲדוּה 50
בְּמִקוֹמוֹ" 19, – הימצאו של הקדוש ברוך הוא בכל מקום, צריכה
לתת לאדם חזק (של בטחון) וחדוה, בכל מצב שהוא נמצא, שהרי
היכן שהוא נמצא, הוא "מקומו" של הקדוש ברוך הוא, וב"מקומו" 61
הרי "עוז וחדוה", הוֹאֵיל וְהוּא רַק טוֹב כָּל הַיּוֹם. 62

יום חמישי ז' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 232, וע"כ ראשית הכל... עד עמ' קיז, הגנוז.

אגרת הקדש

וע"כ ראשית הכל שישמח
האדם ויגל בכל עת ושעה ויחיה ממש באמונתו בה'
המחיה ומטיב עמו בכל רגע ומי שמתעצב ומתאונן

63 וְעַל כֵּן, – ולכן, רִאשִׁית 20
64 הַכֹּל, שְׂיִשְׂמַח הָאָדָם וַיֵּגֵל 12
65 כָּבֵל עֵת 21 וְשָׁעָה, וַיְחִיָּה 13
66 מִמֶּשׁ בְּאֵמוֹנָתוֹ 22 בַּח', 14

14. תהלים צד, יב. 15. במדבר סב, א. 16. תענית כא, א. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מרע"מ זח"ב כה, א. רמב"ם בתחלתו.
לעיל פג, ב [שער היחוד והאמונה פ"ז]. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ליל"פ שמכאן ואילך מוסיף ענין עיקרי שמסקנת התבוננות הנ"ל
צ"ל: (1) בכל עת ושעה, (2) שיחיו בה ממש". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "במקומו – מתאים לשלפני זה באור פני. ועפ"י יל"פ שהובא
דוקא הכתוב עוז וחדוה במקומו, ואיך שמוכרח להביאו. דלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנ"ת דאין רע יורד כו' – דא"כ מאין נמצא רע בעיני
בשר עכ"פ. והתירוץ שזהו למע', במקומו וכו', שגם בנוגע להקב"ה, כביכול, כן החילוק. וכדרז"ל עה"פ עוז וחדוה גו' (חגיגה ה, ב) גואי
בראי. ועיין רשימות הצ"צ לאיכה, ובאה"ת שלו לתנ"ך עה"פ ובפרט ע' תשי בסופו". 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמו שנת"ל שהגדון
ביוצר בראשית". 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל דמרזמו אף שיש כח עתים שונים והפכים זמ"ז (קהלת ג, ב) ואילך) וכן לעיל בריש
האגה"ק 'בכל עת'. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כיון דבשבילה נברא – והרי בכל עת ושעה הוא חי". 23. עוד טעם שצ"ל "בכל עת
ושעה". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מיותר וגם לא רגיל. ויל"פ: היפך עצם ענין בריאתו ומציאותו (כנ"ל שבשבילה נברא)".

תענוג, ורצונו לחיות חיים אמתיים המשתלשלים מ"אלקים" 44
 חיים, אף שאינו יכול – לחיות חיים כאלה, שכל חייו יהיו ענינים 45
 רוחניים ואלקות – עד שלא יהא איכפת לו כלל היסורים מהענינים 46
 הגשמיים. (צריך עיון. ובאיוזה פתכי יד ליתא תבות אלו) 47
 שאינו יכול. ובנסחא 48
 אחרת מצאנו כך: "או אם 49
 חפצו ורצונו – אף שאינו 50
 יכול – לחיות חיים אמתיים 51
 בו". ולפי נסחא זו נראה 52
 שתבות [אף שאינו יכול] 53
 הוא מאמר מסגר ויאמין 54
 שבאמת הוא חי בהם, – 55
 בחיים האמיתיים הבאים 56
 מ"אלקים חיים", וכל צרכיו 57
 וכל עניניו משתלשלים 58
 באמת – ומקבלים חיותם, 59
 בפרטי פרטיותיהם שלא 60
 מ"ספרא אחרא", – שלא 61
 מן הקליפות, כי "מה" 62
 מצדדי נבר בוננו" 63
 צעדיו של אדם הם מה, 64
 ו"אין" מלה בו" 65
 שהאדם ידבר והקדוש ברוך 66
 הוא לא ידע מכך מקודם, 67
 כפי שהפסוק 33 מסיים: "הן ה' 68
 ידעת כולה", שלא רק 69
 מעשים, אלא גם דיבורים 70
 של האדם, יודע הקדוש 71
 ברוך הוא, עוד לפני שהאדם 72
 מבטא אותם, וממנו הוא 73
 מקבל את החיות לדבר אותו 74
 דיבור. ואם כן – שהוא 75
 מקבל כל חיותו מהקדוש 76
 ברוך הוא, הפל מוב פתכלית רק שאינו משג, – לאדם ה"טוב" 77
 שבזה. ובאמונה זו – שהוא מאמין בכך באמת נעשה הפל מוב 78
 גם בגלוי, – שיראו בגלוי שזה טוב, שבאמונה זו שמאמין שהרע 79
 הנדמה בגלוי, – שמה שנדמה בגלוי כ"רע", כל חיותו הוא 80
 מ"טוב" העליון, שהיא חכמתו יתברך שאינה משגת, והיא 81
 ה"ערן" שלמעלה מעולם הפא – כנזכר לעיל, ש"עולם הבא" (גן 82
 עדן) הוא רק כ"גן" והמשכה מ"ערן", וה"טוב" שם"ערן" הוא "טוב" 83
 שלמעלה מעלה 34 מהטוב של העולם הזה וגן עדן, הרי באמונה זו 84
 נכלל ומתעלה באמת הרע המדמה ב"טוב" העליון הננו: – 85
 ונעשה במילא טוב גם בגלוי, שיראו את הטוב בעיני בשר. 86

אגרת הקדש

מראה בעצמו שיש לו מעט רע ויסורין וחסר לו איזה 1
 טובה והרי זה ככופר ח"ו וע"כ הרחיקו מדת העצבות 2
 במאד חכמי האמת. אבל המאמין לא יחוש משום 3
 יסורין בעולם ובכל עניני העולם הן ולא שוין אצלו 4
 בהשוואה אמיתית ומי שאין שוין לו מראה בעצמו 5
 שהוא מערב רב דלגרמיהו עבדין ואוהב א"ע לצאת 6
 מתחת יד ה' ולחיות בחיי עו"ג בשביל אהבתו א"ע 7
 וע"כ הוא חפץ בחיי בשרים ובני ומוזני כי זה טוב לו 8
 ונוח לו שלא נברא כי עיקר בריאת האדם בעוה"ז 9
 הוא בשביל לנסותו בנסיונות אלו ולדעת את אשר 10
 בלבבו אם יפנה לבבו אחרי אלהים אחרים שהם 11
 תאוות הגוף המשתלשלים מס"א ובהם הוא חפץ או 12
 אם חפצו ורצונו לחיות חיים אמיתיים המשתלשלים 13
 מאלקים חיים אף שאינו יכול (צ"ע. ובאיוזה כת"י ליתא תיבות 14
 אלו [אף שאינו יכול] ובנסחא אחרת מצאנו כך. "או אם חפצו 15
 ורצונו אף שאינו יכול לחיות חיים אמיתיים בו". 16
 ולפי נוסחא זו נראה שתיבות [אף שאינו יכול] הוא מאמר מוסגר. 17
 ויאמין שבאמת הוא חי בהם וכל צרכיו וכל עניניו 18
 משתלשלים באמת בפרטי פרטיותיהם שלא מס"א 19
 כי מה' מצדדי גבר כוננו ואין מלה בו' ואם כן הכל 20
 טוב בתכלית רק שאינו מושג ובאמונה זו באמת 21
 נעשה הכל טוב גם בגלוי שבאמונה זו שמאמין 22
 שהרע הנדמה בגלוי כל חיותו הוא מטוב העליון 23
 שהיא חכמתו יתברך שאינה מושגת והיא העדן 24
 שלמעלה מעוה"ב הרי באמונה זו נכלל ומתעלה 25
 באמת הרע המדומה בטוב העליון הננו: 26

ולכן, הרחיקו מדת 1
 העצבות במאד חכמי 2
 האמת. – חכמי האמת 3
 (המקובלים) הרחיקו במאד 4
 את מדת העצבות, שעל 5
 האדם להתרחק התרחקות 6
 מקסימאלית ממדת 7
 העצבות, שכן, יש בעצבות 8
 משום סתירה לאמונתו 9
 האמיתית של יהודי, ש"לית 10
 אתר פנוי מיני" – שאין 11
 מקום פנוי ממנו יתברך. אבל 12
 המאמין – באמת, לא 13
 יחוש²⁵ משום יסורין 14
 בעולם, ובכל עניני העולם 15
 "הן" ו"לאו" שוין אצלו 16
 בהשוואה אמיתית. ומי 17
 שאין שוין לו – מראה 18
 בעצמו²⁶ שהוא מ"ערב 19
 רב" – שהצטרפו לבני 20
 ישראל ביציאתם ממצרים, 21
 דלגרמיהו עבדין²⁷, – 22
 שעושים רק לצורך ולאהבת 23
 עצמם, ואוהב את עצמו – 24
 עד כדי כך – הוספת כ"ק 25
 אדמו"ר שליט"א, לצאת 26
 מתחת יד – ורשות ה' 27
 ולחיות בחיי הגוים בשביל 28
 אהבתו את עצמו, ועל כן 29
 – ולכן, הוא חפץ – ברצון של תענוג, פתחי פשרים²⁸ וכני ומוזני, 30
 רצונו וחפצו בענינים אלה הוא רצון הבא מאהבת עצמו, בלי 31
 כוונה לשם שמים, כי זה טוב לו. – בשעה שהנהגת האדם היא 32
 באופן כזה – אזי נוח לו שלא נברא, כי עיקר בריאת האדם 33
 בעולם הזה הוא בשביל לנסותו בנסיונות אלו, – נסיונות של 34
 קשיים בענינים גשמיים, ולדעת את אשר בלבבו, אם יפנה לבבו 35
 אחרי "אלהים אחרים", שהם תאוות הגוף המשתלשלים – 36
 ובאות, מ"ספרא אחרא", – מקליפות הנקראות "אלקים אחרים", 37
 שלכן גם תאוות הגוף הבאות ומקבלות חיותם מהקליפות נקראות גם 38
 כן "אלקים אחרים", ובהם הוא חפץ, – ומתענג, או אם חפצו – 39

25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד ישע"י כח, טז וראה תרגום שם. ואולי גם כאן צ"ל יחיש ב' יודין. וראה תרגום קהלת ב, כה". 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל" [הערה 24]. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תקו"ז ת"ו – כב, סע"א. ולהעיר מאנה"ק רס"א. ח"א ספ"א (באו"ה). 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לעיל לא הודגש זה – כי מובן הוא וזהו פ' בכ"מ שהובא בדברי חז"ל. משא"כ כאן – לאחר שהדגיש הענין דחיים באור פני מלך, ובה פשיטא שצ"ל חפץ". 29. תהלים לו, כג. 30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה צע"ק השייכות דפסוק זה דוקא לכאן, שבתנ"ך כו"כ ע"ד השגח"פ קודם לזה. ומובן ע"פ פ' חז"ל בו דוקא (חולין ז, סע"ב) נוקף כו'. וגם בזה נר' גודל הדיק דאדה"ז אפילו "במליצות" לכאורה". 31. תהלים קלט, ד. 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ל"ג גו' לאחר "כוננו" ו"ל לרמז אסיפא שנוגע כאן (ע"פ פ' התרגום "מחשבת") ד"כל עניניו" – גם "מחשבת". 33. תהלים שם. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמחז"ל ברכות לד, ב".

יום שישי ח' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קיז, יב והי' מעשה... עד עמ' 234, הקדושות יתברך.

אגרת הקדש

יב והיה מעשה הצדקה שלום ועבודה הצדקה
השקט ובטח עד עולם. להבין ההפרש

שבין מעשה לעבודה ובין שלום להשקט ובטח כו' ע"פ מה שארז"ל ע"פ עושה שלום במרומיו כי מיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש ואין מכבין זה את זה כלומר שמיכאל שר של חסד הנק' בשם מים היותרדים ממקום גבוה למקום נמוך והוא בחי' ההשפעה והתפשטות החיות מעולמות עליונים לתחתונים ובחי' אש שטבעה לעלות למעלה היא בחי' הגבורה והסתלקות השפעת החיים ממטה למעלה שלא להשפיע רק בצמצום עצום ורב והן מדות נגדיות והפכיות זו לזו והיינו כשהן בבחי' מדות לבדן. אך הקב"ה עושה שלום ביניהם דהיינו ע"י גילוי שמתגלה בהן הארה רבה והשפעה עצומה מאד מאור א"ס כ"ה אשר כשמו כן הוא שאינו בבחי' מדה ח"ו אלא למעלה מעלה עד אין קץ אפילו בבחי' חב"ד מקור המדות ואזי המדות נגדיות של מיכאל וגבריאל נכללות במקורן ושרשן והיו לאחדים ממש ובטלים באורו יתברך המאיר להם בבחי' גילוי ואזי מתמזגים ומתמתקים הגבורות בחסדים ע"י בחי' ממוצעת קו המכריע ומטה כלפי חסד היא מדת הרחמים הנק' בשם תפארת ברברי חכמי האמת לפי שהיא כלולה מב' גוונים לובן ואודם המרמזים לחו"ג ולכן סתם שם

יב. "והיה" – השכר ל-מעשה הצדקה שלום, ו-השכר ל-עבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם. – זה פסוק בישע"י, ויש מפרשים האומרים, ש"מעשה" ו"עבודה" הם ענין אחד, הפסוק חוזר על אותו ענין במלים שונות. ואילו תרגום יונתן מפרש שהם שני ענינים, שני אופנים שונים בענין הצדקה,

וואשר עבור מעשה הצדקה
מגיע השכר של שלום, 1
ועבור העבודה של צדקה 2
מגיע השכר של השקט 3
ובטח עד עולם. להבין 4
ההפרש שבין "מעשה" 5
ל"עבודה" – איזה אופן של 6
צדקה נקרא "מעשה" ואיזה 7
נקרא "עבודה"? ו- ההפרש 8
ש-בין "שלום" ל"השקט 9
ובטח" כו'. – שהשכר 10
עבור אופן הצדקה הנקרא 11
מעשה הוא שלום, והשכר 12
עבור אופן הצדקה הנקרא 13
עבודה הוא השקט ובטח, 14
נבין זאת על פי מה שאמרנו 21
רבותינו זכרונם לברכה 22
על פסוק: "עשה שלום 23
במרומו" – אומרים על כך 24
רבותינו ז"ל: כי מיכאל שר 25
של מים וגבריאל שר של 26
אש, – טבע המים והאש 27
שהמים מכבים את האש, ו- 28
אילו מיכאל וגבריאל אין 29
מכבין זה את זה. כלומר, 30

– לא שהחומר של מיכאל הוא מיסוד המים הרוחני והחומר של גבריאל הוא מיסוד האש הרוחני, אלא הכוונה היא: שמיכאל – הוא, שר של חסד, הנקרא – חסד נקרא בשם "מים", היוצרים – כטבע המים, מקום גבוה למקום נמוך, והוא – הירידה ממקום גבוה למקום נמוך ברוחניות, היא בחינת ההשפעה והתפשטות – המשכת, החיות מעולמות עליונים לתחתונים, וביחינת אש שטבעה לעלות למעלה, היא – ברוחניות, בחינת הגבורה והסתלקות השפעת החיים ממטה למעלה, שלא להשפיע, רק בצמצום עצום ורב, – שההשפעה תהיה רק באופן של צמצום עצום של המעטת הדיות באיכות, ושל צמצום רב של הקטנת החיות בכמות. והן – חסד וגבורה, מדות נגדיות והפכיות זו לזו, – חסד הוא ענין של השפעה בלתי מוגבלת ואילו גבורה היא ענין של הגבלה וצמצום, והיינו – מתי חסד וגבורה נוגדים והפכים אחד מהשני, כשהן בבחינת מדות לבדן, – מדה היא הרי ענין של

שיעור והגבלה, וכל מדה מוגבלת באופנה היא, אם באופן של חסד או באופן של גבורה, אך הקדוש-ברוך-הוא עושה שלום ביניהם, – שלא תהיה התנגדות בין מדה אחת לשניה, דהיינו על ידי גילוי שמתגלה בהן הארה רבה והשפעה עצומה מאד מאור-אין סוף ברוך-הוא, אשר בשמו – שהוא "אור אין סוף", בלי סוף וכלי גבול, כן הוא, שאינו בבחינת מדה חס ושלום, אלא – הוא, למעלה מעלה עד אין קץ, אפילו – למעלה, בבחינת חכמה-בינה-דעת – שהיא מקור המדות, – ומכל שכן שהוא למעלה לגמרי מבחינת המדות, ואזי – כשמאירה בהן הארה מאור אין סוף, המדות נגדיות של מיכאל וגבריאל – של חסד וגבורה, נכללות במקורן ושרשן, והיו לאחדים ממש, ובטלים באורו יתברך המאיר להם בבחינת גילוי. – שכן, מצד גדול התבטלותם לאור אין סוף, נאבד הניגוד שביניהם, כפי המשל בשני שרים המנגנים אחד לשני, הרי בשעה שהם עומדים בפני המלך, נאבדת התנגדותם והם מדברים ביניהם כידידים טובים, דבר הבא מצד ההתבטלות הגדולה של שניהם בפני המלך, כך גם בנמשל זה במדה נעלה ביותר, שכן, מפני שביטולם הוא הרי ל"אור אין סוף", ענין שהוא "אין סוף" ו"כלי גבול" – נאבדת לגמרי ההגבלה של המדות. ואזי מתמזגים ומתמתקים הנגדיות בחסדים, – הן נהפכות לטוב ולחסד המשולים למתיקות, על ידי בחינת ממצעת – המתווכת את הין המכריע – בין חסד וגבורה, ומטה כלפי חסד, היא מדת הרחמים, – בשעה שמדת החסד אומרת להשפיע בלי הגבלה, ומדת הגבורה אומרת למנוע את ההשפעה ממי שאינו ראוי לקבלת השפע – באה מדת הרחמים ומכריעה ביניהן ומטה את הקו כלפי מדת החסד, שגם אם אין הוא ראוי לקבלת שפע, ראוי, אבל, שירחמו עליו, ומצד הרחמנות להשפיע לו, הנקראת – מדת הרחמים, נקראת בשם "תפארת" בדרגתי חכמי האמת, – חכמי הקבלה, לפי שהיא כלולה מב' גוונים: לבן ואדום, המרמזים לחסד וגבורה. – לבן מרמז לחסד,

- 1 ואדום – לגבורה. ולכן זה נקרא בשם "תפארת" – יופי – שכן דבר
2 המורכב ממכמה צבעים יש בו יופי. הרי, מפני שיש ב"רחמים" גם חסד
3 וגם גבורה – לכן נקראת
4 מדה זו בשם "תפארת".
5 וְלִכְּנֵס סֵתֶם שֵׁם הָיוּ
6 בְּרוּךְ־הוּא שֶׁבָּכַל הַתּוֹרָה
7 מוֹרָה עַל מֵדָה
8 הַתַּפְאֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁנֶּחֱבֵא
9 בְּזוֹהַר הַקְדוּשָׁה, – השמות
10 הקדושים מורים הרי על
11 המדות העליונות, כמו שם א"ל על בחינת החסד, שם אלקים –
12 על מדת הגבורה וכדומה. ואילו שם הוי' – כפי שהוא מופיע
- בתורה באופן סתמי – מורה על מדת ה"תפארת". שם הוי' הוא
הרי "שם העצם" ולמעלה משאר השמות הקדושים, זוהי מדת
ה"תפארת", לְפִי שֶׁבָּאן –
במדת ה"תפארת", הוּא
בְּחִינַת גִּלּוֹי אֲזֵר־אֵין־סוֹף
בְּרוּךְ־הוּא, הָאֵרָה רַבָּה,
פִּתְרַן שְׂאֵת מְשַׁאֵר
מְדוּתָיו הַקְדוּשׁוֹת
וְיִתְבָּרֵךְ. – זהו הענין של
"עושה שלום במרומי",
שהוא יתברך בהתגלותו מ"אור אין סוף", עושה שלום בין מיכאל
וגבריאל, בין חסד וגבורה.

יום שבת קודש ט' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 234, והנה אתערותא דלעילא... עד עמ' קיח, במצרף וכו'.

- 25 וְהִנֵּה, אַתְּעֵרוּתָא דְלַעֲלִיא, – ההתעוררות מלמעלה, לְעוֹרֵר גִּלּוֹי
26 הָאֵרָה רַבָּה וְהַשְׁפָּעָה עֲצוּמָה הַנּוֹכֵר לַעֲלִי, מְאֻר־אֵין־סוֹף
27 בְּרוּךְ־הוּא, – כדי, לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם – בין המדות שלמעלה, הַנּוֹכֵר
28 לַעֲלִי, הוּא בְּאַתְּעֵרוּתָא דְלַתְתָּא, – על ידי ההתעוררות של
29 העבודה שלמטה, בְּמַעֲשֵׂה
30 הַצְדָּקָה וְהַשְׁפָּעַת חַיִּים –
31 עֲנִינִים הַנּוֹתְנִים חַיִּים, הֵן
32 וְחֶסֶד וְרַחֲמִים⁵ לְמָאן
33 דְלִית לִיה מְגֻרְמִיָּה בְּלוּם, –
34 – לְמִי שֶׁאֵין לוֹ מַעֲצָמוֹ
35 כְּלוּם, וְלַהֲחִיּוֹת רוּחַ
36 שְׁפָלִים כו'. – על ידי
37 שֶׁמִּשְׁפִּיעִים צְדָקָה הַמְּחִיזָה
38 אֶת הָעֲנִי בַחַיִּים, וְעוֹשִׂים
39 זֹאת בְּאֹפֶן שֶׁישׁ בוֹ גַם חֵן,
40 חֶסֶד וְרַחֲמִים, שֶׁהַצְדָּקָה
41 נִתְּנָה בְּרֶגֶשׁ וּבְאֹפֶן שֶׁל
42 "הַמְפִּיִּס"⁶, שֶׁבַע וּבַעֲוֹנָה
43 אַחַת עִם נִתְּנָה הַצְדָּקָה מְשׁוּיִם לוֹ הִרְגֵּשָׁה טוֹבָה, מְרוֹמְמִים
44 וּמְעוֹדְדִים אֶת רוּחוֹ, שֶׁלֹא יִהְיֶה נָפֹל בְּרוּחוֹ – הַרִי עַל יְדֵי הַתְּעוֹרְרוֹת
45 זֹו מִלְּמִטָּה מִמְּשִׁיכִים הַתְּעוֹרְרוֹת מִלְּמַעְלָה מִהָאֵרָה הֶרְבֵּה
46 וְהַשְׁפָּעָה הַעֲצוּמָה מ"אור אין סוף" בְּרוּךְ הוּא אֶל הַמְּדוּת הָעֲלִיּוֹנוֹת,
47 לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בִּינְיָן וְשִׁהְגוּבוֹרוֹת יוֹמֵתְקוֹ לַחֲסִידִים. לְהֵלֵךְ יִסְבִּיר רַבְּנוּ
48 הַזֶּקֶן מִזֶּה שֶׁ"מַעֲשֵׂה הַצְדָּקָה" פּוֹעֵלֵת בְּנַפְשׁ הָאָדָם, בַּעֲבוּדָתוֹ
49 וּבְמַלְחָמָתוֹ עִם הָרַע שֶׁבְּנַפְשׁוֹ הַבְּהִמִּית. וְאִשֶּׁר בִּבְרִיר הַנַּפֶּשׁ
50 הַבְּהִמִּית, שֶׁהַטּוֹב שֶׁבָּהּ יִתְבָּרַר מִהָרַע – יִשְׁנֶם שְׁנֵי אֹפְנִים: אֹפֶן אֶחָד
51 בְּדֶרֶךְ מִלְּמִטָּה לְמַעְלָה, עַל יְדֵי עֲבוּדָה וּמַלְחָמָה כָּל מִדָּה שֶׁבְּנַפֶּשׁ
52 הָאֱלֵקִית לְבַרֵּר אֶת הַמְּדָה שֶׁכִּנְגְּדָה בְּנַפֶּשׁ הַבְּהִמִּית, כְּמוֹ לְמַשֵּׁל לְבַרֵּר
53 עַל יְדֵי הָאֵהָבָה שֶׁל הַנַּפֶּשׁ הָאֱלֵקִית אֶת מִדַּת הַחֶסֶד וְהַתְּאוּהָ שֶׁל
- הַנַּפֶּשׁ הַבְּהִמִּית; עַל יְדֵי יִרְאָה שֶׁל הַנַּפֶּשׁ הָאֱלֵקִית לְבַרֵּר אֶת מִדַּת
הִירְאָה הָרַעָה שֶׁל הַנַּפֶּשׁ הַבְּהִמִּית, וְכַדּוּמָה; אֹפֶן שְׁנִי, בִּירּוּר בְּדֶרֶךְ
מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, עַל יְדֵי שֶׁהָאָדָם מִמְּשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ אֹרֶךְ אֱלֹקִי –
מִתְבַּרְּרוֹת הַמְּדוּת שֶׁל הַנַּפֶּשׁ הַבְּהִמִּית. עַל דֶּרֶךְ וְכַמוֹ שֶׁלְעֵתִיד לְבֹא
יִהְיֶה בְּעוֹלָם בְּכָל הַבִּירּוּר
שֶׁהַטּוֹב יִתְבָּרַר מִהָרַע עַל יְדֵי
הַהֲתַגְלוֹת הָאֱלֵקִית שֶׁתִּהְיֶה
אֹז בְּעוֹלָם, הַתְּגָלוֹת שֶׁתִּפְעַל
שִׁיחִיָּה "זֹאת רוּחַ הַטּוֹמָאָה
אֶעֱבִיר מִן הָאָרֶץ"⁷, עַל דֶּרֶךְ
זֶה גַם בַּעֲבוּדָתוֹ שֶׁל יְהוּדִי
לְבַרֵּר אֶת הַטּוֹב מִהָרַע שֶׁל
נַפְשׁוֹ הַבְּהִמִּית, יִשְׁנֵנו הַבִּירּוּר
בְּדֶרֶךְ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה (עַל
יְדֵי לִימוּד תּוֹרָה לְשִׁמָּה
הַמְּמַשִּׁיךְ אֹרֶךְ אֱלֹקִי) הַעוֹרֵר
שֶׁהַטּוֹב שֶׁל יִתְגַּבֵּר וְיִתְבָּרַר
מִהָרַע. כֵּךְ גַּם עַל יְדֵי עֲנִין
הַצְדָּקָה, "מַעֲשֵׂה הַצְדָּקָה", מִמְּשִׁיךְ יְהוּדִי הַתְּגָלוֹת אֱלֵקִית הַמְּתַגַּלִּית
לוֹ בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ, שִׁיחִיָּה אֲצִלוֹ בִּירּוּר הַטּוֹב מִרַע. וּבִלְשׁוֹן רַבְּנוּ הַזֶּקֶן:
וּמִוִּדְעָתָה זֹאת, – יָדוּעַ, מִזֶּה שֶׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכָרְזִים לְבִרְכָּהּ⁸ עַל
הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה לְשִׁמָּה: "מְשִׁים שְׁלוֹם בְּפִמְלִיאָ שֶׁל מַעְלָה
וּבְפִמְלִיאָ שֶׁל מַטָּה", "פִּמְלִיאָ שֶׁל מַעְלָה" – הֵם הַשְּׂרִים וְהַמְּדוּת
הַנּוֹכְרִית לַעֲלִי, שֶׁהֵן הַהִיכָלוֹת עֲלִיּוֹנִים בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה שֶׁבְּזוֹהַר
הַקְדוּשָׁה, – שֶׁם הַשְׁלוֹם בֵּין הַמְּדוּת שֶׁל חֶסֶד וּגְבוּרָה כִּשְׁתִּיחָן הֵן
בְּטוֹב וּקְדוּשָׁה, וְהַשְׁלוֹם מִתְבַּטֵּא בְּכָךְ שֶׁתִּהְיֶה הַתְּכַלּוֹת שֶׁל חֶסֶד
וּגְבוּרָה וְהַגְּבוּרָה תּוֹמַתְקָ בְּחֶסֶד, ו"פִּמְלִיאָ שֶׁל מַטָּה" – הֵן
הַהִיכָלוֹת הַתְּחַתּוֹנִים, וּבְפֶרֶט עוֹלָם הַזֶּה הַשְּׁפָל הַמְּעוֹרָב מִזֶּה
וְרַע מְ – אֹז חֶטָּא אֲדָם הָרָאוּן, – חֶטָּא שֶׁהִבִּיא לְתַעְרוּבָה הַטּוֹב

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויקרא יא, א". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מנוסח ברכת שים שלום". 6. ב"ב ט, ב. 7. זכרי' יג, ב. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סנהדרין צט, ב. לקו"ת מטות ד"ה החלצו".

1 והרע, שאין טוב בלי רע ואין רע בלי טוב, וְהָרַע שׁוֹלֵט עַל הַטּוֹב,
2 כְּמֹו שְׁכֵתוֹב:⁹ "אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בָּאָדָם כו'", – ה"אדם בליעל"
3 של קליפה, מושל על האדם של קדושה, וכפי שמסיים באותו פסוק
4 "לרע לו", "וְלֹאִים מְלֵאִים יֵאָמְרוּ"¹⁰, – לפעמים מתגבר צד הקדושה
5 ולפעמים מתגבר הצד
6 שלעומת זה, וְכִנְרָאָה בְּחוּשׁ
7 בָּאָדָם הַתַּחְתּוֹן, הַנִּקְרָא
8 בְּשֵׁם "עוֹלָם קָמִין"¹¹,
9 שְׁלִפְעָמִים הַטּוֹב גּוֹבֵר
10 וְלִפְעָמִים לְהִפָּךְ – שהרע
11 מתגבר חס ושלום. וְאֵין
12 שְׁלוֹם בְּעוֹלָם עַד "עַתָּה
13 קִיָּן", – כשיהיה סוף לרע,
14 שִׁיתְּכֶרָה הַטּוֹב מִהֲרַע
15 לְדַבֵּק – להתדבק בְּשִׁרְשׁוֹ
16 וּמִקּוּרֹו, מִקּוּר הַחַיִּים
17 בְּרוּךְ־הוּא, וְאֵין "וְתִפְרְדוּ
18 כָּל פְּעָלֵי אֱוֹן", וְרוּחַ
19 הַטְּמֵאָה יַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ¹²,
20 בְּשִׁיתְּכֶרָה מִתּוֹכוֹ בְּחִינַת
21 הַטּוֹב הַמְּחִיָּהוּ. – שאז,
22 כשהטוב יתברר מהרע, לא
23 יהיה במילא קיום לרע,
24 שהרי כל קיומו וחיותו של
25 הרע בא רק מהטוב.
26 וְכִבְרִיר זֶה – שהטוב יתברר
27 מהרע, יִהְיֶה גַם כֵּן עַל יְדֵי
28 גִּלּוֹי אֱלֻקֹּתָיו לְמַטָּה –
29 כלומר, כשם שהבירור בכלל
30 נעשה הרי על ידי מעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות¹³, כך גם יהיה
31 הבירור על ידי ההתגלות האלקית שתהיה אז למטה, בְּהִאָּרָה רַבָּה
32 וְהַשְׁפָּעָה עֲצוּמָה, כְּמֹו שְׁכֵתוֹב¹⁴: "כִּי מְלֵאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת ה'",
33 "וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' כו"¹⁴. וְזֶהוּ בְּכָל־לִל הָעוֹלָם לְעַתִּיד, – שאז יהיה
34 הטוב שיתברר מהרע – על ידי ההתגלות האלקית שתתגלה אז, אֶךְ
35 בָּאָדָם הַתַּחְתּוֹן – בְּכָל "עַתָּה מִצָּא", – בכל שעת הימצאו של הקדוש

אגרת הקדש

כמ"ש אשר שלט האדם באדם כו' ולאום מלאום
יאמץ וכנראה בחוש באדם התחתון הנקרא בשם
עולם קמץ שלפעמים הטוב גובר ולפעמים להיפך ח"ו
ואין שלום בעולם עד עת קץ שיתברר הטוב מהרע
לידבק בשרשו ומקורו מקור החיים ב"ה ואזי יתפרדו
כל פועלי און ורוח הטומאה יעבור מן הארץ כשיתברר
מתוכו בחי' הטוב המחיהו ובירור זה יהיה ג"כ ע"י
גילוי אלקותו למטה בהארה רבה והשפעה עצומה
כמ"ש כי מלאה הארץ דעה את ה' ונגלה כבוד ה'
כו' וזהו בכללות העולם לעתיד אך באדם התחתון
ככל עת מצוא זו תפלה או שאר עתים מזומנים
להתבודד עם קונו כ"א לפי מעשיו זוכה למעין בירור
זה ע"י עסק התורה לשמה וכן ע"י הצדקה כמ"ש
ר"א יחיב פרוטה לעני והדר מצלי דכתיב אני בצדק
אחזה פניך היא בחי' גילוי הארה והשפעת הדעת
והתבונה להתבונן בגדולת ה' ולהוליד מזה דו"ר
שכליים כנודע ועי"ז נברר הטוב לה' ונפרד הרע
כמ"ש מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו. פי'
לפי הילולו את ה' בעומק הדעת להוליד דו"ר ככה
נברר הטוב ונפרד הרע כבירור ופירור הסיגים מכסף
וזהב במצרף וכור.

נעשה הרי על ידי מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות¹², כך גם יהיה
הבירור על ידי ההתגלות האלקית שתהיה אז למטה, בְּהִאָּרָה רַבָּה
וְהַשְׁפָּעָה עֲצוּמָה, כְּמֹו שְׁכֵתוֹב¹³: "כִּי מְלֵאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת ה'",
"וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' כו"¹⁴. וְזֶהוּ בְּכָל־לִל הָעוֹלָם לְעַתִּיד, – שאז יהיה
הטוב שיתברר מהרע – על ידי ההתגלות האלקית שתתגלה אז, אֶךְ
בָּאָדָם הַתַּחְתּוֹן – בְּכָל "עַתָּה מִצָּא", – בכל שעת הימצאו של הקדוש

ברוך הוא¹⁵, זו תְּפִלָּה, – שזה ענין התפילה¹⁶, או שְׁאֵר עֲתִים
מְזֻמָּנִים לְהִתְבּוֹדֵד עִם קוֹנוֹ – שאז, בשעת התפלה או בשאר זמנים
שיהודי "עובד" עם עצמו – כָּל אֶחָד לְפִי מַעֲשָׂיו זֹכֵה לְמַעֲיֵן בְּרוּר
זֶה, עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה לְשִׁמָּה, – שעל ידי ההתגלות האלקית
שבנפשו שמתגלה מלימוד
התורה שלו – נעשה הבירור,
שהטוב שלו מתעלה מהרע,
וְכֵן עַל יְדֵי הַצָּדָקָה, –
שהוא נותן, גם כן מתברר
הטוב מהרע, כְּמֹו שְׁאֵמְרוּ¹⁷:
– רבותינו ז"ל: "רַבִּי אֶלְעָזָר
יְהִיב פְּרוּטָה לְעֵנִי וְהָרַד
מִצָּלִי, – ר' אלעזר נתן
פרוטה לעני ואחר כך
התפלל, דְּכִתְיִבו: – שהרי
כתוב¹⁸: אֲנִי בְּצָדֶק –
בצדקה, אֶחָזָה פְּנִיָּה", – כדי
לראות ההתגלות של
פנימיות האלקות בתפלה,
הרי זה על ידי הקדמה של
"צדק", צדקה, הִיא – "אחזה
פניך" היא בְּחִינַת גִּלּוֹי
הָאָרָה וְהַשְׁפָּעָה הַדַּעַת
וְהַתְּבוּנָה, לְהַתְּבוּנָה בְּגִדְלַת
ה', וְלִהְיוֹלִיד מִזֶּה דְּחִילוֹ
וְדְחִימוֹ – יראה ואהבה,
שְׂכָלִיִּים – שבאות מהשכל
וההבנה בגדולת ה', בְּגִדְלָה,
– שזוהי ההתגלות האלקית
שבתפלה, וְעַל יְדֵי זֶה נִבְרָר הַטּוֹב – ועולה לה' ונִפְרָד הָרַע, כְּמֹו
שְׁכֵתוֹב¹⁹: "מִצָּרָף לְכֶסֶף וְכוֹר לְזָהָב, וְאִישׁ לְפִי מִהְלָלוֹ", פְּרוּשׁ
– מה הפירוש שצירופו (מירוק) של אדם הוא לפי מה שהוא מהלל:
– לְפִי הִלּוּלֵי אֶת ה' – בשעת התפלה, בְּעֶמְק הַדַּעַת לְהוֹלִיד דְּחִילוֹ
וְדְחִימוֹ²⁰ – יראת ה' ואהבת ה', בְּכָה נִבְרָר הַטּוֹב וְנִפְרָד הָרַע, –
והוא נצרף ונמרק, בְּכִבְרִיר וּפְרִיר הַסִּיגִים מִכֶּסֶף וְזָהָב בְּמִצָּרָף וְכוֹר.

9. קהלת ח, טו. וראה לקמן סכ"ה. ועוד. 10. תולדות כה, כג. 11. תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט (ק, ב. קא, א). 12. כנ"ל ח"א רפ"ז. 13. ישע"י יא, ט. 14. שם מ, ה. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מפרשים תהלים לב, ו". 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק סכ"ה בארוכה". 17. ב"ב י, א. 18. תהלים יז, טו. 19. משלי יז, ג. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהם כסף וזהב ברוחניות – תו"א ר"פ וישב ובכ"מ".

יום ראשון	יום ששי	ג אלול	ה'תש"ג
תהלים: מפרק יח עד פרק כב ופרקים זט	שיעורים. חומש: שופטים, ששי עם פירש"י. תהלים: יח"כב. ז"ט. תניא: והנה מדת . . . בא כו'.		
המאמין בהשגחה פרטית יודע כי "מה' מצעדי גבר כוננו", אשר נשמה זו צריכה לברר ולתקן איזה ברור ותקון במקום פלוני. ומאות בשנים, או גם משעת בריאת העולם, הנה הדבר שצריך להתברר או להתתקן מחכה לאותה הנשמה שתבוא לבררו ולתקנו, וגם נשמה הלזו הנה מאז נאצלה ונבראה, היא מחכה לזמן ירידתה לברר ולתקן את אשר הטל עליה.			

יום שני	שבת	ד אלול	ה'תש"ג
תהלים: מפרק כג עד פרק כח ופרקים י"ב	שיעורים. חומש: שופטים, שביעי עם פירש"י. תהלים: כג"כח. י"ב. תניא: יא. להשכילך . . . הגנוז.		
סדר ברכות התורה: נוגע בטליתו בתחלת הקריאה ובסופה, נושק הטלית במקום שנגע בספר תורה, גולל הספר תורה, מפנה פניו, קצת, לימין, ומברך. פותח הספר תורה וקורא. במעלת מין האנושי, ישנם ארבעה תארים: אדם – מעלת המהין והשכל, איש – מעלת הלב והמדות, אנוש – החלישות באחד מהם בשכל או במדות, או בשניהם, גבר – מתגבר על עצמו להסיר המניעות ועכובים להשיג אחת המעלות או בשכל או במדות, הינו דגבר עוסק עם האנוש להגביהו למעלת איש או אדם. ומאחר דאפשר לעשות מאנוש איש או אדם, הרי בהכרח דגם באנוש ישנם כל אותם המעלות שישנם באיש וגם באדם.			

יום שלישי	יום ראשון	ה אלול	ה'תש"ג
תהלים: מפרק כט עד פרק לד ופרקים יג"ט	שיעורים. חומש: תצא, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: כט"לד. יג"ט. תניא: יב. והי' . . . מדות לבדן.		
מנהגנו בלבישת טלית גדול: מניחים הטלית גדול מקפל על כתף ימין ובדקים הציצית. בשעת הבדיקה אומרים "ברכי נפשי גו". אחר כך לוקחים הטלית מן הכתף, פושטים אותו, מנשקים שפת הטלית, מחזיר אותו מכנגד פניו לאחוריו, ומתחיל ברפת להתעטף בציצית. סיום הברכה סמוך לכריכת ב' כנפות ימין סביב צוארו לאחוריו בצד שמאל. (עין שארית יהודא ארץ חיים סימן א, דברי נחמיה ארץ חיים סימן ט).			

יום רביעי	יום שני	ו אלול	ה'תש"ג
תהלים: מפרק לה עד פרק לח ופרקים טז"ח	שיעורים. חומש: תצא, שני עם פירש"י. תהלים: לה"לח. טז"ח. תניא: אך . . . 234 הקדושות ית'.		
הצ"צ סיפר: דער בעש"ט האט זייער האלט געהאט ליכטיקייט, ואמר: אור בגימט' רז, דער וואס ווייס דעם סוד וואס אין יעדער זאך, קאן ליכטיג מאכען.			

ה"צמח צדק" ספר: הבעל שם טוב מאד אהב אור, ואמר: 'אור' בגימטריא 'רו' – היודע את הסוד שבכל דבר, מסגל להאיר.

יום שלישי	ז אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תצא, שלישי עם פירש"י. תהלים: לט"ג. יט"כא. תניא: הנה אתערותא . . . קיח המחיהו. אדמו"ר הזקן הורה לכתב "פצוצ דפא" באלף לבסוף, ולא בה"א. בפראג יש ספר תורה שקבלה בידם שהגיהו עזרא הסופר, אין קורין בו אלא בשמחת תורה, וגוללין אותו תמיד בפרשת שמע. כשהייתי בפראג בשנת תרס"ח ראיתי, וכתוב בו "דפא" באלף. כן כשהייתי בוארמס בשנת תרס"ז, ראיתי שם ספר תורה אשר מקבל בידם שכתבו מהר"ם מרוטנבורג, וגם בו כתוב דפא באלף. ועין בשארית יהודא (יורה דעה סימן ט"ז) ודברי נחמיה (יורה דעה סימן כ"ב). ובספר משנת אברהם (סימן לב) מציין כמה ספרים הדנים בזה.		

יום חמישי
תהלים:
מפרק לט
עד פרק מג
ופרקים
יט"כא

יום רביעי	ח אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תצא, רביעי עם פירש"י. תהלים: מדר"ח. כב"כד. תניא: ובירור . . . קיח במצרף וכו'. ה"צמח צדק" מנה שלשה דברים שזכויותם הצליח בשנת תר"ג בפטרבורג באסיפת הרבנים. ואחד מהם הוא זכות שלשים ושתים אלף השעות, אשר טרח ויגע בדרושי רבנו הזקן במשך שלשים השנים תקס"ד-תקצ"ד (בשנת תקס"ד קבע לו שיעור מיוחד ללמד דרושי רבנו הזקן, בשנת תקצ"ד התחילו להתעסק בהדפסתם).		

יום שישי
תהלים:
מפרק מד
עד פרק מה
ופרקים
כב"כד

יום חמישי	ט אלול	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תצא, חמישי עם פירש"י. תהלים: מט"נד. כה"כז. תניא: הנה מודעת . . . 236 פעמים וכו'. אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אמר – ביחס להתבוננות בהעמקת הדעת בענין קשה ההשגה: אם הענין נוגע, אזי מבינים ומשיגים בכי טוב, וראיה מן התורה בדיני נשים וכו' וטענותיהן שכולות לטען, ומדברים בזה תנאים ואמוראים והגאונים שכלם הם בעלי השפלה מפלגה, והתורה היא תורת אמת, והלא האשה אינה בערף לטען טענות אלו. אבל האמת הוא, דכאשר הענין נוגע, הנה גם חלושי הדעת ממציאים שכליים צמוקים.		

שבת קודש
תהלים:
מפרק מט
עד פרק נד
ופרקים
כה"כז

יום ראשון ג' אלול ה'תשס"ט

אין איסור חל על איסור

כולל גם דברים אחרים ('איסור כולל'), הרי מתוך שחל האיסור על הדברים האחרים חל הוא גם על הדבר שהיה עליו האיסור הראשון. ואף כאן: לפני צירוף הנמלה השלימה לא היה בנמלות המרוסקות כזית ועל ידי הצירוף נוצרה כזית נבילה, ומתוך שחל איסור הנבילה על המרוסקות חל גם על הנמלה השלימה הכלולה באותו כזית.

וה'אבני נזר' (יור"ד פב, ד) ביאר: לדעת הרמב"ם (שם), כאשר שני האיסורים באים כאחד שניהם חלים. ובענייננו: אכילת שרצים אינה נחשבת אכילה שהרי מאוסים הם, אלא שהאדם האוכל מחשיבם ('אחשביה').

ומכיון שרצון האדם ומחשבתו הם הקובעים את האיסור – חלים איסורי שרץ ונבילה רק כאשר האדם אוכל את הנמלות או מרסקן לצורך אכילה, ובשעה זו האיסורים חלים זה על זה כיון שהם באים בבת אחת.

הלכות מאכלות אסורות פרק ד, הלכה ב: אין אסור משום נבלה אלא מינין מהורין בלבד... אבל מינין טמאין, שאין שחיטה מועלת בהן... אינו לוקה משום נבלה ומרפה, אלא משום אוכל בשר טמאה.

ולמה אין איסור נבלה נוסף על איסור בהמה טמאה או עוף טמא? כי כלל הוא ש"אין איסור חל על איסור" (חולין ק, ב).

אמנם לעיל (בפ"ב הכ"ד) פסק הרמב"ם: "ריסק נמלות והביא אחת שלימה וצירפה לאלו שנתרסקו ונעשה הכל כזית ואכלו, לוקה שש מלקויות, חמש משום הנמלה האחת, ואחת משום כזית מנבלת הטמאים". ומקשה ה'מגיד משנה': כיון שאין איסור חל על איסור הרי אין איסור נבילה יכול לחול על איסור שרץ, ואיך ילקה על השלימה משום נבילה? ויתיר ה'מרמב"ם' משנה:

כבר ביאר הרמב"ם (הל' איסור פ"ז הל' ח) שאם האיסור האחרון

יום שני ד' אלול ה'תשס"ט

גדרו של איסור חצי שיעור

וכיו"ב): אם כל פעם שאכל מחצית השיעור מאיסור מסוים עבר על אכילת אותו איסור מסוים (חלב או דם וכיו"ב), הרי הוא חייב מכת מדרות על כל איסור בפני עצמו אבל אם באכילת חצי שיעור אין איסור משום הדבר ההוא אלא משום ציווי כללי שלא לאכול אפילו פחות מהשיעור אינו חייב אלא מכת מדרות אחת.

הגאון הרגצ'ובי (צפע"נ איסור פ"א ה"ח) מוכיח מדברי הרמב"ם (הל' שבועות שם) שחצי שיעור הוא דין כללי בכל האיסורים, אך הרבי מציין שממשמעות דברי הרמב"ם יש להבין שחצי שיעור הוא דין פרטי בכל איסור בפני עצמו (ראה לקוטי שיעור, חל"ט, עמ' 184 הערה 21).

הלכות מאכלות אסורות פרק ז, הלכה א: האוכל בזה חלב - במידה, חלב ברה, בשוגג, מכא טמאת קבועה.

לצד הקביעה של הרמב"ם כאן ש"האוכל כזית חלב במזיד חייב כרת", מקובלת היא ההלכה ש"חצי שיעור אסור מן התורה" (ראה: הל' שבועות פ"ד ה"א, ולעיל פ"ד הט"ז).

ונשאלת השאלה: אם אכל מחצית כזית חלב ולא התחייב כרת - האם בכל זאת עבר על איסור אכילת חלב? או שמכיון שלא אכל שיעור האסור אין כאן איסור של אכילת חלב אלא איסור אחר - שדברים האסורים לאכילה בשיעור מסוים, התורה אסרה לאכול מהם אפילו פחות מכשיעור.

ונפקא מינה: באוכל חצי שיעור מכמה איסורים (חלב, דם

יום שלישי ה' אלול ה'תשס"ט

חדש בחו"ל אסור מן התורה?

בתבואת נכרי.

גם בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן (ארי"ה סי' תפ"ט ס"ל) הביא טעמים להיתר:

א. "במקומות שרוב התבואה נזרעת קודם הפסח, או במקומות שמביאין להם תבואה ממקומות שרוב התבואה נזרעת קודם הפסח, שאין בה איסור חדש" (טור יור"ד שם)

ב. "לפי ששם היא שעת הדחק, שעיקר שתייתם היא השיכר, לפיכך הם סומכים על מקצת הראשונים, הסוברים שחדש בחו"ל אינה אלא מדברי סופרים, שגזרו משום ארץ ישראל, ולא גזרו אלא במקומות הסמוכים לארץ ישראל" (מג"א א"ח סי' תפ"ט ס"ק י"א).

אך אדה"ז מסכם ש"כל בעל נפש לא יסמוך על המתירים הללו, ויחמיר לעצמו בכל מה שאפשר לו, כהסכמת רוב הראשונים והאחרונים – שהחדש נהוג מן התורה אף בחוץ לארץ, ובכל מקום, אף בשל נכרים, כי כן עיקר".

הלכות מאכלות אסורות, פרק י הלכה ב: החדש פיצר? כל אחד מחמשת מיני תבואה בלבד - אסור לאכול מן החדש שלו קדם שיקרב העמר בששה עשר בניסן... וכל האוכל בזה חדש קדם הקרבת העמר, לוקה מן התורה - בכל מקום ובכל זמן, בין בארץ בין בחוצה לארץ.

דברי הרמב"ם ש'ה'חדש' אסור מן התורה בכל זמן, בין בארץ ובין בחו"ל, הם כסתימת המשנה (ערכה פ"ג מ"ט, מנחות סח, א) אבל לדעת "מקצת ראשונים" (הובאו בתרה"ד סי' קצ"א), ה'חדש' אסור בחו"ל מדרבנן, כדעת תנא קמא (קידושין לו, א).

ה'שולחן ערוך' (יור"ד סי' רצ"ג ס"ב) פסק כדעת הרמב"ם והוסיף שאיסור זה נוהג אף בתבואת נכרים, כדעת התוספות (קידושין שם).

העולם נהגו להקל באיסור חדש בחו"ל וכתב הב"ח (יור"ד שם ד"ה כתוב): "המנהג פשוט במלכותינו לנהוג היתר, ואף גדולי התורה שהיו לפנינו... לא היו אוסרים, ושותין השכר שנעשה מתבואה שלא התירו העומר, וזולת מקצת חסידים מקרוב נזהרו באיסור זה". הוא מבסס את ההיתר על כך שאין איסור 'חדש'

ריח באיסורי הנאה

יום רביעי ו' אלול ה'תשס"ט

כאשר מקצים אותו לצורך מצוה אין להשתמש בו ואילו אתרוג שביסודו הוא פרי מאכל, הקצאתו למצוה מונעת את אכילתו בימי החג, אבל ריחו מותר כיון שלא הקצוהו לכך, ומטעם זה מותר להריח יין נסך.

הש"ך עצמו נימק: מאחר שריח היין מזיק לאדם (תוס' ע"ז סו, ב) – לא אסרוהו.

ואילו הרדב"ז (על הרמב"ם כאן) מסביר: אמנם ריח אין בו ממש, אבל כאשר כוננת האדם היא ליהנות מהריח, הרי אם הדבר אסור בהנאה אסור להריח בו, ומכל מקום פסק הרמב"ם שמוותר להריח יין נסך כי מדובר בהרחה שלא נועדה להנאה, אלא כדי להבחין בטיב היין ואיכותו וכיו"ב.

הלכות מאכלות אסורות פרק י"ג, הלכה י"ד: וכן מותר שְׁחִיחַ הַגִּיז בְּחֵבֶת שֶׁל יוֹן שֶׁלָּנוּ; וּמִתָּר לְיִשְׂרָאֵל לְהַרִּיחַ בְּחֵבֶת שֶׁל יוֹן נֶסֶךְ, וְאִין בְּהָא שֶׁם אִסּוּר – שְׂאִין הָרִיחַ בְּלוֹם, לְפִי שְׂאִין בּוֹ מִמֶּשֶׁ. בשולחן ערוך (י"ד סי' קח, ס"ז) נפסקה הלכה שבשמים של עבודת כוכבים, כלאי הכרם וערלה, שהם איסורי הנאה, אסורים גם בהרחה. ונשאלת השאלה: מדוע מותר להריח יין נסך?

וכתב הש"ך (י"ד שם) בשם המרדכי, כי מאחר שהיין אינו עומד מעיקרו להרחה, במקרה כזה "ריחא לאו מילתא היא". והמרדכי הביא ראיה לדבריו מהגמרא (סוכה לו, ב) שהדס של מצוה אסור להריח בו ואילו אתרוג של מצוה מותר להריח בו. ולאור האמור, ההבדל פשוט: הדס שמעיקרו מיועד לריח, הרי

אין מבטלין איסור לכתחילה

יום חמישי ז' אלול ה'תשס"ט

לדעת הרש"ל, כיון שבפועל ביטל את האיסור בכוונה הרי זה מזיד, אך הט"ז (יור"ד סי' צ"ט סק"ט) סובר שכיון שטעה וחשב שמותר לבטל, נקרא שוגג כעושה מלאכה בשבת וידע שהיא שבת אבל לא ידע שהמלאכה אסורה שנקרא שוגג.

ואם נחתכו חלק מהאגוזים או הרימונים שנערב בהם האיסור ונתבטלו מחשיבותם – אין תולים לומר שהאיסור הוא שנחתך ויהיו כולם מותרים, אלא רק אלו שנחתכו מותרים 'ממה נפשך': אם האיסור בהם הרי כולם מותרים שהרי בטלה חשיבות האיסור ובטל ברוב, ואם האיסור אינו בהם, ודאי שמותרים.

ואפילו אם אלה שנחתכו הם הרוב, אין תולים לומר שהאיסור הוא מן הרוב וכל התערובת מותרת אלא כל אלו שנחתכו ובטלו מחשיבותם מותרים והשאר אסורים. ואף שבכל מקום תולים ברוב, כאן יש לומר שאדרבה הפרי שנשתנה מקדמותו הוא מן הרוב, ונמצא שהאיסור, שהוא המיעוט, לא נשתנה (שו"ע יור"ד סי' ק"א סעי' ז, וט"ז ס"ק י"ד).

הלכות מאכלות אסורות פרק ט"ז, הלכה י"א: נְתַפְעֵעוּ אֲגוּזִים אֱלוֹ שְׁנֵאֲסֻרוֹ בְּלֵן מִפְּנֵי אֲגוּזֵי עֶרְלָה שְׂבִינִיָּהּ, אוֹ נְתַפְּרִדוּ הָרְמוֹנִים... הָרִי אֱלוֹ יַעֲלוּ בְּאֶחָד וּמֵאֲתֵימ... וְאִסּוּר לְפַעֵעַ הָאֲגוּזִים, וּלְפַרֵד הָרְמוֹנִים... כִּדִּי שֶׁיַּעֲלוּ בְּאֶחָד וּמֵאֲתֵימ – שְׂאִין מִבְּטָלִין אִסּוּר לְבִתְחִילָה; וְאִם עָשָׂה כֵן, קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְאוֹסְרִין עָלָיו.

כשם שאין מבטלין איסור לכתחילה, כך אסור לבטל את חשיבותו של הדבר האסור, המונעת את ביטולו. ואם עבר וביטל, נחלקו תנאים בדבר (גיטין נד, ב): יש אומרים שבין אם בוטל במזיד ובין אם בשוגג אינם בטלים שקונסים שוגג משום מזיד, ויש סוברים שבשוגג בטלים, ולא קנסו שוגג משום מזיד. וכן הלכה.

ואף הרמב"ם, שלא חילק בין שוגג למזיד, סובר שאם עבר וביטל בשוגג – התערובת מותרת, שהרי ביאר (בפי"ה) שהאיסור הוא משום קנס על שעבר וביטל את האיסור לכתחילה, ולא שייך לקנס את מי שעשה בשוגג (כס"מ לעיל פט"ו הכ"ה). והמבטל איסור לכתחילה אלא שלא ידע שהדבר אסור –

הראוי להיות שוחט

יום שישי ח' אלול ה'תשס"ט

שנאמר (שמואל א יד, לד) "ושחטתם בזה ואכלתם". ובאמרו "בזה" בא לומר שבדק להם סכין.

מלאכת העמדת הסכין לשחיטה ובדיקתו דורשת מומחיות ומחייבת יראת שמים רבה. והגע עצמך: בנוגע לבדיקה שנשחט רובו של 'סימן' שהיא בדיקה בדבר הנגלה לעין, הזהירה התורה "והבדלתם בין הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור", קל-יחומר בנוגע להרגשה בבדיקת הסכין, שהפגם הגורם לפסילת הסכין יכול להיות דק מן הדק, וכמו שכתב הרא"ש "כי הרבה צריך ישוב הדעת ויראת שמים לבדיקת הסכין" (חולין, פ"א, סי' כ"ד). ובשו"ע הובא מרבינו יונה "הלא תראה כי יבדוק אדם פעמיים שלש ולא ירגיש בפגימה דקה ואח"כ ימצאנה, כי הכין ליבו באחרונה, ובחינת חוש המישוש כפי כוונת הלב" (שו"ע, י"ד, סי' ח"י, ס"ז).

הלכות שחיטה פרק ב הל' י"ב: סָכִין שֶׁנִּפְלָה וְשִׁחְטָה – אָף עַל פִּי שֶׁשִׁחְטָה בְּדִרְבָּה, הָרִי זֶה פְּסוּלָה, שְׁנֵאֲמַר: "וְזָכַחְתָּ" – עַד שִׁחְטָה הַזֹּבֵחַ אֶדָם, וְאָף עַל פִּי שְׂאִינוּ מִתְּכַנֵּן לְשִׁחְטָה.

לגבי אישיותו ודמותו של השוחט כותב הרבי: "פסק הדין (מובא בשו"ע לאה"ז ובשו"ת הצ"צ), ששוחט ובודק צריך להיות ירא שמים ביותר וביותר, וישתדל ככל יכולתו למלאות הדרישה האמורה, והרי הבא לטהר מסייעין אותו" (אגרות קודש, חכ"ב, עמ' צט). ובהזדמנות אחרת: "ידוע הדבר אשר נוסף על ידיעת ההלכות ואומנות הזביחה, הנה עיקר הדבר הוא היראת שמים שדורשים משוחט ובודק, עוד יותר מרב!" (שם, ח"ד, עמ' קעב).

אחד הטעמים לכך שסכין השחיטה נקראת בשם "חלף" הוא בהיותו 'מחליף' את העוף או הבהמה מחזקת איסור לחזקת היתר, ומקפידים מאד לבדוק את הסכין לפני השחיטה, כפי שאמר רב חסדא (חולין יז, א) "מניין לבדיקת הסכין מן התורה?

שבת קודש ט' אלול ה'תשס"ט

שבעה או שמונה מיני טרפות?

בניו יורק, ובשיחה נתגלגל הדבר לדבר מן דברי הריקאנטי בפרשת משפטים, ואמרתי שלעניות דעתי גרסה כזאת ("שבעים מיני טרפות") בדברי חז"ל הייתה מונחת לפני הראשונים, ועל פיה כתב הריקאנטי את דבריו.

ועל זה אמר האדמו"ר שקשה לומר כן. ויותר מסתבר לומר שצריך לומר שטעות הדפוס הוא בספרי הריקאנטי. מה שכתוב שבעים מיני טרפות צריך להיות שבעה מיני טרפות.

ואף על פי שחז"ל מנו שמונה מיני טרפות, יש לומר שהריקאנטי מנה רק את הטריות מדרבנן ואילו את "דרוסה" לא מנה מאחר שזה מפורש בתורה – וכדברי הטור (יור"ד סי' כט) בשם הרמב"ם שאין לך מפורש בתורה אלא דרוסה בלבד. ולכן מנה רק שבעה מיני טריפה, כי דרוסה היא מן התורה. עד כאן תירוץ האדמו"ר.

ולכאורה יש להביא קצת סימן לדברים אלו מדברי הריקאנטי עצמו שכתב "שבעים מיני טרפות שמנו רבותינו זכרונם לברכה", ומשמע שמנה רק מה שמנו חכמים מדבריהם, והם רק שבעה, ואכן לא מנה הדבר המפורש מן התורה.

(קובץ הארבעים, עמ' תפח)

הלכות שחיטה פרק ה, הלכה ב: וְשִׁמּוֹנָה מִיְּנֵי טְרֵפוֹת נֶאֱמָרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינֵי.

מקור ההלכה הוא דברי עולא בגמרא (חולין מג) – "שמונה מיני טרפות נאמרו למשה מסיני". ולאחר פירוט דיני הטריות מסכם הרמב"ם (פ"י ה"ט): "נמצאו כל הטרפות המנויות כשיפרטו, ואפשר שימצאו בבהמה וחיה שבעים".

ומספר זה הוא רק לדעת הרמב"ם, ושאר הפוסקים חולקים עליו בכמה מהטריות בין באלה שהוא מנה והם אינם מונים, ובין באלה שהם מונים והוא אינו מונה (ראה כס"מ).

לכן התעוררה פליאה גדולה על דברי הריקאנטי שכתב בפרשת משפטים "שבעים מיני טרפות שמנו רבותינו זכרונם לברכה". והלוא חז"ל לא מנו אלא שמונה מיני טרפות (שהם כ"אבות"), ומספר שבעים שפירט הרמב"ם ("תולדות") לא נמצא בדברי חז"ל כלל אלא הוא מספר הטריות לדעת הרמב"ם שאינה מוסכמת על הכל!.

והנה, בין כתביו של הגאון רבי משה הלברשטאם זצ"ל מופיעה הערה בנושא זה, כדלהלן (בשינויי סגנון קלים):

בכ"ד מרחשון תשכ"ח ביקרתי אצל האדמו"ר מליובאוויטש

אגרות קודש

ב"ה, ה' אלול, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ג מנ"א, בו כותב אשר אין לו סדר היום נמצא בדאגה ביאוש ובעצבות וכו' ואין יודע איך לשוב להשי"ת וכו'.

והנה כבר מלתו אמורה בכמה מספרים הקדושים ובפרט בספרי ומאמרי חסידות, ומהם בספר תניא קדישא וכמצוין במפתח הענינים אשר בסוף ספר התניא קדישא. אבל כמו שאר חלקי התורה נקלטת היא ונקנית בדבוק חברים ובהצלחה גדולה יותר, שמוזה מובן שצריך ללמוד תניא עכ"פ עם עוד אחד, והרי הנמצאים בירושלים עיה"ק כמה אברכים וגם זקנים שיכול לקבוע שיעור עמהם בהנ"ל והם כאלה שיסבירוהו בדבר הקשה בספרים הנ"ל באם יוזקק לזה וידוע דברי כ"ק אדמו"ר האמצעי בנו של רבנו הזקן, שכששנים מתדברים בעיני תורה ועבודה הרי זה שתי נפשות אלקית על נפש הבהמית אחת, וק"ל.

ויהי רצון שיבשר מהטבה ניכרת בכל האמור ואין לך דבר העומד בפני הרצון וע"פ הודעת חז"ל יגעת ולא מצאת אל תאמין.

בטח יודע משלשת השיעורים של חת"ת (חומש תהלים תניא) בכל יום, ועכ"פ ישמור עליהם מכאן ולהבא.

בברכת כוח"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ג'ט' אלול ה'תשס"ט

שלם מן השָׁרֵץ אחר שְׁמַת - אינו לוקה עליו, עד שִׁיהִיָּה בו כַּעֲדָשָׁה.

ט. דם שְׁמוֹנֶה שָׁרָצִים וּבָשָׂר מִצִּטְרוֹ לְכַעֲדָשָׁה, וְהוּא שִׁיהִיָּה הַדָּם מִחֶבֶר לְבָשָׂר. וְכֵן דָּם הַנּוֹחַשׁ מִצִּטְרוֹ לְבָשָׂר לְכַזִּית, וְלֹקֵה עָלָיו - לְפִי שֶׁאֵין בָּשָׂר חָלֹק מִדָּמוֹ, וְאִם עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִטְמֵא; וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בּוֹ מִשְׁאֵר שָׁרָצִים שֶׁאֵינָם מִטְמֵאִין.

י. דָּם שָׁרָצִים שֶׁפָּרַשׁ, וְכִנְסוּ וְאָכְלוּ - לֹקֵה עָלָיו בְּכַזִּית; וְהוּא, שִׁיתָרוֹ בּוֹ מִשּׁוּם אוֹכֵל שָׂרֵץ; אֲכָל אִם הִתְרוֹ בּוֹ מִשּׁוּם אוֹכֵל דָּם - פֶּטוּר, שֶׁאֵין חִיבִין אֲלָא עַל דָּם בְּהֵמָה וְחִזָּה וְעוֹף.

יא. וְכָל הַשְּׁעוּרִין וּמִחְלֻקָתָם [חילוקי רמות] - הִלְכָּה לְמִשְׁה מַסִּינִי.

יב. הָאוֹכֵל בְּזִית מִשְׁרֵץ הַמַּיִם - לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲלֹ תִשְׁקְצוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם בְּכָל הַשְּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ, וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם"; הֲרִי כָּלל בְּלֹא זֶה, שֶׁרֵץ הָאָרֶץ וְשֶׁרֵץ הָעוֹף וְשֶׁרֵץ הַמַּיִם. אֵיזֶה הוּא שָׂרֵץ הַמַּיִם? אֵלּוֹ הַכִּרְיֹת הַקְּטָנוֹת כְּמוֹ הַתּוֹלָעִים וְהַעֲלֻקָּה שֶׁבַּמַּיִם, וְהַכִּרְיֹת הַגְּדוֹלוֹת בִּיּוֹתֵר שֶׁהֵן חַיֹּת הַיָּם. כָּלָלוּ שֶׁל דָּבָר - כֹּל שֶׁאֵינוֹ בְּצוּרַת הַדָּגִים לֹא דָג טָמֵא וְלֹא דָג טָהוֹר, כְּגוֹן כָּלֵב הַמַּיִם וְהַדְּלָפוֹן [צורתו חצי דג וחצי אדם] וְהַצִּפְרִידֵעַ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן.

יג. אֵלּוֹ הַמִּינִין הַנִּבְרָאִין בְּאִשְׁפּוֹת וּבְגוֹפֵי הַנִּבְלֹת, כְּגוֹן רֶמָה וְתוֹלָעָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, שֶׁאֵינָם נִבְרָאִין מִזֶּכֶר וּנְקֵבָה אֲלָא מִן הַגְּלָלִים שֶׁהִסְרִיחוּ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - הֵן הַנִּבְרָאִין 'רֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ'; וְהָאוֹכֵל מִהֶן בְּזִית - לֹקֵה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם בְּכָל הַשְּׂרֵץ הַרֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ", וְאִם עַל פִּי שֶׁאֵינָם פָּרִין וְרִבִּין. אֲכָל "הַשְּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ", הוּא שִׁפְרָה וְרֶבָה מִזֶּכֶר וּנְקֵבָה.

יד. אֵלּוֹ הַמִּינִין הַנִּבְרָאִין בְּפִרוֹת וּבִמְאֻכְלוֹת, אִם פָּרָשׁוּ וְיִצְאוּ לָאָרֶץ - אִם עַל פִּי שִׁחְזָרוּ לְתוֹךְ הָאֵכָל - מִי שֶׁאֲכָל מִהֶן בְּזִית, לֹקֵה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְכָל הַשְּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ - לֹא תִאֲכֹלוּם, כִּי שֶׁקֶץ הֵם", לְאִסּוּר אֵלּוֹ שֶׁפָּרָשׁוּ לָאָרֶץ. אֲכָל אִם לֹא פָּרָשׁוּ, מִתָּר לְאֲכֹל הַפֶּרִי וְהַתּוֹלָעַת שֶׁבְּתוֹכָו.

טו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שֶׁהִתְלִיעַ הָאֵכָל אַחֵר שֶׁנֶּעְקַר מִן הָאָרֶץ. אֲכָל אִם הִתְלִיעַ וְהוּא מִחֶבֶר - אוֹתָהּ הַתּוֹלָעַת אֲסוּרָה כְּאֵלּוֹ פֶּרֶשָׁה לָאָרֶץ, שֶׁעַל הָאָרֶץ נִבְרָאָה; וְלֹקֵן עָלֶיהָ. וְאִם סִפֵּק, אֲסוּרָה; לְפִיכָּה, כֹּל מִינֵי פְרוֹת שֶׁדִּרְכָּן לְהִתְלִיעַ כְּשֶׁהֵן מִחֶבֶרִין - לֹא יֵאָכֵל עַד שֶׁיִּבְדֹּק הַפֶּרִי מִתּוֹכָו, שֶׁמָּא יֵשׁ בּוֹ תּוֹלָעַת. וְאִם שֶׁהָהּ הַפֶּרִי אַחֵר שֶׁנֶּעְקַר שְׁנַיִם עָשׂוֹר חֹדֶשׁ - אוֹכֵל בְּלֹא בְדִיקָה, שֶׁאֵין תּוֹלָעַת שְׁבוּ מִתְקַיֶּמֶת שְׁנַיִם עָשׂוֹר חֹדֶשׁ.

טז. פָּרָשׁוֹ לְאֹוִיר וְלֹא נִגְעוּ לָאָרֶץ, אוֹ שֶׁפָּרָשׁוּ מִקְצֵת לָאָרֶץ, אוֹ שֶׁפָּרָשׁוּ אַחֵר שְׁמָתוֹ, אוֹ שֶׁנִּמְצְאָה תּוֹלָעַת עַל הַגִּרְעִינָה מִבְּפָנָיִם, אוֹ שֶׁיִּצְאוּ מִתּוֹךְ הָאֵכָל לְתוֹךְ אֵכָל אַחֵר - כֹּל אֵלּוֹ אֲסוּרִין מִסִּפֵּק, וְאֵין לֹקֵן עָלֶיהָ.

יום ראשון ג' אלול ה'תשס"ט

הלכות מאכלות אסורות פרק ב

א. מְכַלֵּל שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל בְּהֵמָה מִפִּרְסַת פִּרְסָה, וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת שְׁתֵּי פִּרְסוֹת, מַעֲלַת גֵּרָה, בְּבִהְמָה - אֹתָהּ תֹאכְלוּ" - שׁוֹמֵעַ אֲנִי שֶׁכָּל שֶׁאֵינָה מַעֲלַת גֵּרָה וּמִפִּרְסַת פִּרְסָה, אֲסוּרָה; וְלֹא הִבָּא מְכַלֵּל עֲשֵׂה, עֲשֵׂה הוּא. וּבִגְמַל וּבִחֲזִיר וּבִאֲרֻנְבָת וּבִשְׁפָן נֶאֱמַר: "אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמִּפְרִיטֵי הַפִּרְסָה" וְגו' - הֲרִי לְמַדָּה שֶׁהֵן בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְאִם עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן סִימָן אַחֵד. וְכָל שֶׁכָּן שֶׁאֵר בְּהֵמָה טְמֵאָה וְחִזָּה טְמֵאָה שֶׁאֵין בָּהּ סִימָן כָּלֵל - שֶׁאֲסוּר אֲכִילָתָהּ בְּלֹא תַעֲשֶׂה, יֵתֵר עַל עֲשֵׂה הִבָּא מְכַלֵּל "אֹתָהּ תֹאכְלוּ".

ב. לְפִיכָּה, כֹּל הָאוֹכֵל מִבָּשָׂר בְּהֵמָה וְחִזָּה טְמֵאָה, בְּזִית - לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה, בֵּין שֶׁאֲכָל מִן הַבָּשָׂר בֵּין שֶׁאֲכָל מִן הַחֵלֶב; לֹא חֵלֶק הַכְּתוּב בְּטְמֵאִים בֵּין בָּשָׂר לְחֵלֶב.

ג. הָאָדָם - אִם עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה", אֵינוֹ בְּכַלל מִינֵי חַיָּה בַּעֲלַת פִּרְסָה; לְפִיכָּה אֵינוֹ בְּלֹא תַעֲשֶׂה. וְהָאוֹכֵל מִבָּשָׂר הָאָדָם אוֹ מִחֵלֶב, בֵּין מִן הַחַי בֵּין מִן הַמֵּת - אֵינוֹ לֹקֵה. אֲכָל אֲסוּר הוּא בַּעֲשֵׂה, שֶׁהֲרִי מִנֵּה הַכְּתוּב שֶׁבַּעַת מִינֵי חַיָּה וְאֶמַר בָּהֶן: "זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹאכְלוּ" - הָאֵל כֹּל שֶׁהוּא חוּץ מִהֶן, לֹא תֹאכְלוּ; וְלֹא הִבָּא מְכַלֵּל עֲשֵׂה, עֲשֵׂה הוּא.

ד. הָאוֹכֵל בְּזִית מִבָּשָׂר עוֹף טָמֵא - לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵת אֵלֶּה תִשְׁקְצוּ מִן הָעוֹף, לֹא יֹאכְלוּ"; וְהֲרִי עֵבֶר עַל עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּל צִפּוֹר טָהוֹר תֹאכְלוּ" - הָאֵל טְמֵאָה, לֹא תֹאכְלוּ. וְכֵן הָאוֹכֵל בְּזִית מִדָּג טָמֵא - לֹקֵה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשֶׁקֶץ יִהְיֶה לָכֶם, מִבָּשָׂר לֹא תֹאכְלוּ"; וְעֵבֶר עַל עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת תֹאכְלוּ" - מְכַלֵּל שֶׁאֵין לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת, לֹא יֹאכֵל. הָאֵל לְמַדָּה, שֶׁכָּל הָאוֹכֵל דָּג טָמֵא, אוֹ בְּהֵמָה וְחִזָּה טְמֵאָה, אוֹ עוֹף טָמֵא - בְּטֵל מִצּוֹת עֲשֵׂה, וְעֵבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה.

ה. חֲגֵב טָמֵא, הֲרִי הוּא בְּכַלל שָׂרֵץ הָעוֹף; וְהָאוֹכֵל בְּזִית מִשְׁרֵץ הָעוֹף - לֹקֵה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל שָׂרֵץ הָעוֹף, טָמֵא הוּא לָכֶם, לֹא יֹאכְלוּ". וְאֵיזֶה הוּא שָׂרֵץ הָעוֹף? כְּגוֹן זָבוּב וְיִתוּשׁ וְיִבְבֹּרָה וְצִרְעָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן.

ו. הָאוֹכֵל בְּזִית מִשְׁרֵץ הָאָרֶץ - לֹקֵה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל הַשְּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ - שֶׁקֶץ הוּא, לֹא יֹאכֵל". וְאֵיזֶה הוּא שָׂרֵץ הָאָרֶץ? כְּגוֹן חֹלֵד וְצָב וְנַחֲשִׁים וְעַקְרָבִים וְחַפְשִׁית וְנִדָּל [מִרְבֵּה רִגְלִים] וְכִיּוֹצֵא בָהֶן.

ז. וְשְׁמוֹנֶה שָׁרָצִים הָאֲמֹרִין בַּתּוֹרָה, שֶׁהֵן: "הַחֹלֵד וְהַעֲקָבִי וְהַצָּב . . וְהַנָּחֶה וְהַכֹּחַ וְהַלְטָאָה, וְהַחֲמָט וְהַתְנַשְׁמָת" - הָאוֹכֵל מִבָּשָׂר כַּעֲדָשָׁה, לֹקֵה; שְׁעוֹר אֲכִילָתוֹ, כַּשְּׁעוֹר טְמֵאָתוֹ. וְכָל מִצִּטְרוֹ פִּינִין זֶה עִם זֶה לְכַעֲדָשָׁה.

ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁאֲכָל מִהֶן אַחֵר מִיתָתוֹ. אֲכָל הַחוֹתָף אֲכָר מִן הַחַי מִן אַחֵד מִהֶן, וְאֲכָלוּ - אֵינוֹ לֹקֵה עָלָיו, עַד שִׁיהִיָּה בּוֹ בְּזִית; וְכָל מִצִּטְרוֹ פִּינִין לְכַזִּית. אֲכָל אֲכָר

הלכות מאכלות אסורות פָּרָק ג

א. כל מאכל היוצא ממין מן המינין האסורין שלוקין על אכילתן - הרי אותו המאכל אסור באכילה מן התורה, כגון חלב בהמה וחיה הטמאים וביצי עוף ודג הטמאים, שְׁנֵאמַר: "ואת בַּת הַיֵּעָנָה" - זו ביצתה; והוא הדין לכל האסור כיצנה, ולכל הדברים הדומין לביצה.

ב. חלב האדם מותר באכילה, אף על פי שבשר האדם אסור באכילה; כִּכְר בִּאֲרָנוּ שְׁהוּא בַּעֲשָׂה.

ג. דבש דבורים ודבש צרעים - מותר, מפני שאינו מתמצית גופן, אלא כוֹנֵסִין אותו מעל העשבים בתוך פיהו ומקיאֹת אותו בכֹּהֶל כְּדִי שִׁימָצְאוּ אוֹתוֹ לְאָכֹל מִמֶּנּוּ בִּימֹת הַגְּשָׁמִים.

ד. אף על פי שחלב האדם מותר, אסור חכמים לגדול לינק אותו מן השדים; אלא חולכת אשה לתוך הפלי, ושוטה. וגדול שינק מן השד - כְּיוֹנֵק שֶׁרָץ, ומפני אותו מכת מרדות.

ה. יונק תינוק והולך, אפלו ארבע או חמש שנים. ואם גמלוהו ופרש שלשה ימים או יתר מחמת בריו (כשהוא בריא) ולא מחמת חלי - אינו חוזר ויונק; והוא שגמלוהו אחר ארבעה ועשרים חדש; אכל בתוך זמן זה - אפלו גמלוהו חֲדָשׁ או שְׁנַיִם - מִתֵּר לְחֹזֵר וְלִיֹּנֵק, עד סוף ארבעה ועשרים חדש.

ו. אף על פי שחלב בהמה טמאה וביצי עוף טמא אסורין מן התורה, אין לוקין עליהן, שְׁנֵאמַר: "מבשרם לא תאכלו" - על הבשר הוא לוקה, ואינו לוקה על הביצה ועל החלב; והרי האוכל אותן כאוכל חצי שעור - שהוא אסור מן התורה, ואינו לוקה. אכל מפני אותו מכת מרדות. ז. יראה לי, שהאוכל ביצי דגים טמאים הנמצאין במעייהן - כאוכל קרבי דגים, ולוקה מן התורה; וכן ביצי העוף התלויות באשכול שְׁעֵדִין לא פָּרְשׁוּ וְנִגְמְרוּ - האוכל אותן לוקה, כאוכל בני מעים שלהן.

ח. ביצת עוף טמא שהתחיל האפרוח להתרקם בה, ואכלה - לוקה משום אוכל שֶׁרָץ הָעוֹף; אכל ביצת עוף טהור שהתחיל האפרוח להתרקם בה, ואכלה - מפני אותו מכת מרדות.

ט. נמצא עליה קרט דם - אם על החלבון, זורק את הדם ואוכל את השאר; ואם על החלמון, אסורה בלה. ביצה המונחת (לא מזכר), הנפֶשׁ הַיֶּפֶה [אינה בוחלת בה] תאכל.

י. אפרוח שנולד - אף על פי שלא נתפתחו עיניו, מותר לאכלו. בהמה טהורה שנטרפה, חלבה אסור בחלב בהמה טמאה; וכן ביצת עוף טהור שנטרף, כביצת עוף טמא. נתנבל העוף - אם נמצאת בו ביצה גמורה כנמכרת בשוק, הרי זו מתרת.

יא. אפרוח של ביצת טרפה - מותר, שאין מינו טמא. הנה העוף ספק טרפה - כל הביצים שתלד בערמה (בקבוצה) ראשונה, משהין אותן; אם טענה ערמה שניה והתחילה לילד, התרו הראשונות; ואם לא גִלְדָה, הרי הן אסורות. **יב.** חלב בהמה טמאה, אינו נקפה ועומד בחלב הטהורה; ואם נתערב חלב טהור בחלב בהמה טמאה - כשתצמיד

יז. תולעת הנמצאת במעי הדגים, ובמח שבראש הבהמה, והנמצאת בבשר - אסורה; אכל דג מליח שהתליע, הרי התולעת שבו מתרת, שהן פפרות שהתליעו אחר שנעקרו מן הארץ, שמתר לאכלן כלן באחת בתולעת שבתוכן. וכן המים שבפלים שהשריצו - הרי אותן שרצים מתרין לשמות עם המים, שְׁנֵאמַר: "כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים, בימים ובנחלים - אותם תאכלו"; כלומר, במים בימים ובנחלים הוא שאֲתָה אוכל את שִׁישׁ לו, ואין אתה אוכל את שאין לו; אכל בפלים - בין שִׁישׁ לו בין שאין לו, מותר.

יח. שֶׁרָץ המים הנכרא בבורות בפשיחין ובמערות - הואיל ואינו מים נובעין, והרי הן עצורין - הרי הן במים שבפלים, ומותר; ושוטה ושוטה ואינו נמנע, ואף על פי שכולע בשעת שתיה מאותן השרצים הדקים.

יט. במה דברים אמורים? שלא פָּרְשׁוּ מִמָּקוֹם בְּרִיתָן. אכל אם פֶּרֶשׁ הֶשֶׁרָץ - אף על פי שחזר לתוך הפלי או לתוך הבור, אסור. פֶּרֶשׁ לְדָפְנֵי הַחֲבִית, וְחֹזֵר וְנִפֵּל לְתוֹךְ הַמַּיִם או לְתוֹךְ הַשֶּׁכֶר - מִתֵּר; וכן אם פֶּרֶשׁ לְדָפְנֵי הַבּוֹר או המערה, וְחֹזֵר לַמַּיִם - מִתֵּר.

כ. המסגן את היין או את החמץ או את השכר, ואכל מן היבחושיין או היתושיין והתולעת שסגן - לוקה משום שֶׁרָץ המים, או שֶׁרָץ הָעוֹף וְשֶׁרָץ הַמַּיִם, ואפלו חזרו לכלי אחר שסגנו; שֶׁהָרִי פָּרְשׁוּ מִמָּקוֹם בְּרִיתָן. אכל אם לא סגן, שוטה ואינו נמנע, כמו שפֶּרְשְׁנוּ.

כא. זה שאֲמָרְנוּ בְּפָרָק ז', 'האוכל פִּזִּית' - בשאכל פִּזִּית מבריה גדולה, או שצרף מעט מבריה זו ומעט מבריה זו שבמינה עד שאכל פִּזִּית. אכל האוכל בריה טמאה בפני עצמה בלה - הרי זה לוקה מן התורה, ואפלו היתה פחותה מכחֲרָדֵל [כמות זעירה], בין שאכלה מתה, בין שאכלה חיה; ואפלו סרחה הבריה ונשתנית צורתה - הואיל ואכלה בלה, לוקה.

כב. נמלה שחֲסְרָה אפלו אחת מרגליה, אינו לוקה עליה אלא בכזית. לפיכך, האוכל זכוב שלם או יתוש שלם, בין חי בין מת - לוקה משום שֶׁרָץ הָעוֹף.

כג. הרי שהיתה הבריה משרץ העוף ומשרץ המים ומשרץ הארץ, כגון שהיו לה כנפים והיא מהלכת על הארץ כשאר שרצים והיתה רכה במים, ואכלה - לוקה שלש מלקיות; ואם היתה יתר על זה מן המינין שנוכראו בפרות, לוקה עליה ארבע מלקיות; ואם היתה מן המינין שפרין ורבין, לוקה חמש. ואם היתה מפלל עוף טמא יתר על היותה משרץ העוף, לוקה עליה שש מלקיות: משום עוף טמא, ומשום שֶׁרָץ הָעוֹף, ומשום שֶׁרָץ הָאֲרֶז, ומשום שֶׁרָץ הַמַּיִם, ומשום רומש על הארץ, ומשום תולעת הפרות; בין שאכלה בלה, בין שאכל מִמֶּנָּה פִּזִּית. לפיכך, האוכל נמלה הפורחת הגדלה במים, לוקה חמש מלקיות.

כד. רסק נמלות, והביא אחת שלמה וצרפה לאלו שנטרסקו, ונעשה הכל פִּזִּית, ואכלן - לוקה שש מלקיות: חמש משום הנמלה האחת, ואחת משום פִּזִּית מנבלת הטמאים.

אמר לו: 'טהורין הן' - אינו נאמן, אלא אם כן היה אדם שהחזק בכל שורות.

כא. וכן אין לוקחין גבינה וחתוכת דג שאין בהן סימן, אלא מישראל ששהחזק בכשרות; אבל בארץ ישראל כשהיתה רבה לישראל, לוקחין מכל ישראלי שבה. והחלב לוקחין אותו מכל ישראל בכל מקום.

כב. הכובש דגים טמאים, צינן אסור; אבל ציר חגבים טמאים מתר, מפני שאין בהן לחלוחית. לפיכך, אין לוקחין ציר מן הגויים, אלא אם כן היה דג טהור משובטט בו, אפלו דג אחד.

כג. גוי שהביא ערכה מלאה חביות פתוחות של ציר, ודג אחד טהור באחת מהן - כלן מתרות; היו סתומות - פתח אחת מהן ונמצא בה דג טהור, שניה ונמצא בה טהור - כלן מתרות; והוא שיהיה ראשו של דג ושרדו קנים, כדי שיהא נכר שהוא דג טהור. לפיכך, אין לוקחין דגים מרצצין מלוחין מן הגויים, והן הנקראין 'טריט טרופה'; ואם היה ראש הדג ושרדו נכר - אף על פי שהוא מרצץ, מתר לקח אותו מן הגויים.

כד. גוי שהביא גרב [כד גדול] של חתיכות דג שחתוכן שוה, והן נפרין שכלן מין אחד, ומצא בחתיכה אחת מהן קשקשין - הרי כלן מתרות.

הלכות מאכלות אסורות פרק ד

א. האוכל פזית מבשר בהמה שמתה, או חיה שמתה, או עוף שמת - לוקה, שנאמר: "לא תאכלו כל נבלה". וכל שלא נשחטה כראוי, הרי זו מתה. ובהלכות שחיטה יתבאר השחיטה שהיא כראוי ושאין כראוי.

ב. אין אסור משום נבלה אלא מינין טהורין בלבד, מפני שהן ראויין לשחיטה, ואם נשחטו שחיטה כשרה, יהיו מתרין באכילה. אבל מינין טמאין, שאין שחיטה מועלת בהן - בין שנשחטה, בין שמתה בדרבה, בין שחתך בשר מן החי ממנה, ואכלו - אינו לוקה משום נבלה וטרפה, אלא משום אוכל בשר טמאה.

ג. האוכל עוף טהור חי כל שהוא, לוקה משום אבר מן החי ומשום אוכל נבלה; ואף על פי שאין בו פזית, הואיל ואכלו כלו, לוקה. ואם אכלו אחר שמת, עד שיהיה בו פזית; ואף על פי שאין בכלו בשר פזית, הואיל ויש בכלו פזית, חיב עליו משום נבלה.

ד. האוכל פזית מבשר נפל בהמה טהורה, לוקה משום אוכל נבלה. ואסור לאכל מן הבהמה שנולדה עד ליל שמיני, שכל שלא שמה שמונה ימים בבהמה, הרי זה כנפל, ואין לוקחין עליו. ואם נודע לו שכלו לו חדשיו בבטן ואחר כך נולד, שהן תשעה חדשים לבהמה גסה וחמשה לדקה - הרי זה מתר ביום שנולד.

ה. השליה שצאת עם הילד, אסורה באכילה; והאוכלת פטור, שאינה בשר.

ו. האוכל פזית מבשר בהמה או חיה או עוף טהורים שנטרפו - לוקה, שנאמר: "וכשר בשדה טרפה לא תאכלו,

אותו - יעמד חלב הטהורה, ויצא חלב הטמאה עם הקוס [שיירי חלב] של גבינה.

יג. ומפני זה יתן הדין, שכל חלב הנמצא ביד גוי אסור, שמא ערב בו חלב בהמה טמאה; וגבינת הגויים מתרת, שאין חלב בהמה טמאה מתבבן. אבל בימי חכמי משנה גזרו על גבינת הגויים, ואסרוה מפני שמעמידין אותה בעור הקבה של שחיטתן שהיא נבלה. ואם תאמר: 'והלא עור הקבה דבר קטן הוא עד מאד בחלב שעמד בו, ולמה לא יבטל במעוטו'? מפני שהוא המעמיד את הגבינה; והואיל ודבר האסור הוא שהעמיד, הרי הכל אסור, כמו שיתבאר. גבינה שמעמידין אותה הגויים בעשבים, או במי פרות כגון שרף תאנים, והרי הן נפרין בגבינה - הורו מקצת גאונים שהיא אסורה; שפכר גזרו על כל גבינת הגויים, בין שהעמידה בדבר אסור בין שהעמידה בדבר מתר - גזרה, משום שהעמידה בדבר אסור.

טו. האוכל גבינת הגויים, או חלב שחלבוהו ואין ישראל רואהו - מכין אותו מכת מרדות. החמאה של גויים - מקצת גאונים התירוה, שהרי לא גזרו על החמאה, וחלב הטמאה אינו עומד; ומקצת גאונים אסרוה, מפני צחצוחי חלב שישאר בה, שהרי הקוס שבחמאה אינו מערב עם החמאה כדי שיבטל במעוטו, וכל חלב שלהן חוששין לו שמא ערב בו חלב טמאה.

טז. יראה לי, שאם לקח חמאה מן הגויים, ובשלה עד שהלכו להן צחצוחי חלב - הרי זו מתרת. שאם תאמר: 'נתערבו עמה ונתבטל הכל', בטלו במעוטן. אבל החמאה שבשלו אותה גויים - אסורה משום געולי גויים, כמו שיתבאר.

יז. ישראל שישב בצד העדר של גוי, והלף הגוי והביא לו חלב מן העדר - אף על פי שיש בעדר בהמה טמאה - הרי זו מתר, ואף על פי שלא ראה אותו חולב; והוא, שכיכול לראותו כשהוא חולב כשעמד, שהגוי מתגרא לחלב מן הטמאה, שמא יעמד ויראה אותו.

יח. ביצה ששני ראשיה פדין, או ששני ראשיה חדין, או שהיה חלמון מחוץ וחלבון מבפנים - בידוע שהיא ביצת עוף טמא; ראשה אחד כד וראשה אחד חד, וחלבון מבחוץ וחלבון מבפנים - אפשר שהיא ביצת עוף טמא, ואפשר שהיא ביצת עוף טהור. לפיכך, שואל לציד הישראלי שמוכרה, אם אמר לו: 'של עוף פלוני הוא, ועוף טהור הוא' - סומך עליו; ואם אמר לו: 'של עוף טהור הוא', ולא אמר לו שמו - אינו סומך עליו.

יט. לפיכך, אין לוקחין ביצים מן הגויים, אלא אם היה מפיר אותן, ויש לו בהן טביעות עין שהן ביצי עוף פלוני טהור; ואין חוששין להן שמא הן ביצי טרפה. ואין לוקחין מן הגויים ביצה טרופה כלל.

כ. ביצי דגים, סימניהן כסימני ביצי העוף; אם היו שני ראשיה חדין, או פדין [עגולים] - טמאין. אחד כד ואחד חד, שואל לישראל המוכר: אם אמר לו: 'אני מלחתי והוצאתים מדג טהור' - אוכל על פיו; ואם

אוכלין מבהמה שמהרין ושוחרטין אותה כדי שלא תמות, ואף על פי שפרקסה בסוף שחיטה; ודבר זה אין בו אסור, אלא כל הרוצה להחמיר על עצמו בדבר זה, הרי זה משבח.

יג. השוחט בהמה חיה ועוף, ולא יצא מהן דם - הרי אלו מתרין; ואין אומרים: 'שמה מתין היו'. וכן השוחט את הבריאה ולא פרקסה - הרי זו מתרת. אבל המסכנת, והיא כל שמעמיד אותה ואינה עומדת - אף על פי שהיא אוכלת מאכל הבריות - אם שחטה ולא פרקסה כלל, הרי זו נבלה ולוקין עליה; ואם פרקסה, הרי זו מתרת; וצריך שיהיה הפרקסו בסוף השחיטה, אבל בתחלה אינו מועיל. יד. כיצד הוא הפרקסו? בבהמה דקה, ובחיה בין גסה בין דקה - בין שפשטה ידה והחזירתה, או שפשטה רגלה אף על פי שלא החזירתה, או שפספה רגלה בלבד - הרי זה פרקסו, ומתרת; אבל אם פשטה ידה ולא החזירתה - הרי זו אסורה, שאין זו אלא הוצאת נפש. ובבהמה גסה - אחד היד ואחד הרגל, בין שפשטה ולא כפפה, או כפפה ולא פשטה - הרי זה פרקסו, ומתרת; ואם לא פשטה לא יד ולא רגל, ולא כפפה כלל - הרי זו נבלה. ובעוף - אפילו לא רפרף אלא בעינו, ולא כשבש אלא בזנבו - הרי זה פרקסו.

טו. השוחט את המסכנת בלילה, ולא ידע אם פרקסה או לא פרקסה - הרי זו ספק נבלה, ואסורה.

טז. כל אסורין שבתורה, אין מצטרפין זה עם זה - חוץ מאסורי נזיר, כמו שיתבאר שם; לפיכך, הלוקח מעט חלב, ומעט דם, ומעט בשר בהמה טמאה, ומעט בשר נבלה, ומעט בשר דג טמא, ומעט בשר עוף טמא, וכיוצא באלו משאר האסורין, וצריך מן הכל פזית, ואכלו - אינו לוקה, ודינו כדין אוכל חצי שעור.

יז. כל הנבלות מצטרפות זו עם זו, ונבלה מצטרפת עם טרפה. וכן כל בהמה וחסיה הטמאים, מצטרפין זה עם זה; אבל בשר נבלה עם בשר בהמה טמאה, אין מצטרפין. כיצד? הלוקח מנבלת השור, ונבלת הצבי, ונבלת התרנגול, וקבץ מן הכל פזית בשר, ואכלו - לוקה; וכן אם קבץ חצי זית מנבלת בהמה טהורה וחצי זית מן הטרפה, או חצי זית מבשר נבלה וחצי זית מבשר מן החי מן הטהורה, ואכלו - לוקה. וכן בשר הגמל והחזיר והארנבת, שקבץ מכלל פזית, ואכלו - לוקה. אבל אם צרף חצי זית מנבלת השור וחצי זית מבשר הגמל - אין מצטרפין; וכן כל כיוצא בזה. וכן כל בהמה טמאה ועוף טמא או דג טמא - אין בשר שניהן מצטרף, לפי שהן שני שמות, שהרי כל אחד מהן בלאו בפני עצמו, כמו שבארנו. אבל כל העופות הטמאין מצטרפין, כמו שמצטרפין כל בהמה וחסיה הטמאין. זה הכלל: כל שאסורו בלאו אחד, מצטרפין; בשני לאוין, אין מצטרפין - חוץ מנבלה וטרפה, הואיל והטרפה תחלת נבלה היא. יח. האוכל מנבלה וטרפה, או מבהמה וחסיה הטמאין - מן העור, ומן העצמות, ומן הגידים, ומן הקרניים

לכלב תשלבון אותו". "טרפה" האמורה בתורה - זו שטרפה אותה חית היער, כגון ארי ונמר וכיוצא בהן; וכן עוף שטרף אותו עוף הדורס, כגון נץ וכיוצא בו. ואין אתה יכול לומר, שטרפה אותה והמיתה אותה - שאם מתה, הרי היא נבלה; ומה לי מתה מחמת עצמה, או הכה בסיף והמיתה, או שברה ארי והמיתה? הא אינו מדבר אלא בשטרפה ולא מתה.

ז. אם הטרפה שלא מתה אסורה, יכול אם בא זאב וגרר הגדי ברגלו או בזנבו או באזנו, ודרך והצילו מפיו, יהיה אסור, שהרי נטרף? תלמוד לומר: "ובשר בשדה טרפה וגו' לכלב תשלבון אותו", עד שעשה אותה בשר הראוי לכלב. הא למדת, שהטרפה האמורה בתורה - היא שטרפה אותה חית היער ושברה אותה, ונטת למות, ועדין לא מתה. אף על פי שקדם ושחטה קדם שתמות - הרי זו אסורה משום טרפה, הואיל ואי אפשר שתחיה ממכה זו הבאה עליה.

ח. ונמצאת למד, שהתורה אסרה המיתה - והיא הנבלה; ואסרה הנוטה למות מחמת מכותיה, ואף על פי שעדין לא מתה - והיא הטרפה. וכשם שלא תחלק במתה - בין מתה מחמת עצמה, בין שנפלה ומתה, בין שחנקתה עד שמתה, בין שדרסתה חיה והרגתה, כך לא תחלק בנוטה למות - בין שטרפתה חיה ושברתה, בין שנפלה מן הגג ונשתברו רב צלעותיה, בין שנפלה ונתרסקו אבריה, בין שזרק בה חץ ונשב לבה או ראתה, בין שבא לה חלי מחמת עצמה ונשב לבה או ראתה או שבר רב צלעותיה וכיוצא בהן; הואיל והיא נוטה למות מכל מקום, הרי זו טרפה - בין שהיה הגורם בידי בשר ודם, בין שהיה בידי שמים. אם כן, למה נאמר בתורה "טרפה"? דבר הכתוב בהנה [במצוה]: שאם לא תאמר כן, לא תאסר אלא שטרפה בשדה; אבל אם נטרפה בחצר, לא תאסר. הא למדת, שאין הכתוב מדבר אלא בהנה;

ט. וענין הכתוב, שהנוטה למות מחמת מכותיה, ואי אפשר לה לחיות מחמת מכה זו - אסורה. מכאן אמרו חכמים: 'זה הכלל - כל שאין כמות חיה, טרפה'. ובהלכות שחיטה יתבאר איזה חלי עושה אותה טרפה, ואיזה חלי אין עושה אותה טרפה.

י. וכן החותך בשר מן החי מן הטהורים - הרי אותו הבשר טרפה; והאוכל ממנו פזית, לוקה משום אוכל טרפה, שהרי בשר זה מבהמה שלא נשחטה ולא מתה; ומה לי טרפה אותה חיה, מה לי חתכה בסכין, מה לי בקלה, מה לי במקצתה? הרי הוא אומר: "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו" - ביון שנעשת בהמה בשר בשדה, הרי היא טרפה.

יא. בהמה שהיא חולה מחמת שתשש כחה, ונטת למות - הואיל ולא ארעה מכה באבר מאבריה הממיתין אותה, הרי זו מתרת; שלא אסרה תורה אלא בעין טרופת חית היער, שהרי נעשת בה מכה הממיתה אותה.

יב. אף על פי שהיא מתרת, גדולי החכמים לא היו

לוקה, ואף על פי שאין בו בשר אלא כל שהוא; אבל אם הפריד האבר אחר שתלשו מן החי, והפריש הבשר מן הגידים ומן העצמות - אינו לוקה עד שיאכל פזית מן הבשר לבדו, ואין העצמות והגידים מצטרפין בו לכזית מאחר ששנה ברייתו.

ד. חלקו לאבר זה, ואכלו מעט מעט - אם יש במה שאכל פזית בשר, חיב; ואם לאו, פטור. לקח פזית מן האבר בבריתו, בשר וגידים ועצמות, ואכלו - אף על פי שגחלק בפיו בפנים קדם שיכלענו, חיב.

ה. תלש אבר מן החי, ונטרפה בנטילתו, ואכלו - חיב שפתים, משום אבר מן החי ומשום טרפה; שהרי שני האסורין באין כאחת. וכן התולש חלב מן החי ואכלו - לוקה שפתים, משום אבר מן החי ומשום חלב; תלש חלב מן הטרפה ואכלו - לוקה שלש.

ו. בשר המדלדל בבקמה, ואבר המדלדל בה - אם אינו יכול לחזור ולחיות, אף על פי שלא פרש אלא אחר שנשחטה, אסור; ואין לוקין עליו. ואם מתה הבקמה, רואין אותו כאלו נפל מחיים; לפיכך לוקין עליו משום אבר מן החי. אבל אם יכול לחזור ולחיות - אם נשחטה בבקמה, הרי זה מותר.

ז. שמט אבר או מעכו או דכו, כגון הביצים שמעף אותן או נתקן - הרי זה אינו אסור מן התורה, שהרי יש בו מקצת חיים ולפיכך אין מסידי; ואף על פי כן אסור לאכלו ממנה שנהגו כל ישראל מקדם, שהרי הוא דומה לאבר מן החי.

ח. עצם שנשבר - אם היה הבשר או העור חופה רב עביו של עצם הנשבר ורב הקף השבר, הרי זה מותר. ואם יצא העצם לחוץ, הרי האבר אסור; וכשישחט הבקמה או העוף, יחתך ממקום השבר וישליכו, והשאר מותר. נשבר העצם והיה הבשר חופה את רבו, אבל היה אותו בשר מרסס או נתאכל בבשר שהרופא גורדו, או שהיה מתלקט הרב ממקומות הרבה, או שהיה הבשר שעליו נקבים נקבים, או שנסדק הבשר, או שנגדר כמין טבעת, או שנגדר הבשר מלמעלה עד שלא נשאר מן הבשר אלא בקלפה, או שנתאכל הבשר מלמטה מעל העצם שנשבר עד שנמצא הבשר החופה אינו נוגע בעצם - בכל אלו מורין לאסור, עד שיתרפא הבשר; ואם אכל מכל אלו, מפין אותו מפת מרדות.

ט. המושיט ידו למעי הבקמה, וחתך מן הטחול ומן הפליות וכיוצא בהן, והניח תחתיות בתוך מעיה, ואחר כך שחטה - הרי אותן תחתיות אסורות משום אבר מן החי, ואף על פי שהוא בתוך מעיה; אבל אם חתך מן העבר שבמעיה ולא הוציאו, ואחר כך שחטה - הרי תחתיות העבר או אברו מותר, הואיל ולא יצא. עבר שהוציא ידו או רגלו, נאסר אותו אבר לעולם, בין שחתכו קדם שתשחט אמו, בין שחתכו אחר שנשחטה אמו; ואפלו החזיר אותו אבר למעי אמו, ואחר כך נשחטה או נולד הולד, וחתך כמה שנים - הרי אותו

והטלפים, ומן הצפרנים של עוף ממקומות שמבצבץ משם הדם כשיחתכו, מן השליה שלהן - אף על פי שהוא אסור, הרי זה פטור, מפני שאין אלו ראויין לאכילה; ואין מצטרפין עם הבשר לכזית.

יט. קבת הנבלה וקבת הטמאה - מתרת, מפני שהיא כשאר טנופת שבגוף; ולפיכך מותר להעמיד בקבת שחיטת הנכרי ובקבת בהמה וחיה טמאה. אבל עור הקבה - הרי הוא כשאר המעים, ואסור.

כ. עור הפא כנגד פניו של חמור, מותר באכילה - מפני שהוא כמו הפרש ומי רגלים, שהן מתרין. יש עורות שהן כבשר, והאוכל מהן פזית כאוכל מן הבשר - והוא, שיאכל אותן כשהן רפין.

כא. ואלו שעורתיהן כבשרן: עור האדם, ועור החזיר של ישוב, ועור חטורת [דבשת] הגמל שלא טענו עליו משא מעולם ולא הגיע למשא, שעדין היא רפה, ועור פית הבשת, ועור שתחת האליה [זנב], ועור השליל, ועור האנקה והכח והלטאה והחמט; כל אלו העורות - כשהן רפין - הרי הן כבשר לכל דבר, בין לאסור אכילה בין לטמאה.

כב. נאמר בשור הנסקל: "ולא יאכל את בשרו"; והיאך היה אפשר לאכלו אחר שנסקל, והרי הוא נבלה? אלא לא בא הכתוב אלא להודיע, שפיון שנגמר דינו לסקילה - נאסר, ונעשה בבקמה טמאה; ואם קדם ושחטו שחיטה כשרה, הרי זה אסור בהניה, ואם אכל מבשרו פזית, לוקה. וכן כשיסקל, לא ימכר ולא יתנונו לכלבים או לגויים; לכך נאמר: "ולא יאכל את בשרו". ופרש של שור הנסקל, מותר בהניה. נודע שהוא פטור מסקילה אחר שנגמר דינו, כגון שהוזמו עדיו - יצא וירעה בעדר; ואם נודע אחר שנסקל, הרי זה מותר בהניה.

יום שני ד' אלול ה'תשס"ט

הלכות מאכלות אסורות פרק ה

א. מפי השמועה למדו, שנה שנגמר בתורה: "לא תאכל הנפש עם הבשר", לאסור אבר שחתך מן החי; ועל אבר מן החי הוא אומר לנח: "אף בשר בנפשו דמו לא תאכלו". ואסור אבר מן החי נוהג בבקמה חיה ועוף - בטהורים, אבל לא בטמאים.

ב. אחד אבר שיש בו בשר וגידים ועצמות, כגון היד והרגל, ואחד אבר שאין בו עצם, כגון הלשון והביצים והטחול והפליות והחלב וכיוצא בהן; אלא שהאבר שאין בו עצם - בין שחתך בלו בין שחתך מקצתו, הרי זה אסור משום אבר מן החי. והאבר שיש בו עצם - אינו חיב עליו משום אבר מן החי, עד שיפרש בבריתו, בשר וגידים ועצמות; אבל אם פרש מן החי הבשר בלבד - חיב עליו משום טרפה כמו שבארנו, לא משום אבר מן החי.

ג. האוכל מאבר מן החי פזית, לוקה. ואפלו אכל אבר שלם - אם יש בו פזית, חיב; פחות מפזית, פטור. חתך מן האבר בבריתו בשר וגידים ועצמות פזית, ואכלו -

חִיבִין עָלֵיו מִשּׁוּם דָּם; לְפִיכָף, דָּם דְּגִים וְחִגְבִּים טְהוֹרִים, מִתָּר לְאָכְלוּ; וְאִפְלוּ כְּנִסוּ בְּכָלִי וְשִׁתְהוּ, מִתָּר. וְדָם חִגְבִּים וְדָגִים טְמֵאִים – אָסוּר, מִשּׁוּם שֶׁהוּא תַּמְצִית גּוֹפֶן, כְּחֹלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה; וְדָם שְׂרָצִים כְּכַשְׂרֹן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ב. דָּם הָאָדָם – אָסוּר מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, אִם פָּרֵשׁ; וּמִכִּין עָלָיו מַכַּת מִרְדּוּת. אָבֵל דָּם הַשָּׁנִים, בּוֹלְעוֹ וְאִינוֹ נִמְנָע. הָרִי שֶׁנֶּשֶׁף בְּפֶת וַיֵּצֵא עָלֶיהָ דָּם – גּוֹרֵד אֶת הַדָּם וְאַחֵר כֶּף אוֹכֵל, שֶׁהָרִי פָּרֵשׁ.

ג. אֵין חִיבִין כֶּרֶת אֲלָא עַל דָּם הַיּוֹצֵא בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה וְנִחְיָה אוֹ הַתּוֹת הָרָאשׁ, כֹּל זֶמֶן שִׁישׁ בּוֹ אֲדַמְדוּמִית, וְעַל הַדָּם הַכָּנוּס בְּתוֹךְ הַלֵּב, וְעַל דָּם הַקָּזָה כֹּל זֶמֶן שֶׁהוּא מְקַלַּח וַיּוֹצֵא. אָבֵל הַדָּם הַשּׁוֹתֵת [מִסְפָּס] בְּתַחֲלַת הַקָּזָה, קֹדֶם שִׁתְחִיל לְקַלַּח, וְדָם הַשּׁוֹתֵת בְּסוֹף הַקָּזָה, כְּשִׁתְחִיל הַדָּם לְפִסֵּק – אֵין חִיבִין עָלָיו, וְהָרִי הוּא כְּדָם הָאֲבָרִים: שְׁדָם הַקְּלוּחַ, הוּא הַדָּם שֶׁהִנָּפֵשׁ יוֹצֵאָה בּוֹ.

ד. דָּם הַתַּמְצִית [אֵין חַיִּים תְּלוּיִים בּוֹ] וְדָם הָאֲבָרִין – כְּגוֹן דָּם הַטְּחוּל, וְדָם הַכְּלִיּוֹת, וְדָם בִּיצִים, וְדָם הַמִּתְכַּנֵּס לֵלֵב בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה, וְדָם הַנִּמְצָא בְּכַבֵּד – אֵין חִיבִין עָלָיו כֶּרֶת. אָבֵל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזֵית – לוֹקָה, שְׁנֵאמַר: "וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ"; וּבְחִיּוֹב כֶּרֶת הוּא אוֹמֵר: "כִּי נֶפֶשׁ הַבֶּשֶׂר, בְּדָם הִיא" – אֵינוֹ חֵיב כֶּרֶת אֲלָא עַל דָּם שֶׁהִנָּפֵשׁ יוֹצֵאָה בּוֹ.

ה. הַשְּׁלִיל הַנִּמְצָא בְּמַעַי הַבְּהֵמָה, הָרִי דְמוּ כְּדָם הַיְלֹוד. לְפִיכָף, הַדָּם הַנִּמְצָא כְּנוֹס בְּתוֹךְ לְבֹ, חִיבִין עָלָיו כֶּרֶת; אָבֵל שָׂרָר דְמוּ, הָרִי הוּא כְּדָם הָאֲבָרִין.

ו. הַלֵּב, בֵּין לְצִלֵּי בֵּין לְקֶדְרָה – קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת דְמוּ, וְאַחֵר כֶּף מוֹלְחוֹ. וְאִם בֶּשֶׁל הַלֵּב וְלֹא קָרְעוֹ – קוֹרְעוֹ אַחֵר שֶׁבִשְׁלוֹ, וּמִתָּר; וְאִם לֹא קָרְעוֹ – אִם הִזָּה בּוֹ כְּזֵית דָּם חֵיב עָלָיו כֶּרֶת.

ז. הַכְּבֵד – אִם חֲתָכָה וְהִשְׁלִיכָה לְתוֹךְ הַחֲמֶץ, אוֹ לְתוֹךְ מַיִם רוֹתְחִין עַד שֶׁתִּחַלְבֵּן – הָרִי זֶה מִתָּר לְבִשְׁל אוֹתָהּ אַחֵר כֶּן; וּכְכֹר נִתְּגוּ כֹל יִשְׂרָאֵל לְהַבְהִיבָה עַל הָאוֹר, וְאַחֵר כֶּף מְבַשְּׁלִין אוֹתָהּ, בֵּין שֶׁבִשְׁלָה לְבִדָּה, בֵּין שֶׁבִשְׁלָה עִם בֶּשֶׂר אַחֵר. וְכֵן מִנְהַג פְּשוּט שֶׁאֵין מְבַשְּׁלִין הַמַּחַ שֶׁל רֹאשׁ, וְלֹא קוֹלֵין אוֹתוֹ – עַד שֶׁמִּבְּהִיבִין אוֹתוֹ כְּאוֹר.

ח. הַכְּבֵד שֶׁבִשְׁלָה, וְלֹא הַבְּהִיבָה עַל הָאוֹר וְלֹא חֲלָטָה בְּחֶמֶץ אוֹ בְּרוֹתְחִין – הָרִי הַקֶּדְרָה בְּלָה אָסוּרָה, הַכְּבֵד וְכָל שְׁנוֹתֵיבִשְׁל עִמָּה. וּמִתָּר לְצִלוֹת כְּבֵד עִם הַבֶּשֶׂר בְּשִׁפּוּד אַחֵד – וְהוּא, שִׁתְהִיָּה הַכְּבֵד לְמַטָּה; וְאִם עֶבֶר וְצִלָּה לְמַעְלָה מִבֶּשֶׂר, הָרִי זֶה אוֹכֵל.

ט. הַטְּחוּל – מִתָּר לְבִשְׁלוֹ אִפְלוּ עִם הַבֶּשֶׂר, שֶׁאֵינוֹ דָּם אֲלָא בֶּשֶׂר הַדּוּמָה לְדָם. הַשּׁוֹכֵר מִפְּרָקָת בְּהֵמָה קֹדֶם שֶׁתֵּצֵא נִפְשָׁהּ, הָרִי הַדָּם נִבְלַע בְּאֲבָרִים; וְאָסוּר לְאָכֵל מִמֶּנָּה בֶּשֶׂר חִי, וְאִפְלוּ חֲלָטוֹ. אֲלָא בִּיצֵד יַעֲשֶׂה? יַחֲתֹךְ הַחֲתִיכָה, וְיִמְלַח יָפָה יָפָה, וְאַחֵר כֶּף יִבְשֵׁל אוֹ יִצְלָה. וּכְכֹר בִּאֲרָנוּ, שֶׁהַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף לֹא יֵצֵא מִזֶּה דָּם, שֶׁהֵן מִתְרִין. י. אֵין הַבֶּשֶׂר יוֹצֵא מִיָּדִי דְמוּ אֲלָא אִם כֶּן מוֹלְחוֹ יָפָה יָפָה, וּמִדִּיחוֹ יָפָה יָפָה. בִּיצֵד עוֹשֶׂה? מִדִּית הַבֶּשֶׂר תִּחְלָה, וְאַחֵר כֶּף מוֹלְחוֹ יָפָה יָפָה, וּמִנִּיחוֹ בְּמִלְחוֹ כִּדִּי הַלּוֹף מִל; וְאַחֵר

הָאֲבָר אָסוּר מִשּׁוּם טְרֵפָה; שֶׁכָּל בֶּשֶׂר שֶׁיֵּצֵא חוּץ לְמַחְצוֹתוֹ – נֶאֱסָר בְּבֶשֶׂר שֶׁפָּרֵשׁ מִן הַחִי, שְׁנֵאמַר: "וּבֶשֶׂר בִּשְׂדֵה טְרֵפָה", כִּינּוֹן שֶׁיֵּצֵא לְמָקוֹם שֶׁהוּא לוֹ כְּשִׂדָּה, נִעֲשֶׂה טְרֵפָה כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

י. הוֹצִיא מִקְצֵת הָאֲבָר, וְנִשְׁאָר מִקְצָתוֹ בְּפָנִים – אִפְלוּ לֹא נִשְׁאָר אֲלָא מַעוּטוֹ – הַיּוֹצֵא אָסוּר, וְשֶׁבְּפָנִים מִתָּר; וְאִם חֲתָךְ הַיּוֹצֵא מִן הָאֲבָר אַחֵר שֶׁהִחְזִירוֹ, וְנִשְׁתַּטָּה – אוֹתוֹ שֶׁיֵּצֵא בְּלִבָּד אָסוּר, וְשִׁאָר הָאֲבָר מִתָּר. וְאִם לֹא הִחְזִירוֹ, וְחֲתָכּוֹ וְהוּא בְּחוּץ, בֵּין שֶׁחֲתָכּוֹ קֹדֶם שְׁחִיטָה אוֹ אַחֵר שְׁחִיטָה – מָקוֹם חֲתָךְ אָסוּר, וְהוּא הַמָּקוֹם שֶׁנִּגְדַּ הָאוֹר: אַחֵר שֶׁיַּחֲתֹךְ הַיּוֹצֵא, חוּזֵר וְחוֹתֵךְ מָקוֹם חֲתָךְ.

יא. אָבֵל אֲבָר עֶבֶר שֶׁיֵּצֵא, וְחֲתָכּוֹ קֹדֶם שְׁחִיטָה וְהוּא בְּחוּץ – הָרִי זֶה אֲבָר מִן הַחִי, וְלוֹקִין עָלָיו; וְאִם נִחְתָּךְ אַחֵר שְׁחִיטָה – הָאוֹכֵל אֵינוֹ לוֹקָה, וְאִפְלוּ מִת הַעֶבֶר קֹדֶם שְׁחִיטָה. וְאִם מִתָּה הַבְּהֵמָה, וְאַחֵר כֶּף חֲתָכּוֹ – הָאוֹכֵל לוֹקָה מִשּׁוּם אֲבָר מִן הַחִי.

יב. עֶבֶר שֶׁהוֹצִיא אֲבָר וְנִגָּס הָאֲבָר, וְאַחֵר כֶּף נוֹלַד, וְהָרִי הִיא נִקְבָּה – הַחֲלָב שֶׁלָּה אָסוּר לְשִׁתּוֹתוֹ מִסְּפָק: הוֹאִיל וְהוּא כָּא מְכַלל הָאֲבָרִים, וְיֵשׁ בָּהּ אֲבָר אֶחָד אָסוּר; וְהָרִי זֶה כְּחֹלֶב טְרֵפָה שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּחֹלֶב טְהוֹרָה.

יג. הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה מַעֲבֵרֶת וּמַצָּא בָּהּ שְׁלִיל [עוֹבֵר], בֵּין חִי בֵּין מֵת – הָרִי זֶה מִתָּר בְּאֲכִילָה; וְאִפְלוּ שְׁלִיָּה מִתָּר בְּאֲכִילָה. וְשְׁלִיָּה שֶׁיֵּצֵאת מִקְצָתָהּ, וְשִׁחַט אֶת הַבְּהֵמָה – אִם הִיתָה שְׁלִיָּה זֶה קְשׁוּרָה בְּנוֹלַד, מִה שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנָּה אָסוּר וְהַשְׁאָר מִתָּר. וְאִם לֹא הִיתָה קְשׁוּרָה בּוֹ, כְּלָה אָסוּרָה, שֶׁמָּא שְׁלִיָּה זֶה שֶׁיֵּצֵאת מִקְצָתָהּ הִלָּךְ וְלֹד שֶׁהִיָּה בָּהּ, וְנוֹלַד זֶה שֶׁנִּמְצָא בְּכַסֵּן הַלֵּבָה שְׁלִיָּה שְׁלֹ; וְאֵין צְרִיף לוֹמַר שֶׁלֹּא נִמְצָא בְּכַסֵּן וְלֹד כְּלָל, שֶׁהַשְּׁלִיָּה כְּלָה אָסוּרָה.

יד. מַצָּא בָּהּ עֶבֶר חִי – אִף עַל פִּי שֶׁהוּא כֶּן תִּשְׁעָה חֲדָשִׁים גְּמוּרִים, וְאִפְשָׁר שִׁחִיָּה – אֵינוֹ צְרִיף שְׁחִיטָה, אֲלָא שְׁחִיטָה אִמּוֹ מִטְהַרְתּוֹ; וְאִם הַפְּרִיס [נַעֲמָד] עַל גִּבִּי קֶרֶק, צְרִיף שְׁחִיטָה.

טו. קָרַע אֶת הַבְּהֵמָה, אוֹ שִׁחַט בְּהֵמָה טְרֵפָה, וּמַצָּא בָּהּ כֶּן תִּשְׁעָה חִי – צְרִיף שְׁחִיטָה לְהַתִּירוֹ, וְאֵין שְׁחִיטָה אִמּוֹ מוֹעֵלֶת לוֹ; וְאִם לֹא גְּמָרוּ לוֹ חֲדָשִׁיו – אִף עַל פִּי שֶׁהוּא חִי בְּמַעַי הַטְּרֵפָה – הָרִי זֶה אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּאֲבָר מֵאִמּוֹ. כֹּל עֶבֶר שֶׁהוֹצִיא רֹאשׁוֹ וְהִחְזִירוֹ, וְאַחֵר כֶּף שִׁחַט אֶת אִמּוֹ – אֵין שְׁחִיטָה אִמּוֹ מוֹעֵלֶת לוֹ; וְהָרִי הוּא כְּלֹוד, וְצְרִיף שְׁחִיטָה.

הַלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אָסוּרוֹת פָּרָק ו

א. הָאוֹכֵל כְּזֵית מִן הַדָּם – בְּמִזִּיד, חֵיב כֶּרֶת; בְּשׁוּגָג, מִבִּיא חֲטָאת קְבוּעָה [שווה בעני ובשעיר]. וְדָבָר מִפְּרֵשׁ בְּתוֹרָה, שֶׁאֵינוֹ חֵיב אֲלָא עַל דָּם בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף בְּלִבָּד, בֵּין טְמֵאִין בֵּין טְהוֹרִין – שְׁנֵאמַר: "וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם, לְעוֹף וּלְבְּהֵמָה"; וְחִיָּה בְּכָלֵל בְּהֵמָה, שְׁנֵאמַר: "זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ . . אֵיל וְצִבִּי וְיִתְמוֹר". אָבֵל דָּם דְּגִים וְחִגְבִּים וְשָׂרָצִים וְרִמָּשִׁים, וְדָם הָאָדָם – אֵין

כ. ספין ששחט בה, אסור לאכל בה רותח, עד שילבן הספין, או ישחיתנה בלה במשחנות, או ינעצנה בקרקע קשה עשרה פעמים; ואם חתף בה רותח, מתר. וכן אינו חותף בו צנון וכיוצא בו מדברים החריפים, לכתחלה; ואם הדים הספין, או קנחה בכלי – מתר לחתף בה צנון וכיוצא בו, אבל לא רותח.

כא. קערה שמלח בה בשר, אפלו היתה שועה באבר [מצופה מחבת] – אסור לאכל בה רותח לעולם, שפכר נבלע הדם בחרשיה.

הלכות מאכלות אסורות פרק ז

א. האוכל פזית חלב – במזיד, חייב פרת; בשוגג, מביא חטאת קבועה [שווה בעני ועשיר]. ובפרוש בתורה, שאינו חייב אלא על שלשה מיני בהמה טהורה בלבד, שנאמר: "כל חלב שור וכשב ועז – לא תאכלו" – בין שאכל מחלב שחיטה, בין שאכל מחלב נבלה וטרפה שלהן. אבל שאר בהמה וחיה, בין טמאה בין טהורה – חלבה בכשרה. וכן גפיל של שלשה מיני בהמה טהורה, חלבו בכשרו; והאוכל מחלבו פזית, לוקה משום אוכל נבלה.

ב. האוכל מחלב נבלה וטרפה – חייב משום אוכל חלב, ומשום אוכל נבלה וטרפה; מתוך שנוסף האסור בכשרה שהיה מתר, נוסף על החלב; ולפיכך לוקה שתיים.

ג. השוחט בהמה ומצא בה שליל – כל חלבו מתר, ואפלו מצאו חי; מפני שהוא כאבר ממנה. ואם שלמו לו חדשיו ומצאו חי – אף על פי שלא הפריס על הקרקע ואינו צריך שחיטה – חלבו אסור, וחיבין עליו פרת; ומוציאין ממנו כל החוטין והקרומות האסורין, כשאר בהמות.

ד. הושיט ידו למעי בהמה, וחתף מחלב העבר שפלו לו חדשיו [= מלאו ימי העיבור], והוציאו – הרי זה חייב עליו כאלו חתכו מחלב האם עצמה, שהחדשים הן הגורמין לאסור החלב.

ה. שלשה חלבים הן, שחיבין עליהם פרת: חלב שעל הקרב, ושעל שתי הפליות, ושעל הפסלים. אבל האליה, מתרת באכילה; לא נקראת 'חלב' אלא לענין קרבן בלבד, כמו שנקראו 'חלבים' פליות ויתרת הכבד לענין קרבן; כמו שאמרו אומר "חלב הארץ" ו'חלב פליות חטה' – שהוא טובם; ולפי שמרימין דברים אלו מן הקרבן לשרפה לה, נקראו 'חלב' – שאין שם דבר טוב, אלא המורס לה. ולכך נאמר בתרומת מעשר: "בהרימכם את חלבו ממנו".

ו. חלב שעל המסוס ושעל בית הכסות – הוא החלב שעל הקרב; וחלב שבעקרי הירכים מבפנים – חיבין עליו פרת, והוא החלב שעל הפסלים. ויש שם חלב על הקבה – עקם כמו קשת, והוא האסור; וחוט משוף כמו יתר, והוא מתר. חוטין שבהלב אסורין, ואין חיבין עליהן פרת.

ז. חלב שהבשר חופה אותו, מתר – שעל הפסלים אסור הפתוב, לא שבתוף הפסלים; וכן חלב שעל הפליות נאסר, לא שבתוף הפליות. ואף על פי כן, נוטל אדם לכן שבתוף

כך מדיחו יפה יפה, עד שיצאו המים ויכים; ומשליכו מיד לתוף מים רותחין, אבל לא לפושרין – כדי שיתלבן מיד, ולא יצא דם.

יא. כשמולחין הבשר, אין מולחין אותו אלא בכלי מגב; ואין מולחין אותו אלא במלח עבה כחול הגס, שהמלח הדק פקמח יבלע בבשר ולא יוציא דם. וצריך לנפץ הבשר מן המלח, ואחר כך ידיחנה.

יב. כל הדברים האלו, לבשר שצריך לבשלו. אבל לצלי, מולח וצולה מיד. והרוצה לאכל בשר חי – מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה, ואחר כך יאכל; ואם חלטו בחמץ, מתר לאכלו בשהוא חי, ומתר לשותות החמץ שחלטו בו, שאין החמץ מוציא הדם.

יג. חמץ שחלט בו בשר, לא יחלט בו פעם שנייה; וחיטתה שהאדימה בתוף החמץ – היא והחמץ אסורין, עד שימלח אותה יפה יפה ויצלה. בשר שהאדים, וכן ביצי בהמה וחיה פקלף שעליהן, וכן הערף שבו המזרקים שהם מלאים דם – אם חתכן ומלחן פדת, מתר לבשלו; ואם לא חתכן וצלאן בשפוד, וצלה הערף ופיו למטה, או שצלאן בלן על הגחלים – הרי אלו מתרין.

יד. ראש הבהמה שצלהו בתנור או בכבשן – אם תלהו ובית שחיטתו למטה, מתר; שהדם יוצא ושותת. ואם היה בית השחיטה מן הצד, מחו אסור – שהדם מתקבץ לתוכו; ושאר הבשר שעל העצמות מבחוץ, מתר הניח חטמו למטה – אם הניח בו גמי או קנה כדי שישאר פתוח ויצא דמו דרך חטמו, מתר; ואם לאו, מחו אסור.

טו. אין מניחין כלי תחת הצלי לקבל מימיו, עד שתכלה כל מראה אדמדומית שבו. וכיצד עושין? משליכין לתוף הפלי מעט מלח, ומניח הפלי עד שיציל; ולוקח השמנונית של מעלה, והמים של מטה שפתחת השמנונית אסורה. **טז.** פת שחתף עליה בשר צלי, מתר לאכלה. דגים ועופות שמלחן זה עם זה – אפלו בכלי מגב, הדגים אסורין; שהדג רפה, ובלע דם היוצא מן העוף. ואין צריך לומר, אם מלח דג עם בשר בהמה או חיה.

יז. עופות שהניחן שלמים, ומלא חללן בשר וביצים, ובשולן – אסורות; שהדם יוצא לתוכן; ואף על פי שמלחן יפה יפה, ואפלו היה הבשר שבתוכן שלוק או צלי. ואם צלן, הרי אלו מתרות, אף על פי שהבשר שבתוכן חי, ואפלו פיהן למעלה.

יח. גני מעים שמלחן על דרך זו בבשר צלי או שלוק, או שמלחן בביצים, ושלקן או קלן – הרי אלו מתרין, שאין מחזיקין דם בגני מעים; וכן חורי הגאונים.

יט. עופות שטפלו בבצק וצלן, בין שלמים בין מחתכין – אם טפלו בסלת גסה – אפלו הסמיקה הטפלה, אוכל את הטפלה; מפני שהיא סלת גסה, מתפררת ויוצא הדם. ואם טפלו בקמח חטין שלתתן – אם היתה הטפלה לבנה כמו הפספ, מתר לאכל ממנה; ואם לאו, אסורה. טפלו בבשר קמחין – אם האדימו, אסורין; ואם לא האדימו, מתרין.

יז. אין מולחין חלבים עם הבשר, ולא מדיחין חלבים עם הבשר. וספין שחתך בה חלבים, לא יחתך בה בשר; וכלי שהדיח בו חלבים, לא ידית בו בשר. לפיכך צריך הטבח להתקין שלש ספינין – אחת ששוחט בה, ואחת שמחתך בה בשר, ואחת שמחתך בה חלבים.

יח. ואם דרך אותו מקום שדיח הטבח הבשר בתנות – צריך להתקין לו שני כלים של מים: אחד שמדיח בו בשר, ואחד שמדיח בו חלבים.

יט. ואסור לטבח לפרש חלב הפסלים על הבשר כדי לנאותו – שהקרום שעל החלב דק, ויתמזג כיד הטבח ויזוב החלב ויבלע בבשר. וכל הדברים האלו, אסור לעשות; ואם נעשו, לא נאסר הבשר, ואין מפין את העושה, אלא מלמדין אותו שלא יעשה.

כ. וכן אין מולחין את הבשר קדם שייסיר ממנו את הקרומות והחוטין האסורין; ואם מלח, מסירן אחר שנמלחו. ואפלו היה בהן גיד הנשה – מסירו אחר שנמלח, ומבשל.

כא. וטבח שדרכו לנקות הבשר, ונמצא אחריו חוט או קרום – מלמדין אותו, ומזהירין אותו שלא יזלזל באסורין. אבל אם נמצא אחריו חלב – אם היה פשעוזה, מעבירין אותו; ואם נמצא אחריו פזית חלב, אפלו במקומות הרבה – מפין אותו מכת מרדות, ומעבירין אותו; מפני שהטבח נאמן על החלב.

יום שלישי ה' אלול ה'תשס"ט

הלכות מאכלות אסורות פרק ח

א. גיד הנשה – נוהג בבהמה וסיה הטהורין, ואפלו בנבלות וטרפות שלחן; ונוהג בשליל ובמקדשין, בין גדשים הנאכלין בין גדשים שאינן נאכלין. ונוהג בדרך של ימין, ובדרך של שמאל. ואין אסור מן התורה אלא שעל כף הירך בלבד, שנאמר: "אשר על כף הירך"; אבל שאר הגיד שלמעלה מן הכף, ושלמטה עד סופו, וכן חלב שעל הגיד – אינו אסור אלא מדברי סופרים. ושני גידין הן – הפנימי הסמוך לעצם, אסור מן התורה; והעליון בלול, אסור מדבריהם.

ב. האוכל מגיד הנשה הפנימי, ממקום שעל הכף – לוקה; ואם אכל מחלבו, או משאר הגיד הפנימי, או מכל החיצון – מפין אותו מכת מרדות. וכמה שעור אכילה? פזית; ואם אכל הגיד שעל הכף בלול – אף על פי שאין בו פזית – לוקה, מפני שהוא ככריה בפני עצמה.

ג. אבל פזית מגיד הנשה של ימין ופזית מגיד של שמאל, או שאכל שני גידין בלול, אף על פי שאין בהן פזית – לוקה שמונים; וכן הוא לוקה על כל גיד וגיד.

ד. העוף – אין בו משום גיד הנשה, מפני שאין לו כף ירך אלא ירכו עגל. ואם נמצא עוף שירכו כדרך הבהמה שיש לו כף – גיד הנשה שלו אסור, ואין לוקין עליו. וכן בהמה שפך ירכה ארץ כשל עוף – גיד הנשה שלה אסור, ואין לוקין עליו.

הכליה, ואחר כך אוכל אותה; ואינו צריך לחטט אחריו. **ח.** יש כמו שתי פתילות של חלב בעקרי המתנים, סמוך לראש הירך. כשהבהמה חיה, חלב זה נראה במעים; וכשתמות, ידבק הבשר בבשר ויתפסה חלב זה ואינו נראה עד שיתפרק הבשר מן הבשר; ואף על פי כן הרי זה אסור, שאין זה חלב שהבשר חופה אותו. וכל מקום שתמצא בו החלב תחת הבשר, והבשר מקיף אותו מפל סביביו ולא יראה עד שיקרע הבשר – הרי זה מתר.

ט. חלב הלב, וחלב המעים, והם הדקין המלפפין – בלן מתרין, והרי הן בשמן שהוא מתר; חוץ מראש המעי הסמוך לקבה, שהיא תחלת בני מעים – שצריך לגרד החלב שעליו, וזה הוא החלב שעל הדקין שאסור. ויש מן הגאונים שיאמרו, שראש המעי הזה שצריך לגרדו, הוא המעי שיצא בו הראי שהוא סוף המעים.

י. יש בגוף הבהמה חוטין וקרומות שהן אסורין – מהן משום חלב, ומהן משום דם. וכל חוט או קרום שאסור משום "כל דם לא תאכלו" – צריך לנטלו, ואחר כך ימלח ויבשל הבשר כמו שאמרנו: ואם חתכו ומלחו, אינו צריך לנטלו; ואם לצלי, אינו צריך לנטלו. וכל חוט או קרום שהוא אסור משום "כל חלב" – בין לצלי בין לבשול, צריך לנטלו מן הבהמה.

יא. חמשה חוטין יש בפסלים, שלשה מן הימין ושנים מן השמאל: השלשה שמן הימין, מתפצל כל אחד מהן לשנים שנים; והשנים שמן השמאל, מתפצלין לשלשה שלשה. וכלן משום חלב; וחוטני הטחול וחוטני הפליות, משום חלב. וכן קרום שעל הטחול, וקרום שעל הפסלים, וקרום שעל הפליות – אסורין משום חלב. וקרום שעל דד הטחול, חביבין עליו ברת; ושאר הקרום אסור, ואין חביבין עליו.

יב. ושני קרומות יש לכליה – העליון, חביבין עליו ברת כחלב שעל הפליות; והתחתון, הרי הוא כשאר קרומות וחוטין שהן אסורין ואין בהן ברת.

יג. חוטי הלב, וחוטני הגד, וחוטני העקץ, וחוטני הלחי התחתון שפצד הלשון מכאן ומכאן, וכן החוטין הדקין שהן בתוך חלב הדקין כמו בית עכביש מסבכין זה בזה, וקרום שעל המח שבקדקד, וקרום שעל הביצים – הכל אסורין משום דם.

יד. ביצי גדי או טלה שלא השלים שלשים יום, מתר לבשלו בלא קלפה. לאחר שלשים יום – אם נראו בהן חוטין דקין אדמין – בידוע שהלף בהן הדם, ולא יבשל עד שיקלף, או עד שיחתך וימלח, כמו שבארנו; ואם עדן לא נראה בהן החוטין האדמים, מתרין.

טו. וכל בני מעים שהמאכל סובב בחללן, אין מחזיקין בהן דם.

טז. יראה לי, שכל אלו החוטין והקרומות, אסורין מדברי סופרים. ואם תאמר שהן אסורין מן התורה, בכלל "כל חלב" . . . "וכל דם" – אין לוקין עליהן אלא מכת מרדות; ויהיו כחצי שעור, שהוא אסור מן התורה ואין לוקין עליו.

"לא יאכלו", "לא יאכל" - אחד אסור אכילה ואחד אסור הנזה במשמע, עד שיפרט לך הכתוב, בדרך שפרט בנבלה: "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה", ובחלב, שנאמר בו: "יעשה לכל מלאכה". או עד שיפרש בתורה שבעל פה שהוא מתר בהנזה, כגון: שקצים, ורמשים, ודם, ואבר מן החי, וגיד הנשה - שכל אלו מתרין בהנזה מפי הקבלה, אף על פי שהן אסורין באכילה.

טז. כל מאכל שהוא אסור בהנזה - אם נהנה ולא אכל, כגון שמכר או נתן לגוי או לכלבים, אינו לוקה; ומפני אותו מפת מרדות, והדמים מתרין. וכל דבר שאסור באכילה ומתיר בהנזה - אף על פי שהוא מתיר בהנזה, אסור לעשות בו סחורה, ולכונן מלאכתו [להתעסק במכור] בדברים אסורין; חוץ מן החלב, שהרי נאמר בו: "יעשה לכל מלאכה". לפיכך אין עושין סחורה לא בנבלות, ולא בטרפות, ולא בשקצים, ולא ברמשים.

יז. הצייד שנודמנו לו חיה או עוף ודג טמאים וצדן, או שנוצדו לו טמאים וטהורים - מתיר למכרן; אבל לא יכונן מלאכתו לטמאים. ומתיר לעשות סחורה בחלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו, ובגבינת הגויים, וכיוצא בהן. יח. זה הפלל: כל שאסורו מן התורה, אסור לעשות בו סחורה; וכל שאסורו מדבריהם - מתיר לעשות בו סחורה, בין בספקו בין בודאו.

הלכות מאכלות אסורות פרק ט

א. בשר בחלב - אסור לבשלו ואסור לאכלו מן התורה, ואסור בהנזה; וקוברין אותו, ואפרו אסור כאפר כל הנקברין. ומשיבשל משניהן פזית - לוקה, שנאמר: "לא תבשל גדי בחלב אמו". וכן האוכל פזית משניהן, מן הבשר והחלב שנתבשלו כאחד - לוקה, ואף על פי שלא בשל.

ב. לא שתק הכתוב מלאסר האכילה, אלא מפני שאסר הבשול - כלומר: 'ואפלו בשולו אסור, ואין צריך לומר אכילתו'; כמו ששתק מלאסר הכת, מאחר שאסר בת הכת.

ג. אין אסור מן התורה אלא בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, שנאמר: "לא תבשל גדי בחלב אמו" - וגדי הוא כולל וילד השור וילד השנה וילד העז, עד שיפרט ויאמר 'גדי עזים'; ולא נאמר 'גדי בחלב אמו', אלא שדבר הכתוב בהנה. אבל בשר בהמה טהורה שבשלו בחלב בהמה טמאה, או בשר בהמה טמאה שבשלו בחלב בהמה טהורה - מתיר לבשל ומתיר בהנזה; ואין חייבין על אכילתו משום בשר בחלב.

ד. וכן בשר חיה ועוף, בין בחלב בהמה בין בחלב חיה - אינו אסור באכילה מן התורה; לפיכך מתיר לבשלו ומתיר בהנזה. ואסור באכילה מדברי סופרים, כדי שלא יפשוטו העם ויבואו לידי אסור בשר בחלב של תורה, ויאכלו בשר טהורה בחלב טהורה, שהרי אין משמע הכתוב אלא גדי בחלב אמו ממש, לפיכך אסור כל בשר בחלב.

ה. האוכל גיד הנשה מבהמה וחסיה הטמאין - פטור, לפי שאינו נוהג בטמאה אלא בבהמה שפלה מתרת; ואינו פאוכל משאר גופה, שאין הגידין מפלל הבשר, כמו שבארנו. ואם אכל מחלב שעל הגיד, הרי זה פאוכל מבשרה.

ו. האוכל גיד הנשה של נבלה, או של טרפה, או של עולה - חייב שתים; מתוך שנקבל באסור שאר גופה שהיה מתר, נכלל גם הגיד ונוסף עליו אסור אחר.

ז. הנוטל גיד הנשה - צריך לחטט אחריו, עד שלא ישאיר ממנו כלום. ונאמן הטבח על גיד הנשה, בשם שנאמן על החלב; ואין לוקחין בשר מפל טבח, אלא אם היה אדם בשר ומחזק בכשרות - הוא ששוחט לעצמו, ומוכר, ונאמן.

ח. כמה דברים אמורים? בחוצה לארץ; אבל בארץ ישראל בזמן שפלה לישראל, לוקחין מכל אדם.

ט. טבח הנאמן למכר בשר, ונמצא בשר נבלה או בשר טרפה - מחזיר את הדמים לבעלים; ומשמתין אותו, ומעבירין אותו. ואין לו תקנה לעולם לקח ממנו בשר, עד שילף למקום שאין מכירין אותו, ויחזיר אבדה בדבר חשוב, או ישחט לעצמו ויוציא טרפה לעצמו במקומו חשוב; שודאי עשה תשובה בלא הערמה.

י. הלוקח בשר ושלחו ביד אחד מעמי הארץ, הרי זה נאמן עליו; ואף על פי שאינו מחזק בכשרות, אין חוששין לו שמה יחליף. ואפלו עבדי ישראל ואמהותיהן [שפחותיהן] נאמנין בדבר זה; אבל לא גויים, שמה יחליף. יא. עשר חניות, תשע מוכרות בשר שחוטת ואחת מוכרת בשר נבלה, ולקח בשר מאחת מהן, ואין ידוע ממי לקח - הרי זה אסור. אבל בשר הנמצא משלף בשוק, הלף אחר הרב: אם היו רב המוכרין גויים, אסור; ואם היו רב המוכרים ישראל, מתיר.

יב. וכן בשר הנמצא ביד גוי - אם היו מוכרי הבשר ישראל, מתיר. זה הוא דין תורה; וכבר אסרו חכמים כל הבשר הנמצא, בין בשוק בין ביד גוי - אף על פי שכל השוחטין וכל המוכרין ישראל. ולא עוד, אלא הלוקח בשר והניחו בביתו, ונעצל מן העין - אסור, אלא אם פן היה לו בו סימן, או שהיה לו בו טביעות עין והוא מכירו ודאי שהוא זה, או שהיה צרור וחתום.

יג. תלה כלי מלא חתיכות בשר, נשבר הפלי ונפלו החתיכות לארץ, ובא ומצא חתיכות, ואין לו בהן סימן ולא טביעות עין - הרי זה אסור; שאנו אומרים: 'אותו בשר גררתו חיה או שרץ, וזה בשר אחר הוא'.

יד. גיד הנשה מתיר בהנאה. לפיכך, מתיר לאדם לשלח לנכרי גיד הנשה בתוכה, ונותן לו הדרך שלמה בפני ישראל; ואין חוששין שמה יאכל ממנה ישראל זה קדם שינטל הגיד, שהרי מקומו נבר. לפיכך, אם היתה הדרך חתוכה - לא יתננה לגוי בפני ישראל, עד שיטל הגיד; שמה יאכל ממנה ישראל.

טו. כל מקום שנאמר בתורה "לא תאכל", "לא תאכלו",

יג. כיצד? אם היה הכל עם הפחל כמו ששים בפחל - הפחל אסור, והשאר מתר; ואם היה בפחות מששים, הכל אסור. ובין כך ובין כך, אם נפל לקדרה אחרת - אסור אותה, ומשערין בו בששים כראשונה; שהפחל עצמו שנתבשל, נעשה כחתיכה האסורה; ואין משערין בו אלא כמות שהוא בעת שנתבשל, לא כמות שהיה בשעה שנפל. **יד.** אין צולין את הפחל שחתכו, למעלה מן הפשר בשפוד; ואם צלהו, הכל מתר.

טו. קבה שבשלה בפחל שבה, מתרת; שאינו חלב, אלא הרי הוא כטנופות, שהרי לשתנה במעים.

טז. אסור להעמיד [לייצב] הגבינה [באמצעות השחייה] בעור הקבה של שחוטתה. ואם העמיד - טועם את הגבינה: אם יש בה טעם בשר, אסורה; ואם לאו, מתרת. מפני שהמעמיד - דבר המתיר הוא, שקבת שחוטתה היא; ואין כאן אלא אסור בשר בפחל, ששעורו בנותן טעם. אבל המעמיד בעור קבת נבלה וטרפה ובהמה טמאה - הואיל והמעמיד דבר האסור בפני עצמו, נאסרה הגבינה משום נבלה, לא משום בשר בפחל. ומפני חשש זה, אסרו גבינת הגויים כמו שבארנו.

יז. הבשר לבדו מתר, והחלב לבדו מתר, ובהתערב שניהן על ידי בשול יאסרו שניהן. במה דברים אמורים? שנתבשלו שניהן ביחד, או שנפל חם לתוך חם, או צונן לתוך חם; אבל אם נפל אחד משניהן והוא חם לתוך השני והוא צונן - קולף הבשר פלו שנגע בו החלב, ואוכל השאר. ואם נפל צונן לתוך צונן - מדידת החתיכה, ואוכלה. לפיכך, מתר לצרר בשר וגבינה במטפחת אחת, והוא שלא יגעו זה בזה; ואם נגעו - מדידת הבשר ומדידת הגבינה, ואוכל.

יח. מליח (= בשור בשימור במלח) שאינו נאכל מחמת מלחו, הרי הוא כרותח; ואם נאכל כמות שהוא כמו הכותח, אינו כרותח.

יט. עוף שחוט שנפל לחלב, או לכותח שיש בו חלב - אם חי הוא, מדיחו ומתרו; ואם צלי, קולפו; ואם היה בו פלחים פלחים או שהיה מתבל בתבלין, ונפל לחלב או לכותח - הרי זה אסור.

כ. אסור להעלות העוף עם הגבינה על השלחן שהוא אוכל עליו - גזרה משום הרגל עברה, שמא יאכל זה עם זה; אף על פי שהעוף בפחל אסור מדברי סופרים.

כא. שגי אכסנאין [אורחים] שאינן מכירין זה את זה - אוכלין על שלחן אחד, זה בשר בהמה וזה גבינה, מפני שאין זה גס לבו בזה כדי שיאכל עמו.

כב. אין לשין את העסה בפחל; ואם לש - כל הפת אסורה, מפני הרגל עברה; שמא יאכל בה בשר. ואין שטין את התנור באלה; ואם שט - כל הפת אסורה, עד שיסיק את התנור; שמא יאכל בה חלב. ואם שנה בצורת הפת עד שתהיה נפרת, כדי שלא יאכל בה לא בשר ולא חלב - הרי זה מתר.

כג. פת שאפיה עם הצלי, ודגים שצלין עם הבשר - אסור

ה. דגים וחגבים, מתר לאכלן בפחל; והשוחט עוף, ונמצא בו ביצים גמורות - מתר לאכלן בפחל.

ו. בשר המעשן והמבשל בחמי טבריה וכיוצא בהן - אין לוקין עליו; וכן המבשל בשר במי חלב, או בפחל מתה, או בפחל זכר, או שבשל דם בפחל - פטור, ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בפחל. אבל המבשל בשר מתה או חלב וכיוצא בהן, בפחל - לוקה על בשולו; ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בפחל, שאין אסור בשר בפחל חל על אסור נבלה או אסור חלב - שאין כאן לא אסור כולל, ולא אסור מוסיף, ולא אסור בת אחת.

ז. המבשל שליל [עובר] בפחל, חביב; וכן האוכלו. אבל המבשל שליה, או עור וגידין ועצמות, ועקרי קרנים וטלפים הרפים, בפחל - פטור; וכן האוכלן, פטור.

ח. בשר שנפל לתוך החלב, או חלב שנפל לתוך הבשר, ונתבשל עמו - שעורו בנותן טעם. כיצד? חתיכה של בשר שנפלה לקדרה רותחת של חלב - טועם הגוי את הקדרה: אם אמר שיש בה טעם בשר, אסורה; ואם לאו, מתרת. ואותה חתיכה, אסורה. במה דברים אמורים? שקדם והוציא את החתיכה קדם שתפלט חלב שבלעה; אבל אם לא סלק - משערין אותה בששים; מפני שהחלב שנבלע בה ונאסר, יצא ונתערב עם שאר החלב.

ט. נפל חלב לתוך קדרה של בשר - טועמין את החתיכה שנפל עליה חלב: אם אין בה טעם חלב, הכל מתר; ואם יש בחתיכה טעם חלב - אף על פי שאם תסחט החתיכה לא ישאר בה טעם - הואיל ויש בה עתה טעם חלב, נאסרה אותה חתיכה. ומשערין בכלה: אם היה בכל שיש בקדרה, מן החתיכות והירק והמרק והתבלין, כדי שתהיה חתיכה זו אחד מששים מן הכל - החתיכה אסורה, והשאר מתר. **י.** במה דברים אמורים? בשלא נער את הקדרה בתחלה כשנפל החלב אלא לבסוף, ולא פסה. אבל אם נער מתחלה ועד סוף, או שפסה משעת נפילה עד סוף - הרי זה בנותן טעם. וכן אם נפל חלב לתוך המרק או לתוך החתיכות ולא נודע לאיזו חתיכה נפל - נוצר את הקדרה כלה עד שיתערב הכל; אם יש בקדרה כלה טעם חלב, אסורה; ואם לאו, מתרת. אם לא נמצא גוי שיטעם ונסמך עליו - משערין בששים, בין בשר לתוך חלב בין חלב לתוך בשר; אחד מששים, מתר; פחות מששים, אסור. **יא.** קדרה שבשל בה בשר, לא יבשל בה חלב; ואם בשל, בנותן טעם.

יב. הפחל [שד הבהמה], אסור מדברי סופרים; שאין בשר שנתבשל בפחל שחוטת אסור מן התורה, כמו שבארנו. הפחל שקרעו ומרק החלב שבו, מתר לצלותו ולאכלו; ואם קרעו שתי וערב, וטחו [סחט] בכהל עד שלא נשאר בו לחלוות חלב - מתר לבשלו עם הבשר. וכהל שלא קרעו, בין של קטנה שלא הניקה בין של גדולה - אסור לבשלו; ואם עבר ובשלו בפני עצמו, מתר לאכלו; ואם בשלו עם בשר אחר - משערין אותו בששים, וכהל מן המנין.

ה. תבואה שהשרישה אחר העמר, וקצרה, וזרע מן החטים בקרקע, ואחר כך קרב העמר הבא וצדן החטים בקרקע – או לא יתיר אותן, מפני ששטלו בקרקע. לפיכך, אם לקט מהם ואכל, אינו לוקה; אבל מפני אותו מכת מרדות. וכן שבלת שהביאה שליש מלפני העמר, וקצרה, ושטלה אחר שקרב העמר, והוסיפה – הרי זה ספק אם תהיה אסורה מפני התוספת עד שיבוא העמר הבא, או לא תהיה אסורה, שהרי השרישה קדם העמר.

ו. כלאי הכרם ביצר? מין ממני תבואה או מיני ירקות שנוזעו עם הגפן – בין שזרע ישראל, בין שזרע גוי, בין שעלו מאליהן, בין שנשטע הגפן בתוך הירק – שניהם אסורין באכילה ובהנאה, שנאמר: "פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע, ותבואת הכרם" – כלומר פן תתרחק, ותאסר שניהן.

ז. והאוכל פזית מכלאי הכרם – בין מן הירק, בין מן הענבים – לוקה מן התורה; ושניהם מצטרפין זה עם זה. ח. במה דברים אמורים? שנוזעו בארץ ישראל; אבל בחוץ לארץ, כלאי הכרם מדברי סופרים. ובהלכות כלאים יתבאר איזה מין אסור בכלאי הכרם, ואיזה מין אינו אסור, והיאך יאסר, ומתי יאסר, ואיזה דבר מקדש [גורם חיוב שריפה], ואיזה דבר אינו מקדש.

ט. הערלה ביצר? כל הנוטע אילן מאכל – כל פרות שעושה אותו אילן שלש שנים משנוזע, הרי הן אסורין באכילה ובהנאה, שנאמר: "שלש שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכל"; וכל האוכל מהן פזית, לוקה מן התורה.

י. במה דברים אמורים? בנוטע בארץ ישראל, שנאמר: "כי תבאו אל הארץ וגו'"; אבל אסור ערלה בחוץ לארץ – הלכה למשה מסיני, שודאי הערלה בחוץ לארץ אסורה, וספקה מתר. ובהלכות מעשר שני יתבאר דברים האסורין משום ערלה ודברים המתירין.

יא. ספק ערלה וכלאי הכרם – בארץ ישראל, אסור; ובסוריה, והיא ארצות שבכש דוד, מתר. ביצר? היה כרם ערלה וענבים נמכרות חוצה לו, היה ירק זרוע בתוכו וירק נמכר חוצה לו – שמה ממנו הוא זה, שמה מאחר – בסוריה, מתר. ובחוץ לארץ, אפלו ראה הענבים יוצאות מכרם ערלה, או ירק יוצא מן הכרם – לוקח מהן; והוא שלא יראה אותו בוצר מן הערלה או לוקט הירק ביזר.

יב. כרם שהוא ספק ערלה או ספק כלאים – בארץ ישראל, אסור; ובסוריה, מתר. ואין צריך לומר בחוץ לארץ.

יג. חבית יין הנמצאת טמונה בפרדס של ערלה – מתרת בהנאה, שאין הגנב גונב ממקום וטומן בו; אבל ענבים הנמצאין טמונים שם – אסורין, שמה משם נלקטו והצניעו שם.

יד. גוי וישראל שהיו שתפין בנטיעה – אם התנו מתחלת השתפות שיהיה הגוי אוכל שני ערלה, וישראל אוכל שלש שנים משני התר כנגד שני הערלה – הרי זה מתר;

לאכלן בחלב. קצרה שאכלו בה בשר, ובשלו בה דגים – אותן הדגים, מתר לאכלן בכותח.

כד. סבין שחתך בה בשר צלי, וחזר וחתך בה צנון וכיוצא בו מדברים חריפין – אסור לאכלן בכותח; אבל אם חתך בה קשות או אבטים – גורד מקום החתך, ואוכל השאר בחלב.

כה. אין מניחין פד של מלח בצד פד של פמף [כותח] – מפני שהוא שואב ממנו, ונמצא מבשל הבשר במלח זה שיש בו טעם החלב; אבל מניח פד החמץ בצד פד הפמף, שאין החמץ שואב ממנו.

כו. מי שאכל גבינה או חלב תחלה – מתר לאכל אחריו בשר מיד, וצריך שידיח ידיו ויקנח פיו בין הגבינה ובין הבשר. ובמה יקנח פיו? בפת או בפרות, שלוועסן וכולען או פולטן; ובכל מקנחין את הפה – חוץ מתמרים או קמח או ירקות, שאין אלו מקנחין פה.

כז. במה דברים אמורים? בבשר בהמה או חיה; אבל אם אכל בשר עוף אחר שאכל הגבינה או החלב, אינו צריך לא קנוח הפה ולא נטילת ידים.

כח. מי שאכל בשר בתחלה, בין בשר בהמה בין בשר עוף – לא יאכל אחריו חלב עד שישקה ביניהן כדי שעור סעודה אחרת, והוא כמו שש שעות; מפני הבשר של בין השנים, שאינו סר בקנייתו.

הלכות מאכלות אסורות פרק י

א. כל אסורין שאמרנו, הם במיני נפש חיה; ויש אסורין אחרים של תורה, בזרע הארץ – והן החדש, וכלאי הכרם, והערלה, והשבל.

ב. החדש ביצר? כל אחד מחמשת מיני תבואה בלבד – אסור לאכל מן החדש שלו קדם שיקרב העמר בששה עשר בניסן, שנאמר: "ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו"; וכל האוכל פזית חדש קדם הקרבת העמר, לוקה מן התורה – בכל מקום ובכל זמן, בין בארץ בין בחוץ לארץ, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. אלא שבזמן שיש מקדש – משיקרב העמר, התר החדש בירושלים; והמקומות הרחוקין, מתירין אחר חצות, שאין בית דין מתעצלין בו עד אחר חצות. ובזמן שאין בית המקדש – כל היום כלו אסור מן התורה; ובזמן הזה, במקומות שעושין שני ימים – החדש אסור כל יום שבועה עשר בניסן עד לערב, מדברי סופרים.

ג. האוכל לחם וקלי [גרעינים קלויים] וקרמל [שבבים קלויים], פזית מפל אחד ואחד – לוקה שלש מלקיות, שנאמר: "ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו" – מפי השמועה למדו, ששלושתן בלאוין חלוקין זה מזה.

ד. כל תבואה שהשרישה קדם הקרבת העמר – אף על פי שלא נגמרה אלא אחר שקרב העמר, מתרת באכילה משקרב העמר; ותבואה שהשרישה אחר שקרב העמר – אף על פי שהיתה זרועה קדם שקרב העמר, הרי זו אסורה עד שיקרב העמר של שנה הבאה. ודין זה בכל מקום ובכל זמן, מן התורה.

התורה, ואיזה הוא החיב מדברי סופרים. והאוכל כזית מטביל של דבריהם, או מפלאי הכרם וערלה של חוצה לארץ – מפין אותו מפת מרדות.

כב. הטביל, והחדש, וההקדש, וספיחי שביעית, והפלאים, והערלה – משקין היוצאין מפרותיהן אסורין כמותן, ואין לוקין עליהן; חוץ מיין ושמן של ערלה ויין של פלאי הכרם – שלוקין עליהן בדרך שלוקין על הזיתים ועל הענבים שלהן.

כג. יש בקדשים אסורין אחרים במאכלות, וכלן של תורה הן – כגון אסורין שיש באכילת תרומות, ובכורים, וחלה, ומעשר שני; ואסורין שיש בקדשי המזבח, כגון פגול ונותר וטמא. וכל אחד מהן יתבאר במקומו.

כד. ושעור כל אכילה מהן – כזית, בין למלקות בין לכת. וכבר בארנו אסור חמץ בפסח ודיניו בהלכות חמץ ומצה. אבל אסור אכילה ביום הכפורים, אינו אסור מין בפני עצמו; וכן אסור יוצא מגופן על הנזיר, אינו שוה בכל. ולפיכך יתבאר אסור כל אחד מהן ושעורו ודיניו, במקומו הראוי לו.

יום רביעי ו' אלול ה'תשס"ט

הלכות מאכלות אסורות פרק יא

א. יין שנתנסף לעבודה זרה, אסור בהנאה; והשוותה ממנו כל שהוא, לזקה מן התורה. וכן האוכל כל שהוא מתקרבת [שמקרב ל] עבודה זרה, מבשר או פרות, אפלו מים ומלח – האוכל מהן כל שהוא לזקה, שנאמר: "אשר חלב ובחימו יאכלו, ישתו יין נסיכם".

ב. יין שנתנסף לה, כזבח שקרב לה; וכןן שאסור זה משום עבודה זרה הוא, אין לו שעור, שנאמר בעבודה זרה: "ולא ידבק בידך מאומה מן החכם".

ג. יין הגויים שאין אנו יודעין אם נתנסף או לא נתנסף, והוא הנקרא 'סתם יינם' – אסור בהנאה כזין שנתנסף; ודבר זה, מגזרת סופרים הוא. והשוותה מסתם יינם רביעית, מפין אותו מפת מרדות.

ד. וכל יין שנגע בו הגוי – הרי זה אסור, שפא נספ אותו, שמחשבת הגוי לעבודה זרה. הא למדת, שזין ישראל שנגע בו הגוי – דינו כסתם יינם, שהוא אסור בהנאה.

ה. גוי שנגע ביין שלא בכונה, וכן תינוק גוי שנגע ביין – אסור בשתייה, ומתיר בהנאה. הלוקח עבדים מן הגוים, ומלן וטבילן – מיד אינן מנסכין, וזין שנגעו בו מתיר בשתייה, ואף על פי שיעדין לא נהגו בדין ישראל, ולא פסקה עבודה זרה מפייהן.

ו. בני השפחות הגויות שנולו בפרשות ישראל ומלו, ועדין לא טבילו – הגדולים אוסרין היין כשיגעו בו, והקטנים אינן אוסרין.

ז. גר תושב, והוא שקבל עליו שבע מצוות כמו שבארנו – יינו אסור בשתייה, ומתיר בהנאה; ומתדין אצלו יין [לזמן קצר], ואין מתדין אצלו יין [לזמן ארוך]. וכן כל גוי שאינו עובד עבודה זרה, כגון אלו הישמעאלים – יינם אסור בשתייה, ומתיר בהנאה; וכן הורו כל הגוונים. אבל

ואם לא התנו מתחלה, אסור; ובלבד שלא יבואו ליד חשבון. כיצד? כגון שיחשב כמה פרות אכל הגוי בשני ערלה, עד שיאכל ישראל כנגד אותם הפרות – אם התנו כזה, אסור; שהרי זה כמתחיל פרות ערלה.

טו. יראה לי, שאין דין נטע רבעי נוהג בחוצה לארץ, אלא אוכל פרות שנה רביעית בלא פדיון כלל; שלא אמרו אלא הערלה. וקל וחמר הדברים; ומה סוריה שהיא חזקת במעשרות ובשביעית מדבריהם, אינה חזקת בנטע רבעי, כמו שיתבאר בהלכות מעשר שני – חוצה לארץ לא כל שפן, שלא יהיה נטע רבעי נוהג בה? ! אבל בארץ ישראל – נוהג בה בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. והורו מקצת גאונים, שפכרם רבעי לבדו פודין אותו בחוצה לארץ, ואחר כך יהיה מתיר באכילה; ואין לדבר זה עקר. **טז.** פרות שנה רביעית בלה, אסור לאכל מהם בארץ ישראל עד שיפדו; ובהלכות מעשר שני יתבאר משפטי פדיונו, ודין אכילתו, ומאימתי מונין לערלה ולרבעי.

יז. כיצד פודין פרות נטע רבעי בזמן הזה? אחר שאוסף אותן, מכרן: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו, וצונו על פדיון נטע רבעי'. ואחר כך פודה את כלן, ואפלו בפרוטה אחת, ואומר: 'הרי אלו פדויין בפרוטה זו'; ומשליך אותה פרוטה לים המלח. או מחללן על שנה פרוטה מפרות אחרות, ואומר: 'הרי כל הפרות האלו מחללין על חטים אלו' או 'על שעורים אלו' וכיוצא בהן, ושורף אותן, כדי שלא יהיו תקלה לאחרים. ואוכל כל הפרות.

יח. הורו מקצת הגאונים, שאף על פי שפדה פרות שנה רביעית או חללן, אסור לאכלן עד שתכנס שנה חמישית; ודבר זה אין לו עקר. וראה לי, שזו שנגת הוראה; ופסוק הטעם, לפי שפתיב: "ובשנה החמישית תאכלו את פרי". ואין ענין הכתוב אלא שבשנה החמישית תאכלו פרי בלא פדיון, ככל חלין שבפסול. ואין ראוי לחש להוראה זו.

יט. הטביל כיצד? כל אכל שהוא חזק להפריש ממנו תרומה ומעשרות – קדם שיפריש ממנו, נקרא 'טביל'; ואסור לאכל ממנו, שנאמר: "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה", כלומר לא ינהגו בהן מנהג חלין, ועדין קדשים שעתידין להתירם לא הורמו. האוכל כזית מן הטביל קדם שיפריש ממנו תרומה גדולה ותירומת מעשר – חזק מיתה בידי שמים, שנאמר: "ולא יחללו את קדשי בני ישראל וגו' והשיאו אותם עון אשמה".

כ. אבל האוכל מדבר שנטלה ממנו תרומה גדולה ותירומת מעשר, ועדין לא הפריש ממנו מעשרות, ואפלו לא נשאר בו אלא מעשר עני – הרי זה לזקה משום אוכל טביל, ואין בו מיתה; שאין עון מיתה אלא בתרומה גדולה ותירומת מעשר. **כא.** אזהרה לאוכל טביל שלא הורמו ממנו מעשרות, בכלל שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגןך וגו'". ובהלכות תרומות ומעשרות יתבאר איזה דבר חזק בתרומה ובמעשרות, ואיזה דבר פטור, ואיזה דבר הוא חזק מן

לתוכן יין מיד, ואינו חושש שמה נהנו בהן יין נסך; ואם היו מזפתין - מדיחין, ואף על פי שהן חדשים. וכן כלי שנתנו בו יין נסך ואין מכנסו לקיים, כגון כלי שחושף בו או המשפך וכיוצא בהן - משכשכו במים, ודיו.

יח. וכן כוס של חרש ששטה בו הגוי, אסור לשתות בו פעם ראשונה ושניה; ושלישית מתר, שפכר הלכו צחצוחי היין שבו; והוא שהיה מצפה באכר בדרך שהיוצרים עושין, או שהיה מזפת; אבל של חרש, צריך הדחה.

יט. כלי חרש השועים באכר [מצופים במתכת] שנסתמשו בהן ביין נסך - אם היו לבנים, או אדמים, או שחורים - מתרין; ואם היו ירקן - אסורין, מפני שהן בולעין. ואם יש בהן מקום מגלה של חרש - בין לבנים, בין ירקן - אסורין, מפני שהן בולעין. ויראה לי, שאין הדבר אלא בשכנסו בהן לקיים; אבל אם לא כנסו בהן לקיים - מדיחין ומתריין, ואפלו הן של חרש.

כ. גת של אבן ושל עץ שדרוך בהן הגוי, או גת של אבן שזפתה הגוי אף על פי שלא דרך בהן - מדיחין במים ובאפר ארבעה פעמים, ודורוך בהן. ואם היתה בהן לחלוחית, מקדים האפר למים; ואם לאו, מקדים המים. כא. גת של אבן מזפתת שדרוך בה הגוי, או גת של עץ ופיתה אף על פי שלא דרך בה - צריך לקלף את הזפת. ואם ישנה שנים עשר חדש, או נתן בה מים שלשה ימים מעת לעת - אינו צריך לקלף; לא תהיה הגת חמונה יתר מן הקנקנים; לא נאמר יקלף, אלא להתירה מיד.

כב. גת של חרש - אף על פי שקלף את הזפת, אסור לדרך בה מיד, עד שיחם אותה באש עד שירפה הזפת. ואם ישנה או נתן בה מים שלשה ימים - מתרת כמו שבארנו.

כג. משמרת [מסוננת] של יין של גויים - אם היתה של שער, מדיחה ומשמר בה; ואם היתה של שש, מלשנה שנים עשר חדש; ואם יש בה קשרים, מתירן. וכן כלי חלף והוצין וכיוצא בהן, מקפידות שדורכין בהן יין - אם היו תפורין בתכלים, מדיחין; ואם היו אחריות זו בזו בסבוף קשה, מדיחין באפר ובמים ארבעה פעמים ומנגבן, ומשתמש בהן; ואם היו תפורות בפשתן, מלשנן שנים עשר חדש; ואם יש בהן קשרים, מתירן.

כד. כלי הגת שדרוך בהן הנכרי יין נסך, פיצד מטהרין אותן כדי שידרוך בהן הישראל? הדפין [שמניחים על הענבים] והעצשים [גושי בטון לדריכה] והלולבין [מסאטאים], מדיחין. העקלין [כלי עור] של נסרין ושל בצבון [קנבוס], מנגבן. של שיפה [עשב גדל במים] ושל גמי, מלשנן שנים עשר חדש; ואם רצה לטהרן מיד - מגעילן ברותחין, או חולטן במי זיתים, או מניחן תחת צנור שממיו מקלחין או במענן שממיו רודפין שתים עשרה שעות, ואחר כך יתרו.

כה. בזמן שהיתה ארץ ישראל פלה לישראל, היו לוקחין היין מפל אדם מישאאל, ואין חוששין לו; ובחוצה לארץ, לא היו לוקחין מפל אדם מישאאל, אלא מאדם שהחזק

הנוצרים - עובדי עבודה זרה הן, וסתם יינם אסור בהנאה. ח. כל מקום שנאמר בענין זה שהיין אסור - אם היה הגוי שנאסר היין בגללו עובד עבודה זרה, הרי הוא אסור בהנאה; ואם אינו עובד עבודה זרה, הרי הוא אסור בשתייה בלבד. וכל מקום שנאמר 'גוי' סתם, הרי זה עובד עבודה זרה.

ט. אין מתנסף לעבודה זרה, אלא יין שראוי להקרב על גבי המזבח; ומפני זה, כשגזרו על סתם יינם וגזרו על כל יין שיגע בו הגוי שיהיה אסור בהנאה, לא גזרו אלא על היין הראוי להתנסף. לפיכך, יין מבשל של ישראל שנגע בו הגוי - אינו אסור, ומתיר לשתותו עם הגוי בכוס אחד; אבל יין מזוג, ויין שהתחיל להחמיץ ואפשר שישטה - אם נגע בו, נאסר.

י. הורו גאונים המערב, שאם נתערב ביין ישראל מעט דבש או מעט שאור - הואיל ואינו ראוי למזבח, הרי הוא כמבשל או כשכר ואינו מתנסף; ומתיר לשתותו עם הגוי. יא. מאימתי נאסר יין הגויים? משידרוך ומשפך [ניגר] היין; אף על פי שלא ירד לבור, אלא עדן הוא בגת - הרי זה אסור; לפיכך, אין דורכין עם הנכרי בגת, שמה יגע בידו וינסף, ואפלו היה כפות. ואין לוקחין ממנו גת דרוכה, ואף על פי שעדין היין מערב עם החוצצין והווצין ולא ירד לבור.

יב. נכרי שדרוך היין ולא נגע בו, והרי ישראל עומד על גביו, וישראל הוא שכנסו בחבית - הרי זה אסור בשתייה. יג. החמץ של גויים אסור בהנאה, מפני שנעשה יין נסך קדם שייחמץ. גוי שהיה דורס ענבים בחבית - אף על פי שהיין צף על גבי ידיו, אין חוששין משום יין נסך; היה אוכל מן הסלים [שבהם ענבים], והותר כסאה וכסאתים, וזרקן לגת - אף על פי שהיין מנתו על הענבים, אינו עושה יין נסך.

יד. החוצצנים והווצין של גויים - אסורין בהנאה כל שנים עשר חדש; ולאחר שנים עשר חדש - כבר יכשו ולא נשארה בהן לחלוחית, ומתירין באכילה. וכן שמרים של יין שבישו - לאחר שנים עשר חדש מתירן, שהרי לא נשאר בהן ריח יין, והרי הן כעפר וכאדמה.

טו. נודות הגויים וקנקניהן שהכניסו בהן הגויים יינם - אסור לתן לתוכן יין, עד שיישנן שנים עשר חדש, או עד שייחזירן לאור [לכבש] עד שיתרפה הזפת שעליהן [מהחום], או שייחמו, או עד שיתן לתוכן מים שלשה ימים מעת לעת, ומערה המים ומחליף מים אחרים כל מעת לעת שלשה פעמים בשלשת הימים; בין שהיו הפלים שלקחן, בין שהיו של ישראל ושאלו אותן והכניסו בהן יינן. ואם נתן לתוכן יין קדם שיטהר אותן, הרי זה אסור בשתייה.

טז. ומתיר לתן לתוכן שכר או ציר [של דגים] או מורקס [שומן דגים] מיד, ואינו צריך לכלום; ומתיר לתן היין לתוכן אחר שיתן הציר או המורקס, שהמלח שורפן.

יז. הלוקח פלים חדשים שאינן מזפתין מן הגויים - נתן

זה מתר בהנה בלבד; ואם עלה הגוי חי, היין אסור בהנה. י. חבית שהיה נקב בצדה, ונשטט הפקק מן הנקב, והניח הגוי אצבעו במקום הנקב, כדי שלא יצא היין - כל היין שמראש החבית עד הנקב, אסור; ושתחת הנקב, מתר בשתינה.

יא. מינקת כפופה [צינורית] שעושין אותה ממפתכת או זכוכית וכיוצא בהן, שהניח ראשה לתוך היין שבחבית והראש האחר חוץ לחבית, ומצץ היין והתחיל היין לירד בדרך שעושין תמיד, וכא הגוי והניח אצבעו על פי המינקת ומנע היין מלירד - נאסר כל היין שבחבית: שהכל היה יוצא ונגרר לולי ידו, ונמצא הכל כבא מכחו. יב. המערה יין לתוך כלי שיש בו יין גויים - נאסר כל היין שבכלי העליון, שהרי העמוד הנצוק [הקילוח] מחבר בין היין שבכלי העליון ובין היין שבכלי התחתון; לפיכך המודר לגוי לתוך כלי שבכיו - ינפץ נפיצה [שפיכות קטועות] או יזרק וריקה [התורה], כדי שלא יהיה נצוק חבור ויאסר עליו מה שישאר בכלי העליון.

יג. משפף שמדד בו לנכרי - אם יש בקצה המשפף עכבת יין [מקום שחלק מהיין מתעכב] - לא ימדד בו לישאל, עד שידיחנו ויגב; ואם לא הדיח, הרי זה אסור.

יד. כלי שיש לו כמין שגוי חטמין יוצאין ממנו, כמו הפלים שנוטלין בהן לידים, שהיה מלא יין ביד ישראל, והיה ישראל מוצץ ושותה מחטם זה והגוי מוצץ ושותה מחטם השני - הרי זה מתר. והוא שיקדים הישראלי ויפסק, ויעדין הגוי שותה; שמשפסק הגוי - יחזר היין שישאר ויאסר כל מה שישאר בו, שהרי בא היין מכחו. טו. גוי שמצץ היין מן החבית במניקית - אסר כל היין שבה; ששפסק, יחזר היין שעלה במניקית במציצתו, ויפל לחבית, ויאסר הכל.

טז. נכרי שהיה מעביר עם ישראל כדי יין ממקום למקום, והוא הולך אחריהן לשממן - אפלו הפליגו ממנו כדי מיל, הרי אלו מתרות; שאימתו עליהן, ואומרין: 'עשה יצא לפנינו ויראה אותנו'. ואם אמר להם: 'לכו ואני אבוא אחריכם' - אם נתעלמו מעניו כדי שיפתחו פי הפד ויחזרו ויגיפו אותה ותגב, הרי היין בלוי אסור בשתינה; ואם פתח מכן, מתר.

יז. וכן המניח נכרי בחנותו - אף על פי שהוא יוצא ונכנס כל היום בלוי, היין מתר; ואם מודיעו שהוא מפליג, ושהה כדי שיפתח ויגף ותגב - היין אסור בשתינה. וכן המניח יינו בקרון או בספינה עם הגויים, ונכנס לעיר לעשות צרכו ויצא - היין מתר; ואם הודיעו שהוא מפליג, ושהה כדי שיפתח ויגף ותגב - היין אסור בשתינה. וכל הדברים האלו, בתכיות סתומות; אבל בפתוחות - אפלו לא שהה, מאחר שהודיעו שהוא מפליג, היין אסור.

יח. ישראל שהיה אוכל עם הגוי, והניח יין פתוח על השלחן ויין פתוח על הדולפקי [מעמד להנחת יין], ויצא - שעל השלחן אסור, ושעל הדולפקי מתר; ואם אמר לו: 'מוג ושתה' - כל היין הפתוח שבבית אסור.

בכשרות. ובזמן הזה, אין לוקחין יין בכל מקום אלא מאדם שהחזק בכשרות; וכן הפשר והגבינה וחתוכת דג שאין בה סימן, כמו שבארנו.

כו. המתארח אצל בעל הבית בכל מקום ובכל זמן, והביא לו יין או בשר או גבינה וחתוכת דג - הרי זה מתר ואינו צריך לשאל עליו, אף על פי שאינו מכירו אלא יודע שהוא יהודי בלבד. ואם החזק שאינו בשר ולא מדקדק בדברים אלו, אסור להתארח אצלו; ואם עבר ונתארח אצלו - אינו אוכל בשר ולא שותה יין על פיו, עד שיעיד לו אדם בשר עליהן.

הלכות מאכלות אסורות פרק יב

א. ביצד היא הנגיעה שאוסר בה הגוי היין? הוא שיגע ביין עצמו, בין בידו בין בשאר אבריו שדרךן לנסוף בהן, וישכשו. אבל אם פשט ידו לחבית, ותפסו את ידו קדם שיוציאה, ולא ינידה, ופתחו החבית מלמטה עד שיצא היין וירד למטה מידו - לא נאסר היין. וכן אם אחז כלי פתוח של יין, וישכשו - אף על פי שלא הגביה הכלי, ולא נגע ביין - נאסר היין.

ב. נטל כלי של יין, והגביהו ויצק היין - אף על פי שלא שכשו, נאסר; שהרי בא היין מכחו. הגביה, ולא שכשו, ולא נגע - מתר.

ג. נכרי שהיה אחוז בכלי פקרקע, וישראל צק לתוכו יין - היין מתר; ואם נדנד הגוי הכלי, נאסר היין.

ד. כלי סתום - מתר לטלטלו הגוי ממקום למקום, ואף על פי שהיין מתנדנד; שאין זה דרך הנסוף. העביר נוד של יין ממקום למקום, והוא אחוז פי הנוד בידו - בין שהיה הנוד מלא או חסר - מתר, ואף על פי שהיין מתנדנד. העביר כלי חרש פתוח מלא יין, אסור שמא יגע בו; ואם היה חסר, מתר אלא אם כן שכשו.

ה. גוי שנגע ביין, ולא נתפנן לזה - הרי היין מתר בהנה בלבד. ביצד? כגון שנפל על נוד של יין, או שהושיט ידו לחבית על מנת שהיא שמן ונמצאת יין.

ו. בא היין מכחו של גוי בלא כונה - הואיל ולא נגע ביין, הרי זה מתר בשתינה. ביצד? כגון שהגביה כלי של יין ויצק לכלי אחר, והוא מדמה שהוא שכר או שמן - הרי זה מתר. ז. נכנס הגוי לבית או לחנות לבקש יין, ופשט ידו כשהוא מחפש, ונגע ביין - אסור; שהרי ליין נתפנן, ואין זה נוגע בלא כונה.

ח. חבית שנסדקה לארבה, וקדם הגוי וחקקה [הידק באצבעותיו] כדי שלא יתפרדו החרשים - הרי זה מתר בהנה; אבל אם נסדקה לרובה, ותפס בסדק העליון כדי שלא יפל - הרי זה מתר בשתינה, שהרי אין היין על כחו של גוי.

ט. גוי שנפל לבור של יין והעלוהו משם מת, או שמדד הבור שיש בו היין בקנה, או שהתז את הזכוכי והצרעה מעליו בקנה, או שהיה מטפס על פי החבית הרוטחת כדי שתנחת הרתיתה, או שנטל חבית וזרקה בחמתו לבור - הרי

הלכות מאכלות אסורות פרק יג

א. הלוקח בית או ששכר בית בחצרו של גוי, ומלאהו זין - אם היה הישראלי דר באותה חצר, אף על פי שהפתח פתוח, היין מותר; מפני שהגוי מפקח תמיד ואומר: 'עתה יכנס לביתו פתאום וימצא אותי בתוך ביתו'. ואם היה דר בחצר אחרת - לא יצא עד שישגר הבית, ויהיה המפתח והחומתם בידו; ואינו חושש שמא יזיף הגוי ויפתח הבית.

ב. יצא ולא סגר הפתח, או שסגר והניח המפתח ביד הגוי - הרי היין אסור בשתייה, שמא נכנס הגוי ונסף; שהרי אין הישראלי שם. ואם אמר לו: 'אחז לי מפתח זה עד שאבוא' - היין מותר, שלא מסר לו שמירת הבית אלא שמירת המפתח.

ג. נכרי ששכר לישראל לדרך לו יינו בטהרה, כדי שיהיה מותר לישראל ויגדלוהו ממנו, והיה היין בביתו של גוי - אם היה ישראל זה ששומר היין דר באותה חצר - היין מותר, ואף על פי שהפתח פתוח והשומר נכנס ויוצא. ואם היה השומר דר בחצר אחרת - היין אסור, ואף על פי שהמפתח והחומתם ביד ישראל; שפינן שהיין של גוי וברשותו, אינו מפקח לזיף ולהכנס לבית, ויאמר: 'יהי מה, אם ידעו בי לא יקחו ממני'.

ד. אפלו כתב הגוי לישראל שנתקבל ממנו המעות למכר לו בקוץ זין - הואיל ואין הישראלי יכול להוציא מרשות הגוי עד שיתן לו המעות, הרי הוא של גוי ואסור, אלא אם היה השומר דר שם בחצר. ואין השומר צריך להיות יושב ומשמר תמיד, אלא נכנס ויוצא כמו שבארנו, בין ברשות בעל היין, בין ברשות גוי אחר.

ה. היה זין זה הסהור של גוי מנח ברשות הרבים, או בבית הפתוח לרשות הרבים, וישראל הולכים ושבים - מותר, שעדין לא נכנס ברשות הגוי.

ו. ואשפה, וחלון, ודקל אף על פי שאין בו פרות - הרי אלו ברשות הרבים; וחבית זין שם וגוי הנמצא שם, אינו אוסרה. ובית הפתוח לשם, הרי הוא כפתוח לרשות הרבים.

ז. חצר החלוקה בפסיפס [מחיצה חלקית] וגוי בצד זה וישראל בצד אחר, וכן שני גגין שהיה גג ישראל למעלה וגג הגוי למטה, או שהיו זה בצד זה ויש ביניהם פסיפס - אף על פי שיד הגוי מגעת לחלק ישראל - אינו חושש משום זין נסף, ולא משום טהרות.

ח. מותר לישראל להפקיד יינו בכלי סתום ביד גויים - והוא שיהיה לו בו שני סימנין; וזה הוא הנקרא 'חותם בתוך חותם'. כיצד? סתם החבית בכלי שאינו מהדק בדרך שסותמין כל אדם, וטח בטיט - הרי זה חותם אחד; היה כלי מהדק, וטח עליו מלמעלה - הרי זה חותם בתוך חותם. וכן אם צר פי הנוד, הרי זה חותם אחד; הפך קצה פי הנוד לתוכו וצר עליו, הרי זה חותם בתוך חותם. וכן כל שנוי שמשנה מדברים שהן דרך כל אדם, הרי הן פחותם אחד; והטיחה או הקשירה, הרי זה חותם שני.

יט. היה שותה עם הנכרי, ושמע קול תפילה בבית הכנסת ויצא - אף היין הפתוח, מותר; שהנכרי אומר: 'עתה יזכר היין ויבוא במהרה וימצא אותי נוגע ביינו'; ולפי זה אינו זז ממקומו, ואין נאסר אלא מה שלפניו בלבד.

כ. נכרי וישראל שהיו דרין בחצר אחת, ויצאו שניהן בבהלה לראות חתן או הספד, וחזר הגוי וסגר הפתח, ואחר כך בא ישראל - הרי היין הפתוח שבבית הישראלי בטהרה; שלא סגר הגוי אלא על דעת ששכר נכנס הישראלי לביתו ולא נשאר אדם בחוץ, וכמדומה לו שהוא קדמו.

כא. זין של ישראל ושל גוי בבית אחד, והיו חביות פתוחות, ונכנס הגוי לבית, ונעל הדלת בעדו - נאסר כל היין. ואם יש חלון בדלת, שמסתכל ממנו העומד אחורי הפתח ורואה כנגדו - כל החביות שכנגד החלון מתרות, ושמן הצדדין אסורין; שהרי מפקח מן הרואה אותו. **כב.** וכן אם שאג ארי וכיוצא בו, וברח הגוי ונחבא בין החביות הפתוחות - היין מותר; שהוא אומר: 'שמא ישראל אחר נחבא כאן, והוא רואה אותי כשאגע'.

כג. אוצר של זין שהיו חביותיו פתוחות, ויש לגוי חביות אחרות באותו הפונדק [מחסן משותף], ונמצא הגוי עומד בין חביות ישראל הפתוחות - אם נבהל כשנמצא ונתפס עליו כנגב, הרי היין מותר בשתייה; שמפקחו ויראתו, אין לו פנאי לנסף. ואם לא נתפס כנגב אלא הרי הוא בוחט שם, היין אסור. ותינוק הנמצא בין החביות - בין כך ובין כך, כל היין מותר.

כד. גדוד שונכנס למדינה דרך שלום - כל החביות הפתוחות שבחניות, אסורות; וסתומות, מתרות. ובשעת מלחמה - אם פשט הגדוד במדינה ועבר, אלו ואלו מתרות, מפני שאין להן פנאי לנסף.

כה. גוי שנמצא עומד בצד הבור של זין - אם יש לו מלוג על אותו היין, הרי זה אסור; מפני שלבו גס בו, שולח ידו ומנסף. ואם אין לו עליו מלוג, היין מותר בשתייה.

כו. זונה גולה במסבה של ישראל - היין מותר, שאימתן עליה ולא תגע; אבל זונה ישראלית במסבת גויים - יינה שלפניה בכליה אסור, מפני שהן נוגעין בו שלא מדעתה. **כז.** גוי הנמצא בבית הגת - אם יש שם לחלוחית זין כדי לבלל הפך, עד שתבלל הפך לכף שניה - צריך להדיח כל בית הגת, וינגב; ואם לאו - מדיח הגת בלבד, וזו הרכקה יתרה.

כח. חבית שצפה בנהר - אם נמצאת כנגד עיר שרפה ישראל, מתרת בהניה; כנגד עיר שרפה גויים, אסורה.

כט. מקום שהיו רב מוכרי היין בו ישראל, ונמצאו בו פלים גדולים מלאים זין, והן פלים שדרך המוכרין לבדם לכנס בהן היין - הרי אלו מתרין בהניה. חבית שפתחיה גנבים - אם רב גנבי העיר ישראל, היין מותר בשתייה.

מִתֵּר שִׁיאֲמָרוּ לוֹ: 'תֵּן לָנוּ אֶת דְּמִיָּה'; וְאִם מִשְׁנֹכְנֹסָה לְרִשּׁוֹתָן, אֲסוּר.

כא. יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא נוֹשָׂה בְּגוֹי מָנָה - הִלָּךְ הִגּוֹי וּמִכֵּר עֲבוּדָה זָרָה שֶׁלוֹ וַיֵּין נֶסֶף, וְהִבִּיא לוֹ דְּמִיתָהּ - הָרִי זֶה מִתֵּר. וְאִם אָמַר לוֹ קָדָם שִׁמְכֵר: 'הֵמֶתָן לִי עַד שֶׁאֲמַכְר עֲבוּדָה וַיִּנָּה אוֹ יֵין שְׁלִי וְאֲבִיא לָךְ' - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא סֶתֶם יֵינוֹ וּמִכֵּר וְהִבִּיא לוֹ, הָרִי זֶה אֲסוּר; מִפְּנֵי שֶׁהִישְׁרָאֵלִי רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ, כְּדֵי שִׁפְרַע מִמֶּנּוּ חוּבוֹ.

כב. וכן גר וגוי שֶׁהֵיוּ שֹׁתְפִינִין, וּבָאוּ לְחֶלֶק - אֵין הָגֵר יָכוֹל לומר לגוי: 'טל אֶתָּה עֲבוּדָה זָרָה וְאֵני מְעוֹת, אֶתָּה יֵין וְאֵני פְּרוֹת'; שֶׁהֵרִי רוֹצֶה בְּקִיּוּמָן, כְּדִי שִׁיטֵּל כְּנֶגְדָן. אַבְל גֵּר וגוי שִׁירְשׁוֹ אֶת אֲבִיהֶן גּוֹי - יָכוֹל הָגֵר לומר לוֹ: 'טל אֶתָּה עֲבוּדָה זָרָה וְאֵני מְעוֹת, אֶתָּה יֵין וְאֵני פְּרוֹת'; קֵל הוּא שֶׁהִקְלוּ בִּירֵשֶׁת הָגֵר, כְּדִי שְׁלֹא יִחֹזר לְסוּרוֹ. וְאֵם מְשֻׁבָּאוּ לְרֵשׁוֹת הָגֵר, אֲסוּר.

כג. יִשְׂרָאֵל שְׁמֹכַר יֵינוּ לְגוֹי - פֶּסֶק [קבַע מְחִיר] עַד שְׁלֹא
מָדַד לוֹ, דְּמִיּוֹ מִתְרִין; שְׁמִשְׁפָּסַק סְמָכָה דַּעְתּוֹ, וּמִשְׁמִשְׁפָּ
קָנָה, וְיֵינן נֶסֶף אֵינּוּ נַעֲשֶׂה עַד שְׁיַנֵּעַ בּוֹ - נִמְצָא בִשְׁעַת
מִכְיָה הָיָה מִתֵּר. מָדַד לוֹ עַד שְׁלֹא פֶסֶק הַדָּמִים, דְּמִיּוֹ
אֶסְרוּרִין; שְׁהָרִי לֹא סְמָכָה דַּעְתּוֹ אֶף עַל פִּי שְׁמִשְׁפָּ, וְנִמְצָא
כִּשְׁנֵי עֶדֶין לֹא סְמָכָה דַּעְתּוֹ לִקְחָה, וְנֶאֱסַר הֵינן בְּגִיּעַתּוֹ,
וְהָרִי זֶה כְּמוֹכַר סָתֵם יֵינָם.

כד. במה דברים אמורים? בשמך הישראלי לכליו; אבל אם מדד לכלי הגוי, או לכלי ישראל שבבד הגוי - צריך לקח את הדמים ואחר כך ימדה. ואם מדד ולא לקח דמים - אף על פי שפסק, דמיו אסורין; שמשניע לכלי, נאסר כסתם יינם.

כה. הנותן דינר לחֲנוּנִי גוי, ואֲמַר לְפֻעֵלוֹ הַגּוֹי: 'לֵךְ וּשְׂתֵה וְאָכַל מִן הַחֲנוּנִי, וְאֲנִי מִחֻשָּׁב לוֹ - הֲרֵי זֶה חֹשֵׁשׁ שְׂמָא יִשְׁתֵּה יֵינ; שְׂזֵה כְּמִי שֶׁקֵּנָה לוֹ יֵינ נֶסֶף, וְהִשְׁקָהוּ. וַיִּנְגַּד זֶה בְּשִׁבְעִית אֲסוּר, כְּגוֹן שֶׁנָּתַן דִּינָר לְחֲנוּנִי יִשְׂרָאֵל עִם הָאָרֶץ, וְאָמַר לְפֻעֵלוֹ הַיִּשְׂרָאֵלִי: 'לֵךְ וְאָכַל וְאֲנִי מִחֻשָּׁב לוֹ; וְאִם אָכַל הַפּוֹעֵל דְּבַר שְׂאִינוֹ מַעֲשֵׂר, אֲסוּר.

כו. אָבֶל אִם אָמַר לָהֶם: 'אֲכָלוּ וַיִּשְׁתּוּ בְּדִינֹר זֶה', אוֹ שָׁמַר לָהֶם: 'אֲכָלוּ וַיִּשְׁתּוּ עָלַי מִן הַחֲנוּנִי וְאֵנִי פוֹרֵעַ' - אָף עַל פִּי שֹׁשֶׁטְעֵנֶבֶד, הוֹאִיל וְלֹא נִתְיַחַד שֶׁעֲבֹדוֹ, הָרִי זֶה מִתֵּר; וְאֵינּוּ חוֹשֶׁשׁ לֹא מִשּׁוֹם יֵין נֶסֶף, וְלֹא מִשּׁוֹם שְׂבִיעִית, וְלֹא מִשּׁוֹם מַעֲשֶׂר.

כז. מִלֶּךְ שֶׁהָיָה מְחַלֵּק יָגִינוּ לָעַם, וְלוֹקֵחַ מִתָּן דְּמֵיו כִּפִּי מִה שִׁירֵצָה - אֵל יֹאמֶר אָדָם לִגְיוֹ: 'הָא לֶךְ מֵאֲתִים זֶזוּ, וְהִכְנַסְתָּ תַּחְתִּי בְּאוֹצֵר הַמֶּלֶךְ', כִּדִּי שִׁיקַח הַגִּיּוֹ הַיֵּינָן שֶׁכָּתְבוּ בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל, וְיִתֵּן הַגִּיּוֹ הַדְּמִים לְמֶלֶךְ; אָבֵל אוֹמֵר לוֹ: 'הָא לֶךְ מֵאֲתִים זֶזוּ, וּמִלִּטְנֵי מִן הָאוֹצֵר'.

כח. גוי שנגנע בײַנו של ישראל לאַנסו, מותר למכר אותו
 לזון לאותו הגוי שאָסרו לבדו; שפּינן שנגפּונן זה הגוי
 להזיקו ולאַסר יינו - הרי זה כמו ששפּרו או שרפו,
 שחב לשלם; ונמצאו הדמים שְׁלוּקֶת ממנו דמי הַזֶּק,
 לא דמי המכירה.

ט. ואם הפקיד ביד גוי בחותם אחד - הרי זה אסור בשתייה, ומתר בהניה; והוא שיחד לו קרן וזית.

י. זין מבשל, והשכר, או זין שעברו עם דברים אחרים כגון דבש ושמן, וכן החמץ, והגבינה, והחלב, וכל שאסורו מדברי סופרים, שהפקידו ביד גוי - אינו צריך שני חותמות, אלא חותם אחד בלבד דיו; אבל הזין והבשר וחתיתת דג שאין בהן סימן, שהפקידן ביד גוים - צריכין שני חותמות.

יא. יִרְאֶה לִי, שְׂכָל מְקוֹם שְׂאֲמָרְנוּ בְּעֵינַי יֵינן שְׁלֹנוּ שְׁהוּא אֲסוּר בְּשִׁתִּיהּ וּמִתָּר בְּהִנְיָה, מִפְּנֵי צַד גְּנִיעָה שְׁנֹנֵעַ בּוֹ הַגּוֹי - בְּשִׁהִיָּה הַגּוֹי עוֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה; אָבֵל אִם הִיָּה אֲסוּרוֹ בְּגִלְל גּוֹי שְׂאִינוּ עוֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה, כְּגוֹן לְשִׁמְעָאֵלִי שְׁנֹנֵעַ בְּיֵינן שְׁלֹנוּ שְׁלֵא בְּכֹנָה, אוֹ שְׁטַפֵּחַ עַל פִּי הַחֲבִית - הֲרִי זֶה מִתָּר בְּשִׁתִּיהּ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֵה.

יב. אָבֶל הַמִּפְקִיד יֵזֵן בֵּיד גֵּר תוֹשֵׁב, או שְׁשָׁלְחוּ עִמּוֹ וְהַפְלִיג, או שְׁהֵנִיחַ בֵּיתוֹ פֶּתוּחַ בְּחֹצֵר גֵּר תוֹשֵׁב - הָרִי זֶה אֲסוּר בַּשְּׁתִּיָּה; שֶׁכֵּל חָשׂוֹשׁ שֶׁל חִלּוּף זְיוּף, גִּרָּאָה לִי שֶׁכֵּל הַגּוֹיִים שׁוֹיִן בּוֹ - הוּאִיל וְנִצְשָׁה הֵינָן בְּרִשּׁוֹתֵנּוּ, נֶאֱסָר בַּשְּׁתִּיָּה עַל כָּל פְּנִים.

יג. יש דברים שאין בהן אסור נסוף כלל, ואסרו אותן חכמים כדי להרחיק מן הנסוף; ואלו הן: לא ימזג הגוי המים לתוך הים שביד הישראלי, שמה יבוא לצק הים לתוך המים; ולא יוליף הגוי ענבים לגת, שמה יבוא לדרף או לגע; ולא יסיע לישראלי בשעה שממיר הים מכלי לכלי, שמה יניח הפלי ביד הגוי ונמצא הים בא מכחו. ואם סיע עמו, או מזג הים, או הביא ענבים - מתר.

יד. וכן מתר שפירח הגוי בחבית של יין שלנו; ומתר לישראל להריח בחבית של יין נסך, ואין בזה שם אסור - שאין הריח כלום, לפי שאין בו ממש.

טו. קָבַר בְּאֶרְנוֹ, שָׁפַל דָּבָר שֶׁהוּא אֲסוּר בְּהִנְיָה, אִם עָבַר וַיִּמְכְּרוּ דָמָיו מִתְרִין - חוּץ מֵעֲבֹדָה זָרָה, וּמִשְׁמִשְׁיָהּ, וְתִקְרָכֶת שָׂלָה, וְיֵין שֶׁנִּתְּסַף לָהּ; וְהִתְמִירוּ תְּכָמִים בִּסְתָם יֵינִם, לְהִיּוֹת דָּמָיו אֲסוּרִין כְּדָמֵי יֵין שֶׁנִּתְּסַף לַעֲבֹדָה זָרָה. לְפִיכָךְ, גּוֹי שֶׁשָּׂכַר אֶת יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת עֲמוֹ בֵּינָן, שָׂכָרוֹ אֲסוּר.

טז. וכן השוכר את החמור להביא עליו זין, או ששכר ספינה להביא בה זין - שכרן אסור; אם מעות נתנו לו, יוליכין לים המלח; ואם נתנו לו בשכרו כסות או כלים או פרות, הרי זה ישרף אותן ויקבר האפר כדי שלא להנות בו.

יז. שָׁכַר לִגְיֵי תַמְזֹר לְרִכָּב עָלָיו, וְהָנִיתָ עָלָיו לִגְיֵן שָׁל יִין - שָׁכָרוּ מִתָּר; שָׁכָרוּ לְשִׁפָּר כְּדֵי יִין נֶסֶף - שָׁכָרוּ מִתָּר וּתְבוֹא עָלָיו בְּרִכָּה, מִפְּנֵי שִׁמְעֵט בַּתִּפְלָה.

יח. השׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל וְאָמַר לוֹ: 'הֶעֱבֵר לִי מֵאָה חֲבִיּוֹת שֶׁל שֹׁכֵר בְּמֵאָה פְּרוּטוֹת', וְנִמְצְאָה אַחַת מֵהֶן יֵין - שֹׁכְרוֹ כָּלֹא אִסּוּר.

יט. אָמַר לוֹ: 'הָעֵבֶר לִי חֲבִית בְּרוּטָה חֲבִית בְּרוּטָה, וְהָעֵבֶר, וְנִמְצָא בִּינֵיהֶן חֲבִית שֶׁל זֵיַן - שֶׁכֶּר חֲבִית שֶׁל זֵיַן אֲסוּר, וּשְׂאֵר שִׁכְרוֹ מִתּוֹ.

כ. אֲמַנִי יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁלַח לָהֶן גֹּוִי חֲבִית שֶׁל יֵין בְּשֹׁכֶרֶן,

יום חמישי ז' אלול ה'תשס"ט

הלכות מאכלות אסורות פרק יד

א. כל אסורי מאכלות שבתורה - שעורן בכזית בינוני, בין למלקות בין לכת בין למיתה בידי שמים; וכבר בארנו, שכל המחייב כרת או מיתה בידי שמים על מאכל, לוקה.

ב. ושעור זה עם כל השעורין, הלכה למשה מסיני הן. ואסור מן התורה לאכל כל שהוא מדבר האסור, אבל אינו לוקה אלא על כזית; ואם אכל כל שהוא פחות מכשעור, מפני אותו מפת מרדות.

ג. כזית שאמרנו, חוץ משל בין השנים; אבל מה שלבין החניכים מצטרף למה שבלע, שהרי נהנה גורנו בכזית. אפלו אכל כחצי זית והקיא, וחזר ואכל אותו חצי זית עצמו שהקיא - חייב; שאין החייב אלא על הנאת הגורן בכזית מדבר האסור.

ד. כזית חלב או נבלה או פגול ונותר וכיוצא בהן, שהניחו בחמה ונתמעט - האוכלו פטור; חזר והניחו בגשמים ונתפח, חייבין עליו כרת או מלקות. היה פחות מכזית בתחלה, ונתפח ועמד על כזית - אסור, ואין לוקין עליו.

ה. כבר בארנו, שכל אסורין שבתורה אין מצטרפין זה עם זה לכזית - חוץ מבשר נבלה עם בשר טרפה, ואסורי נזיר שיתבארו במקומן. חמשה מיני תבואה, וקמחין שלהן, והבצקות שלהן - הכל מצטרפין לכזית, בין לאסור חמץ בפסח, בין לאסור חדש מלפני העמר, בין לאסור מעשר שני ותרומות.

ו. יראה לי, שכל החייב בתרומה ומעשרות - מצטרף לכזית בטבל, מפני שהוא שם אחד; הא למה זה דומה? לנבלת השור ונבלת השא ונבלת הצבי, שהן מצטרפין לכזית כמו שבארנו.

ז. האוכל אכילה גדולה מדבר אסור - אין מחייבין אותו מלקות או כרת על כל כזית וכזית, אלא חיוב אחד לכל האכילה; ואם היו העדים מתרין בו בשעת אכילה על כל כזית וכזית, חייב על כל התראה והתראה, ואף על פי שהיא אכילה אחת ולא הפסיק.

ח. האוכל פשעורה או פחרדל מאחד ממאכלות האסורין, ושהה מעט וחזר ואכל פחרדל, וכן עד שהשלים כזית, בין בשוגג בין במזיד - אם שהה מתחלה ועד סוף כדי אכילת שלש ביצים - יצטרף הכל, והרי הוא חייב כרת או מלקות או קרבן, כמו שאכל כזית בבת אחת. ואם שהה יתר מזה מתחלה ועד סוף - אף על פי שלא שהה ביניהן, אלא אכל פחרדל אחד פחרדל - הואיל ולא השלים כזית אלא ביתר מדבר אכילת פס, אינן מצטרפין ופטור.

ט. וכן השותה רביעית של סתם יינם מעט מעט, או שהמחה את החמץ בפסח או את החלב וגמאו מעט מעט, או ששתה מן הדם מעט מעט - אם שהה מתחלה ועד סוף כדי שתי רביעית, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין.

י. כל האכלין האסורין, אינו חייב עליהן עד שיאכל אותן דרך הנאה; חוץ מבשר בחלב וכלאי הפסח, לפי שלא נאמר בהן אכילה, אלא הוציא אסור אכילתו בלשון אחרת - בלשון בשול ובלשון הקדש, לאסור אותן ואפלו שלא דרך הנאה.

יא. ביצד? הרי שהמחה את החלב וגמאו כשהוא חם עד שנכנה גורנו ממנו, או שאכל חלב חי, או שערב דברים מרים כגון ראש ולענה לתוך יין נסך או לתוך קדרה של נבלה ואכלן כשהן מרים, או שאכל אכל האסור אחר שהסריח והבאיש ויבטל מאכל אדם - הרי זה פטור; ואם ערב דבר מר בתוך קדרה של בשר בחלב או ביין כלאי הפסח ואכלו - חייב.

יב. האוכל מאכל ממאכלות האסורות דרך שחוק או כמתעסק - אף על פי שלא נתפנן לגוף האכילה - הואיל ונהנה, חייב כמי שמתפנן לעצמה של אכילה; ונהנה הפאה לו לאדם בעל פרחו באסור מכל האסורין - אם נתפנן, אסור; ואם לא נתפנן, מותר.

יג. האוכל מאכל אסור לתאבון, או מפני הרעב - חייב; ואם היה תועה במדבר ואין לו מה יאכל אלא דבר אסור - הרי זה מותר, מפני סכנת נפשות.

יד. עברה שהריחה מאכל אסור, כגון בשר קדש או בשר חזיר - מאכילין אותה מן המרק. אם נתישבה דעתה, מוטב; ואם לאו, מאכילין אותה פחות פחות מכשעור. ואם לא נתישבה דעתה, מאכילין אותה עד שתתישב דעתה. טו. וכן הפריא שהריח דבר שיש בו חמץ וכיוצא בו מדברים שמערערין את הנפש, דינו כעברה.

טז. מי שאחזו בלמוס [רעב חזק] - מאכילין אותו דברים האסורין מיד, עד שיאורו עיניו; ואין מחזירין על דבר המותר, אלא ממחרת בנמצא. ומאכילין אותו הקל הקל תחלה; אם האירו עיניו, דיו; ואם לאו, מאכילין אותו החמור.

יז. ביצד? היו לפנינו טבל ונבלה - מאכילין אותו נבלה תחלה, שהטבל במיתה; ונבלה וספיחי שביעית - מאכילין אותו ספיחי שביעית, שאסורן מדברי סופרים, כמו שיתבאר בהלכות שמיטה ויובל; טבל ושביעית - מאכילין אותו שביעית; טבל ותרומה - אם אי אפשר לתקן הטבל, מאכילין אותו טבל שאינו קדוש בתרומה. וכן כל פיוצא בזה.

יח. כבר בארנו, שאין אסור חל על אסור, אלא אם היו שני האסורין באין כאחת, או שהיה אסור מוסף, או אסור כולל; לפיכך יש אוכל כזית אחד ולוקה עליו חמש מלקיות - והוא, שהתרו בו בחמשה אסורין שנתקבצו בו. ביצד? כגון טמא שאכל כזית חלב שנותר מן המקדשין, ביום הכפורים - לוקה משום אוכל חלב, ומשום אוכל נותר, ומשום אוכל ביום הכפורים, ומשום טמא שאכל קדש, ומשום שנהנה מן הקדש ומעל.

יט. ולמה חל כזית אסור על אסור? שבהמה זו היה חלבה אסור באכילה ומותר בהנאה. הקדישה - נאסר חלבה

ט. חֲמֵץ בַּפֶּסַח - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְאֹסֵר תּוֹרָה, אֵינוֹ בְּכָלְלוֹת אֵלּוּ; לִפִּי שְׂאִין הַתַּעֲרֹכֶת אֲסוּרָה לְעוֹלָם, שֶׁהָיָה לְאַחֵר הַפֶּסַח תִּהְיֶה כָּל הַתַּעֲרֹכֶת מְתֻרָּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. לִפְיָךְ אוֹסֵר בְּכָל שְׂהוּא, בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שְׂלֹא בְּמִינוֹ.

י. וְהוּא הָדִין לְתַבּוּאָה חֲדָשָׁה שְׁנֵתְעָרְכָה בִּישְׁנָה מִלִּפְנֵי הָעֶמֶר - אוֹסֵרֶת בְּכָל שְׂהוּא, שֶׁהָיָה יֵשׁ לָהּ מִתִּירִין, שֶׁלְאַחֵר הָעֶמֶר יִתֵּר הַכֹּל. וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִתִּירִין, וְאִפְּלוּ הָיָה אֲסוּרוֹ מִדְּבָרֵיהֶם, כְּגוֹן אֲסוּר מִקְצָה וְנוֹלָד בְּיוֹם טוֹב - לֹא נִתְּנוּ בּוֹ חֻמִּים שְׁעוֹר, אֲלֵא אִפְּלוּ אֶחָד בְּכַמָּה אֲלָפִים אֵינוֹ בָּטֵל; שֶׁהָיָה יֵשׁ דֶּרֶךְ שִׁיִּתֵּר בָּהּ, כְּגוֹן הַקֹּדֶשׁ וּמִצֵּשׁר שְׁנֵי וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן.

יא. אֲכָל הָעֶרְלָה, וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם, וְחֵלֶב, וְדָם, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְכֵן תְּרוּמוֹת - נִתְּנוּ חֻמִּים בָּהֶן שְׁעוֹר, שְׂאִין בָּהֶן דֶּרֶךְ הַתֵּר לְכָל אֶדָם.

יב. יִרְאֶה לִי, שֶׁאִפְּלוּ דָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִתִּירִין, אִם נִתְעָרַב בְּשִׂיאָנוּ מִינוֹ וְלֹא נִתַּן טַעַם - מִתֵּר; לֹא יִהְיֶה זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִתִּירִין חֲמוּר מִטָּבֵל, שֶׁהָיָה אֲפָשֶׁר לְחַקְנוּ; וְאֵף עַל פִּי כֵּן שְׂלֹא בְּמִינוֹ בְּנוֹתָן טַעַם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאֵל תִּתְּמָה עַל חֲמֵץ בַּפֶּסַח, שֶׁהַתּוֹרָה אָסְרָה "כָּל מִחְמָצָת", לִפְיָךְ הִתְחַמְּרוּ בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יג. וְאֵלּוּ הֵן הַשְּׁעוּרִין שֶׁנִּתְּנוּ חֻמִּים: הַתְּרוּמָה, וְהַתְּרוּמָה מִצֵּשֶׁר, וְהַחֵלֶה, וְהַכֶּפֶרֶת - עוֹלִין [בַּטְלִים] בְּאֶחָד וּמֵאָה; וְצִירֵף לְהָרִים, וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים לְתוֹךְ פְּרוּסוֹת שֶׁל חֲלִין, עוֹלִין בְּאֶחָד וּמֵאָה. בִּיצָד? סָאָה קָמַח מֵאֶחָד מֵאֵלּוּ, אוֹ סָאָה מִכֶּלֶךְ, שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה סָאָה קָמַח שֶׁל חֲלִין, וְנִתְעָרַב הַכֹּל - מֵרִים מִן הַכֹּל סָאָה אַחַת כְּנֶגֶד סָאָה שֶׁנִּפְלָה, וְהַשְּׂאֵר מִתֵּר לְכָל אֶדָם; נִפְלָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה, נִעֲשֶׂה הַכֹּל מִדְּמָע.

יד. הָעֶרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם - עוֹלִין בְּאֶחָד וּמֵאֵתִים, וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה; וְאֵינוֹ צִירֵף לְהָרִים. בִּיצָד? רַבִּיעִית שֶׁל יֵין עֶרְלָה אוֹ כִלְאֵי הַכֶּרֶם, אוֹ שֶׁהִיָּתָה הַרְבִּיעִית מִצְטָרְפֶת מִשְׁנֵיהֶן, שֶׁנִּפְלָה לְתוֹךְ מֵאֵתִים רַבִּיעִית שֶׁל יֵין - הַכֹּל מִתֵּר, וְאֵינוֹ צִירֵף לְהָרִים כְּלוּם; נִפְלָה לְפָחוֹת מִמֵּאֵתִים, הַכֹּל אֲסוּר בִּהְיֶיהָ.

טו. וְלִמָּה צִירֵף לְהָרִים הַתְּרוּמָה, וְלֹא יָרִים עֶרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם? שֶׁהַתְּרוּמָה, מִמּוֹן כִּהְנִים; לִפְיָךְ, כָּל תְּרוּמָה שְׂאִין הַכִּהְנִים מִקְפִּידִין עֲלֶיהָ, כְּגוֹן תְּרוּמַת הַכִּלְיִסִּין [תַּאֲנִים גְּרוּעוֹת] וְהַתְּרוּבִין וְשְׁעוּרִין שֶׁבִּאֲדוֹם - אֵינוֹ צִירֵף לְהָרִים. **טז.** וְלִמָּה כָּפְלוּ שְׁעוֹר עֶרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם? מִפְּנֵי שֶׁהֵן אֲסוּרִין בִּהְיֶיהָ. וְלִמָּה סִמְכוּ עַל שְׁעוֹר מֵאָה בְּתְרוּמוֹת? שֶׁהָיָה תְּרוּמַת מִצֵּשֶׁר אֶחָד מִמֵּאָה וּמִקְדָּשֶׁת הַכֹּל, שֶׁנֶּאֱמָר: "אֵת מִקְדָּשׁוֹ מִמֶּנּוּ"; אֲמָרוּ חֻמִּים: "דָּבָר שֶׁאֵתָה מֵרִים מִמֶּנּוּ - אִם חֲזוֹר לְתוֹכוֹ, מִקְדָּשׁוֹ".

יז. שְׂאֵר אֲסוּרִין שֶׁבַתְּוֹרָה כָּלָן, כְּגוֹן בֶּשֶׂר שֶׁקָּצִים וְרַמְשִׁים וְחֵלֶב וְדָם וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - שְׁעוֹרֵן בְּשִׂשִׁים. בִּיצָד? פְּזִית חֵלֶב כְּלִיּוֹת שֶׁנִּפְּלָה לְתוֹךְ שִׂשִׁים פְּזִית מִחֵלֶב הָאֵלִיָּה, הַכֹּל מִתֵּר; נִפְּלָה לְפָחוֹת מִשִּׂשִׁים, הַכֹּל אֲסוּר. וְכֵן אִם נִפְּלָה כְּשְׁעוֹרָה חֵלֶב, צִירֵף שִׁיָּהָה שֶׁם כְּמוֹ שִׂשִׁים שְׁעוֹרָה. וְכֵן

בִּהְיֶיהָ, וּמִתּוֹךְ שֶׁנּוֹסֵף בּוֹ אֲסוּר הִנֵּה, נוֹסֵף עָלָיו אֲסוּר קֹדְשִׁים. וְעִדִּין הָיָה חֵלֶב זֶה מִתֵּר לְגִבּוֹהַּ וְאֲסוּר לְהִדְיוּט; נִעֲשֶׂה נֹתֵר - מִתּוֹךְ שֶׁנּוֹסֵף בּוֹ אֲסוּר לְגִבּוֹהַּ, נֶאֱסָר לְהִדְיוּט. וְהֵאֱכֹל הָיָה מִתֵּר בְּכָשֶׁר בְּהֵמָה וְאֲסוּר בְּחִלְכָּהּ; נִטְמָא - נֶאֱסָר אֵף בְּכִשְׁרָה, נוֹסֵף לוֹ אֲסוּר עַל הַחֵלֶב. כֹּא יוֹם הַכַּפּוּרִים - כָּלֵל כָּל הָאֲכָלִין, וּמִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱסָר אֵף בְּחִלְכֵן, נוֹסֵף אֲסוּרוֹ בְּחֵלֶב זֶה. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה.

הַלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת פֶּרֶק טו

א. דָּבָר אֲסוּר שֶׁנִּתְעָרַב בְּדָבָר מִתֵּר - מִין בְּשִׂיאָנוּ מִינוֹ, בְּנוֹתָן טַעַם; וּמִין בְּמִינוֹ שְׂאִי אֲפָשֶׁר לְעַמֵּד עַל טַעְמוֹ, יִבָּטֵל בְּרַב.

ב. בִּיצָד? חֵלֶב הַכְּלִיּוֹת שֶׁנִּפְּלָה לְתוֹךְ הַגִּירִסִּין, וְנִמּוֹחַ הַכֹּל - טוֹעֵמִין אֵת הַגִּירִסִּין: אִם לֹא נִמְצָא בָּהֶן טַעַם חֵלֶב, הָיָה אֵלּוּ מִתִּירִין; וְאִם נִמְצָא בָּהֶן טַעַם חֵלֶב וְהָיָה בָּהֶן מִמֶּשׁוּ, הָיָה אֵלּוּ אֲסוּרִין מִן הַתּוֹרָה; נִמְצָא בָּהֶן טַעְמוֹ וְלֹא הָיָה בָּהֶן מִמֶּשׁוּ, הָיָה אֵלּוּ אֲסוּרִין מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

ג. בִּיצָד הוּא מִמֶּשׁוּ? כְּגוֹן שֶׁהָיָה מִן הַחֵלֶב פְּזִית בְּכָל שְׁלֹשׁ בִּיצִים מִן הַתַּעֲרֹכֶת. אִם אֲכָל מִן הַגִּירִסִּין הָאֵלּוּ כְּשִׁלֹשׁ בִּיצִים - הוּאִיל וְיֵשׁ בָּהֶן פְּזִית מִן הַחֵלֶב, לוֹקָה; שֶׁהָיָה טַעַם הָאֲסוּר וּמִמֶּשׁוּ. אֲכָל פָּחוֹת מִשְׁלֹשׁ בִּיצִים - מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת מִדְּבָרֵיהֶם. וְכֵן אִם לֹא הָיָה בַּתַּעֲרֹכֶת פְּזִית בְּכָל שְׁלֹשׁ בִּיצִים - אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן טַעַם חֵלֶב וְאֲכָל כָּל הַקֹּדֶרֶה, אֵינוֹ לוֹקָה אֲלֵא מִכַּת מִרְדּוֹת. **ד.** נִפְּלָה חֵלֶב כְּלִיּוֹת לְחֵלֶב הָאֵלִיָּה וְנִמּוֹחַ הַכֹּל - אִם הָיָה חֵלֶב הָאֵלִיָּה כְּשִׁנִּים בְּחֵלֶב הַכְּלִיּוֹת, הָיָה הַכֹּל מִתֵּר מִן הַתּוֹרָה; אִפְּלוּ חֲתִיכַת נִבְלָה שֶׁנִּתְעָרְכָה בְּשִׂתִּי חֲתִיכוֹת שֶׁל שְׁחוּטָה, הַכֹּל מִתֵּר מִן הַתּוֹרָה. אֲכָל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים - הַכֹּל אֲסוּר, עַד שִׁיאֲבֹד דָּבָר הָאֲסוּר מִעֲצֵם מַעוּטוֹ, וְלֹא יִהְיֶה דָּבָר חָשׁוּב שֶׁעִינוֹ עוֹמֶדֶת, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר.

ה. וּבְכַמָּה יִתְעָרַב דָּבָר הָאֲסוּר, וְיִאֲבֹד בְּעֵצֶם מַעוּטוֹ? בְּשְׁעוֹר שֶׁנִּתְּנוּ חֻמִּים: יֵשׁ דָּבָר שֶׁשְׁעוֹרוֹ בְּשִׂשִׁים, וְיֵשׁ שֶׁשְׁעוֹרוֹ בְּמֵאָה, וְיֵשׁ שֶׁשְׁעוֹרוֹ בְּמֵאֵתִים.

ו. נִמְצָאָה לְמֵד, שֶׁכָּל אֲסוּרִין שֶׁבַתְּוֹרָה - בֵּין אֲסוּרֵי מִלְּקוֹת, בֵּין אֲסוּרֵי כֶּרֶת, בֵּין אֲסוּרֵי הִנֵּה, שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּמֵאֲכָל הַמִּתֵּר - מִין בְּשִׂיאָנוּ מִינוֹ, בְּנוֹתָן טַעַם; מִין בְּמִינוֹ שְׂאִי אֲפָשֶׁר לְעַמֵּד עַל הַטַּעַם, שְׁעוֹרוֹ בְּשִׂשִׁים אוֹ בְּמֵאָה אוֹ בְּמֵאֵתִים; חוּץ מִיֵּין נֶסֶף, מִפְּנֵי חֲמִרַת עֲבוּדָה זָרָה, וְחוּץ מִטָּבֵל, שֶׁהָיָה אֲפָשֶׁר לְחַקְנוּ; וּמִפְּנֵי זֶה, אוֹסְרִין בְּמִינֵן בְּכָל שֶׁהֵן, וְשִׂלֹא בְּמִינֵן, בְּנוֹתָן טַעַם בְּשִׂאֵר הָאֲסוּרִין.

ז. בִּיצָד? טַפַּת יֵין נֶסֶף שֶׁנִּפְּלָה עָלֶיהָ כְּמָה חֲבִיּוֹת שֶׁל יֵין - הַכֹּל אֲסוּר, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר; וְכֵן כּוֹס שֶׁל יֵין טָבֵל שֶׁנִּתְעָרַב בְּחֲבִיּוֹת - הַכֹּל טָבֵל, עַד שִׁיִּפְרִישׁ תְּרוּמָה וּמִעֲשָׂרוֹת הָרִאשִׁיּוֹן לַתַּעֲרֹכֶת כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר בְּמִקּוֹמוֹ.

ח. פְּרוֹת שְׂבִיעִית - אֵף עַל פִּי שֶׁאִם נִתְעָרְבוּ בְּמִינֵן בְּכָל שְׂהוּא, וְשִׂלֹא בְּמִינֵן בְּנוֹתָן טַעַם - אֵינֵן בְּכָלֵל אֲסוּרֵי תּוֹרָה; שְׂאִין אוֹתָהּ הַתַּעֲרֹכֶת אֲסוּרָה, אֲלֵא חֵיב לֵאכֹל כָּל הַתַּעֲרֹכֶת בְּקִדְשֶׁת שְׂבִיעִית, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר בְּמִקּוֹמוֹ.

מתר; והוא שיהיה פוגם מתחלה ועד סוף; אבל אם פגם בתחלה, וסופו להשביח, או להשביח בתחלה, אף על פי שסופו לפגם - הרי זה אסור.

כט. ומי יטעם את התערב? אם היה המערב תרומות עם החלין, טועם אותן הכל. אם היה טעם התרומה נפר - הכל מדמע [נתערבות תרומה וחולין]. ובהלכות תרומות יתבאר דין המדמע.

ל. ואם היה בשר בחלב, או גין נסך, וגין ערלה וכלאי הכרם שנפלו לדבש, או בשר שקצים ורמשים שנתבשל עם הירק, וכיוצא בהן - טועם אותן הגוי, וסומכין על פיו. אם אמר: 'אין בו טעם', או שאמר: 'יש בו טעם, ומטעם רע הוא והרי פגמו' - הכל מתר; והוא שלא יהיה סופו להשביח, כמו שבארנו. ואם אין שם גוי לטעם - משערין אותו בשעור, בששים או במאה או במאתים.

לא. עכבר שנפל לשכר או לחמץ - משערין אותו בששים; שאנו חוששין שמא טעמו בשכר ובחמץ משביח. אבל אם נפל לזין או לשמן או לדבש - מתר, ואפילו נתן טעם; מפני שטעמו פוגם - שכל אלו צריכין להיוותן מבשמים, וזה מסריחן ומפסיד טעמן.

לב. גדי שצלה אותו בחלבו, אסור לאכל אפלו מקצה אוננו - שהחלב נבלע באבריו, והוא משביחו ונותן בו טעם. לפיכך, אם היה כחוש ולא היה בו חלב כליות, ולא חלב קרב אלא מעט כאחד מששים - קולף ואוכל, עד שמגיע לחלב. וכן ירף שצלאה בגיד הנשה שבה - קולף ואוכל עד שהוא מגיע לגיד, ומשליכו. וכן בהמה שצלאה שלמה ולא הסיר ממנה לא חוטין ולא קרומות האסורות - קולף ואוכל, וכיון שגייס לדבר אסור, חותכו ומשליכו; שאין בגידין בנותן טעם, כדי לשער בהן.

לג. אין צולין בשר שחוטת עם בשר נבלה או בהמה טמאה בתנור אחד, ואף על פי שאין נוגעין זה בזה; ואם צלאן - הרי זה מתר, ואפלו היתה האסורה שמנה הרבה והמתרת רזה, שהריח אינו אוסר, ואין אוסר אלא עצמו של אסור.

לד. בשר נבלה מליח שנבלל עמו בשר שחוטת - הרי זה נאסר, מפני שתמצית הנבלה נבלעת בגוף בשר השחוטת, ואי אפשר לעמד כאן לא על הטעם ולא על השעור. וכן בשר דג טמא מליח שנבלל עמו דג תפל טהור, נאסר מפני צירו; אבל אם היה המליח טהור והתפל דג טמא - לא נאסר המליח, שהתפל בולע מן המליח. דג טמא שפכשו עם דג טהור - ציר הכל אסור, אלא אם כן היה הטמא אחד ממאתים מן הטהור.

הלכות מאכלות אסורות פ"ק טז

א. כל השעורין האלו שנתנו חכמים בדבר האסור שנתערב במינו המת - בשלא היה הדבר האסור מחמץ או מתבל, או דבר חשוב שהוא עומד כמות שהוא ולא נתערב ונדמע בדבר המת; אבל אם היה מחמץ או מתבל או דבר חשוב - אוסר בכל שהוא.

בשאר אסורין. וכן שמן של גיד הנשה שנפל לקדרה של בשר - משערין אותו בששים, ואין שמן הגיד מן המנין; ואף על פי ששמן גיד הנשה מדבריהם, כמו שבארנו, הואיל וגיד הנשה בריה בפני עצמה, החמירו בו כאסורי תורה. והגיד עצמו - אין משערין בו ואינו אוסר, שאין בגידים בנותן טעם.

יח. אבל כחל [שד הבהמה] שנתבשל עם הבשר - בששים, וכחל מן המנין; הואיל והכחל מדבריהם, כמו שבארנו, הקלו בשעורו.

יט. ביצה שנמצא בה אפרוח, שנשלקה עם ביצים המתרות - אם היתה עם ששים ואחת והיא, הרי הן מתרות; היתה עם ששים בלבד, נאסרו הכל; מפני שהיא בריה בפני עצמה, עשו הכר בה והוסיפו בשעורה.

כ. אבל ביצת עוף טמא שנשלקה עם ביצי עוף טהור, לא אסרה אותן; ואם טרף אלו עם אלו, או שנתערבה ביצת עוף טמא או ביצת טרפה עם ביצים אחרות - שעורן בששים.

כא. ומנין סמכו חכמים על שעור ששים? שהרי המורג מאיל גזיר, והיא הזרוע, אחד מששים משאר האיל; והיא מתבשלת עמו ואינה אוסרת אותו, שנאמר: "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל".

כב. מין במינו ודבר אחר שנתערבו, כגון קדרה שהיה בה חלב אליה וגריסין, ונפל לתוכה חלב הפליות, ונמחה הכל ונעשה גוף אחד - רואין את חלב האליה ואת הגריסין כאילו הם גוף אחד, ומשערין חלב הפליות בגריסין ובאליה; אם היה אחד מששים - מתר, שהרי אי אפשר כאן לעמד על הטעם.

כג. והוא הדין לתרומות שנתערבו לשערן במאה, וכלאי הכרם או ערלה לשער אותן במאתים.

כד. כשמשערין בכל האסורין - בין בששים, בין במאה, בין במאתים - משערין במרק ובתבלין ובכל שיש בקדרה ובמה שבלעה קדרה מאחר שנפל האסור, לפי אמן הדעת; שהרי אי אפשר לעמד על מה שבלעה בצמצום.

כה. אסור לבטל אסורין של תורה, לכתחלה. ואם בטל הרי זה מתר. ואף על פי כן, קנסו אותו חכמים, ואסרו הכל. ויראה לי, שבינן שהוא קנס, אין אוסרין תערבת זו אלא על זה העובר שבטל האסור, אבל לאחרים - הכל מתר.

כו. ביצד? הרי שנפלה סאה של ערלה לתוך מאה סאה, שהרי נאסר הכל - לא יביא מאה סאה אחת ויצרף, כדי שתעלה באחד ומאתים; ואם עבר ועשה כן, הכל מתר. אבל באסור של דבריהם - מבטלין האסור לכתחלה.

כז. ביצד? חלב שנפל לקדרה שיש בה בשר עוף, ונתן טעם בקדרה - מרבה עליו בשר עוף אחר, עד שיבטל הטעם. וכן כל כיוצא בזה.

כח. דבר בארנו, שאם נתן דבר האסור טעמו בדבר המת, נאסר הכל. במה דברים אמורים? בשהשביחו. אבל אם פגם זה האסור למתן והפסיד טעמו, הרי זה

הראשונה בטל ברכ; ואם נפל מן התערכת הראשונה רמון לאֵלף, בלן אסורין; לא נאמר בטל ברכ, אלא להתיר ספק ספקו – שאם יפל מן התערכת השנייה למקום אחר, אינו אוסר. וכן כל פיוצא בזה.

יא. נתפצעו אגוזים אלו שנאסרו בלן מפני אגוז ערלה שביניהן, או נתפרדו הרמונים, ונתפתחו החביות, ונתחתכו הדלועין, ונתפרסו הכפרות אחר שנאסרו – הרי אלו יעלו באחד ומאתים; והוא הדין לחתיכת נבלה שנדוכה בכלל החתיכות ונעשה הכל כמותה, שהיא עולה בששים.

יב. ואסור לפצע [לדסק] האגוזים, ולפרד הרמונים, ולפתח החביות אחר שנאסרו, כדי שיעלו באחד ומאתים – שאין מבטלין אסור לכתחלה; ואם עשה כן, קונסין אותו ואוסרין עליו כמו שבארנו.

יג. שאור של פלאי הכפרם ושל תרומה שנפלו לתוף העסה, לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ, ובשניהן כשיצטרפו כדי לחמץ – אותה עשה אסורה לישראל ומתרת לכהנים. וכן תבלין של תרומה ושל פלאי הכפרם שנפלו לתוף הקדרה, ולא באחד מהם כדי לתבל, ובשניהן כדי לתבל – אותה קדרה אסורה לישראל, שהרי דבר האסור להם תבילה; ומתרת לכהנים.

יד. תבלין שהן שנים או שלשה שמות ממין אחד, או שלשה מינין משם אחד – מצטרפין לתבל ולאסור, וכן לחמץ. ביצד? שאור של חטין ושאור של שעורין – הואיל ושם שאור אחד הוא, אינן כמין ושאינו מינו, אלא הרי הן כמין אחד; ומצטרפין לשער בהן כדי לחמץ בעסה של חטין, אם היה טעם שניהם טעם חטין, או כדי לחמץ בעסה של שעורים, אם היה טעם שניהם טעם שעורים.

טו. שלשה שמות ממין אחד ביצד? כגון כרפס של נהרות וכרפס של אפר וכרפס של גנה – אף על פי שלכל אחד מהן שם בפני עצמו – הואיל והן מין אחד, מצטרפין לתבל.

טז. עשה מחמצת שנפל לתוכה שאור של תרומה או שאור של פלאי הכפרם, וכן קדרה מתבטלת שנפלו לתוכה תבלין של תרומה או של ערלה או של פלאי הכפרם – אם יש בשאור כדי לחמץ אלו היתה העסה מצה, ובתבלין כדי לתבל הקדרה אלו היתה תפלה – הרי הכל אסור; ואם אין בהן כדי לתבל ולחמץ – יעלו בשעורן, תרומה באחד ומאה, וערלה וכלאי הכפרם באחד ומאתים.

יז. התרומה מעלה את הערלה ואת פלאי הכפרם. ביצד? סאה תרומה שנפלה לתשעה ותשעים חליין, ואחר כך נפל לכל [לכל התערובת], חצי סאה של ערלה או של פלאי הכפרם – אין כאן אסור ערלה, ולא אסור פלאי הכפרם; שהרי עלה באחד ומאתים, ואף על פי שמקצת המאתים תרומה.

יח. וכן הערלה וכלאי הכפרם מעלין את התרומה. ביצד? מאה סאה של ערלה או של פלאי הכפרם שנפלו לעשרים אֵלף של חליין, נעשת כל התערבת עשרים אֵלף ומאה;

כ. ביצד? שאור של חטין של תרומה שנפל לתוף עסת חטין של חליין, ויש בו כדי לחמץ – הרי זו העסה בלה מדמע; וכן תבלין של תרומה שנפלו לקדרת חליין, ויש בהן כדי לתבל, והן ממין החליין – הכל מדמע, ואף על פי שהשאור או התבלין אחד מאלף. וכן שאור של פלאי הכפרם לתוף העסה, או תבלין של ערלה לתוף הקדרה – הכל אסור בהניה.

ג. דבר חשוב שהוא אסור במינו בכל שהוא – שבקעה דברים; ואלו הן: אגוזי פרך, ורמוגי בָּדָן [שמות מקומות], וחביות סתומות, וחלפות תרדין [סלק], וקלסי אכרוב, ודלעת יוניית, וכפרות של בעל הבית.

ד. ביצד? רמון אחד מרמוגי בָּדָן שהיה ערלה, ונתערב בכמה אֵלפים רמונים – הכל אסור בהניה; וכן חבית סתומה של יין ערלה או פלאי הכפרם, שנתערבה בכמה אֵלפים חביות סתומות – הכל אסורין בהניה. וכן שאר השבקה דברים.

ה. וכן חתיכה של נבלה, או של בשר בהמה או חיה או עוף או דג הטמאין, שנתערבה בכמה אֵלפים חתיכות – הכל אסור עד שיגביה אותה חתיכה, ואחר כך ישער השאר בששים; שאם לא הגביהה, הרי הדבר האסור עומד ולא נשתנה; והחתיכה חשובה אצלו, שהרי מתפכד בה לפני האורחין.

ו. והוא הדין בחתיכה של בשר בחלב, או של חליין שנשחטו בעזרה, שהרי הן אסורין מדבריהם בהניה, כמו שיתבאר בהלכות שחיטה – אוסרין בכל שהן, עד שיגביה אותן. וכן גיד הנשה שנתבשל עם הגידין או עם הבשר – בזמן שמפירו, מגביהו והשאר מתר, שאין בגידין בנותן טעם. ואם אינו מפירו, הכל אסור; מפני שהוא בריה בפני עצמו, הרי הוא חשוב ואסור בכל שהוא.

ז. וכן כל בעלי חיים, חשובין הן ואינן בטלין; לפיכך, שור הנסקל שנתערב באלף שורים, ועגלה ערופה באלף עגלות, או צפור מצרע השחוטה באלף צפורים, או פטר חמור באלף חמורים – בלן אסורין בהניה. אבל שאר הדברים – אף על פי שדורפן למנות, הרי אלו עולין בשעורן.

ח. ביצד? אגדה של ירק מפלאי הכפרם שנתערבה במאתים אגדות, או אתרוג של ערלה שנתערב במאתים אתרוגין – הכל מתר. וכן כל פיוצא בזה.

ט. יראה לי, שכל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מן המקומות, כגון אגוזי פרך ורמוגי בָּדָן בארץ ישראל באותן הזמנים – שהוא אסור בכל שהוא, לפי חשיבותו באותו מקום ובאותו זמן; ולא הזכירו אלו, אלא שהן אוסרין בכל שהן בכל מקום, והוא הדין לכל פיוצא בהן בשאר מקומות. ודבר ברור הוא שכל אסורין האלו מדבריהם.

י. נפל רמון אחד מן התערכת הזאת, לשני רמונים אחרים מרמוגי בָּדָן, ונפל מן השלשה רמון אחד לרמונים אחרים – הרי אלו האחרים מתרין, שהרי הרמון של תערכת

והמשקין שלהן יקברו, מפני שאי אפשר לשרף המשקין. כח. זין שנתנסף לעבודה זרה שנתערב עם היין - הכל אסור בהנאה בכל שהוא, כמו שאמרנו. במה דברים אמורים? בשהורק היין המתערב על טפה של יין נסף; אבל אם ערה יין נסף מצלצול [כלי] קטן לתוך הבור של יין - אפילו ערה כל היום בלוי, ראשון ראשון בטל. ערה מן החבית - בין שערה מן המתערב לאסור, או מן האסור למתערב - הכל אסור, מפני שהעמוד היורד מפי החבית גדול.

כט. נתערב סתם יינם ביין - הרי זה אוסר בכל שהוא, בשתייה; וימכר בלוי לגויים, ולוקח דמי היין האסור שבו ומשליכו לים המלח, ויהנה בשאר המעות. וכן אם נתערבה חבית של יין נסף בין החביות - הכל אסורין בשתייה, ומתירין בהנאה; ויוליף דמי אותה חבית לים המלח, כשימכר הכל לגוי. וכן בחבית של סתם יינם.

ל. מים שנתערבו ביין, או יין במים - בנותן טעם, מפני שהן מין בשאינו מינו. במה דברים אמורים? בשנפול המשקה המתערב לתוך המשקה האסור; אבל אם נפל המשקה האסור לתוך המשקה המתערב - ראשון ראשון בטל; והוא שיוורק מצלצול קטן, שהיה מריק ויורד מעט מעט. והיאך יהיו המים אסורין? כגון שהיו נעבדין, או תקרבת עבודה זרה.

לא. בור של יין שנפל לתוכו קיתון של מים תחלה, ואחר כך נפל לתוכו יין נסף - רואין את יין ההתערב באלו אינו, והמים שנפלו משערין בהן עם יין נסף; אם ראוין לבטל טעם אותו יין נסף - הרי המים רכין עליו ומבטלין אותו, והרי הכל מתערב.

לב. יין נסף שנפל על הענבים - ידיחן, והן מתרות באכילה; ואם היו מבקעות - בין שהיה היין יושן, בין שהיה חדש - אם נתן טעם בענבים, הרי אלו אסורות בהנאה; ואם לאו, הרי אלו מתרות באכילה.

לג. נפל על גבי תאנים - הרי אלו מתרות, מפני שהיין פוגם בטעם התאנים.

לד. יין נסף שנפל על החטים - הרי אלו אסורות באכילה, ומתרות בהנאה. ולא ימכרם לגוי, שמא יחזר וימכרם לישראל. אלא כיצד עושה? טוחן אותן, ועושה מהן פת, ומוכרה לגויים שלא בפני ישראל, כדי שלא יקחו אותה ישראל מן הגוי - שהרי פת גויים אסורה, כמו שיתבאר. ולמה אין בודקין את החטים בנותן טעם? מפני שהן שואבות, והיין נבלע בהן.

לה. יין נסף שהחמיץ, ונפל לתוך חמץ שחר - אוסר בכל שהוא, מפני שהוא במינו; ששניהן חמץ הן. וזין שנתערב עם החמץ, בין שנפל חמץ ליין בין שנפל יין לחמץ - משערין אותו בנותן טעם.

יום שישי ח' אלול ה'תשס"ט

הלכות מאכלות אסורות פרק יז

א. קדרה של חרש שנתבשל בה בשר נבלה או בשר שקצים ורמשים - לא יבשל בה בשר שחוטה באותו היום.

ואחר כך נפל לכל, מאתים סאה וסאה של תרומה - הרי הכל מתערב; ותעלה התרומה באחד ומאה, ואף על פי שמקצת המאה המעלין אותה ערלה או כלאי הכרם.

יט. וכן הערלה מעלה את כלאי הכרם, וכלאי הכרם את הערלה, וכלאי הכרם את כלאי הכרם, והערלה את הערלה. כיצד? מאתים סאה של ערלה או של כלאי הכרם שנפלו לארבעים אלף חלין, ואחר כך נפל לכל, מאתים סאה וסאה של ערלה או של כלאי הכרם - הכל מתערב; שפיון שבטל האסור שנפל תחלה, נעשה הכל כחלין המתירין.

כ. בגד שצבעו בקלפי ערלה, ישראל; נתערב באחרים, יעלה באחד ומאתים. תבשיל שבשלו בקלפי ערלה, ופת שאפיה בקלפי ערלה או בכלאי הכרם - ישראל; התבשיל והפת, שהרי הנתנו נפרת בהן; נתערבו באחרים, יעלו באחד ומאתים.

כא. וכן בגד שארג בו מלא הסיט [שישית וזר] שצבעו בערלה, ואין ידוע איזה הוא - יעלה באחד ומאתים. נתערבו סמני ערלה בסמני התר - יעלו באחד ומאתים; מי צבע במי צבע - יבטל ברב.

כב. תנור שהסיקו בקלפי ערלה ובכלאי הכרם, בין חדש בין ישן - יוצן, ואחר כך יחם אותו בעצי התר; ואם בשל בו קדם שיוצן, בין פת בין תבשיל - הרי זה אסור בהנאה; יש שבת עצי אסור בפת או בתבשיל. גרף את כל האש, ואחר כך בשל או אפה בחמו של תנור - הרי זה מתערב, שהרי עצי אסור הלכו להם.

כג. קערות וכוסות וקדרות וצלוחיות שבשולן היוצן בקלפי ערלה - הרי אלו אסורין בהנאה, שהרי דבר האסור בהנאה עשה אותן חרש.

כד. פת שבשלה על גבי גחלים של עצי ערלה, מתרת; כיון שנעשו גחלים - הלך אסורן, אף על פי שהן בוצרות. קדרה שבשלה אותה בקלפי ערלה או בכלאי הכרם, ובצעי התר - הרי התבשיל אסור, ואף על פי שזה וזה גורם; שבשעה שנתבשלה מחמת עצי אסור, עדין לא באו עצי התר; ונמצא מקצת הבשול בעצי התר ומקצתו באסור. כה. נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות, וכן ערוגה של כלאי הכרם בערוגות - הרי זה לוקט לכתחלה מן הכל: אם היתה נטיעה במאתים נטיעות, וערוגה במאתים ערוגות - הרי כל הנלקט מתערב; ואם היו בפחות מזה, הרי כל הנלקט אסור. ולמה התירו לו ללקט לכתחלה, והיה מן הדין שאסורין לו הכל עד שיתירין ויוציא הנטיעה והערוגה האסורה? שהדבר חזק, שאין אדם אוסר פרמו בנטיעה אחת, ואלו היה יודע היה מוציאה.

כו. המעמיד גבינה בשורף פגי ערלה, או בקבת תקרבת עבודה זרה, או בחמץ יין של גויים - הרי זו אסורה בהנאה; אף על פי שהוא מין בשאינו מינו, ואף על פי שהוא כל שהוא - שהרי הדבר האסור הוא הנפר, והוא שעשה אותה גבינה.

כז. הערלה וכלאי הכרם, דין הפרות שלהן שישורפו;

ח. סכין ששחט בה טרפה - לא ישחט בה עד שידחה, אפלו בצונן; או מקנחה בכליות של בגדים.

ט. ויש שם דברים אחרים, אסרו אותן חכמים; ואף על פי שאין לאסורן עקר מן התורה, גזרו עליהן כדי להתרחק מן הגוים - עד שלא יתערכו בהם ישראל, ויבואו לידי חתנות; ואלו הן: אסרו לשחות עמהן, ואפלו במקום שאין לחש לזין נסף; ואסרו לאכל פתן או בשוליהן, ואפלו במקום שאין לחש לגעוליהן.

י. ביצד? לא ישתה אדם במסכה של גוים, ואף על פי שהוא זין מבשל שאינו נאסר, או שהיה השותה מבטיל לבדו; ואם היה רב המסכה ישראל, מתר. ואין שותין שכו שלקח שעושין מן התמרים והתאנים וכיוצא בהן; ואינו אסור אלא במקום מכירתו, אבל אם הביא השכר לביתו ושתהו שם, מתר; שעקר הגזרה, שמא יסעד אצלן.

יא. זין תפוחים וזין רמונים וכיוצא בהן, מתר לשותתן בכל מקום; דבר שאינו מצוי - לא גזרו עליו. זין צמוקים, הרי הוא כזין ומתנסף.

יב. אף על פי שאסרו פת גוים, יש מקומות שמקלין בדבר ולוקחין פת מן הנחתום הגוי, במקום שאין שם נחתום ישראל; ובשדה, מפני שהיא שעת הדחק. אבל פת בעלי בתים, אין שם מי שמורה בה להקל; שעקר הגזרה משום חתנות, ואם יאכל פת בעלי בתים, יבוא לסעד אצלן.

יג. הדליק הגוי את התנור ואפה בו ישראל, או שהדליק ישראל ואפה גוי, או שהדליק הגוי ואפה הגוי ויבא ישראל ונער האש מעט או כבשו לאש - הואיל ונשתתף במלאכת הפת, הרי זו מתרת; ואפלו לא נרק אלא עץ לתוך התנור - התיר כל הפת שבו, שאין הדבר אלא להיות הפך שהפת שלקח אסורה.

יד. גוי שבשל לנו זין או חלב או דבש או פרישין [סוג פרי], וכיוצא באלו מכל דבר הנאכל כמות שהוא חי - הרי אלו מתרין. ולא גזרו אלא על דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי, כגון בשר ודג תפל וביצה וירקות; אם בשלן הגוי מתחלה ועד סוף, ולא נשתתף ישראל עמו בבשולן - הרי אלו אסורין, משום בשולי גוים.

טו. במה דברים אמורים? בדבר שהוא עולה על שלחן מלכים לאכל בו את הפת, כגון בשר וביצים ודגים וכיוצא בהן; אבל דבר שאינו עולה על שלחן מלכים לאכל בו את הפת, כגון תורמוסין ששלקו אותן גוים - אף על פי שאינן נאכלין חיין, הרי אלו מתרין. וכן כל פיוצא בהן; שעקר הגזרה משום חתנות, שלא יזמנו הגוי אצלו בסעודה, ודבר שאינו עולה על שלחן מלכים לאכל בו את הפת, אין אדם מזמן את חברו עליו.

טז. דגים קטנים שמלחן ישראל או גוי, הרי הן כמו שנתבשרו מקצת בשול; ואם צלן גוי אחר פן, מתרין. וכל שבשלו ישראל מעט בשולו, בין בתחלה בין בסוף - מתר; לפיכך, אם הניח הגוי בשר או קדרה על גבי האש והספך

ואם בשל בה מין בשר, התבשיל אסור; בשל בה מין אחר, בנותן טעם.

ב. ולא אסרה תורה אלא קדרה בת יומה בלבד, הואיל ועדין לא נפגם השמן שנבלע בקדרה; ומדברי סופרים, לא יבשל בה לעולם. לפיכך אין לוקחין כלי חרש ישנים מן הגוים שנשתמשו בהן בחמין, כגון קדרות וקערות, לעולם, ואפלו היו שועין באבר; ואם לקח, ובשל בהן מיום שני והלאה - התבשיל מתר.

ג. הלוקח כלי תשמיש סעודה מן הגוים, מפלי מתכות וכלי זכוכית - דברים שלא נשתמש בהן כל עקר - מטבילן במי מקוה, ואחר כך יהיו מתרין לאכל בהם ולשתות. ודברים שנשתמש בהן על ידי צונן, כגון כוסות וצלוחיות וקיתונות - מדיחן ומטבילן, והן מתרין. ודברים שנשתמש בהם על ידי חמין, כגון יורות וקמקמוסין ומחמי חמין - מגעילן ומטבילן, והן מתרין. ודברים שנשתמש בהן על ידי האור, כגון שפודין ואספלאות - מלבנן באור עד שתנשר קלפתן, ומטבילן והן מתרין.

ד. ביצד מגעילן? נותן יורה [סיד] קטנה לתוך יורה גדולה, וממלא עליה מים עד שיצופו על הקטנה, ומרתיחה יפה יפה; ואם היתה יורה גדולה - מקיף על שפתה בצק או טיט, וממלאה מים עד שיצופו המים על שפתה, ומרתיח. וכלן שנשתמש בהן עד שלא הרתיח, או עד שלא הדית, ועד שלא הלבין, ועד שלא הטביל - מתר; שכל השמן שבהן נותן טעם לפגם הוא, כמו שבארנו.

ה. טבילה זו שמטבילין כלי הסעודה הנלקחין מן הגוים, ואחר כך יתרו לאכילה ושתיה - אינן לענין טמאה וטהרה, אלא מדברי סופרים. ורמז לה - "כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהרו"; ומפי השמועה למדו, שאינו מדבר אלא בטהרתן מידי געולי גוים, לא מידי טמאה; שאין לה טמאה שאינה עולה אלא על ידי האש; וכל הטמאים בטבילה עולין משמאמת; וטמאת מת, בהזיה וטבילה. ואין שם אש כלל אלא לענין געולי גוים. וכיון שכתוב "וטהרו", אמרו חכמים: 'הוסף לו טהרה אחר עבירתו באש להתירו מגעולי גוים'.

ו. לא חיבו בטבילה זו, אלא כלי מתכות של סעודה הנלקחין מן הגוים; אבל השואל מן הגוים, או שמשכן הגוי אצלו כלי מתכות - מדיח או מרתיח או מלבן, ואינו צריך להטביל. וכן אם לקח כלי עץ או כלי אבנים - מדיח או מרתיח, ואינו צריך להטביל. וכן כלי חרש החדשים, אינו צריך להטביל; אבל השועים באבר, הרי הן בכלי מתכות וצריכין טבילה.

ז. הלוקח סכין מן הגוים - מלבנה באור [באש], או משחיתה ברחים שלה. ואם היתה סכין יפה שאין בה פגיונות - די לו אם נעצה בקרקע קשה עשרה פעמים, ואוכל בה צנן [דבר חריף]; ואם היו בה פגיונות, או שהיתה יפה ורצה לאכל בה חמין או לשחט בה - מלבנה או משחיתה פלה. שחט בה קדם שיטהרנה, מדיח מקום השחיטה; ואם קלף, הרי זה משבח.

שאינו בן דעת. במה דברים אמורים? בשעשה מעצמו; אבל להאכילו בידים - אסור, ואפלו דברים שאסורין מדברי סופרים. וכן אסור להרגילו בחלול שבת ומועד, ואפלו בדברים שהן משום שבות.

כח. אף על פי שאין בית דין מצוין להפריש את הקטן, מצוה על אביו לגער בו ולהפרישו - כדי לחנכו בקדושה ופרישה, שנאמר: "חנך לגער על פי דרכו" וגו'.

כט. ואסרו חכמים מאכלות ומשקין שנפשו רב בני אדם קהה מהן, כגון מאכלות ומשקין שנתערב בהן קיא או צואה ולחה סרוחה וכיוצא בהן; וכן אסרו לאכל ולשתות בכלים הצואים שנפשו של אדם מתאוננת מהן, כגון כלי בית הפסא וכלי זכוכית של ספרין [מקווי דם] שגורעין בהן את הדם וכיוצא בהן;

ל. וכן אסרו לאכל בידים מזומות, ועל גבי כלים מלכלכין; שכל דברים אלו, בכלל "אל תשקצו את נפשתיכם". והאוכל מאכלות אלו, מפין אותו מפת מרדות. **לא.** וכן אסור לאדם שישיטה את נקביו כלל, בין גדולים בין קטנים; וכל המשיחה נקביו - הרי זה בכלל משקץ נפשו, יתר על חלאים רעים שביא על עצמו, ויתחייב בנפשו. אלא ראוי לו להרגיל עצמו בעתים מזומנים, כדי שלא יתרחק בפני בני אדם, ולא ישקץ נפשו.

לב. וכל הנזהר בדברים אלו - מביא קדושה וטהרה יתרה לנפשו, וממרק נפשו לשם הקדוש ברוך הוא, שנאמר: "והתקדשתם והייתם קדשים, כי קדוש אני".

ברוך רחמנא דסייען

הלכות שחיטה

יש בכללן חמש מצוות - שלש מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשחט ואחר כך יאכל; (ב) שלא לשחט אותו ואת בנו ביום אחד; (ג) לכסות דם חיה ועוף; (ד) שלא לקח האם על הבנים; (ה) לשלח האם, אם לקחה על הבנים. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות שחיטה פרק א

א. מצוות עשה שישחט מי שרצה לאכל בשר בהמה חיה ועוף, ואחר כך יאכל, שנאמר: "וזבחתי מבקרך ומצאנך", ונאמר בכבור בעל מום: "אף כאשר יאכל את הצבי ואת האיל, בן תאכלנו" - הא למדת, שחיה בהמה לעגלן שחיטה; ובעוף הוא אומר: "אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל - ושפך את דמו", מלמד ששפיכת דם העוף כשפיכת דם החיה.

ב. והלכות שחיטה בכללן, אחת היא. לפיכך, השוחט בהמה או חיה או עוף מבקר תחלה: 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על השחיטה'; ואם לא ברוך, בין בשוגג בין במזיד - הבשר מתר. ואסור לאכל מן השחטה, כל זמן שהיא מפרקסת. והאוכל ממנה קדם שתצא נפשה -

ישראל בבשר והגיס בקדרה, או שהניח ישראל וגמר הגוי - הרי זה מתר.

יז. דג שמלחו גוי, ופרות שעשנו, עד שהכשירן לאכילה - הרי אלו מתרין; מליח אינו כרותח בגזרה זו, והמעשן אינו כמבשל. וכן קליות של גויים - מתרין, ולא גזרו עליהן; שאין אדם מזמן חבירו על הקליות.

יח. פולין ואפונין ועדישים וכיוצא בהן, ששולקין אותן הגויים ומוכרין אותן - אסורין משום בשולי גויים, במקום שעולין על שלחן מלכים משום פרפרת; ומשום געולי גויים, בכל מקום, שמא יבשלו אותן עם הבשר, או בקדרה שבשלו בה בשר. וכן הספגנין שקולין אותן הגויים בשמן, אסורין אף משום געולי גויים.

יט. גוי שבשל ולא נתפון לבשול, הרי זה מתר. כיצד? גוי שהצית אור באגס כדי להעביר החציר, ונתבשלו בו חגבים - הרי אלו מתרין, ואפלו במקום שהן עולין על שלחן מלכים משום פרפרת; וכן אם חרף הראש להעביר השער - מתר לאכל מן הדלדולין ומן ראשי אוננים שנצלו בשעת חריכה.

כ. תמרים ששלקו אותן גויים - אם היו מתוקין מתחלתן, הרי אלו מתרין; ואם היו מרין ומתקן הבשול, הרי אלו אסורין; היו בינוניים, הרי אלו אסורין.

כא. קלי של עדשים שלשו בין במים בין בחמץ, הרי זה אסור; אבל קלי של חטים ושעורים שלשין אותן במים, הרי זה מתר.

כב. שמן של גויים, מתר; ומי שאוסרו - הרי זה עומד בחטא גדול, מפני שהמרה על פי בית דין שהתירוהו; ואפלו נתבשל השמן, הרי זה מתר; ואינו נאסר לא מפני בשולי גויים, מפני שנאכל כמות שהוא חי, ולא מפני געולי גויים, מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו. **כג.** וכן דבש של גויים שנתבשל, ועשו ממנו מיני מתיקה - מתר מטעם זה.

כד. בספן [פסולת תמרים] של גויים שהוחמו חמין, בין ביורה גדולה בין ביורה קטנה - מתר, מפני שנותן טעם לפגם הוא. וכן כבשין שאין דרכן לתת לתוכן חמץ או יין, או זיתים הכבושין, וחגבים הכבושין שבאין מן האוצר - מתרין. אבל חגבים וכבשים שמוזלפין עליהן יין, אסורין; וכן אם היו מוזלפין עליהן חמץ, ואפלו חמץ שכר - אסורין.

כה. ומפני מה אסרו חמץ שכר של גויים? מפני שמשליכין לתוכו שמרי יין; לפיכך הנלקח מן האוצר, מתר.

כו. המוריס [שמן דג] - במקום שדרכן לתת לתוכו יין, אסור; ואם היה היין יקר מן המוריס, מתר. וכזה מורין בכל דבר שחוששין לו שמא יערבו בו הגויים דבר אסור - שאין אדם מערב הקר בזה, שהרי מפסיד; אבל מערב הזול בקר, כדי להשתכר.

כז. קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות, או שעשה מלאכה בשבת - אין בית דין מצוין עליו להפרישו, לפי

שחיטתו פסולה. קנה שהיה חציו פסוק [פגום], ושחט על מקום החתוך מעט והשלימו לרב - בין שהתחיל לשחט במקום השלם ופגע בחתך, בין שהכניס את הסכין בחתך והשלימו לרב - שחיטתו כשרה.

יב. כל השוחט, צריך לבדק הסימנים לאחר השחיטה; ואם לא בדק, ונתפך הראש קדם שיבדק - הרי זו גבלה, ואפלו היה השוחט זרוי ומהיר;

יג. שכל בהמה בחייה אסורה, עד שיודע בודאי שנסחטה שחיטה כשרה.

יד. ובאיזה דבר שוחטין? בכל, בין בספין של מתכת, בין בצר [אבן מחודדת], בין בזכוכית, בין בקרומית [צד] של קנה האגס, וכיוצא בהן מדברים החותכין; והוא, שיהיה פיה חד ולא יהיה בה פגם; אבל אם היה כמו תלם [שקע] בחדו של דבר ששוחטין בו, ואפלו היה התלם קטן ביותר - שחיטתו פסולה.

טו. היה התלם מרוח אחת, לא ישחט בה; ואם שחט דרך הרוח שאין הפגימה נכרת בה, שחיטתו כשרה.

טז. כיצד? ספין שתבדק בהולכה, ולא תרגיש שיש בה פגם, וכשתחזיר אותה בהבאה, תרגיש שיש בה פגם - אם שחט בה דרך הולכה ולא הביא, שחיטתו כשרה; ואם הביא, שחיטתו פסולה.

יז. ספין שהיא עולה ויורדת כנחש, ואין בה פגם - שוחטין בה לכתחלה. וספין שפיה חלק, ואינה חדה - הואיל ואין בה פגם, שוחטין בה; ואף על פי שהוליק והביא בה כל היום עד ששחטה - שחיטתו כשרה.

יח. וספין חדה שהשתנה, והרי אינה חלקה אלא מגעה כמגע ראש השבלת שהוא מסתבך באצבע - הואיל ואין בה פגם, שוחטין בה.

יט. התולש קנה, או שן, או שקצץ צר, או צפרן, והרי הן חדין ואין בהן פגם - שוחטין בהן. ואם נעצן בפרקע, לא ישחט בהן כשהן נעוצין; ואם שחט, שחיטתו כשרה.

כ. שחט בהן כשהן מחברין מתחלת ברייתן, קדם שיעקר אותן - שחיטתו פסולה, ואף על פי שאין בהן פגם.

כא. לקח לחי בהמה שיש בו שנים חדין, ושחט בהן - שחיטתו פסולה, מפני שהן כמגל; אבל בשן אחת הקבועה בלחי - שוחט בה לכתחלה, ואף על פי שהיא קבועה בו.

כב. לבן הספין באור, ושחט בה - שחיטתו כשרה. ספין שצדה אחד מגל, וצדה השני יפה - לא ישחט בצד היפה לכתחלה; וגירה, שמא ישחט בצד האחר. ואם שחט - הואיל ובצד היפה שחט, שחיטתו כשרה.

כג. השוחט צריך שיבדק הספין בחדה, ומצד זה ומצד זה. וכיצד בודקה? מוליכה ומביאה על בשר אצבעו, ומוליכה ומביאה על צפרנו, משלש ורוחתייה, שהם פיה ושני צדדין - כדי שלא יהיה בה פגם כלל; ואחר כך ישחט בה.

כד. וצריך לבדק בן אחר השחיטה - שאם מצא בה פגם אחר השחיטה, הרי זו ספק גבלה; שמא בעור נפגמה,

עובר בלא תעשה, והרי הוא בכלל "לא תאכלו על הדם"; ואינו לוקה. ומתיר לחתוך ממנה אחר שחיטה קדם שתצא נפשה, ומלחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה, ומניחו עד שתמות; ואחר כך יאכלנו.

ג. דגים וחסידים - אינן צריכין שחיטה, אלא אספתן היא המפתרת אותן; הרי הוא אומר: "הצאן ובקר ושחט להם, ומצא להם; אם את כל דגי הים יאסף להם, ומצא להם" - אספת דגים כשחיטת בקר וצאן; ובחסידים נאמר: "אסף החסיל", באספה לבדה. לפיכך אם מתו מאליהן בתוך המים, מתרין; ומתיר לאכלן חיים.

ד. זביחה זו האמורה בתורה סתם - צריך לפרש אותה, ולידע באיזה מקום מן הבהמה שוחטין, וכמה הוא שיעור השחיטה, ובאיזה דבר שוחטין, ומתי שוחטין, והיכן שוחטין, וכיצד שוחטין, ומה הם הדברים המפסידין את השחיטה, ומי הוא השוחט. ועל כל הדברים האלו, צונו בתורה ואמר: "וזכחת מבקרך ומצאנך באשר צויתך - ואכלת בשעריך", שכל הדברים האלו על פה צוה בהן, כשאר תורה שבעל פה, שהיא הנקראת 'מצוה', כמו שבארנו בתחלת חבור זה.

ה. מקום השחיטה מן המי - הוא הצואר, וכל הצואר פשוט לשחיטה. כיצד? בושט - מתחלת המקום שפשוטותיו אותו מתקבץ, עד מקום שישעיר ויתחיל להיות פרוצין פרוצין [מחוספס] ככרש - זה הוא מקום השחיטה בושט.

ו. שחט למעלה ממקום זה, וזה הוא הנקרא 'תרפץ הושט', או למטה ממקום זה, והוא מתחלת בני מעים - שחיטתו פסולה. ושעור תרפץ הושט שאינו ראוי לשחיטה למעלה - בבהמה וחייה, כדי שיאחז בשתי אצבעותיו; ובעוף, הכל לפי גדלו וקטנו.

ז. ואיזה הוא מקום שחיטה בקנה? משפוי כובע ולמטה, עד ראש כנף הראה כשתמשוף בהמה צוארה לרעות - זה הוא מקום השחיטה בקנה. וכל שפגגד המקום הזה מבחוץ, נקרא 'צואר'.

ח. אנסה הבהמה עצמה ומשכה צוארה הרבה, או שאגס השוחט את הסימנים ומשכן למעלה, ושחט במקום שחיטה בצואר, ונמצאת השחיטה בקנה או בושט שלא במקום שחיטה - הרי זו ספק גבלה.

ט. וצריך השוחט שישחט באמצע הצואר; ואם שחט מן הצדדין, שחיטתו כשרה. וכמה הוא שיעור השחיטה? שני הסימנים שהן הקנה והושט - השחיטה המעלה שיתחכו שניהן בין בבהמה בין בעוף, ולזה יתפנו השוחט; ואם שחט רב אחד מהן בעוף, ורב השנים בבהמה ובחיה - שחיטתו כשרה.

י. שחט האחד בלו וחצי השני, בבהמה - שחיטתו פסולה. רבו של זה ורבו של זה - אף על פי שלא שחט מכל אחד מהן אלא יתר על חציו כחוט השערה, הרי זו כשרה; כיון ששחט יתר על חציו במשהו, רבו הוא.

יא. שחט חציו של זה וחציו של זה - אפלו בעוף,

מים הוא זה, ונראה במקריב למים; ולא ישחט לכלי מלא מים, שמא יאמרו: 'לצורה שתראה בתוך המים שחט'. ולא ישחט לא לתוך הכלים, ולא לתוך הגמה - שכן דרך עובדי עבודה זרה. ואם שחט, שחיטתו כשרה.

ו. שוחטין לכלי מלא מים עכורין, שאין הצורה נראית בהן. וכן שוחט חוץ לגמה, והדם יורד לגמה; ובשוק לא יעשה כן, שמא יחקה את המינים; ואם שחט לגמה בשוק - אסור לאכל משחיטתו עד שיבדקו אחריו, שמא מין הוא. ומתיר לשחט על דפן הספינה, והדם שותת על הדפן ויורד למים; ומתיר לשחט על גבי הכלים.

ז. כיצד שוחטין? מותח הצואר, ומוליך הספין ומביאה עד ששוחט; בין שהיתה הבהמה רבוצה בין שהיתה עומדת, ואחז בערפה והספין בידו מלמטה ושחט - הרי זו כשרה.

ח. נעץ את הספין בכחל והעביר הצואר עליה עד שנשחט, שחיטתו כשרה - והוא שיהיה צואר הבהמה למטה, וספין למעלה; שאם היה צואר הבהמה למעלה מן הספין הנעוצה - שמא תרד הבהמה בכבד גופה, ותחתך בלא הולכה והבאה, ואין זו שחיטה, כמו שיתבאר. לפיכך, אם היה עוף - בין שהיה צוארו למעלה מן הספין הנעוצה, או למטה ממנה, שחיטתו כשרה.

ט. השוחט והוליד את הספין ולא הביאה, או הביאה ולא הולכה, ושחטה - שחיטתו כשרה; הוליד והביא עד שחתך הראש והתיזו - שחיטתו כשרה. הוליד ולא הביא, או הביא ולא הוליד, והתיז את הראש בהולכה בלבד, או בהבאה בלבד - אם יש בספין כמלא שני צוארין מצוארי הנשחט, שחיטתו כשרה; ואם לאו, שחיטתו פסולה. שחט שני ראשים כאחד, שחיטתו כשרה.

י. שנים שאחזו בספין, אפלו אחד מצד זה ושני מצד אחר כנגדו, ושחטו - שחיטתן כשרה. וכן שנים שאחזו שני ספינים, ושחטו כאחד בשני מקומות בצואר - שחיטתן כשרה; ואפלו שחט זה הושט בלבד או רבו, והשני שחט במקום אחר הקנה או רבו - הרי שחיטה זו כשרה, ואף על פי שאין השחיטה בלה במקום אחד. וכן שחיטה העשויה בקולמוס, ושחיטה העשויה כמסרק - כשרה.

יא. אין שחיטת החלין צריכה פונה; אלא אפלו שחט כמתעסק, או דרך שחוק, או שזרק ספין לנעצה בפחל ושחטה בהליכתה - הואיל והשחיטה כראוי במקומה ושעורה, הרי זו כשרה.

יב. לפיכך, חרש או שוטה או קטן, או שכור שנתבלבלה דעתו, ומי שאחזתו רוח רעה, ששחטו ואחרים רואין אותו שהשחיטה בתקנה - הרי זו כשרה. אבל ספין שנפלה ושחטה - אף על פי ששחטה בדרך, הרי זו פסולה, שנאמר: "וזבחת" - עד שיהיה הזבחת אדם, ואף על פי שאינו מתכוון לשחיטה.

יג. גלגל של אבן או של עץ שהיתה הספין קבוצה בו, וסבב אדם את הגלגל, ושם צואר העוף או הבהמה כנגדו עד שנשחט בסביבת הגלגל - הרי זו כשרה. ואם המים

וכששחט הסימנים בספין פגומה שחט. לפיכך, השוחט בהמות רבות או עופות רבים, צריך לבדק בין כל אחת ואחת; שאם לא בדק, ובדק באחרונה ונמצאת הספין פגומה - הפל ספק בבלות, ואפלו הראשונה.

כה. בדק הספין ושחט בה, ולא בדקה אחר שחיטה, ושבר בה עצם או עץ וכיוצא בהן, ואחר כך בדקה ומצאה פגומה - שחיטתו כשרה, שחוקת הספין שנפגמה בדבר קשה ששבר בה; וכן אם פשע בה ולא בדקה, או שאבדה הספין עד שלא יבדק - שחיטתו כשרה.

כו. כל טבח שלא בדק הספין שלו ששוחט בה לפני חכם, ושחט בה לעצמו - בודקין אותה: אם נמצאת יפה ובדוקה - מנדין אותה, לפי שסומך על עצמו פעם אחרת, ותהיה פגומה, וישחט בה; ואם נמצאת פגומה - מעבירין אותה, ומכריזין על כל בשר ששחט שהוא טרפה.

כז. כמה הוא ארץ הספין ששוחט בה? כל שהוא; והוא שלא יהיה דבר דק שנוקב ואינו שוחט, כמו ראש האזמל הקטן וכיוצא בו.

כח. ומתי שוחטין? בכל זמן, בין ביום בין בלילה; והוא שתהיה אבוקה עמו, כדי שידאג מה יעשה; ואם שחט באפלה, שחיטתו כשרה.

כט. השוחט ביום הכפורים או בשבת בשוגג - אף על פי שאלו היה מזיד, היה מתחייב בנפשו או מתחייב מלקות על יום הכפורים - שחיטתו כשרה.

הלכות שחיטה פרק ב

א. בכל מקום מתיר לשחט, חוץ מן העורה; שאין שוחטין בעורה אלא קדשי מזבח בלבד; אבל החלין - אסור לשחטן בעורה, בין בהמה בין חיה בין עוף. וכן הוא אומר בבשר תאנה: "כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה'" - ה' למדת, שאין שוחטין בשר תאנה, אלא חוץ למקום אשר יבחר ה'.

ב. וזה שנשחט חוץ למקום, הוא שמתיר לאכלו בכל השערים. אבל השוחט חלין בעורה - אותו הבשר טהור, ואסור בהנהגה כבשר בחלב וכיוצא בו; וקורבין אותו, ואפרו אסור; אפלו שחט לרפואה, או לאכילת גוים, או להאכיל לכלבים. אבל הנוחר בעורה, והמעקר, וגוי ששחט, והשוחט ונמצאת טרפה, והשוחט בהמה חיה ועוף השמאין בעורה - הרי אלו פלן מתירין בהנהגה.

ג. ולא בהמה וחיה בלבד, אלא כל החלין - אסור להכניסן לעורה, אפלו בשר שחוטא או פרות ופת וכיוצא בהן; אם עבר והכניסן, מתירין באכילה כשהיו. ודברים אלו פלן, ודברי קבלה הן. וכל השוחט חלין בעורה, או האוכל בנית מבשר חלין שנשחטו בעורה - מפיין אותו מפת מרדות.

ד. האומר: 'בהמה זו שלמים, וילדה חלין' - אם נשחטה בעורה, וילדה מתיר באכילה, לפי שאינו יכול לשחט אותה ברחוק מקום.

ה. אין שוחטין לתוך ימים ונהרות, שמא יאמרו: 'עובד

הזובח, לא למחשבת בעל הבהמה. לפיכך, נכרי ששחט לישראל, אפילו היה קטן - שחיטתו נבלה, כמו שיתבאר.

יום שבת קודש ט' אלול ה'תשס"ט

הלכות שחיטה פרק ג

א. תמשה דברים מפסידין את השחיטה, ועקר הלכות שחיטה להזהר מכל אחת מהן; ואלו הן: שהיה, חלדה, דרסה, הגרמה, ועקור.

ב. שהיה ביצד? הרי שהתחיל לשחט, והגיבית ידו קדם שיגמר השחיטה, ושהה, בין בשוגג בין במזיד, בין באנס בין ברצון, וחזר הוא או אחר וגמר את השחיטה - אם שהה כדי שיגיבית את הבהמה וירביצנה וישחט, שחיטתו פסולה; ואם שהה פחות מכדי זה, שחיטתו כשרה.

ג. היתה בהמה דקה, שעור שהיה כדי שיגיבית בהמה דקה וירביצנה וישחט; ואם היתה גסה, כדי שיגיביתה וירביצנה וישחט. ובעוף, כדי שיגיביתה בהמה דקה וירביצנה וישחט.

ד. שחט מעט ושהה מעט, וחזר ושחט מעט ושהה מעט, עד שגמר השחיטה, ולא שהה בפעם אחת שעור השהיה, אבל כשתחשב כל זמן השהיות יצטרף מכלן שעור שהיה - הרי זו ספק נבלה. וכן אם שהה כדי שיגיביתה וירביצנה וכדי שישחט כמו מעוט הסימנין בלבד, לא כדי שישחט שחיטה גמורה - הרי זו ספק נבלה.

ה. שחט רב אחד בעוף, או רב השונים בבהמה - אף על פי ששהה חצי היום, וחזר וגמר חתיכת הסימנין - הרי זו מתרת; מאחר ששחט בה בשעור, הרי זה כמתחף בשר השחוט.

ו. שחט בקנה לבדו חציו או מעוטו, ושהה זמן מרבה - הרי זה חוזר וגומר השחיטה, ואין בכך כלום. אבל אם שחט רב הקנה, או שנקב בושט כל שהוא, ושהה בשעור - בין שחזר וגמר השחיטה שהתחיל, בין ששחט שחיטה גמורה במקום אחר - הרי זו פסולה; מפני שהעוף או הבהמה שנספק רב הקנה שלה, או שנקב הושט במשהו - נבלה, ואין השחיטה מועלת בה כמו שיתבאר.

ז. הנה נתבאר לך, שאין שהיה בקנה בעוף כלל - שאם שחט רב הקנה ושהה, כבר נגמרה שחיטתו, וכשחזר וגמר, מתחף בשר הוא; ואם שחט מעוט הקנה ושהה, הרי זה חוזר ושחט כל זמן שירצה, שאינה נאסרת משום נבלה עד שיפסק רב הקנה.

ח. שחט העוף ושהה בו, ואינו יודע אם נקב הושט או לא נקב - חוזר ושחט הקנה לבדו במקום אחר, ומניחו עד שימות, ובדוק הושט מבפנים: אם לא נמצאת בו טפת דם, בידוע שלא נקב, וכשרה.

ט. חלדה [הסכין מסתתרת כחולדה] ביצד? כגון שהכניס הסכין בין סימן לסימן - בין שפסק הסימן העליון למעלה, בין ששחט התחתון למטה שהוא דרך שחיטה - הרי זו פסולה.

י. הכניס את הסכין תחת העור, ושחט שני הסימנין

הן המסבין את הגלגל, ושם הצנאר כנגדו בשעה שסבב ונשחט - הרי זו פסולה; ואם פטר [שיחזר] אדם את המים עד שבאו וסבבו את הגלגל, ושחט בסביבתו - הרי זו כשרה, שהרי מפת אדם בא. במה דברים אמורים? בסביבה ראשונה שהיא מפת בן אדם; אבל מסביבה שניה וילאחריה, אינה מפת האדם אלא מפת המים בהליכתו.

יד. השוחט לשם הרים, לשם גבעות, לשם ימים, לשם נהרות, לשם מדברות - אף על פי שלא נתפנו לעבדן אלא לרפואה וכיוצא בה מדברי הבאי שאומרים הגוים, הרי שחיטתו פסולה; אבל אם שחט לשם מזל הים, או מזל הקר, או לכוכבים ולמזלות וכיוצא בהן - הרי זו אסורה בהנהיגה, ככל תקרבת עבודה זרה.

טו. השוחט את הבהמה לזרק דמה לעבודה זרה, או להקטיר חלבה לעבודה זרה - הרי זו אסורה; שלומדין מחשבה בחוץ בחלין, ממחשבת הקדשים בפנים, שמחשבה כזו פוסלת בהן, כמו שיתבאר בהלכות פסולי המקדשין.

טז. שחטה ואחר כך חשב לזרק דמה לעבודה זרה, או להקטיר חלבה לעבודה זרה - הרי זו אסורה מספק, שמה סופו הוכיח על תחלתו ובמחשבה כזו שחט.

יז. השוחט לשם קדשים שמתנדבין ונודרין כמותן - שחיטתו פסולה, שנה כשוחט קדשים בחוץ; שחט לשם קדשים שאינן באין בנדר ונדבה, שחיטתו כשרה.

יח. ביצד? השוחט לשם עולה, לשם שלמים, לשם תודה, לשם פסח - שחיטתו פסולה; הואיל והפסח מפרש אותו בכל השנה בכל עת שירצה, הרי הוא דומה לדבר הנדר והנדב. שחט לשם חטאת, לשם אשם ודאי, לשם אשם תלוי, לשם בכור, לשם מעשר, לשם תמורה - שחיטתו כשרה.

יט. היה מחיב חטאת, ושחט ואמר: 'לחטאתי' - שחיטתו פסולה; היה לו קרבן בתוך ביתו, ושחט ואמר: 'לשם תמורת זבחי' - שחיטתו פסולה, שהרי המיר בו.

כ. האשה ששחטה לשם עולת יולדת, ואמרה: 'זו לעולתי' - שחיטתה כשרה; שאין עולת יולדת באה בנדר ונדבה, והרי אינה יולדת שנתחבה בעולה; ואין חוששין לה שמא הפילה, שכל המפלת קול יש לה. אבל השוחט לשם עולת נזיר - אף על פי שאינו נזיר - שחיטתו פסולה, שעקר הנזירות נדר מן הנדרים.

כא. שנים או חזין בפסין ושוחטין, אחד נתפנו לשם דבר שהשוחט לו שחיטתו אסורה, והשני לא היתה לו כנה כלל, ואפילו נתפנו לשם דבר המתיר להם - הרי זו פסולה; וכן אם שחט זה אחר זה, והתפנו האחד מהן לשם דבר הפסול - פוסל. במה דברים אמורים? בשהיה לו בה שתפות; אבל אם אין לו בה שתפות - אינה אסורה, שאין אדם מישאל אוסר דבר שאינו שלו, שאין בנותו אלא לצערו.

כב. ישראל ששחט לנכרי - אף על פי שהנכרי מתפנו לכל מה שירצה, שחיטתו כשרה; שאין חוששין אלא למחשבת

במקום הראוי לשחיטה - הרי זו נבלה מחיים, ואין השחיטה מועלת בה. ואחד הבהמה ואחד העוף, בכל הדברים האלו.

כ. שני עורות יש לו לנפש - החיצון אדם, והפנימי לבן; נקב האחד מהן בלבד, כשרה. נקבו שניהן בכל שהוה במקום הראוי לשחיטה, הרי זו נבלה; וכן שנשחטה במקום הנקב, בין שנשחטה במקום אחר - אין השחיטה מועלת בה; נקבו שניהן זה שלא כנגד זה, נבלה.

כא. נקב הנפש, ועלה בו קרום וסתמו - אין הקרום כלום, והרי הוא נקוב כשהיה. נמצא קוץ עומד בנפש - הרי זו ספק נבלה, שמה נקב הנפש ועלה קרום במקום הנקב, ואינו נראה; אבל אם נמצא קוץ לארכו בנפש - אין חוששין לו, שרב הבהמות המדבריות אוכלות הקוצים תמיד.

כב. נפש אין לו בדיקה מבחוץ, אלא מבפנים. פיצד? הופכו ובודק: אם נמצא עליו טפת דם, בידוע שהיה נקוב.

כג. גרגרת שנפסק רב חללה במקום הראוי לשחיטה, הרי זו נבלה; וכן אם נקבה באסר. נקבה נקבים קטנים - אם נקבים שאין בהן חסרון הן - מצטרפין לרבה; ואם נקבים שיש בהן חסרון הן - מצטרפין לכאסר. וכן אם נטלה ממנה רצועה, מצטרפת לכאסר. ובעוף - כל שאלו מקפלי הרצועה או הנקבים שיש בהן חסרון, ומניחין על פי הקנה - אם חופה את רבו, נבלה; ואם לאו, כשרה.

כד. נקבה הגרגרת נקב מפלש משני צדדיה כדי שיכנס אסר לרחבו - נבלה; נסדקה לארבה - אפלו לא נשתפר מן המקום הראוי בה לשחיטה אלא משהו למעלה ומשהו למטה, כשרה.

כה. גרגרת שננקבה, ואין ידוע אם קדם שחיטה נקבה או אחר שחיטה - נוקבין אותה עתה במקום אחר, ומדמין הנקב לנקב: אם נדמה לו, מתרת. ואין מדמין אלא מחליה גדולה לחליה גדולה, או מקטנה לקטנה; אבל לא מקטנה לגדולה ולא מגדולה לקטנה; שכל הקנה חליות חליות הוא, ובין כל חליה וחליה חליה אחת קטנה משתיקה ורבה.

הלכות שחיטה פ"ק ד

א. ישראל שנינו יודע חמשה דברים המפסידין את השחיטה וכיוצא בהן מהלכות שחיטה שבארנו, ושחט בינו לבין עצמו - אסור לאכל משחיטתו, לא הוא ולא אחרים. והרי זו קרובה לספק נבלה; והאוכל ממנה פזית, מכין אותו מכת מרדות.

ב. ואפלו שחט בפנינו ארבעה וחמשה פעמים שחיטה כשרה, והרי שחיטה זו ששחט בינו לבין עצמו נכונה וגמורה - אסור לאכל ממנה; הואיל ואינו יודע דברים המפסידין, אפשר שפסיד השחיטה והוא אינו יודע, כגון שישהה או ידרס או ישחט בסכין פגומה וכיוצא באלו, בלא כוונתו.

בדרך, או שהחליד את הסכין תחת צמר מסבף, או שפרס מטלית על הסכין ועל הצואר ושחט תחת המטלית - הואיל ואין הסכין גלויה, הרי זו ספק נבלה; וכן אם שחט מעוט הסימנין בהחלדה, וגמר השחיטה שלא בהחלדה - הרי זו ספק נבלה.

יא. דרסה [הפעלת לחץ] פיצד? כגון שהפה בסכין על הצואר בדרך שמכין בסוף, וחתף הסימנין בכת אחת בלא הולכה והכאה, או שהניח הסכין על הצואר, ודחק למטה כחותף צנן או קשות עד שחתף הסימנין - הרי זו פסולה. **יב.** הגרמה [גלישה] פיצד? זה השוחט בקנה למעלה, במקום שאינו ראוי לשחיטה; וכמו שני חטין יש בסוף הקנה למעלה בטבעת גדולה. שחט בתוך החטין - אם שיר מהן כל שהוא למעלה, הרי זו כשרה, שהרי שחט משפוי כובע ולמטה, והוא מן המקום הראוי לשחיטה; ואם לא שיר מהן כלום אלא שחט למעלה מהן, הרי זו מגרמת ופסולה.

יג. שחט רב האחד או רב השנים, והשלים בדרסה או בהגרמה - הרי זו כשרה, שהרי נשחט השעור כראוי. הגרים בתחלה שליש, ושחט שני שלישים - הרי זו כשרה; שחט שליש, והגרים שליש, וחרור ושחט שליש האחרון - כשרה. הגרים שליש, ושחט שליש, וחרור והגרים שליש האחרון - הרי זו פסולה. ואם דרס או החליד, בין בשליש הראשון בין בשליש האמצעי - הרי זו פסולה.

יד. עקור פיצד? כגון שנעקרה הגרגרת, והיא הקנה, או הנפש, ונשטם אחד מהן או שניהן קדם גמר שחיטה - הרי זו נבלה; אבל אם שחט אחד בעוף או רבו, ואחר כך נשטם הסימן השני - שחיטתו כשרה. **טו.** נשטם אחד מהן, ואחר כך שחט את השני - שחיטתו פסולה; שחט אחד מהן, ונמצא השני שמוט, ואין ידוע אם קדם שחיטה נשטם, או אחר שחיטה - הרי זו ספק נבלה. **טז.** נמצא הסימן השחוט שמוט - הרי זו כשרה, שודאי אחר שחיטה נעקר; שאלו נעקר קדם שחיטה, הנה מולדל ולא ישחט.

יז. במה דברים אמורים? בשלא תפס הסימנין בידו כששחט; אבל אם תפסן ושחט, אפשר שתשחט אחר העקור, ולפיכך אם נמצאת שמוטה ושחוטתה, הרי זו ספק נבלה.

יח. כל מקום שאמרנו בשחיטה 'פסולה' - הרי זו נבלה, ואם אכל ממנה פזית, לוקה משום אוכל נבלה; שאין מוציא מידי נבלה אלא שחיטה כשרה באשר צוה, כמו שבארנו. וכל ספק שיתפסק בשחיטה, הרי הוא ספק נבלה; והאוכל ממנה, מכין אותו מכת מרדות.

יט. בהמה שנשטל ירך שלה וחללה עמה, עד שתראה חסרה כשתרפץ - הרי זו נבלה כמי שנחתף חצייה ונחלקה לשני גופות, ואין השחיטה מועלת בה. וכן אם נשברה מפרקת ורב בשר עמה, או שנקרעה מגבה כדג, או שנפסק רב הקנה, או שנקב הנפש בכל שהוא

טו. מי שהוא פסול לעדות בעברה מן העברות של תורה - הרי זה שוחט בינו לבין עצמו, אם היה ממחה; שאינו מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור - שזו חזקה היא על כל ישראל, ואפלו הרשעים מהן.

טז. אלו הצדוקין והביתוסין נכיתות שייסדו המתיונים שכופרים בתושבע"פ ותלמידיהן, וכל הטועין אחריהן שאינן מאמינים בתורה שבעל פה - שחיטתן אסורה. ואם שחטו בפגיו, הרי זו מתרת; שאין אסור שחיטתן אלא שפא יקלקלו בשחיטתן, והן אינן מאמינים בתורת שחיטה; לפיכך אינן נאמנים לומר 'לא קלקלנו'.

יז. כשהיו ישראל במדבר, לא נצטוו בשחיטת החלין, אלא היו נותרין (קורעים בידים) או שוחטין ואוכלין, כשאר הגויים. ונצטוו במדבר, שכל הרוצה לשחט, לא ישחט אלא שלמים, שנאמר: "איש איש מבית ישראל, אשר ישחט שור וגו' ואל פתח אהל מועד וגו', למען אשר יביאו וגו' וזבחו זבחי שלמים לה'" וגו'; אבל הרוצה לנחר ולאכל במדבר, היה נותר ואוכל.

יח. ומצוה זו אינה נוהגת לדורות, אלא במדבר בלבד בעת החר הנחירה. ונצטוו שם, שכשיפנסו לארץ, תאסר עליהם הנחירה, ולא יאכלו חלין אלא בשחיטה; וישחטו בכל מקום לעולם חוץ לעזרה, שנאמר: "כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך וגו', ונבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן ה' לך" וגו'. וזו היא המצוה הנוהגת לדורות, לשחט ואחר כך יאכל.

הלכות שחיטה פרק ה

א. כבר בארנו בהלכות אסורי מאכלות, שהטרפה האמורה בתורה היא הנוטה למוות; ולא נאמר "טרפה", אלא שדבר הכתוב בהנהגה - כגון שטרפה ארי וכיוצא בו ושברה, וצדין לא מטה.

ב. ויש שם חללים אחרים, שאם יארעו לה תחשב טרפה, והן הלכה למשה מסיני; ושמונה מיני טרפות נאמרו לו למשה בסיני, ואלו הן: דרוסה, נקובה, חסרה, נטולה, פסוקה, קרועה, נפולה, ושבורה.

ג. אף על פי שכלל הלכה, הואיל ואין לה בפרוש בתורה אלא דרוסה, החמירו בה, וכל ספק שישתפק בדרוסה - אסור; ושאר שבעה מיני טרפות, יש בהן ספקות מתרין, כמו שיתבאר.

ד. הדרוסה - הוא שייטרף הארי וכיוצא בו בהמה וידרס עליה בידו, או ידרס הגז והנשר וכיוצא בהן על העוף. ואין דריסה בבהמה גסה ובחיה גסה, אלא לארי בלבד; ובבהמה דקה ובחיה דקה, מן הזאב ולמעלה. ובגדדים וטלאים - אפלו חתול ושועל ונמיה וכיוצא בהן, יש להן דריסה.

ה. הגז - יש לו דריסה, ואפלו בעוף גדול; אבל שאר עופות הדורסים - יש לו דריסה בעוף שפמוהו, ואין לו דריסה בעוף שהוא גדול ממנו.

ו. ויש לחלדה דריסה בעופות; וכלב - אין לו דריסה כל עקר, לא בעוף ולא בבהמה ונחיה. והגז - יש לו דריסה

ג. ישראל שיודע הלכות שחיטה - הרי זה לא ישחט בינו לבין עצמו לכתחלה, עד שישחט בפני חכם פצמים רבות עד שיהיה רגיל וזריז; ואם שחט תחלה בינו לבין עצמו, שחיטתו כשרה.

ד. היודע הלכות שחיטה, ושחט בפני חכם עד שנעשה רגיל - הוא הנקרא 'ממחה'; וכל הממחין שוחטין לכתחלה. ואפלו נשים ועבדים - אם היו ממחין, הרי אלו שוחטין לכתחלה.

ה. חרש שוטה וקטן ושכור שנתבלבלה דעתו ששחטו - שחיטתן פסולה; מפני שאין בהן דעת, שפא יקלקלו בשחיטתן; לפיכך אם שחטו בפני היודע, וראה אותן ששחטו כהגון - שחיטתן כשרה.

ו. מי שאינו יודע אצלנו ששחט בינו לבין עצמו - שואלין אותו; אם נמצא יודע עקרי הלכות שחיטה, שחיטתו כשרה.

ז. הרי שאינו ישראלי מרחוק ששחט והלך לו, ולא ידענו אם יודע או אינו יודע - הרי זו מתרת; וכן האומר לשלוחו: 'צא ושחט לי', ומצא בהמה שחוטתה, ואין יודע אם שלוחו שחטה או אחר - הרי זו מתרת; שרב המצויין אצל שחיטה, ממחין הן.

ח. אבד לו גדי או תרנגול, ומצאו שחוט - בבית - מתר, שרב המצויין אצל שחיטה, ממחין הן; מצאו בשוק - אסור, שפא נתגבל ולפיכך השלף. וכן אם מצאו באשפה שבבית, אסור.

ט. ממחה שנספתק, והרי הוא מבין ושומע, ודעתו נכונה - הרי זה שוחט לכתחלה; וכן מי שאינו שומע, הרי זה שוחט.

י. הסומה - לא ישחט לכתחלה, אלא אם כן אחרים רואין אותו; ואם שחט, שחיטתו כשרה.

יא. נכרי ששחט - אף על פי ששחט בפני ישראל בספין יפה, ואפלו היה קטן - שחיטתו נבלה; ולוקה על אכילתה מן התורה, שנאמר: "וקרא לך, ואכלת מזבחיו"; מאחר שהזהיר שפא יאכל מזבחיו, אתה למד שזבחו אסור; ואינו דומה לישראל שאינו יודע הלכות שחיטה.

יב. וגדר גדול גדרו בדבר - שאפלו גוי שאינו עובד עבודה זרה, שחיטתו נבלה.

יג. התחיל הגוי לשחט מעוט הסימנין, וגמר ישראל, או שהתחיל ישראל, וגמר הגוי - פסולה; ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף. אבל שחט הגוי דבר שאינו עושה אותה נבלה, כגון ששחט חצי הגרגרת בלבד, וגמר ישראל - הרי זו כשרה.

יד. ישראל משמד לעברה מן העברות, שהיה ממחה - הרי זה שוחט לכתחלה; וצריך ישראל כשר לבדק את הספין, ואחר כך יתנגה למשמד זה לשחט בה - מפני שחזקתו שאינו טורח לבדק. ואם היה משמד לעבודה זרה, או מחלל שבת בפרהסיא, או מין, והוא הכופר בתורה ובמשה רבנו כמו שבארנו בהלכות תשובה - הרי הוא כגוי, ושחיטתו נבלה.

י. ואם דרס בסימניו, משיאדימו - טרפה; ודריסתו במשהו: פיון שהאדים בהן כל שהוא מחמת דריסה, טרפה.

יא. ספק דרוסה אסורה עד שתבדק, בדרוסה ודאית. פיצד? ארי שנכנס לבין שורים, ונמצא צפון בגבו של אחד מהן - חוששין שמא ארי דרסו, ואין אומרים: 'שמא בפתל נתחבף'. וכן שועל או נמיה שנכנס לבין העופות, והוא שותק והם מקרקרין - חוששין שמא דרס; אבל אם היה הוא נוהם והן מקרקרין, מיראתן מנהימתו הן מקרקרין. וכן אם קטע ראש אחד מהן, הנה נח רגזו; וכן אם שותק הוא והן, אין חוששין; שאלו הזיק, היו מקרקרין.

יב. ספק שנכנס לכאן טורף או לא נכנס לכאן, או שראינוהו שנכנס ולא נודע אם זה מן הטורפין או אינו מן הטורפין - אין חוששין לו; וכן עוף שנכנס לבין העצים, או לבין הקנים, ויצא וראשו מנשף דם, או צוארו - אין חוששין לו שמא נטרף, אלא אומרים: 'שמא בעצים נזק'.

בגדיים וטלאים, והוא שיקב בצפרניו לבית החלל. ז. אין דריסה אלא ביד הטורף, אבל ברגליו - אין חוששין לו. ואין דריסה אלא בצפרן, אבל בפיו - אין חוששין לו, אלא אם כן נקב עד בית החלל; ובדקין שמא נקב אחד מן האברים שנטרפת בנקיבתו. ואין דריסה אלא בכונת הטורף, אבל אם נפל היורס ונשתקעו צפרניו בנטרף, אין זו דריסה. ואין דריסה אלא מחיים, אבל אם דרס ונהרג וצדין ידו בדרוסה, ולא שמט צפרניו ממנה אלא אחר מותו - אין חוששין לו.

ח. וכיצד דין הדרוסה? כל מקום שאמרנו 'חוששין לה' - שותטין את הנטרף, ובדקין כל החלל שלו מפה היד עד הקדקד; אם נמצאת פלה שלמה מכל מיני טרפות, ולא נמצא בה רשם הדרוסה - הרי זו מתרת; ואם נמצא בה רשם הדרוסה - הרי זו טרפה, ואסורה מן התורה.

ט. איזה הוא רשם הדרוסה? הוא שיאדים הפשר כנגד בני מעים; ואם נמוק הפשר כנגד בני מעים, עד שנעשה כפשר שהרופא גורדו מן החבורה - רואין אותו הפשר כאלו חסר, וטרפה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ג'ט' אלול ה'תשס"ט

יום ראשון ג' אלול ה'תשס"ט

הלכות ברכות פרק ה

א. נשים ועבדים, חייבין בברכת המזון; וספק יש בדרך אם הן חייבין מן התורה, לפי שאין קבוע לה זמן, או אינן חייבין מן התורה. לפיכך, אין מוציאין את הגדולים ידי חובתן. אבל הקטנים, חייבין בברכת המזון מדברי סופרים, כדי לחנכן במצוות.

ב. שלשה שאכלו פת כאחד, חייבין לברך ברכת המזון קדם ברכת המזון. ואי זו היא ברכת המזון? אם היו האוכלין משלשה עד עשרה, מברך האחד מהן, ואומר: 'נברך שאכלנו משלו'; והכל עונים: 'ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו', והוא חוזר ומברך: 'ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו'.

ג. ואחר כך מתחיל ואומר: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, הו', עד שגומר ארבע הברכות; והן עונים 'אמן' אחר כל ברכה וברכה.

ד. היו האוכלין מעשרה ולמעלה, מזמנין בשם. פיצד? המברך אומר: 'נברך לאלהינו שאכלנו משלו', והן עונים: 'ברוך אלהינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו', והוא חוזר ואומר: 'ברוך אלהינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו', ומתחיל ברכת המזון.

ה. הסועד בבית חתנים - משייתחילו להתעסק בצרכי סעודת נשואין ולהכנינה, ועד שלשים יום אחר הנשואין -

מברך: 'נברך שהשמחה במעונו שאכלנו משלו', והן עונים: 'ברוך שהשמחה במעונו שאכלנו משלו ובטובו חיינו', והוא חוזר ואומר: 'ברוך שהשמחה במעונו שאכלנו משלו ובטובו חיינו'. ואם היו עשרה - מברך: 'נברך לאלהינו שהשמחה במעונו שאכלנו משלו', והם עונים: 'ברוך אלהינו שהשמחה במעונו שאכלנו משלו ובטובו חיינו', והוא חוזר ואומר: 'ברוך אלהינו שהשמחה במעונו שאכלנו משלו ובטובו חיינו'. וכן סעודה שעושין אותה אחר הנשואין מחמת הנשואין עד שנים עשר חדש, מברך 'שהשמחה במעונו'.

ו. הכל חייבין בברכת המזון, בדרך שחייבין בברכת המזון - אפילו כהנים שאכלו קדשי קדשים בעורה. וכן כהנים וישראלים שאכלו כאחד, ואכלו הכהנים תרומה וישראל חלין - חייבין בזמון. נשים ועבדים וקטנים, חייבין בזמון כחייבין בברכת המזון.

ז. נשים ועבדים וקטנים - אין מזמנין עליהן [אין מצרפים לזימון], אבל מזמנין לעצמן. ולא תהא חבורה של נשים ועבדים וקטנים, מפני הפריצות - אלא נשים לעצמן, או עבדים לעצמן, או קטנים לעצמן; וכלבד שלא יזמנו בשם. אנדרוגינוס [נשיש בו סימני נקבות וזכרות] מזמן למינו, ואינו מזמן לא לנשים ולא לאנשים, מפני שהוא ספק. והטקטוס [נשיש בו לא סימני נקבות ולא זכרות] אינו מזמן כלל. קטן הידוע [מבין] למי מברכין - מזמנין עליו, ואף על פי שהוא כבן שבע או כבן שמונה; ומצטרף בין

אכל ושבע, שנתחייב בכרפת המזון מן התורה – אין אשה או קטן או עבד מוציאין אותו מידי חובתו; שכל החייב בדבר מן התורה – אין מוציאין אותו מידי חובתו, אלא החייב באותו הדבר מן התורה כמותו.

יז. הנכנס אצל אחרים, ומצאן מכרכין ברפת הזמון – אם מצא המכרך אומר 'נכרך', הוא עונה 'כרוף ומכרך'; ואם מצא האוכלים עונים 'כרוף' שאלנו, הוא עונה 'אחריתן' 'אמן'.

יום שני ד' אלול ה'תשס"ט

הלכות ברכות פרק ו

א. כל האוכל הפת שמכרכין עליה 'המוציא' – צריך נטילת ידים בתחלה וסוף, ואף על פי שהיא פת חליץ; ואף על פי שאין ידיו מלכלכות, ואינו יודע להן טמאה – לא יאכל, עד שיטל שתי ידיו. וכן כל דבר שטבולו במשקין – צריך נטילת ידים בתחלה.

ב. כל הנוטל ידיו – בין לאכילה, בין לקרית שמע, בין לתפלה – מכרך בתחלה 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו על נטילת ידים'; שזו מצות חכמים היא, שנצטוונו בתורה לשמע מהן, שנאמר: "על פי התורה אשר יורוף". ומים אחרונים – אין מכרכין עליהן, שאינן אלא מפני הסכנה; ולפיכך חייב אדם להזהר בהן ביותר.

ג. נטילת ידים בין תכשיל לתכשיל, ושות – רצה נוטל, רצה אינו נוטל. ופרות של חליץ – אינן צריכין נטילת ידים, לא בתחלה ולא בסוף; וכל הנוטל ידיו לפרות, הרי זה מגסי הרוח [גאוותנים]. כל [דמד] את המלח, (כל שהמלח בו) צריך נטילת ידים באחרונה – שמא יש בו מלח סדומית או מלח שטבעו כטבע מלח סדומית, ויצעיר ידיו על עינו ויסמא; מפני זה חייבין לטל ידים בסוף כל סעודה, מפני המלח. ובמחנה, פטורין מנטילת ידים בתחלה, מפני שהן טרודין במלחמה; וחייבין באחרונה, מפני הסכנה.

ד. עד היכן היא נטילת ידים? עד הפרק (חיבור כף היד וחזרו); וכמה שעור המים? רביעית לכל שתי הידים. וכל שחוצץ בטבילה, חוצץ בנטילת ידים; וכל [סוג מים] העולה [המשלים] למידת המקנה [מ' טאה], עולה לשעור רביעית.

ה. כל הצריך נטילת ידים – אם הטביל ידיו במי מקנה, אינו צריך דבר אחר; ואם הטבילן במים שאין בהן שעור מקנה, או במים שאובין שבקרקע, לא עשה כלום, שאין המים השאובין מטבילין את הידים אלא בנטילה.

ו. כל הנוטל ידיו, צריך להזהר בארבעה דברים: במים עצמן, שלא יהיו פסולים לנטילת ידים; ובשעור, שהיה בהן רביעית לכל שתי הידים; ובכלי, שהיה המים שנוטלין בהן בכלי; ובנוטל, שהיה המים באין מכל נותן.

ז. ארבעה דברים פוסלין את המים – שנוי מראה, וגלוי, ועשיית מלאכה בהן, והפסד שמונע את הבקמה מלשותות מהן. פיצר? מים שנשתנו מראיהן – בין בכלים בין בקרקעות, בין מחמת דבר שנפל לתוכם בין מחמת מקומן

למזון שלשה בין למזון עשרה לזמן עליו. והנכרי, אין מזמנין עליו.

ח. אין מזמנין אלא על מי שאכל מפזית פת ומעלה. שבעה שאכלו פת, ושלשה אכלו עמהן ירק או ציר [ומים מאכלים מבושלים] וכיוצא בזה – מצטרפין לזמן בשם; והוא, שהיה המכרך מאוכלי הפת. אבל ששה שאכלו פת, וארבעה ירק – אין מצטרפין, עד שהיה אוכלי הפת רב הנכר. במה דברים אמורים? בעשרה; אבל בשלשה – צריך שיאכל כל אחד מהן פזית פת, ואחר כך מזמנין.

ט. שנים שאכלו וגמרו מלאכל, וכא שלישי ואכל – אם יכולין לאכל עמו כל שהוא אפלו משאר אכלין, מצטרף עמהן. וחסם גדול שבמסבין – הוא שמכרך לכלן, אף על פי שלא בא אלא באחרונה.

י. שלשה שאכלו כאחד, אינן רשאים לחלק [לברך כל אחד בנפרד]; וכן ארבעה, וכן חמשה. ששה, יש [מותר] להן לחלק [לשתי קבוצות], עד עשרה; עשרה אינן רשאים לחלק, עד שהיה עשרים; שכל זמן שיחלקו ותהיה ברפת הזמון לכל חלק וחלק בזמון הכל, יש להם לחלק.

יא. שלשה בני אדם שבאו משלש חבורות של שלשה שלשה, אינן רשאים לחלק [ומזמנים אף שלא אכלו יחד]; ואם כבר זמן כל אחד ואחד מהן בחבורה שלו, רשאים לחלק, ואינן חייבין בזמון, שבכר זמנו עליהן. שלשה שישבו לאכל – אף על פי שכל אחד ואחד אוכל משלו, אינן רשאים לחלק.

יב. שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד – בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו, מצטרפין לזמון אחד; ואם לאו, אלו מזמנין לעצמן ואלו מזמנין לעצמן. ואם יש שמש אחד ביניהם, שהוא הולץ ומשמש מתבונה זו לתבונה זו – מצטרפין לזמון אחד, אף על פי שאין מקצת אלו רואין מקצת אלו; והוא, שישמעו שתיהן כל דברי המכרך בבאור [בבהירות].

יג. שלשה שאכלו, ויצא אחד מהן לשוק – קוראין לו, כדי שיבנן לשמע מה שהן אומרים, ומזמנין עליו והוא בשוק, ויצא ידי חובתו; ולכשיחזור למקומו, יכרך ברפת המזון לעצמו. אבל עשרה שאכלו, ויצא אחד מהן – אין מזמנין עליו, עד שיחזור וישב במקומו עמהן.

יד. שלשה שאכלו כאחד, וקדם אחד מהן וברך לעצמו – מזמנין עליו, ויצאו השנים ידי חובת זמון; והוא לא יצא בזמון זה, שאין זמון למפרע [אחר ברהמ"ז].

טו. שנים שאכלו, כל אחד ואחד מכרך לעצמו; ואם היה אחד יודע ואחד אינו יודע, זה שידע מכרך בקול רם, והשני עונה 'אמן' אחר כל ברכה וברכה, ויוצא ידי חובתו. וכן מכרך לאביו, ועבד מכרך לרבו, ואשה מכרכת לבעלה, ויוצאין ידי חובתן; אבל אמרו חכמים: 'תבוא מארה למי שאשתו ובניו מכרכין לו'.

טז. במה דברים אמורים שיצאו ידי חובתן? בזמן שאכלו ולא שבעו, שהן חייבין לברך מדברי סופרים, ולפיכך מוציאין אותן קטן או עבד או אשה מידי חובתן. אבל אם

אם יש בָּהֶן כְּשֶׁעוֹר אוֹ שְׂאִין בָּהֶן, אִם הֵן טְהוֹרִין אוֹ טְמֵאִין, סָפֵק נָטַל יָדָיו סָפֵק לֹא נָטַל יָדָיו – סָפֵק טְהוֹר; שָׁפֵל סָפֵק שֶׁבִּטְהֵרַת יָדָיִם, טְהוֹר.

טז. מִמֵּם רֵאשׁוֹנִים – צָרִיף שִׁנְבִּיחַ יָדָיו לְמַעַלָּה, שְׁלֹא יֵצֵא מִמֵּם חוּץ לְפָרֶק וְיִחְזְרוּ וְיִטְמְאוּ אֶת הַיָּדָיִם; וְאַחֲרוֹנִים – צָרִיף שִׁנְשָׁפִיל יָדָיו לְמַטָּה, כְּדֵי שִׁיֵּצֵא כָּל כַּח הַמֶּלַח שֶׁעַל יָדָיו. מִמֵּם רֵאשׁוֹנִים, נְטִילָה בֵּין עַל גְּבִי כְּלִי בֵּין עַל גְּבִי קַרְקַע; וְאַחֲרוֹנִים, אֵינָן נְטִילִין עַל גְּבִי קַרְקַע. מִמֵּם רֵאשׁוֹנִים, בֵּין בְּחִמֵּי הָאוֹר [שֶׁהוּחֲמוּ בָאֵשׁ] בֵּין בְּצוּגָן. אַחֲרוֹנִים, אֵינָן נְטִילִין בְּחִמֵּין – וְהוּא, שִׁיְהִיו חֲמִים שֶׁהֵיד סוּלֶדֶת בָּהֶן, מִפְּנֵי שְׂאִין מַעֲבִירִין אֶת הַזֵּהָמָא, שְׂאִינוּ יָכוֹל לְפַשְׁפֹּשׁ בָּהֶן; אֲבָל אִם הָיוּ פּוֹשְׂרִין, נוֹטְלִין מֵהֶן בְּאַחֲרוֹנָה.

יז. נוֹטֵל אֶדָם יָדָיו שְׁחֵרִית, וּמִתְנֶה [מְכוּוִין] עֲלֵיהֶן כָּל הַיּוֹם, וְאֵינוּ צָרִיף לְטַל יָדָיו לְכָל אֲכִילָה וְנֹאכִילָה; וְהוּא, שְׁלֹא הִסִּית דַּעְתּוֹ מֵהֶן; אֲבָל אִם הִסִּית דַּעְתּוֹ מֵהֶן, צָרִיף לְטַל יָדָיו בְּכָל עֵת שֶׁצָּרִיף נְטִילָה.

יח. לֹט אֶדָם אֶת יָדָיו בְּמַפָּה, וְאוֹכֵל בָּהֶן פֶּת אוֹ דָּבָר שֶׁטְבוּלוֹ בְּמַשְׁקָה, אָף עַל פִּי שְׁלֹא נָטַל יָדָיו. הַמֵּאֲכִיל לְאַחֲרִים, אֵינוּ צָרִיף נְטִילַת יָדָיִם; וְהָאוֹכֵל, צָרִיף נְטִילַת יָדָיִם, אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ נוֹגֵעַ בְּמַאֲכָל, אֲלֹא אַחֵר הוּא הַמֵּאֲכִילוֹ. וְהוּא הַדִּין לְאוֹכֵל בְּמַגְרָפָה [כַּעֲיִן מוֹלֵג], שֶׁצָּרִיף נְטִילַת יָדָיִם.

יט. אֲסוּר לְהֵאֲכִיל מִי שְׁלֹא נָטַל יָדָיו, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹתֵן לְתוֹךְ פִּי. וְאֲסוּר לְזַלֵּז לְנְטִילַת יָדָיִם; וְצוּוּיִים הִרְבֵּה צוּוּ חֲכָמִים עַל נְטִילַת יָדָיִם, וְהִזְהִירוּ עַל הַדָּבָר. אֶפְלוּ אֵין לוֹ מִמֵּם אֲלֹא כְּדֵי לְשִׁתּוֹת, נוֹטֵל יָדָיו בְּמַקְצָתָן, וְאַחֵר כֹּף אוֹכֵל, וְשׁוֹתָה מְקַצָּתָן.

כ. צָרִיף אֶדָם לְגַבֵּב אֶת יָדָיו, וְאַחֵר כֹּף יָאֵכֵל; וְכָל הָאוֹכֵל בְּלֹא גִּבּוֹב יָדָיִם, כְּאוֹכֵל לֶחֶם טְמֵא. וְכָל הַנוֹטֵל יָדָיו בְּאַחֲרוֹנָה, מִגִּבּוֹב וְאַחֵר כֹּף מְבָרֵךְ. וְתִכְף לְנְטִילַת יָדָיִם, בִּרְפַת הַמְּזוּז – לֹא יִפְסִיק בִּנְיֵיהֶם בְּדָבָר אַחֵר; אֶפְלוּ לְשִׁתּוֹת מִמֵּם אַחֵר שֶׁנָּטַל יָדָיו בְּאַחֲרוֹנָה, אֲסוּר עַד שִׁיִּבְרָךְ בִּרְפַת הַמְּזוּז.

יום שלישי ה' אלול ה'תשס"ט

הלכות ברכות פרק ז

א. מִנְהֵגוֹת רַבּוֹת נִהְגוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּסִעּוּדָה, וְכֵלֶן דִּרְךָ אֲרָץ; וְאֵלּוּ הֵן: כְּשֶׁנִּכְנְסִין לְסִעּוּדָה, גְּדוֹל שֶׁבִּכְלֵן נוֹטֵל יָדָיו תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֹּף נִכְנְסִין, וְיוֹשְׁבֵין מְסִבִּין. וְגְדוֹל מִסָּב בְּרֹאשׁ, וְשֵׁנִי לוֹ לְמַטָּה מִמֶּנּוּ; הָיוּ שְׁלֹשׁ מִטּוֹת, גְּדוֹל מִסָּב בְּרֹאשׁ, וְשֵׁנִי לוֹ לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ, וְשְׁלִישִׁי לוֹ לְמַטָּה מִמֶּנּוּ.

ב. בַּעַל הַבֵּית מְבָרֵךְ 'הַמּוֹצֵא', וּמְשָׁלִים [מַסִּיתִים] הַבִּרְכָּה וְאַחֵר כֹּף בּוֹצֵעַ; וְהָאוֹרֵחַ מְבָרֵךְ בִּרְפַת הַמְּזוּז, כְּדֵי שִׁיִּבְרָךְ לְבַעַל הַבֵּית. וְאִם הָיוּ כֵלָן בַּעֲלֵי הַבֵּית – גְּדוֹל שֶׁבִּכְלֵן בּוֹצֵעַ, וְהוּא מְבָרֵךְ בִּרְפַת הַמְּזוּז.

ג. אֵין הַבּוֹצֵעַ רִשְׁאִי לְבֹצֵעַ, עַד שִׁיִּבְיֹאוּ מִלַּח וְלִפְתָּן וְכָל דָּבָר הַנּוֹאכֵל עִם הַפֶּתַח לְפָנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אֲלֹא אִם בֵּין נִתְכַּנְּנוּ לְאֹכֵל פֶּתַח תְּרַבָּה [כַּמּוֹת שְׁהִיא]. וְאֵינוּ בּוֹצֵעַ לֹא

– הָרִי אֵלּוּ פְּסוּלִין. וְכֵן אִם נִתְגַּלּוּ גְּלוּי הָאוֹסֵר אוֹתָן מִן הַשְּׁתִּיתָה, נִפְסְלוּ לְנְטִילַת יָדָיִם [שִׁמְאָה נִחַשׁ נִתַּן בֵּהֶם אֲרִסוֹן].

ח. כָּל מִמֵּם שֶׁנֶּעְשֶׂה בָּהֶן מְלָאכָה – נֶעֱשׂוּ שׁוֹפְכִין, וּפְסוּלִין לְנְטִילַת יָדָיִם. בִּיצֵד? מִמֵּם שְׂאוּכִין שֶׁהִדִּית בָּהֶן כְּלִים, אוֹ שִׁשְׂרָה בָּהֶן פֶּתוֹ, וְכִיּוֹצֵא בִּזְהָ, בֵּין כְּלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת – פְּסוּלִין לְנְטִילַת יָדָיִם. הִדִּית בָּהֶן כְּלִים מוֹדְחִין אוֹ חֲדָשִׁים, לֹא פְסָלָן. מִמֵּם שֶׁהִנְחִיתוֹם מִטְבֵּל בָּהֶן אֶת הַכַּעֲכִין [עוֹגוֹת יִבְשׁוֹת], פְּסוּלִין; וְשֶׁהוּא חוֹפֵן [נוֹטֵל בְּכַפּוֹ] מֵהֶן בְּשִׁעַת לִישָׁה, כְּשֵׁרִין – שֶׁהִמִּים שֶׁבִּתְפִּנּוּי, הֵן שֶׁנֶּעְשֶׂוּ בָּהֶן מְלָאכָה, אֲבָל הַמִּים שֶׁחוֹפֵן מֵהֶם, הָרִי הֵן בְּכִשְׁרוּתָן.

ט. וְכָל מִמֵּם שֶׁנִּפְסְלוּ מִשְׁתִּית הַכֶּלֶב – כְּגוֹן שֶׁהָיוּ מְרִים אוֹ מְלוֹחִין אוֹ עֲכוּרִין אוֹ רִיחֵן רַע, עַד שְׁלֹא יִשְׁתָּה אוֹתָן הַכֶּלֶב – כְּלִים, פְּסוּלִין לְנְטִילַת יָדָיִם; וּבְקַרְקָעוֹת, כְּשֵׁרִין לְהַטְבִּיל בָּהֶן. חֲמִי טְבִירָה – בְּמִקּוֹמָן, מְטִבִּילִין בָּהֶן אֶת הַיָּדָיִם; אֲבָל אִם נָטַל מֵהֶן בְּכִלִּי, אוֹ שֶׁהִפְלִיג מֵהֶן אִמָּה [מִשֵּׁךְ מִהֶן תַּעֲלֶה] לְמִקּוֹם אַחֵר – אֵין נוֹטְלִין מֵהֶן לֹא רֵאשׁוֹנִים וְלֹא אַחֲרוֹנִים, מִפְּנֵי שְׂאִינָן רְאוּיִין לְשִׁתִּית הַבְּהֵמָה.

י. יֵשׁ לְנוֹטֵל [לְכַחֲתִילָה] לִתֵּן עַל יָדָיו מַעַט מַעַט, עַד שִׁיִּתֵּן כְּשֶׁעוֹר; וְאִם נִתַּן הֶרְבִּיעִית בְּלֹה בְּשִׁטְיָה אַחַת, כְּשֶׁר. נוֹטְלִין אֲרִבָּעָה [אוֹ] חֲמִשָּׁה [בְּנֵי אָדָם] זֶה בְּצֵד זֶה, אוֹ יָד זֶה עַל גְּבִי יָד זֶה, בְּשִׁטְיָה אַחַת – וּבְלִבָּד שִׁיִּרְפוּ יָדֵיהֶן [לֹא יִדְחִקוּ יְדֵיהֶם זוֹ לַזּוֹ], כְּדֵי שִׁיִּבְיֹאוּ בִּנְיֵיהֶן הַמִּים, וְיִהְיֶה בְּאוֹתָהּ הַשְּׁטִיפָה כְּדֵי רְבִיעִית לְכָל אֶחָד וְאֶחָד.

יא. אֵין נוֹתֵנִין לְיָדָיִם לֹא בְּדַפְנוֹת הַכְּלִים [שֶׁנִּשְׁבְּרוּ], וְלֹא בְּשׁוּלֵי [תַּחֲתִית] הַמַּחֲזֵץ [כְּלִי חֶרֶס גְּדוֹל], וְלֹא בְּתַרְסִים [שֶׁבְּרִי חֶרֶס], וְלֹא בְּמִגּוּפַת [מִכְסָּה] הַחֲבִית. וְאִם תִּתֵּן [הַרְחִיב] הַמִּגּוּפָה לְנְטִילָה, נוֹתֵנִין מִמֶּנָּה לְיָדָיִם; וְכֵן הַחֲמַת [נוֹד] שֶׁתִּתֵּן, נוֹתֵנִין בָּהּ לְיָדָיִם. אֲבָל שֶׁקְּפָה – אָף עַל פִּי שֶׁתִּתֵּן, אֵין נוֹתֵנִין מֵהֶן לְיָדָיִם. וְלֹא יִתֵּן לְחִבְרוֹ בְּחִפְנִיּוֹ, שְׂאִין חִפְנִיּוֹ כְּלִי. וְכִלִּים שֶׁנֶּשְׁבְּרוּ שֶׁבִּירָה הַמִּטְהָרָת אוֹתָן מִיָּדִי טְמֵאָה – אֵין נוֹתֵנִין בָּהֶם לְיָדָיִם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׂבָרֵי כְּלִים.

יב. בְּכָל הַכְּלִים נוֹטְלִין לְיָדָיִם, אֶפְלוּ כְּלִי גְּלִילִים וְכָלִי אֲדָמָה – וְהוּא, שִׁיְהִיו שְׁלֵמִים. כְּלִי שְׂאִינוּ מְחֻזָּק רְבִיעִית, אוֹ שְׂאִין בּוֹ רְבִיעִית – אֵין נוֹתֵנִין מִמֶּנּוּ לְיָדָיִם.

יג. הַכֵּל כְּשֵׁרִין לִתֵּן לְיָדָיִם, אֶפְלוּ חֶרֶשׁ שׁוֹטָה וְקֶטֶן. אִם אֵין שֵׁם אַחֵר – מִנִּיחַ הַכְּלִי בֵּין בְּרַפְיוֹ, וְצֵק עַל יָדָיו, אוֹ יִטָּה הַחֲבִית עַל יָדָיו, וְיִטַּל; אוֹ נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת וְצֵק בָּזוֹ עַל זוֹ, וְחוֹזֵר וְצֵק בְּרֹאשׁוֹנָה עַל הַשְּׁנִיָּה. וְהַקּוֹף, נוֹטֵל לְיָדָיִם.

יד. הַשִּׁקָּה [אֲבוֹן חִלּוּלָה] שֶׁדוֹלָה הָאֶדָם [מִים] בְּיָדוֹ אוֹ בְּגִלְגַּל וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ, וְהַמִּים נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה בְּאִמָּה וְהוֹלִכִין וּמְשָׁקִין הִירָקוֹת אוֹ הַבְּהֵמָה, וְהַנִּיחַ יָדָיו בְּשִׁקָּה, וְעָבְרוּ הַמִּים וְשִׁטְפוּ עַל יָדָיו – לֹא עֲלָתָהּ לוֹ נְטִילָה, שֶׁהָרִי אֵין כָּאֵן נוֹתֵן עַל יָדָיו; וְאִם הָיוּ יָדָיו קְרוּבוֹת לְשִׁפִּיכַת הַדָּלִי, עַד שֶׁנִּמְצְאוּ הַמִּים שִׁטְפוּ עַל יָדָיו מִכַּח נְתִינַת הָאֶדָם – עֲלָתָהּ לוֹ נְטִילָה.

טו. מִמֵּם שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם נֶעְשֶׂה מֵהֶן מְלָאכָה אוֹ לֹא נֶעְשֶׂה,

אותו והולכין. לא ישלח אדם לחברו חבית יין, ושמן צף על פניה – שמא ישלח לו אדם חבית שפלה שמן, וידמה שהיא יין, ושמן הוא שעל פניה בלבד, ויזמן אורחים, ויתביש. וכן כל כיוצא בדברים אלו, המביאין לידי בושח ויתבש. וכל כיוצא בזה – אסורין.

יא. גמרו מלאכל – מסלקין את השלחן ומכבדין [מטאטאים] את המקום שאכלו בו, ואחר כך נוטלין את ידיהן; שמא ישאר שם פרווין שיש בהן פזית, שאסור להלך עליהן ולרחץ עליהן; אבל פרווין שאין בהן פזית, מתיר לאכילתו ביד.

יב. הביאו להם מים לנטילה – כל שמברך ברפת המזון, הוא נוטל ידיו תחלה, כדי שלא ישב הגדול וידיו מזהמות, עד שיטל אחר. וישאר הסועדין, נוטלין ידן בסוף זה אחר זה; ואין מכבדין בדבר זה [טול לפניך], שאין מכבדין בידים מזהמות, ולא בדרכים, ולא בגשרים [לומר לגדול "לך לפניך"] – אלא בפתח הראוי למזונה, ובשעת פניסה.

יג. גמרו לטל את ידיהן, ונגבו ידיהן, ובכרו ברפת המזון, והביאו את המגמר [בשמים] – הגדול שברך ברפת המזון, הוא מברך על המגמר, וכלן עונין 'אמן'.

יד. אם היה שם יין (של כוס ברכה ובשמים) – מביאין כוס מחזיק רביעית, או יתר על רביעית, ומביאין מין בשמים; אוזו את היין בימינו, ואת הבשמים בשמאלו, ומברך ברפת המזון; ואחר כך מברך על היין, ואחר כך מברך על הבשמים. אם היה הבשמים שמן ערב וכיוצא בו, טחו בראש השמש [מנגב ריח הבשמים על ראש שמשו]; ואם היה השמש תלמיד חכמים, טחו [מנגבו] בכתל, כדי שלא יצא מבשם לשוק.

טו. אף על פי שאין ברפת המזון טעונה יין, אם ברח על היין כמנהג שאמרנו, צריך שידית כוס של ברכה מבפנים, וישטף אותו מבחוץ; וימלאנו יין חי, וכיון שהגיע לברכת 'האריך', נותן לתוכו מעט מים, כדי שיהא ערב לשתייה. ואין משיחין על כוס של ברפת המזון, אלא הכל שותקין, עד שתכלה ברפת המזון והיין, וישתו.

יום רביעי ו' אלול ה'תשס"ט

הלכות ברכות פ"ח

א. כל פרות האילן – מברכין עליהן בפתחלה 'בזרא פרי העץ', ובסוף 'בזרא נפשות רבות'; חוץ מחמשת המינים הפתובין בתורה, והן ענבים ורמונים ותאנים וזיתים ותמרים – שהוא מברך עליהן בסוף ברכה אחת מעין שלש. וכל פרות הארץ והירקות – מברכין עליהן בפתחלה 'בזרא פרי האדמה', ולבסוף 'בזרא נפשות רבות'. ודברים שאין גדולין מן הארץ, כגון בשר וגבינה ודגים וביצים ומים וחלב ודבש וכיוצא בהן – בפתחלה מברך 'שהכל', ולבסוף 'בזרא נפשות רבות'. והשותה מים שלא לרבות צמאו – אינו טעון ברכה, לא לפניו ולא לאחריו.

ב. הסוחט פרות והוציא מהן משקין – מברך עליהן בפתחלה 'שהכל', ולבסוף 'בזרא נפשות'; חוץ מן הענבים

פרוסה קטנה, מפני שהוא נראה כצר עין, ולא פרוסה יותר מפביצה, מפני שנהאך כרעבתן; ובשבת יש לו לבצע פרוסה גדולה. ואינו בוצע, אלא במקום שבשל [נאפה] יפה יפה.

ד. מצוה מן המבחר, לבצע מכפר שלמה; אם היתה שם שלמה של שעורים ופרוסה של חטים, מניח פרוסה בתוך שלמה, ובוצע משתייהן, כדי שיבצע מחטים ומשלמה. בשבת ובמים טובים, חייב לבצע על שתי כפרות; נוטל שתייהן בידו, ובוצע אחת מהן.

ה. הבוצע נותן פרוסה לפני כל אחד ואחד, והאחד נוטל בידו; ואינו נותן ביד האוכל, אלא אם כן היה אבל. והבוצע, הוא פושט ידיו תחלה ואוכל; ואין המסבין רשאים לטעם, עד שיטעם המברך; ואין הבוצע רשאי לטעם, עד שיכלה 'אמן' מפי רב המסבין. ואם רצה הבוצע לחלק כבוד לרבו, או למי שהוא גדול ממנו בחכמה, ויניחנו לפשט ידו קדם לו – הרשות בידו.

ו. שנים, מקמינין זה לזה בקערה [אם אחד הפסיק לצורך שתיה וכיו"ב]; שלשה, אין מקמינין. גמרו [הפסיקו] מהן שנים, השלישי מפסיק עמהן; גמר אחד מהן, השנים אין מפסיקין לו, אלא אוכלין והולכין, עד שגמריהן. אין משיחין בסעודה, כדי שלא יבוא לידי סכנה. ומפני זה, אם בא להן יין בתוך המזון – כל אחד ואחד מברך לעצמו, שאם ברח אחד ויענה העונה 'אמן' בשעת הבליעה, יבוא לידי סכנה. ואין מסתפלין בפני האוכל, ולא במנתו, שלא לבישו.

ז. השמש העומד לפני המסבין, אינו אוכל עמהן; ודרך רחמנות היא לתן לתוך פיו מכל תבשיל ותבשיל, כדי לישב דעתו. ואם נתנו לו יין, מברך על כל כוס וכוס שנותנין לו, מפני שאין שתייתו תלויה ברצונו, אלא ברצונם.

ח. יצא אחד מן המסבין להשתין מים, נוטל ידו אחת [זו שנגעה] ונקנס; דבר עם חברו והפליג [שהח], נוטל שתי ידיו ונקנס. ואם היו מסבין לשתייה, נקנס ויושב במקומו ונוטל ידיו, ואחר כך מחזיר פניו לאורחין; ולמה נוטל במקומו? שמא ידמו שלא נטל ידיו, מפני שאין שם אכילה.

ט. אין מניחין בשר חי [שאינו מבושל] על הפת, ואין מעבירין כוס מלא [משקין] על הפת, ואין סומכין את הקערה בפת. ואין זורקין את הפת, ולא את התחיתות; ולא את האכלין שאין להן קלפין, כגון תותים ותאנים וענבים, מפני שהן נמאסין. ומתיר להמשיך [להזרים] יין בצנורות בבתי חתנים; וזורקין לפנייהם קליות ואגוזים בימות החמה, אבל לא בימות הגשמים, מפני שנמאסין. ואין נוטלין ידים ביין, בין חי בין מזוג. וכן אין מפסידין שאר אכלין ומשקין, דרך בוזי ובעיטה [ולזול].

י. אסור לאורחין לטל כלום ממה שלפניהם, ולתן ביד בנו או בתו של בעל הבית – שמא יתבש בעל הסעודה, שהרי אין לו אלא מה שהביא לפנייהם, ונמצאו הקטנים נוטלין

העולמים'. וכל הטעון ברכה לאחריו, טעון ברכה לפניו.
ט. שמרים (של יין) שנתן עליהם שלשה [מדות] מים, והוציא ארבעה - מברך עליהן 'בורא פרי הגפן', שזה יין מזוג הוא; הוציא פחות מארבעה - אף על פי שיש בהן טעם יין, מברך עליהן תחלה 'שהכל'.

י. ברוך על פרות האילן 'בורא פרי האדמה' - יצא; ועל פרות הארץ 'בורא פרי העץ' - לא יצא. ועל הכל, אם ברוך 'שהכל' - יצא, ואפילו על הפת ועל היין.

יא. לקח כוס של שכר בידו, והתחיל הברכה על מנת לומר 'שהכל', וטעה ואמר 'בורא פרי הגפן' - אין מחזירין אותו. וכן אם היו לפניו פרות הארץ, והתחיל הברכה על מנת לומר 'בורא פרי האדמה', וטעה ואמר 'בורא פרי העץ' - אין מחזירין אותו. וכן אם היה לפניו תבשיל של דגן, ופתח וברך על מנת לומר 'בורא מיני מזונות', וטעה ואמר 'המוציא לחם' - יצא; מפני שבשעה שהזכיר השם והמלכות, שהן עקר הברכה, לא נתפסן אלא לברכה הראויה לאותו המין, והואיל ולא היה בעקר הברכה טעות, אף על פי שטעה בסופה - יצא, ואין מחזירין אותו.

יב. כל הברכות האלו שנסתפק לו בהן אם ברוך אם לא ברוך - אינו חוזר ומברך, לא בתחלה ולא בסוף; מפני שהן מדברי סופרים. שכח והכניס אכלין לתוך פיו בלא ברכה - אם היו משקין - בולען, ומברך בסוף; ואם היו פרות שאם זרקן ימאסו, כגון תותים וענבים - מסלקן לצד אחד ומברך, ואחר כך בולען; ואם אינן נמאסין, כגון פולים ואפונים - פולטן מפיו עד שיברך ופיו פנוי, ואחר כך אוכל.

יג. היו לפניו מיני הרבה - אם היו ברכותיהן שוות - מברך על איזה מהן שירצה, ופוסט את השאר; ואם אין ברכותיהן שוות - מברך על כל אחד מהן ברכה הראויה לו, ואי זה מין שירצה להקדים מקדים. ואם אינו רוצה בזה יותר מזה - אם יש ביניהן אחד משבעת המינים, עליו הוא מברך תחלה; וכל הקודם בפסוק, קודם לברכה. והשבעה, הן האמורין בפסוק זה: "ארץ חטה ושערה, וגפן ותאנה ורמון; ארץ זית שמן, ודבש". ודבש זה, הן התמרים; והתמרים קודמין לענבים - שהתמרים שני ל'ארץ' (השני שבפסוק), והענבים שלישי ל'ארץ' (הראשון).

יד. ברכה אחת שמעין שלש של חמשת מיני הפרות ושל יין, היא של מיני הדגן; אלא שעל הפרות הוא אומר: 'על העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה וכו'; ועל היין הוא אומר: 'על הגפן ועל פרי הגפן'. וחותם בשתייה: 'על הארץ ועל הפרות'; ואם היה בארץ ישראל, חותם בהן: 'על הארץ ועל פרותיה'. ויש מי שמוסיף בברכה שמעין שלש, קדם חתימה: 'כי אל טוב ומטיב אתה', שהוא מעין ברכה רביעית; ויש מי שאומר שלא תקנו ברכה רביעית אלא בברכת המזון בלבד.

טו. שתי יין ואכל תמרים ואכל תבשיל של חמשת מיני

והזיתים - שעל היין הוא מברך בתחלה 'בורא פרי הגפן', ולבסוף ברכה אחת מעין שלש, ועל השמן הוא מברך בתחלה 'בורא פרי העץ'. במה דברים אמורים? שהיה חושש בגרונו ושתה מן השמן עם מי השלקות וירקות מבושלים וכיוצא בהן, שהרי נהנה בשתייתו; אבל אם שתה השמן לבדו, או שלא היה חושש בגרונו - מברך עליו 'שהכל', שהרי לא נהנה בטעם השמן.

ג. פרות או ירקות שדרפן להאכל חיים - אם בשלן או שלקן (בישלם הרבה ונימוחו), מברך עליהן בתחלה 'שהכל', ולבסוף 'בורא נפשות'. וירקות שדרפן להאכל שלוקין, כגון פרום ולפת [מיו ירק] - אם אכלן חיים, מברך עליהן בתחלה 'שהכל'. ודברים שדרפן להאכל חיים ומבשלין - אכלן בין חיים בין מבשלין - מברך עליהן בתחלה ברכה הראויה להן; אם היו פרות עץ, מברך 'בורא פרי העץ'; ואם היו פרות אדמה או ירקות, מברך 'בורא פרי האדמה'.

ד. ירקות שדרפן להשלק ששלקן - מברך על מי שלק שלקן 'בורא פרי האדמה'; והוא, ששלקן לשותות מימיהן, שמימי שלקות בשלקות, במקום שדרפן לשותותן. דבש תמרים, מברכין עליו תחלה 'שהכל'. אבל תמרים שמעכן בידו, והוציא גרעינין שלקן, ועשין כמו עסה - מברך עליהן בתחלה 'בורא פרי העץ', ולבסוף ברכה אחת מעין שלש.

ה. הקנים המתוקים שסוחטין אותן, ומבשלין מימיהן עד שינקא (ייעשה גושין) וידמה למלח - כל הגאונים אמרו, שמברכין עליו 'בורא פרי האדמה', ומקצתם אמרו, 'בורא פרי העץ'; וכן אמרו, שהמוציא אותן קנים, מברך 'בורא פרי האדמה'. ואני אומר שאין זה פרי, ואין מברכין עליו אלא 'שהכל'; שלא יהיה דבש אלו הקנים שנשתנה על ידי האור (עיי' בישול באש), גדול מדבש תמרים שלא נשתנה, ומברכין עליו 'שהכל'.

ו. הקור, והוא ראש הדקל שהוא כמו עץ לבן - מברך עליו בתחלה 'שהכל'. קפרס (עלים) של צלף [מיו אילון] - מברך עליו 'בורא פרי האדמה', מפני שאינו פרי; והאכילנות [גרירים] של צלף, הן הפרי שהן בצורת תמרים דקים קטנים - ומברך עליהן 'בורא פרי העץ'.

ז. הפלפלין והזנגביל [מיו קינמון] - בזמן שהן רטבין, מברך עליהן תחלה 'בורא פרי האדמה'; אבל יבשין, אינן טעונין ברכה לא לפנייהן ולא לאחריהן - מפני שהן תכלין, ואינן אכל. וכן אכלין שאינן ראויין לאכילה, ומשקין שאינן ראויין לשתיה - אינן טעונין ברכה, לא לפנייהן ולא לאחריהן.

ח. הפת שעפשה, והיין שהקריס (החמיץ), ותבשיל שעברה צורתו, והנוכלות (פירות שנשרו מהעץ) שהן פגין [קודם שהתבשלו], והשכר, והחמץ, והגובאי [מיו חגב], והמלח, והקמהין [מיו פטריות], והפטירות - על כלן הוא מברך תחלה 'שהכל'. וכל שמברכין לפניו 'שהכל', חי מברכין לאחריו 'בורא נפשות רבות על כל מה שברא, חי

ו. השושנה וחלפי הים [צמחים שבשפת הים], מברכין עליהן 'בורא עצי בשמים'. נרגס [מין צמח] של גנה, 'בורא עצי בשמים'; ושל שדה, 'בורא עשבי בשמים'. הורד, ומי הורד, והלכונה, והמצטקי [נוזל היוצא מעץ הנקרא שרף], וכיוצא בהן - 'בורא עצי בשמים'.

ז. שלשה מיני ריח טוב, אין מברכין עליהן; ואלו הן: ריח טוב שאסור להריח בו, וריח טוב העשוי להעביר ריח רע, וריח טוב שלא נעשה להריח בעצמו של ריח זה.

ח. כיצד? בשמים של עבודה זרה, ובשמים שעל ערוה מן העריות - אין מברכין עליהן, לפי שאסור להריח בהן. בשמים של מתים, ובשמים של בית הפסא, ושמן העשוי להעביר את הזחמה - אין מברכין עליהן, לפי שגששו להעביר ריח רע. מגמר שמגמרין בו את הכלים ואת הבגדים - אין מברכין עליו, לפי שלא נעשה להריח בעצמו של מגמר. וכן המריח בבגדים המגמרין, אינו מברך, לפי שאין שם עקר בשם, אלא ריח בלא עקר.

ט. בשמים של מסכה [סעודה] של גוים - אין מברכין עליהן; שסתם מסכת גוים, לעבודה זרה. היה מהלף חוץ לפרך והריח ריח טוב - אם רב העיר גוים, אינו מברך; ואם רב ישראל, מברך. נתרברר ריח שמברכין עליו, בריח שאין מברכין עליו - הולכין אחר הרב.

יום שישי ח' אלול ה'תשס"ט

הלכות ברכות פרק י

א. ברכות אחרות ודברים אחרים הרבה שאין בהן פתיחה [בברוך] ולא חתימה [בברוך], תקנו חכמים דרך שבח והודיה להקדוש ברוך הוא, כמו ברכות התפלה שזכר כתבנו; והם אלו: הבונה בית חדש, והקונה כלים חדשים בין יש לו פיוצא בהן בין אין לו - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שהחנינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה'. ב. וכן הרואה את חבירו לאחר שלשים יום, מברך 'שהחנינו'; ואם ראהו לאחר שנים עשר חדש, מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, מחיה המתים'. הרואה פרי המתחדש משנה לשנה, בתחלת ראיתו מברך 'שהחנינו'.

ג. שמע שמועה טובה, מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, הטוב והמטיב'; שמע שמועה רעה, מברך: 'ברוך דין האמת'. וחיב אדם לברך על הרעה בטובת נפש, כדרך שמברך על הטובה בשמחה - שנאמר: "ואהבת את ה' אלהיך, בכל לבך ובכל נפשך ובכל מאודך", ובכלל אהבה זו היתרה שנוצטוינו בה, שאפילו בעת שייצר לו, יודה וישבח בשמחה.

ד. הגיעה אליו טובה, או ששמע שמועה טובה - אף על פי שהדברים מראין, שטובה זו תגרום לו רעה - מברך 'הטוב והמטיב'; וכן אם נגעה אליו רעה, או ששמע שמועה רעה - אף על פי שהדברים מראין, שרעה זו גורמת לו טובה - מברך 'דין האמת'; שאין מברכין על העתיד להיות, אלא על מה שארע עתה.

ה. מברך באחרונה ככה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, על המחיה ועל הכלכלה, ועל הגפן ועל פרי הגפן, ועל העץ ועל פרי העץ, ועל תנוכת השדה, ועל ארץ חמדה וכו'; וחותם: 'ברוך אתה ה', על הארץ, ועל המחיה, ועל הפרות'.

טז. אכל אם אכל בשר ושתה יין - מברך בסוף על זה בפני עצמו, ועל זה בפני עצמו. אכל תאנים או ענבים, ותפוחים ואגסים וכיוצא בהן - מברך בסוף ברכה אחת מעין שלש, והיא כוללת הכל, מפני שכלן פרות העץ הן. וכן כל פיוצא בזה.

יום חמישי ז' אלול ה'תשס"ט

הלכות ברכות פרק י

א. כשם שאסור לו לאדם להנות במאכל או במשקה קדם ברכה - כך אסור לו להריח ריח טוב קדם ברכה. וכיצד מברכין על ריח טוב? אם היה זה שיש לו הריח עץ או מין עץ, מברך עליו 'בורא עצי בשמים'; ואם היה עשב או מין העשב, מברך 'בורא עשבי בשמים'; ואם היה לא מעץ ולא מאדמה, כגון המור שהוא מן [הדס של] החיה - מברך 'בורא מיני בשמים'; ואם היה פרי הראוי לאכילה, כגון אתרוג ותפוח - מברך 'שנתן ריח טוב בפרות'. ועל הכל - אם אמר 'בורא מיני בשמים', יצא. ב. אין מברכין על המגמר [בשמים המונחים על גחלים בוערות להדיף ריחם], עד שתפלה תימורתו [עשנו]. וכיצד מברכין עליו? אם היה זה הנשרף שנתן ריח עץ, מברכין 'עצי בשמים'; ואם היה עשב, מברכין 'עשבי בשמים'; ואם היה ממין חיה וכיוצא בה, מברכין 'בורא מיני בשמים'.

ג. שמן של אפרסמון וכיוצא בו, מברך עליו 'בורא שמן ערב'; אבל שמן זית שפכשו או שטחנו עד שחור ריחו נודף, מברך עליו 'בורא עצי בשמים'. שמן שפשמו [ערבו עם בשמים] כעין שמן המשקה, מברך עליו 'בורא מיני בשמים'. הביאו לפניו שמן והדס, מברך על ההדס ופוטר את השמן, מפני שבכרה אחת לשניהן, והיא 'עצי בשמים'.

ד. היו לפניו בשם שהוא עץ ובשם שהוא עשב, אין ברכת אחד מהן פוטרת את חבירו, אלא מברך על זה לעצמו, ועל זה לעצמו. הביאו לפניו יין ושמן - אוהו יין בימינו, ושמן בשמאלו; ומברך על היין ושותהו, וחוזר ומברך על השמן ומריח בו, וטחו בראש השמש [שלא יצא לשוק בידים מבושמות]; ואם היה השמש תלמיד חכם, טחו בכתל.

ה. דבר שהוא ספק אם מן העץ אם מן האדמה, מברך עליו 'בורא מיני בשמים'; בשם שערבו הכולל ממנין הרבה, מברך עליו 'בורא מיני בשמים'. נכנס לחנותו של בושם שיש בה מינין הרבה, מברך 'בורא מיני בשמים'. אם ישב שם כל היום פלו, אינו מברך אלא אחת; נכנס ויצא נכנס ויצא, מברך על כל פעם ופעם.

הוא - מִכְרָף: 'כִּרְוֹף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָקַר עֲבוּדָה זָרָה מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה; וְאוֹמֵר בְּשִׁתִּיָּהֶן: 'כֵּשֶׁם שֶׁעָקַרְתָּ מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה, כֵּן תַּעֲקֹר מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת, וְתִשָּׁב לֵב עוֹבְדֵיהֶן לַעֲבֹדְךָ'.

י. הַרְוָאָה בְּתִי יִשְׂרָאֵל בְּיִשׁוּבָן - מִכְרָף: 'כִּרְוֹף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, מַצִּיב גְּבוּל אֶלְמָנָה; בְּחִרְפָּנָן - מִכְרָף: 'כִּרְוֹף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, דִּין הָאֲמֵת'. הַרְוָאָה קִבְּרִי יִשְׂרָאֵל - מִכְרָף: 'כִּרְוֹף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יָצַר אֶתְכֶם בְּדִין, וְזָן אֶתְכֶם בְּדִין, וְכִלְכַּל אֶתְכֶם בְּדִין, וְהִחֲיָה אֶתְכֶם בְּדִין, וְהִמִּית אֶתְכֶם בְּדִין, וְהוּא עֲתִיד לְהִקִּים אֶתְכֶם לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא בְּדִין; כִּרְוֹף אֶתָּה ה', מַחֲיָה הַמֵּתִים'.

יא. הַרְוָאָה שֶׁשׁ מֵאוֹת אֲלֶף בְּגִי אָדָם כְּאֶחָד - אִם גּוֹיִם הֵן - אוֹמֵר: 'בּוֹשָׁה אִמְכֶם מֵאֹד, חִפְּרָה יוֹלְדֶתְכֶם; הִנֵּה אַחֲרִית גּוֹיִם, מְדַבֵּר צִיָּה וְעִרְכָּה'; וְאִם יִשְׂרָאֵל הֵן, וַיִּכְרַץ יִשְׂרָאֵל - מִכְרָף: 'כִּרְוֹף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, חֲכָם הַרְזִים'. הַרְוָאָה מַחֲכֵמִי אֲמוֹת הָעוֹלָם - אוֹמֵר: 'כִּרְוֹף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, שֶׁנִּתֵּן מַחֲכָמְתוֹ לְכֹשֶׁר וְדָם; חֲכָמִי יִשְׂרָאֵל, מִכְרָף: 'שֶׁנִּתֵּן מַחֲכָמְתוֹ לִירְאָיו'; מַלְכִי אֲמוֹת הָעוֹלָם, מִכְרָף: 'שֶׁנִּתֵּן מַכְבּוֹדוֹ לְכֹשֶׁר וְדָם'; מַלְכִי יִשְׂרָאֵל, מִכְרָף: 'שֶׁנִּתֵּן מַכְבּוֹדוֹ לִירְאָיו'.

יב. הַרְוָאָה אֶת הַכּוֹשֵׁי, וְאֵת הַמְּשֻׁנִּין בְּצוּרַת פְּגִיָּהֶן אוֹ בְּאִבְרֵיהֶן - מִכְרָף: 'כִּרְוֹף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, מְשֻׁנָּה הַבְּרִיּוֹת'. הַרְוָאָה סוּמָה, אוֹ קֶשֶׁעַ [בִּידִיו אוֹ בְּרַגְלִיו], וּמְכִי שִׁחִין, וּבִכְקִינִין [מֵלֵאִים בְּהוֹרֹת], וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - מִכְרָף: 'כִּרְוֹף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, דִּין הָאֲמֵת'; וְאִם נוֹלְדוּ בֶּן מִמֶּעֵי אִמָּן, מִכְרָף: 'מְשֻׁנָּה הַבְּרִיּוֹת'. הַרְוָאָה פִּיל וְקוֹף וְקַפּוֹף [מִיּוֹ עוֹר], מִכְרָף: 'כִּרְוֹף מְשֻׁנָּה הַבְּרִיּוֹת'.

יג. הַרְוָאָה בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וּמִתְקַנּוֹת בְּיוֹתֵר, וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת - מִכְרָף: 'שֶׁכָּכָה לוֹ פְּעוּלָמוֹ'. הַיּוֹצֵא לְשָׁדוֹת וְלַגְנוֹת בְּיָמֵי נִסָּן, וְרָאָה אֵילָנוֹת פּוֹרְחֹת וְנֹצְנִים [פְּרָחִים] עוֹלִים - מִכְרָף: 'כִּרְוֹף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, שְׁלֹא חָסַר פְּעוּלָמוֹ כְּלוּם, וּכְרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת נְאוֹת, כְּדִי לְהַתְנַאוֹת (לִיהֲנוֹת) בָּהֶן בְּגִי אָדָם'.

יד. עַל הַרוֹחֹת שֶׁנִּשְׁבּוּ בְּעֶזֶף [בַּסְּעָרָה], וְעַל הַבְּרָקִים, וְעַל הַרְעָמִים, וְעַל קוֹל הַחֲבֵרָה [רַעַשׁ] שֶׁתִּשְׁמַע בְּאֶרֶץ כְּמוֹ רִחִים גְּדוֹלִים, וְעַל הָאוֹר שֶׁבְּאוֹר יִשְׂרָאֵל כְּאִלוֹ הֵן כּוֹכָבִים נּוֹפְלִים וְרָצִים מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אוֹ כְּמוֹ כּוֹכָבִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן זָנֵב - עַל כָּל אֶחָד מֵאלוֹ - מִכְרָף: 'כִּרְוֹף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, שֶׁכָּחוֹ מֵלֵא עוֹלָם; וְאִם רָצָה - מִכְרָף: 'כִּרְוֹף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, עוֹשֶׂה בְּרָאשִׁית'.

טו. עַל הַהָרִים, וְעַל הַגְּבָעוֹת, עַל הַמְּדִבְרוֹת, וְעַל הַיָּמִים, וְעַל הַנְּהָרוֹת - אִם רָאָה אֶחָד מֵהֶן אַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם - מִכְרָף: 'כִּרְוֹף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, עוֹשֶׂה בְּרָאשִׁית'. הַרְוָאָה אֵת הַיָּם הַגְּדוֹל [אֹקִינוֹס] מְשַׁלְשִׁים יוֹם לְשַׁלְשִׁים יוֹם אוֹ יוֹתֵר - מִכְרָף: 'כִּרְוֹף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, הַעוֹשֶׂה אֵת הַיָּם הַגְּדוֹל'.

טז. הַרְוָאָה קֶשֶׁת בָּעָנָן - מִכְרָף: 'כִּרְוֹף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ

ה. יָרְדוּ גְשָׁמִים רַבִּים - אִם יֵשׁ לוֹ שָׁדָה, מִכְרָף: 'שֶׁהֲחִינּוּ; וְאִם הֵיטָה שְׁלֹו וְשָׁל אַחֲרִים, מִכְרָף: 'הַטּוֹב וְהַמְּטִיב'. וְאִם אֵין לוֹ שָׁדָה, מִכְרָף: 'מוֹדִים אֲנִיָּה לָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ, עַל כָּל טֶפֶחַ וְטֶפֶחַ שֶׁהוֹרַדְתָּ לָנוּ; וְאִלוֹ פִּינוּ מֵלֵא שִׁירָה כִּים, וְלִשְׁוֹנָה רִנָּה כְּהַמּוֹן גָּלִיו, וְשִׁפְתוֹתֵינוּ שִׁבַּח כְּמִרְחֲבֵי הַרְקִיעַ, וְעֵינֵינוּ מֵאִירוֹת כְּשֶׁמֶשׁ וְכֶכֶל, וְיָדֵינוּ פְּרוּשׁוֹת כְּנִשְׁרֵי שָׁמַיִם, וְרַגְלֵינוּ קְלוֹת כְּאֵילוֹת - אֵין אֲנוּ מִפְּסִיקִין לְהוֹדוֹת לָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ, וְלִכְרֹף אֶת שִׁמְךָ מִלִּפְנֵינוּ, אֲפִלּוּ עַל אַחַת מֵאֲלֵף אֲלָפִים וְרַב רַבְּבֵי רַבְּבוֹת פְּעָמִים הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִמָּנוּ וְעִם אֲבוֹתֵינוּ מִלִּפְנֵים - מִמְּצָרִים גְּאֻלָּתָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ, מִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ, בְּרַעַב וְנִתְּנוּ, וּבִשְׁבָע כְּלִפְלִתָנוּ, וּמִחֲרֹב הַצִּלְתָּנוּ, וּמִדְּבַר מִלְּטָתָנוּ, וּמִחֲלָאִים רָעִים רַבִּים דִּלִּיתָנוּ מִלִּפְנֵינוּ; וְעַד הִנֵּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, וְלֹא עֲזָבוּנוּ חֲסִדֶּיךָ. עַל כֵּן, אֲבָרִים שֶׁפִּלַּגְתָּ בָנוּ, וְרוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁנִּפְתַּח בְּאַפְּנוּ, וְלִשְׁוֹן אֲשֶׁר שִׁמַּתָּ בְּתוֹךְ פִּינוּ - הֵן הֵם כְּרִנָּה יוֹדוּ לָךְ, וְיִכְרְכוּ אֶת שִׁמְךָ, מִלִּפְנֵינוּ. כִּרְוֹף אֶתָּה ה', רַב הַהוֹדִיוֹת אֶל הַתִּשְׁבָּחוֹת'.

ו. מֵאִמִּיתִי מִכְרִכִּין עַל הַגְּשָׁמִים? מִשִּׁירְבוֹ הַיָּמִים עַל הָאֶרֶץ, וְיַעֲלוּ אֲבַעְבוּעוֹת מִן הַמָּטָר עַל פְּנֵי הַיָּם, וְיִלְכוּ הָאֲבַעְבוּעוֹת זֶה לְקֶרֶת זֶה.

ז. אָמְרוּ לוֹ: 'מֵת אָבִיו וִירִשְׁתּוּ' - אִם יֵשׁ עִמּוֹ אַחִין - מִכְרָף בַּתְּחִלָּה 'דִּין הָאֲמֵת', וְאַחֵר כֵּן 'הַטּוֹב וְהַמְּטִיב'; וְאִם אֵין עִמּוֹ אַחִים, מִכְרָף: 'שֶׁהֲחִינּוּ'. קָצְבוּ שָׁל דָּבָר - שֶׁכָּל טוֹכָה שֶׁהִיא לוֹ וְלֹאֲחֵרִים, מִכְרָף: 'הַטּוֹב וְהַמְּטִיב'; וְטוֹכָה שֶׁהִיא לוֹ לְבָדּוּ, מִכְרָף: 'שֶׁהֲחִינּוּ'.

ח. אַרְבָּעָה צָרִיכִין לְהוֹדוֹת - חוּלָה שֶׁנִּתְרַפָּא, וְחִבּוּשׁ שֶׁנִּצָּא מִבֵּית הָאֶסּוּרִים, וְיוֹרְדֵי הַיָּם כְּשֶׁיַּעֲלוּ, וְהוֹלְכֵי דְרָכִים כְּשֶׁיַּעֲלוּ לְיָשׁוּב; וְצָרִיכִין לְהוֹדוֹת בְּפָנֵי עֲשָׂרָה, וּשְׁנַיִם מֵהֶם חֲכָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וִירוּמָמוּהוּ בְּקֹהֶל עָם, וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יִהְיֶה לְלוֹהֵוּ". וְכִיצַד מוֹדָה? עוֹמֵד בְּיַמֵּיהֶן וּמִכְרָף: 'כִּרְוֹף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, הַגּוֹמֵל לְחִיבִים טוֹבוֹת, שֶׁגִּמְלָנִי כָּל טוֹב; וְכָל הַשּׁוֹמְעִין אוֹמְרִים: 'שֶׁגִּמְלָךְ טוֹב, הוּא יִגְמְלָךְ, כִּלְכִּיל'.

ט. הַרְוָאָה מָקוֹם שֶׁנַּעֲשׂוּ בוֹ נִסִּים לְיִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן יַם סוּף וּמַעֲבְרוֹת הַיַּרְדֵּן [שֶׁעָבְרוּ בוֹ יִשְׂרָאֵל בְּיָמֵי יְהוֹשֻׁעַ] - מִכְרָף: 'כִּרְוֹף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשִׂה נִסִּים לְאֲבוֹתֵינוּ בְּמָקוֹם הַזֶּה; וְכֵן כָּל מָקוֹם שֶׁנַּעֲשֶׂה בוֹ נִסִּים לְרַבִּים. אֲכָל מָקוֹם שֶׁנַּעֲשֶׂה בוֹ נִסִּים לְיַחֲדִיד - אוֹתוֹ הַיַּחֲדִיד וּבְנוֹ וְכֵן בְּנוֹ מִכְרָף כְּשֶׁיִּרְאֶה אוֹתוֹ הַמָּקוֹם: 'כִּרְוֹף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשִׂה לִי נִסִּים בְּמָקוֹם הַזֶּה, אוֹ: 'שֶׁעָשִׂה נִסִּים לְאֲבִי בְּמָקוֹם הַזֶּה'. הַרְוָאָה גַּב אֲרִיּוֹת [שֶׁהוֹשִׁיל בּוֹ דָּנִיֵּאל], וְכִכְשֵׁן הָאֵשׁ [שֶׁהוֹשִׁיל בּוֹ חֲנַנְיָה מִיִּשְׂרָאֵל וְעוֹדֵיהֶן] - מִכְרָף: 'כִּרְוֹף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשִׂה נִסִּים לְצַדִּיקִים בְּמָקוֹם הַזֶּה'. הַרְוָאָה מָקוֹם שֶׁעוֹבְדִין בוֹ עֲבוּדָה זָרָה - מִכְרָף: 'כִּרְוֹף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, שֶׁנִּתֵּן אֶרֶץ אֲפִים לְעוֹבְדֵי רְצוֹנוֹ'. מָקוֹם שֶׁנַּעֲקָרָה מִמֶּנּוּ עֲבוּדָה זָרָה - אִם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא - מִכְרָף: 'כִּרְוֹף אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָקַר עֲבוּדָה זָרָה מֵאֶרְצֵנוּ; וְאִם בְּחוּצָה לְאֶרֶץ

ואינן מקבלין שָׁכָר; אָנִי רָץ, וְהֵם רָצִים - אָנִי רָץ לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְהֵם רָצִין לְבָאָר שַׁחַת'.

כח. הַנִּכְנָס לְכֶרֶךְ - אוֹמֵר: 'יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי, שְׁתַּכְנִיסֵנִי לְכֶרֶךְ זֶה לְשָׁלוֹם'; וְאִם נִכְנָס בְּשָׁלוֹם - אוֹמֵר: 'מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי, שֶׁהִכְנַסְתָּנִי לְשָׁלוֹם'. וְכִשְׁבִּיבָשׁ לְצֵאת - אוֹמֵר: 'יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי, שֶׁתּוֹצִיאֵנִי מִכֶּרֶךְ זֶה לְשָׁלוֹם'; יֵצֵא בְּשָׁלוֹם - אוֹמֵר: 'מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי, שֶׁהוֹצֵאתָנִי מִכֶּרֶךְ זֶה לְשָׁלוֹם'; וְכִשֶּׁם שֶׁהוֹצֵאתָנִי בְּשָׁלוֹם, כֶּף תּוֹלִיכִנִי לְשָׁלוֹם, וְתַסְמְכִנִי לְשָׁלוֹם, וְתַצְעִידֵנִי לְשָׁלוֹם, וְתַצִּילֵנִי מִכָּף כָּל אוֹיֵב וְאוֹרֵב בְּדֶרֶךְ'.

כו. כָּלֹו שֶׁל דָּבָר: לְעוֹלָם יֵצֵעַ אָדָם עַל הַעֲתִיד לְבוֹא, וַיִּבְקֹשׁ רַחֲמִים; וַיִּתֵּן הוֹדָיָה עַל שְׁעָבֶר, וַיּוֹדֶה וַיִּשְׁבַּח כְּפִי כַחוֹ. וְכָל הַמְרַבֶּה לְהוֹדוֹת אֶת ה' וַיִּלְשַׁבְּחוּ תַּמִּיד, הָרִי זֶה מְשֻׁבָּח.

יום שבת קודש ט' אלול ה'תשס"ט

הלכות ברכות פֶּרֶק יא

א. כָּל הַבְּרִכוֹת כֵּלָן - פּוֹתֵחַ בָּהֶם בְּכִרְוֹף, וְחוֹתֵם בָּהֶם בְּכִרְוֹף; חוּץ מִבְּרָכָה אַחְרוֹנָה שֶׁל קְרִית שְׁמַע, וּבְרָכָה הַסְּמוּכָה לְחִבְרָתָהּ, וּבְרַכַּת הַפְּרוֹת וְהַדּוּמָּה לָהּ, וּבְרַכַּת עֲשִׂית הַמְּצוֹת. וְאֵלּוּ הַבְּרִכוֹת שְׁאֻמְרָנוּ שֶׁהֵן דֶּרֶךְ שִׁבְח וְהוֹדָיָה - יֵשׁ מֵהֶן שֶׁהוּא פּוֹתֵחַ בְּכִרְוֹף, וְאֵינּוּ חוֹתֵם, וַיֵּשׁ מֵהֶן שֶׁהוּא חוֹתֵם בְּכִרְוֹף, וְאֵינּוּ פּוֹתֵחַ, אֲלָא מַעַט מִבְּרִכוֹת הַמְּצוֹת, כַּגּוֹן בְּרַכַּת סֵפֶר תּוֹרָה, וּכְגוֹן רֹאֵה קַבְרִי יִשְׂרָאֵל - מֵאֵלּוּ שֶׁהֵן דֶּרֶךְ שִׁבְח וְהוֹדָיָה. אֲכָל שָׂאָר בְּרִכוֹת הַמְּצוֹת כֵּלָן - פּוֹתֵחַ בָּהֶן בְּכִרְוֹף, וְאֵינּוּ חוֹתֵם.

ב. יֵשׁ מְצוֹת עֲשֵׂה שְׂאֵדָם חֵיב לְהַשְׁתַּדֵּל וּלְרַדֵּף עַד שִׁיעֲשֵׂה אוֹתָהּ, כַּגּוֹן תְּפִלִּין וְסֵפֶה וְלוּלָב וְשׁוֹפָר; וְאֵלּוּ הֵן הַנִּקְרָאִין 'חֻבָּה', לְפִי שְׂאֵדָם חֵיב עַל כָּל פְּנִים לְעֲשׂוֹתָן. וַיֵּשׁ מְצוֹת שְׂאֵינָן חֻבָּה אֲלָא דּוּמִין לְרִשּׁוֹת, כַּגּוֹן מְזוֹנָה וּמַעֲקָה [לגגו] - שְׂאֵינָן אָדָם חֵיב לְשַׁכֵּן בְּבֵית הַחֵיב בְּמִזְוֶנָה, כְּדִי שִׁיעֲשֵׂה מְזוֹנָה, אֲלָא אִם רָצָה לְשַׁכֵּן כָּל יָמָיו בְּאֵהָל אוֹ בְּסִפִּינָה, יֵשׁב; וְכֵן אֵינּוּ חֵיב לְכַנּוֹת בֵּית, כְּדִי לְעֲשׂוֹת מַעֲקָה. וְכָל מְצוֹת עֲשֵׂה שְׂבִין אָדָם לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא, בֵּין מְצוֹנָה שֶׁהִיא חֻבָּה, בֵּין מְצוֹנָה שְׂאֵינָה חֻבָּה - מִכֶּרֶךְ עֲלֵיהָ קֵדָם לְעֲשִׂיתָהּ.

ג. וְכֵן כָּל הַמְּצוֹת שֶׁהֵן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים - בֵּין מְצוֹת שֶׁהֵן חֻבָּה מִדְּבָרֵיהֶם [מדרבנן], כַּגּוֹן מִקְרָא מְגִלָּה וְהַדְּלָקָה גַּר שֶׁבֶת וְהַדְּלָקָה גַּר חֲנֻכָּה, בֵּין מְצוֹת שְׂאֵינָן חֻבָּה, כַּגּוֹן עֲרוֹב [חצירות; תבשילין] וְנִטְלֵיל יָדַיִם - מִכֶּרֶךְ עַל הַכֹּל קֵדָם לְעֲשִׂיתָן, 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמְצוֹתֵינוּ וְצִנּוּנוּ לְעֲשׂוֹת'. וְהִכֵּן צִנּוּנוּ? בְּתוֹרָה, שֶׁפְּתוּב בָּהּ: 'אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לָךְ - תַּעֲשֵׂה'. וְנִמְצָא עֵינֵן הַדְּבָרִים וְהַצֵּעַן, כֶּף הוּא - אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמְצוֹתֵינוּ, שֶׁצִּנּוּ בָּהֶן לְשִׁמְעַ מֵאֵל, שֶׁצִּנּוּנוּ לְהַדְּלִיק גַּר שֶׁל חֲנֻכָּה, אוֹ לְקָרוֹת אֶת הַמְּגִלָּה; וְכֵן שְׂאָר כָּל הַמְּצוֹת שֶׁמִּדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

ד. וְלִמָּה אֵין מְכַרְכִּין עַל גְּטִילַת יָדַיִם בְּאַחְרוֹנָה [מים אחרונים]? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא חִיבּוֹ בְּדָבָר זֶה אֲלָא מִפְּנֵי הַסִּפָּנָה,

מִלֶּךְ הָעוֹלָם, זֹכֵר הַבְּרִית, נֶאֱמַן בְּבְרִיתוֹ, וְקָנָם בְּמֵאֲמָרוֹ. הִרְוָה לְכַנּוֹת בְּחִדּוּשָׁה - מִכֶּרֶךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בְּמֵאֲמָרוֹ בָּרָא שְׁחָקִים, וּבְרִיּוֹת פִּיו כָּל צָבָאָם, חֵק וְזִמָּן נָתַן לָהֶם שְׁלָא יִשְׁנוּ אֶת תְּפִקִּידָתָם, שְׁשִׁים וּשְׁמֹחִים לְעֲשׂוֹת רָצוֹן קוֹנִיָּהֶם, פּוֹעֲלֵי אֲמַת שְׁפַעֲלָתָם אֲמַת; וְלִלְכָנָה אָמַר שֶׁתַּחֲדָשׁ, לְהִיּוֹת עֲטָרַת תְּפִאָּרַת לְעַמּוּסִי כִטָּן, שֶׁהֵם עֲתִידִין לְהַתְחַדֵּשׁ כְּמוֹתָהּ, וּלְפָאָר לְיוֹצְרָם עַל כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ; בְּרוּךְ אַתָּה ה', מַחֲדָשׁ חֲדָשִׁים'.

יז. וְצִרְיָה לְכֶרֶךְ בְּרָכָה זוֹ מַעֲמֵד; שֶׁכָּל הַמְּכַרְךְ עַל הַחֲדָשׁ בְּזִמָּנוֹ, בְּאֵלּוּ הַקְּבִיל פְּנֵי שְׂכִינָה. וְאִם לֹא בְּרוּךְ עָלָיו בְּלִילָה הִרְאִשׁוֹן - יֵשׁ לוֹ לְכֶרֶךְ עָלָיו עַד שֶׁשָּׂה עֶשֶׂר יוֹם בְּחֲדָשׁ, עַד שֶׁתִּמְלֵא פְּגִימָתוֹ [יתמלא עיגולה].

יח. הִרְוָה אֶת הַחֲמֵה בְּיוֹם תְּקוּפַת נִיסָן שֶׁל תַּחֲלַת הַמַּחְזָר שֶׁל שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים, שֶׁהַתְּקוּפָה בְּתַחֲלַת לֵיל רְבִיעִי - כְּשִׁרְוָה אוֹתָהּ בְּיוֹם רְבִיעִי בְּכֶרֶךְ, מִכֶּרֶךְ 'עוֹשֶׂה בְּרֵאשִׁית'. וְכֵן כְּשֶׁתַּחֲזֹר הַלְכָנָה לְתַחֲלַת מִזֵּל טֵלָה בְּתַחֲלַת הַחֲדָשׁ, וְלֹא תִהְיֶה נוֹטָה לֹא לְצָפוֹן וְלֹא לְדָרוֹם; וְכֵן כְּשִׁיחְזֹרוּ כָּל כּוֹכָב וְכוֹכָב מִחֲמַשֶּׁת הַכּוֹכָבִים הַנִּשְׁאָרִים לְתַחֲלַת מִזֵּל טֵלָה, וְלֹא יִהְיֶה נוֹטָה לֹא לְצָפוֹן וְלֹא לְדָרוֹם; וְכֵן כָּל עַת שִׁירָאָה מִזֵּל טֵלָה עוֹלָה מִקְצֵה הַמְּזוֹרָח - עַל כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ, מִכֶּרֶךְ 'עוֹשֶׂה בְּרֵאשִׁית'.

יט. הִרְוָה בְּתֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם בְּיִשׁוּבָן, אוֹמֵר: "בֵּית גָּאִים, יִסַּח ה'"; בְּחִרְבָּנָן, אוֹמֵר: "אֵל נִקְמוֹת, ה'", אֵל נִקְמוֹת, הוֹפִיעַ". וְכֵן אִם רָאָה קַבְרֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם, אוֹמֵר: "בּוֹשָׁה אִמְכֶם מָאֵד, חֲפָרָה יוֹלְדָתְכֶם".

כ. הַנִּכְנָס לְמֶרְחֵץ - אוֹמֵר: 'יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי, שְׁתַּכְנִיסֵנִי לְשָׁלוֹם, וְתּוֹצִיאֵנִי לְשָׁלוֹם; וְתַצִּילֵנִי מִזָּה וּמִכּוֹצָא בָּזָה, לְעֲתִיד לְבוֹא'. וְכִשְׁנִיצָא מִן הַמֶּרְחֵץ, אוֹמֵר: 'מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי, שֶׁהִצִּילָתָנִי מִן הָאוּר'.

כא. הַנִּכְנָס לְחִקְיוֹ דָם - אוֹמֵר: 'יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי, שִׁיְהֵא עֶסֶק זֶה לִי לְרִפּוּאָה, כִּי רּוּפָא שֶׁל חֲנַם אַתָּה; וְכִשְׁנִיצָא, אוֹמֵר: 'בְּרוּךְ רּוּפָא חוֹלִים'.

כב. הַהוֹלֵךְ לְמַד אֶת גִּרְנוֹ [למדוד כמות פירותיו] - אוֹמֵר: 'יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי, שֶׁתְּשַׁלַּח בְּרָכָה בְּמַעֲשֵׂה יָדַי; הַתְּחִיל לְמַד, אוֹמֵר: 'בְּרוּךְ הַשּׁוֹלֵחַ בְּרָכָה בְּכִרֵּי הַזֶּה' [ערימה]. מִדָּד וְאַחֵר כֶּף בִּקְשׁ רַחֲמִים, הָרִי זוֹ תְּפִלַּת שְׁוֹא; וְכָל הַצּוֹעֵק לְשַׁעֲבֵר, הָרִי זוֹ תְּפִלַּת שְׁוֹא.

כג. הַנִּכְנָס לְבֵית הַמְּדֻרָשׁ - אוֹמֵר: 'יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי, שֶׁלֹּא אֶפְשֵׁל בְּדָבָר הַלְכָה, שֶׁלֹּא אֶמַּר עַל טָמֵא טָהוֹר, וְעַל טָהוֹר טָמֵא, עַל מֵתָר אֶסּוּר, וְעַל אֶסּוּר מֵתָר; וְאֵל אֶפְשֵׁל בְּדָבָר הַלְכָה, וַיִּשְׁמְחוּ בִּי חֲבָרִי [על כשלוני]; וְאֵל יִכְשְׁלוּ חֲבָרִי, וְאֶשְׁמַח בָּהֶם'.

כד. וּבִיצִיאָתוֹ מִבֵּית הַמְּדֻרָשׁ, אוֹמֵר: 'מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי, שֶׁשְׁמַת חֲלָקִי מִיּוֹשְׁבֵי בֵית הַמְּדֻרָשׁ, וְלֹא שְׁמַת חֲלָקִי מִיּוֹשְׁבֵי קִרְנוֹת; שְׂאֵנִי מְשִׁפִּים, וְהֵם מְשִׁפִּימִין - אֲנִי מְשִׁפִּים לְדָבָרֵי תּוֹרָה, וְהֵם מְשִׁפִּימִין לְדָבָרִים בְּטָלִים; אֲנִי עֹמֵל, וְהֵם עֹמְלִין - אֲנִי עֹמֵל וּמִקְבֵּל שְׂכָר, וְהֵם עֹמְלִין

לאחרים - מברך קדם עשייתה, 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות'; אבל אינו מברך 'שהחיינו', אלא על מצוה שעשה לעצמו. היו לפניו מצוות הרבה, אינו מברך 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו על המצוות' - אלא מברך על כל אחת ואחת בפני עצמה.

יא. כל העושה מצוה, בין שהיתה חובה עליו בין שאינה - אם עשה אותה לעצמו, מברך 'לעשות'; עשה אותה לאחרים, מברך 'על העושה'.

יב. כיצד? לבש תפלין, מברך 'להניח תפלין'; נתעטף בציצית, מברך 'להתעטף בציצית'; ישב בספה, מברך 'לישב בספה'. וכן הוא מברך 'להדליק נר של שבת', 'לגמור את הלל'. וכן אם קבע מזוזה לביתו, מברך 'לקבוע מזוזה'. עשה מעקה לגגו, מברך 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות מעקה'; הפריש תרומה ומעשרות לעצמו, מברך 'להפריש'; מל את בנו, מברך 'למול את הבן'; שחט פסח וחיגיתו, מברך 'לשחט'.

יג. אבל אם קבע מזוזה לאחרים, מברך 'על קביעת מזוזה'; עשה להן מעקה, מברך 'על עשיית מעקה'; הפריש להם תרומה ומעשרות, מברך 'על הפרישת תרומה'; מל את בן חבורו, מברך 'על המילה'. וכן כל פיוצא באלו.

יד. עשה המצוה לו ולאחרים כאחד - אם היתה מצוה שאינה חובה, מברך 'על העושה'; לפיכך הוא מברך 'על מצות ערוב'. היתה חובה ונתפסו להוציא עצמו מידי חובה, ולהוציא אחרים - מברך 'לעשות'; לפיכך הוא מברך 'לשמע קול שופר'.

טו. נטל את הלולב - מברך 'על נטילת לולב'; שפין שהגביהו, יצא ידי חובתו. אבל אם ברח קדם שטל - מברך 'לטל לולב', כמו 'לישב בספה'. ומפאן אתה למד, שהמברך אחר שעשה, מברך 'על העושה'. אבל נטילת ידיים ושחיטה, הואיל וכדברי הרשות הן - אפלו שחט לעצמו - מברך 'על השחיטה' ו'על כסוי הדם', ו'על נטילת ידיים'. וכן הוא מברך 'על בעור חמץ', בין שפדק לעצמו בין שפדק לאחרים - שמעת שגמר בלבו לבטל, נעשת מצות הבעור קדם שיפדק, כמו שיתבאר במקומו.

טז. כל דבר שהוא מנהג - אף על פי שמנהג נביאים הוא, כגון נטילת ערבה בפשיעי של חג, ואין צריך לומר מנהג חכמים, כגון קריאת ההלל בראשי חודשים ובחלו של מועד של פסח - אין מברכין עליו. וכן כל דבר שיתפסק לה אם טעון ברכה אם לאו, עושין אותו בלא ברכה. ולעולם יזהר אדם מברכה שאינה צריכה, וירבה בפרכות הצריכות; וכן דוד אומר: "בכל יום אברכה".

ברוך רחמנא דסניע

ודברים שהן משום סכנה, אין מברכין על עשייתן. הא למה זה דומה? למי שסגן את המים ואחר כך שטה בלילה, מפני סכנת עלוקה [תולעת מים מטוכנת], שאינו מברך 'וצונו לסגן את המים'; וכן כל פיוצא בזה.

ה. העושה מצוה, ולא ברח - אם מצוה שעדין עשייתה קיימת, מברך אחר עשייה; ואם דבר שעבר הוא, אינו מברך. כיצד? הרי שנתעטף בציצית, או שלבש תפלין, או שישב בספה, ולא ברח תחלה - חזור ומברך אחר שנתעטף, 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו להתעטף בציצית'; וכן מברך אחר שלבש תפלין, 'להניח תפלין', ואחר שישב בספה, 'לישב בספה'. וכן כל פיוצא באלו.

ו. אבל אם שחט בלא ברכה, אינו חוזר אחר שחיטה ומברך: 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו על השחיטה'; וכן אם פסה הדם בלא ברכה, או הפריש תרומה ומעשרות, או שטבל, ולא ברח - אינו חוזר ומברך אחר עשייה. וכן כל פיוצא בזה.

ז. אין לה מצוה שמברכין אחר עשייתה לעולם, אלא טבילת הגר בלבד - שאינו יכול לומר 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו', ועדין לא נתקדש ולא נצטווה, עד שיטבל; לפיכך, אחר שטבל, מברך על הטבילה, מפני שהיה דחוי מעקרו [מלפני הטבילה], ולא היה ראוי לברכה.

ח. כל מצוה שעשייתה היא גמר חיובה, מברך בשעת עשייתה; וכל מצוה שיש אחר עשייתה צווי אחר, אינו מברך אלא בשעה שעושה הצווי האחרון. כיצד? העושה ספה, או לולב, או שופר, או ציצית, או תפלין, או מזוזה - אינו מברך בשעת עשייה 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות ספה', או 'לולב', או 'לכתב תפלין'; מפני שיש אחר עשייתו צווי אחר. ואימתי מברך? בשעה שישב בספה, או ששינענע הלולב, או ששישמע קול השופר, או ששיתעטף בציצית, ובשעת לבישת תפלין, ובשעת קביעת מזוזה. אבל אם עשה מעקה - מברך בשעת עשייה: 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות מעקה'; וכן כל פיוצא בזה.

ט. כל מצוה שהיא מזמן לזמן, כגון שופר וספה ולולב ומקרא מגלה ונר חנוכה, וכן כל מצוה שהיא קנן לו, כגון ציצית ותפלין ומזוזה ומעקה, וכן מצוה שאינה תדירה ואינה מצויה בכל עת, שהרי היא דומה למצוה שהיא מזמן לזמן, כגון מילת בנו ופדיון הבן - מברך עליה בשעת עשייה 'שהחיינו'. ואם לא ברח על ספה ולולב וכיוצא בהן 'שהחיינו' בשעת עשייה, מברך עליהן 'שהחיינו' בשעה שיצא ידי חובתו בהן; וכן כל פיוצא בהן.

י. אחד העושה מצוה לעצמו, ואחד העושה אותה

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ג'ט' אלול ה'תשס"ט

ויכבד בארנו לשונם, שקראו לכל אחד עשה לבדו. ויכבד נתבארו גם דיני מצוה זו, כלומר: סמני דגים, בפרק ג' ממסכת חלין (שם).

המצוה הקע"ב — האזהרה שהזהרנו מלאכול בהמה טמאה וחייה טמאה, והוא אמרו (דברים יד, ה'): "אף את-זה לא תאכלו ממעלי הגרה וגו' את-הגמל ואת-הארנבת ואת-השפן ואת-החזיר". אבל שאר בהמה טמאה לא בא בהן לאו בפרוש, אבל ממה שאמר: "וכל בהמה מפרסת פרסה וגו', מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו" (שם יד, ו), ידענו שכל-מה שאין בו שני הסימנים יחד מזהרים על אכילתו, אלא שהוא לאו הבא מכלל עשה שנתבאר שהוא עשה, וכלל הוא אצלנו: לאו הבא מכלל עשה — עשה, ואין לוקין עליו. אבל נאסרה עלינו שאר בהמה וחייה טמאה וחיכנו על אכילתן מלקות בקל וחמר, שאנו אומרים: ומה חזיר וגמל שיש בהן סימן טהרה אחד — לוקין עליו, קל וחמר לשאר בהמה וחייה שאין בהן סימן טהרה כלל — שלוקין עליהן. ושמע לשון ספרא (פרשת שמייני) בכל-זה, אמרו: "אתה תאכלו" — אותה באכילה ואין בהמה טמאה באכילה. אין לי אלא בעשה, בלא-תעשה מניין? תלמוד לומר: "את-זה לא תאכלו ממעלי הגרה", אין לי אלא אלו בלבד, שאר בהמה טמאה מניין? ודין (קל וחומר) הוא: מה אלו שיש בהן סימן טהרה הרי הן בלא-תעשה על אכילתן, שאר בהמה טמאה שאין בהן סימן טהרה, אינו דין שתהא בלא-תעשה על אכילתן! נמצאו: הגמל והארנבת והשפן והחזיר — מן-הפתיב, ושאר בהמה טמאה — מקל-וחמר: ונמצאת מצות עשה שלחן — מן-הפתיב (בלאו הבא מכלל עשה — עשה), ומצוה בלא-תעשה — מקל-וחמר. אלא שקל-וחמר זה לגלויי מלתא בעלמא הוא (כלומר: ה"קל וחומר" מגלה את הנעלם לכאורה "בין השורות" והרי זה נחשב כאילו כתבה זאת התורה במפורש), כדרך שאמרו בבתו", כמו שנתבאר במקומו (לא תעשה שלו — שיעור פח). ולפיכך כל-האוכל פזית מבושר

יום ראשון ג' אלול ה'תשס"ט

מצות עשה קנ. קנא. קנב.

מצות לא תעשה קעב. קעד.

המצוה הק"ן — הצווי שנוצטוינו לבדק גם בסמני העוף, והוא שרק כמה מינים ממנו יהיו מתרים. וסמני העוף לא נאמרו מן-התורה אלא השגו בחקירה, כי כאשר אנו מתבוננים בכל-המינים שנתבאר אסורם (בתורה, ובפרטות) אחד אחד, מוצאים אנו בהם דברים הכוללים אותם ("צד השווה" — פרטים משותפים), והם סמני עוף טמא וזה שנוצטוינו לדון בעופות ולומר: זה טמא וזה טהור — הוא מצות עשה. ולשון ספרי: "כל-צפור טהרה תאכלו (דברים יד, יא) — זו מצות עשה". הנה נתבאר מה-שרמזנו עליו; ויכבד נתבארו דיני מצוה זו במסכת חלין (נט).

המצוה הקנ"א — הצווי שנוצטוינו לבדק גם בסמני חגבים, והם המפרשים בתורה: "אשר לו כרעים ממעל לרגליו" (ויקרא יא, כא). וענין מצוה זו כמו שבארנו במצוה שלפניה, והפסוק שנאמר בה הוא אמרו: "את-זה תאכלו מכל שרץ העוף". ויכבד נתבארו דיני מצוה זו בפרק ג' ממסכת חלין (מו).

המצוה הקנ"ב — הצווי שנוצטוינו לבדק בסמני דגים והם מפרשים בתורה והוא אמרו: "את-זה תאכלו מכל אשר במים" (שם שם, ט) ובפרוש אמרו בגמרא חלין (סו:): שאוכל דג טמא עובר בעשה ולא-תעשה. כי ממה שאמר 'זה אכול' שומע אני שזולתו לא תאכל, ולאו הבא מכלל עשה — עשה. הנה נתבאר, שאמרו "את-זה תאכלו" — מצות עשה. והענין באמרנו שהיא מצות עשה הוא כמו שהזכרתי לך, שאנו נצטוינו לדון בסמנים אלו ונאמר: זה מתר לאכלו וזה אינו מתר, כמו שבאר הפתיב ואמר: "והבדלתם בין-הבהמה הטהרה לטמאה וגו'" (שם כ, כה) לא תהא הבדלה אלא בסמנים — לפיכך יהיה כל-מין ומין מארבעת מיני הסמנים האלה מצוה בפני עצמה, כלומר: סמני בהמה וחייה, וסמני העוף, וסמני חגבים, וסמני דגים.

השרץ על הארץ" (לעיל אזהרה קעו) ובין אמרו "השרץ הרמש". לפי שהשרץ השורץ — הוא השרץ שיש בו כח המוליד את המין והרי הוא משרץ (מוליד שרצים) על הארץ; והשרץ הרמש — הוא השרץ המתהנה מן העפושים שאינו מוליד פמחה, וגם האוכל ממנו — לוקה.

המצוה הקע"ח — האזהרה שהזהרנו מלאכול בעלי החיים המתהנים בתוך הזרעים והפרות משיצאו וירמשו על פני אותו הזרע או אותו הפרי, אפלו מצאנום אחר-כך בתוך האכל — אסור לאכלם, והאוכלם — לוקה, והוא אמרו: "לכל-השרץ השרץ על-הארץ לא תאכלום כי-שקץ הם" (שם יא, מב). ולשון ספרא (פרשת שמייני): "להביא את שפרשו לארץ וחזרו".

יום שלישי ה' אלול ה'תשס"ט

מצות לא תעשה קעט. קפ. קפח.

המצוה הקע"ט — האזהרה שהזהרנו מלאכול איזה שרץ שיהיה, בלי יחוד (ללא הבדל המין) בין שרץ העוף בין שרץ המים בין שרץ הארץ, והוא אמרו יתעלה: "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בם" (ויקרא יא, מג). זה לאו בפני עצמו ולוקין עליו, והוא כעין אסור כולל. לפיכך האוכל דבר משרץ הארץ — לוקה שתיים: אחת משום "וכל-השרץ השרץ על-הארץ שקץ הוא לא יאכל" (שם, מא), ואחת משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ". וכן האוכל דבר משרץ העוף — לוקה שתיים: אחת משום "שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו" (דברים יד, טו) — (לא תעשה קעו), ואחת משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ". ואם אכל בעל חי אחד בלבד והיה אותו החי מעופף ושורץ על הארץ, כך שהוא שרץ העוף ושרץ הארץ — יהיה חייב עליו ארבע מלקיות (רבנו חולק להלן על שיטה זו במנין המלקות). ואם נוסף על כך שהוא גם משרץ המים — יהיה חייב עליו שש מלקיות: המלקות החמישית משום דג טמא שנאמר בו: "מבשרם לא תאכלו" (ויקרא יא, יא) — (לא תעשה קעג), והמלקות הששית משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ",

בהמה או חיה טמאה מאיזה מין מהן שיהיה — לוקה מדאורייתא. ודע זאת (כלומר: כיון שעיקר האיסור אנו יודעים גם מבלי ללמוד "קל וחומר" — אין זה בסתירה ל"אין מזהירין מן הדין" — ולוקה).

המצוה הקע"ד — האזהרה שהזהרנו מלאכל עוף טמא, והוא אמרו באותם המינים: "ואת-אלה תשקצו מן-העוף לא יאכלו" (ויקרא יא, יג). וגם האוכל מהם כזית מבשרם — לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו עם השתיים שלפניה בפרק ג' מחלין (נט).

יום שני ד' אלול ה'תשס"ט

מצות לא תעשה קעג. קעה.

קעו. קעז. קעה.

המצוה הקע"ג — האזהרה שהזהרנו מלאכול דג טמא, והוא אמרו באותם המינים מן הדגים: "ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת-נבלתם תשקצו" (ויקרא יא, יא). והאוכל מבשרם כזית — לוקה.

המצוה הקע"ה — האזהרה שהזהרנו מלאכול שרץ העוף, כגון הזכוכים והדבורים והצרעין וזולתם מן המינים האלה, והוא אמרו במשנה תורה: "וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו" (דברים יד, יט). ולשון ספרי: "וכל שרץ העוף וכו' — מצות לא-תעשה", והאוכלם — לוקה.

המצוה הקע"ו — האזהרה שהזהרנו מלאכול שרץ הארץ, כגון התולעים והחפושיות והדומה להם, וזהו הנקרא: שרץ הארץ, והוא אמרו יתעלה: "וכל-השרץ השרץ על-הארץ שקץ הוא לא יאכל" (ויקרא יא, מא). והאוכל מהם משהו (אם היתה זו בריה שלמה) — חייב מלקות.

המצוה הקע"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול השרץ המתהנה מן העפושים, אף-על-פי שאינו מין מסים ואינו נולד מזכר ונקבה, והוא אמרו: "ולא תטמאו את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על-הארץ" (שם, מד). ולשון ספרא (פרשת שמייני): "השרץ הרמש על-הארץ — אף-על-פי שאינו פורה ורובה", וזהו החלוק שיש בין אמרו "השרץ

תאכלו", "שרץ הארץ לא תאכל", "שרץ הארץ לא יאכל", כן אלף פעמים — לא יתחייב עליו אלא מלקות אחת. האם ראית שאלה שקבעו את-הפלל המשפש הזה סוברים שהלובש שעטנו לוקה שנים כיון שבאו בו שני לאוין (ויקרא יט, יט. דברים כב, יא). מפרשים? לא ראיתי שהם סוברים כן אלא זה היה מוזר בעיניהם אלו אמרו מי שהוא, ואין דבריהם מוזרים בעיניהם באמרם ששרץ הארץ או שרץ העוף לוקין עליו שנים: אחת מחמת הלאו המפרש בו ואחת משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ". וזה ברור בתכלית עד שלא יעלם אפלו מן-החרשים והאלמים. אחרון להשלים את-הענין שהתחלתי לבאר ואמר (לשיטת רבינו כדי להוסיף לאו, כל לאו צריך להיות מכון ל"חלק" או "תוספת" של תכונה. לולא כן הרי זה בפילות שאין לוקין (לשיטת רבינו) יותר מפעם אחת על אותו חלק של איסור. והדברים הבאים הם הקדמה לפירוש רבינו במאמר הגמרא): שאם ארע שנתנהו חי באיזה זרע מן הזרעים או בפרי מן הפרות ויצא לאויר העולם, אף-על-פי שלא נגע בפני האדמה — הרי האוכלו חייב מלקות אחת, לפי שגמרא בו לאו בפני עצמו, כמו שבארנו במצוה שקדמה לזו (לא תעשה קעו), ואם רחש על פני הארץ ורמש בה (רמש"ה הוא איסור מיוחד בשרץ שאינו מוליד) — חייב על אכילתו שנים: אחת משום: "לכל-השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום כי-שקץ הם" (שם, מב) — (לא תעשה קעו), ואחת משום: "ולא תטמאו את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על הארץ" (ויקרא שם, מד) — (לא תעשה קעו), [וכל-השרץ השרץ על-הארץ שקץ הוא לא יאכל" (שם, מא)] ואם ארע נוסף אלו [שלא יהא] שיהא פורה ורובה — חייב עליו שלש מלקיות: השנים שהזכרנו לעיל, ושלישית משום: "וכל-השרץ השרץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל" (שם) — (לא תעשה קעו) [ולא תטמאו את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על הארץ" (שם, מב)], ואם נוסף לכן שיהא מעופף יתחייב עליו מלקות רביעית משום: "כל-שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכל" (דברים יד, יט) — (לא תעשה קעו) ואם נוסף לכן שיהא שוחה במים עם שהוא

לפי שהוא כולל גם שרץ המים. ואין לנו פסוק לאסור שרץ המים חוץ ממה שגמרא: "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ". ולפי הפללים האלה אמרו בגמרא מכות (טז:): "אכל פוטיא (שרץ המים. ולהלן מתאר בו רבינו תכונות של שרצים נוספים כדי לקיים מאמר הגמרא לפי שיטתו) — לוקה ארבע; נמלה — לוקה חמש; צרעה — לוקה שש". זהו הפרוש שפרש כל-מי ששמעתי פרושו או ראיתי דבריו בענין זה שהוא: אכל פוטיא וכו' (שיטה זו — עליה חולק רבנו — מחייבת מספר מלקות גם מכח לאו אחד — כשהצטרפו כמה איסורים שאצל כל אחד מהם בנפרד היה הלאו האמור קיים. ובמספר האיסורים שהצטרפו — לוקה). וזה פרוש שאינו נכון, לא יהיה ולא יתקיים אלא בהפוך הפללים האמתיים המבארים בלשון התלמוד. והוא: שאם תתבונן במה שהקדמנו כאן תמצא שחייבו שלש מלקיות מלאו אחד והוא: "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ". וכבר נתבאר בטול דבר זה, ושאין לוקין שתי מלקיות על לאו אחד בשום פנים, כמו שבארנו בגמרא חלין (קב:): וכבר הקדמנו כלל זה ובארנוהו כמה פעמים, וכדאורי לך ממנו דגמאות לקמן (לא תעשה קצה, שיהי' ט).

והדבר הנכון שלא תסתפק בו ולא תשתפש הוא: שהאוכל בעל חי שהוא בעצמו שרץ העוף ושרץ המים ושרץ הארץ — לוקה שלש בלבד: אחת משום שרץ העוף שנתבאר בו הלאו, ואחת משום שרץ הארץ שגם בו נתבאר הלאו, ואחת משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם", שגם שרץ המים נאסר בכלל "כל-שרץ", והוא אמרו: "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ". ואם אכל שרץ הארץ בלבד — לוקה אחת משום שרץ הארץ. וכך גם על שרץ העוף — אחת משום שרץ העוף. וכך על שרץ המים לבדו — אחת משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ". ומחמת שלא זה כולל שרץ הארץ לא ילקה על שרץ הארץ שנים, לפי שאפלו באו לנו אלף לאוין מפרשים כלם ב"שרץ הארץ" — אינו לוקה עליהן אלא מלקות אחת, לפי שכלם נכפלו בענין אחד בעצמו, ואפלו אמר: "שרץ הארץ לא

בַּעַל חַי שָׁלֵם אֵין חוֹשֵׁשִׁין לְשַׁעֲרוֹ וְאֵין אוֹמְרִים בּוֹ "כְּזֵית", אֲלֵא אֶפְלוֹ אוֹכֵל יְתוֹשׁ — לֹקֵה שְׁלֹשׁ: מְשׁוּם שֶׁרֶץ הַשֶּׁרֶץ, וּמְשׁוּם רֹמֶשׁ, וּמְשׁוּם שֶׁרֶץ הָעוֹף. וְאָמְרוּ עוֹד (מכות טז): הַמִּשְׁהָה נִקְבִּיו — עוֹבֵר מְשׁוּם: אֶל-תִּשְׁקָצוּ אֶת-נִפְשֵׁיכֶם. וְכֵן מֵאֵן דְּשֵׁתִי מֵיָא (השׁוּתָה מִים) בְּקֶרְנָא דְאַמְנָא, וְהוּא כְּלִי שֶׁל מִקְזִי דָם — עוֹבֵר מְשׁוּם: אֶל-תִּשְׁקָצוּ אֶת-נִפְשֵׁיכֶם. וְהוּא הַדִּין בְּאִכִּילַת הַלְכְּלוּכִים וּדְבָרִים הַמְּאֹסִים וּשְׁתֵּית דְּבָרִים הַמְּגַעְלִים, שֶׁנֶּפֶשׁ רַב בְּגִי אֲדָם קָהָה מֵהֶם — כָּל-זֶה מְזַהְרִים עָלָיו, אֲבָל אֵין חֲבִיבִים עָלָיו, מִלְּקוּת, לְפִי שֶׁפְּשֻׁטִיָּה דְקָרָא אֵינוֹ אֲלֵא בְּשֶׁרֶץ בְּלָבָד: אֲבָל מִפִּין אוֹתוֹ עַל אֵלוֹ מִכַּת מִרְדּוּת. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ מִכָּל-מָה שֶׁהִקְדַּמְנוּ שֶׁפְּסוּק זֶה, שֶׁהוּא "אֶל-תִּשְׁקָצוּ אֶת-נִפְשֵׁיכֶם", לְמַדְנוּ מִמֶּנּוּ אֶסוּר שֶׁרֶץ הַמֵּים בְּלָבָד, שֶׁלֹּא בָּא עָלָיו לֹאוֹ מִיַּחַד חוּץ מִזֶּה. וְהֵבֵן זֹאת.

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה מֵאָה וּשְׁמָנִים — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאָכֹל אֶת הַמֵּתָה, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא תֹאכְלוּ כָּל-נִבְלָה" (דברים יד, כא) וְהָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר נִבְלָה כְּזֵית — לֹקֵה.

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ח — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאָכֹל בֶּשֶׂר שׁוֹר הַנִּסְקָל (בעל חַי שְׁחִיב סְקִילָה, כְּגוֹן שֶׁהָג אָדָם) וְאֶפְלוֹ נִשְׁחַט קֹדֶם סְקִילָתוֹ, לְפִי שֶׁמִּשְׁנֵיגְמֵר דִּינוֹ נֶאֱסָר בְּאִכִּילָה אֶף-עַל-פִּי שֶׁנִּשְׁחַט שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא יֹאכֵל אֶת-בִּשְׁרוֹ" (שמות כא, כח). וְלִשׁוֹן הַמִּכְלָתָא (פֶּרֶשׁת מִשְׁפָּטִים): "שׁוֹר שִׁינֵּצָא לְסַקֵּל וְקִדְמוּ הַבְּעָלִים וּשְׁחִטוּהוּ — בִּשְׁרוֹ אֶסוּר בְּאִכִּילָה", לְכַךְ נֶאֱמָר: "וְלֹא יֹאכֵל אֶת-בִּשְׁרוֹ". וְהָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר כְּזֵית — לֹקֵה.

יום רביעי ו' אלול ה'תשס"ט

מצות לא תעשה קפא. קפב.

קפד. קפה. קפג.

הַמִּצְוָה הַקַּפ"א — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאָכֹל אֶת-הַטְּרֵפָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וּבִשְׂרָה בִּשְׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ" (שמות כב, ל), פֶּשֶׁט הַכְּתוּב הוּא בְּמַה-שֶׁהִזְכִּירוּ בַּמִּכְלָתָא (פֶּרֶשׁת מִשְׁפָּטִים שֶׁם), וְהוּא אָמְרִים: "דְּבִר הַכְּתוּב בְּהוּה (כתב "שדה" מִפְּנֵי שֶׁהוּא הַמִּצְוִיאוֹתִי בִּיּוֹתֵר), מְקוֹם שֶׁרַב הַבְּהֵמֹת (דִּרְכָם) לְהַטְרֵף": אֲבָל בָּא בְּקִבְלָה (חולין סח.) שֶׁיֵּשׁ לְפִסּוּק

מְעוּפָף, כְּמוֹ שֶׁאֵנוּ רוֹאִים תְּמִיד בְּמִינִים רַבִּים — יִתְחַיֵּב עָלָיו חֲמֵשׁ מִלְּקִיּוֹת, מִלְּקוּת חֲמִישִׁית זֶה מְשׁוּם: שֶׁרֶץ הַמֵּים, שֶׁבָּא לֹאוֹ הַכּוֹלָלוֹ וְהוּא אָמְרוּ: "אֶל-תִּשְׁקָצוּ אֶת-נִפְשֵׁיכֶם בְּכָל-הַשֶּׁרֶץ הַשֶּׁרֶץ וְלֹא תִשְׁמְאוּ בָהֶם" (שם, מג) — (לֹא תַעֲשֶׂה הַנוֹכַחִי). וְאֵם נּוֹסֵף לְכַךְ שֶׁיְּהֵא חַי זֶה בְּעַצְמוֹ הַמִּתְהַוֶּה מִן הָאוֹכֵל גַּם עוֹף — יִתְחַיֵּב בְּמִלְּקוּת שְׁשִׁית מְשׁוּם: "וְאֶת-אֵלֶּה תִּשְׁקָצוּ מִן-הָעוֹף לֹא יֹאכְלוּ" (שם, יג) — (לֹא תַעֲשֶׂה קַעַד). וְאֵל תַּתְּמָה עַל כֶּךָ שֶׁיִּתְהַוֶּה עוֹף מְעוּפוֹשׁ הַפְּרוֹת, לְפִי שֶׁאֵנוּ רוֹאִים לְעֵתִים קְרוֹבוֹת עוֹפוֹת מִתְהַוִּים מִן-הַעֲפוּשִׁים וְהֵם יוֹתֵר גְּדוֹלִים מִן הָאֲגוּזֵי הַקֶּטֶן וְאֵל תַּתְּפִּיל עַל שְׁמִין אֶחָד בְּעַצְמוֹ הוּא עוֹף טָמֵא וְהוּא שֶׁרֶץ הָעוֹף — כִּי אֵין זֶה דְּבַר רְחוּק, שֶׁיְּהִי לוֹ תְּכוּנוֹת הָעוֹף וּפְעֻלוֹתָיו וּתְכוּנוֹת שֶׁרֶץ הָעוֹף. הֵלֵא תִרְאֶה פְּרוּשִׁי כָּל-הָרָאוּשָׁנִים שֶׁמֶנּוּ בְּכָלֵל אֵלוֹ הֵשֵׁשׁ מִלְּקִיּוֹת דָּג טָמֵא וְשֶׁרֶץ הַמֵּים, וְזֶה נִכּוֹן וְלֹא אֲכִישְׁנוּ, לְפִי שֶׁאֲפָשָׁר שֶׁיְּהֵא דָּג וְיִהְיֶה שֶׁרֶץ הַמֵּים, כֶּךָ גַּם-כֵּן יִהְיֶה עוֹף וְיִהְיֶה שֶׁרֶץ הָעוֹף, וְזֶהוּ הַפּוֹטִיטָא, שֶׁיְּהִי עוֹף וְשֶׁרֶץ הָעוֹף וְשֶׁרֶץ הָאֶרֶץ וְשֶׁרֶץ הַמֵּים — וּלְפִיכֶךָ חֲבִיבִין עָלֶיהָ אַרְבַּע, וְהִנֵּמְלָה לֹקֵה עָלֶיהָ חֲמֵשׁ. וְהִנֵּמְלָה זֶה הָאֲמוּרָה, הִיא הִנֵּמְלָה הַמְּעוּפָפֶת הַמִּתְהַוֶּה מְעוּפוֹשׁ הַפְּרוֹת שֶׁאֵינָה פּוֹרָה וְרוֹבָה — חֲבִיב עָלֶיהָ אַחַת מְשׁוּם: שֶׁרֶץ שֶׁפָּרַשׁ מִן-הָאֲכָל (לֹא תַעֲשֶׂה קַעַח), וְאַחַת מְשׁוּם: שׁוֹרֶץ עַל הָאֶרֶץ (לֹא תַעֲשֶׂה קַעוֹ), וְאַחַת מְשׁוּם: רֹמֶשׁ עַל הָאֶרֶץ (לֹא תַעֲשֶׂה קַעוֹ), וְאַחַת מְשׁוּם: שֶׁרֶץ הָעוֹף (לֹא תַעֲשֶׂה קַעַח), וְאַחַת מְשׁוּם: שֶׁרֶץ הַמֵּים (לֹא תַעֲשֶׂה קַעַט) וְהַצִּרְעָה שֶׁגַּם הִיא מִתְהַוֶּה מִן-הַעֲפוּשׁ, נּוֹסֵף בָּהּ עַל אֵלוֹ שֶׁהִיא עוֹף וְשֶׁרֶץ הָעוֹף. וְאֵין מִן הַנִּמְנָע שֶׁתִּתְהַוֶּה הַצִּרְעָה אוֹ הִנֵּמְלָה וְזוֹלָתָן מִמִּינֵי הַמְּעוּפָפִים וְהַשׁוֹרְצִים מִן-הַעֲפוּשִׁים וּבִתְוֹף הַפְּרוֹת אֲלֵא אֲצֵל הַהֶמוֹן, שֶׁאֵין לָהֶם יָדִיעָה בְּמַדְעֵי הַטָּבַע, אֲלֵא מִדְּמַיִם שְׂכַל-מִין אִי אֲפָשָׁר שֶׁיִּתְהַוֶּה דְּבַר מִמֶּנּוּ אֲלֵא מִזְכָּר וּנְקִבָה פִּיּוֹן שֶׁהֵם רוֹאִים שֶׁהִדְבָּר כֶּךָ עַל הָרֹב. וְזִכּוֹר כְּלָלִים אֵלוֹ וְהֵבֵן עֲנִין זֶה, לְפִי שֶׁהוּא דְּבַר דְּבַר עַל אֲפָנִיו (מִשְׁלֵי כה, יא). וּבְכַךְ בְּאַרְתִּי לָךְ אֶת הָעֲנִינִים שֶׁבָּהֶם תִּבְחֹן וְתֹאמַר: בַּעַל חַי זֶה חֲבִיבִים עַל אִכִּילָתוֹ כֶּךָ וְכָךְ מִלְּקִיּוֹת, וְזֶה אֵין חֲבִיבִין עָלָיו אֲלֵא כֶּךָ וְכָךְ. וּמִן הַלְשׁוֹנוֹת הָאֵלֶּה יִתְבָּאֵר לָךְ שֶׁהָאוֹכֵל

(כג), ולשון ספרי (פרשת ראה שם): "לא-תאכל הנפש עם-הבשר — זה אבר מן-החי". וכן נתבאר בגמרא חלין (קב); ושם אמרו: "אכל אבר מן-החי ובשר מן-החי — חייב שתיים". פירושו: לפי שהם שני לאוין. הלאו האחד: "לא-תאכל הנפש עם-הבשר" שהוא אסור האבר, והלאו השני: "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו" שהוא אסור בשר מן-החי, כמו שבארנו (לא תעשה קפא). וכבר נכפל הלאו בענין זה בלשון אחר והוא אמרו יתעלה לנח באסרו עליו אבר מן-החי: "אך-בשר בנפשו דמו לא תאכלו" (בראשית ט, ד).

המצוה הקפ"ד — האזהרה שהזהרנו מלאכול את-הדם, והוא אמרו יתעלה: "וכל-דם לא תאכלו" (ויקרא ז, כו). וכבר נכפל בו הלאו כמה פעמים. ופרש שהוא בכרת ואמר: "כל-אכליו יכרת" (שם יז, יד). אם הוא מזיד: ואם הוא שוגג — מביא חטאת קבועה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ה' מפרטות.

המצוה הקפ"ה — האזהרה שהזהרנו מלאכול חלבי בהמה טהורה אמר יתעלה: "כל-חלב שור וכשב ועז לא תאכלו" (שם ז, כג), וגם בזה נכפל הלאו וענש בו בפרוש פרת כמה דברים אמורים? אם הוא מזיד: ואם הוא שוגג — חייב חטאת קבועה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ז' מחלין (צג).

המצוה הקפ"ג — האזהרה שהזהרנו מלאכול גיד הנשה, והוא אמרו: "על-פן לא יאכלו בני-ישראל את-גיד הנשה" (בראשית לב, לג): והאכלו כלו, ואכלו הוא כל-שהוא, או שאכל ממנו כזית — לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ז' מחלין.

יום חמישי ז' אלול ה'תשס"ט

מצות לא תעשה קפז. קפו.

קפט. קצ. קצא. קצב.

המצוה הקפ"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול בשר בחלב, והוא אמרו עוד (בנוסף לשמות כג): "לא-תבשל גדי בחלב אמו" (שמות לד, כז) בפעם שניה — שהכונה בו אסור האכילה. ובגמרא חלין

זה גם באור (בעל משמעות הלכתית) וכן הוא: "ובשר בשדה טרפה" הוא — ולפיכך לא תאכלנו. פונתם בזה, שכל-בשר כיון שיצא חוץ למחיצתו נעשה בטרפה, כגון בשר קדשי קדשים אם יצא חוץ לעזרה, או בשר קדשים קלים אם יצא חוץ לחומה, או בשר הפסח אם יצא חוץ לחבורה, או אם הוציא העבר את-ידו, כמו שנתבאר בפרק ד' מחלין (סח). — שכל-סוגי בשר אלו נקראים: טרפה, והאוכל מהם כזית לוקה מן-התורה וכן גם בשר מן-החי נקרא: טרפה והאכלו — לוקה. ובגמרא חלין (קב): אמרו: "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו" — זה בשר מן-החי ובשר מן-הטרפה. וכבר נכפל הלאו במצוה זו עם שלפניה (לא תעשה קפ) גם בפניהם, והוא אמרו בכהנים: "נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה-בה" (ויקרא כב, ח), וכפל בהם לאו זה, מפני שהכתוב צוה אותם לאכול חטאת העוף והיא המליקה (שנמלק ראשה בצפורן), והמליקה בלי ספק בחלין אינה שחיטה אלא נבלה; והיה עולה בדעתנו שמתרת להם אכילת המליקה אפלו בחלין והוא הדין לכל-שחיטה פסולה, לפיכך באר שהם נשארים בכלל ישראל באזהרה מלאכול נבלה וטרפה, וכן פרוש חכמים נוסף על דין אחר שהעירו עליו מפסוק זה, שאין מענין מאמרנו זה להזכירו (דינים נוספים לגבי טומאה בחולין ק: ובנדה מב). אבל הבהמה או החיה שגולדו בהן אחת הטרפות שגולדו באחת המדות (שהתורה נדרשת בהן, וטרפה דרבנן) הרי אכילתה אסורה, אפלו נשחטה כראוי, והשוחטה שחיטה כשרה ואכל מבשרה — לוקה מדרבנן (וחזר בו הרמב"ם בספר היד). וכבר נתבארו לך הטרפות בפרק ג' מחלין. ובפרק זה וגם בפרק אחרון דמכות ובפרק א' מבכורות נתבארו דיני תשע מצות אלו שקדמו למצוה זו (לא תעשה קעא-קפא).

המצוה הקפ"ב — האזהרה שהזהרנו מלאכול אבר מן החי, והוא שנתחוף ממנו אבר (שלם) כשהוא חי ונאכל מאותו האבר כבירתו (כשהוא מכיל גם גידים ועצמות — למרות שבשאר איסורים לא מצטרפים לבשר) כזית, ואפלו היה בו בשר כל-שהוא — האוכלו לוקה. והאזהרה על כך היא אמרו: "ולא-תאכל הנפש עם-הבשר" (דברים יב,

יד, כא). ולפי הפלל הזה אין ראוי למנות אסור אכילה ואסור הנאה שתי מצות, ואלו מנינו אותם שתי מצות בכשר בחלב כי אז היינו חייבים לעשות בן גם בחמץ ובצירלה ובכלאי הפרס, שיהא בכל-אחד מאלו ארבע המצות, אסור הנאה מצוה בפני עצמה. וכיון שנפל באלו ולא נמנה אלא הלאו שבא באסור אכילתם בלבד ובכלל זה אסור הנאה כפי העקר שאמרנו — כך נפל גם בכשר בחלב. נשארה כאן שאלה אחת בלבד והיא, שאפשר לאומר לומר: כיון שאסור הנאה מוכן מאסור אכילה כמו שבארנו עליהם השלום, אם כן למה הצריך הפתוח ללאו שלישי בכשר בחלב כדי לאסור הנאתו, כמו שבארנו? התשובה לזה: שהצריך לכך כיון שלא נאמר בכשר בחלב לשון "לא תאכל" שממנו תאסר האכילה וההנאה, ולפיכך הצריך לכפול לאו אחד לאסור הנאה. וכבר הזכרנו הטעם שבגללו לא כתב רחמנא אכילה בכשר בחלב, לפי שכל-מה שזכר בו אכילה אינו חייב עד שיהנה באכילתו: אבל אם פתח פיו ובלע אחד האסורין או שאכלו כשהוא חם ושורף עד שיפנה גרונו ומכאיבו בשעת בליעתו וכיוצא בזה: — הרי זה פטור. וזלתי בכשר בחלב, שהוא חייב על אכילתו ואפלו לא נהנה בו, כמו שהזכירו (פסחים כה:), וכן כלאי הפרס, כמו שנבאר לקמן (לא תעשה קצג — שיעור ק), והבן כל-הפללים האלה וזכור אותם. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' מחליו.

המצוה הקפ"ו — האזהרה שהזהרנו מלבשל בשר בחלב, והוא אמרו יתעלה: "לא תבשל גדי בחלב אמו" (שמות כג, יט), והמבשלו — לוקה אף-על-פי שלא אכלו, כמו שנתבאר בכמה מקומות בתלמוד.

המצוה הקפ"ט — האזהרה שהזהרנו מלאכול לחם העשוי מתבואה חדשה, קדם עבור יום ששה עשר בניסן (שאו מקריבים את העומר מהתבואה החדשה), והוא אמרו יתעלה: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו" (ויקרא כג, יד) והאוכל ממנו כזית — לוקה.

המצוה המ' שלימה מאה ותשעים — האזהרה שהזהרנו מלאכול קלי (תבואה קלויה לצורך אכילה)

(קיד). אמרו: בשר בחלב לוקה על בשולו ולוקה על אכילתו. ובגמרא מכות (כא:): אמרו: "המבשל גיד הנשה בחלב ביום טוב ואכלו — לוקה חמש מלקיות: לוקה משום אוכל גיד, ולוקה משום מבשל גיד (שאסור באכילה — והרי זה בשול שלא לצורך ביום-טוב), ולוקה משום מבשל בשר בחלב, ולוקה משום אוכל בשר בחלב, ולוקה משום הבצירה". ושם אמרו: "אפיק (השמט, מן המנין) הבצירה ועיל (והכנס, צרף למנין) עצי הקדש", ואזהרתיה מהכא: "ואשריהם תשרפון באש לא-תעשון בן לה' אלהיכם" (דברים יב, גיד). ובגמרא חלין (שם) אמרו: "להכי אפקה רחמנא לאכילה בלשון בשול (לכך התבטאה התורה באסור האכילה בלשון של בשול), כי היכי דאבשול לקי אאכילה נמי לקי" (ללמד שבשם שלוקה על הבישול כך לוקה על האכילה). ובפרק ב' מפסחים (כה:). אמרו על בשר בחלב: "להכי לא כתב ביה רחמנא אכילה בגופו (ולומדים זאת ממקום אחר). למימרא (ללמדנו) שלוקין עליו אפלו שלא דרך הנאתו". וזכור זאת. וכאן ראוי לי להעיר על כלל גדול שעדין לא הזכרתי והוא, שאמרו יתעלה: "לא-תבשל גדי בחלב אמו" נכפל בתורה שלש פעמים (שמות כד, יט. לד, כו. דברים יד, כא). ואמרו מעתיקי השמועה שכל-לאו מהם יש בו (משמע) לענין נפרד. אמרו (מכילתא פרשת משפטים): "חד לאסור אכילה וחד לאסור הנאה וחד לאסור בשול". ואפשר למקשה להקשות עלי ולומר: למה מניח אסור אכילתו ואסור בשולו שתי מצות ולא מניח אסור הנאתו מצוה שלישית? ידע המקשה שאסור הנאה אין ראוי למנותו מצוה בפני עצמה, לפי שהוא ואסור אכילה ענין אחד כיון שהאכילה מין ממני (אחד מדרכי) ההנאה. לפי שאמרו יתעלה באיזה דבר שלא יאכל אינו אלא דגמא מדגמות ההנאה, והפונה שאין נהנין בו לא באכילה ולא בזולתה, והוא אמרם (פסחים כא:): "כל-מקום שנאמר: לא תאכל, לא תאכלו — אחד אסור אכילה ואחד אסור הנאה במשמע, עד שיפרט לה הפתוח (שמותר בהנאה) בדרך שפרט בנבלה" שנתבאר הטר ההנאה בה, והוא אמרו: "לגור אשר-בשעריך תתנה ואכלה או מכר לנכרי" (שם)

שלוקין עליהן אפלו שלא דרך הנאתן. מאי טעמא? דלא כתיב בהו אכילה, דכתיב: "פן-תקדש — פן תוקד אש". וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת פלאים. וגם היא אינה חובה מן-התורה אלא בכלאי הפך של ארץ ישראל.

המצוה הקנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלאכול הטבל, והוא הדבר שלא הפרשו ממנו תרומה ומעשרות, והוא אמרו יתעלה: "ולא יחללו את-קדשי בני ישראל את אשר-ירימו לה" (ויקרא כב, טו), העובר על זה, פלומר: אוכל טבל — חייב מיתה בידי שמים. הרמז על כך ממה שאמר כאן: "ולא יחללו את-קדשי", ואמר בתרומות: "ואת-קדשי בני-ישראל לא תחללו ולא תמותו" (במדבר יח, לב), ויליף (לומדים ב"גזרה שווה") חלול חלול מתרומה שהיא עון מיתה, כמו שבארנו. ולשון גמרא סנהדרין (פג): "מנין לאוכל טבל שהוא במיתה? שנאמר: "ולא-יחללו את-קדשי בני ישראל את אשר-ירימו לה" — בעתידים לתרם (כלומר, בטבל), הפתוב מדבר" ויליף חלול מתרומה. רצו באמרם "בעתידים לתרם" כאלו אמר: לא יחללו קדשים שהם עתידים להרים אותם לה', והוא אמרו יתעלה: "את אשר-ירימו לה" בלשון עתיד, ואחרי פסוק זה אמר: "והשיאו אותם עון אשמה באכלם את-קדשיהם" (ויקרא כב, טז), ובגמרא מכות (טז): אמרו: "יכול לא יהיו חייבין אלא על הטבל שלא הורם ממנו כל-עקר; נטלה ממנו תרומה גדולה ולא נטלה ממנו תרומת מעשר, מעשר ראשון ולא מעשר שני ואפלו מעשר עני מנין? (שחייבים) תלמוד לומר: "לא-תוכל לאכל בשעריך וגו'" (דברים יב, יז), ולהלן הוא אומר: "ואכלו בשעריך ושבעו" (שם כו, יב), מה להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני, ואמר רחמנא: לא תוכל לאכל". אבל כל-זה למלקות. אולם עון מיתה אינו אלא בתרומה גדולה ותרומת מעשר, לפי שהאוכל מעשר ראשון קדם שתפרש ממנו תרומת מעשר — חייב מיתה, והוא אמרו יתעלה ללויים בצותו אותם להפריש מעשר מן-המעשר (תרומת מעשר): "ואת-קדשי בני-ישראל לא תחללו ולא תמותו", שזה לאו על אכילת מעשר ראשון בטבלו. ולפיכך חייבין עליו מיתה, כמו

תבואה חדשה קדם עבור יום ששה עשר בניסן, והוא אמרו יתעלה: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו". והאוכל ממנו כזית — לוקה.

המצוה הקצ"א — האזהרה שהזהרנו מלאכול פרמל (גרגרי שיבולת, קלוייה כשהיא באבה; מלאה בגריגריה) החדש (מתבואה חדשה) קדם עבור יום ששה עשר בניסן, והוא אמרו יתעלה: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד-עצם היום הזה". וכבר קדם לנו לשונם באמרם (כריתות ה): "אכל לחם קלי וכרמל — חייב על כל-אחד ואחד". ובארנו את-זה תכלית באור בפלל התשיעי מן-הפללים (השורשים) שהקדמנו למאמר (לספר) זה עין עליו שם. וכבר נתבארו דיני החדש בפרק ז' ממנחות (ע). ובכמה מקומות בפביעית ומעשרות וחלה (פרק א משנה א).

המצוה הקצ"ב — האזהרה שהזהרנו מלאכול את-הערלה (פירות האילן בשלש שנותיו הראשונות), והוא אמרו: "שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל" (שם יט, כג), והאוכל ממנו כזית — לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת ערלה. ואסור אכילת הערלה בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני: אבל לשון התורה הוא בארץ ישראל בלבד.

יום שישי ח' אלול ה'תשס"ט

מצות לא תעשה קצג. קנג. קצד.

מצות עשה קמו.

המצוה הקצ"ג — האזהרה שהזהרנו מלאכול פלאי הפך (ש"נבלאו" מיני תבואה שנורעו לצד גפנים) בלבד, והוא אמרו יתעלה בהם: "פן-תקדש המלאה הנרע" (דברים כב, ט), ובא בקבלה (חולין קטו): "פן-תקדש — פן-תוקד אש", כלומר: שאסור להנות בהם. וכבר קדם לך (הקדמנו כבר בסוף כלל ח) הפלל: כל-מקום שנאמר: השמר, פן ואל — אינו אלא מצות לא-תעשה. ובפרק ב' מפסחים (כד), כשאמרו: "כל-אסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן" — כלומר: כל-דבר שנאסרה אכילתו לא יתחייב על אכילתו אלא אם נהנה בכך — אמרו אחר-כך: "אמר אביי: הפל מודים בכלאי הפך

עֲשֹׂר דָּבָר שֶׁגִּזְרוּ (חכמים) שֶׁמְכַלְלִים יֵינָם (שבכלל זה מנו יין גויים), וְכֵן גַּם אֲמַרְם (עבודה זרה סב): "שְׂאֵנִי יֵין נֶסֶף דֹּאחֲמָרוּ בֵּיהּ רִבְנָן" (שממקומות אלו משמע, לכאורה, שהוא איסור רק מדרבנן) — הָרִי כּוֹנְנָתָם בְּזֶה סֵתָם יֵינָם (סתם יין של גויים גם אם לא ננסך לעבודה זרה), לֹא יֵין נֶסֶף עֲצָמוֹ: אֲבָל יֵין נֶסֶף עֲצָמוֹ הוּא אֲסוּר מִן־הַתּוֹרָה: וְהָרִי יִדְעָתָ אֲמַרְם (עבודה זרה ל:): "שְׁלֹשָׁה (סוגי) יֵינּוֹת (אסורים) הֵם". וְכֵכָר נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפָרְקִים הָאֲחֵרוֹנִים דְּעִבּוּדָה זָרָה.

הַמִּצְוָה הַקַּמ"ו — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לִשְׁחַט בַּהֶמָּה חִיָּה וְעוֹף וְאַחֲר־כֵּן נֹאכַל מִמֶּנּוּ, וְשֹׂאִין לוֹ הַכֶּשֶׁר אֲלֹא בְּשַׁחֲיטָה בְּלִבָּד. וְהוּא אֲמָרוּ יִתְעַלֶּה: "וְנִבְחַתָּ מִבֶּקֶרְךָ וּמִצֹּאנְךָ וּגְו' בְּאֲשֶׁר צִוִּיתָךְ" (דברים יב, כא), וְלִשׁוֹן סִפְרִי (פרשת ראה): "וְנִבְחַתָּ — מָה מִקִּדְשֵׁינָּךְ בְּשַׁחֲיטָה אֶף חֲלִין בְּשַׁחֲיטָה. בְּאֲשֶׁר צִוִּיתָךְ — מִלֵּמַד שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ מִשֶּׁה עַל הַקֶּנֶה (צנור הנשימה) וְעַל הַנֹּשֵׁט (צנור המזון) וְעַל רֹב אֶחָד בְּעוֹף וְעַל רֹב שְׁנַיִם בַּבְּהֵמָה" (שם שחט רוב האחד מהם בעוף, או רוב שניהם בבהמה — הותרו לאכילה). וְכֵכָר נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ וְכָל־הַלְכוּתֶיהָ בְּמַסְכְּתָא הַמִּיחָדָת לָהּ, כְּלוּמַר: מַסְכְּתָא חֲלִין.

יום שבת קודש ט' אלול ה'תשס"ט

מצות לא תעשה קא.

הַמִּצְוָה הַקַּ"א — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּשַׁחוּט בַּהֶמָּה וּבְנֵה בְּיוֹם אֶחָד בֵּין בְּקִדְשִׁים בֵּין בְּחִלִּין, וְהוּא אֲמָרוּ יִתְעַלֶּה: "אִתּוֹ וְאֵת־בְּנוֹ לֹא תִשְׁחַטוּ בְּיוֹם אֶחָד" (ויקרא כב, כה). וּמִי שֶׁעֵבֶר וְשַׁחַט — לוֹקָה. וְכֵכָר נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּשִׁלְמוֹת בְּפָרְק ה' מַחֲלִין.

שֶׁנִּתְּבָאָר בְּמַסְכְּתָא דְּמָאִי. הִיוּצֵא מִכָּל־זֶה: שֶׁהֹאֲכִיל טָבַל קֵדָם שֶׁתִּפְרַשׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה וְתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר — חֵיב מִיתָה, וְאֲזִהְרִיתָה מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת־קֹדְשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", כִּמּוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּמִצְוָה זוּ; וְהֹאֲכִיל טָבַל אַחֵר הַפְּרִשְׁת הַתְּרוּמוֹת קֵדָם הַפְּרִשְׁת כָּל־הַמַּעֲשֻׂרוֹת — חֵיב מִלְּקוּת. וְאֲזִהְרִיתָה מ־לֹא־תוֹכֵל לֶאֱכֹל בְּשַׁעֲרֶיךָ מַעֲשֵׂר דְּגָגָךְ". וְזִכּוֹר זֶה וְאֵל תִּטְעֶה בּוֹ. וְכֵכָר נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי הַטָּבַל בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת בְּמַסְכְּתָא דְּמָאִי וְתְּרוּמוֹת וּמַסְכְּתָא מַעֲשֻׂרוֹת.

הַמִּצְוָה הַקַּצ"ד — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּשַׁחוּט יֵין נֶסֶף, וְזֶה לֹא נֶאֱמַר בּוֹ פְּסוּק בְּרוּר בְּפִרוּשׁ, אֲבָל נֶאֱמַר בְּעִבּוּדָה זָרָה: "אֲשֶׁר חָלַב זִבְחִימוֹ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יֵין נְסִיכִם" (שם לב, לח). מָה זִבַּח אֲסוּר אֶף יֵין אֲסוּר. וְאִתָּה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא אֲסוּר בְּהִנָּאָה וְלוֹקִין עָלָיו, כִּמּוֹ שֶׁמִּפְּרָסָם בְּכָל־הַתְּלִמוּד. וְהִרְאִיָּה עַל הַיּוֹת יֵין נֶסֶף מֵאֲסוּרֵי דְּאוֹרִיתָא וְשֶׁהוּא נִמְנָה מִכָּל מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, אֲמַרְם בְּגִמְרָא עִבּוּדָה זָרָה (עג:): "רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ דְּאֲמַרִּי תְּרִוּהוּ (שניהם אומרים): כָּל־אֲסוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה בֵּין (שנתערבו) בְּמִינָן בֵּין שְׁלֹא בְּמִינָן — (נאסרה התערובת) בְּנוֹתָן טַעַם (כשהאיסור נתן טעמו בתערובת), חוּץ מִטָּבַל וְיֵין נֶסֶף דְּבְּמִינָן — בְּמָה־שֶׁהוּא, וְשְׁלֹא בְּמִינָן — בְּנוֹתָן טַעַם". הָרִי זוּ רְאִיָּה בְּרוּרָה שֶׁיֵּין נֶסֶף מֵאֲסוּרִין שֶׁל תּוֹרָה. וְגַם בְּסִפְרִי (במדבר כא, א) כְּשֶׁהִזְכִּירוּ אֶפֶן הַתְּדִדְרוּת יִשְׂרָאֵל בְּשָׂטִים לְזִנוֹת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב, אֲמָרוּ: "וְהוּא נִכְנָס וְהִצְרִצוּר מְלֹא יֵין אֲצִלָּה מִיֵּין הָעֲמוּנִים — וְעַדִּין לֹא נֶאֱסַר יֵין שֶׁל גּוֹיִם לְיִשְׂרָאֵל — אֲמָרָה לוֹ: רְצוֹנָךְ שֶׁתִּשְׁתֶּה וְגו'". וּמִמָּה שֶׁאֲמַר "וְעַדִּין לֹא נֶאֱסַר" מִשְׁמַע כִּי סִפֵּק שֶׁאֲחֵר־כֵּן נֶאֱסַר. אֲבָל אֲמַרְם (שבת יז:) בְּכָל־ל שֶׁמְנָה

שופטים כ לו-מב

לו וַיֵּרְאוּ בְנֵי־בְנִימִן כִּי נִגְּפוּ וַיִּתְּנוּ אִישׁ־יִשְׂרָאֵל מָקוֹם לְבְנִימִן כִּי בָטְחוּ
 אֶל־הָאֲרֹב אֲשֶׁר שָׂמוּ אֶל־הַגְּבֻעָה: לו וְהָאֲרֹב הִחִישׁוּ וַיִּפְשְׁטוּ אֶל־הַגְּבֻעָה
 וַיִּמְשְׁוּ הָאֲרֹב וַיִּךְ אֶת־כָּל־הָעִיר לְפִי־חָרֹב: לח וְהַמּוֹעֵד הָיָה לְאִישׁ יִשְׂרָאֵל
 עִם־הָאֲרֹב הָרֹב לְהַעֲלוֹתָם מִשָּׂאת הָעֵשֶׂן מִן־הָעִיר: לט וַיַּהֲפֹךְ אִישׁ־יִשְׂרָאֵל
 בַּמִּלְחָמָה וּבְנִימִן הֵחֵל לְהַפֹּת חֲלָלִים בְּאִישׁ־יִשְׂרָאֵל כְּשָׁלְשִׁים אִישׁ כִּי אָמְרוּ
 אִךְ נִגּוּף נִגָּף הוּא לְפָנֵינוּ בַּמִּלְחָמָה הָרִאשׁוֹנָה: מ וְהַמִּשָּׂאת הֵחֵלָה לַעֲלוֹת
 מִן־הָעִיר עָמוּד עֵשֶׂן וַיִּפֹּן בְּנִימִן אַחֲרָיו וְהִנֵּה עָלָה כָּלִיל־הָעִיר הַשְּׂמִימָה:
 מא וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל הִפָּךְ וַיִּבָּהֵל אִישׁ בְּנִימִן כִּי רָאָה כִּי־נִגְעָה עָלָיו הָרָעָה:
 מב וַיִּפְּנוּ לְפָנֵי אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל־דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר וְהַמִּלְחָמָה הִדְבִּיקָתָהּ וְאֲשֶׁר
 מִהָעָרִים מִשְׁחִיתִים אוֹתָו בְּתוֹכוֹ:

רש"י

ישראל אשר לכד האורב את הגבעה: משאת
 העשן. גובה העשן: (לט) ויהפך איש
 ישראל. עכשיו חוזר לתחלת הדברים ושונה
 ומפרש, עשרים וחמשה אלף שכתבנו למעלה
 (פסוק לה), כיצד נפלו והיכן נפלו: (מב) ואשר
 מהערים. האורב שנכנס בעיר, משחיתים אותו
 בתוך השבט, בתוך העיר:

מצודת ציון

(לו) החישו. מהרו, כמו (תהלים נה ט) החישה מפלט לי:
 ויפשטו. ענין פזור, וכדרך הנלחמים: לפי. חדוד החרב
 תקרא פה: (לח) והמועד. הזמן, כמו (ירמיהו מו יז) העביר
 המועד, ורצה לומר, הודעת זמן בואם: הרב. הרבה:
 משאת העשן. עמוד העשן, על שם שנשאת כלפי מעלה:
 (מ) החלה. התחילה: עמוד עשן. אמר לתוספת ביאור,
 כי כבר אמר 'המשאת': כליל. מלשון כל, כמו (ויקרא ו
 טו) כליל תקטר, ורצה לומר, עשן שריפת כל העיר:
 (מב) הדביקתהו. השיגה אותו והיה דבוק אליו:

מצודת דוד

(לו) ויראו וגו'. חזר עתה לספר כל פרטי הדברים, ואמר
 מתחלה חשבו בני בנימן אשר ישראל נגפו לפניהם,
 וישראל נתנו לבנימן מקום לטעות, כי בכוונה נסו בכדי
 שירדפו אחריהם וינתקו מן העיר, כי בטחו על האורב
 שהם ילכדו העיר אחרי הנתקם: (לז) והאורב החישו.
 בעודם רודפים, מהרו בני האורב ופשטו על העיר
 ונמשכו לתוכה והכו אותה: (לח) והמועד היה. רצה
 לומר, מאז בעת שלחו את האורב היה להם סימן עם
 האורב לדעת זמן בואם אל העיר: הרב להעלותם. רצה
 לומר, סימן ידיעת הזמן היה, שהם יעלו הרבה עליית

עשן מן העיר, על ידי שרפת דברים המרבים עשן: (לט) ויהפך. רצה לומר, ובעת אשר מהפך איש ישראל לנוס,
 ובני בנימן התחילו להכותם בחשבם שנגוף הוא כאשר בראשונה: (מ) והמשאת. בעת נסו ישראל, ובנימין רדפם,
 אז התחילה המשאת לעלות, ובני ישראל ראוהו מיד, כמו שכתוב למעלה (פסוק לה): ויפך. וכאשר פנה בנימן אחרי
 וראה גם הוא אשר עשן העיר עולה השמים: (מא) ואיש ישראל. רצה לומר, גם ראה אשר איש ישראל נהפך אליו
 להלחם בו אחר שנס מתחלה, ומזה השכיל לדעת שהם הבעירו את העיר באש, ובערמה נסו מתחלה, ולזה נבהל
 מאד כי ראה אשר נגעה עליו הרעה וקרובה לבוא: (מב) אל דרך המדבר. כי לא יכלו לחזור אל הגבעה, מפני
 האורב: והמלחמה. עדת המלחמה מישראל השיגוהו ברדפם אחריהם: ואשר מהערים. רצה לומר, ומי אשר בא
 מערי בנימן אל דרך המדבר להציל את מי מהם, היו ישראל משחיתים גם אותו בתוך אלו הנלחמים:

דברי הימים ב יז יג-יט

יג ומלאכה רבה היה לו בערי יהודה ואנשי מלחמה גבורי חיל בירושלם:
יד ואלה פקדתם לבית אבותיהם ליהודה שרי אלפים עדנה השר ועמו
גבורי חיל שלש מאות אלה: טו ועל־ידו יהוחנן השר ועמו מאתים ושמונים
אלה: טז ועל־ידו עמסיה בן־זכרי המתנדב ליהודה ועמו מאתים אלה גבור
חיל: ז' ומן־בנימין גבור חיל אלידע ועמו נשקי־קשת ומן מאתים אלה:
יח ועל־ידו יהוזבד ועמו מאה־ושמונים אלה חלוצי צבא: יט ואלה
המשרתים את־המלך מלכר אשר־נתן המלך בערי המבצר בכל־יהודה:

דברי הימים ב יח א-ד

יח א ויהי ליהושפט עשר וכבוד לרב ויתחתן לאחאב: ב וירד לקץ שנים
אל־אחאב לשמרון ויזבח־לו אחאב צאן ובקר לרב ולעם אשר עמו ויסיתהו
לעלות אל־רמות גלעד: ג ויאמר אחאב ו מלך־ישראל אל־יהושפט מלך
יהודה התלך עמי רמת גלעד ויאמר לו פמוני כמוך וכעמך עמי ועמך
במלחמה: ד ויאמר יהושפט אל־מלך ישראל דרש־נא כיום את־דבר יהוה:

רש"י

את הגל (בראשית ל"א) וקרא לו גלעד הוחזק בו
ואבותינו לקחו גלעד והרמות משוכי
ומוחזקים אחרי העיר ואבותינו אז בימי משה
כשתפשו גלעד שתקו אז מלקחת אותה כי לא
חששו בהם או שמא בימי משה לקחוה ואחרי
כן לקחוה האומות מיד ישראל ושלנו הם:
(ד) דרש נא כיום את דבר ה'. ולא מנביאי
הבעלים אשר אתה בוטח בהם:

מצודת ציון

(יז) נושקי קשת. מזוינים בקשת: (יח) חלוצי צבא.
מזוינים ללכת בצבא מלחמה: (כא) לרוח. ענין דבור
הבאה בהפחת הרוח וכן וברוח שפתיו (ישעיה יא): תוכל.
מל' יכולת: (כג) הלחי. הוא מקום שאצל העין:
(כד) הנך. הנה אתה: (כו) בית הכלא. בית האסורים:
(כט) התחפש. ענין השתנות המלבוש כמו ויתחפש
שאול (ש"א כח): (ג) בערת. ענין הפנוי מן העולם וכן
ובערתי אחרי בית ירבעם (מ"א י"ד):

מצודת דוד

(יג) ומלאכה רבה. יאמר על האומנים מחולפים עושי
מלאכת חרש וחושב: (יד) ואלה. המספר הזה היה
פקודתם של מספר בית אבותיהם: שרי אלפים. השרים
שהיו על קבוצת אלפים: (טו) ועל ידו. סמוך לו במעלה
אחריו: (טז) המתנדב לה'. דרכו היה להתנדב לה' נדבות
מרובות: גבור חיל. ר"ל כ"א מהם היה גבור חיל:
(יט) המשרתים את המלך. אשר היו עמו בתמידות
בירושלים: (א) ויתחתן לאחאב. כי יהורם בנו לקח את בת
אחאב לאשה: (ב) לקץ שנים. לסוף כמה שנים מעת

החתון ולא פירש כמה: ויסיתהו. הסית ופיתה אותו: לעלות. להלחם עליה: (ג) כמוני כמוך. כמו שתלך אתה אלך כן
גם אני: ועמך במלחמה. ויעלו עמך במלחמה: (ד) דרש נא כיום. ר"ל אם אינך רגיל לדרוש בדבר ה' הנה כעת דרש נא:

מבררת הגמרא: מאי חזית – מה היא 'חזית' זו, שעשייתה מוכיחה מי מהשותפים בנה את הכותל. מבארת הגמרא: אמר רב הונא, אכפיה ליה לקרנא לבר – יכוף את ראש הכותל לבחוץ, לצד חבירו, כלומר חבר בראשו אבנים וטיט, ותהיה בליטה זו שבכותל יוצאת לצד חבירו. שואלת הגמרא: ונעבד מלניו – מדוע לא יעשה בליטה זו כלפי פנים, כלומר לצד שלו. משיבה הגמרא: אם עשיית החזית תהיה לצד בונה הכותל, יש לחשוש שלאחר זמן עבד חבירו נמי מלבר – יעשה גם חבירו חזית מצידו, ותהיינה שתי חזיתות, ואמר השני, ידיך ודיריה הוא – שלי ושלו הוא, כלומר, בנינו יחד את הכותל, וכמבואר במשנה שאם שניהם בונים יחד עושים שתי חזיתות. שואלת הגמרא: אי הכי, השתא נמי, שהוא עושה חזית לצד חבירו, יש לחשוש דניו ליה חבירה – שיהתוך חבירו חזית זו שכפופה לצידו, וכיון שלא תהיה חזית כלל, אמר, ידיך ודיריה הוא, ולכן לא עשינו חזית. משיבה הגמרא: גיוזא מידע ידיע – חזית שנחתכה, מקומה מוכיח עליה שהיתה כאן חזית, ולא יוכל לטעון ששניהם עשאוה. הגמרא מביאה ביאור אחר לאופן עשיית חזית: איכא דאמרי, שכן אמר רב הונא, מיכא לקרנא מלניו – יכוף את ראש הכותל כלפי פנים, שהיה בולט לצד שלו. שואלת הגמרא: ונעבד מלבר – מדוע לא יעשה את החזית לצד חבירו. משיבה הגמרא: אם כן יש לחשוש דניו ליה חבירה – שמא יחתכנה חבירו, ואמר ידיך ודיריה הוא. שואלת הגמרא: אי הכי, השתא נמי, שהחזית בפנים, ליוף ליה חבירה – יעשה חבירו חזית גם מהצד שלו, ואמר, ידיך ודיריה הוא. משיבה הגמרא: ליפושא מידע ידיע – ניכר על הכותל האם החזית נעשתה לאחר גמר הבניה. מקשה הגמרא: והא עושה חזית מבחוץ? קתני במשנה, ולדעת האיכא דאמרי, החזית נעשית מבפנים. אומרת הגמרא: אכן קשיא – קשה לשון המשנה על ביאור זה. הגמרא מביאה ביאור אחר באופן עשיית החזית: רבי יוחנן אמר,

המנהג מחייבים אותו לגדור, הא קתמא – אבל אם אין מנהג קבוע, אין מחייבין אותו לגדור. ועתה אימא סיפא, בה שנינו, אכל בקעה, מקום שנהגו שלא לגדור, אין מחייבין אותו לגדור, ומשמע, הא קתמא – אבל אם אין מנהג, מחייבין אותו לגדור. ואם כן קשה, השתא, אם בפתם גינה, שהיוק הראיה שלה קשה, אמרת שאם אין מנהג, לא יאנו חייב לגדור, סתם בקעה מיכא – וכי צריך לומר שבפתם בקעה, שהיוק הראיה שלה קל, לא יהיו חייבים לגדור, והרי פשוט הדבר, ואם כן איך יתכן שתאמר המשנה בהיפך, שבפתם בקעה חייבים לגדור. מתרצת הגמרא: אמר רבי, הכי קאמר התנא במשנתנו, וכן סתם גינה, כלומר גינה הנמצאת במקום שאין בו מנהג, דינה כחצר שהוזכרה ברישא שמיחייבים אותו לגדור, כיון שהיוק הראיה שלה קשה, והמשך דברי התנא אינם שייכים לגינה, אלא הוא דין חדש, שבמקום שנהגו לגדור, והיינו בבקעה הנמצאת במקום שנהגו לגדור, מחייבין אותו לגדור. ועל זה המשיכה המשנה ואמרה 'בבקעה', מקום שנהגו שלא לגדור, אין מחייבין אותו. ונמצא, שרק לגבי בקעה יש חילוק אם נהגו לגדור או לא, אבל בגינה לעולם חייבים לגדור. דוחה רבא: אמר ליה רבא לאביי, אם כן, מאי לשון אכל בבקעה? שכתבה המשנה לפני הדין של 'מקום שנהגו שלא לגדור', והרי לדברך גם הדין הקודם עוסק בבקעה, והיתה המשנה צריכה לומר 'אבל מקום שלא נהגו לגדור'. רבא מתרץ באופן אחר: אלא אמר רבא, הכי קתני, מה ששנינו 'וכן בגינה, מקום שנהגו לגדור', אין הכוונה לגינה שעומדת במקום שנהגו לגדור, אלא וכן סתם גינה, העומדת במקום שאין בו מנהג, במקום שנהגו לגדור, ומחייבין אותו לגדור. אכל סתם בקעה, העומדת במקום שאין בו מנהג, במקום שלא נהגו לגדור – דינה כבקעה הנמצאת במקום שנהגו שלא לגדור, ואין מחייבין אותו לגדור. שנינו במשנה: אלא אם רצה, בונים לתוך שלו, ובונה, ועושה חזית.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שבת קודש עמ' א

בהוצאות חיזוק שערי העיר, ואפילו מיתמי, כיון שיש להם הנאה מכך. אכל רבנן לא צריכים להשתתף בהוצאות אלו, משום דרבנן לא צריכי נמירותא – אינם צריכים שמירה, שתורתם משמרתם. רב פפא אף הוא סובר כרבי יוחנן, ומונה מיני שמירה נוספים הנצרכים עבור שמירת העיר: אמר רב פפא, לשווא – לתיקון החומה, ולפרשאה – ולשכור פרש הרוכב סביב העיר לשומרה, ולדעת מה הם צרכי העיר, ולפרוניה – ולשכור אדם שישב בבית אצל שער העיר, וישמור את כלי הזין של בני העיר, גובים מכל בני העיר, ואפילו מיתמי. אכל רבנן לא צריכי נמירותא. ומוסיפה הגמרא: כלל דמילתא – כלל הדבר, עבור אלו הוצאות גובים אף מן היתומים, כל מילתא דאית להו הנאה מיניה – כל הוצאה שמצויאם בני העיר ויש ליתומים הנאה מהוצאה זו, גובים אפילו מיתמי. רבה רמא – והטיל צדקה איתמי דבי בר מריון, כלומר, שכפה את היתומים בני 'בר מריון' לתת צדקה. אמר ליה אפי, והתני – והרי שנה רב שמואל בר יהודה ברייתא, אין פוסקין צדקה על התלומים, ואפילו לפדיון שבויים שהיא מצוה גדולה, מכל מקום אין גובים עבורה מהיתומים, לפי שאינם בני מצוה. אמר ליה רבה לאביי, אמנם אין גובים צדקה מהיתומים, אך אנא – אני, לא גביתי מהם משום חובתם לצדקה, אלא לאחשביניהו קא עבדינא – עשיתי כן כדי להחשיבם בעיני הציבור, שיאמרו על היתומים האלו שהם בעלי צדקה, ולצורך זה שפיר מותר לגבות מהם. מלשון הברייתא 'אין פוסקים צדקה על היתומים אפילו לפדיון שבויים', מוכח שפדיון שבויים חשוב יותר משאר צדקה, הגמרא מביאה מעשה בענין זה: אפרא הורמיו – (שם אשה) אמייה דשבור מלכא – אמו של המלך 'שבור', שדרה ארנקא דדיגרי – שלחה ארנק מלא דגרים לקמיה דרב יוסף, אמרה, ליתני – יהיו מעות אלו למצוה רבה – למצוה גדולה. יתבי רב יוסף וקא מעיני ביה – ישב רב יוסף ועין בדבר, מאי מצוה רבה – מה נחשב למצוה גדולה. אמר ליה אפי, והרי מדתנינא – מתוך ששנהו רב שמואל בר יהודה ברייתא ולעילא, אין פוסקין צדקה על התלומים, אפילו לפדיון שבויים, שמע מינה – יש לך ללמוד

העיר, כגון שאמר 'קונם עלי דבר פלוני, אם אהנה מאנשי העיר', כל אדם ששששתא שם בעיר שנים עשר חדש הרי הוא בכלל נדרו ואסור לנודר ליתנות מננו, שאם יהנה ממנו יאסר עליו הדבר שאסר בקונם. אבל אם שהה שם אדם פחות מכן – ומשנים עשר חדש, מותר לנודר להנות ממנו. אבל אם נדר הנאה מיושבי העיר, כל אדם ששששתא שם אפילו שלשים יום בלבד, הרי הוא בכלל נדרו ואסור ליתנות מננו. אבל אם שהה שם אדם פחות מכן – ומשלושים יום, מותר ליתנות מננו. הרי שמפורש בברייתא זו, שכדי להיחשב מאנשי העיר 'צריך שיששה שם שנים עשר חדש, אך כדי להיחשב מיושבי העיר' די שיששה שם שלושים יום. הגמרא מביאה ברייתא המולקת בין מיני החיובים המוטלים על בני העיר, כמה זמן לאחר ששהה אדם בעיר, נתחייב בהם, ומקשה על משנתנו שסתמה שרק לאחר שנים עשר חדש הריהו מתחייב בחיובי בני העיר. מקשה הגמרא: ולכל מילי מי פערין שנים עשר חדש – האם אכן לגבי כל חיובי העיר, הדין הוא שאינו מתחייב עד שיהיה בעיר שנים עשר חדש, ובסתומת לשון המשנה 'וכמה יהא בעיר' ויהא כאנשי העיר, שנים עשר חדש, והתניא בברייתא, שלשים יום, לתמחוי – אדם שבא לעיר ושהה בה שלושים יום, גובים ממנו גבאי התמחוי מאכל עבור עניי העיר. שלשה חדשים, לקופה – ולאחר שלושה חדשים, גובים ממנו גם מעות צדקה לקופת העיר. ששה חדשים, לבסות – עבור בגדי העניים. השבעה חדשים, לקבורה – עבור הוצאות קבורת העניים. ושנים עשר חדשים, לפסי העיר – עבור הוצאות חיזוק שערי העיר. הרי לנו, שאף קודם שנים עשר חדש נחשב הוא כבני העיר לגבי כמה חיובים, ואילו ממשנתנו משמע שלגבי כל החיובים, אינו נחשב כבן העיר אלא לאחר שנים עשר חדש. מתרצת הגמרא: אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן, כי תנן נמי מתניתין – אכן גם מה ששנינו במשנתנו, שאינו נחשב כאנשי העיר אלא לאחר שנים עשר חדש, לפסי העיר תנן – אי הכוונה אלא לענין חיוב הוצאות חיזוק שערי העיר בלבד, מה שאין כן בשאר חיובי בני העיר, הרי הוא מחייב אף קודם לכן, וכמו שנתבאר בברייתא. הגמרא מביאה את דברי רבי יוחנן, לגבי חובות בני העיר: ואמר רבי אסי אמר רבי יוחנן, תכל לפסי העיר – כל בני העיר חייבים להשתתף

פרק ראשון – השותפין

מסכת בבא בתרא היא המסכת האחרונה בשלשת המסכתות הפותחות את סדר נזיקין, בבא קמא, בבא מציעא ובבא בתרא. יש מהאמוראים האומר (ב"ק קב.) ששלש מסכתות אלו הן בעצם מסכת אחת, 'מסכת נזיקין', המחולקת לשלושה 'בבות', כלומר שלשה שערים. הטעם שמסכת זו נשנתה לאחר מסכת בבא מציעא הוא אגב דיני השותפים המבוארים בפרק האחרון של בבא מציעא.

הפרק הראשון במסכת זו מבאר את דיני מי שרשותו סמוכה לרשות חבירו, מה דינו ושיעורו של הכותל שעליהם לבנות במחיצה ביניהם. וכן באיזה אופן יכול אדם להכריח את שותפו לחלוק את הקרקע או רכוש אחר שיש להם בשותפות. כמו כן יבואר בפרק זה דיני ממון המשותף לרבים, כבני חצר או בני העיר.

משנה

משנתנו עוסקת בשני אנשים החולקים את החצר שביניהם, ובונים כותל בין שתי הרשויות כדי למנוע 'היזק ראייה', כלומר שלא יוכל אחד מהם להתבונן במעשי חבירו, כיצד עליהם לבנות כותל זה.

השותפין בחצר, ששתי שניהם פתוחים לחצר אחת, שָׂרְצוּ לְעִשְׂוֹת מְחִיצָה בְּחֻצְרָא המשותפת, בּוֹנִין – חייבים לבנות אֶת הַכּוֹתֵל שיחלוק את החצר וימנע היזק ראייה בְּאִמְצָעָה, כלומר, חצי מעובי הכותל על חלק השותף האחד, וחצי מעובי הכותל על חלק השותף השני, ואין אחד השותפים יכול לסרב לתת מרשותו למקום הכותל.

דין נוסף: ועוד כופים הם זה את זה, שבמקום שִׁנְהִנוּ לְבָנוֹת כתלי חצירות מאבני גִּיּוֹל – אבנים שאינן חלקות, אלא הן בצורתן הראשונה כפי שנחצבו בהר, או במקום שנהגו לבנות מאבני גִּיּוֹת – אבנים מסותתות וחלקות, או בְּפִיסִין – חצאי לבנים, או לְבִינִין שלמות, כל מקום כפי מנהגו, בּוֹנִין – כל אחד כופה את שותפו לבנות כמנהג מקומם, ואין הלה לומר שרצונו לבנות כותל שונה מהמנהג, אלא חֲבַל נַעֲשֶׂה בְּמִנְהַג הַמָּדִינָה.

המשנה מבארת את עובי סוגי הכתלים שהוזכרו כאן: במקום שנהגו לבנות את הכותל מאבני גִּיּוֹל, צריכים לעשותו ברוחב ששה טפחים, ולכן זה נֹתֵן קרקע מרשותו ברוחב של שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, וְזֶה נֹתֵן שְׁלֹשָׁה טַפְחִים. במקום שנהגו לבנות את הכותל בְּאִבְנֵי גִיּוֹת, שרוחבו חמשה טפחים, זה נֹתֵן מרשותו טַפְחִים וּמִחְצָה, וְזֶה נֹתֵן טַפְחִים וּמִחְצָה. במקום שנהגו בְּלִבְנִין, שרוחבו ארבעה טפחים, זה נֹתֵן טַפְחִים, וְזֶה נֹתֵן טַפְחִים. במקום שנהגו בְּלִבְנִין, שרוחבו שלשה טפחים, זה נֹתֵן טַפַּח וּמִחְצָה, וְזֶה נֹתֵן טַפַּח וּמִחְצָה.

המשנה מבארת את דין הכותל שנפל: לְפִיכָךְ – כיון שהתבאר שכל שותף יכול לבנות את חבירו להשתתף בבניית הכותל, בנתינת קרקע למקום הכותל ובנתינת האבנים, לכן אִם לאחר שנים רבות נפל הַכּוֹתֵל, אין אחד מהם יכול לטעון שכל הכותל נבנה בחלקו, והאבנים הם שלו, אלא ודאי לנו ששניהם בנו אותו יחד, כפי חיובם, וְהַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם, ובגמרא (ד.) יבואר מה החידוש בדין זה.

המשנה מבארת עתה את הדין בשני בני אדם שיש להם גינות או שדות סמוכות זו לזו: וְכֵן הָדִין בְּגִינָה שֶׁמְגֵדִילִים בה ירקות, אם זהו מְקוֹם שִׁנְהִנוּ לְבָנוֹת בין הגינות, מְחִיצִין אוֹתוֹ – את כל אחד מבעלי הגינות, להשתתף בבניית הגדר בין הגינות בכך שיתן מחצית ממקום הגדר ואבניה.

אֲכָל בְּבִקְעָה – מקום שיש בו שדות תבואה של כמה בני אדם, אם זהו מְקוֹם שִׁנְהִנוּ שְׂלֵא לְבָנוֹת בין השדות, אִין מְחִיצִין אוֹתוֹ – את אחד מבעלי השדות לבנות גדר, אֲלֵא אִם רָצָה אחד מהם לגדור בין השדות, בּוֹנִים הוא את הכותל לְתוֹךְ שָׁלוֹ, וּבִנְיָה את כל הכותל ברשותו, וכדי שידעו שהוא בנאו לבדו ולא יטען שכנו לאחר זמן שיש לו חלק בגדר, עוֹשֶׂה חֲזִית – סימן על הכותל בְּמַחֲזִי, להודיע שהוא לבדו בנאו. לְפִיכָךְ – כיון שהוא לבדו בנאו, אִם לאחר זמן נפל הַכּוֹתֵל, הַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁלוֹ, ואין חבירו יכול לטעון שסייע בידו, ולתבוע מחצית מהמקום ומהאבנים. וְאִם עָשָׂו – אם באו לעשות את הכותל מִדְּעַת שְׁנֵיהֶם – ששניהם רוצים לבנותו, בּוֹנִין אֶת הַכּוֹתֵל בְּאִמְצָעָה, וְעוֹשִׂין חֲזִית מִכָּאן וּמִכָּאן, להודיע ששניהם עשאוהו יחד, לְפִיכָךְ, אִם לאחר זמן נפל הַכּוֹתֵל, הַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם, ואין אחד מהם יכול לטעון שבנאו לבדו.

גמרא

שנינו במשנה: 'השותפים שרצו לעשות מחיצה בחצר, בונים את הכותל באמצע'. הגמרא מבררת מהי 'המחיצה' שהוזכרה במשנה: סְכָרִיָּה – סברו בני הישיבה לומר, מֵאֵי – מה פירוש הלשון 'מְחִיצָה' שהוזכרה במשנה, גִּיּוֹת – כותל. בְּרִתְנִיָּא – כמו שמצאנו שקורא התנא לכותל בשם 'מחיצה' לגבי דין בלאים, שאסרה התורה לזרוע תבואה ליד כרם, ואם זרעו כך, נאסרים הפירות והתבואה בהנאה, אלא אם כן יש ביניהם מרחק ארבע אמות או כותל, ושנינו בברייתא, מְחִיצָה הֶכְרִם שְׁעֵשֶׂה בעל הכרם בין כרמו לבין שדהו של אדם אחר שבסמוך, וּנְפִרְצָה פירצה במחיצה זו, אֹמֵר לוֹ בעל התבואה לבעל הכרם 'גְּדוֹר' אתה את הפירצה', כדי שלא יאסור כרמך את תבואתי. תיקן בעל הכרם את המחיצה וְחִזְרָה וְנִפְרְצָה, חוזר בעל השדה ואֹמֵר לוֹ לבעל הכרם 'גְּדוֹר'.

אגרות קודש

ב"ה, ח' אלול, תשי"ז

ברוקלין.

הווי"ח איי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה גבריאל שיי

שלום וברכה!

... מ"ש אודות שינוי הסדר בשיעור לימוד דא"ח בעש"ק לאחר אמירת לכו נרננה וקודם כגוונא.

הנה גם כפי שמתאר במכתבו ישנם בזה צדדים חיובים וצדדים שלילים, וצד אחד שלא הזכירו הוא ע"ד מרז"ל מפני הנכנסים שיאמרו שמתחילים בכגוונא, ולכן דעביד כמר עביד דעביד, וילכו אחר רצון הרוב הלומד זה.

ויה"ר שבכל אופן כאו"א יגדיל תורה ויאדירה תורת הנגלה ותורת החסידות תורה תמימה גופא ונשמטא דאורייתא.

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט.

בבא בתרא. פרק ראשון – השותפין דף ב עמוד א – מתוך "מהדורת אבן ישראל – (שטיינזולץ)" פה רש"י תוספות

השותפין – שיש להן חצר בשותפות, ובתי שניהן פתוחין לתוכו. וכל חצירות ששנו חכמים לפני הבתים הן, ורוב תשמישן בחצר. **באמצע** – זה נותן מחלקו חצי מקום עובי הכותל, וכן זה. **גויל גוית כפיסין** – הכל מפרש בגמרא. **הכל כמנהג המדינה** – אם מנהג לבנות בגויל אין חבירו יכול לומר "איני חפץ אלא גוית". זה נותן שלשה **טפחים כו'** – שעובי כותל גויל ששה טפחים, ושל גוית חמשה, ושל כפיסין ארבעה, ושל לבנים שלשה. **לפיכך** – הואיל ובתחלת הבנין חייבם חכמים לבנות בין שניהם, אם נפל הכותל לאחר שנים רבים אין האחד יכול לומר "כל הכותל נבנה בחלקי ומשלי היו האבנים", אף על פי שהחזק יוותר מחבירו, ובגון שנפל הכותל בחלקו, כדמפרש בגמרא. וכן בגוית – מחייבין את שניהן לבנות, במקום שנהגו לגדור באמצע. **אבל בבקעה** – שדה הלבן. מקום שנהגו כו' – בגמרא מפרש מאי קאמר. ועושה חוית מבחוץ – מפרש בגמרא. ועושה חוית **מכאן ומכאן** – להודיע ששניהם עשאוהו. **גמרא גורא** – כותל. **כרתנן** – דקרי תנא לגורא מחיצה. **מחיצת הברם** – סמך לשרה הלבן של חבירו. **אומר לו** – לבעל הברם: גורו אתה, שלא יאסרו גנפין את תבואת השדה משום כלאים. לפי סמך בעל השדה את זרעיו סמך לגור, דהנן בפרק שני (כו.א): היה גור ביתנים – זה סמך לגור מכאן את אילנותיו, וזה סמך לגור את זרעיו מכאן. וכשאין שם גור – תנן בפרק שני: לא יטע אדם אילן סמך לשדה חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות כדי עבודת הברם, דבבאי הוי כלאים. חזרה ונפרצה **אומר לו** – לגדור.

קדש

השותפין

שָׂרְצוּ לַעֲשׂוֹת מַחֲצֵה פָּחָצַר – **בוֹנִין אֶת הַכּוֹתֵל בְּאֶמְצַע.** **מְקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ לִבְנוֹת גּוֹיִל, גּוֹיִת, כְּפִיסִין, לְבִינִין** – **בוֹנִין, הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. גּוֹיִל** – זֶה נֹתֵן שְׁלֹשָׁה טַפְחִים זֶה נֹתֵן שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, בְּגוֹיִת – זֶה נֹתֵן מִטְּפָחִים וּמַחֲצֵה זֶה נֹתֵן מִטְּפָחִים וּמַחֲצֵה, בְּכְפִיסִין – זֶה נֹתֵן מִטְּפָחִים זֶה נֹתֵן מִטְּפָחִים, בְּלְבִינִין – זֶה נֹתֵן מִטְּפָח וּמַחֲצֵה זֶה נֹתֵן מִטְּפָח וּמַחֲצֵה. **לְפִיכָּה, אִם נָפַל הַכּוֹתֵל** – **הַמְּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם, וְכֵן בְּנִינָה, מְקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ לִגְדוֹר** – **מַחֲיִיבִין אוֹתוֹ, אֲבָל בְּבִקְעָה, מְקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ שְׁלֹא לִגְדוֹר** – **אֵין מַחֲיִיבִין אוֹתוֹ, אֲלָא אִם רָצָה, פּוֹנֵם לְתוֹךְ שְׁלֹו וּבֹנֶה וְעוֹשֶׂה חוֹיִת מִבְּחוּץ. לְפִיכָּה, אִם נָפַל הַכּוֹתֵל** – **הַמְּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁל אִם עָשׂוּ מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם** – **בוֹנִין אֶת הַכּוֹתֵל בְּאֶמְצַע וְעוֹשִׂין חוֹיִת מִכָּאן וּמִכָּאן, לְפִיכָּה, אִם נָפַל הַכּוֹתֵל** – **הַמְּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם, גְּמָרָא סְבִירָהּ מַאי מַחֲצֵה? גְּמָרָא, בְּדִתְנָא: מַחֲצֵת הַבְּרָם שֶׁנִּפְרְצָה** – **אֹמֵר לוֹ "גְּדוֹר", חוֹרָה וְנִפְרְצָה** – **אֹמֵר לוֹ "גְּדוֹר",**

נתיאש

– כולה נזיקין חזא מסכתא היא, כדאמרין ב"הגחול קמא" (בבא קמא קב.א) ובפרק קמא דעבודה זרה (ו.א), ואפילו לא הוי חזא מסכתא, צריך לפרש למה נשנית מסכתא זו אחר בבא מציעא, כדאשכחן דדיק גמרא בריש מסכת שבועות (ב.ב), מכדי תנא ממוכות סליק, מאי שנא דקתני שבועות, וכן בכמה מקומות. זהא דאמר (בבא קמא קב.א): בתרי מסכתות און סדר למשנה – היינו לענין מחלוקת ואחר כך סתם, משום דרבי לא שנה לתלמידיו כסדר המסכתות, ופעמים שנה האחרונה קודם הראשונה, ואומר רבינו יצחק: דהיינו טעמא, משום דקאי אורף פירקא דלעיל (בבא מציעא קט.ב), הבית והעליה של שנים שנפלו חולקים בעצים וכו', וקרי להו חתם בגמרא "שותפין". וקתני נמי (שם קיד.ב): שתי גנות זו על גבי זו וירק ביתנים, דהוי ענן שותפות. **כפיסין** – מפרש בגמרא: ארחי, וקשה לרבינו יצחק: והכתיב (חבקוק ב) "וכפיס מעץ יעננה", משמע שהוא של עץ ואומר רבינו יצחק: דשמא הוי מניחין עצים מלמעלה ומלמטה. **גויל** זה נותן שלושה טפחים כו' – והא דלא קאמר "בגויל ששה טפחים" משום דלא נטעי למימר ששה לכל אחד. ואם תאמר: אמאי אצטרף למיתני מרת גויל וגוית? כיון דתנן "הכל כמנהג המדינה" – כמו שנהגו כן יעשה ויש לומר: דאם נהגו יותר מששה בגויל, לא יעשה, וכן כולם, אלא כשיעור המפורש. ומיהו, אם נהגו לעשות פחות מששה – יעשה, דאפילו אם נהגו בהוצא דפנא יעשה, כדמפרש בגמרא. ואם תאמר, ומאי בעי בגמרא: "הכל כמנהג המדינה" לאתויי מאי ומשני: לאתויי אתרא דנהגי בהוצא דפנא. לימא: לאתויי כמנהג כל המקומות, כמו שנהגו ונראה לרבינו תם: דדוקא בהוצא דפנא, אבל פחות מכאן, אפילו נהגו – מנהג הדיט הוא.

ומוכיח מכאן דיש מנהגים שאין לסמוך עליהם, אפילו היכא דתנן "הכל כמנהג המדינה". **לפיכך** אם נפל הכותל וכו' – פירושו: לפי שבתים הכותל בעל כרחם, או משום דהקנו זה לזה לעשות גורא, ללישנא קמא, ובגון דידעו לנו עדיין חוכמים שהקנו זה לזה, וללישנא בתרא – משום דהקו ראיא, ואם תאמר: ומאי איריא משום דבנין הכותל בעל כרחם בלאו הכי נמי הוי של שניהם, אפילו נפל לרשותא דחד מיניהו, כיון דאין חוית לא לזה ולא לזה. כדפריך בגמרא גבי בקעה: לא יעשה חוית לא לזה ולא לזה. ואי היה דהאין דנפל לרשותו – מאי פריך? הא צריך לעשות חוית שלא יפול לרשות אחר ואימא שוה הן הוא דאמרין ב"השוואל" (בבא מציעא ק.א) גבי מחלקי פרה בחמור, וכן בריש "הבית והעליה" (שם קט.ב): ולחזי ברשות דמאן קיימא, ולחזי איך המוציא מחבירו עליו הראיה – היינו משום דהתם מוחילה מכוריה היה דהרב, וברשות אחר חזק נולד הספק, אבל הכא – מעיקרא נולד הספק, ואם הוי אבא לחלוק בעדו שהכותל קיים – הוי חולקין בשוה מספק, אפילו לרבנן דסומכוס, דלית להו ממון המוטל בספק חזקין – הכא מודו, כיון דליכא הכא חזקה לזה יותר מלזה, הילכך, אפילו נפל לרשותא דחד מיניהו – לא יפסיד האחר כחו. והא דלא אמר הכא: כל דאלין גבר, כמו ב"זה אומר של אבותי" (בבא בתרא ל.ב) – התם הוא דליכא דררא דממנא, אבל הכא איכא דררא דממנא ומתוך רבינו יצחק: דהיינו הך פריך בגמרא: פשיטא, כדפירש בקנטרס, דאפילו לא פסיק לן דינא דמתניתין שמתחילה בין שניהם עשאה – בעל כרחם הוי חולקין בשוה, ואפילו דנפל לרשותא דחד מיניהו כדמוכח גבי בקעה ומשני: לא צריכא, דנפל לרשותא דחד מיניהו. פירושו: ושדו ברשותו הרבה, מזה דתניא: כיון דשדו ברשותו הרבה – ניהמניה שעשאה כולה, מיגו דאיבעי אמר "ממך לקחתיה", והייז נאמן, משום דשדו הרבה. ואף על גב דאמר בריש "הבית והעליה" דשותפין לא קפדי אהדיד – הכא מיירי דשדו יותר מכדי רגילות, דאטו משום דשותפין ניהו לא יקפידו עד עולם? ולא דמי לגדרות דאין להם חזקה (בבא בתרא ל.א), לפי שאין יודע ביד מי הם, אבל הכא – לא היה לו להשדותו כל כך ברשותו. קא משמע לן, כיון דמעיקרא על שניהם היה לעשות – לא מוהימן לומר שהוא עשה הכל. דמיגו במקום עדים הוא, דאנן סהדי שלא עשאה לבדו, כיון שהיה יכול לדחוק את חבירו בדין שהיה עושה עמו. אבל בבקעה, אם שדו הרבה – היה נאמן לומר שעשאה, במיגו דאי בעי אמר "לקחתיה", והאי שינאי אינו אלא מאבנים, אבל מקום הכותל – לעולם פשיטא שחולקין אותו. ואיירי דנקט "אבנים" נקט "המקום". **סבריה** מאי מחיצה גורא – אף על גב דלבסוף קאי – קאמר "סבריה", לפי שזה הלשון אינו עיקר מחמת פירכא דלקמן, דחייז בעלמא הוא האי דמשני, ובלשון שני הלבנה, וכן פוסק רבינו תם. ואגב דנקט בהאי לישנא "סבריה", נקט נמי בלישנא אחרית. ועד אומר רבינו יצחק: דבפרק קמא דנדרים (י.א), איכא "סבריה" אף על גב דלבסוף קאי, ומסיק הכי. **בדתינא** מחיצת הברם שנפרצה – יש ספרים דגרסי: "דחנן". ואומר רבינו תם: שאינה משנה בשום מקום. (ואם כן) ונסחא אחר: ואם תאמר: היכי פשיט מניה ב"הגחול קמא" (בבא קמא ק.א) דרבי מאיר דאין דינא דגרמי? ואם היה משנה – היה אתי שפיר, דסתם משנה רבי מאיר היא. ואומר רבינו תם: דמשמע ליה דתניא כרבי מאיר מכא מותרות. וכלאין, דמיתיה התם: המסבך (ואתו) גפנו על גבי תבואתו של חבירו – וזרי זהו קידש חייב באחריותו. והוא סתם משנה רבי, הילכך הדין נמי דקתני "קידש" – רבי מאיר היא. ואין להאריך כאן יותר. **אומר לו גורו** – פירושו: לבעל הברם. והוא המזיק, דארבע אמות שאמרו להרחיק – הוא בשביל עבודת הברם, כדאמרין בפרק שני לקמן (כו.א). ואפילו רבי יוסי דקאמר לקמן (יח.ב, כה.ב), על תזיק להרחיק את עצמו – האמר רב אשי לקמן (כה.ב), מודי רבי יוסי בגירי דיליה. ואומר רבינו יצחק: דלחכי קתני אומר לו "גורו", ולא קתני "חייב לגדור" – לפי שצריך להתרות בו, ואם לא התרו בו לגדור – אינו חייב באחריותו. ולחכי נקט נמי תרי זימני "נפרצה אומר לו גורו" – אף פעם שניה כשנפרצה צריך להתרותו, שאינו סבור להיות חייב לגדור כל שעה, ונפרצה פעם שלישית מספקא לרבינו יצחק אם צריך להתרותו כל שעה, או שמא סגי בתרי זימני ואין צריך להתרות בו יותר. ורבינו תם מפרש דלחכי נקט תרי זימני – ראשונה בין מה שהוסיף בנפרצה ראשונה, ובין מה שהוסיף בנפרצה שניה – דאין מצטרפין לאסור, ומראשונה ראשונה בטלי, והארכת ב"הגחול קמא" (בבא קמא ק.ב) ובפרק "במה אשה" (שבת סה.א).

נתיאש

ואם נתיאש בעל הכרם הימנה, ולא נדרה – החליט שלא לגדורה, ובינתיים צמחה התבואה בשיעור של אחד ממאתים, הרי זה קידש – אסר את התבואה, ותייב בעל הכרם באחריותה – שלשל על התבואה שנאסרה, לפי שעליו היה מוטל לגדור. וכמו שבברייתא לשון 'מחיצת הכרם' היינו כותל, כך הפירוש במשנתנו, ששותפים שכבר חלקו את החצר ורצו עתה לעשות 'מחיצה' כלומר כותל, בונים אותו באמצע.

לפי פירוש זה, לומדת הגמרא הלכה. מדייקת הגמרא: **שעמא** – הטעם שחיבים שניהם לבנות כותל, הוא רק משום דרצו שניהם בכך, כלשון המשנה 'שרצו לעשות מחיצה', **הא** באופן שלא רצו שניהם, אלא רק אחד רוצה לבנות כותל שימנע מחבירו לראות את עסקיו, ואילו השני רוצה לחלק החצר ביתדות עצים נמוכים, **אין מחיבין אותה** לבנות דווקא כותל, **אלא** – מוכח מכאן שהיזק ראייה של חבירו, שרואה עסקיו בתוך רשותו, **לאו שמייה היזק** – אינו נחשב כהיזק, ולכן אינו חייב לבנות כותל.

הגמרא מנסה לפרש באופן אחר את הלשון 'מחיצה' שבמשנה. שואלת הגמרא: **ואימא** – ושמא נאמר שלשון 'מחיצה' במשנה היא **פלוניתא** – חלוקה, **ברכתיה** לגבי חלוקת שלל מלחמת מדין בין יוצאי הצבא לבין שאר העם, (במדר לא מג) **ותיהי מחיצת העדה** מן הצאן, שלש מאות אלה וגו', כלומר, זו היתה חלוקת השלל שקיבלו שאר העם. ולפי זה פירוש המשנה הוא כך, 'השותפים שרצו לחלק בחצר המשותפת', **בין דרצו לחלוק**, **בזני את הכותל פעל ברוח** של כל אחד מהם, ולא די בבניית גדר נמוכה של יתדות עצים, **אימא**, היזק ראייה שמייה היזק, ולכן חייבים לבנות כותל.

דוחה הגמרא: **אי הכי**, שפירוש 'מחיצה' הוא חלוקה, **הא** – וכי הלשון המתאימה היא **שרצו לעשות מחיצה**, הרי לשון **שרצו לעשות** **מכע** ליה – היה לתנא לומר, שאין הדרך לומר 'לעשות חלוקה' אלא 'לחלק', אלא ודאי פירוש 'מחיצה' הוא כותל, ורק מחמת שרצו בכך עליהם לעשות כותל, אך לולי זאת אינם חייבים, כיון שהיזק ראייה אינו היזק.

הגמרא מקשה על דעה זו ש'מחיצה' היא כותל. מקשה הגמרא: **אלא** לדבריה, **מאי** 'מחיצה' שבמשנה, **נדרה** – כותל, אם כן קשה, מדוע כתב התנא בהמשך **בזני את הכותל**, והרי כבר הזכיר הכותל בתחילת המשנה, ולשון **בזני אותה** **מכע** ליה לכתוב, ולא להזכיר פעמיים כותל. מתרצת הגמרא: **אי תנא** לשון 'בונים אותה', **הנה אמיתא** שהמחיצה החולקת את החצר נעשית **במסיפם בעלמא** – ביתדות עץ נמוכים התחובים בארץ, שגם דבר זה נקרא מחיצה, ואף שאין בזה כדי למנוע היזק ראייה. כלומר, הייתי טועה לפרש שהלשון 'רצו' לא נאמרה על בניית הכותל, כפי שפירשנו לעיל, אלא על החלוקה עצמה, והמשנה עוסקת בחצר קטנה שאי אפשר לחלוקה אלא מרצון שניהם, וכתבה שאף אם שני השותפים רצו בחלוקה, כיון שלא היה אחד מהם יכול לכפות על חבירו את החלוקה עצמה, יכול הלה לומר שהתרצה לחלוק רק על דעת שיבנו מסיפס, ולא כותל, אבל בחצר גדולה שכל אחד יכול להכריח את שותפו לחלוקה, היינו סבורים שיוכל גם להכריחו לבנות כותל, והיינו טועים לפרש שמשנתנו סוברת שהיזק ראייה נחשב היזק. וכדי שלא נפרש כך, **קא משמע** לן התנא בזה שנקט את הלשון **כותל**, **שרצו**, האמור במשנה היינו לגבי הכותל, שאם נתרצו שניהם לבנות כותל, חייבים לבנותו, אבל אם לא התרצו שניהם בכך, חולקים במסיפס בלבד, כיון שהיזק ראייה אינו נחשב היזק.

הגמרא מקשה ומפרשת את משנתנו לדעה זו, ש'מחיצה' היינו כותל. שנינו במשנה: **בזני את הכותל באמצע** וכו'. מקשה הגמרא: אם מדובר במשנה שהתרצו שניהם בבניית הכותל, **שמימא** שבונים את הכותל באמצע, ומה חידשה המשנה. מתרצת הגמרא: **לא צריכא**, אלא באופן דקדים **חד ורציה** לחבריה – שהקדים אחד ופיס את חבירו לבנות כותל, **מהו צריכא**, **מצי אמר ליה** – יכול זה שהתרצה לומר, **כי אתרצא לך**, **בתישמיתא לא אתרצא** לך? – התרצותי לבנות כותל היתה רק לגבי זה שהכותל ימנע את אורי חצרי, אך התכוונתי לכותל דיוק יותר שלא ימנע כל כך את מקום תשמישי בחצר, ולא התרצתי לכותל אבנים שממעט הרבה את תשמישי החצר, ולכן נעשה מחיצת נסרים דקה, ואם רצונך דווקא בכותל אבנים, בנה רובו בחלקך חוץ משיעור מחיצת נסרים דקה, שיהיה בחלקך, **קא משמע** לן התנא שכיון שהתרצו לבנות כותל, בונים את כותל האבנים באמצע.

הגמרא ממשיכה להקשות על דעה זו. מקשה הגמרא: וכי אפשר לומר שהיזק ראייה **לאו שמייה היזק**, והרי בכמה מקומות מוכח לכאורה שאין זה כך.

(סימן לקושיות המובאות להלן: א.וכן בגינה, ב.כותל חצר שנפל. ג.בוסין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר. ד.חולקין את החצר. ה.החלונות. ו.מימרא דרב נחמן).

מקשה הגמרא: **הא שמע** ממשנתנו, **וכן בגינה**, מקום שנהגו לגדור מחיבין אותו, ומבואר להלן (ה) שאף במקום שאין מנהג לגדור מחיבים אותו, ומוכח שהיזק ראייה נחשב היזק. מתרצת הגמרא: **גינה שאני** – שונה דין הגינה, וחייב הגדירה בה אינו מחמת היזק ראייה, אלא **ברבי אבא**, **דאמר רבי אבא**, **אמר רב הונא**, **אמר רב**, **אסור לארס לעמוד בשדה** **הבירו בשעה שהיא עומדת בקמחיה** – כשהתבואה בשלה ומוכנה להיקצר, שלא יזיקנו בעין הרע, ודין זה שייך גם בגינה, וכיון שכל השנה יש בה ירקות בשלים, חייבים לגדור, אך בחצר שלא שייך טעם זה אין חיוב לגדור.

מקשה הגמרא: **והא** **וכן בגינה** **קתני**, ומשמע שטעם הגדירה בה שיהיה לטעם הגדירה בחצר, והיינו משום היזק ראייה, שהרי אין עין הרע שייך בחצר. מתרצת הגמרא: הלשון **וכן בגינה** לא נאמרה לענין טעם הדין, אלא **אנזיל וזוית** – שגינה שיהיה לחצר לענין סוג הכותל, שאם נהגו לבנות בגיל בונים בגיל וכו', אך רק בגינה יש חיוב לבנות, משום עין הרע, ולא בחצר.

מקשה הגמרא עוד: **הא שמע**, שנינו במשנה (ה) **כותל חצר** – כותל שבין שתי חצירות, **שנפל מחיבין אותו** – את כל אחד מהשכנים **לגנות**, עד גובה **ארבע אמות**, שבגובה זה אין יכולים לראות מעבר לכותל, ומוכח שהיזק ראייה נחשב היזק. מתרצת הגמרא: **נפל שאני** – שונה הדין באופן שהיה הכותל בנוי, ונפל, שכיון שהסכימו מתחילה לבנותו, הסכמה זו עדיין מחייבתם.

תמזהה הגמרא על המקשן: **ורקארי** **לה מאי קארי** **לה** – ומי שהקשה ממשנה זו של 'כותל חצר שנפל', מה היתה כוונתו, וכי לא ידע שיש לחלק בין כותל שנפל לבניית כותל חדש. מתרצת הגמרא: אכן סבר המקשן שאין חלוק ביניהם, ומה שנקטה המשנה אופן שנפל, כיון דסיפא **אימריכא** ליה, שם שנינו שאף אם הכותל שנפל היה גבוה מארבע אמות, חיוב הבניה הוא רק עד ארבע אמות, אך מגובה **ארבע אמות ולמעלה**, **אין מחיבין אותו** לבנות, ודין זה שייך רק בכותל שנפל, שהיה מקום לומר שיתחייב לבנותו כמו שהיה, ואילו בכותל חדש פשוט שחיוב הבניה הוא רק ארבע אמות, ואגב הסיפא נקט התנא גם ברישא אופן שנפל.

ממשיכה הגמרא ומקשה: **הא שמע**, שנינו במשנה (ו) לגבי חיובי הבניה של בני החצר, **שבוסין אותו** – את כל אחד מבני החצר להשתתף ולקנות בית **שער** – כותל עגול המסתיר את שער החצר מהעוברים ברשות הרבים, **ודלת לחצר**, כדי למנוע היזק ראייה מבני רשות הרבים ולשמור שלא יכנסו בני רשות הרבים לחצר, ומכך שכופים על כך, **שמע מינה שהיזק ראייה שמייה היזק**. מתרצת הגמרא: **היזקא דרבים שאני** – היזק ראייה של כל בני רשות הרבים אכן נחשב היזק, אך היזק ראייה של יחיד אינו היזק.

מקשה הגמרא: וכי היזק ראייה **דחיד** לא נחשב היזק, **הא שמע**, שנינו במשנה (ז) **אין חולקין את החצר** – אין שותפים יכולים לכפות זה את זה לחלוקה, עד שלאחר החלוקה **יהא בה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה**, אך בחצר הקטנה משיעור זה אינם חולקים אלא מרצון שניהם. ומשמע, **הא** אם יש בה **כרי** ארבע אמות **לזה** ו**כרי** ארבע אמות **לזה**, חולקין אף בעל כרחו של אחד השותפים, **מאי** לא שיוכל לכפותו לחלוק ולחצוץ ביניהם **בכותל**, כמו שבמשנתנו ובשאר המשניות להלן מדובר בכותל, ומוכח שהיזק ראייה של יחיד נחשב היזק. מתרצת הגמרא: **לא**, יכול לכפותו לחלוק רק **במסיפם בעלמא**.

ממשיכה הגמרא ומקשה: **הא שמע**, שנינו במשנה (כב) **החלונות** שיש לאדם בכותל ביתו, ובא חבירו לבנות כותל מולו, צריך להרחיק את הכותל מהחלונות **בין מלמעלה**, **בין מלמטה** **וכן מכנגד**, **ארבע אמות ותני עלה** – ושנינו בברייתא (כב) על משנה זו, שצריך להרחיק ארבע אמות **מלמעלה**, **כרי שלא יעלה על הכותל ויתכופה ורצין ויראה** מהחלון את בית חבירו. וצריך להרחיקו **מלמטה**, **כרי שלא יעמוד על הכותל ויראה**. וצריך להרחיקו **מכנגד**, **כרי שלא יאפיל הכותל וימנע מהאור להכנס לבית**

1 דְּאִצְטַנְע מִיָּד – כדי שאוכל להצטנע ממך. אך בחצירות הסמוכות זו לזו,
2 ושניהם משתמשים בהם תמיד, יודע כל אחד להזהר ולא לעשות שם
3 תשמישים צנענים, והיזק ראייה במקום כזה אינו נחשב היזק.
4 עד עתה פירשה הגמרא את הדעה הסוברת ש'מחיצה' היינו כותל, והיזק
5 ראייה אינו נחשב היזק, הגמרא מביאה עכשיו דעה אחרת בנידון זה: לִישְׁנָא
6 אַחֲרֵינָא אֲמַרִי לָהּ – יש ששנו את הסוגיא לעיל (ב ע"א וע"ב) בלשון אחרת.
7 סְבִירָה – סברו בני הישיבה לומר, מֵאִי 'מְחִיצָה' ששנינו במשנה (ב),
8 פְּלוּגְתָּא – חלוקה, דְּבִתְיָב (במדבר לא מג) 'וְתִתִּי מִחֲצֵת הָעֵדָה מִן הָעֶזְרָא, שֶׁלֹּשׁ
9 מֵאוֹת אָלֶף' וגו', כלומר זו היתה חלוקת השלל שקיבלו שאר העם. וכוונת
10 המשנה היא שהשותפים שרצו לעשות חלוקה בחצר, כלומר לסיים את
11 שותפותם בחצר ולחלקה ביניהם, כופים הם זה את זה לבנות כותל באמצע.
12 לפי פירוש זה בלשון המשנה, יש ללמוד הלכה. מדייקת הגמרא: ולפירוש
13 זה משמע, דְּכִינן דְּרָצוּ לחלוק את החצר הרי הם בִּזְנִין אֶת הַכּוֹתֵל בְּעַל
14 בִּדְרָהּ, ואין אחד מהם יכול לסרב ולהמנע מכך, אֲלֵמָּא, הִיזֵק רְאִיָּה שְׁמִיָּה
15 הִיזֵק.
16 הגמרא מנסה לפרש באופן אחר את הלשון 'מחיצה' שבמשנה. שואלת
17 הגמרא: אִמָּא – שמה נאמר ונפרש, מֵאִי 'מְחִיצָה' גְּזֵרָא – כותל, דְּתֵנָּה,
18 מְחִיצַת הַכֶּרֶם שבין הכרם לשדה תבואה, ומחמתה אין התבואה והגפנים
19 נחשבים ככלאים, שְׁנִפְצָה, אֲמָר לֹא בעל השדה לבעל הכרם 'גְּדוּר'.
20 גְּדוּרָה ונִפְצָה שנית, אֲמָר לֹא 'גְּדוּר'. אם נִתְיָאֵשׁ בעל הכרם הִמְנִיחַ לֹא
21 גְּדוּרָה, הָרִי זֶה קִדְשׁ – אסר את התבואה וְתִיֵּב בְּאֲחֵרֵיּוּתָה – חייב בעל
22 הכרם לשלם עליה, ומוכח שפירוש הלשון מחיצה הוא כותל. ולפי זה כוונת
23 המשנה כך, השותפים שחלקו את החצר ורצו לעשות כותל, כופים הם זה
24 את זה לבנותו באמצע. וְטַעְמָא שחייבים שניהם לבנותו הוא משום דְּרָצוּ
25 שניהם בכך, הָא לֹא רָצוּ, אף שאחד רצה בכך, אִין מְחִיבִין אוֹתוֹ – את
26 השני, שאינו רוצה, אלא יחלקו ב'מסיפס', יתירות עצים התחובות בקרקע.
27 אֲלֵמָּא, הִיזֵק רְאִיָּה לֹא שְׁמִיָּה הִיזֵק, דוחה הגמרא: אִי הָכִי, ש'מחיצה'
28 האמורה במשנה היינו כותל, קשה, מדוע כתבה המשנה לשון 'בִּזְנִין אֶת
29 הַכּוֹתֵל', והרי לשון 'בִּזְנִין אוֹתוֹ' מְכַנֶּה לָהּ – היה לה לכתוב, כלומר אותו
30 כותל שכבר הוזכר.
31 מקשה הגמרא: אֲלֵא מֵאִי דעתך, ש'מחיצה' היינו פְּלוּגְתָּא, אִי הָכִי, קשה
32 לשון המשנה 'שָׂרָצוּ מְחִיצָה', והרי לשון 'שָׂרָצוּ לְחֻצוֹת' מְכַנֶּה
33 לָהּ, שאין הדרך לומר 'לעשות חלוקה'. מתרצת הגמרא: לשון זו היא
34 בְּדִאמְרֵי אֲיִנְשֵׁי – כפי שרגילים האנשים לומר, 'הָא נִעְבִּיד פְּלוּגְתָּא' – בוא
35 נעשה חלוקה.
36 הגמרא מקשה על דעה זו הסוברת ש'מחיצה' היינו חלוקה, והיזק ראייה
37 נחשב היזק. מקשה הגמרא: וְאִי הִיזֵק רְאִיָּה שְׁמִיָּה הִיזֵק, מֵאִי אִירִיא –
38 מדוע נקטה המשנה אופן שָׂרָצוּ לחלוק, הרי אֲפִילוּ כשֶׁלֹּא רָצוּ שניהם
39 לחלוק, אלא רק אחד מהם, גְּמִי שייך דין זה, שיכול כל אחד מהם לכפות
40 את חבירו לחלוק בחצר ולבנות כותל באמצע, שהרי יש לו היזק ראייה.
41 מתרצת הגמרא: אֲמָר רַבִּי אֲסִי, אֲמָר רַבִּי יוֹחָנָן, מִשְׁנֵתֵנו עוסקת בְּשִׁאֲן
42 בָּהּ בחצר דִּין חֲלוּקָה, כלומר שאין בה ארבע אמות לכל אחד מהם, שאז
43 אין לחלוקה אלא מדעת שניהם, וְהוּא דְּרָצוּ – ולכן כתבה המשנה שרצו
44 שניהם.
45 מקשה הגמרא: מֵאִי קָא מְשַׁמַּע לָן – מה באה המשנה לחדש, שמחמת כן
46 כתבה דווקא אופן של חצר שאין בה דין חלוקה, לכאורה באה לחדש דְּכִי
47 לִית בִּיה – שאף כשאין בחצר דִּין חֲלוּקָה, כִּי רָצוּ שניהם, פְּלִגִי – חולקים,
48 ואינם יכולים לחזור בהם, וקשה, שהרי כבר תִּנְיָנָא – שנינו דין זה בפירוש
49 במשנה להלן (יא), אִמָּתִי אין חולקים חצר עד שיזא בה ארבע אמות לכל
50 אחד, בְּזִמְנֵן שִׁאֲן שְׁנֵיהֶם רוצים בכך, אֲבָל בְּזִמְנֵן שְׁנֵיהֶם רוצים לחלוק,
51 אֲפִילוּ פְּחוֹת מִבָּאן, חֲלֻקָּה, ואינם יכולים לחזור בהם. מתרצת הגמרא:
52 אִי משנתנו היתה עוסקת בחצר שיש בה דין חלוקה, ואת דין החצר שאין
53 בה דין חלוקה היינו לומדים מִהֶתֵּב, הָאֵל אִמָּנָא שהדין שנאמר שם שאם
54 התרצו חולקים 'אֲפִילוּ בְּפָחוֹת מִבָּאן', היינו בְּמִסְפָּס בְּעֵלְמָא, אך אינם
55 חייבים לבנות כותל אבנים, משום שעיקר החלוקה תלויה ברצון שניהם,
56 ויכול כל אחד לומר שהתרצה בחלוקה רק על דעת שיעשו בה מסיפס, ולא
57 שיבנו כותל, ורק בחצר שיש בה דין חלוקה וכופים זה את זה על החלוקה,
58 כופים גם לבנות כותל, קָא מְשַׁמַּע לָן הָבָא – במשנתנו, שאף בחצר שאין
59 בה דין חלוקה, אם התרצו לחלוקה חייבים לבנות כוֹתֵל, משום היזק ראייה.

60 מקשה הגמרא: וְכִינן שבמשנתנו התחדש שאם התרצו לחלוק, אף בחצר
61 שאין בה דין חלוקה חייבים לבנות כותל, לִיתְנִי הָא לֹא לִיתְנִי הָךְ – היה
62 לתנא לשנות רק את משנתנו ולא את המשנה להלן, שהרי לא התחדש בה
63 דבר. מתרצת הגמרא: הִסְפָּא של המשנה להלן אִצְטְרִיכָא לָהּ, שם
64 שנינו, וְכִתְבִי תְּקִנְשׁ – ספרי תורה או נביאים וכתובים, הכתובים בקלף
65 בכרך אחר, אָף עַל פִּי שְׁנֵיהֶם רוצים לחלוק, לֹא יִחְלֻקוּ, כיון שיש גנאי
66 לחולקם כך, ואגב דין זה ביארה המשנה שבדברים אחרים, אף שאין בהם
67 דין חלוקה, אם שניהם רוצים בכך, חולקים.
68 (לִישְׁנָא אַחֲרֵינָא – ויש שהביאו את הקושיא האחרונה, 'מאי קא משמע לך'
69 ואת הקושיא שותביא הגמרא להלן 'כי רצו מאי הוי', בסדר אחר. שואלת
70 הגמרא: לדעה זו ש'רצו' הכוונה שהתרצו בחלוקה, והיזק ראייה נחשב היזק,
71 וְכִי רָצוּ שניהם לחלוק, מֵאִי הָיוּ – מה בכך, ומדוע אמרה המשנה שהם
72 חייבים לבנות כותל, לִיתְדֵר בִּיה – יחזור בו אותו שאינו רוצה לבנות.
73 משיבה הגמרא: אֲמָר רַב אֲסִי, אֲמָר רַבִּי יוֹחָנָן, מדובר בְּשִׁקְנוּ מִדְּוֹ, ואחר
74 הקנין אינו יכול לחזור, ב'ו'.
75 מקשה הגמרא: כיון שחידוש המשנה הוא שהיזק ראייה נחשב היזק, אם כן,
76 אֲדִאשְׁמַעֲיָנָּ – עד משמיענו התנא דין זה בחצר שִׁאֲן בָּהּ דִּין חֲלוּקָה,
77 וְהוּא דְּרָצוּ שניהם לחלוק, לִישְׁמַעֲיָנָּ דִין זה בחצר שִׁישׁ בָּהּ דִּין חֲלוּקָה, וְאָף
78 עַל זֶב לֹא רָצוּ שניהם לחלוק, אלא רק אחד מהם, והיתה המשנה מלמדת
79 שמלבד הכפייה על החלוקה כוהנה גם לבנות כותל. מתרצת הגמרא: אִי
80 אֲשַׁמַּעֲיָנָּ דִין זה בחצר שִׁישׁ בָּהּ דִּין חֲלוּקָה, וְאָף עַל זֶב לֹא רָצוּ שניהם
81 לחלוק, הָאֵל אִמָּנָא שבחצר שִׁאֲן בָּהּ דִּין חֲלוּקָה, אֲפִילוּ רָצוּ שניהם גְּמִי
82 לֹא יכפה אחד מהם את שותפו לבנות כותל, שכן יכול הלה לטעון שהתרצה
83 לחלוק במסיפס, ולא בכותל, קָא מְשַׁמַּע לָן התנא במשנתנו שגם בחצר
84 שאין בה דין חלוקה יש חיוב לבנות כותל, משום היזק ראייה.
85 מקשה הגמרא: וְכִי מְצִית אֲמָרֵת הָכִי – וכי היית יכול לסבור שבחצר שאין
86 בה דין חלוקה אין חיוב לבנות כותל אף שנתרצו לחלוק, וְהָא קִתְּנִי בְּסִיפָא
87 של המשנה להלן (יא), אִמָּתִי אין חולקים חצר שאין בה דין חלוקה, בְּזִמְנֵן
88 שִׁאֲן שְׁנֵיהֶם רוצים לחלוק, אֲבָל בְּזִמְנֵן שְׁנֵיהֶם רוצים, יִחְלֻקוּ, מֵאִי לֹאן,
89 אֲכֹתֵל – שחייבים לחלוק על ידי בניית כותל. מתרצת הגמרא: לֹא – את
90 המשנה להלן אפשר לפרש שלשון 'יחלקו' היינו אֲמָסִיפִס בְּעֵלְמָא,
91 והוצרכה משנתנו לחדש שאף בחצר שאין בה דין חלוקה, אם נתרצו
92 בחלוקה כופים לבנות כותל.
93 מקשה הגמרא: אם כן, לִיתְנִי הָאִי לֹא לִיתְנִי הָאִי – היה לתנא לשנות רק
94 את משנתנו ולא את המשנה להלן (יא), שהרי לא התחדש בה שום דין.
95 מתרצת הגמרא: סִיפָא של המשנה שם אִצְטְרִיכָא לָהּ, שם שנינו וְכִתְבִי
96 תְּקִנְשׁ, אָף עַל פִּי שְׁנֵיהֶם רוצים לחלוק, לֹא יִחְלֻקוּ, ואגב דין זה ביארה
97 המשנה שבדברים אחרים שאין בהם דין חלוקה, אם שניהם רוצים,
98 חולקים).
99 הגמרא מקשה על דעה זו הסוברת ש'מחיצה' היא חלוקה. מקשה הגמרא:
100 בְּמֵאִי אִוְרִימָתָא לְמַתְנִיתִין – באיזה אופן הוצרכת להעמיד את משנתנו,
101 בְּחֻצֵּר שִׁאֲן בָּהּ דִּין חֲלוּקָה, ולכן נקטה המשנה לשון 'רצו', וְאִי בְּחֻצֵּר
102 שִׁאֲן בָּהּ דִּין חֲלוּקָה, כִּי רָצוּ מֵאִי הָיוּ – מה בכך שהתרצו לחלוק, נִתְּחִידוּ
103 בָּהּ – הרי כל אחד מהם יכול לחזור בו מהחלוקה, וממילא לא יתחייב
104 לבנות כותל.
105 מתרצת הגמרא: אֲמָר רַבִּי אֲסִי, אֲמָר רַבִּי יוֹחָנָן, מדובר באופן שֶׁכָּבֵר קִנְיֹ
106 מִיָּד – עשו קנין חליפין על החלוקה, ולכן אין אחד מהם יכול לחזור בו.
107 מקשה הגמרא: וְכִי קִנְיֹ מִיָּד, מֵאִי הָיוּ – מה בכך, והרי קנין חליפין יכול
108 לחול רק על דבר שגופו נקבה, ואילו כאן, קִנְיֹ דְּכָרִים בְּעֵלְמָא הוּא – זהו
109 קנין על דיבוריהם בלבד, שיחלקו, וכיון שאין הקנין חל על דבר שאין בו
110 ממש, הם יכולים לחזור בהם. מתרצת הגמרא: כוונת רבי יוחנן שמדובר
111 בְּאִפּוֹן שִׁקְנוּ מִדְּוֹ בְּרוּחוֹת – שכל אחד מהם בחר לו את חלקו בחצר,
112 והקנה לחבירו את חלקו בשטח שבחר בחירו, וכיון שהקנין חל על הקרקע,
113 אינם יכולים לחזור בהם.
114 תירוצ' נוסף: רַב אֲשִׁי אֲמָר, אין מדובר בקנין חליפין, אלא בְּגִזְוֹ שִׁאֲחִירִי
115 שברר כל אחד את חלקו, הֵלֵךְ זֶה בְּתוֹךְ שְׁלֹו וְהָחִיז – עשה קנין חזקה,
116 כגון שעדר מעט, וְכֵן הֵלֵךְ זֶה בְּתוֹךְ שְׁלֹו וְהָחִיז, ולכן אינם יכולים לחזור
117 בהם, ומאחר שחלה החלוקה כופה כל אחד את חבירו לבנות כותל, משום
118 היזק ראייה.

דאיצטנע מינד - דברי הצנע. אבל חצר החלוקה - לתרייהו קבעא תשמישתיה, לכל אחד בחלקו כל שעה, ולא עבדי בה מילי דצנעא. כיון דרצו - לחלוק. ולקמן פריך: מאי אירא רצו? אפילו לא רצו, הרי הן יכולין לכופו זה את זה: בונין כותל - של אבנים. גודא - כותל אבנים, ובחצר שיש בה דין חלוקה, ועל כרחן חולקים.

ומעמא דרצו - שהתנו לחלוקה בכותל

אבנים, הא לא רצו - אין מחייבין אותו אלא

מסיפס בעלמא. כדאמרי אינשי כו' -

תירצא הוא. שאין בה דין חלוקה - שמונה

אמות לא יחלוק. ובכתבי הקדש - ספר

תורה שהוא בכרך אחד, וכן נביאים וכתובים

הכתובים בגליון כספר תורה. קנין דברים

הוא - ואין חליפין קנין אלא דבר הנקנה, או

מכר או מתנה או שעבוד קרקעות שהקנין חל

עליו, או מטלטלין. ברוחות - זה בורר לו

חלק מורחי זה בורר לו חלק מערבי, וקנו

מידם. ומעתה נקנה חלק מורחי זה, ואין לזה

חלק בו, וכן השני לחבירו. והחזיק - בחלקו,

רפך ביה פורתא. וקרקע נקנה בחזקה אחרי

אשר רצו בשעת החלוקה. אריח - חצי לבניה.

והלבינה שלשה טפחים, והאריח טפח

ומחצה. ועובי הכותל אריח מכאן ואריח

מכאן, וטפח באמצע שנותן שם טיט לחברו.

לבינים ליבני - שלימות, לבניה לעובי

הכותל. למורשא דקרנתא - ראשי האבנים

בולטות לחוץ, שאני חלקות, ולהכי בעי

רורת טפח יתירא. ליבני אוריב - בין דימוס

שמכאן ובין דימוס שמכאן, ונותן טיט

באמצע. הכי גרסינן: אימא ליבני דלא

משפין. שמע מינה כו' - נתפא מינה

למקבל עליו לבנות כותל לחבירו. בריכסא -

אבנים דקות וטיט בין שני הדימוסות.

למירא דכרביי כו' כל ארבע אמות גובה

אי הוה פותיא חמשה טפחים קאי ואי לא

לא קאי - כדתנן במתניתין: בגוית - זה נותן

טפחים ומחצה זה נותן טפחים ומחצה,

וקתני סיפא: מחייבין אותו לבנות עד ארבע

אמות. ולפי חשבון זה לגובה שמונה צריך

עשרה טפחים רוחב. והא אמה מרקסין -

דבני שלמה, דגוית הוה, דכתבי "אבני גוית"

(מלכים א ד), והוי שלשים אמה קומתה, ואין

עובי אלא אמה, להבדיל בין ההיכל לקדש

הקדשים. דאיכא טפח יתירא - ומשום האי

טפח פותיא מצי לאגבדה טובא, ואין צריך

לתת לכל ארבע אמות חמשה טפחים רוחב.

בבנין - שהיה גובהו מאד אמות, כדתנן

במסכת "מדות" (פרק ד משנה ו).

בשנים

דאיצטנע מינד. לישנא אחריןא אמרי לה: סברוה,

מאי מחיצה? פלוגתא, דכתבי: "ותיה מחצת העדה",

וכיון דרצו - בונין את הכותל בעל כורחן, אלמא:

היוג ראיה שמייה היוג. - אימא: מאי מחיצה?

גודא, דתנן: מחיצת הפרס שנפרצה - אומר לו

"גדור", נפרצה - אומר לו "גדור". נתיאש הימנה ולא

גדרה - הרי זה קידש וחיוב באחריותה; ומעמא דרצו,

הא לא רצו - אין מחייבין אותו, אלמא: היוג ראיה

לא שמייה היוג? - אי הכי, "בונין את הכותל", "בונין

אותו" מבכי ליה! - אלא מאי, פלוגתא? אי הכי,

"שרצו לעשות מחיצה", "שרצו לחצות" מבכי ליה! -

כדאמרי אינשי: "קא נעביד פלוגתא". ואי היוג ראיה

שמייה היוג, מאי איריא רצו? אפילו לא רצו נמי! אמר

רבי אסי אמר רבי יוחנן: משנתנו - בשאין בה דין

חלוקה, והוא דרצו. - מאי קא משמע לן? דכי לית

ביה דין חלוקה כי רצו פלגי? תנינא: אימתי - בזמן

שאין שניהם רוצים, אבל בזמן ששניהם רוצים - אפילו

פחות מכאן חולקין! - אי מהתם, הוה אמינא: אפילו

פחות מכאן - במסיפס בעלמא, קא משמע לן הכא:

פוטל. - וליתני הא ולא ליתני הדי! - סיפא איצטריכא

ליה: ובכתבי הקדש, אף על פי ששניהם רוצים - לא

יחלוקו. (לישנא אחריןא: וכי רצו מאי הוי? ליהדר

ביה! אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: בשקנו מידו כו',

אדאשמעינן בשאין בה דין חלוקה והוא דרצו, לישמעין

ביש בה דין חלוקה ואף על גב דלא רצו! - אי

אשמעינן ביש בה דין חלוקה ואף על גב דלא רצו, הוה

אמינא: שאין בה דין חלוקה אפילו רצו נמי לא, קא

משמע לן. - ומי מצית אמרת הכי? והא קתני סיפא:

אימתי? בזמן שאין שניהם רוצים, אבל בזמן ששניהם

רוצים - יחלוקו; מאי לא אפוטל? - לא, אמסיפס

בעלמא. - ליתני האי ולא ליתני האי! - סיפא איצטריכא

לשניהם רוצים - לא יחלוקו). במאי אוקימתא למתניתין -

בה דין חלוקה, כי רצו מאי הוי? נהדרו בהו! - אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: שקנו

מידן. - וכי קנו מידן מאי הוי? קנין דברים בעלמא הוא! -

בשקנו מידן ברוחות. רב אשי אמר: בגון שהלה זה בתוך שלו והחזיק, וזה

בתוך שלו והחזיק. "מקום שנהנו לבנות" כו'. "גויל" - אבני דלא משפין; דכתבי: "כל אלה אבנים יקרות

במדות גוית" (וגו); "כפסין" - ארחי; "לבינין" - ליבני. אמר ליה רבה בריה דרבא לרב אשי: ממאי דגויל - אבני דלא משפין

גינהו, והאי טפח יתירא למורשא דקרנתא? דילמא פלגא דגוית הוא, והאי טפח יתירא לביני אורבי הוא, כדקאמרין: כפסין - ארחי,

לבינין - ליבני, והאי טפח יתירא לביני אורבי! אמר ליה: וליתעמיד, כפסין - ארחי מגול? אלא גמרא גמירי לה, גויל נמי אבני דלא

משפין - גמרא גמירי לה. איכא דאמרי, אמר ליה רב אחא בריה דרב אבא לרב אשי: ממאי דהאי כפסין - ארחי גינהו, והאי טפח

יתירא לביני אורבי? דילמא מאי כפסין - אבני דלא משפין, והאי טפח יתירא למורשא דקרנתא, כדקאמרין: גויל - אבני דלא

משפין, גוית - אבני דמשפין, והאי טפח יתירא למורשא דקרנתא! אמר ליה: וליתעמיד, גויל - אבני דלא משפין מגול? אלא

גמרא גמירי לה, הכא נמי גמרא גמירי לה. אמר אבין, שמע מינה: כל ביני אורבי - טפח. הני מילי במינא, אבל בריכסא בעי טפי.

ואיכא דאמרי: הני מילי בריכסא, אבל במינא לא בעי כולי האי. למימרא, דבגוית דכל ארבע אמות גובה, אי הוי פותיא חמשא - קאי,

אי לא - לא קאי? והא אמה מרקסין דהוה גבוה תלתין אמהתא, ולא הוה פותיא אלא שית פושפי, וקם! - בין דאיכא טפח יתירא

קאי. ובמקדש שני מאי טעמא לא עבד אמה מרקסין? - פי קאי - בתלתין קאי, טפי לא קאי. ומגול דהוה גבוה טפי? דכתבי:

"גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון" - רב ושמואל, ואמרי לה רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד אמר: בבבין, וחד אמר:

בשנים

מאי קא משמע לן בשאין בה דין חלוקה - אף על גב דקא משמע לן דשמייה חזק, הכי פירושה: מאי קא משמע לן במאי דאיידי באין בה דין חלוקה? לישמעין בשיש בה דין חלוקה ואף על גב דלא רצו (כשרצו) פלגי. תימה: הא קא משמע לן דאפילו באין בה דין חלוקה, דאיכא למימר "על מנת לעשות גודא לא איתרצא", כדפירש לעיל! כו' רצו מאי הוי ניהדרו בהו - למאן דאמר מוציאה גודא לא פירי, אדאיכא למימר דקנו ושעבדו נכסיהן לבין הכותל. אלא למאן דאמר פלוגתא - לא מהני קנין, דקנין דברים בעלמא הוא, דלא מסיק אדעתיה שקנו ברוחות.

קנין דברים בעלמא הוא - בפרק "השוכר את הפועלים" (בבא מציעא צדא, דתנן. מתנה שומר חנם להלוות בשואל, ומוקי לה בקנו מידו - התם לאו קנין דברים הוא, אלא קנין גמור הוא, שמשעבד את עצמו שאם יאנס שישלם.

רב אשי אמר כגון שהלך כו' - תימה לרבינו יצחק: מה בא רב אשי להוסיף? ובי איצטריך לאשמעינן דחזקה מועלת כמו קנין? ונראה לרבינו יצחק דהא קא משמע לן: דאף על גב דקאמר לקמן ב"חזקת הבתים" (גגא), שלא בפניו צריך למימר לו "לך חזק וקני", הכא, כיון שאמר "אתה תקח רוח צפנית ואני רוח דרומית", וחלף והחזיק לו כל אחד בשלו, זה שלא בפני זה - נעשה כמי שקנו מידם ברוחות, אף על פי שלא אמרו זה לזה "לך חזק וקני".

ארבע אמות גובה אפותיא דחמשה קאי טפי לא קאי - וקשיא לרבינו תם: הא לבינין דגרירי קאי בשלשה טפחים! ועוד: הא קא חזינן דקאי בגוית טפי אפורתא! ותידי דהבי קאמר: טפי לא קאי כמשפט גוית, שררעא בני אדם לבנות שיעמוד ימים רבים כשבוים בגוית. מרקסין - אומר רבינו תם: ד"טרק" הוי כמו "טרקוי גלי", ברכות (כא), ר"ס"ך הוי סיני, כלומר, שהיה מפקסין וסוגר את הלחות שנתנו בסני, שהיו מנוחות בארץ שהיה בבית קדשי הקדשים. ויש מפרשים: מרקסין - פנים ורוץ, שאותה אמה היתה שפס אם מקודשת פנים או חוץ, ולכך הוי שם חות פרכת, כדאמרין ביזמא (נאב), שאני התם דאיכא טפח יתירא - הוה מצי לשני דאגב תקרה ומעויה קאי טפי, כדאמרין בסמוך. אמר

הוי סיני, כלומר, שהיה מפקסין וסוגר את הלחות שנתנו בסני, שהיו מנוחות בארץ שהיה בבית קדשי הקדשים. ויש מפרשים: מרקסין - פנים ורוץ, שאותה אמה היתה שפס אם מקודשת פנים או חוץ, ולכך הוי שם חות פרכת, כדאמרין ביזמא (נאב), שאני התם דאיכא טפח יתירא - הוה מצי לשני דאגב תקרה ומעויה קאי טפי, כדאמרין בסמוך. אמר

אמר אבי גמירי – השתא לא צריך לשנויא קמא. **מכלל** דאיכא זוטרתי – ואם תאמר: דילמא מכלל דאיכא רברבא, ומה דיקא הוא זה? ותיריך רבינו יצחק: דאם אין פחות משלשה אבל גדולות יש – אם כן בכדי נקט חצי לבנה של שלשה טפחים. דלא היה צריך לתנאי אלא: והאריך חצי לבנה, ותו לא, ומנימא הייתי משער בקטנה, והאיל ולא מפרש שיעורא. **הג"ה:**

בי קייטא ובי סיתווא הוי כמו איכא תיחא, ושרי. ואם שתי בתי כנסיות היו בשני מקומות, של קייטא ושל סיתווא – איירי כגון דחוו בה תיחא. ועוד נראה: כיון דיש שם בית הכנסת אחר – אין לחוש אם לא יבנו זאת. דהא דקאמר דאיכא דוכתא לצליי – היינו שאין בית הכנסת. ועוד, מחמת קור וחום אין לחוש שמא יפגעו, או בזמן גדול כל כך אין לחוש. עד כאן הגהת המעתיק. **א** הכי כי בניה נמי – פירוש: עד שיתפללו בה.

ועייליה לפוריה להם – ותימה: דהא אמרת בתי כנסיות אין ישנים בהם לא שנית קבע ולא שנית עראי ואין להריך משום דבבבל הוי, ואמר רב אסי בפרק בתרא דמגילה (כח.ב): בתי כנסיות של בבל על תנאי הן עשויות, ופירש הקונטרס: התם נפקא מינה לענין הא דקתני לעיל, אין אוכלין בהן ואין שותים בהן ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, ובשל בבל מותר. דהא קאמר רש"י בתר הכי: רבינא ורב ארוא הוו קיימי ושיילי והתם שמתא מרבא, אתא וזלחא דמטרא עליהו ועיילי לבי כנישתא, ולא משום מטרא אלא משום דשמתא בעיא צילותא. והשתא, והלא בית הכנסת של בבל היה והיו יכולין ליכנס בה מפני המטרי ויש לומר: דלאו ממש לבית הכנסת עיילה לפרייה, אלא בסמוך לבית הכנסת, במקום שהארוחין רגילין לישן שם ולאכול, כדאמרין ב"עריב פסחים" (פסחים קא.א) ושמואל למא ליה לקדושי בני כנישתא – לאפוקי אורחים ידי חובתן, דאכלו ושתו וגו' בני כנישתא. דהא דאמר דעל תנאי הן עשוין – מפרש רבינו יצחק לענין שאם יחריבו, יעשו מהן מה שירצו, לבד מקלות ראש, כדאמרין התם. **כל** דאמר מבית חשמונאי אתנא עבדא הוא – וכן הוא, דהכי נמי אמר שמואל בפרק "עשרה יחסין" (קדושין ע.ב). ומכאן קשה על פירוש הקונטרס ב"אלו אנמרין" (סוטה מ.א.), דאמר: אמרו לו לאגריפס "אחינו אתה", ופירש הקונטרס: הם שאמרו לו "אחינו" לפי שהיה אמו מישראל. דאם כן, כיון דבני הורדוס נשאו ישראלית – אמאי עבדא הוה? הא שמואל גופיה אית ליה גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, ב"החולץ" (יבמות מ.ה.א)! וצריך לומר שלא נשאו ישראלית, וקראוהו "אחינו אתה" לפי שעבד אחינו והואו במצות. **מאן** רדש מקרב אחיו רבנן – דפשיטה דקרא לא משמע למעוטי עבד שהוא אחיו במצות, אלא גוי. ורבנן דרשו (בבא קמא פ.א.): ממוכר שבאחיו. **קטלינהו** לכולהו רבנן – לאו דקא לכולהו, דהא הוי בני בתירא שהיו נשיאים כשעלה הלל מבבל, כדאמרין בפסחים בפרק "אלו דברים" (סו, א). והלל היה בפני הבית מאה שנה, כדאמרין בפרק קמא דשבת (טז, א).

בשנים – בית ראשון עמד ארבע מאות ועשר, ובית שני ארבע מאות ועשרים. **אנב** תקרה ומועזבה – שהעליה היתה נתונה עליו, ומועזבה של טיט טרכס על גבה, וכבוד המשא מעמיד הכותל שלא יטה לצדדין. הלכך, במקדש שני שלא היה כותל שלשים מגיע לעליה – לא יוכל לעמוד. הן וסידן או הן בלא סידן – הני שיעורי דמתניתין עם עובי הטיח קא חשיב להן, או דילמא מקום האבנים הוי כפיתא, לבר טיח הסיד. והא דקתני **ספחים** ו**מחצה** – אלמא חצי טפח נמי חשיב. חוי **לאיצטרופי** – של זה ושל זה מצטרפין לטפח. הקורה **שאמרו** – לענין הכשר מבוי. שלשה **ספחים** – אלמא, שלשה טפחים דקתני לגבי מתניתין גבי לבנין, כדקתני: זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה – הן בלא סידן קאמר, דהא לבנה לחודה שלשה טפחים. **התם** ברברבא – ומתניתין בוטרתא, דעם סידן לא הוה אלא שלשה טפחים. **משום פשיעותא** – דילמא מתרמי אונס, ופשעי ולא בנו אחרית. **משום צלוי** – כל זמן הבנין, כי קייטא בסיתווא – בית הכנסת היה להם למיתות החורף, נמוך, ובתלים רחבים וחלונות מועטין, מפני הציעה. ובימות החמה בית הכנסת אחר, שארץ שולט בו. וזו – לצורך בית הכנסת החדש, ומנחים ביד הגבאי, מי איכא למיחש לפשיעות או לא? שריגו לבני – מסודרים הלבנים זה על גב זה, ומוזמנין לתת בבנין. **הדרי הורדי** – משופין ומתוקנין דרשיי הגג, *קירבוניש. **כי בנו נמי** – כי כנישתא חדתא, לא נסתררה לעתיקא, דדילמא מתרמי פדיון שבויין ומובני ליה. **ולא אמרן** – דלא ליסתררה לעתיקא. **אלא דלא חוו בית תיחא** – ביקוע, שיהא מוזמן ליפול. עייליה לפוריה התם – כדי שלא יתיאש בבנינו, שהחמה והגשמים מצערין אותם. **שפכי** – מרובין. **היכי אסביה עצה להורדוס** – כדאמרין לקמן בשמעתין. וכתובה היא ביסיופין בן גוריון. **אהרר**

שבויים, מובני ויהבי להו. – אי הכי, אפילו בנו נמי! **אמר ליה:** דירתיה דאיניש לא מובני. **ולא אמרן אלא דלא חוו פה תיחא,** אכל חוי פה תיחא – סתרי וכו'; **כי הא דרב אשי חזא פה תיחא בכנישתא דמתא מחסא,** סתריה ועייל לפוריה להתם, ולא אפקיה עד דמתקין ליה שפיכי. **וכבא בן בוטא היכי אסביה ליה עצה להורדוס למיסתריה לבית המקדש?** והאמר רב חסדא: **לא ליסתור איניש פי כנישתא עד דבני פי כנישתא אחריתא!** – אי בעית אימא: **תיחא חזא ביה;** איבעית אימא: **מלכותא שאני,** דלא הדרא ביה. **דאמר שמואל:** **אי אמר מלכותא "עקרנא טויר" – עקר טוירי ולא הדר ביה.** הורדוס עבדא דבית חשמונאי הוה, נתן עיניו באותה תינוקת. **ימא חד שמע ההוא גברא בת קלא דאמר:** **כל עבדא דמריד השתא מצלח,** קם קטלינהו לכולהו מרותיה ושיירה להיהוי ינוקתא. **כי חזת ההיא ינוקתא דקא בעי למינסבה,** סליקא לאיגרא ורמא קלא, אמרה: **כל מאן דאתי ואמר מבית חשמונאי קאתינא – עבדא הוא,** דלא אישתיירא מיניהו אלא ההיא ינוקתא, וההיא ינוקתא נפלה מאיגרא לארעא. **ממנה שבע שגין בדובשא.** איכא דאמרי: **בא עליה,** איכא דאמרי: **לא בא עליה.** דאמרי לה **בא עליה,** הא דטמנה – ליתוביה ליצריה; **ודאמרי לה לא בא עליה,** האי דטמנה – כי הכי דנאמרו: **בת מלך נסב.** אמר: **מאן דריש "מקרב אחיו תשים עליך מלך" רבנן,** קם קטלינהו לכולהו רבנן, שבקיה לרבא בן בוטא למשקל עצה מינה.

אהרר

(טו, א). ומלכות הורדוס היה בפני הבית מאה שנה, כדאמרין בפרק קמא דעבודה זרה (ט, א). שכל

בבא בתרא דף ג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) צא

בשנים – שהיה קיים ארבע מאות עשרים שנה, ובית ראשון עמד ארבע מאות ועשר שנה. אומרת הגמרא: **וְאִתָּא לָהּ וְאִתָּא לָהּ** – שני הדברים נכונים, שבית שני היה גבוה מבית ראשון, וגם התקיים יותר שנים. הגמרא חוזרת לנידון של אמה טרקסין. מקשה הגמרא: אף שלא יכלו לבנות את כל האמה טרקסין בגוית, עדיין קשה, **וְנִיעָבְדוּ** – ויעשו רק תלתין אפון בלבן של גזית, כמקדש ראשון, **וְאִידָךְ** – את השאר **נִיעָבְדוּ בַּפְּרוֹכֶת**. מתרצת הגמרא: **כִּי קָאִי תַלְתִּין אַמָּהָתָא** – מה שבמקדש ראשון עמד הכותל בגובה שלשים אמה, **נָמִי אַבָּה תַקְרָה וּמַעְזִיבָה הָיָה קָאִי** – גם גובה זה היה עומד רק מחמת שהכבירו עליו התקרה והמעזיבה וליטט שעל התקרה והגרמו שלא יטה לצדדים, אך בלא תקרה ומעזיבה, לא הָיָה קָאִי, ואם היה נבנה בגובה שלשים אמה ומעליו פרוכת, לא היה עומד. מקשה הגמרא: אף שלא יכלו לבנותו בגובה שלשים אמה, אך בגובה מסוים ודאי אפשר לבנותו, ואם כן, **לִיעָבְדוּ מַה דַּאֲפֻשָּׁר, בְּבִנְיָן אַבְנִים, וְלִיעָבְדוּ אִידָךְ** – ואת השאר יעשו בפרוכת. מתרצת הגמרא: **אֲמַר אַבְי, גְּמִירִי** – דין זה היה מקובל בידם, **אִי בּוֹלָהוּ** – או שכל גובה אמה טרקסין יעשה בלבן, **אִי בּוֹלָהוּ בַּפְּרוֹכֶת**, אך אי אפשר לעשות חלק בבנין וחלק בפרוכת. ומבארת הגמרא את המקור לכך: **אִי בּוֹלָהוּ בְּבִנְיָן** למדו ממוקדש ראשון, שבו היה רק כותל, **אִי בּוֹלָהוּ בַּפְּרוֹכֶת** למדו ממשכן שעשה משה במדבר, שבו היתה רק פרוכת. שנינו במשנה: גויל, זה נותן שלשה טפחים וכו', **אִיבָעִיָּא לָהּ**, שיעורים אלו שנינו במשנה לגבי כותל גויל, גזית וכו', האם הם שיעורי עובי של 'הן וסידן' – האבנים עצמן, יחד עם הסיד שעליהן, או **דִּילָמָא, 'הן בלא סידן'**, ועובי הכותל עם הסיד הוא יותר מכך. **אֲמַר רַב נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק, מִסֵּתְרָא שְׁהִם שִׁיעוּרִים שֶׁל הֵן וְסִידָן, דָּאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ הֵן בְּלֹא סִידָן, לִיתֵינִיָּה לְשִׁיעוּרִיָּה** – צריך היה התנא לשנות את שיעור הכותל עם הסיד, כשהוא גמור, **אֲלָא לֹא שָׁמַע מִיָּה, הֵן וְסִידָן**. דוחה הגמרא: **לֹא, לַעֲוֹלָם אִמָּא לָךְ הֵן בְּלֹא סִידָן, וְכִינִי דִלָּא הָיוּ עוֹבֵי הַסִּיד מִפֶּה, אֵלָא פְּחוּת, לִכֵּן לֹא תֵּנִי הַתְּנָא אֶת שִׁיעוּרֵי. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל הַדְּחִיזָה: וְהָאֵתְנִי בְּמִשְׁנָה 'בְּלִינִי וְהָ נִתְּנָה מִפֶּה וּמִחֲצָה, וְהָ נִתְּנָה מִפֶּה וּמִחֲצָה', הֲרִי שֶׁנִּקַּט הַתְּנָא שִׁיעוּרִים פְּחוּתִים מִטֶּפֶחַ. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: הֵתֵם כָּל חֲצִי הָיוּ לְאִיצְטְרוּפִי ו־רָאִי לַחֲצִיטְרוּן לִטְפַח שִׁלְמָן, שְׁהָרִי כָּל אֶחָד נוֹתֵן חֲצִי, אֵךְ בְּסִיד כָּל אֶחָד נוֹתֵן פְּחוּת מִחֲצִי, וְלִכֵּן לֹא כָּל הַתְּנָא אֶת הַסִּיד בְּשִׁיעוּרֵיוֹ.** הגמרא מנסה לפשוט את הספק ממשנה: **תָּא שָׁמַע, שִׁנִּינוּ בְּעִירוּבִין (ג).** תקנה שאמרו חכמים לגבי שיתופי מבואות, שיעור רחבה הוא כרי לקבל ארית, והארית הוא חצי לבנה של שלשה טפחים, ומוכח שעובי לבנה הוא שלשה טפחים, וכיון שמבואר במשנתנו ששיעור כותל לבנים הוא שלשה טפחים, הרי שהשיעור הוא של האבנים ללא הסיד. דוחה הגמרא: **הֵתֵם** – בעירוּבִין, מדובר ברחבתא – בלבנים גדולות, שעוביין שלשה טפחים ללא סיד, אך במשנתנו מדובר בלבנים רגילות, שעוביין שלשה טפחים הוא רק עם הסיד. ומוכיחה זאת הגמרא: **דִּיקָא גְּמִי** – וכן מדויק מהמשנה שם, דהרי קִתְּנִי 'לבינה של שלשה טפחים', מכלל דאִיכָא זוטָא – משמע שיש לבינה קטנה יותר, ולכן הוצרך התנא לפרט לאיזו לבינה כוונתו, אך סתם לבינה היא קטנה משלשה טפחים, ושיעור שלשה טפחים שבמשנתנו הוא יחד עם הסיד. מסיימת הגמרא: **אֲכַן שָׁמַע מִיָּה שֶׁמִּשְׁנַתְנִינוּ עוֹסֶקֶת בְּכוֹתֵל לְבִינִים עִם הַסִּיד, וְהוּא הָדִין בְּשֹׂאֵר סוּגֵי הָאֲבָנִים.** אגב שהוזכר לעיל (ע"א) כבוד בית המקדש השני, מקשה הגמרא על אופן בנייתו על ידי הורדוס: **אֲמַר רַב חֲסִדָּא, לֹא לִיסְתוֹר אִינִישׁ כִּי בְּנִישְׁתָּא** – אסור לאדם להרוס בית כנסת, אף אם עושה כן כדי לבנות בית כנסת אחר, **עַד דְּכִינִי כִי בְּנִישְׁתָּא אַחֲרֵיתִי** – עד שיבנה בית כנסת אחר. וטעם הדבר, **אִיכָא דְאֲמַרִי מִשּׁוּם פְּשִׁיעוּתָא** – שמא יארע אונס ולא יבנוהו, **וְאִיכָא דְאֲמַרִי, מִשּׁוּם גִּלּוּי** – תפילה, שעד בניית החדש לא יהיה היכן להתפלל. מבררת הגמרא: **מָאִי בְּנִינִיָּהוּ** – מה ההבדל לענין הדין בין התעמים, ומבארת, **אִיכָא בְּנִינִיָּהוּ, אִופֵּן דְאִיכָא (כִּי בְּנִישְׁתָּא אַחֲרֵיתִי) וְדִיבִיתָא לְצִלּוּי** – שיש מקום אחר להתפלל בו, ששייך רק הטעם הראשון, שמא לא יבנוהו כלל.

ובחורף היו סותרים ובונים מחדש את בית הכנסת של הקץ, **[סְתִירָא]** וכן **כִּי סִיתוּנָא בְּכִינִיָּטָא** – ובקיץ היו סותרים ובונים מחדש את בית הכנסת של החורף. הגמרא מבררת אם יש אופנים שמותר לסתור את הישן קודם בניית החדש: **אֲמַר לִיָּה רַבִּינָא לְרַב אֲשֵׁי, נָבֹו וְזוּי וּמִחֲתִי** – גבו מעות והניחום ביד הגבאי, **מָאִי**, האם מותר לסתור את הישן, או שיש לחשוש לפשיעה. **אֲמַר לִיָּה רַב אֲשֵׁי, אֵף בִּאֲפֹן זֶה אֲסוּר, דִּילָמָא מִתְרַבְּמִי לָהּ** – שמא יזדמן להם פְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים, וְיִהְיֶי לָהּ – ויתנו את המעות לצורך זה, ולא יבנוהו. חזר ושאלו רבינא: אם שְׂרִינִי לִיבְנִי – מסודרות ומוכנות הלבנים, וְהִדְרִי הוֹדְרִי – ומתוקן המשען של הגג, וּמִחֲתִי בְּשֹׁרִי – והקורות מזומנות לבנין, **מָאִי. אֲמַר לִיָּה רַב אֲשֵׁי, גַם בּוֹז אֲסוּר, וְהִטַּעַם, וְזִמְנִין דְּמִתְרַבְּמִי לָהּ פְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים, מִזְבְּנִי וְיִהְיֶי לָהּ** – שמא ימכרו את צרכי הבנין לפדיון שבוים, ולא יבנוהו. הקשה רבינא: **אִי הָכִי, אֲפִילוּ אִם כָּבֵר בָּנֹו אֶת הַחֲדָשׁ נָמִי נַחֲשׁוּשׁ** שימכרוהו לצורך פדיון שבוים, ונאסור לסתור את הישן עד שיתחילו להתפלל בחדש. **אֲמַר לִיָּה רַב אֲשֵׁי, דִּירְתִּיה דְאִינִישׁ לֹא מִזְבְּנִי** – אין דרך אנשים למכור את דירתם, וכל שכן שלא ימכרו בית כנסת שנגמרה בנייתו. מבארת הגמרא מתי מותר לסתור בית כנסת: **וְלֹא אֲמַרְן** שאסור לסתור את הישן, **אֲלָא בִּאֲפֹן דִּלָּא חָיו בְּהָ תִיּוּהָא** – שלא נראה בו סדק שיכול לגרום לו ליפול, **אֲכַל חָיו בְּהָ תִיּוּהָא, סְתִירָא וְכִינִי** – סותרים את הישן ואחר כך בונים את החדש, וראיה לדבר ממעשה שהיה, **כִּי הָא דְרַב אֲשֵׁי חָזָא בְּהָ תִיּוּהָא בְּכִינִישְׁתָּא דְמִתָּא מַחֲסִיָּא** – רב אשי ראה סדק בבית הכנסת של העיר 'מתא מחסיא', וסְתִירָה, וכדי שלא יתעצל בבניית החדש, **עָלִיל לְפִרְתִּיהָ לְהִתֵּם** – הכניס את מיטתו לשם, וישן שם, כדי שיצטער מהחמה והגשמים ויזדור בבנייתו, **וְלֹא אֲפִקִיָּה** – ולא הוציאה עד דְמִתְקִינִי לִיָּה שְׂפִיכִי – שהתקינו את מרזביו, שזדור סיום הבנין. לפי מה שהתבאר עד כאן מבררת הגמרא את המעשה שהיה בבניית בית המקדש השני. מקשה הגמרא: **וְכָבֵא בֵּן בּוּטָא, חִיבִי אֲסָבִיָּה לִיָּה** – היאך נתן עצה להורדוס למיסתרתיה לבית המקדש קודם שבנה אחר, כמובא להלן, והאמר רב חסדא, **לֹא לִיסְתוֹר אִינִישׁ כִּי בְּנִישְׁתָּא עַד דְּכִינִי כִי בְּנִישְׁתָּא אַחֲרֵיתָא**. מתרצת הגמרא שני תירוצים: **אִי בָעִית אִיכָא, שִׁבְבָא בֵּן בּוּטָא תִיּוּהָא חָזָא בִּיה** – ראה סדק בבית המקדש, שאז מותר וצריך לסתורו, **וְאִיבָעִית אִיכָא מְלָכוּתָא שְׁאֵנִי דִלָּא הִדְרָא בִּיה** – שונה דין המלך, שאינו חוזר בו מדיבורו, ואין בו חשש פשיעה, **דְאֲמַר שְׁמוּאֵל, אִי אֲמַר מְלָכוּתָא עֲקָרָא טוֹרִי** – אם המלך אמר שיעקור את החר, עָקַר טוֹרִי, וְלֹא הִדְרָא בִּיה – ולא יחזור בו. הגמרא מביאה את המעשה בהורדוס: **עֲבָדָא דְבֵית חֲשְׁמוֹנָאִי הָיָה, נִתְּנָה עֲנִינִי בְּאוֹתָהּ תִּינוּקָת –** בענדה אחת מבית חשמונאי, לישאנה, **וְיָמָא חַד שָׁמַע הָהוּא נִבְרָא בַּת קָלָא דְאֲמַר 'כָּל עֲבָדָא דְמִרִיד הִשְׁתָּא, מְצִלָּח' – יום אחד שמע הורדוס בת קול שאמרה, כל עבד שימרוד עכשיו, יצליח. קָם, וּקְמִלְיָהוּ לְבוֹלָהוּ מִרְתִּיָּה –** הרג את כל אדוֹנָיו בית חשמונאי, **וְהִשְׁתָּא לְהִתִּיא וְנִיקָתָא –** ושייר את אותה נערה. **כִּי חֲזַת הִתִּיא וְנִיקָתָא דְכָא בָעִי לְמִינְקָשָׁה –** כשראתה הנערה שרצונו לישאנה, **סִלְיָא לְאִינִיָּא –** עלתה לגג, **וְיָמָא קָלָא –** הרימה קולה וְאָמְרָה, **כָּל מָאֵן דְאֵתִי וְאֲמַר מִבֵּית חֲשְׁמוֹנָאִי קָאֲתִינָא, עֲבָדָא הוּא –** כל מי שיאמר 'מבית חשמונאי אני בא', הרי הוא מזרע הורדוס שקרא עצמו על שמם, שהוא עבד, **דִלָּא אִישְׁתִּירָא מִינִיָּהוּ אֲלָא הִתִּיא וְנִיקָתָא –** שהרי לא נשארה מהם אלא נערה זו, וְהִתִּיא וְנִיקָתָא נִפְלָה מִאִינִיָּא לְאֲרָעָא – מהגג לארץ, ומתה. לאחר שמתה, מְמַנָּה הורדוס שָׁבַע שָׁנִין בְּדוּכְשָׁא – בדבש, כדי שיתקיים גופה. **אִיכָא דְאֲמַרִי שְׁבָא עָלֶיהָ לֵאחֹר מִיתתָה, וְאִיכָא דְאֲמַרִי שְׁלֹא בָא עָלֶיהָ, דְאֲמַרִי לָהּ בָּא עָלֶיהָ, הָא דְמִמֶּנָּה בִּרְבַּשׁ הִיה לִיתוּבִיָּה לְיִצְרֵיה –** ליישב את יצרו. **וְדְאֲמַרִי לָהּ לֹא בָא עָלֶיהָ, הָא דְמִמֶּנָּה, כִּי חִיבִי דְנִאֲמַרִי הָאנְשִׁים שְׁאִינִים יודעים שמתה, שֶׁבַת מִלְךְ נִכְסִי וְנִשְׁאֵל.** ממשכיה הגמרא לספר את מעשי הורדוס: לאור שמלך הורדוס, ידע שעבד פסול למלכות, וְאֲמַר בִּלְבוֹ, **מָאֵן דְרִישׁ מִהִפּוֹסוֹ (דבריו טו) 'מִקְרָב אֲחִיד תִּשִּׁים עָלֶיךָ מִלְךְ'** שיהיה המלך מהמבוחר שבאחיו, ולא עבד, **רַבְּנִי הֵם, קָם וּקְמִלְיָהוּ לְבוֹלָהוּ רַבְּנִי, וְשִׁבְקִיָּה וְהִשְׁאִיר בַּחֲיוֹן לְכָבֵא בֵּן בּוּטָא, לְמִשְׁכֵּל עֲצָה מִנִּיה –** כדי ליטול ממנו עצות.

1 **אָהרָה לִיה בְּלִילָא דִּינִי** – עשה לו הורדוס עטרה סביבות עיניו מעור קיפוד
 2 ששערו קשה כמחטים, ושערות אלו נקְרְיָנָהוּ לְעִינָה – ניקרו את עיני בבא
 3 בן בוטא, והתעורר.
 4 **יֻמָּא חַד, אִתָּא וְיָתִיב קָמִיה** – יום אחד, בא הורדוס וישב לפניו, ורצה
 5 לנסותו, **אָמַר לוֹ הוֹרְדוֹס, חַוִּי מִרְּהִי עֲבָדָא בִּישָׁא מֵאִי קָא עָבִיד** – יראה
 6 אדוני, מה עשה העבד הרע הזה ו'הורדוס', שהרג את כל החכמים, ולא
 7 הכירו בבא בן בוטא, שהיה עיור. **אָמַר לִיה בבא בן בוטא, מֵאִי אֲעָבִיד לִיה**
 8 **מִה יִכּוֹל אֲנִי לַעֲשׂוֹת לוֹ. אָמַר לִיה, נִלְמִינָה מִר** – יקללנו אדוני. **אָמַר לִיה,**
 9 **[בְּתִיב] (קדלת י ד) 'אֶם בְּמִדְעָה, מִלָּךְ אֶל תִּקְלָל' – אפילו במחשבתך אל**
 10 **תקלל מלך.**
 11 **אָמַר לִיה הוֹרְדוֹס, הֵאֵי, לֹא מִלָּךְ הוּא, שְׁהִי הוּא עֶבֶד הַפֶּסוֹל לַמַּלְכוּת,**
 12 **וְנִטַּל אֶת הַמְּלוּכָה בְּזוּרָע. אָמַר לִיה בבא בן בוטא, וְלִיחִי עֲשִׂיר בְּעֵלְמָא –**
 13 **אף אם אינו אלא אדם עשיר, איך אקללנו, וְהִרִי בְּתִיב (שם) 'וְכִתְרִי**
 14 **מִשְׁכָּבְךָ אֶל תִּקְלָל עֲשִׂיר. וְעוֹד, לֹא יִהְיֶה דִינוֹ אֶלָּא בְּנִשְׂא, וְכִתְיָב (שמות**
 15 **כב כז) 'וְנִשְׂא בְּעַמְּךָ לֹא תֹא' וְלֹא תִקְלָל. אָמַר לִיה הוֹרְדוֹס, מִשְׁמַעוֹת**
 16 **הַלְשׁוֹן 'בַּעֲמֶךָ' הֵיא בְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה עָמֶךָ, וְהֵאֵי – אדם זה, הורדוס, לֹא**
 17 **עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה עָמֶךָ הוּא, שְׁהִירִי רָשָׁע הוּא, וּמוֹתֵר לִקְלָלוֹ. אָמַר לִיה בבא**
 18 **לְהוֹרְדוֹס, מִסְתַּפִּינָא מִינִיה – מַפְחֵד אֲנִי מִמֶּנּוּ, שְׁמָא יִשְׁמַע שְׂקִילְתִּי**
 19 **וְהִירָגִנִי. אָמַר לִיה הוֹרְדוֹס, דִּאֲנָא אִינִישׁ דְּאֻוִּיל דְּלִימָא לִיה – אִין אִדָם**
 20 **שִׁילָךְ וְיֹאמַר לוֹ זֹאת, דִּאֲנָא וְאִתִּי יִתְבָּנָא – שֶׁכֵּן רָק אֲנִי וְאַתָּה יוֹשִׁיבִים כָּאן.**
 21 **אָמַר לִיה בבא בן בוטא, בְּתִיב (קדלת י ד) 'כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיד אֶת הַקּוֹל**
 22 **וְעוֹל בְּנִפְסִים יִגִּיד דְּבָרֵי, וְיֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ שִׁיּוּדֵעַ לוֹ הַדְּבַר. אָמַר לִיה הוֹרְדוֹס,**
 23 **אֲנָא הוּא – אֲנִי הוּא הוֹרְדוֹס, וְאִי הוּא יִדְעָנָא דְּהִרִי רִבֵּנָן בּוֹלִי הֵאֵי –**
 24 **וְאִילוֹ הֵייתִי יודַע שֶׁהַחֲכָמִים זִהְרִים כָּל כֶּךָ, לֹא תִהְיֶה קְטִילָנָא לָהּ – לֹא**
 25 **הֵייתִי הוֹרָגָם. וְהַמְּשִׁיךְ לְשׁוֹאֲלוֹ, הַשְׁתָּא שְׁהִירָגִים, מֵאִי תִקְנִינִיה דְּהֵהוּא**
 26 **נִבְרָא – מִה תִּקְנִתִּי, וּבִמָּה אֲכַפֵּר עַל חֲטָאִי.**
 27 **אָמַר לִיה בבא בן בוטא, הוּא וְהוֹרְדוֹס בְּכָה אֹרֹז שֶׁל עוֹלָם בְּהִירָגָת**
 28 **הַחֲכָמִים, דְּבְּתִיב (משלי יב) 'כִּי נֹר מִצִּיּוֹת וְתוֹרָה אֹרֹז', הִירִי שְׁהַתוֹרָה קְרוּיָה**
 29 **אֹרֹז, וְהִירָגָת הַחֲכָמִים הַעוֹסְקִים בָּהּ כִּיבִתָּהּ אֹרֹז זֶה, לִכֵּן דֶּרֶךְ הַתְּשׁוּבָה הִיא**
 30 **שִׁילָךְ וְעֵסֶק בְּאֹרֹז שֶׁל עוֹלָם, כְּלוֹמַר בִּבְנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דְּבְּתִיב לִגְבוּי**
 31 **(ישעיה ב) 'וְנִתְּרוּ אֵלָיו' – וְקִבְּלוּ מִמֶּנּוּ אֹרֹז כֵּל הַנּוֹשִׂים. אִיבָא דְּאִמְרֵי, דְּהִכִּי**
 32 **אָמַר לִיה בבא בן בוטא, הוּא סִימָא עֵינֵי שֶׁל עוֹלָם בְּהִירָגָת הַחֲכָמִים,**
 33 **דְּבְּתִיב לִגְבוּי טַעוֹת שֶׁל הַסַּנְהֶדְרִין וְהִנֵּה אִם מַעֲנִי הַעֲדָה וְהַסַּנְהֶדְרִין**
 34 **נַעֲשֶׂתָה לְשִׁגְגָה (במדבר טו כד) הִרִי שְׁהַחֲכָמִים נִקְרְאוּ עֵינִים, לִכֵּן דֶּרֶךְ**
 35 **הַתְּשׁוּבָה הִיא, שִׁילָךְ וְיִתְעַסֵּק בְּעֵינֵי שֶׁל עוֹלָם, כְּלוֹמַר בִּבְנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,**
 36 **דְּבְּתִיב (יחזקאל כד כא) 'הֲנִי מַחֲלֵל אֶת מִקְדָּשִׁי גִּאּוֹן עֲזָבִים מִמֶּךָ עֵינֵיכֶם,**
 37 **הִרִי שֶׁנִּקְרָא הַמִּקְדָּשׁ 'מַחֲמֵד עֵין'.**
 38 **אָמַר לִיה הוֹרְדוֹס, מִסְתַּפִּינָא מִמְּלָכוּתָא – פוֹחֵד אֲנִי מִמַּלְכוּת רומי,**
 39 **שֶׁשִּׁלְטָה בְּאוֹתוֹ זְמַן עַל עַם יִשְׂרָאֵל, וְיַכְעִסוּ עָלַי אִם אֲבִנָּה מַחֲדָשׁ אֶת**
 40 **הַמִּקְדָּשׁ. אָמַר לִיה בבא בן בוטא, שְׂדֵר שְׁלִיתָא – שֶׁלַח לְרֹמִיִּים שְׁלִיחַ**
 41 **לִבְקֵשׁ מִדָּם רְשׁוֹת לִבְנוֹת אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מַחֲדָשׁ, וְלִיָּוִיל שְׁתָּא – וְיִלָּךְ**
 42 **הַשְּׁלִיחַ בְּמִשְׁךְ שָׁנָה, וְלִיעֲקֵבב שְׁתָּא – וְיִתְעַכֵּב בְּרֹמִי שָׁנָה, וְלִהְרִי שְׁתָּא –**
 43 **וְיִחְזוּר בְּמִשְׁךְ שָׁנָה, אִתְּרָבִי וְחִכִּי שְׁתָּא (לִיה) וְכִנְיָתָ [לִיה] – וּבִינְתִּים**
 44 **תִּסְתּוֹר אֶת הַמִּקְדָּשׁ וְתִבְנוּהוּ מַחֲדָשׁ. וְאִכֵּן עָבִד חִכִּי – עֲשֶׂה הוֹרְדוֹס כְּדַבְּרִיו.**
 45 **כִּשְׁהִיגַע הַשְּׁלִיחַ לַמַּלְכוּת רומי, שְׁלַחוּ לִיה הַרֹמִיִּים לְהוֹרְדוֹס, אִם לֹא**
 46 **סְתַרְתָּה עֵדִין אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֶל תִּסְתּוֹר. וְאִם סְתַרְתָּה, אֶל תִּבְנִי**
 47 **מַחֲדָשׁ. וְאִם סְתַרְתָּה וְכִנְיָתָ, עָבִיד בִּישָׁא – עֶבֶד רַע, בְּתֵר דְּעִקְרִין**
 48 **מִתְּמַלְכִּין – וְכִי לֵאחֲרַי עוֹשִׂים מַעֲשֶׂה בָּאִים לְהַמְלִיךְ וְלִטְוֵל רְשׁוֹת, אִם**
 49 **וְיִגִּיד עֲלֶיךָ, סִפְרָךְ בָּאן – אִם כָּלִי מִלְחַמְתֶּךָ עֲלֶיךָ, וְאַתָּה מִתְּגַאֵה שְׁהִירָגָת**
 50 **אֶת אֲדוֹנֶיךָ הַחֲשֻמוֹנָאִים בְּכַח הַזּוֹרֵעַ, הִרִי סִפְרִי יִחוּסְךָ נִצְמָא כָּאן בִּידִינוּ, וְבוֹ**
 51 **כְּתוּב לֹא רָכָא וְלֹא בִרְכָא הוֹרְדוֹס – הוֹרְדוֹס אִינוֹ מֶלֶךְ וְלֹא בֶן מֶלֶךְ, אֲלֹא**
 52 **[עֲבָדָא] קְלָנָא מִתְּעָבִיד – עֶבֶד שֶׁנַּעֲשֶׂה בֶן חֹרֵץ מֵאִלּוּ. וּמִבְּאֵרַת הַגִּמְרָא:**
 53 **מֵאִי רָכָא, לִשׁוֹן מִלְּכוּתָא, דְּבְּתִיב לֵאחֲרַי שְׁהִירָגָא יוֹאֵב בֶּן צְרוּיָה אֶת אֲבִיר**
 54 **בֶּן נֹר, שֶׁאֲמַר דָּחָא (שְׁמֹאל ב ג ט) 'אֲנִכִּי הַיּוֹם דָּחָא וְשִׁשָּׁה מִלָּךְ' – כִּאִילוֹ הַיּוֹם**
 55 **נִמְשַׁחְתִּי לַמֶּלֶךְ, וְאִינִי יִכּוֹל לְהַעֲנִישׁ אֶת יוֹאֵב. וְאִי בְּעִית אִימָא, מִקְּבָא,**
 56 **שֶׁכִּשְׁהִכְתִּירוֹ אֶת יוֹסֵף לְמוֹשֶׁל עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם נִאֲמַר (בְּרַאשִׁית מֵא מג) 'וְיִקְרָא**
 57 **לְפָנָיו אֲבִירָךְ', וּמוֹכַח שֶׁלִּשׁוֹן 'רָכָא' הוּא לִשׁוֹן מַלְכוּת.**
 58 **הַגִּמְרָא מֵתֹאֲרָת אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבָּנָה הוֹרְדוֹס: אָמַר, מִי שְׁלֹא רָחָה אֶת**
 59 **בְּנֵי הוֹרְדוֹס, לֹא רָחָה בְּנֵי נָחָה [מִקְמִינִ]. מִבְּאֵרַת הַגִּמְרָא: בְּמֵאִי בְּנִינָה –**

60 **בִּמָּה בְּנָאוּ, שְׁנִירָה כֹּה יִפֵּה, אָמַר רַבִּה, בְּאִכְנִי שִׁישָׁא וּמִרְמָרָא – בִּאֲבִנִי**
 61 **שִׁישׁ יִרְזַק וְשִׁישׁ לִבָּן. אִיבָא דְּאָמַר, שֶׁבְּנָאוּ בְּאִכְנִי בּוֹחֵלָא, שִׁישָׁא וּמִרְמָרָא**
 62 **– שִׁישׁ צִבְעוֹ כַּעֲן כְּחוֹל, שִׁישׁ יִרְזַק וְשִׁישׁ לִבָּן. אִפִּיכָא שְׁפָה וְעִיָּל שְׁפָה –**
 63 **הוֹצִיא שׁוֹרֵת אֲבָנִים וְהִכְנִיס שׁוֹרֵת אֲבָנִים, כְּלוֹמַר, הִיתָה שׁוֹרֵת בּוֹלְטָה**
 64 **וְשׁוֹרֵת שְׂקוּעָה, כִּי חִיכִי דְּנִקְבִּיל סִידָא – כִּדִּי שְׁהִסִּיד יִדְבַק בִּבְנִין וְלֹא יִפּוֹל.**
 65 **וְכִכֵּר הוֹרְדוֹס לְמַשְׁעִינָה בְּדִהָבָא – לַצִּפּוֹת אֶת הַבִּנְיָן בְּזָהָב, אִךְ אָמַר לִיה**
 66 **רַבֵּנָן, שְׂבָקִיָּה – הֵנַח אוֹתוֹ כֶּךָ, דְּהִכִּי שְׂפִיד מִסִּי – כִּי יִפֵּה יוֹתֵר, דְּמִיחִי כִי**
 67 **אִדְּרוֹתָא דִּימָא – שְׁנִירָה כְּגִלִּי הֵים שְׁנַעִים וְנִדִּים, וְהַעֵין מִשְׁתַּעֲשַׁעַת**
 68 **בְּרַאשִׁיתָם.**
 69 **מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְכִכָּא בִּרְ בּוֹטָא, חִיכִי עָבִד חִכִּי – כִּיצַד עֲשֶׂה כֶּךָ, לְתַת**
 70 **עֲצָה לְהוֹרְדוֹס, וְהָאֲמַר רַב יְהוֹזָדָה אָמַר רַב, וְאִיתִימָא – וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲמַר**
 71 **זֹאת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, מִסְנֵי מִה נִשְׁנַשׁ דִּינִיָּא, מִסְנֵי שְׁהִישָׁא עֲצָה**
 72 **לְנִבְכּוֹךְ נִצָּר לֵאחֲרַי שְׁחָלַם שְׁתִּבּוּא עֲלָיו פּוֹרַעְנוֹת, שְׁנִימָא (וְנִיָּא ד כִּדְבָה)**
 73 **שֶׁאֲמַר לוֹ דִּנְיָא לְהֵן מִלָּכָא – בִּאֲמַת אֶתָּה הַמֶּלֶךְ, מִלָּכִי יִשְׁפֹּר עֲלֶיךָ –**
 74 **עֲצָתִי תִישַׁב בְּעֵינֶיךָ, וְחִטְאָךְ בְּצִדְקָה פִּרְק – וְתַפְדָּה אֶת חֲטָאֲךָ בְּצִדְקָה,**
 75 **וְעִנְיָתְךָ בְּמִחַן עֵינֶיךָ – וְאַתָּה עוֹנֵן בְּחִינַת עֵינִים, הֵן תִּתְּנֶה אֲרִכָּה לְשִׁלְתָּךְ**
 76 **וְגו' – אִזְ תִּהְיֶה אֲרִיכוֹת לְשִׁלּוּמְךָ לְהַנְצִל מִדְּהָרָה, וְכִתְיָב 'כִּלָּא מִטָּא עַל**
 77 **נְבוֹכַדְנֶצַּר מִלָּכָא' – כָּל חֲלוֹם הַפּוֹרַעְנוֹת הַתְּקִיִּים וְכֹא עַל נְבוֹכַדְנֶצַּר, בְּכִתְיָב**
 78 **שֶׁאִכֵּן לֹא בִּאֵה הַפּוֹרַעְנוֹת עֲלָיו מִיד, אֲלֹא (ו') לְקִצָּת יִרְחִין תִּרִּי עֲשִׂיר' וְגו' –**
 79 **רַק לֵאחֲרַי שְׁנִים עֶשְׂרִי חוֹדֶשׁ, וְלֵהֲלֵךְ יוֹאֵרֵא מִה הִיָּה עוֹנֵשׁוֹ שֶׁל דִּנְיָא עַל**
 80 **שִׁתְּנוֹ לִי עֲזָה זוֹ. וְאִם כֵּן קִשָּׁה, מִדּוּעַ בִּבְא בן בוטא יַעֲץ לְהוֹרְדוֹס כִּיצַד לְתַקֵּן**
 81 **אֶת חֲטָאוֹ.**
 82 **מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא שְׁנֵי תִירּוּצִים: אִיבְעִית אִימָא, שְׁאִנִּי עָבִידָא, דְּאִיתִיב**
 83 **בְּמִצְוֹת – שׁוֹנָה דִּין הָעֶבֶד, שְׂכִינִן שְׁחִיבִים בְּמִצְוֹת מוֹתֵר לְהוֹרֹת לוֹ דֶּרֶךְ**
 84 **תְּשׁוּבָה, וְרַק בְּגִי הַדְּבַר אֲסוּר. וְאִיבְעִית אִימָא, שְׁאִנִּי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דְּאִי**
 85 **לֹא מִלְּכוּת לֹא מִתְבָּנִי – הֲעֵצָה לִבְנוֹת אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שׁוֹנָה מִשְׁאֵר עֲצוֹת,**
 86 **כִּיּוֹן שֶׁאִם הַמַּלְכוּת לֹא תִבְנֶה, אִין מִי שִׁיבְנֶה, וְלִכֵּן הִיָּה מוֹתֵר לִבְבֹּא בן**
 87 **בוטא לִיעֵיץ כֵּן לְהוֹרְדוֹס.**
 88 **מִבְּרִית הַגִּמְרָא: וְדִינִיָּא, מְנַלְן דְּאִיעֲנַשׁ – הִיכֵן מַצִּינוּ שְׁנַעֲנַשׁ. אִלִּימָא**
 89 **מִשׁוּם דְּבְּתִיב (אסתר ד ד) 'וְהִקְרָא אִסְתֵּר לְחִתְדָּךְ, וְאָמַר רַב, 'חִתְדָּךְ' זֶה**
 90 **דִּינִיָּא, אִם כֵּן הִנֵּיחָא לְמָאן דְּאָמַר שֶׁנִּקְרָא דִּנְיָא 'חִתְדָּךְ' מִשׁוּם שְׂבִימִי**
 91 **אֲחֻשְׁרוּשׁ תִּתְּכִבוּהוּ וְהוֹרִידֵהוּ מִבְּרִיתוֹ בְּיָמֵי בְּלִשְׁאֲצֵר וְדִרְיָשׁ**
 92 **וְכוֹרֶשׁ, שְׁהִיָּה אִזְ מוֹשֶׁל עַל שְׁלֹשׁ הַמַּלְכוּת, הִרִי שִׁזָּה הִיָּה עוֹנֵשׁוֹ, אִלִּא**
 93 **לְמָאן דְּאָמַר שֶׁנִּקְרָא דִּנְיָא 'חִתְדָּךְ' מִשׁוּם שְׂבָל דְּבָרִי מִלְּכוּתָא נִתְחַבֵּין עַל**
 94 **פְּסִי, וְלֹא יִרַד מִגְדוּלָתוֹ, מֵאִי אִיבָא לְמִימֵר – מִנֵּן לֵנוּ שְׁנַעֲנַשׁ. מִשִּׁיבָה**
 95 **הַגִּמְרָא: דִּנְיָא נַעֲנַשׁ בְּכָךְ דְּשִׁירֵיהוּ לְנִיבָא דְּאִיִּיּוֹתָא – שׁוֹרְקוֹ הַמֶּלֶךְ לְגוֹב**
 96 **הָאִרְיוֹת, מִכְּבוֹרֵא בִּסְפֵר דִּנְיָא (ו ז).**
 97 **שְׁנִינוּ בִּמְשִׁנָּה: הַשׁוֹתֵפִים שָׂרְצוּ לַעֲשׂוֹת מַחֲצִיפָה וְכו' הִכֵּל כְּמִנְהַג הַמִּדְּרִינָה,**
 98 **שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: לִשׁוֹן 'הִכֵּל' כְּמִנְהַג הַמִּדְרָשׁ 'לֵאֲתוּנִי מֵאִי – מִה בִּאֵה**
 99 **לְרַבּוֹת, וְהִרִי כִכֵּר הַתְּבֵאֲרוֹ בִּמְשִׁנָּה סוּגִי כְּתִלִּים שׁוֹנִים. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא:**
 100 **לֵאֲתוּנִי אֲתֵרָא דְּהִנְיָנִי בְּהוֹצָאָה וְדִפְנָא – לְרַבּוֹת מִקּוֹם שֶׁנִּהְיָה לִבְנוֹת אֶת**
 101 **הַכּוֹתֵל בְּלוֹבֵבִי דְקָלִים וְעֲנֵפֵי עֵץ עֲרֻמוֹן, שֶׁאִף בְּמִקּוֹם כֹּזָה בּוֹנִים כְּמִנְהַג**
 102 **הַבְּנִינָה, אִף שֶׁזָּהוּ כּוֹתֵל חֲלַשׁ מֵאִד.**
 103 **שְׁנִינוּ בִּמְשִׁנָּה: לְפִיכָךְ אִם נָפַל הַכּוֹתֵל, הַמִּקּוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם,**
 104 **וּמִלְשׁוֹן 'לְפִיכָךְ' מִשְׁמַע שֶׁרַק מַחֲמַת שְׁנֵיהֶם חִיבִים בְּבִנְיַת הַכּוֹתֵל לִכֵּן**
 105 **'הַמִּקּוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם'. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: שְׂשִׁימָא שְׁהָאֲבָנִים שֶׁנִּפְּלוּ**
 106 **שִׁיכִים לְשֵׁנֵיהֶם, אִף אִם לֹא הִיוּ שְׁנֵיהֶם חִיבִים בְּבִנְיַת הַכּוֹתֵל, שְׁהִירִי**
 107 **הָאֲבָנִים מוֹנָחִים בְּרִשׁוֹת שְׁנֵיהֶם יוֹד, וּמִדּוּעַ נִקְשָׁה הַמְּשִׁנָּה לִשׁוֹן 'לְפִיכָךְ'.**
 108 **מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: לֹא צְרִיכָא – לֹא הוֹצִרְכָה לִשׁוֹן 'לְפִיכָךְ' אֲלֹא לְאֹפֶן דְּנִפְּל**
 109 **הַכּוֹתֵל לְרִשְׁוֹתָא דְּחַד מִינֵיהוּ – לְרִשׁוֹת אֶחָד מֵהֶם, אִי נָמִי – אִזְ בְּאֹפֶן**
 110 **שֶׁאֲמַנְמֵם נִפְּלוּ לְרִשׁוֹת שְׁנֵיהֶם, אֲלֹא דְּפִנְיָהוּ חַד לְרִשְׁוֹתָא דִּידֵיהּ – שְׁקֵדִים**
 111 **הָאֶחָד וְפִינָה אוֹתָם לְרִשׁוֹתוֹ, וְטוֹעֵן שֶׁכָּל הָאֲבָנִים שֶׁל, מִהוּ דְּחִימָא – שְׁמָא**
 112 **נִאֲמַר דִּינְיָנוּ אִידָךְ הַמּוֹצִיא מִתְּכִידוֹ עֲלָיו הִרְאָה – שִׁיחֲשַׁב הִשְׁנִי כְּמוֹצִיא**
 113 **אֶת הָאֲבָנִים מִחִבְרִי, וְעָלָיו לְהִבִּיא רִאיה לִכֵּךְ שְׁהָאֲבָנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם, קָא**
 114 **מִשְׁמַע לָן שֶׁאִין זֶה כֶּךָ, אֲלֹא כִיּוֹן שִׁישׁ חֲזָקָה שְׁנֵיהֶם בְּנוּ אֶת הַכּוֹתֵל,**
 115 **הָאֲבָנִים שִׁיכִים לְשֵׁנֵיהֶם, אִף אִם אֶחָד מֵהֶם מוֹחֲזָק בְּהֶם.**
 116 **שְׁנִינוּ בִּמְשִׁנָּה: וְכֵן בְּגִינָה, מִקּוֹם שְׁנֵיהֶם לְגִדּוֹר מִתְּחִיבִין אוֹתוֹ. מִקְשָׁה**
 117 **הַגִּמְרָא: הֵא גּוֹפָא קְשִׁיָּא – מִשְׁנָה זֹז מִצַּד עֲצֻמָּה קִשָּׁה הִיא, אֲמָרַת בְּרִישָׁא**
 118 **וְכֵן בְּגִינָה, מִקּוֹם שְׁנֵיהֶם לְגִדּוֹר, מִתְּחִיבִין אוֹתוֹ, וּמִשְׁמַע שֶׁרַק מַחֲמַת**

בבא בתרא. פרק ראשון – השותפין דף ד עמוד א – מתוך "מהדורת אבן ישראל – (שטיינזולץ)"
צג רש"י תוספות

- 1 **אהרר ליה בלילא דיילי** – "האנקד" מתרגומין: ילא (ויקרא יא), והוא שרץ שקורין
2 *הרצין, ושערו קשה כמחטקין, ועשה לו עטרה מעורו סביבות עיניו. השתא מיהא
3 [דנאמא ואת] – אנא ואת שנינו כאן, ואין שומע. הנני מחלל את מקדשי – סיפיה
4 דקרא "מחמד עינים". **מסתפינא ממלכותא** – כפופים היו למלכות רומיים. מתמלכין
5 = נוטלין רשות. אי וייגד עלך ספרך כאן –
6 אם נתגלית בכלי מלחמתך, שהרגת בית
7 אדוניך – ספר ויחסך שלך בידינו הוא, וידענו
8 שאתה עבר. לא רבא כו' = לא מלך ולא בן
9 מלך. קלניא מתעביד – נעשה בן חורין
10 מאליו. שישא – שיש ירוק, שקורין **בי"ש.
11 ומרמא – שיש לבן, כוחלא – שיש צבוע
12 בעין כחול. אידוואת דימא – גלי דים, ושהם
13 נעים וגדים והעין מתעששת בראיתו. קענש
14 דניאל – לקמיה מפרש עונשו. מלכי ישפר
15 עלך = עצתי תיטב בעיניך. במיחן עינין =
16 בחנינת עינים. בבן תהא ארכא לשלותך =
17 והא אורן לשלומך. כולא מטא – כל
18 החלום של פורענות בא עליו. לקצת ירחין
19 תרי עשר – בשביל עצתו של דניאל תלה לו
20 שנים עשר חדש. בהוצא – לולבי דקלים.
21 ודפנא – ענפי עץ ערמונים שקורין *ליר,
22 ופיר שלו קורין **בי"ש. פשיטא – דהאבנים
23 של שניהם. דאפילו לא פסק לן דינא
24 דמתניתין, המלמדנו שמתחלה בין שניהם
25 עשאה – עד כרחם היו חולקין בשוה
26 דהאבנים, שהרי ברשות שניהם מונחים, ויד מי
27 מהם תגברו! (הג"ה: בפירוש רבינו חננאל: קא
28 משמע לן דלא בעינו ראייה, אלא שותף מפיק
29 מיניה בלא ראייה, ואיהו דטעין דדיליה נניחו
30 – עליו הראיה. וכל כהאי גוונא הכי דינינן
31 ליה. וזה הדין מפורש עוד כמו בן בפרק "הבית
32 והעלייה" בתולדותיו. איבעית אימא: בשותפין
33 כי האי גוונא, אנחי אבנים ברשות חבירו לא
34 קפדי, וחזקת רשות לאו כלום הוא. שמעינן
35 מינה דכל כהאי גוונא דמילתא ידידנא
36 בשותפתא לתרידיה, אף על גב דמנוח
37 ברשותא דחד מנייהו – לא יכול למיטען
38 "ידידי נניחו דברשותי מנוח", דקימא לן.
39 שותפין לא קפדי אהדדי. עד כאן. השתא
40 סתם גינה אמרת לא – אף על פי שהזיק ראייה
41 קשה. אמר אביי כו' – האי מקום שנהגו
42 לגדור דקתני מתנינן – אבקעה קאי. אם בן
43 מאי אבל בבקעה – הא מינה סליק, והכי
44 איבעי למיתני: אבל מקום שנהגו שלא לגדור
45 – אין מחייבין אותה מכפיה לקרנא לבר –
46 ראשי הכותל יכוף לצד חבירו. וכל חזית לשון
47 קצה הוא, וכן שנינו ב"תמיד" (פרק ב משנה ד)
48 גבי מערכה: וחזיתא מזרחא – ראשי הגזירין.
49 וכן "מחזה מול מחזה" דמלכים (א ז) – ראשי
50 הנסרים מוסיבין זה מול זה. (ועביד) וועביד
51 מאבראי – כופה לצד ראשי הכותל, שמחבר
52 בראשו אבנים וטיט ומעבהו. ידי וידיה הוא
53 – בדרתני מתניתין: כשעושין אותו בין שניהם
54 עושין חזית מכאן ומכאן. השתא נמי גיזי לה
55 – להחיא כפופה שויה לצדו, ואימא: ידי
56 וידיה הוא, ולא עשינו חזית! מלניו – לצד
57 שלו. ולקמיה פריך: הא מבחוץ קתני לייף
58 ליה – מחבר חזית אחרת לצדו.
59 נשעיה
- 1 **שכל** דברי מלכות נחתכין על פיו – לפי תרגום (שול) אחרשוש נענש הרבה, שנהרג,
2 דכתיב "ויגידו למרדכי את דברי אסתר" ולא כתב היום התך – לפי שהרגו היום,
3 על שהיה משיב דברים בין אסתר למרדכי. ומיהו, גמרא שלנו אין תופס כן, דדרשין
4 במגילה (טו,א). הוהך להיכן הלך ומפרש: לפי שאין משיבין על הקלקלה.
5 **הכי** קתני וכן בגינה סתם כו' – וסיפא נמי יש
6 לפרש כן אבל סתם בקעה, ומקום שלא
7 נהגו לגדור בגינה – אין מחייבין אותו.
8 **והא** מבחוץ קתני קשיא – ותויבתא אינה,
9 דמצנין למימר: היינו שבוטל חוץ
10 לחומה. מכל מקום קשיא היא, דאם בן "מחורין"
11 הוה ליה למיתני.
12 גיזי ליה חבירה ושדי ליה – אף על גב דלעיל
13 אמר: גזוזא מידע ידיע, בהוצא לא ידיע.
14 לאפוקי
- 1 **איהרר ליה בלילא דיילי, נקרינהו לעיניה. וימא חד אתא**
2 **ויתבי קמיה, אמר: הוי מר האי עבדא בישא מאי קא**
3 **עבדי! אמר ליה: מאי אעביד ליה? אמר ליה: גלמיה**
4 **מר! – אמר ליה, כתיב: "גם במדעך מלך אל תקלל".**
5 **אמר ליה: האי לאו מלך הוא! אמר ליה: וליהו עשיר**
6 **בעלמא, וכתיב: "ויבחדרי משכבך אל תקלל עשיר". ולא**
7 **יהא אלא נשיא, וכתיב: "ונשיא בעמך לא תאר". אמר**
8 **ליה: בעושה מעשה עמך, והאי לאו עושה מעשה עמך! אמר ליה: מסתפינא מיניה. אמר ליה:**
9 **לפיא איניש דאזיל דלימא ליה, דאנא ואת יתיבנא. אמר ליה, כתיב: "כי עוף השמים ויליד את**
10 **הקול ובעל בנפים יגיד דבר". אמר ליה: אנא הוא, אי הוא ידענא דזהרי רבנן כולי האי לא הוה**
11 **קמילנא להו, השתא מאי תפנתיה דההוא גברא? אמר ליה: הוא כפא אורו של עולם, דכתיב:**
12 **"כי נר מצוה ותורה אור", ילך ויעסוק באורו של עולם, דכתיב: "ונהרו אליו כל הגוים".**
13 **איפא דאמרי, הכי אמר ליה: הוא סימא עינו של עולם, דכתיב: "והיה אם מעיני העדה", ילך**
14 **ותעסק בעינו של עולם, דכתיב: "הנני מחלל את מקדשי גאון עונכם מחמד עינים". אמר ליה:**
15 **מסתפינא ממלכותא. אמר ליה: שדר שליחא, ולזיל שתא וליעכב שתא ולחדר שתא, אדרכי**
16 **והכי סתרת [ליה] ובגית [ליה]. עבד הכי. שלחו ליה: אם לא סתרתה אל תסתור, ואם**
17 **סתרתה אל תבני, ואם סתרתה ובנית, עבדי בישא בטר דעבדין מתמלכין, אם וייגד עלך ספרך**
18 **פאי, לא רכא ולא בר רכא, הורדוס [עבדא] קלניא מתעביד. מאי רכא? מלכותא, דכתיב: "אנכי**
19 **היום רך ומשוח מלך". ואי בעית אימא, מהכא: "ויקראו לפניו אברך". אמרי: מי שלא ראה**
20 **בנין הורדוס, לא ראה בנין נאה [ממיו]. במאי בגייה? אמר רבה: באבני שישא ומרמא. איפא**
21 **דאמרי: באבני כוחלא, שישא ומרמא. אפיק שפה ועייל שפה, כי היכי דנקביל סידא. סבר**
22 **למשעיה ברהבא, אמרו ליה רבנן: שבקיה, דהכי שפיר מפי, דמיתו כי אידוואת דימא. ובכא בר**
23 **בוטא היכי עבד הכי? והאמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא רבי יהושע בן לוי: מפני מה נענש**
24 **דניאל? מפני שהשיא עצה לנביכדנצר, שנאמר: "לחן מלכא מלכי ישפר עלך ותמאיד בצדקה**
25 **פרק ועוותך במחן ענין הו תהיו ארכא לשלותך" וגו', וכתיב: "כלא מטא על נביכדנצר מלכא";**
26 **וכתיב: "ולקצת ירחין תרי עשר" וגו'! איבעית אימא: שאני עבדא, דאיחייב במצות. ואיבעית**
27 **אימא: שאני בית המקדש, דאי לא מלכות לא מתבני. ודניאל מנלן דאיענש? אילימא משום**
28 **דכתיב: "ותקרא אסתר להחך", ואמר רב: התך – זה דניאל? הניחא למאן דאמר: שחתכוהו**
29 **מגדולתו, אלא למאן דאמר: שכל דברי מלכות נחתכין על פיו, מאי איפא למימר? – דשדיוהו**
30 **לגזא דארייותא. "הכל כמנהג המדינה". "הכל" לאתני מאי? לאתני אתרא דנהיגי בהוצא**
31 **ודפנא. "לפיכך, אם נפל הכותל – המקום והאבנים של שניהם". פשיטא! – לא צריכא,**
32 **דנפל לרשותא דחד מיניהו, אי נמי דפנינהו חד לרשותא ידידיה; מהו דתימא: ניתו אינד**
33 **המוציא מחבירו עליו הראיה, קא משמע לן. "וכן בגינה, מקום שנהגו לגדור – מחייבין אותו".**
34 **הא גופא קשיא, אמרת: וכן בגינה, מקום שנהגו לגדור – מחייבין אותו, הא סתמא – אין**
35 **מחייבין אותו, אימא סיפא: אבל בקעה, מקום שנהגו שלא לגדור – אין מחייבין אותו, הא**
36 **סתמא – מחייבין אותו; השתא סתם גינה אמרת לא, סתם בקעה מיבעיא? אמר אבאי, הכי**
37 **קאמר: וכן סתם גינה, ובמקום שנהגו לגדור בבקעה – מחייבין אותו. אמר ליה רבא: אם בן,**
38 **מאי "אבל"? אלא אמר רבא, הכי קתני: וכן סתם גינה במקום שנהגו לגדור דמי, ומחייבין**
39 **אותו; אבל סתם בקעה במקום שלא נהגו דמי, ואין מחייבין אותו. "אלא אם רצה, כולם**
40 **לתוך שלו ובונה ועושה חזית". מאי חזית? אמר רב הונא: אכפיה ליה לקרנא לבר. – ונעביד**
41 **מלניו! – עבדי חבירה נמי מלבר, ואמר: ידי וידיה הוא. – אי הכי, השתא נמי גיזי**
42 **ליה חבירה, ואמר: ידי וידיה הוא! – גיזיא מידע ידיע. איפא דאמרי, אמר רב הונא:**
43 **מכפא לקרנא מלניו. – ונעבד מלבר! – גיזי ליה חבירה, ואמר: ידי וידיה הוא. – אי**
44 **הכי, השתא נמי לייף ליה חבירה, ואמר: ידי וידיה הוא! – ליפופא מידע ידיע. – והא "מבחוץ" קתני! קשיא. רבי יוחנן אמר:**
45 **נשעיה**

לאופקי

מדאבוי - ואבוי סבר דשפיר אית ליה למיתני תקנתא לרמאי. אם עמד וגדר את הרביעית - לא גרסין 'אם עמד ניקף', דהא לכולהו לישני דגמרא קאי אמקיף, בר מלישנא בתרא דקאמר: מקיף וניקף איכא בנייהו. דהא דדייק בפרק "כיצד הרגל" (בבא קמא כב:) טעמא דניקף, דהא מקיף פטור - היינו להחזיר לישנא. דמי קנים

בזול - ואם תאמר: מאי שנא משדה שאינה עשויה ליטע, דאם טבעה חבירו שלא ברשות. אמר רב ושמאלא בהשוואה" (בבא מציעא קא,א) שמן לו וידו על התחתונה? ואומר רבינו יצחק: דשאני הכא, דמצינן אמר ליה: לדידי סגי לי בנטיא בר זוזא. וזכאל מקום, דמי קנים בזול יהיב ליה, דאנן סהדי דאם היה מוצאם כל כך

בזול - היה גודר בהם. שניה ושלשית לא - אמר רבינו יצחק דהיינו טעמא: דאין לך אדם שלא היה מסייע לרביעית על מנת שיהא גודר מרובע רוחותיו. ובקונטרס פירש: לפי שכבר יצא מן השלשה מבית דין זכאי. הגיה: וקצת קשה, דאם כן גם ברביעית יצא זכאי עד טפח אחריו. עד כאן.

ורבי יוסי סבר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית - אף על גב דעד השתא היה מחמיר, בדמשמע לישנא ד"מגלגלין עליו את הכל" - להך לישנא לא היה הכי, דלשון "אם עמד" - משמע ניקף.

הגה"ה

דקתני תקנתא? אמר רבינא: הכא בהוצי עסקינן, לאפקי מדאבוי דאמר: הוצא לית ליה תקנתא אלא בשטמא, קא משמע לן דבהיות סגיא. משנה המקיף את חבירו משלש רוחותיו, וגדר את הראשונה ואת השנייה ואת השלישית - אין מחייבין אותו; רבי יוסי אומר: אם עמד וגדר את הרביעית - מגלגלין עליו את הכל. גמרא אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי, דאמר: אם עמד וגדר את הרביעית - מגלגלין עליו את הכל, לא שנא עמד ניקף, לא שנא עמד מקיף. איתמר, רב הונא אמר: הכל - לפי מה שגדר; חייא בר רב אמר: הכל - לפי דמי קנים בזול. תנן: המקיף את חבירו משלש רוחותיו, וגדר את הראשונה ואת השנייה ואת השלישית - אין מחייבין אותו; הא רביעית - מחייבין אותו. אימא סיפא, רבי יוסי אומר: אם עמד וגדר את הרביעית - מגלגלין עליו את הכל; בשלמא לרב הונא דאמר: הכל לפי מה שגדר בה, היינו דאיכא בין תנא קמא ורב יוסי, תנא קמא סבר: הכל לפי דמי קנים בזול אין, ומה שגדר לא, ורב יוסי סבר: הכל לפי מה שגדר; אלא לחייא בר רב דאמר: הכל לפי דמי קנים בזול, מאי איכא בין תנא קמא לרב יוסי? אי דמי קנים בזול לא קהיב ליה, מאי קהיב ליה? - אי בעית אימא: אגר נטירא איכא בינייהו, תנא קמא סבר: אגר נטירא אין, דמי קנים בזול לא, ורב יוסי סבר: דמי קנים בזול, ואי בעית אימא: ראשונה שניה ושלישית איכא בינייהו, תנא קמא סבר: רביעית הוא דיהיב ליה, אבל ראשונה שניה ושלישית - לא יהיב ליה, ורב יוסי סבר: ראשונה שניה ושלישית נמי יהיב ליה. איבעית אימא: מקיף וניקף איכא בינייהו, דתנא קמא סבר: משעמא דעמד ניקף דמגלגלין עליו את הכל, אבל עמד מקיף - אינו נותן לו אלא דמי רביעית; ורב יוסי סבר: לא שנא ניקף ולא שנא מקיף, אם עמד וגדר - מגלגלין עליו את הכל. לישנא אחרנא: מקיף וניקף איכא בינייהו, תנא קמא סבר: אם גדר מקיף את הרביעית נמי יהיב ליה, ורב יוסי סבר: אם עמד ניקף וגדר את הרביעית הוא דיהיב ליה, דגלי דעתיה דניחא ליה, אבל אם גדר מקיף - לא יהיב ליה מידי.

הונא

נשעייה באמתא מלכר. - וניעבד מלניו! - עביר חבירה מלכר, ואמר: ידי ודידיה הוא. - אי הכי, השתא נמי דקפיל ליה חבירה, ואמר: ידי ודידיה הוא! - קילופא מידע ידיע. הוצא - אמר רב נחמן: סינופי יריבי מלכר. - וניעבד מלניו! - עביר נמי חבירה מלכר, ואמר: ידי ודידיה הוא. - אי הכי, השתא נמי גיזי ושרי ליה, ואמר: ידי ודידיה הוא! - משריק ליה סינא. - השתא נמי אתי חבירה וקליף ליה! - קילופא מידע ידיע. אבוי אמר: הוצא לית ליה תקנתא אלא בשטמא. "אבל אם עשו מדעת שניהם". אמר ליה רבא מפריקא לרב אשי: לא יעשו לא זה ולא זה! אמר ליה: לא צריכא, דקדרים חד מנייהו ועבד דידיה, ואי לא עביר חבירה - אמר: דידיה הוא. ותנא, תקנתא לרמאי קא משמע לן? אמר ליה: ורישא לאו תקנתא לרמאי הוא? אמר ליה: בשלמא רישא תנא דינא, ומשום דינא תנא תקנתא, אלא סיפא דינא קתני, לאפקי מדאבוי דאמר: הוצא לית ליה תקנתא אלא בשטמא, קא משמע לן דבהיות סגיא. משנה המקיף את חבירו משלש רוחותיו, וגדר את הראשונה ואת השנייה ואת השלישית - אין מחייבין אותו; רבי יוסי אומר: אם עמד וגדר את הרביעית - מגלגלין עליו את הכל. גמרא אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי, דאמר: אם עמד וגדר את הרביעית - מגלגלין עליו את הכל, לא שנא עמד ניקף, לא שנא עמד מקיף. איתמר, רב הונא אמר: הכל - לפי מה שגדר; חייא בר רב אמר: הכל - לפי דמי קנים בזול. תנן: המקיף את חבירו משלש רוחותיו, וגדר את הראשונה ואת השנייה ואת השלישית - אין מחייבין אותו; הא רביעית - מחייבין אותו. אימא סיפא, רבי יוסי אומר: אם עמד וגדר את הרביעית - מגלגלין עליו את הכל; בשלמא לרב הונא דאמר: הכל לפי מה שגדר בה, היינו דאיכא בין תנא קמא ורב יוסי, תנא קמא סבר: הכל לפי דמי קנים בזול אין, ומה שגדר לא, ורב יוסי סבר: הכל לפי מה שגדר; אלא לחייא בר רב דאמר: הכל לפי דמי קנים בזול, מאי איכא בין תנא קמא לרב יוסי? אי דמי קנים בזול לא קהיב ליה, מאי קהיב ליה? - אי בעית אימא: אגר נטירא איכא בינייהו, תנא קמא סבר: אגר נטירא אין, דמי קנים בזול לא, ורב יוסי סבר: דמי קנים בזול, ואי בעית אימא: ראשונה שניה ושלישית איכא בינייהו, תנא קמא סבר: רביעית הוא דיהיב ליה, אבל ראשונה שניה ושלישית - לא יהיב ליה, ורב יוסי סבר: ראשונה שניה ושלישית נמי יהיב ליה. איבעית אימא: מקיף וניקף איכא בינייהו, דתנא קמא סבר: משעמא דעמד ניקף דמגלגלין עליו את הכל, אבל עמד מקיף - אינו נותן לו אלא דמי רביעית; ורב יוסי סבר: לא שנא ניקף ולא שנא מקיף, אם עמד וגדר - מגלגלין עליו את הכל. לישנא אחרנא: מקיף וניקף איכא בינייהו, תנא קמא סבר: אם גדר מקיף את הרביעית נמי יהיב ליה, ורב יוסי סבר: אם עמד ניקף וגדר את הרביעית הוא דיהיב ליה, דגלי דעתיה דניחא ליה, אבל אם גדר מקיף - לא יהיב ליה מידי.

הונא

נשעייה באמתא מלכר - ידא טח בטיט אמה בראש הכותל מבחוץ. ומקפל ליה - מקפלו. הוצא - אם עשו מחצית נצרים, כיצד יעשו חיות? סינופי יריבי לבר - ראשי ההוצאים ישב לצד שדה חבירו, וכשיהיה סוף ההוצאים כשיכלה האחד ויתן את חבירו - יספגנו מבחוץ. הגהת המעתיק: יריבי - כדאמרין לעיל: טפח יתירא לביני אוריב.

תוספת מורנו שמואל. ורבינו חננאל פירש: מוציא ראשי הקנים, ורפנא שוהא הקנים העומדים לחיצו המחיצה, לחורץ. מתוך פירושו משמע שהקנים שמעמיד מן הצד לסמוך הכותל, וזהו לשון סינפי, עד כאן. אלא בשטמא - אם עשה האחד - יביא עדים ויחתמו לו, ואם עשהו שנים - יעידו עדים ויחתמו. דסבירא ליה: קופלא דטינא מעיליה הוצא לא ידיע. ולא יעשו - חיות לא ליה ולא לזה, והרי סימן שלא עשהו האחד בשלו, שאילו עשהו - היה עושה חיות מבחוץ; ועביר דידיה - עשה חיות מבחוץ. ותקנתא לרמאי - בתמיה: וכי מפני דאנת רמאן איכפל תנא למיתני הא מתניתין? ורישא - דקתני: ועושה חיות מבחוץ - לאו תקנתא משום רמאי הוא, דלא לימא חבירה "של שנינו הוא"? תנא דינא - הואיל ובקעה אין מנהג לגדור - אין יכול לכופו, אלא כונס לתוך שלו ובונה. ואידי דתנא דינא - תנא תקנתא: ועושה חיות משום רמאי. אלא סיפא דינא לא תנא, דהא פשיטא דאם עשו מדעת שניהם - תעשה משל שניהם, וכולהו משום תקנתא הוא דתנייה. משנה המקיף את חבירו משלש רוחותיו - שקנה שלש שדות סביב שדה חבירו לשלשת מצריה, וגדר את שלשתן, ונמצא שדהו של אמצעי זה מוקף משלש רוחותיו. אין מחייבין אותו - לתת כלום. כדאמרין דסתם בקעה מקום שנהגו שלא לגדור הוא. הגיה: תוספת מורנו שמואל: ולי נראה טעמא - משום דאכתי לא מהני ליה מידי, שהכל יכולים ליכנס מרוח רביעית. אבל אם גדר רביעית - מחייבין אותו, כדאמרין בגמרא. ואף על גב דאמרין לעיל דסתם בקעה מקום שנהגו שלא לגדור הוא - דהני מילי בין בקעה לבקעה, וכולהו גבוה ארבע אמות לשם הוא דלא בעינן. מאי טעמא - דליכא דיוק ראייה. אבל בשביל דיוק בהמות שלא יכנסו לשדה צריך לגדור גדר שלו עשרה טפחים, המונע מליכנס בהמות. הכי גרסינן: רבי יוסי אומר אם עמד וגדר את הרביעית - ולא גרסין "ניקף". הגיה: וכן בפירוש רבנו חננאל. ומיהו אניקף מפרשין לה לקמן. תוספת: והכי מוכח בפרק שני דבבא קמא, והלשון מוכיח, דקתני "אם עמד", ולא קתני "אם גדר" - מכלל דלאו בההוא דגדר השלש מיירי. תוספת מורנו שמואל, עד כאן. מגלגלין עליו את הכל - לתת חלקו בשלשת הראשונות. וכיין דהכל את הצד הפתוח - גלי דעתיה דניחא ליה במאי דגדר חבירה. לפי מה שגדר - בכל יציאות שהוציא בהן הראשון - יחזור לו מחצה. דמי קנים - דאמר ליה: לדידי סגי לי בגדר קנים, ואי אפשי בהרצאה של גדר אבנים. הכי גרסין: תנן המקיף את חבירו משלש רוחותיו אין מחייבין אותו הא רביעית מחייבין אותו. אימא סיפא רבי יוסי אומר כו' וגדר את הראשונה כו' אין מחייבין אותו - דהא לא אהני ליה מידי, שהרי גלוי הוא מצד רביעית. הא אם גדר עוד מקיף את הרביעית - מחייבין אותו, דאדני ליה. אימא סיפא רבי יוסי אומר - בשלמא לרב הונא דאמר: "הכל" דרבי יוסי במה שגדר הוא - היינו דאיכא בין תנא קמא לרב יוסי; דתנא קמא דלא נקט לישנא ד"הכל" סבר דמי קנים בזול הוא דמחייבין אותו, ורבי יוסי סבר כו'. דהא ליכא למימר דתנא קמא דקאם אמר גדר מקיף את הרביעית הוא דמחייבין אותו, אבל אם גדר ניקף לא - דכל שכן הוא: השתא היכא דלא גלי דעתיה דניחא ליה בהיקפא קא מחייב ליה, כל שכן היכא דגלי. ולרבי יוסי נמי, קא סלקא דעתך השתא דתנא ניקף והוא הדין למקיף. אלא בגלגול דהכל הוא דפליגי. אלא לתנא קמא דמי קנים נמי לא יהיב ליה אלא סאי יהיב ליה - מאי מחייבין אותו דייקין ממילתיה? יתב ליה אגר נטירא - דבר מועט שהיה צריך ליתן לשומר בכל שנה כשהיא בקמותיה. דתנא קמא סבר - דמי רביעית יהיב ליה אם גדרה מקיף. אבל דמי הראשונות לא יהיב ליה, שכבר יצא מהם זכאי בבית דין, שהיו שם ימים רבים ולא הועילו לו. ואם גדרה ניקף לרביעית - לא יהיב ליה מידי, כדפירשתי, שכבר יצא ידי בית דין מהם. ולרבי יוסי, לא שנא גדרה ניקף ולא שנא קמא מקיף - מגלגלין עליו את הכל בכלול דמי קנים. ואיבעית אימא מקיף וניקף איכא בינייהו - דתנא קמא אית ליה דרבי יוסי היכא דגדרה ניקף, אבל רבי יוסי לית ליה דתנא קמא בגדר מקיף. תנא קמא סבר: לא שנא ניקף ולא שנא מקיף, כי גדר לרביעית - מחייבין אותו, דהא תנא קמא במקיף איירי, דייקין ממילתיה: הא רביעית - מחייבין אותו. וכל שכן כשגדרה ניקף, דגלי דעתיה.

רבינו

גמרא

הגמרא פוסקת כרבי יוסי, ומבארת את דעתו: **אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי יוסי, דאמר, אם עמד וגדר את הרביעית מנגלגין עליו את הכל**. מוסיף שמואל ומבאר את דעת רבי יוסי, **לא שנה** – אין חילוק בין אופן שצמד הניקף וגדר את הרביעית, ולא שנה אם צמד המקיף וגדרה, לעולם חייב הניקף לשלם למקיף את חלקו בגדרותיו, כיון שעתה הוא גדר מרבע רוחותיו.

הגמרא מביאה מחלוקת בדעת רבי יוסי: **איתמר, רב הונא אמר, מה שאמר רבי יוסי מנגלגין עליו את הכל** כוונתו שמשלם הניקף לפי מה שצמד – לפי סוג הכותל שבנה המקיף, אף אם הוא גדר יקרה, ו**חייא בר רב אמר, 'הכל'** היינו שישלם לו הניקף רק לפי דמי קנים, כלומר, לפי שווי גדר קנים, שהיא הזולה ביותר, ואף אם בנה המקיף גדר אבנים יכול הניקף לומר שדי לו בקנים, ואף זאת הוא משלם **בזול** – רק שליש ממחיר הקנים.

מקשה הגמרא על דעת חייא בר רב: **תנן במשנתנו, המקיף את חבירו ממשלש רוחותיו, וגדר את הראשונה ואת השנייה ואת השלישית, אין מחייבין אותו, ויש לדיק, הא אם גדרו המקיף גם מהרוח הרביעית, מחייבין אותו, ועתה אימא סיפא, רבי יוסי אומר, אם עמד וגדר את הרביעית מנגלגין עליו את הכל**, והרי מדויק מהרישא שגם תנא קמא סבר כך, ואם כן במה נחלקו. **ובשלמא לרב הונא, דאמר שרבי יוסי המחייב הכל לפי מה שצמד בה, היינו דאימא בין תנא קמא ורבי יוסי, דתנא קמא סבר (הכל לפי) דמי קנים בזול, אין – כן, חייב הניקף לשלם, ואילו דמי מה שצמד המקיף, לא, ורבי יוסי סבר שמגלגל עליו את הכל היינו לפי מה שצמד המקיף, אף אם זו גדר יקרה יותר. אלא לחייא בר רב, דאמר שרבי יוסי 'הכל' היינו לפי דמי קנים בזול, מאי אימא בין תנא קמא לרבי יוסי, והרי אי נאמר שלתנא קמא אפילו דמי קנים בזול לא קנהיב ליה – אינו נותן לו, ובוזה הוא חולק על רבי יוסי, אם כן מאי קנהיב ליה – מה משלם לו, והרי דייקנו מדברי תנא קמא שאם גדר את הרביעית משלם הניקף את הכל, ומה הוא יכול לשלם פחות מדמי קנים בזול.**

הגמרא מתרצת קושיא זו בכמה אופנים: **אי בעית אימא, אגר נטירא – שבר שמירה איבא בינייהו, דתנא קמא סבר, אגר נטירא, אין – חייב הניקף לשלם לו, וזהו סכום מועט שהיה צריך לשלם לשומר בשעה שהשדה עומדת בקמותיה, אך דמי קנים בזול, לא, ורבי יוסי סבר שלא די בזה, אלא עליו לשלם דמי קנים בזול.**

תירוצ שני: **ואי בעית אימא, שהמקיף גדר תחילה רק שלש רוחות, ואחר כך את הרביעית, וראשונה, שניה ושלישית איבא בינייהו, תנא קמא סבר שדמי רביעית הוא דיהיב ליה, אכל דמי ראשונה, שניה ושלישית, לא יהיב ליה, לפי שבשעת עשייתם היתה שדה פרוצה לרוח רביעית ולא הועילו לו, וכיון שיצא זכאי מבית הדין לגבי גדרות אלו, אף אחר גדרית הרביעית אינו מתחייב בהן למפרע. ורבי יוסי סבר, וראשונה, שניה ושלישית נמי יהיב ליה.**

תירוצ שלישי: **איבעית אימא, מקיף וניקף איבא בינייהו – נחלקו האם יש חילוק בין אופן שהמקיף גדר את הרביעית לבין אופן שהניקף גדרה, דתנא קמא סבר, טעמא שהוא חייב כיון דעמד הניקף וגדר את הרביעית, דכיון שגילה דעתו שנוח לו בגדרית חבירו מנגלגין עליו את הכל, ונותן מחצית מהוצאות שלשת הגדרות, ואף שבתחילה יצא זכאי מבית דין, עתה שגילה דעתו שנוח לו בכך, חייב לשלם, אכל אם צמד המקיף וגדר את הרביעית, אינו נותן לו אלא דמי רביעית, כיון שיצא מבית דין זכאי לגבי שלשת הגדרות הראשונות, ולא גילה דעתו שנוח לו בהם. ורבי יוסי סבר, לא שנה ניקף ולא שנה מקיף, אם עמד אחד מהם וגדר את הרביעית, מנגלגין עליו – על הניקף את הכל.**

הגמרא מביאה את התירוצ השלישי באופן שונה: **לישנא אחרתא בתירוצ זה, מקיף וניקף איבא בינייהו, דתנא קמא סבר שאפילו אם גדר המקיף את הרביעית, נמי יהיב ליה הניקף מחצית מהוצאותיו על ארבעת הרוחות, וכל שכן כשגדר הניקף, איילו רבי יוסי סבר, שרק אם צמד הניקף וגדר את הרביעית, הוא דיהיב ליה את חלקו בדמי שלשת הרוחות, משום דגלי דעתיה דניהא ליה – גילה הניקף דעתו שנוח לו בגדרות אלו, אכל אם גדר המקיף גם את הרביעית, לא יהיב ליה מדי – אין הניקף נותן לו כלום, שלא גילה דעתו שרצונו בכך.**

נשציה באמתא מלבר – היא טח בטיט את האמה העליונה שבכותל, מבחוץ. שואלת הגמרא: **וניצבד מלגין – מדוע לא יטיח אמה זו מבפנים, בצד שלו. משיבה הגמרא: יש לחשוש דעבד חבריה מלבר** – יעשה גם חבירו כן, מבחוץ, בצידו שלו, **ואמר רידי ורידיה הוא**, שואלת הגמרא: **אי הכי, השתא נמי עעשה חזית מבחוץ, נחשוש דקפיל ליה חבריה – שיקלף חבירו את הטיט ולא תהא חזית כלל, ואמר, רידי ורידיה הוא**, משיבה הגמרא: **קילופא מדיע יריע – קילוף הטיט מהכותל ניכר הוא, וידעו שהלה קילף את החזית ברמאות.**

הגמרא דנה בעשיית חזית במחיצת ענפים. אומרת הגמרא: מחיצה העשויה מהוצא – לולי דקלים, כיצד היא נעשית, **אמר רב נחמן, סינופי וריבי מלבר** – יסב את ראשי ההוצין שהסתיימה קליעתן לצד חבירו. שואלת הגמרא: **וניצבד מלגין – מדוע לא יסב אותם לצד שלו. משיבה הגמרא: אם כן, עבד נמי חבריה מלבר** – גם חבירו יסב אותם לצד שלו, **ואמר, רידי ורידיה הוא**, שואלת הגמרא: **אי הכי, השתא נמי שמיסב אותם לצד חבירו, נני ושרי ליה – נחשוש שיחתכם חבירו וירקם, ולא תהא חזית כלל, ואמר, רידי ורידיה הוא**, משיבה הגמרא: **משריק ליה טינא – יתן טיט על ראשי ההוצין, ויהא ניכר אם יחתכם**, שואלת הגמרא: **השתא נמי, אתי חבריה וקליף ליה – עדיין יכול חבירו לקלף טיט זה. משיבה הגמרא: קילופא מדיע יריע – קילוף הטיט ניכר הוא.**

מביאה הגמרא דעה אחרת לגבי מחיצת נצרים: **אבי אמר, אכן לא שייכת חזית במחיצת הוצין, כיון שקילוף הטיט אינו ניכר ויוכל הלה לקלף, ולכן מחיצת הוצא, לית ליה תפנתא – אין לו תקנה להניצל מרמאים אלא בשמרא, שיכתבו לו עדים שטר שהוא לבדו עשאו, ואם עשו שניהם, יכתבו בשטר ששניהם עשאוהו.**

שונו במשנה: אבל בבקעה וכו' **אכל אם עשו מדיעת שניהם** בונים את הכותל באמצע ועושין חזית מכאן ומכאן. מקשה הגמרא: **אמר ליה רבא מפרדיקא לרב אשי, מדוע כששניהם בונים יחד עליהם לעשות שתי חזיות, והרי אפשר שלא יעשו חזית לא זה ולא זה, ויהא מוכח ששניהם בנוהו. מתרצת הגמרא: אמר ליה רב אשי, לא צריכא אלא לאופן דקריים חד מנייהו וצבד ירידיה – שהקדים אחד מהם ועשה חזית מבחוץ, כראיה שהכותל שלו, ואי לא עבד חבריה – ואם לא יעשה גם חבירו חזית, אמר ירידיה הוא – יטען הראשון שהכותל רק שלו, ולכן יעשו שתי חזיות.**

תמה עליו רבא מפרדיקא: **ותנא, תפנתא לרמאי קא משמע לן – וכי בא התנא לומר תקנות להניצל מרמאים, והרי אין זו דרכו של התנא. אמר ליה רב אשי, ורישא לאו תפנתא לרמאי הוא – וכי האמור ברישא שאם אחד מהם בנה לבדו יעשה חזית, אין זו תקנה להניצל מרמאים. אמר ליה רבא מפרדיקא, בשלמא רישא, תנא דינא – שנה התנא את עיקר הדין, שבבקעה אין חזית לגדרו, ומשום דינא – אנב הדין תנא גם תפנתא של עשיית חזית, אלא בסיפא, דינא קתני דקתני תפנתא – וכי נשנה בה דין, שאגבו נשנתה גם התקנה, והרי אין בסיפא חידוש דין, שפשוט שאם רצו שניהם בונים את הכותל באמצע, ולא מסתבר שהסיפא באה רק להשמיע תקנה לרמאים.**

מתרצת הגמרא: **אמר רבנא, גם בסיפא יש חידוש, דהכא, במחיצת הוצי ונצרים עסקינן, ונשנה דין זה לאפוקי מדרעו דאבי לעיל, דאמר שמחיצת הוצא לית ליה תפנתא אלא בשמרא, כיון שאי אפשר לעשות בה חזית, קא משמע לן התנא במשנה יתירה זו דאף במחיצת הוצא, בחזית סניא – די בעשיית חזית, כלומר, אפשר לעשות חזית בכותל הוצא, וכרב נחמן החולק על אביי, ולכן אם עשה אחד מהם חזית, יעשה כן גם חבירו.**

משנה

המשנה דנה בבני אדם שיש להם שדות סמוכות, ואחד מהם בנה גדר המשמשת גם את חבירו: **המקיף את חבירו ממשלש רוחותיו – אדם שיש לו שלש שדות מסביב לשדה חבירו, וגדר את הרוח הראשונה ואת השנייה ואת השלישית שבין שדותיו לשדה חבירו, אין מחייבין אותו – את הניקף, לשלם למקיף, שהרי התבאר לעיל (ע"א) שסתם בקעה היא מקום שנהגו שלא לגדרו, ואינו יכול לחייבו להשתתף בהוצאות הגדרה. רבי יוסי אומר, אם עמד הניקף וגדר את הרוח הרביעית, גילה דעתו שנוח לו בגדרות המקיף, ומנגלגין עליו את הכל – משלם למקיף חצי מהוצאות גדרית שלשת הרוחות הראשונות.**

הגמרא מביאה מעשה שממנו משמע שהלכה כרב הונא. מספרת הגמרא: **רַבִּינָא** וְשֵׁם אֲדָם, **אֶקְפִּיה** – הִקְיָפוּ **רַבִּינָא** וְרַחֲוִיתִי, וגדר רבינא בין שדותיו לשדה רונאי. **אֶמֶר** לִיה רבינא לרונאי, **הָב לִי כֶּמֶה דְּרִנְדְּרִי** – תן לי מחצית מההוצאות שהיו לי בבניית גדר זו. **לֹא יְהִיב לִיה** – לא נתן לו רונאי את הממון שתבעו. אמר לו רבינא, **הָב לִי לְכָל הַפְּחוּת מַחְצִית מִדְּמִי** הגדר לִפִּי דְּמִי **כְּנִישׁ בְּזוּל**, וגם סכום זה **לֹא יְהִיב לִיה** רונאי. אמר לו רבינא, **הָב לִי לְכָל הַפְּחוּת אֲנִי נְטִירוֹתָא** – שכר השומר, שאתה נהנה מגדרותי בכך שאינך צריך לשכור שומר, וגם זה **לֹא יְהִיב לִיה**.

וְיִמָּא חַד, **תְּנֶה קָא דְּרִנְדְּרִי** – יום אחד היה רונאי לוקט תמרים מדקליו. ראהו רבינא, ו**אֶמֶר לִיה לְאַרְיִסִיתָא** – לאריסו ושל רבינא, **וְיֵל שְׁקוּל מְנִיָּה קִיבּוּרָא דְּאֶהֱיִי** – לך טול משרדו אשכול תמרים, בפניו. **אִזֵּל לְאַתְרֵיהּ** – הלך האריס להביא את האשכול, וכשראהו רונאי **רָמָא בִּיה קֶלָא** – הרים עליו קולו בגערה, שלא יטול את התמרים. **אֶמֶר לִיה** רבינא לרונאי, עתה, בגערה זו, **נְלִית דְּעֶתְךָ דְּמִנִּינָה נִיחָא לָךְ** – גילית את דעתך שדקליך חביבים עליך ורצונך שהם יהיו שמורים, ואף אם תאמר שאינך חושש מגנבים, מכל מקום **לֹא יִהְיֶה** בעיניך כניסת אריסי לשדך **אִלָּא כְּכִנִּיסַת עֵצִיא בְּעֵלְמָא** – עיזים בלבד, שיכולים להכנס ולאכול את תמריו, וכיון שהם חביבים עליך, **מִי לֹא בְּעֵי נְטִירוֹתָא** – וכי אינך צריך לשומרם, והרי פשוט שרצונך שישתמרו, וכיון שנהנית במה שגדרתי את שדך עליך לשלם לי. **אֶמֶר לִיה** רונאי, **מַעֲזִיא בְּעֵלְמָא** איני חושש, וכי **לֹא לְאַכְלֵיהּ בְּעֵצִיא** – האם לא מספיק לגעור בה כדי לגרשה, ואיני צריך גדר. **אֶמֶר לִיה** רבינא, **וְלֹא נִבְרָא בְּעִית דְּמִיבְלִי לָהּ** – וכי אינך צריך לשכור אדם שיגער בעיזים, ואם כן אתה נהנה מגדרי שאינך צריך לשכור, ותן לי לפחות שכר שמירה.

אָתָּא – בא רבינא לדין לְקַמִּיָּה דְּרָבָא, **אֶמֶר לִיה** רבא לרונאי, **וְיֵל פִּיִּיִסִיה בְּמֵאִי דְּאִיִּפִּיִס** – לך פייס את רבינא במה שכבר נתפייס ליטול ממך, כלומר שכר שמירה בלבד, **וְאִי לֹא תִפְיִסוּ בְּכִי, דְּאִיִּנְנָא לָךְ דִּינָא** – אדון את דינך כְּרַב הוֹנָא אֱלִבָּא דְּרַבִּי יוֹסִי, שמחייב את הניקף כשווי הגדר שגדרו המקיף, ומבואר מדבריו רבא שהלכה כרב הונא, ולכן היה רונאי חייב לשלם לרבינא כפי מה שגדר, אם לא היה רבינא מתפייס בפחות מכך.

הגמרא מביאה מעשה נוסף על רבינא ורונאי, בענין אחר. ונקדים, שכאשר אדם בא למכור את שדהו, ורוצה לקנותה אדם שיש לו שדה אחרת הסמוכה לשדה הנמכר והמכונה 'בר מצרא', כן גבול, יש לקונה זה עדיפות על פני כל קונה אחר, כיון שיש לו רוח בכך שיהיו שדותיו סמוכות ויוכל לעבוד בהם ולשומרם יחד. ואף באופן שאדם אחר כבר קנה שדה זו, יש לבר המצרא זכות לסלקו, כלומר להכריחו למכור לו את השדה שקנה, ודין זה נלמד מהפסוק (דברים יח) **יַעֲשִׂיתָ הַיֵּשֶׁר וְהַטוֹב**.

רונאי, וְכֵן אֶרְעָא אֲמִיצְרָא דְּרַבִּינָא – קנה שדה שהיתה במיצר של רבינא, על גבול שדהו, **כִּבְר רַבִּינָא לְסִלּוּכִי** – רצה רבינא לסלקו, ולהכריחו למכור לו שדה זו, **מִשּׁוּם דִּינָא דְּרַבִּי מִצְרָא**, שמחמתו רבינא קודם לכל אדם בקניית שדה זו. **אֶמֶר לִיה** רב ספרא בריה דרב **יִבָּא לְרַבִּינָא, אֶמֶר אִינִישׁ** – פתגם זה שגור בפי האנשים, **אֶרְבֵּעָה לְצִלָּא** – הרצען שמוכר מנעלים

משלם ארבעה זוזים על העור עצמו, ו**אֶרְבֵּעָה לְצִלָּא** – ועוד ארבעה זוזים הוא נותן לשכר מעבדי העור, ומוכרן בשוק, ונמצא שרווחיו מועטים, ורונאי הוא רצען עני, ועד שאתה רוצה להכריחו למכור לך את השדה מדין יעשית הישר והטוב, עשה אתה את הישר והטוב, ואל תסלק עני זה מהשדה שנוצרת לו לפרנסת ביתו.

משנה

המשנה דנה בחצר של שני בני אדם שחלקה בכותל, ונפל הכותל: **בּוֹתֵל הַחֲצֵר שֶׁנִּבְנָה בֵּין הַשּׁוֹתָפִים כְּדִי לִמְנוַע הִזָּק רֵאִיהּ, שֶׁנִּפְלָא, ואחד מהם רוצה לבנותו ושותפו מסרב, מְחִיבִין אוֹתוֹ לְבָנוֹתוֹ, עַד גּוֹבֶה אֶרְבַּע אַמּוֹת**, שבגובה זה די למנוע הִזָּק רֵאִיהּ. ואם אחר שנבנה הכותל בגובה ארבע אמות טוען שאחד האחד שהוא בנאו לבדו ותובע מחבירו חצי מהוצאותיו, והלה טוען שכבר שילם לו, הנתבע **בְּחִזְקָת שְׁנֵתָא** את חלקו, כיון שדבר ידוע הוא ששני השותפים חייבים בבניית הכותל, ובודאי פרעו, שאם לא כן היה הלה תובעו בבית דין, ולא היה בונה לבדו, **עַד שֶׁיָּבִיא הַתּוֹבֵעַ דְּרֵאִיהּ שְׁלֹא נָתַן לוֹ** הלה את חלקו.

אם רצה אחד מהם להגביה את הכותל **מֵאֶרְבַּע אַמּוֹת וְלִמְעַלָּהּ**, אף אם הכותל שנפל היה גבוה יותר מארבע אמות, **אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ** – את חבירו לסייע בבנין. אך אם לאחר שאחד השותפים הגבירו לבדו יותר מארבע אמות, בא שותפו ו**מְסַמֵּךְ לוֹ** – לכותל זה **בּוֹתֵל אַחֵר** כנגדו, כדי לתת תקרה על שניהם יחד, **אָף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא נָתַן עָלָיו אֶת הַתְּקֵרָה, מְגַלְגֵּלִין עָלָיו אֶת הַכֵּל**, וחייב לפרוע לחבירו חצי מהוצאות כל בניית הכותל, כיון שגילה דעתו שנוח לו בהגבהה זו, ובאופן כזה, אם תובעו בעל הכותל שישלם והוא טוען שכבר פרעו, הרי הוא **בְּחִזְקָת שְׁלֹא נָתַן** את חלקו, וחייב לשלם עתה, **עַד שֶׁיָּבִיא דְּרֵאִיהּ** – עדים שיעידו **שְׁנֵתָא**, כיון שדין זה שמגלגלים עליו את הכל אינו ידוע לכל אדם, וחזקתו היא שאינו נותן לפני שיחייבוהו בית דין.

נמרא

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בנאמנות האדם לומר שפרע את חובו קודם זמן הפרעון, ודנה אם יש לכך ראיה ממשנתינו: **אֶמֶר רִישׁ לְקִישׁ, מְלֹה הַקּוֹבֵעַ זְמַן פְּרַעוֹן לְחִבְרֹו – ללואה, ולאחר זמן אֶמֶר לוֹ הַלּוּה פְּרַעֲתִיף בְּתוֹךְ זְמַנִּי** – קודם שהגיע זמן הפרעון, **אֵינוֹ נֶאֱמָר**, לפי שאין אדם עשוי לפרוע את חובו לפני זמן הפרעון, ומסיים ריש לְקִישׁ, **וְלֹאִי שִׁיפְרַע הַלּוּה** את החוב **בְּזְמַנּוֹ**, שהרי גם כשמגיע זמן הפרעון יש שאינם משלמים את חובם.

ואילו **אֲבִי וְרָבָא דְּאֶמְרֵי תְּרִוּיָּהוּ** – אמרו שניהם, **עָבִיד אִינִישׁ דְּפֻרַּע בְּגוֹ וְיִמְנִיָּה** – אדם עשוי לפרוע את חובו בתוך זמנו, והטעם, **וְיִמְנִין דְּמִתְרַמּוֹ לִיה זְוִין** – כיון שלפעמים מודמנים ללואה מעות בתוך הזמן, ו**אֶמֶר, אִיזִיל אִיפְרַעֲיָה** – אלך ואפרענו כעת,

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום ראשון עמ' ב

לג **מַעֲקָה גְּבוּהָ אֶרְבַּע אַמּוֹת**, כדי שלא יוכל בעל הגג להביט בחצר, ומוכח שהזקק ראייה של יחיד בחצר נחשב היזק. מתרצת הגמרא: **שְׂאֵנִי הָתֵם, משום דְּאֶמֶר לִיה בְּעַל הַחֲצֵר לְבַעַל הַגָּג, לְדִידִי קְבִיעָה לִי תַשְׁמִישִׁי** – השימוש שלי קבוע, שכל שעה אדם משתמש בחצירו, אך **לְדִידִךָ לֹא קְבִיעָה לָךְ תַשְׁמִישְׁתֶּךָ** – שימושך אינו קבוע, שאין אדם משתמש בגגו כל שעה, ולכן דרכי להשתמש בחצרי לשימושים צנועים, **וְלֹא יִרְעָנָא בְּהִי עֵידָנָא סְלִיקָא וְאֶתִית** – ואיני יודע באיזה זמן תעלה לגגך להשתמש בו,

מהחלון. ומכך שהצריכוהו לבנות את כותלו באופן שלא יוכל להתבונן לתוך הבית מוכח שהזקק ראייה של יחיד נחשב היזק. מתרצת הגמרא: **הַיּוֹקֵא דְּבֵית שְׂאֵנִי** – שונה היזק ראייה של אדם המתבונן בתוך בית חבירו, כיון שאדם עושה בביתו דברים צנועים, ורק לגבי חצר אין היזק ראייה נחשב היזק.

ממשיכה הגמרא ומקשה: **תָּא שְׁמַע, דְּאֶמֶר רַב נְחֻמָּן אֶמֶר שְׁמוּאֵל, נָגַשׁ לְאֶדָם הַסְּמוּךְ לְחֲצֵר חֲבִירוֹ, שהיתה קרקע החצר שיה לגובה הגג, עוֹשֵׂין לוֹ**

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שישי עמ' א

א **בְּהִתָּן** – שאדור במקום זה כפי שדרו אבותינו, ויהיה לי אור ואויר כפי שהיה להם, ומדרע התייר רב חמא לבעל הגינה לבנות כותל ולהחשיכו. מתרצת הגמרא: **אֶמְרוּ לִיה**

או 'פרדס' **מִצֵּי אֶמֶר לִיה מוֹכֵר לְלוֹקֶת 'שְׂמָא וְכִינִי לָךְ** – מכרתי לך דבר ששמו כך, אבל **הָכָא, מִצֵּי אֶמֶר לִיה** בעל האספלידא לאחיו, **אֶרְבֵּיתָא דְּהִבִּי שְׁלֵגִי** – החלוקה היתה רק על דעת דְּרֵאִירָנָא בִּיה בִּי הִיבִי דְּרֵדְדִי

ורביור זה שייך לעמוד הקדסן ורבי יוסי סבר – דוקא גדרה ניקף, דגלי דעתיה. אבל גדרה מקף – לא. רונאי אקפיה רבינא – ארבעה שדות היו לרבינא סביבות ארבעה מצריו של רונאי, וגדרן. חב לי כמה גדריו – כרב הונא אליבא דרבי יוסי, דאמר: הכל לפי מה שגדר. דרבי קיימא לן, כדמובח לקמן. וימא חד הוה גדר – רונאי היה גדר תמרים מדקל בשדוהו. קיבורא דאחיני

– אשכול של תמרים משל רונאי, ובפניו. רמא ביה קלא – גער בו רונאי בארסיה דרבינא. אמר ליה – רבינא: גלית אדעתך שחביבין הדקלן עליך, ונחיא לך בשמירתך. לא הא אלא עיני בעלמא מי לא בעית בו – כלומר, אפילו אינך ירא מן הגנבים – צריך אתה לשמור מן העדים. ולא נברא בעית לאבולוי – להזעיק ולגער בהן. "וירעם" מתרגמין: אבל (תהלים יח), וכן כל לשון הכרזה בתרגום יתונתן. פייסיה כמה דאפייס – טוב לך להתפייס באגר נטירא. הואיל ונתרצה לך. הגוה: ואי לא דאינא לך כרבי יוסי – מכלל דהכי הלכתא. וכן פסק רבינו חננאל. תוספת מורנו שמואל. ארבעה לצלא וארבעה לצללא – אני שמעתי: צלא – רצען עני, וצללא – רצען עשיר. וכן אמר לה: ארבע כבדות צריכין לרצען עני למאכלות ביתו ליום, כמו שצריכין לעשיר. וזה עני הוא, וצריך לו השרה לפרנסה. וכשם שאתה אומר לו: הסתלק מעלי דינא דבר מצרא, משום "ועשית הישר ומואל". כך אני אומר לך: עשה ישר וטוב לעני זה, ואל תסלקהו. ויש לגמגם, דהעור קרוי צלא ולא הרצען, כדאמרין בעלמא (נדרים נ"ב) מאי דרגש – ערסא דצללא. ואומר אני: רונאי רצען היה, ונותן עורות לעבדין לעשות מזון מנעלין למוכרי בשוק. וכן אמר לו רב ספרא לרבינא: העני זה שכרו מועט, שהוא צריך ליתן שכר הרבה לעבדין, דאמרי אינשי: ארבעה זוזי לצורך מקח העור, וארבעה זוזי לשכר העבדין, והיינו צללא. לפיכך עשה ישר וטוב, ותהי לו שדה זו לפרנסת ביתו. ולי נראה: ארבעה לצלא – ארבעה כבדות צריך לעבדן עני, וארבעה לצללא – כמו כן ארבעה לצורך עבדן עשיר. ומשל הוא כנגד רונאי שהיה לו שדה אחת בתוך שדות של רבינא, כדאמר לעיל דרבינא אקפיה מארבע רוחותיו, ועבשיו קנה לו שדה אצל מצר רבינא, ומפסיק שדה רבינא בין שדותיו. ואמר ליה רב ספרא לרבינא שיעשה הישר והטוב, להניח לרונאי אותה, דעבשיו יהיה לו שנים, שכמו שצריך שמירה לשני שדות (וצריך גם כן לאחד, ומכמה דברים יציאת האחד מרובה ביציאת שנים, ונמצא רונאי משתכר. משנה מחייבין אותו לבנות עד ארבע אמות – דרבינא סגי להיקר ראיא. בחוקת שנתן – אם אמר האחד לאחר שבנא: "אני עשיתי משלי, שלא רצה לו לסייעני", ותבעו חצי היציאה. וזה אומר: "נתתי חלקי" – נאמן, עד שיביא התובע – עדים שתבעו ולא נתן לו. דכיון דחובה עליו לסייע, ומשפט זה לכל גלוי – לא היה בונה משלו, אלא היה צועק עליו בבית דין. סמך לו כותל אחר – לאחר שבנאו האחד למעלה מארבע אמות הרבה, ולא רצה האחד לסייעו בהגבתו – סמך השני כותל אחר כנגד כותל זה כדי לסרך ולתת עליו תקרה מכותל לכותל, אף על פי שלא נתן עליו עדיין התקרה. מגלגלין עליו את הכל – דגלי דעתיה דנחיא ליה בהגבהה דהיאך. בחוקת שלא נתן – אם בא הראשון ותבעו לרין לאחר שסמך את כותלו לכותל ראשון, ואומר לו: "תן לי חלקך כמה שהגבתה", וזה אומר: "נתתי חלקי" – אינו נאמן אלא בעדים. שאין משפט זה גלוי לכל, ועד שחייבוהו בית דין – אינו עשוי ליתן. גמרא הקובע זמן לחבירו – במלחה שהלוחו. אלימא

שחייב לו, וקבע לו זמן. דאי לאו הכי ניהמניה שפרעו תוך זמן, במיגו דאי בעי אמר "לא הלוית לי כלום", או "לא קבעת לי שום זמן". ולקמן מביע ליה

הגה"ה כתב בספרים: אבל מקף לא יחייב ליה אלא דמי רביעית – וקשה: דמנלן דיהיב ליה אפילו דמי רביעית? דילמא לא יחייב ליה כלל וכן משמע בפרק "ביצד הרגל" (בבא קמא כ"ב). דקאמר: טעמא דניקף, דא מקף – פטור. שמע מינה: זה נהנה זה לא חסר פטור. ודחי: שאני התם, דאמר ליה: לדידי סגי לי בנטיבא רב וזא.

מיהו, יש לדחות דהכי קאמר: לדידי סגי לי בנטיבא רב וזא, חלק פטור מלסייע לארבע רוחות. אבל רביעית יסייע, דאין לך אדם שלא יסייע לרביעית שיהיה גדר מארבע רוחותיו. ואי לא דאינא לך כרב הונא אליבא דרבי יוסי – קצת היה נראה שלא להפחידו היה אומר כן, מדלא קאמר: "ואי לא – מגבינא לאפדנא מינך", או: "מחזנא לך בסילואה דלא מבכע דמא". ואף על גב ד"לולב הגזול" (סוכה לד, ב) אמר שמואל לתנאי דמוכני אסא: "אשור וזבינכי, ואי לא – דרשנין לכו כרבי טרפון", ובעי למימר התם דלהפחידם היה אומר כן, הכא נראה דהכי סבירא ליה, כדפירש רש"י. ועוד, מדקאמר ליה: "זיל פייסיה בבאי דאפייס" – משמע דמן הדין היה לו יותר, אם לא בשביל שכבר נתפייס. ארבעה לצלא כו' – לפירוש הקונטרס מקשה רבינו תם: והא אין מרחמים בדין ועוד, דקאמר "סבר רבינא לסלוקי" – משמע שטעה רבינא. ועוד: מה שייך כאן האי מעשה? אי משום דאיייר ברבינא רונאי – ליתיה נמי מעשה ד"המקבל" (בבא מציעא קט"א), רונאי שתלא דרבינא אתה, והנך תרי עובדי דשמעתין ליתיה נמי התם ועוד: דצללא הוא עור, כדאמרין (מועד קטן כ"א), מאי דרגש – ערסא דצללא. ואומר רבינו תם: דבן ארעא אמרינא דרבינא – היינו אמרינא אותם שדות דאקפיה רבינא מארבע רוחות, וזהו רבינא מצרן משל רוחות ורונאי מרחק אתה. ואף על גב דאמר ב"המקבל" (בבא מציעא ק"ב), הני ארבע בני מצרא דקדים חד מיניהו חבן – מאי דבן זבן, מכל מקום סבר רבינא לסלוקי משום דהיה מצרן משלשה צדדין, ורונאי רק מרחק אתה. אמר ליה רב ספרא: אמרי אינשי ארבעה לצלא – פירוש: לעור גדול, צריך ליתן לעבדן ארבעה זוזי, וארבעה לצללא – עור קטן, כלומר צריך ליתן מן הקטן כמו מן הגדול, שיש טורח בקטן כמו בגדול. הכא נמי, מאי טעמא דינא דבר מצרא – משום שיהיו כל שדותיו סמוכין, שיוכל לחורשן בבת אחת, ולכך הוא מצרן מרחק אתה כמו אתה משלש רוחות. והרב רבינו אברהם פירש דרך ארעא דבן רונאי אמרינא דרבינא – היינו אמרינא דאותן שדות שהיה רונאי אריס בהן, כדאמרין: רונאי שתלא דרבינא אתה. והכי קאמר ליה רב ספרא לרבינא: אף על פי שאין לרונאי בגוף הקרקע כלום, מכל מקום הואיל שהוא עובדן הרי הוא מצרן, כמו דאמר אינשי: ארבעה לצלא – נתנין ארבעה זוזי על העור, וכמו כן צריך ליתן לצללא – לאומן דמעבד את העור.

מארבע אמות ולמעלה אין מחייבין אותו כו' בחוקת שלא נתן – איירי כגון ידיעין דקדם חד וארציה לחבריה, וזהו מסרבה, כדמשמע לינשא "אין מחייבין אותו". לכך הוי בחוקת שלא נתן, ואין צריך להעמיד בשעשה חזית. אף על פי שלא נתן תקרה מגלגלין עליו את הכל – אף על גב דזה נהנה זה לא חסר פטור, מכל מקום כיון דגלי דעתיה דנחיא ליה בהגבהה – חייב. וכן משמע נמי ב"ביצד הרגל" (בבא קמא כ"ב) דקאמר טעמא – דניקף, דא מקף – פטור. שמע מינה: זה נהנה זה לא חסר פטור. ואפילו הכי, כשעמד ניקף חייב. כן נראה לי. אי נמי הכא זה חסר הוא, שגורם לו שהגבהה הכולל למעלה מארבע אמות, כדי שלא יהיה לו היקף ראיא בשום ענין ממנו. הקובע זמן לחבירו – אומר רבינו יצחק: דוקא קובע זמן, אבל בסתם הלוואה – לא חשיב ליה תוך שלשים תוך זמנו. וזכא בזמנו ואמר פרעתוך תוך זמני אינו נאמן – ונראה לי שיש עדים

שחייב לו, וקבע לו זמן. דאי לאו הכי ניהמניה שפרעו תוך זמן, במיגו דאי בעי אמר "לא הלוית לי כלום", או "לא קבעת לי שום זמן". ולקמן מביע ליה

כפי היכי דלא לימרדן, נתנן: פ
שלא נתנן; היכי דמי? אי
בזמני" - פשיטא בחזקת
"פרעתיך בתוך זמני"; אלמ
זמניה! - שאני הכא, דכל
זמניי בדוכת זילא נהי.

כִּי הִיכִי דָלָא לִמְרֹדֵן. תַּנּוּ: בְּחֻזַּת שְׁנָתוֹ, עַל שִׁבְיָא רֵאִיָּה
הִיכִי דְמִי? אִילִּמָּא דְאָמַר לֵיהּ: "פְּרַעְתִּיד
בְּזַמְנִי" - פְּשִׁטָּא בְּחֻזַּת שְׁנָתוֹ! אֲלָא לֹא דְאָמַר לֵיהּ:
"פְּרַעְתִּיד בְּתוֹךְ זְמַנִּי", אֲלָמָּא עֲבִיד אִינִישׁ דְּפִרְעִיָּה בְּתוֹךְ
זְמַנִּיהּ! - שְׂאנִי הָבָא, דְּכָל שְׁפָא זְמַנִּיהּ הוּא. תָּא
זְמַנִּי: הִרְבֵּית אִינִישֵׁי יָמֵי יוֹד אִינִישֵׁי תַּנּוּ דְּאִינִישֵׁי יָמֵי יוֹדֵי

יהתם לא שייך למימון לא לטירדון? ליה חזי - פרע לו תוך הזמן, דלא בכיר, ויטערן שוכר לצאת, דלא עדיין התם דלא עבד דפרע, דשמא לא מי שפוטא? הא כיון דאין קום פרישנים צריך לפרוע בפרעם - התם פרישניאמור רבנא דלעבד ליעד - כו' - נראה וכו' בני מעבד מצוה נעלה. ואפילו לה יום חשוב בבני, כדמוכח בריש גבי אלמנה בפרק "השולח" (גיטין לה

שָׁמַע. בְּחֻמּוֹ שֶׁהָיָה עַל שִׁבְיָה וְאֵל שִׁבְיָה, הִיבָּה לָהּ דָּמִי? אִילָּמָּה דָּאָמַר לִיה: "פֶּרַעְתִּיד בּוֹמֵנִי", אֲמַאי לֹא? שְׂאֵי מִנִּי"; אֲלָמָּה לֹא עֲבִיד אֵינִישׁ דְּפֶרַע בְּגוֹ זִמְנֵיהּ! - שְׂאֵי רַבִּנּוֹן. רַב פֶּפֶא וְרַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ עֲבָדֵי בְּאֵבְרֵי לְקִישׁ. וְהִלְכְתָּא בְּרִישׁ לְקִישׁ, וְאִפִּילוּ מִיְתָמִי; וְאַף עַל גַּב לֹא יִפְרַע אֵילָּא בְּשִׁבְעָה, חֻזָּה לֹא עֲבִיד אֵינִישׁ דְּפֶרַע בְּאֵבְרֵי זִמְנֵי, וְאָמַר לוֹ "פֶּרַעְתִּיד בְּתוּךְ זִמְנִי", מַהוּ? מִי אֲמָרִינוּ: בְּפֶ

הבעל צרי, אף על פי שהוא תוך חזון. ומידה, מאכלמה אץ איה, דהם הישנין אל
דחישנין טפי לצורי בבנותיו מבבת אשה, משום כיון דאיתגורו בתנאי בית דין – אמור
לכספי יתומים קטנים אל אם כן רבית אוכלת בהן כו' – דלא מיימי בקטנים אל דקאסא
לאשמענין דגבי אפילו בלא כל שבעה, ואן להביא ראה משלתי ומביתלין (עגרי), ורשמי
לוה תוך חזון, דלרב הוה גבי, דהא רב הוה ורב פפא אמר בשמעתין דלית ליה חזקה
דבר אחד אי שנים, דראמרינן ב"הנמיה" (בבא קמא ל"ג) גבי פלוגתא ד"יושם השור", מי
אפילו תוך חזון, דפרקי עליה דרב אסי (פרק "שעם היתומים" (ערכן בבא), ודחיק עלהו
חזון בחיי אהו, ואן לומר דהוראי סוגיא סברה כשמואל דרב פפא – דלא במסנקא משני: מי
רב אסי, דקמרי: אלא אם כן רבית אוכלת בהן, ורבי יוחנן אינו מוסיף כי אם כתובת א
יוחנן אית ליה חזקה דריש לקיש, דהיי הלבנתא, בדפסיק בשמעתין. ועוד: אי לית ליה חזקה
לו, אל פסיק רבא בוחתה אלא בתלת, אף על גב דרבא דאי פליג אריש לקיש בשממי
ותומיה" (בבא קמא ל"ט), דפרקי לרבי יוחנן דאמר מעליית יתומים: האמור רב יוחנן א
והתם שבור שנגח אל שני צרי – מכל מקום פריך שפיר, דרבי יוחנן אית ליה אן נוסקא
שלא בפני בעל דין, על גב דאמר רבנא הא לפרע נוסקא נוסקא יתומים כו' – ותניא ג

[illegible]

משמע שהיא משנה בשום מקום. והימנה: היבא אמרו חכמים? דמאלמנה ליבא למילך, 46
 "הרבתי" (שם פד,א) גבי מי שמת והניח אשה ובעל חוב, והיה לו מלוה ופקדון ביד אחרים 47
 (מא,א): וכן היתומים מן היתומים – לא יפיעו אלא בשבועה וכו' שלא מצינו בין שטרות 48
 הוציא שטר חוב על חבירו, ואמרו לו "איתשבע לך דלא פרתעתן בגו יומינא" – אין צריך 49
 בר מרדכי: חזק חוקה עריפא משטר, דשטר אינו גובה אלא בשבועה, ובדוק חוקה נה 50
 כל שכן במקום חוקה, דעריפא טפי ואמור רבינו יצחק: דלא קשה כלל, דודאי עדים עה 51
 שלא פיעו" – היה גובה מן היתומים בלא שבועה, ומה שצריך שבועה ביש לו שטר – 52
 כדאמרין בפרק קמא דבבא מציעא (ז,א), אך קשה: דיכלל מקום תפשות ולא אמרינן מי 53
 חבירו בשטר – צריך להחזיר לו (בשטר) דצריך להיות: בשבועה, ולא מהימנן לומר "החזירו" 54
 דלא מינו מינו בשבועה חזקה, דחזקה עריפא, ואין צריך שבועה, וטעמא ד"חזקתן ביד מי 55
 כלל להווא דפרק "האומר" (קדושין סד,ב) דאמר: דיבא דמוחזק לן דאית ליה אחים, ואנמי 56
 קטוא) דבעי: החזיקה היא מלחמה בעולם, מי אמר מינו דאי בעי אמרה "שלום בעולם", 57
 הנה מעין הדיא בעיא – לא דמי כלל לרך דבבא. ומיהו, קשה: מרתנ ביבמות בפרק "ב"ב" 58
 – מבקשני הימנו. ומפרש הנה דעד שלשים יום מוקי איניש אנשיה: טפי לא מוקי. ולכו 59
 דאנשיה יבול לבא בעל" – מבקשני 60

חכמים: דמאלמנה ליכא למילף, דשאני אלמנה דאית לה בתנאי בתי דין, רוב, וזהו לו מלה ופקדון ביד אחרים כו' - יתנו ליהושע, שכולם צריכים שבו, שבועה וכו' שלא מצינו בן שטרותיו של אבא ששטר זה פריע. אלמא, גבי לאל פרעתון בלא וימנדה" - אין צריך לעשות שבועה. **ש"י** אמרין במקום חזק גובה אלל שבועה, ובדך חזקה גובה אלל שבועה, ואם כן מאי קא מציגינא חזק: דאל קשה כלל, דודאי עדים עדיף מחזקה, דאי אמרי שפרעו אפילו בת ומה שצריך שבועה ביש לו שטר - והו' לפי שאנו מוכיח מתוך השטר אם דמכל מקום תפשוט דלא אמרין מיגו במקום חזקה מדרבי בן חמא. דאמר רב בעידם, ולא מהמינן לומר "החזרתי לך" במיגו דאי בר דנאסו, משותרי שבועה, וטעמא ד"שטרך ביד אמרי" - אל מהני לפטור משבועתו ומהני ככא דמוחק לן דאית ליה אחים, ואמר "ביש לן בנים" - דנאמן במיגו, דאי בעי מיגו דאי בעי אמרה "שלום בעולם", או דלמא כיון דהחזיקה היא ואמרה בדר' מיהו, קשה: דמרתן ביבמות בפרק "בית שנאי" (ק"א:ב) בימה שאמרה תוך ששה ימים אינש אנפשיה, טפי לא מוקי. ולכא, לאחור שלשית יום אם צ"ל, "אני יוכל כלל עלי" דאמרה, דמוכיח ספוס נדרים (א"א, כ"א).

בבא בתרא דף ה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) צט

34 דְּחַיִּיב זֶה אֵינוֹ יָדוּעַ לְכָל, וְאָמַר אוֹתוֹ שׁוֹתֵף בְּלִיבּוֹ, אִף שִׁסְמַכְתִּי כּוֹתֵל כִּנְגַד
35 הַכוֹתֵל שְׁבִנָּה שׁוֹתֵפִי, הֲרִי עֵדִינָן לֹא הִשְׁתַּמְשַׁתִּי בְּכוֹתֵל שְׁלֹ, וְכִי יִימַר
36 דְּמִתְּחִילָּה לִי רָבָנָן – מִנֵּינָן שְׁתַּחֲחִיבִּי בְּדִין לְשֹׁלֵם לוֹ עֲבוֹר הַחֶלֶק הֵיטֵר עַל
37 אַרְבַּע אַמּוֹת, וְלִכְּנָן אֵינוֹ עֹשִׂי לְפָרוּעַ חֶלֶק זֶה עַד שִׁיחִיבּוּדוֹ בֵּית דִּין, וּמִמִּילָא
38 גַם אֵינוֹ נֶאֱמַר לְטַעֲנָן שְׁפָרַע.
39 הַגְּמָרָא מְבַרֵּרֵת אֶת הַהִלְכָּה בְּמַחְלֻקֶּת זֶה. אֹמֶרֶת הַגְּמָרָא: רַב פְּפָא, וְרַב
40 הוֹנָא בְּרִיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, עָבְדֵי – פִּסְקוֹ לְמַעֲשֵׂה בְּאִבֵּי וְרָבָא, שְׂאִידֵּם עֹשִׂי
41 לְפָרוּעַ בְּתוֹךְ זְמַנּוֹ, אִךְ מָר בֶּר רַב אֲשֵׁי עָבְדֵי – פִּסְק לְמַעֲשֵׂה בְּשִׁטַּת רִישׁ
42 לְקִישׁ, שְׂאִין אֲדָם עֹשִׂי לְפָרוּעַ בְּתוֹךְ זְמַנּוֹ, וְאֵינוֹ נֶאֱמַר לְטַעֲנָן כֵּן.
43 פּוֹסְקֵת הַגְּמָרָא: וְהִלְכָּתָא בְּרִישׁ לְקִישׁ, שְׂאִין אֲדָם נֶאֱמַר לְטַעֲנָן שְׁפָרַע תּוֹךְ
44 זְמַנּוֹ. וּמוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: וְאִפִּילוּ מִתְּחִילָּה – וְאִפִּילוּ בְּאֹפֶן שְׁמַת הַלּוּה, שְׁבִטְתָּם
45 חוֹב בַּעַל פֶּה וְשְׁמַת אֲבִיהֶם אַחֵר שְׁעֵבֵר זְמַנּוֹ אֵין הִיתּוּמִּים חִיבִים לְשֹׁלֵם,
46 כִּיּוֹן שְׂאֵנוֹ טוֹעֵנִים לָהֶם כָּל טַעֲנָה שְׁהִיא אֲבִיהֶם יִכּוֹל לְטַעֲנָן, וְאֲבִיהֶם הִיָּה
47 נֶאֱמַר לְטַעֲנָן שְׁפָרַע, מְכַל מְקוֹם אִם מַת הַלּוּה בְּתוֹךְ הַזְּמַן גּוֹבֵה הַמְּלוּה אֶת
48 הַחוֹב מִיּוֹרְשֵׁיו, וְאֵין חוֹשִׁשִׁים כָּלֵל שְׁמָא פָּרַע הַלּוּה בְּתוֹךְ זְמַנּוֹ. מוֹסִיפָה
49 הַגְּמָרָא: וְאִף עַל גַּב דְּאָמַר מָר – שְׂאִמְרוּ חֲכָמִים, שְׁהָבָא לִיפְרַע מִנְּכֶסֶּי
50 יְתוּמִים, מַחְמַת חוֹב שְׁהִיא אֲבִיהֶם חִיב לֹה, וּבְגוֹן שִׁישׁ לוֹ שֹׁטֵר, שְׂאֵז הוּא
51 יִכּוֹל לְגַבּוֹת אֶת חוֹבוֹ מֵהִיתּוּמִּים, לֹא יִפְרַע אֱלָא בְּשִׁבְעָה שְׁלֹא פָּרַע לוֹ
52 הַמַּת, מְכַל מְקוֹם אִם מַת הַנִּתְבַּע קֹדֶם זְמַן הַפְּרָעוֹן, גּוֹבֵה הַמְּלוּה מִיּוֹרְשֵׁיו
53 לֵאלָא שְׁבוּעָה, שְׁכֵן חֻזְקָה לֹא עָבִיד אֵינִישׁ דְּפָרַע בְּגוֹ יוֹמָיָה – חֻזְקָה שְׂאֵין
54 אֲדָם עֹשִׂי לְפָרוּעַ תּוֹךְ זְמַנּוֹ, וּבּוֹדָאי לֹא פָּרַע לוֹ הַלּוּה.
55 הַגְּמָרָא מְבַרֵּרֵת הָאֵם בְּאֹפֶן שִׁישׁ לַלּוּה 'מִיגו' הַמוֹכִיחַ שְׁטַעֲנָתוֹ אֲמִיתִית,
56 הוּא נֶאֱמַר לּוֹמֵר שְׁפָרַע בְּתוֹךְ הַזְּמַן: אִיבְעִיא לְהוֹ, תְּבַעֵז הַמְּלוּה לַלּוּה לְאַחֵר
57 זְמַן הַפְּרָעוֹן, וְאָמַר לוֹ הַלּוּה, 'פְּרַעְתִּיךָ בְּתוֹךְ זְמַנִּי, מַהוּ, הָאֵם אִף בּוֹזֵה
58 תְּהִיָּה הַהִלְכָּה שְׂאֵינוֹ נֶאֱמַר, כִּיּוֹן שִׁישׁ חֻזְקָה שְׂאֵין אֲדָם פּוֹרַע בְּתוֹךְ הַזְּמַן, אוֹ
59 שִׁישׁ לְהֶאֱמִינוּ בְּטַעֲנָתוֹ, כִּיּוֹן שִׁישׁ לוֹ 'מִיגו' הַמוֹכִיחַ שְׁדַּבְּרִיו אֲמִיתִים, שְׁהִי
60 אִם הוּא אֲבָן מִשְׁקֵר, הִיָּה יִכּוֹל לּוֹמֵר שְׁקֵר עֵדִיף וְלִטַּעֲנָן שְׁפָרַע לְאַחֵר זְמַנּוֹ,
61 וּבּוֹזֵה בּוֹדָאי הִיָּה נֶאֱמַר, וְאֵם כֵּן יֵשׁ לוֹ הוֹכַחָה שְׁהֶאֱמַת כְּדַבְּרִיו, שְׁפָרַע בְּתוֹךְ
62 הַזְּמַן.
63 מִבִּארֵת הַגְּמָרָא אֶת צַדִּי הַסֵּפֶק: מִי אֲמַרְיִנָּן – הָאֵם אֲנוֹ אוֹמְרִים שְׁגַם
64 בְּמִקּוֹם חֻזְקָה – נִגְדַּד חֻזְקָה וְשְׂאֵין אֲדָם פּוֹרַע בְּתוֹךְ זְמַנּוֹ, אֲמַרְיִנָּן 'מַה לִּי
65 לְשִׁקְרָא' – 'מִיגו', הַמוֹכִיחַ שְׁטַעֲנָתוֹ אֲמִיתִית,

1 כִּי הִיכִי דְלֹא לִיטְרָדָן – כִּדִּי שְׁלֹא יִטְרִידִנִי הַמְּלוּה וְיִתְבַּעֲנִי כְּשִׁיגִיעַ זְמַן
2 הַפְּרָעוֹן, וְלִכְּנָן הוּא נֶאֱמַר לּוֹמֵר שְׁפָרַע בְּתוֹךְ הַזְּמַן.
3 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל רִישׁ לְקִישׁ: תֵּנָּן בְּמִשְׁנֵתֵינוּ, שְׂאֵם אֶחָד הַשׁוֹתֵפִים בִּנְה אֶת
4 הַכוֹתֵל, וְהוּא תּוֹבַע עֵתָה מַחְבִּירוֹ שִׁישֹׁלֵם לוֹ אֶת חֶלְקוֹ, וְהִלָּה טוֹעֵן שְׁפָרַעוֹ,
5 עַד גּוֹבֵה אַרְבַּע אַמּוֹת הֲרִי הוּא בְּחֻזְקַת שְׁנֵתָן, וּפְטוֹר מִלְּשֹׁלֵם, עַד שְׁיִכְבִּיא
6 הַתּוֹבַע רָאִיָּה שְׁלֹא תֵּנָּן. וְיֵשׁ לְבִרֵּר הִיכִי דְמִי, אִילִימָא בְּאֹפֶן דְּאָמַר לִיָּה
7 הַנִּתְבַּע 'פְּרַעְתִּיךָ בְּזְמַנִּי' – כְּשִׁסִּימַת לְכַנּוֹת אֶת הַכוֹתֵל בְּגוֹבֵה אַרְבַּע אַמּוֹת,
8 אִם כֵּן שְׁיִטְמָא שְׁהִנִּתְבַּע בְּחֻזְקַת שְׁנֵתָן, וְכִמּוֹ כָּל אֲדָם הַתּוֹבַע אֶת חֲבִירוֹ
9 מִמּוֹן שְׁמִבוֹאֵר בְּמִשְׁנֵה בְּשִׁבְעוֹת (לֹה) שְׂנֶאֱמַר הַנִּתְבַּע לּוֹמֵר שְׂאֵינוֹ חִיב, וְמַה
10 חִידְשָׁה מִשְׁנֵתֵינוּ. אֱלָא לֹא – הָאֵם לֹא מְדוּבֵר בְּמִשְׁנֵה בְּאֹפֶן דְּאָמַר לִיָּה
11 הַנִּתְבַּע 'פְּרַעְתִּיךָ בְּתוֹךְ זְמַנִּי' – קֹדֶם שְׁנִסְתִּימָה בְּנִיית הַכוֹתֵל בְּגוֹבֵה אַרְבַּע
12 אַמּוֹת, וְחִידְשָׁה הַמִּשְׁנָה שְׂאִף בּוֹזֵה נֶאֱמַר הַנִּתְבַּע שְׁפָרַע, אֱלָמָא – מוֹכַח
13 מִהַמִּשְׁנָה דְּעָבִיד אֵינִישׁ דְּפָרַעְתִּי בְּתוֹךְ זְמַנִּי, וְקִשָּׁה עַל רִישׁ לְקִישׁ הַאוֹמֵר
14 שְׂאֵין אֲדָם נֶאֱמַר לּוֹמֵר שְׁפָרַע בְּתוֹךְ הַזְּמַן.
15 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: שְׂאֵנִי הָבָא – שׁוֹנֵה הַדִּין כֹּאן, לְגַבִּי כּוֹתֵל, דְּכָל שְׂפָא
16 וְשְׂפָא יוֹמָיָה הוּא – כָּל שׁוֹרֵת אֲבָנִים שְׁהַשׁוֹתֵף מִסִּים לְכַנּוֹת, זְהוּ זְמַן
17 פְּרַעוֹנָה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַמְתִּין לְסִיּוֹם כָּל הַכוֹתֵל כִּדִּי לְחַבּוֹעַ אֶת דְּמִיו, וְלִכְּנָן
18 נֶאֱמַר הַשׁוֹתֵף לְטַעֲנָן שְׁפָרַעוֹ אִף קֹדֶם שְׁהִסְתִּימָה בְּנִיית הַכוֹתֵל, אִךְ בְּמִקּוֹם
19 שְׁעֵדִינָן לֹא הִגִּיעַ זְמַן הַפְּרָעוֹן, וּבְגוֹן בְּהִלּוּאָה, יִתְכַּן שְׂאֵין הַלּוּה נֶאֱמַר לּוֹמֵר
20 שְׁפָרַעוֹ, וְכִדְּבִירִי רִישׁ לְקִישׁ.
21 הַגְּמָרָא מִקְשָׁה מִמִּשְׁנֵתֵינוּ עַל אֲבִי וּרְבָא: תָּא שְׂמַע, שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנֵתֵינוּ
22 שְׁשׁוֹתָה שְׁהַגִּבִּיה אֶת הַכוֹתֵל יוֹתֵר מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, אֵין חֲבִירוֹ חִיב לְהִשְׁתַּתֵּף
23 בְּחֶלֶק זֶה, אִךְ אִם סִמֵּךְ הִלָּה כּוֹתֵל אַחֵר כִּנְגַדוֹ, חִיב לְשֹׁלֵם, וְאֵם הַנִּתְבַּע טוֹעֵן
24 שְׁפָרַע וְהַתּוֹבַע מִכְחִישׁוֹ, הֲרִי הַנִּתְבַּע בְּחֻזְקַת שְׁלֹא תֵּנָּן, חִיבִי לְשֹׁלֵם, עַד
25 שְׁיִכְבִּיא רָאִיָּה שְׁנֵתָן. וְיֵשׁ לְבִרֵּר, הִיכִי דְמִי, אִילִימָא בְּאֹפֶן דְּאָמַר לִיָּה
26 הַנִּתְבַּע 'פְּרַעְתִּיךָ בְּזְמַנִּי' – כְּשִׁסִּימַתִּי לְכַנּוֹת אֶת כּוֹתֵלִי שְׁכִנְגַד כּוֹתֵלְךָ, שְׂאֵז
27 הַתְּבַרֵּר לִי מַה עָלִי לְשֹׁלֵם לָךְ, אִם כֵּן קִשָּׁה אֲמָא לֹא – מְדוּעַ אֵינוֹ נֶאֱמַר
28 שְׁפָרַע, וְהֲרִי סֵתֵם אֲדָם נֶאֱמַר לּוֹמֵר שְׂאֵינוֹ חִיב לְחֲבִירוֹ כְּלוּם. אֱלָא לֹא –
29 הָאֵם לֹא מְדוּבֵר בְּמִשְׁנֵה בְּאֹפֶן דְּאָמַר לִיָּה הַנִּתְבַּע 'פְּרַעְתִּיךָ בְּתוֹךְ זְמַנִּי',
30 קֹדֶם שְׁסִימַתִּי לְכַנּוֹת אֶת כּוֹתֵלִי, שְׂאֵינוֹ נֶאֱמַר, אֱלָמָא – מוֹכַח מִכֹּאן דְּלֹא
31 עָבִיד אֵינִישׁ דְּפָרַע בְּגוֹ יוֹמָיָה, וְשְׁלֹא כְּדַבְּרִי אֲבִי וּרְבָא.
32 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: שְׂאֵנִי הָבָא – שׁוֹנֵה דִּין כּוֹתֵל הַגְּבוּה מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, שְׁבו
33 אֵין אֲדָם נֶאֱמַר לְטַעֲנָן שְׁפָרַע אִפִּילוּ בְּזְמַנּוֹ, כְּשִׁהִסְתִּימָה בְּנִיית הַכוֹתֵל, מִשּׁוּם

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שישי עמ' ב

21 דְּרַבּוּנָא.
22 רִישׁ לְקִישׁ מִסִּים אֶת דְּבִרְיוֹ, וּמִבִּארֵת אֶת הוֹכַחְתּוֹ מִן הַפְּסוּק: 'אֲכַפְרָם' לְמֶאֱנָן
23 – לְמִי, אִילִימָא – אִם תֹּאמַר שְׁהַכוֹנֵה לְצִדִּיקִים, דְּנִפְיִשׁ מִחֶלֶא – שְׁעִלִּיהֶם
24 אִמֵּר הַפְּסוּק שְׁהֵם רַבִּים יוֹתֵר מִחוּל הֵים. הֲרִי אִי אֲפִשֵׁר לְפָרֵשׁ כֵּן, דְּהִשְׁתָּא
25 בּוֹלְחֵו יִשְׂרָאֵל בְּתִיב בְּהוּ – הֲרִי עַל כָּל יִשְׂרָאֵל נֶאֱמַר (בְּרַאשִׁית כב ז) שְׁהֵם
26 'בְּחוּל אֲשֶׁר עַל שְׂפַת הַיָּם', וְאֵם כֵּן, וְכִי נֶאֱמַר שְׁעַל צִדִּיקִים עֲצָמָם אִמֵּר
27 הַפְּסוּק 'מִחוּל דְּרַבּוּנָא', וְהִלָּא אֵין הֵם אֵלָא חֶלֶק מִכָּלֵל יִשְׂרָאֵל. אֱלָא עַל כְּרַחֲךָ
28 הֲכִי קָאֵמַר הַפְּסוּק, אֲכַפְרָם לְמַעֲשֵׂיהֶם שְׁל צִדִּיקִים, מִחוּל דְּרַבּוּנָא, כְּלוּמֵר,
29 שְׁמַעֲשִׂי הַצִּדִּיקִים רַבִּים יוֹתֵר מִחוּל הֵים. וְאֵם כֵּן הֲרִי קָל וְחוֹמֵר הוּא, וְכִמּוֹ
30 חוּל שְׁמוֹעָט הוּא מִמַּעֲשֵׂיהֶם שְׁל צִדִּיקִים, הֲרִי הוּא מִנִּין עַל הַיָּם שְׁלֹא
31 יִשְׁטוֹף אֶת הַיָּבֵשָׁה, שְׁנֶאֱמַר (יִרְמִיָּה ה כב) 'אֲשֶׁר שְׁמִתִּי חוּל גְּבוּל לַיָּם', אִם כֵּן
32 מַעֲשֵׂיהֶם שְׁל צִדִּיקִים שְׁהֵם מְרֻבִּים יוֹתֵר מִחוּל הֵים, לֹא כָּל שְׁכֵן שְׁמִינִים
33 עָלֵיהֶם, וְאֵם כֵּן אֵין הַתְּלַמִּידִי חֲכָמִים צְרִיכִים שְׁמִירָה, וְאֵין מַחוּבִּים
34 לְהִשְׁתַּתֵּף בְּהוֹרָצוֹת בְּנִיית הַחוֹמָה.
35 כִּי אֲתָא – כֹּאשֵׁר בֵּר רִישׁ לְקִישׁ לְקַמְיָה וְלִפְנֵי דְרַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר לִיָּה רַבִּי
36 יוֹחָנָן לִרְישׁ לְקִישׁ, מַאי מַעֲמָא לֹא תִימָא לִיָּה מַהוּ – מְדוּעַ שְׁלֹא תֹאמַר
37 לְרַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה, שְׁהַמְקוֹר לְכָךְ תְּלַמִּידִי חֲכָמִים אֵינִם צְרִיכִים שְׁמִירָה
38 הוּא מִהַפְּסוּק הָבָא, שְׁנֶאֱמַר בְּשִׁיר הַשִּׁירִים (ח יא), 'אֲנִי חוֹמָה וְנִשְׂרִי בְּמִגְדָּלוֹת',
39 שְׁכֵךְ הוּא פִּירוּשׁ הַפְּסוּק, 'אֲנִי חוֹמָה' זֶה תּוֹרָה, שְׁמִינָה עַל לִוְמִידָה כְּחוֹמַת
40 הָעִיר, וְנִשְׂרִי בְּמִגְדָּלוֹת'

1 מַעוֹת עֲבוֹר בְּנִיית חוֹמַת הָעִיר, לְפִי מַה נִּקְבַּע הַסְּכּוֹם הַמוֹטֵל עַל כָּל בֵּית
2 מִבְתֵּי הָעִיר, הָאֵם לְפִי נְפִשׁוֹת גּוֹבִין – מִי שִׁישׁ לוֹ יוֹתֵר נַפְשׁוֹת בְּבֵיתוֹ מִשְׁלֵם
3 יוֹתֵר, אוֹ דִּילִמָּא לְפִי שְׁכֵחַ מִמּוֹן גּוֹבִין – מִי שִׁישׁ לוֹ יוֹתֵר מִמּוֹן מִשְׁלֵם יוֹתֵר,
4 מִפְּנֵי שְׁהוּא צָרִיךְ יוֹתֵר לְשְׁמִירַת הַחוֹמָה עַל מְמוֹנוֹ. אָמַר לִיָּה רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי
5 אֲלֵעָזַר, לְפִי מִמּוֹן גּוֹבִין, כִּיּוֹן שְׁגִיִּישׁ הָבָא עַל הָעִיר, אֵין כּוֹוֹנְתוֹ לְהוֹרָגָם,
6 אֵלָא לִיטּוֹל אֶת מְמוֹנָם, וְלְפִיכָךְ מִי שִׁישׁ לוֹ יוֹתֵר מִמּוֹן זָקֹק לְשְׁמִירָה יוֹתֵר.
7 וְהוֹסִיף רַבִּי יוֹחָנָן, אֲלֵעָזַר בְּנִי, קִבַּע בְּהַ מִסְּמָרוֹת – הַזְּהָר לְדוֹן כֵּן, וְאֵל תּוֹז
8 מִהִלְכָּה זֶה.
9 אִכְבָּא דְּאָמַרִי, בְּעָא מִיָּה רַבִּי אֲלֵעָזַר מְרַבִּי יוֹחָנָן, בְּשִׁשְׁה גּוֹבִין מַעוֹת עֲבוֹר
10 בְּנִיית חוֹמַת הָעִיר, הָאֵם לְפִי קִרְיֹב בְּתִיב הֵן גּוֹבִין, שְׁמִי שִׁגַר בְּבֵית קִרְיֹב
11 יוֹתֵר אֵל הַחוֹמָה מִשְׁלֵם יוֹתֵר, מִפְּנֵי שְׁהוּא צָרִיךְ לְחוֹמַת הָעִיר יוֹתֵר, שְׁכֹאשֵׁר
12 הַגִּיִּישׁ בֹּא, הִרְהִיּוֹ פּוֹשֵׁט יָדוֹ תַּחֲלִילָה בְּתִיבִים הַחִיצוֹנִיִּים, אוֹ דִּילִמָּא – אוֹ שְׁמָא
13 לְפִי מִמּוֹן גּוֹבִין, וּמִי שִׁישׁ לוֹ יוֹתֵר מִמּוֹן מִשְׁלֵם יוֹתֵר, מִפְּנֵי שְׁהוּא צָרִיךְ יוֹתֵר
14 לְשְׁמִירַת הַחוֹמָה. אָמַר לִיָּה רַבִּי יוֹחָנָן, לְפִי קִרְיֹב בְּתִיבִים הֵן גּוֹבִין, וְאֲלֵעָזַר
15 בְּנִי, קִבַּע בְּהַ מִסְּמָרוֹת – הַזְּהָר לְדוֹן כֵּן, וְאֵל תּוֹז מִהִלְכָּה זֶה.
16 הַגְּמָרָא דָּנָה הָאֵם תְּלַמִּידִי חֲכָמִים צְרִיכִים לְהִשְׁתַּתֵּף בְּבִנְיַת הַחוֹמָה: רַבִּי
17 יְהוּדָה נְשִׂיאָה, רַבָּא דְּשׁוּרָא אֲדַרְבָּנָן – הִטִּיל אֶת הַרְצָאוֹת בְּנִיית חוֹמַת
18 הָעִיר אִף עַל הַתְּלַמִּידִי חֲכָמִים שְׁבַעֲרִי. אָמַר לוֹ רִישׁ לְקִישׁ, רָבָנָן לֹא צְרִיכִי
19 נְטִירוּתָא – תְּלַמִּידִי חֲכָמִים אֵינִם צְרִיכִים שְׁמִירָה, וּמִמִּילָא אֵין לְהִטִּיל
20 עֲלֵיהֶם הַרְצָא זֶה. דְּבִתְרִיב בְּתַהֲלִים (קֵלֵט יח) בַּעֲנִין הַצִּדִּיקִים אֲכַפְרָם מִחוּל

1 **או דילמא, במקום חזקה לא אמרינן מה לי לשקר,** כיון שהחזקה
2 מבררת לנו שהנתבע משקר בטענתו.
3 הגמרא מנסה לפשוט את הספק: **תא שמע,** שנינו במשנה (ה) שהתובע את
4 חבירו לשלם את חלקו בבניית הכותל שעד גובה ארבע אמות, והלה טוען
5 שפרע, הרי הנתבע בְּחִזְקַת שְׁתֵּנוּ, עַד שִׁבְעִימָה הַתּוֹבֵעַ רֵאָא שְׂלֵא נָתַן, ויש
6 לברר הִיכִי דְּמִי, אִילִימָא באופן שִׁתְּבָעוּ לְאַחַר זְמַן הַפֶּרֶעוֹן, והיינו לאחר
7 סיום בניית הכותל בגובה ארבע אמות, וְאָמַר לוֹ הַנִּתְבֵּעַ 'פֶּרְעָתִיךָ בְּזִמְנִי'
8 – כשהסתיימה הבנייה, אם כן פֶּרְעָתִיךָ שְׂנֵאמֵן הַנִּתְבֵּעַ, כמבואר במשנה
9 (שביעית דף) שכל נתבע נאמן לומר שאינו חייב כלום. אֵלֵא לָאו – האם לא
10 מדובר באופן דאמנא תבעו לאחר זמן הפרעון, וְאָמַר לִיה הַנִּתְבֵּעַ 'פֶּרְעָתִיךָ
11 בְּתוֹךְ זְמַנִּי', ויחידשה המשנה שהוא נאמן בטענה זו הגם שהיה נגד חזקה
12 שאין אדם פורע בתוך זמנו, במיגו שהיה טוען שפרעו בזמנו, אֵלֵא, אִפִּילוּ
13 בְּמָקוֹם שִׁיש חִזְקָה אִמְרִינָן 'מַה לִּי לְשַׁקֵּר'.
14 דוחה הגמרא: לעולם אין אומרים מיגו במקום חזקה, וְשֵׁאנִי הָבֵא, לגבי
15 כותל, משום דְּכָל שִׁפָּא וְשִׁפָּא זְמַנִּיה הוּא – כל שורת אבנים שנבנית
16 בכותל, זמן פרעונה הוא בסיום בנייתה, וכשטען הנתבע שפרע לפני סיום
17 בניית הכותל, זוהי טענת 'פרעתי בזמני', ולכן הוא נאמן.
18 הגמרא מנסה להביא ראיה אחרת ממשנתנו: **תא שמע,** שנינו במשנה (שם),
19 **מֵאֲרַבַּע אַמּוֹת וְלִמְעַלָּה, אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ,** ואם בנאו האחד לבדו, וחבירו
20 סָמֵךְ לוֹ בְּכוֹתֵל אַחֵר כּוֹ, חייב לשלם את חלקו בהוצאה של החלק הגבוה
21 מארבע אמות, ואינו נאמן שפרע עַד שִׁבְעִימָה שְׁתֵּנוּ, ויש לברר הִיכִי
22 דְּמִי, אִילִימָא באופן שִׁתְּבָעוּ לְאַחַר זְמַנִּי, כלומר לאחר שסיים הנתבע את
23 כותלו החדש, וְאָמַר לוֹ הַנִּתְבֵּעַ 'פֶּרְעָתִיךָ בְּזִמְנִי' – כשסיימתי את כותלי,
24 אִמְאִי לָא – מדוע אינו נאמן, הרי אדם נאמן שפרע בזמנו. אֵלֵא לָאו מדובר
25 באופן דִּתְבַּעו לאחר זמן הפרעון, וְאָמַר הַנִּתְבֵּעַ 'פֶּרְעָתִיךָ בְּתוֹךְ זְמַנִּי' – לפני
26 סיום בניית כותלי, ויחידשה המשנה שאף שיש לו מיגו שהיה טוען שפרעו
27 בזמנו, אינו נאמן, אֵלֵא, בְּמָקוֹם חִזְקָה לָא אִמְרִינָן מַה לִּי לְשַׁקֵּר.
28 דוחה הגמרא: באמת יתכן שמיגו מועיל נגד חזקה, וְשֵׁאנִי הָבֵא, שאינו
29 נאמן לטעון שפרעו בתוך זמנו אפילו במיגו, כיון דְּאֵין הַכֵּל בְּקִיָּאִים בְּדִין זֶה,
30 שאם סמך לו כותל אחר חייב לשלם, וְאָמַר הַנִּתְבֵּעַ בְּלִיבּוֹ, מִי יִימַר דְּמְחִיבִין
31 לִי רִפְּנִי, ואינו עשוי לשלם קודם שחיבובו, אך בסתם חוב יתכן שנאמן
32 במיגו נגד חזקה.
33 הגמרא מנסה להוכיח נידון זה ממשנה אחרת: **אָמַר לִיה רַב אֱהָא בְּרִיה**
34 **דְּרַבָּא לְרַב אֲשִׁי, תֵּא שְׁמַע,** שנינו בשבועות (דף) האומר לחבירו מִנָּה לִי
35 בְּיָדְךָ, וְאָמַר לוֹ הַנִּתְבֵּעַ בפני עדים 'הִין' – אכן חייב אני לך מנה, לְמַחֵר או
36 לאחר זמן אָמַר לוֹ הַתּוֹבֵעַ 'תִּנְהוּ לִי' – תן לי את אותו מנה שהודית שאתה
37 חייב לי, אִם אָמַר לוֹ הַנִּתְבֵּעַ 'תִּתִּי לְךָ', נאמן ופְּטוּר מלשלם, אך אם אמר
38 הַנִּתְבֵּעַ 'אֵין לְךָ בְּיָדִי', אינו נאמן וְחִיבִי לשלם. ויש לברר מה החילוק בין
39 הטענות, מֵאֵין לָאו, שטענת 'תִּתִּי לְךָ' היינו דָּאֵמַר לִיה 'פֶּרְעָתִיךָ בְּזִמְנִי',
40 ולכן הוא נאמן ופטר, וטענת 'אֵין לְךָ בְּיָדִי' היינו דָּאֵמַר לִיה 'פֶּרְעָתִיךָ
41 בְּתוֹךְ זְמַנִּי', ובאופן זה קִתְּנִי במשנה שְׁתֵּיב הַנִּתְבֵּעַ, ואף שיש לו מיגו
42 שהיה אומר שפרעו בזמנו, והיה נאמן, אֵלֵא, בְּמָקוֹם חִזְקָה שאין אדם
43 פורע בתוך זמנו לָא אִמְרִינָן מַה לִּי לְשַׁקֵּר.
44 דוחה הגמרא: לָא – אין להוכיח כן, ואין זה פירוש המשנה, אלא מֵאֵין לָאו
45 לְךָ בְּיָדִי, היינו שאומר הנתבע 'לֹא הִיוּ דְּבָרִים מְעוֹלָם' ומעולם לא ליתתי
46 ממך, וחייב הנתבע משום דָּאֵמַר מֵר, כֵּל הָאוֹמֵר לָא לִוְיָתִי מִמֶּךָ חוֹב זֶה,
47 בְּאוֹמֵר לָא פֶּרְעָתִי לְךָ חוֹב זֶה דְּמִי, שהרי אין אדם פורע חוב שלא לזה,
48 וכיון שיש עדים שהודה שלוח, והודאתו שלא לזה נחשבת כדוראה שלא
49 פרע, חייב. ואין לפשוט מכאן את הספק האם מיגו מועיל נגד חזקה שאין
50 אדם פורע בתוך זמנו.
51 שנינו במשנה (ה): 'כותל חצר שנפל וכו', מארבע אמות ולמעלה אין מחיבים
52 אותו, סָמֵךְ לוֹ בְּכוֹתֵל אַחֵר אף על פי שלא נתן אותו את התקרה מְלַלְלִין
53 עָלָיו אֵת חֶבֶל כּוֹ, הגמרא מבררת באיזה אופן הוא חייב לשלם הכל: אָמַר
54 רַב הוּנָא, אף אם סָמֵךְ רק לְפִלְפֵּא – מול חצי מגובה הכותל היתר מארבע
55 אמות, או מול מחצית אורכו, הרי זה כאילו סָמֵךְ לְכוֹתֵל – לכל הכותל,
56 וחייב להשתתף בכל הוצאות בניית הכותל הראשון, שכיון שהתחיל לבנות
57 ודאי סופו לסיים ולבנות כנגד כל הכותל, ויתן תקרה מעל שני הכתלים. וְרַב
58 נִחְמֵן אָמַר, לְמֵאֵי דְּסָמֵךְ, סָמֵךְ – כנגד החלק שסמך אליו את כותלו חייב
59 לשלם, אבל לְמֵאֵי דְּלֹא סָמֵךְ, לָא סָמֵךְ, ואינו חייב לשלם עליו.
60 הגמרא מבארת שיש אופנים שלא נחלקו בהם: וּמִוֹדָה רַב הוּנָא, שאם
61 צורת הבניה מוכיחה שאין כוונתו להמשיך בבניה, כגון בְּקִרְנָא וְלִוְפָתָא –

62 חיבור שבקֶרֶן זוית, שהכותל שבנה מחובר לקֶרֶן זוית שבסוף ביתו, שהיה
63 ביתו של ראובן צמוד מצד אחד לכותל שבין החצירות, והוסיף ראובן בקצה
64 ביתו שבצד השני כותל קצר מול הכותל שהוסיף שמעון שמשלם רק על
65 אותו חלק שהשתמש בו, לפי שאין בנין כזה עשוי להימשך, ולא מסתבר
66 שימשיך לבנות כנגד כל הכותל. וּמוֹדָה רַב נִחְמֵן שחייב הבונה להשתתף
67 בתשלום כל הכותל, באופן שמוכח שסופו לסיימו כנגד כל כותל חבירו,
68 כגון בְּאִפְרָיָא – שבנה כותל שהוא אמנם נמוך מכותל חבירו, אך הניח על
69 כל אורכו 'אפריזא', קורת עץ עבה שעליה מניחים את קורות הרצפה
70 לעליית גג, ומוכח שכוונתו להגביה את הכותל עד גובה עליית הגג שהוא
71 עתיד לבנות, וישתמש בכל גובה הכותל של שותפו. וְכֵן בְּקִבְעָתָא דְּבִשְׁוִרִי
72 – שחצב ראובן בכותל שבנה חלונות קטנים, כדי לתחוב בתוכם את הקורות
73 המשמשים כרצפה לעליית גג, ומוכח שכוונתו להגביה עוד את הכותל עד
74 גובה עליית הגג.
75 שנינו במשנה (ה) שאם בנה שמעון כותל גבוה מארבע אמות, אין ראובן
76 צריך לשלם לו על החלק הגבוה יותר מארבע אמות, ולכן אם טוען ראובן
77 ששילם ויש לו זכות להשתמש בו, עליו להביא ראיה לדבריו. מביאה בזה
78 הגמרא דִּין נוסף: אָמַר רַב הוּנָא, אף אם כשבנה שמעון את הכותל עשה
79 בראשו 'בִּי בִּי' – חלונות קטנים לכיוון חצר ראובן, כדי שיוכל ראובן
80 לתחוב בהם קורות תקרה, וטוען ראובן שזו ראיה שכבר שילם את חלקו,
81 שלולי זאת לא היה שמעון עושה זאת עבורו, לָא הָיוּ חִזְקָה – אין זה
82 'בחזקת שנתן', אלא חייב לשלם. וְאָף עַל גַּב דְּסִרְחָ שְׁמַעוֹן וְעָבְדִי לִיה
83 הִימְלִטִי – הניח נסרים עבים בצידו החלונות כדי להגן על ראשי הקורות
84 מלחלוחית הכותל, עדיין אין זו ראיה ששילם לו ראובן את חלקו, משום
85 דְּאָמַר לִיה שְׁמַעוֹן, אף שבאמת לא שילמת לי, אִמְאִינָא – אמרתי בליבי,
86 שמא בעתיד תרצה לסמוך כותל אחר מול כותלי ולהניח עליהם תקרה,
87 והקדמתי לעשות 'בי כוי', דְּלִבִּי פִּיִּיקֵת לִי – כדי שבשעה שתפייסני בממון
88 ואסכים לכך, לָא לִיתֵּרַע אֲשִׁיתָא – לא יתקלקלו יסודות הכותל בחציבת
89 החלונות, אלא יהיו החלונות מוכנים עבורך.
90 הסוגיא הבאה עוסקת בענין 'חזקת תשמישין', כלומר חזקה שיש לאדם
91 בזכות השתמשות בנכסי חבירו. שאם ראובן משתמש בנכסי שמעון,
92 ושמעון שתק, אין שמעון יכול לסלקו.
93 אָמַר רַב נִחְמֵן, ראובן שסמך את קורות תקרתו על כותל שמעון, ושתק
94 שמעון, הרי זו חזקה, ואין שמעון יכול לסלקו, אמנם אם אֲחִיזִיק רק לסמיכת
95 הַיָּרֵד – קורות קלות, לָא אֲחִיזִיק לְסִמִּכַת בִּשְׁוִרִי – קורות כבדות, שאפשר
96 שהסכים בעל הכותל לקורות הדקות, ולא לכבדות. אך אם החזיק מתחילה
97 לְבִשְׁוִרִי, אֲחִיזִיק לְהוֹרֵדִי, ויכול להחליף את הכבדות בקלות. וְרַב יוֹסֵף חָלַק
98 וְאָמַר, אף אם אֲחִיזִיק לְהוֹרֵדִי, אֲחִיזִיק לְבִשְׁוִרִי, ויכול להחליף את הקורות
99 הדקות בכבדות. לפי שמסתבר שכשקנה בתחילה זכות להנחת קורות, קנה
100 קנין גמור גם להנחת קורות כבדות. אִיבָא דְּאָמַרִי, אָמַר רַב נִחְמֵן, אֲחִיזִיק
101 לְהוֹרֵדִי אֲחִיזִיק גַּם לְבִשְׁוִרִי, וכן אם החזיק לְבִשְׁוִרִי אֲחִיזִיק גַּם לְהוֹרֵדִי,
102 והיינו כדברי רב יוסף בלשון הראשונה.
103 דִּין נוסף בהלכות 'חזקת תשמישין': אָמַר רַב נִחְמֵן, היו מי הגשמים שבגג
104 ראובן נשפכים לחצר שמעון, ושתק שמעון, הרי החזיק ראובן בשימוש זה,
105 ואם אֲחִיזִיק לְנִטְפִי – לטפסוף מי גשמים בחצר שמעון, אֲחִיזִיק גַּם לְשִׁפְכִי –
106 לשפית מים דרך מרזב, שרשאי לעשות מרזב מגגו לחצר שמעון, שאינו
107 מוסיף בזה נזק לבעל החצר, ואדרבה, נוח לו שישפכו המים למקום אחד
108 ולא יטפספו לאורך כל חצירו. אך אם אֲחִיזִיק לְשִׁפְכִי, לָא אֲחִיזִיק לְנִטְפִי,
109 שיתכן שהתרצה בעל החצר לשפית מים במקום אחד, ולא לטפסוף בכל
110 החצר. וְרַב יוֹסֵף חָלַק וְאָמַר, אִפִּילוּ אֲחִיזִיק לְשִׁפְכִי, אֲחִיזִיק גַּם לְנִטְפִי,
111 ואף שהוא מוסיף על חזיקו, שכיון שהחזיק בשפית מים לחצר חבירו,
112 רשאי לעשות זאת בכל אופן שירצה.
113 אִיבָא דְּאָמַרִי, אָמַר רַב נִחְמֵן, אֲחִיזִיק לְשִׁפְכִי, אֲחִיזִיק לְנִטְפִי, וכן אם
114 החזיק לְנִטְפִי, אֲחִיזִיק לְשִׁפְכִי. אִבָּל אם רוצה להחליף את גגו מקורות עץ
115 לְצִרְיָא דְּאוּרְבִּי – לגג של צירוף שמכסים אותו בענפי ערבה, לָא, לפי
116 שהטיפות הנוטפות מענפי הערבה סמוכות מאד זו לזו, ואין בעל החצר יכול
117 להשתמש תחתיהם. וְרַב יוֹסֵף אָמַר, רשאי לעשות אִפִּילוּ צִרְיָא
118 דְּאוּרְבִּי. מסיימת הגמרא: עָבְדִי רַב יוֹסֵף עוֹבְרָא – עשה רב יוסף מעשה
119 בְּצִרְיָא דְּאוּרְבִּי, שהתיר לאדם לשנות את גגו מקורות עץ לענפי ערבה.
120 הגמרא עוברת לדון בדין אחר: אָמַר רַב נִחְמֵן אָמַר רַבָּה בְּרַ אֲבִיהִי,
121 הַמְּשִׁבִּיר בֵּית לְחִבְרִי

בבא בתרא. פרק ראשון – השותפין דף ו עמוד א – מתוך "מהדורת אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קא רש"י תוספות

או דילמא – כיון דמוחק לן דאין אדם פורע בתוך זמנו, לא אמרינן במקום דאיכא חוקה דמריעה לרבויה "מה לי לשקר", וליהמננה. אמר לו הין – ובפני עדים. אין לך בידך – מפרש ואזיל מאי היא. לא היו דברים מעולם – הלכך חייב לשלם, שהרי יש עדים שהורה לו בפניהם. וכיון דאמר "לא לית" – מודה הוא שלא פרע, שכל מי שאינו לוח – אינו פורע.

הלכך כאומר – "לא פרעתי" דמי. דאילו אמר "פרעתי" – נאמן, אפילו לוח בפני עדים, דקיימא לן בשבועות (מא.ב.) המלוה את חבירו בעדים – אין צריך לפרוע בעדים. סמך לפלגא – שלא היה כותל חדש ארוך ככותל הראשון אלא בחציו, או בגובהו לא הגיע לגובהו של ראשון. סמך לכולה – חייב ליתן לו חלקו בכותל הראשון, כאילו סמך כותל שני כנגד כל הראשון. דכין דהתחיל – סופו לגמור, ויתן תקרה, ותנן: אף על פי שלא נתן עליו את התקרה – נתן מיד. תוספת: ויעשה עליות על גבי תקרה, ויצטרך לו כותל שהגביה חבירו. עד כאן. ומודה רב הונא בקרנא ולופתא – בחיבור שבקין זוית. לופתא = חיבור. הרי שהיה סוף ביתו של ראובן דבוק לכותל זה שבין שתי חצרות. ולאחר זמן נמלך ראובן זה וחיבר בגין מועט בקרן זוית של סוף ביתו, ובלית הבגין משוכה כנגד מקצת אורך הכותל המבדיל בין החצרות – מודה רב הונא דלמאי דלא סמך לא סמך, שאין בגין כזה עשוי לימשך. ומודה רב נחמן באפריזא ובאקבועי כשורי – לענין גובה, דקאמר רב נחמן דלמאי דלא סמך לא סמך, מודה הוא שאם עשה בכותל שסמך מקום הנחת ראשי קורות עליה על פני כולה – סופו להגביהו עוד כשיעור גובה עליות, ויחא ליה בגובה דכותל ראשון, ונתן חלק בכל גובהו. אפריזא – עץ ארוך ועב שנותן על פני כל אורך הכותל להניח עליו ראשי קורות, ומגין עליהם שלא ירקבו מחמת ליחלוח הכותל. ובלשון משנה קרוי מלטסיס, ומי שאין לו עץ עב עושה חורים בכותל ונותן נסרים קטנים למעלה ולמטה ולצדדי. ומניח בתוכו ראשי קורות, והיינו אקבעתא דכשורי. בי כוי לא הוי חוקה – שמעון שהגביה כותל החולק בחצר למעלה מארבע אמות, ועשה בו חלונות לצד ראובן להנחת ראשי קורות, כמו שפירשתי – לא הויא חוקה לגבי ראובן, לאמר: אני סיעתיך להגביהו, שאלולי שסיעתיך לא היית עושה לי הנחת קורות, שאם אבא לסמוך לו כותל אחר לאחר זמן שאתן עליה תקרה. ואף על גב דמתנן ביה

הימלט – הם נסרים עבים שנותנים בצדי החורים להגין על ראשי הקורות. ולא מצי למימר ראובן: אי לאו דסייעי בהדך – לא טרדית כל האי טירחא. דאמר ליה שמעון דכי מפייסת לי לא תתרע אשיתא – אמרתי בלבי: שמה תמלך לסמוך לי כותל אחר ולתת תקרה, ותפייסני במנחם במה שהגבתי – לא אצטרך לקלקל כותלי לנפוק בו חורים להנחת ראשי קורותיך. תוספת: אחזיק להורדי – כל חזקות הללו דשמעתא אין חזקות שלש שנים, דלא שייך שלש שנים אלא גבי חזקת קרקע, שמחזיק בשדה חבירו ואומר: "לקחתי ממך". אבל הכא – בחזקת שמישין בעלמא מיירי, משמעתא בשל חבירו, ובשעה אחת משתמש בפניו ושותק – הויא חזקה, כדמוכח לקמן, דאמרינן: ואי חבירה בטיגא – לאלתר הויא חזקה. וטעמא – משום דאמרינן: לא שביק אינש לאשתמושי בתוך שלו תשמיש של קביעות בלא רשותו. וכיון דמשתמש זה לפניו ושותק – יש לומר דנטל רשות ממנו, או נתן לו ממנו ומכר לו תשמיש זה. והני מילי דהויא חזקה – כגון שותק: "הוא מכר לי", או "נתן לי במתנה". אבל אם טען: "שנתמשי בפניו ושותק" – אינה חזקה. כדרתן לקמן ב"חזקת הבתים" (מא.א.): כל חזקה שאין עמה טענה – אינה חזקה. כיצד? אמר לו: "מה אתה עושה בתוך שלי?" והוא אמר לו: "שלא אמר לי אדם דבר מעולם" – אינה חזקה כו'. ובכל חזקות מיירי, לא שנת חזקת שלש שנים, לא שנת חזקת יום אחד כי הני. עד כאן. אחזיק להורדי – להניח ראשי הדיטים דקים על כותל חבירו. לא אחזיק לכשורי – להניח עלי קורות כבדות תחת אלו. הכי גרסינן: אחזיק לנטפי אחזיק לשפכי אחזיק לשפכי לא אחזיק לנטפי – היתה לו חזקה בחצר חבירו שיתפסך גגו מי גשמים לתוכו על פני כל אורך גגו, בלא מרוב. אחזיק לשפכי – אם רצה עושה מרוב וקולח מים הגג במקום אחד, דהא עדיפא ליה לבעל החצר. איכא דאמרי אמר רב נחמן כו'. אבל לצריפא דאורבני לא – גג של צריף, שרדי"ל בלעז, שמכסין אותו בענפי ערבה, והיינו אורבני. ומתוך שהטיפין סמוכין מאד – אין בעל החצר יכול להשתמש תחתיהם.

ואמר – לו פרעתיך בזמני אמאי לא בר – הוה מצי לשנויי. הא דקתני "בחזקת שלא נתן" – היינו בתוך זמנו או בזמנו, ואמר "פרעתיך בתוך הזמן", דליכא מיגו, כדפירשית לעיל. אבל לאחר זמנו – הוי בחזקת שנתן, דבמקום חזקה אמרינן "מה לי לשקר". אך נחא ליה לשנויי: התם מימר אמר "מי יימר דמחייבי לי רבנן", דלא תיקשי נמי לאבי ולרבא.

כל האומר לא ליתני כאומר בר – הקשה הרב רבינו יצחק: מזה צריך כאן לטעם "כל האומר" כו? הא דאי, כיון שכבר הודה – תו לא מדינן לומר שלא לזה! דבשלמא בשבועות (מא.ב.) צריך להאי טעמא, שאומר לו "מנה לי בידך" והלה אומר "לא הוי דברים מעולם", ואתו עדים ואמר "ראינו שלוח ופרע", השתא הא דקאמרי סהדי שלוח – מהזימני, הא דקאמרי פרע – לא מהזימני, דהא איהו קמכחש לה, דאמר "לא ליתני", והאומר "לא ליתני" – כאומר "לא פרעתי" דמי. אבל הכא לא צריך כלל! ואומר רבינו יצחק: דאיצטרך לאשמועינן דלא מצי למימר: האומר "לא ליתני" – לא שלא לזה כלל, אלא כאילו לא ליתני לפי שפירשתי, קא משמע לן דכאילו אומר "לא פרעתי" בהדיא. סמך לפלגא סמך לכולה – האי "פלגא" איירי בין לאורך בין לגובה. ומודה רב הונא בקרנא ולופתא – מפרש רבינו תם: קרנא – להיכר שלא יאריך החומה יותר, שבסוף אותו כותל שסמך כיפיה לקרנא כלפי כותלו של חבירו. ולופתא – הוי היכר שלא יגביה הכותל יותר, כגון שעשה היכר בראש החומה. לפי שרגילין לעשות החומה צרה למעלה, שיפילו הגשמים מחוץ לחומה ולא ישוהו שם. ומודה רב נחמן באפריזא – היא היכר שיאריך עדיין הכותל. שבסוף אורך החומה אינו שוה, אלא אכן אחת בולטת ואחת שוקעת, דודאי עדיין יאריכו. ואקבעתא דכשורי – היינו שעשה מקום הנחת ראשי קורות, דמוכח שסופו להגביה עד שיעור גובה עליות.

האי דאמר ליה: אמינא, לכי פייסת לי לא ליתרע אשיתאי. אמר רב נחמן: אחזיק להורדי לא אחזיק לכשורי, לכשורי – אחזיק להורדי, רב יוסף אמר: אחזיק להורדי אחזיק לכשורי. איכא דאמרי אמר רב נחמן: אחזיק להורדי אחזיק לכשורי, לכשורי – אחזיק להורדי. אמר רב נחמן: אחזיק לנטפי אחזיק לשפכי, לא אחזיק לנטפי; ורב יוסף אמר: אפילו אחזיק לשפכי אחזיק לנטפי. איכא דאמרי, אמר רב נחמן: אחזיק לשפכי אחזיק לנטפי, לנטפי – אחזיק לשפכי, אבל לצריפא דאורבני לא; רב יוסף אמר: אפילו צריפא דאורבני, עבר רב יוסף עובדא בצריפא דאורבני. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב: המפשידי בית לחבירו בבירה

בירה

האי כשורא דמטלטלא – אומר רבינו תם: דאמתניתין קאי, דעד שלשים יום לא הוי חזקה, והוי בחזקה שלא נתן. מכאן ואילך – הוי בחזקה שנתן. ואתי שפיר דנקטיה הבא, ולא "בחזקה הבתים". ע"כ שבעה יומי – לאו דוקא שבעה, שבשמיני עצרת לא יוכל לתסור. וא"ר חבריה בטניא לאלתר הוי חזקה – ואומר רבינו שמואל: דחוקות דלעיל לאו דשלש שנים, אלא לאלתר, כדאמרין

הבא. **בשני** צדי רשות הרבים – אומר רבינו יצחק: דוקא בשני צדי רשות הרבים, שאין האחד מרגיש בחבירו כשעולה בגג שיהיה ממנו, מדאמרין בסמוך: אבל בין גג לגג – לא. **מהו** דתימא מצי אמר ליה שקול אחינא כר' – ואם תאמר: הדיכי הוי סלקא דעתך דמצי למימר ליה הכי: דאטו משום דקדם זה ועשה הורע כחו, ויכול לדחוק זה לעשות כל הכותל? ויש לומר: דסלקא דעתך, כיון דאם לא קדם זה ועשה זה היה מצי למימר: שקול אחינא חיל ועשה כל הכותל, אה הב לי אחינא ואעשה אני הכל ונריח בין שנינו, שלא נצטרך להערף – השתא נמי מצי למימר ליה הכי. קא משמע לן דלא מצי אמר ליה, כיון שכבר עשה זה ולא אמר לו קודם.

שתי חצרות זו למעלה מזו – ואם תאמר: ותחתן למה יסייע לעלין? דמכאן מצי לארבע אמות ולא יוכל התחתן לראות בחצר העלין – יבנה העלין ואומר רבינו תם: כגון שחצר התחתן אינו נמוך אלא אצל חצרו של עלין (אלא מצד אחד), ומצד אחד הוא גבוה כחצר העלין, שיוכל לראות שם. ורבינו יצחק מפרש: דהתחתן מניק לעלין כי קאי עלין. כדאמרין לעיל: כי קאימנא חזו לי, ולכן צריך לסייע עד ארבע אמות בחצר העלין. שוף

ועבד; מהו דתימא, גימא ליה אינך: שקול אחינא ועבדיה את פוליה, קא משמע לן דאמר ליה: את מאי טעמא לא עבדת? משום דמיתרע אשיתך, אנא נמי מיתרע ליה אשיתא. אמר רב נחמן אמר שמואל: גג הסמוך לחצר חבירו – עושה לו מעקה גבוה ארבע אמות, אבל בין גג לגג לא; ורב נחמן דידיה אמר: אינו זקוק לארבע אמות, אבל זקוק למחיצת עשרה. – למאי? אי להיקר ראייה – ארבע אמות בעינן, אי לנתפס עליו כנגב – במסיפס בעלמא סניא, אי לגדיים וטלאים – בכדי שלא יודרך בבת ראש סני' – לעולם לנתפס עליו כנגב; במסיפס מצי משתמיט ליה, [אמר: ממציורי קממציירנא], במחיצת עשרה לא מצי משתמיט ליה. מיתיבי: אם היה חצרו למעלה מגגו של חבירו – אין נזקקין לו; מאי לאו אין נזקקין לו כלל? – לא, אין נזקקין לארבע אמות, אבל נזקקין למחיצת עשרה. איתמר: שתי חצרות זו למעלה מזו – אמר רב הונא: תחתון בונה מפגנוד ועולה, ועלין בונה מפגנוד ועולה; ורב חסדא אמר: עליון מסייע מלמטה ובונה. תניא פוותיה דרב חסדא: שתי חצרות זו למעלה מזו, לא יאמר העלין: "הריני בונה מפגנוד ועולה", אלא מסייע מלמטה ובונה. ואם היתה חצרו למעלה מגגו של חבירו – אינו זקוק לו. הנהו בי תרי דהוו דיירי, חד הוה דייר עילאי וחד הוה דייר תתאי. איתבר תתאי, אמר ליה תתאי לעילאי: תא ונבנייה, אמר ליה: אנא שפיר קא דאירנא.

ממך. אין זקוק לו – בין גג לגג לארבע אמות גובה. אם נתפס כנגב – שאם יכנס לפנים מן המחיצה – לשם גביה נכנס. מצי משתמיט ליה – ולומר: חפץ נפל מידי על גגך, ונכנסתי אצלך ליטול. היתה חצירו למעלה מגגו של חבירו – שהיה קרקע החצר גבוה מקרקע הבית. אין זקוק לו – בעל החצר לעשות לו מחיצה בין חצר לגג, דכיון דגג לא קביע תשמישיה – נוח ליהוד משכניו שלא יראוהו. זו למעלה מזו – קרקעית האחד גבוה מחבירתו. זה בונה מפגנוד ועולה – התחתון בונה משלו מלמטה עד שמגיע לגובה קרקעיתו של חבירו, ואחר כך מתחיל זה לסייעו ונתן חלקו מכנגדו ומעלה, ולא יאזן עליו נפסד בשפלות קרקעיתו של תחתון. דהוו דיירי חד עילאי וחד תתאי – כשחלקו האזן נטל זה בית זה עליה. איתבר תתאי – נטבעו הכתלים התחתונים בארץ עד ששפלה תקרת העליה, ואין התחתון יכול ליכנס בתוכו אלא אם כן שוחה. תא ונבנייה – בוא ונטסור לך כל הבית ונבנה. ומכאן שייך לך א' אינניא אנא – משלי. אמר ליה – עליון: לית לי דוכתא דריירנא ביה. לא קא מתדר לי – איני יכול לדור בביתי, מפני עלייתך.

בירה גדולה – בית ארוך מאד, וחלוק מתוכו להרבה חדרים קטנות, והשכיר לזה אחד מהן. הרי זה משתמש בכתייה – בחורי הכתלים על פני ארכה מבחוץ עד ארבע אמות, אף שלא כנגד ביתו, ובזוים היוצאים מכתלים. ובעיני הכותל – בראשו, כגון אם השכיר לו בה עליה. אבל בתרביץ אפדני לא – דרך בוני בירה

חשובה להניח לה כנגד פתח הטרקלין החשוב שבה כעין גינה קטנה לאויר ועלין בה דשאים, ויפה המראה לעינים, ושם אין רשות לזה לתלות בכתלים כלום, שאינו עשוי ליכנס לתוכו. אבל רחבה שאחורי הבתים – כל היקף שאחורי הבתים קרוי רחבה, ושלפני הבתים קרוי חצר. אין הרחבה מושכרת לו להשתמש. לא הויא חזקה – אם סמכה על כותל חבירו ולא מיהא בתוך שלשים ויטו – לא הויא חזקה לטעון ולומר "פייסתיך במעות עד עולם". דכל תלתין יומין לא קפיד איניש ולא מתי, סבור: חבירי זה צריך לצל, ולימים מועטים יטלנו משם. ואי סוכה דמצוה היא לבתר שבעה הויא חזקה – דכיון דשכחה עלה יותר מן החורך – הוה ליה למחויי. תוספת: ומדלא מיהא איכא למימר דוה פייסו במעות עד עולם, שכן היה דרכם לקבוע סוכתן לצורך כל השנים. והלכך, מיד לאחר שבעה הויא חזקה. דלא דמי לסוכה דמטלטלא דלא הוי חזקה עד תלתין יומין, דההיא לצל בעלמא הוא דעבדה. אבל סוכה זו – לצורך כל ימות החג שבכל שנה עשאה, עד כאן. זה שלא כנגד זה – זה סותם גגו לצד צפון, וזה לצד דרום. ומערף – מושך המעקה יותר מחצי הגג, כדי שיהיה במקצת כנגד תסימתו של זה, ומתוך כך לא יראה בהדיא לגגו של חבירו. פשיטא – דהאי פלגא והאי פלגא. לא צריכא דקדים – ועביד דידה – מעקה לחצי גגו קודם שבה לבית דין, ואחר כך תבע את חבירו לעשות בשלו. מהו דתימא: האייל והתחיל לעשות – יגמור המעקה בגגו, וזה יתן לו חצי הוצאה. אחינא – יציאה. תוספת: דאי לא קדים, אלא בא לבית דין על עסק המעקה, ולא זה רוצה לעשות בגגו – משטט דבית דין עושה פשרה ביניהם לעשות כל אחד חצי מעקה, או האחד יעשה כולו וחבירו יחזיר לו שכר הורעת אשיותא. אבל השתא דקדים, יכול לטעון אידך: אילו לא קדמת אותי – הייתי עושה כולו בגג, אבל לחצאין לא עבידנא, דטריחא לי לחזר אחר פועלך בשביל דבר מועט. עד כאן. לא תתרע אשיתאי – מכובד הבנין שמכבידין על חומה. טיט ממחרת לקלקל למעלה. גבוה ארבע אמות – משום דיוק ראייה. אבל בין גג לגג – לא צריך, כדאמרין בשמעתין קמייאת: חצר קביעא תשמישיה וגג לא קביעא תשמישיה. ולא ידענא בדי עדנא דסלקת דאיצטונע

ממך. אין זקוק לו – בין גג לגג לארבע אמות גובה. אם נתפס כנגב – שאם יכנס לפנים מן המחיצה – לשם גביה נכנס. מצי משתמיט ליה – ולומר: חפץ נפל מידי על גגך, ונכנסתי אצלך ליטול. היתה חצירו למעלה מגגו של חבירו – שהיה קרקע החצר גבוה מקרקע הבית. אין זקוק לו – בעל החצר לעשות לו מחיצה בין חצר לגג, דכיון דגג לא קביע תשמישיה – נוח ליהוד משכניו שלא יראוהו. זו למעלה מזו – קרקעית האחד גבוה מחבירתו. זה בונה מפגנוד ועולה – התחתון בונה משלו מלמטה עד שמגיע לגובה קרקעיתו של חבירו, ואחר כך מתחיל זה לסייעו ונתן חלקו מכנגדו ומעלה, ולא יאזן עליו נפסד בשפלות קרקעיתו של תחתון. דהוו דיירי חד עילאי וחד תתאי – כשחלקו האזן נטל זה בית זה עליה. איתבר תתאי – נטבעו הכתלים התחתונים בארץ עד ששפלה תקרת העליה, ואין התחתון יכול ליכנס בתוכו אלא אם כן שוחה. תא ונבנייה – בוא ונטסור לך כל הבית ונבנה. ומכאן שייך לך א' אינניא אנא – משלי. אמר ליה – עליון: לית לי דוכתא דריירנא ביה. לא קא מתדר לי – איני יכול לדור בביתי, מפני עלייתך.

בבא בתרא דף ו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קג

מהם ועשה חצי מחיצה בחלקו, מהו דתיקא, ניקא ליה איך – היינו
סבורים שיכול חבירו לטעון לו, שקול אויניקא – טול ממני חצי
מהוצאותיך, ועבדיה את בוליה – ועשה את כל המחיצה בחלקך, שאני
רוצה לטרוח אחר פועלים למלאכה מועטת של חצי מחיצה, קא משמע לן
שאין טענתו מהקבלת, דאמר ליה חבירו, אתה, מאי טעמא לא עבדת –
מדוע לא קדמת ובנית את הכל בחלקך, בודאי משום שאתה חושש
דמיתרע אשיתך – שיתקלקלו יסודות ביתך מכבוד המחיצה, אלא נמי –
אף אני חושש דמיתרע ליה אשיתא – שיתקלקלו יסודות ביתי ואני רוצה
לבנות את כולה, ולכן כל אחד בונה בחלקו חצי מחיצה.
דין נוסף בהלכות מחיצה שבין שתי רשויות: אמר רב נחמן אמר שמואל,
שתי בתים הנמצאים במעלה ההר, ויש גג אחד הקמוק בגובהו לחצר
חבירו, עושה לו בעל הגג לבדו מעקה בזה ארבע אמות, כדי שלא יזיק
בראיתו לבעל החצר. אבל בין גג לגג, לא – אין חיוב לעשות מחיצה, כיון
שאין רגילים להשתמש בו תמיד, וכשמשתמש בו יכול להזהר משכניו, ואין
בגג משום חזק ראייה. ורב נחמן דיייה ויעצמו! אמר, אמנם בין גג לגג
אינו זקוק למחיצה של ארבע אמות, שאין חזק ראייה בגג. אבל זקוק הוא
למחיצת עשרה טפחים.
מבררת הגמרא: למאי נצרכת מחיצת עשרה, אי להיזק ראיה, וסובר רב
נחמן שגם בגג יש חזק ראייה, אם כן ארבע אמות בעינן, ולא די בעשרה
טפחים. ואי מחיצת עשרה עשויה לענין נתיפס עליו כנגב – שאם יעבור
אחד לרשות השני יהיה ניכר שלשם גביה נכנס, ולא יוכל לומר שנכנס
בטעות, אם כן בקסיפס בעלמא סגי – די לתקוע שם יתדות נמוכים, שאם
יעבור אותם ידא ניכר שכוונתו לגנוב. ואי מטרת המחיצה לנדיים ומלאים
שלא יעברו, בהנחת מחיצה בכדי שלא יזיקר בבית ראש' סגי – די
להעמיד קנים במרחק פחות משלשה טפחים בין זה לזה, ששוב אין הגדי
יכול לעבור בריח. מתרצת הגמרא: לעולם, מטרת המחיצה לנתיפס עליו
כנגב, ולא די בקסיפס, כיון דמצי משתמיט ליה – יכול להשתמש ולומר
שלא נכנס לשם גביה אלא [אמר, מפיצור קממצינא – רציתי למדוד
את שטח הגג ולכן פשטתי ידי לחלקך], ואילו במחיצת עשרה לא מצי
משתמיט ליה.
מיתבי, שניו בכרייתא, אם היה חצרו למעלה מגגו של חבירו, אין
נזקקין לו – אין בעל החצר חייב במחיצה, שאין חזק ראייה לגג. מאי לאו,
אין נזקקין לו כלל, ואף לא למחיצת עשרה. דוחה הגמרא: לא, אין
נזקקין? היינו למחיצת ארבע אמות, אבל נזקקין למחיצת עשרה.
הגמרא דנה במחיצה שבין שתי חצירות שאין גובהן שווה, ומחמת כן גובה
המחיצה הוא יותר מארבע אמות: איתמר – נאמר בבית המדרש, שתי
חצירות הבנויות זו למעלה מזו, וחצר אחת גבוהה מעט מהחצר השניה,
וצריכים שניהם לבנות מחיצה למנוע חזק ראייה, אמר רב הונא, תתתון
בונה לבדו מכנגדו – מגובה חצירו ועולה בבנייתה עד קרקעית העליון,
וכשמגיע לקרקע העליון, העליון בונה עמו מכנגדו – מגובה חצירו, ועולה
עד ארבע אמות מעל קרקעו. ורב חסדא חלק ואמר, עליון מסייע לתחתון
אף מלמטה, ובונה עמו את המחיצה כולה, כיון שגם הוא חייב בבניית
מחיצה, וכדי שתתקיים המחיצה יש לבנותה מלמטה.
תניא בנותיה דרב חסדא, שתי חצרות זו למעלה מזו, לא יאמר העליון,
יבנה התחתון לבדו מכנגדו עד גובה קרקעו, ותריני בונה רק מכנגדו ועולה
עד ארבע אמות, אלא מסייע לתחתון מלמטה, ובונה, והיינו כדברי רב
חסדא. מביאה הגמרא את סיוס הברייתא: ודין זה הוא רק בשתי חצירות
שוות. אבל אם היתה חצירו של האחד למעלה מגגו של חבירו, אינו זקוק
לו – אין בעל החצר חייב במחיצה כלל. שאין חזק ראייה לגג.
הגמרא עוברת לדון בדיון שותפים בבית שנופל: תנהו בי תרי דהו דיירי –
מעשה בשנים שגרו בבנין אחד, תד תנה דיייר עילאי – אחד גר בדירה
העליונה, ותד תנה דיייר תתאי – ואחד בדירה התחתונה. [איתבי]
[איתבי] תתאי – שקעה הדירה התחתונה באדמה, וכדי להכנס לתוכה
היה בעליה צריך להתכופף. אמר ליה תתאי לעילאי, תא ונבנייה – בא
נסתור את הבנין כולו ונבנה אותו מחדש כדי שאוכל לגור בדירתו. אמר
ליה העליון, אלא, שפיר קא דאירא – אני גר בביתי בטוב, שביתי לא ניזוק
משקיעת הבנין.

בבבית גדולה – בתוך בית גדול המחולק להרבה חדרים, משתמש השוכר
ביוזיה – בוים היוצאים מהחדד החיצוני של הכותל, לתלות חפצים,
ובבבית – להניח חפציו בחורים שבעובי הכותל בצידי החיצוני. ובכל אלו
רשאי להשתמש עד מרחק של ארבע אמות מהחדר שהושכר לו, אף
שחלק זה של הכותל שייך לאחר אחר שבבית. וכן רשאי השוכר להשתמש
בעובי הכותל של החדר, מלמעלה, להניח עליו חפצים, אך השימוש בעובי
הכותל מותר רק במקום שנגהו שהשוכר משתמש בו. אבל בחדר אפרי
– בגינה שמול הטרקלין שבבית, לא – אינו רשאי להשתמש בכתלי אותה
גינה, לפי שמקום זה נעשה לנוי, ולא להכנס לתוכו ולהשתמש בו.
הגמרא מביאה את דעת רב נחמן עצמו: ורב נחמן דיייה – עצמו, חולק על
הדין שהביא בשם רבה בר אבא, ואמר שרשאי להשתמש אפילו בחדר
אפרי. אבל מודה רב נחמן שבהרבה שאחורי הקתים – השטח המוקף
מאחורי הבית, לא – אינו רשאי להשתמש. ורבא חלק ואמר שרשאי
להשתמש אפילו בהרבה שאחורי הקתים.
הגמרא חוזרת לדון בענין 'חזקת תשמישין': אמר רבינא, האי כשורא
דמטללה – קורה שנוצצים בכותל כדי לסכך על גבה, וסמכה על כותל
חבירו, ושתק הלה בתחילה אך לאחר זמן תבעו יסיירנה, והמחזיק טוען
שפייסו בממון והתיר לו לסומכה לעולם, ומוכיח כן ממה שלא מחה בו עד
עתה, עד תלתין יומין – אם עדיין לא עברו שלושים יום מהנחת הקורה,
לא הוי חזקה, לפי שדרך האדם למחול על שימוש ארעי, שהוא סבור
שלאחר זמן מועט יטלנו הלה משם, אך בחדר תלתין יומין – לאחר שעברו
שלושים יום ללא מחאה, הוי חזקה, ואין בעל הכותל יכול לתבעו להסירה,
שמכך שלא מחה בו מוכח שאכן הרשה לו לסומכה. דין נוסף: ואי קורה זו
סוכה דמצינה היא של חג הסוכות, עד שבעה יומין של חג הסוכות לא הוי
חזקה, לפי שאדם מוחל על שימוש לצורך סוכה, ואינו מחאה, אבל בחדר
שבעה יומין, הוי חזקה, שמכך שלא מחה בו להסיר קורתו, מוכח ששילם
לו עבור זכות הנחת קורה לעולם. דין נוסף: ואי חדרה במינא – אם חיבר
קורה זו בטיט, שבזה גילה דעתו שהוא מתכוין להשאירה לעולם, וראה
זאת בעל הכותל ולא מחה בו, לא לתיר הוי חזקה.
הגמרא דנה בבניית מחיצה בין שני גוה: אמר אביי, שני בתים בשני צדי
רשות הרבים, חייבים בעלי הבתים לעשות מחיצה בין גוהיהם, למנוע
חזק ראייה, אמנם אין צורך ששניהם יעשו מחיצה שלימה, וגם אין להטיל
את עשיית המחיצה רק על אחד, אלא זה עושה מעקה לחצי גגו, וזה
עושה מעקה לחצי גגו, ובונים אותם זה שלא כנגד זה, אלא זה בצפון זה
בדרום, ובצירוף שניהם נמצאת מחיצה שלימה, ומסיף כל אחד
קצת יותר מחצי מחיצה, שאם לא כן יוכל כל אחד מהם לראות לגג חבירו
כשיעמוד בקצה מחיצתו.
מקשה הגמרא: מאי אירא – למה אמר אביי את דינו דווקא בשני בתים
בצדי רשות הרבים, הרי אפילו אם היו הבתים בצידי רשות הרבים, נמי
גם כן צריכים לעשות מחיצה. מתרצת הגמרא: רשות הרבים איצטריכא
ליה – הצורך אביי לחדש את דינו, מהו דתיקא שבגג בית העומד ברשות
הרבים אין טענת חזק ראייה, דניקא ליה – שיכול כל אחד לומר לחבירו,
סוף סוף, אף אם אבנה מחיצה אינך יכול לעשות בגגך תשמיש צנוע, דהא
בעית לאצטנועי – שחרי צריך אתה להצטנע מכני רשות הרבים. קא
משמע לן אביי, שאף על פי כן יכול לתובעו לעשות מחיצה, משום דאמר
ליה, הרבים, רק ביממא חזו לי – רק ביום הם רואים אותי, אך בליליא לא
חזו לי – בלילה אינם רואים אל גובה הגג מפני החשיכה, ואילו אתה, בין
ביממא בין בליליא חזית לי. אי נמי – עוד יכול לטעון, רבים, בי קאימנא
– רק בשני עומד חזו לי, בי ותיבנא – אך כשאני יושב, לא חזו לי, ואילו
את חזית לי בין בי קאימנא בין בי ותיבנא. ועוד יכול לטעון, רבים, בי
מעיינו – רק כאשר הם מעיינים ומביטים בכוונה אל תוך הגג חזו לי, אך
בי לא מעיינו אלא עוברים כדרךם לא חזו לי, ואילו אתה, אפילו מליליא
– בלא עיון נמי חזית לי, וממחת סבורת לא עליון לעשות מחיצה.
הגמרא דנה בעיקר דינו של אביי: אמר רב, זה עושה מעקה לחצי גגו וזה
עושה מעקה לחצי גגו, זה שלא כנגד זה, ומעריף. מקשה הגמרא:
פשיטא שכל אחד עושה רק חצי מחיצה, ואין אחד מהם חייב לבנות את
כולה. מתרצת הגמרא: לא צריכא, דקדים תד מנייהו, ועבד – שקדם אחד

אמר ליה התחתון, איסתריה אנא ואבנניה – אסתור את הבנין ואבנהו משלי. אמר העליון, לית לי דובקתא למידר בה – אין לי מקום לגור בו עד שתשוב ותבנהו. אמר ליה התחתון, אנא אוגר לך דובקתא – אני אשכור לך מקום. אמר ליה העליון, לא מרחנא – איני חפץ לטרוח ולעבור לדירה אחרת. אמר לו התחתון, והרי לא קא מתדר לי – איני יכול לדור כך בדירתה. השיב לו העליון, שוה אפריסך ועול – כפוף קומתך עד כריסך ותכנס, ושוה אפריסך ופוק – רצא מביתך. אמר רב חמא, בדינא קא מעכב – הדין עם העליון, כיון שהדירה התחתונה משועבדת להעמדת העליונה.

רב חמא מבאר מתי אין הדין עם העליון: ונהי מילי – שהדין עם העליון, באופן שלא מוטו בשווי – שלא ירדו קורות העליון למטה מעשרה טפחים סמוך לרצפת התחתון, אבל מוטו בשווי למטה מעשרה, ולא נשאר בדירה התחתונה חלל עשרה טפחים, מצי אמר ליה – יכול התחתון לטעון, למטה מעשרה, רשותא דידה הוא – זו רשותי, ועליך לסלק משם את קורותיך, ואף שדירתי משועבדת להעמדת דירתך, היינו כשיש לי דירה, אך פחות מעשרה אין זו דירה כלל, ולא מעשעבד לך, ורשאי התחתון לטוור ולבנות מחדש.

מוסיפה הגמרא אופן נוסף: ונהי מילי – שהדין עם העליון, באופן דבשעת חלוקת הבנין, שזה נטל את העליונה וזה את התחתונה, לא אתנו גפי תדר – לא התנו בפירוש מה יעשו אם ישקע הבנין, אבל אם אתנו גפי תדר – שאם ישקע יבנהו מחדש, אף אם נשאר עשרה טפחים בדירת התחתון, סתרי וכו'.

מבררת הגמרא: וכי אתנו בתי תדרי שאם ישקע יבנהו מחדש, עד כמה – מהו שיעור השקיעה המחייבם בזה. אמרו רבנן קמיה דרבא, משמיה דמר זוטרא בריה דרב נחמן, דאמר משמיה דרב נחמן, השיעור הוא כשיעור המחבר באותה משנה ששינוי (צה) לגבי המקבל לבנות בית לבבירו, ולא פירש את מידת גובהו, שעלי לבנות את רופא – גובהו כהצי ארבו וכהצי רחבו יחד, כגון בית שארכו עשרים ורחבו עשר, יהא גובהו חמש עשרה אמות, וכן כאן, כל זמן שגובה דירת התחתון שזה לחצי אורך וחצי הרוחב, אין סותרים ובוניים, עד שיהיה פחות מכך.

אמר להו רבה, לאו אמנא לבו – וכי לא אמרתי לכם דלא תיתלו ביה בוקי סריקי פרב נחמן – שלא תאמרו בשם רב נחמן דברים ריקים וחסרי טעם, ובדאי לא אמר כן רב נחמן, אלא הכי אמר רב נחמן, כל זמן שהתחתון יכול לדור בביתו כי דידרי אינשי – כדרך דירת בני אדם, אין סותרים ובוניים. מבררת הגמרא: וכן אמר הוא שיעור זה, אמר רב הונא בריה דרב יהושע, כי תיבי דעיולי – שיוכל להכנס לביתו, ועל ראשו איסוריתא דמחוזא – חבילת קנים ארוכים העשויה בעיר מחוזא, ונהר – ויכול להסתובב כך בבית לכל צד, אך אם קורות התקרה של העליון מונעות אותו מלעשות כן, סותרים ובוניים.

הגמרא מביאה מעשה דומה שבא לפני רב חמא: והוא גבא, דהיה בני אשיתא אחורי פווי דהכריה – שהיה בונה כותל מאחורי חלונות בית לבירו. אמר ליה בעל הבית, קא מאפלת עלי – אתה מחשיך את ביתי בכותלך, ועליך להרחיק ארבע אמות (כב). אמר ליה, סכנא לך הכא, ועבידנא לך פווי לעיל מאשיתאי – אסתום את חלונותיך, ואבנה לך אחרים למעלה מגובה כותלי. אמר ליה, אם תחצוב חלונות חדשים קא מרעת ליה לאשיתאי – תרעיד את כותלי ותקלקלנו. אמר ליה בעל הכותל, סתנא לך לאשיתך עד דובקתא דפווי – אסתור את כותלך מלמעלה ועד מקום החלונות, ומשם למעלה בנינא לה קיר חדש ועבידנא לך פווי בבנינא, לעיל מאשיתאי. אמר ליה בעל הבית, אשיתא דמתתאה עתיקא ומלעיל חדתא, לא קיימא – כותל שהוא ישן מלמטה וחדש מלמעלה אינו מתקיים, שאין טיט חדש נדבק יפה בטיט ישן, שהתייבש.

אמר ליה בעל הכותל, סתנא לך לכותלך עד לארעא – עד הקרקע, ובנינא לה מחדש, ועבידנא לך פווי פגוה – ואעשה לך בו חלונות חדשים, גבוהים מכותלי. אמר ליה, חדא אשיתא חדתא בבוליה ביתא עתיקא, לא קיימא – כותל אחד חדש בבית שכולו ישן, אינו מתקיים. אמר ליה בעל הכותל, סתנא לה לבוליה ביתא – אסתור את כל ביתך ואבנהו מחדש, ובנינא לך פווי בבנינא, למעלה מכותלי. אמר ליה, לית לי דובקתא למידר בה – אין לי מקום לגור בו ביתיים. אמר ליה בעל הכותל, אגירנא לך דובקתא – אשכור לך מקום. אמר ליה, לא מרחנא – איני חפץ לטרוח

לפנות את ביתי. אמר רב חמא, בדין קא מעכב – הדין עם בעל הבית, ואינו חייב לטרוח ולפנות את ביתו. הגמרא מבררת מדוע הובא מעשה זה. מקשה הגמרא: תינין תך – הרי דין זה דומה לדין שהובא לעיל בשם רב חמא, שבאופן ששקעה העליה לתוך הבית אם אין העליון חייב לפנות את ביתו, אין התחתון יכול לבפנותו לכך על ידי שישכור לו מקום, וקא תו לפה לי – מדוע כפלו בני הישיבה והביאו דין זה בשני מעשים שונים. מתרצת הגמרא: במעשה השני הא קא משמע לך, דאף על גב דלא משתמש במקום זה אלא לתיבנא וכי ציבי בעלקא – כאוצר לתבן ועצים בלבד, ואינו דר בו בעצמו, יכול לטרוח בפניו אוצרו עד שיבנה הלה בית חדש.

הגמרא מביאה דין נוסף בהלכות שכנים בשם רב חמא: נהנו בי תרי אחי דפלגי בתי תדר – מעשה בשני אחים שחלקו בירושת אביהם, חד ממניה 'אספלידא' – לחלקו של האחד הגיע טרקלין יפה, וחד ממניה תרביצא – גינה שבצד הטרקלין. אזל ההוא דממניה תרביצא – הלך האח שקיבל את הגינה, וקא בני אשיתא אפומא דאספלידא – ובנה בה כותל על פתח הטרקלין. אמר ליה בעל הטרקלין, קא מאפלת עלי – כותלך מחשיך את טרקליני. אמר ליה, בדין קא בנינא – אני בונה ברשותי, ואיך יכול לעכבני. אמר רב חמא, בדין קאמר ליה – הדין עם בעל הגינה. ומה שאסור לאדם לבנות כותל מול חלון חבירו (כב) היינו כשהחזיק הלה בחלון שלש שנים, ואילו כאן רק עתה חלקו בירושה.

מקשה הגמרא: אמר ליה רבינא לרב אשי, מאי שנא מעשה זה מהא דתנינא, שני אחי שחלקו בירושת אביהם, אחד מהן נטל שדה כרם, ואחד מהן נטל שדה לבן ונתבואה, יש לו לבשל הכרם ארבע אמות המשועבדות לו בתוך שדה הלבן להכניס את מחרשתו לצורך עבודת הכרם, שעל מנת בן חלקו את הירושה, כיון שאין בעל הכרם יכול לסובב את המחרשה בכרם מחמת הגפנים, וצריך להכניסה ארבע אמות בשדה התבואה, ואף כאן על מנת בן חלקו, שבעל הטרקלין ישתמש באור ובאוויר הגינה כדרכו, ולא יוכל בעל הגינה לבנות כנגדו.

מתרצת הגמרא: אמר ליה רב אשי, לעולם משעה שחלקו אין לאחד מהם זכות ברשות חבירו, ולכן יכול בעל הגינה לבנות כותל, והתם – באחים שחלקו שדה וכרם, מדובר דעלו לתדרי – ששילם בעל הכרם לבעל השדה את הפרש השווי ששדה הלה יותר מהשדה, ובתשלום זה קנה גם זכות ארבע אמות בשדה לעבודת הכרם.

הקשה רבינא: אבל הכא – בגינה וטרקלין, מאי, דלא עלו לתדרי – שלא שילם בעל הטרקלין לבעל הגינה עבור ההפרש ששדה הטרקלין יותר מהגינה, וכי בשופטני ובושטום עסקינן, דהאי שקיל אספלידא והאי שקיל תרביצא, ואף שהגינה אינה בגינה ושהה פחות מהטרקלין לא עלו לתדרי, בתמיה, הרי דאי מדובר ששילם, ומדוע אין לבעל הטרקלין זכות באור ובאוויר, ויכול חבירו להחשיכו בכותלו. אמר ליה רב אשי, נהי דעלו לתדרי, אך לא שמו אלא את דמי ליבני, בשווי והודרי – שווי הלבנים והקורות שיש בטרקלין ואין בגינה, אך דמי אינדא לא עלו לתדרי – לא שמו את שווי האור והאוויר שבטרקלין, ולכן אין בעל הטרקלין מעכב את בעל הגינה מלבנות כותל.

מקשה הגמרא: ולימא ליה בעל הטרקלין, מעיקרא אספלידא פלגת לי – כשחלקנו מתחילה, שילמתי לך כדי לקבל 'טרקלין', שיש בו אור, והשתא שבנית כותל, משנית לי – הפכת את המקום לאינדונא – חדר אפל, והרי זה מקח טעות. מתרצת הגמרא: אמר רב שמי בר אשי, שמא בעלקא פלג ליה – בחלוקה נטל הלה דבר ששמו 'אספלידא', ואף לאחר בניית הכותל שם המקום 'אספלידא'. ומוכיחה זאת הגמרא: מי לא תניא דין דומה לזה, המוכר קרקע ואומר לזקוק, בית בור עפר אני מוכר לך, אף על פי שהתברר שאינו אלא בגדל לתך – חצי כור, הניעו – חלה המכירה, ואין כאן מקח טעות, כיון שלא מכר לו אלא 'שמא' – שדה ששמה 'בית כור', אף שאין בה שיעור זה. והוא – ובתנאי דאבן מיתקרי – היא קרויה 'בית כור'. וכן אם אמר 'פרדס אני מוכר לך', אף על פי שאין בו רמונים, הניעו, 'שלא מכר לו אלא 'שמא' – מקום ששמו 'פרדס', והוא דאבן מיתקרי 'פרדס'. וכן אם אמר 'פרדס אני מוכר לך', אף על פי שאין בו נפשים, הניעו, 'שלא מכר לו אלא 'שמא', והוא דמיתקרי 'פרדס'. ואף כאן מכר לו מקום ששמו 'אספלידא', ואף לאחר ההחשבה שמו 'אספלידא'.

מקשה הגמרא: מי דמי – וכי הנידונים דומים, והרי תתם, במוכר 'בית כור' המשך בעמוד צו

בבא בתרא. פרק ראשון – השותפין דף ז עמוד א – מתוך "מהדורת אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קה רש"י תוספות

1 שוה אברייך – שחה קומתך עד כריסך. כשווי = קורות העלייה. אבל אתנו אהרדי
2 – כשחלקו, אם תשפל עליה יסתרוהו הבית ויבנהו. עד כמה – תשפיל העלייה
3 ויכוף את העליין לסתור ולבנות. באותה ששנינו – ב"המוכר פירות: המקבל עליו
4 מחבירו לבנות לו בית – עושה רומן כחצי ארכו וחצי רחבו. כבנין ההיכל, שהיה
5 ארכו ארבעים ורחבו עשרים וגבהו שלשים.
6 איסוריתא – תבילות קנים ארוכין. והרד –
7 מחזיר עצמו לכל צדיק. סברנא לך הכא –
8 אסתום לך חלונותיך באבנים וטיט, ואפתח
9 לך למעלה מכותלי בגובה כחליף חלונות
10 אחרים שיאירו בבייך. קמרת לאשיתא –
11 כשתפתח בה חלונות תנוע החומה מחמת
12 המכה. סתרנא לך – הכותל מראש גובהו עד
13 שיגיע למקום החלונות שאעשה לך. לא
14 קיימא – שאין טיט החדש נדבק יפה בטיט
15 הישן שיבש כבר. דאף על גב דקא משתמש
16 בה כציצי ותיכני – ואין הוא עצמו דר
17 בתוכו, מצי אמר ליה: לא מצינא דאטרח
18 להוציא העצים והתבן. אספלידא – טרקלין
19 יפה. תרביצא – גינה שבצד הטרקלין.
20 שודתה מאירה לתוכו. כדנפשא אנא בנינא
21 – בשלי אני בונה, ואתה אין לך עלי חזקת
22 אורה של שלש שנים, והשתא הוא
23 דפלגינורו. ארבע אמות לעבודת הכרם –
24 שהיו חורשין אותה בשוורים. דעלו אהרדי –
25 שנתן בעל הכרם לבעל השדה לבן דמים של
26 עילוי הכרם, הילכך כרם בעי למשקל עם
27 עבודתו. בשופטני עסקינן – וכי שוטה היה,
28 שנטל גינה חלקה כנגד בית בנוי ולא נטל
29 עילוי דמים? והשתא אידרונא – חדר אפל.
30 ואני על מנת אספלידא נתתי עילוי דמים.
31 שמא בעלמא – אם אספלידא שמא, ואף על
32 פי שאינו כשאר אספלידא – לא בטיל שמו.
33 בית כור – לפי חשבון סאתים כחצר המשכן.
נהרדעי
24 אמר ליה: סתרנא לה לכוליה ביתא, ובגינא לך פווי בבנינא. אמר ליה: לית לי דוכתא למידר
25 בה. אמר ליה: אגרינא לך דוכתא, אמר ליה: לא מרחנא. אמר רב חמא: בדין קא מעכב. היינו
26 חזי, והא תו למא לי? – הא קא משמע לך, דאף על גב דלא משתמש אלא תיבנא ובי ציבי
27 בעלמא. הנהו בי תרי אחי דפלגי בהדי הדדי, חד ממייא אספלידא וחד ממייא תרביצא, אול
28 ההוא דממייא תרביצא וקא בני אשיתא אפוקא דאספלידא. אמר ליה: קא מאפלת עלי, אמר
29 ליה: בדידי קא בנינא. אמר רב חמא: בדין קאמר ליה. אמר ליה רבינא לרב אשי, מאי שנא
30 מהא דתניא: שני אחין שחלקו, אחד מהן נטל שדה כרם ואחד מהן נטל שדה לבן – יש לו
31 לבעל הכרם ארבע אמות בשדה לבן, שעל מנת בן חלקו? אמר ליה: התם דעלו
32 להדדי. – אבל הכא מאי, דלא עלו להדדי? וכי בשופטני עסקינן, דהאי שקיל אספלידא והאי
33 שקיל תרביצא ולא עלו להדדי? אמר ליה: נהי דעלו להדדי דמי ליבני בשורי והודרי, דמי
34 אוירא לא עלו להדדי. ולימא ליה: מעיקרא אספלידא פלגת לי, השתא משוית לי אידרונא!
35 אמר רב שימי בר אשי: שמא בעלמא פלג ליה; מי לא תניא: האומר: "בית כור עפר אני מוכר
36 לך", אף על פי שאינו אלא לתך – הגיעו, שלא מכר לו אלא שמא, והוא דמיתקרי בית כור;
37 "פרדס אני מוכר לך", אף על פי שאין בו רמונים – הגיעו, שלא מכר לו אלא שמא, והוא
38 דמיתקרי פרדס; "כרם אני מוכר לך", אף על פי שאין בו גפנים – הגיעו, שלא מכר לו אלא
39 שמא, והוא דמיתקרי פרדס! – מי דמי? התם מצי אמר ליה מוכר לזוקח: שמא וביני לך,
40 הכא מצי אמר ליה: אדעתא דהכי פלגי, דדאירנא ביה כי היכי דדרו אבהתן. אמרו ליה
מר

ליה בית כור, אפילו אין בו אלא לתך – הגיעו, ואי לא קרו ליה בית כור – חייב לתת לו בית כור שלם. אי נמי, דלא אחזיל גביה, ובגן דנתן לו דמי לתך. והשתא, אי לא קרו
ליה בית כור – היה יכול לומר לזוקח: אם תרצה לתת לי בית כור שלם, ולעמוד במקרך – עמוד, ואם לאו – תחזור לי מעותי. אבל אי קרו ליה בית כור – הגיעו, אף על פי שאין
בו אלא לתך.

מר ינוקא – הוא הגדול, ועל שם שנולד בינקתו של רב חסדא קרי ליה מר ינוקא.
ומר קשישא הוא הצעיר, ונולד בקשישתו של רב חסדא. **נהרדעי** לטעמיהו –
רב חמא נהרדעי הוא, כדאמרין בפרק קמא דסנהדרין (ז.ב.): "אמוראין דנהרדעי" – רב
חמא. ושמואל נמי נהרדעי הוא, כדאמר שמואל (ברכות נח.ב): נהירין לי שבילי דרקיע
כשבילי דנהרדעי. **אין** להם דרך זה על זה –

טעמא, משום דפסיק שמואל בפרק "המוכר את
הבית" (בבא בתרא סד.א) כרבי עקיבא, דאמר:
מוכר בעין יפה מוכר, ולפיכך אין להם דרך זה
על זה, שלא שייר לעצמו כלום כל אחד חלק
בחלק חבירו, והוא לו כמוכר. ואף על גב
דאמרין: המוכר בית ושייר חצר – מוכר לו עם
הדרך, למאן דאמר מוכר בעין יפה מוכר – לא
דמי, דהכא כולם מוכרין, וכל אחד מוכר ולא
שייר לעצמו כלום בחלק חבירו, והוא ליה
כמוכר חצר ושייר בית, דצריך ליקח לו דרך
מבעל החצר.

ולא סולמות זה על זה – פירש בקונטרס: אם
נטל זה בית וחצר זה נטל עליה – אין
לקבוע סולם בחצירו של זה לעלות לעליה.
וקשה לרבינו יצחק: דהיינו "ולא דרך זה על
זה!" ונראה לרבינו יצחק: כגון שלקח זה בית
וזה עליה וחצר – אין לו לסמוך הסולם בביתו
של זה ולעלות בעליה.

ואי בעית אימא הא ודא מבראי – ולא גרסינן
"הא ודא מנוארי", דמנוארי אין שייר לחלק
בין אית ליה דלת ללית ליה, ובין אית ליה
פותחת ללית ליה, דבכל ענין הוא רע, כיון
שאין יכול לבא אלא עד פתח החצר. ואין
לפרש "הא דאית ליה דלת" כו' – אחצר קאי,
דהא במתניתין בהדיא קתני: כופין אותו לבנות
דלת לחצר. ולמאי גרסינן "מבראי" קצת קשה:
לדא חזי כשאר שנייה, דנקט עד דלא מעלי –
הא ודא דאית ליה דלת, ודא ודא דאית ליה
פותחת, והכא נקט ההוא דמעלי.

לפי שבח ממון ון גובין – כיון דאין סכנת
נפשות – לא אולין אלא בחר ממון.
והכי נמי אמר ב"הגהל בתרא" (בבא קמא
קט.ב): שיירא ההולכת במדבר ועמד עליה גיס
– מחשבין לפי ממון, דליכא סכנת נפשות, כיון
דאין הגיס בא רק בשביל ממון. ואף על גב
דאמר בפרק "בן סורר" (סנהדרין עב.א) דהכא
במחלת נידון על שם סופו, ומפרש רבא טעמא
בגמרא משום חזקה דאין אדם מעמיד עצמו על
ממנו כו' – ואפילו הכי אין מחשבין אלא לפי
ממון, כיון דהגיס ברצונו אינו בא על הנפשות,
דאם לא יעמוד נגדם לא יזיק לגופם – הילכך
לא חשיב סכנת נפשות. לפיכך, אם יעמוד
עליהם לסטים ותפשוהו עמהם – גובין לפי
ממון. אבל היכי דטעו במדבר, אמר התם
דמחשבין אף לפי הנפשות, משום כיון דטעו
איכא סכנת נפשות.

לפי קירוב בתים ון גובין – פירש רבינו תם:
ותנעין עניים קרובים יותר מרחוקים, וכן
עשירים קרובים יותר מעשירים רחוקים. אבל
עשירים רחוקים נותנין יותר מעניים קרובים,
דלפי שבח ממון נמי הן גובין. **אילימא**
לצדיקים כו' – דבהכי מיירי קרא, לדלעל מיניה
בתים: "ולי מה יקרו רעך אל מה עצמו
ראשיהם", וכתבי בתריה: "אספרם מחול ירבון".

שמועט – מגין על הים, מעשיהם של צדיקים שהם מרובים – לא כל שכן שמועטין עליהם. כי אתא לקמיה דרבי יוחנן,
אמר ליה, מאי טעמא לא תימא ליה מהא: "אני חומה ושדי במגדלות"; "אני חומה" – זו תורה, "ושדי במגדלות"

מר ינוקא ומר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי:
נהרדעי לטעמיהו, דאמר רב נחמן אמר שמואל:
האחין שחלקו – אין להן לא דרך זה על זה, ולא
חלונות זה על זה, ולא סולמות זה על זה, ולא אמת
המים זה על זה, והנהירו בהן שהלכות קבועות הן;
ורבא אמר: יש להן, ההוא שמואל דיתמי דנפיק עליה
תברא, אמר רב חמא: אנבוי לא מגבינן ליה ומיקרע
לא קרעין ליה; אנבוי לא מגבינן ליה – דנפק תברא
עליה; מיקרע לא קרעין ליה – דכי גדלי יתמי דילמא
מייית ראיה ומרעי ליה. אמר ליה רב אחא בריה דרבא
לרבינא: הלכתא מאי? אמר ליה: בכולהו הלכתא
כרב חמא, לבר מתברא, דסהדי בשקרי לא מחזקין.
מר זוטרא בריה דרב מרי אמר: פהא נמי הלכתא כרב
חמא, דאם איתא דתברא משליא הוא – איפעי ליה
לאפוקי בחי אבוהו, ומדלא אפקיה, שמע מינה זיופי
זיפיה. משנה פופין אותו לבנות בית שער ודלת
לחצר; רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא כל החצרות
ראויות לבית שער. פופין אותו לבנות לעיר חומה
ודלתים ובריה; רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא כל
העירות ראויות לחומה. כמה יהא בעיר ויהא פאנשי
העיר? שנים עשר חדש. כמה פה בית דירה – הרי
הוא פאנשי העיר מיד. **גמרא** למימרא דבית שער
מעלויות היא? והא ההוא חסידא דהוה רגיל
אלהו דהוה משתעי בתידיה, עבד בית
שער ותו לא משתעי בתידיה! – לא קשיא:

הא מגואי, הא מבראי. ואי בעית אימא: הא ודא מבראי, ולא קשיא: הא דאית ליה
דלת, הא דלית ליה דלת. אי בעית אימא: הא ודא דאית ליה דלת, ולא קשיא: הא
דאית ליה פותחת, הא דלית ליה פותחת. אי בעית אימא: הא ודא דאית ליה פותחת,
ולא קשיא: הא דפותחת דידיה מגואי, הא דפותחת דידיה מבראי. "פופין אותו לבנות
בית שער ודלת לחצר". תניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא כל חצרות ראויות לבית
שער, אלא, חצר הסמוכה לרשות הרבים – ראויה לבית שער, ושאינה סמוכה לרשות
הרבים – אינה ראויה לבית שער. ורבנן? זימנין דדחקי בני רשות הרבים ועיילו ואתו.
"פופין אותו לבנות לעיר" כו'. תנו רבנן: פופין אותו לעשות לעיר דלתים ובריה. ורבן
שמעון בן גמליאל אומר: לא כל העירות ראויות לחומה, אלא, עיר הסמוכה לספר –
ראויה לחומה, ושאינה סמוכה לספר – אינה ראויה לחומה. ורבנן? זימנין דמקרו ואמי
גויסא. בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן: פשהו גובין, לפי נפשות גובין, או דילמא לפי
שבח ממון גובין? אמר ליה: לפי ממון גובין, ואלעזר בני, קבע פה מסמרות. איכא דאמרי,
בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן: פשהו גובין, לפי קירוב בתים הן גובין, או דילמא
לפי ממון גובין? אמר ליה: לפי קירוב בתים הן גובין, ואלעזר בני, קבע פה מסמרות.
רבי יהודה גשיא רמא דשורא אדרבנן, אמר ריש לקיש: רבנן לא צריכי גמירותא,
דכתיב: "אספרם מחול ירבון", אספרם למאן? אילמא לצדיקים דנפיש מחלא, השתא
כולהו ישראל פתיים בהו: "כחול אשר על שפת הים", צדיקים עצמם מחול ירבון?
אלא הכי קאמר: אספרם למעשיהם של צדיקים – מחול ירבון, וקל וחומר: ומה חול
לא

נהרדעי לטעמיהו – רב חמא דמן נהרדעא הוא, דלא סבירא ליה הא דאידור בה
כדרו אבהתי, ולשם כך חילקנו – אויל לטעמיהו דנהרדעי, דאמר שמואל דהוא
מנהרדעא. האחין שחלקו – ונטל זה שדה לצפון וזה לדרום, והיה אביו רגיל להיות
לו לכנס דרך זו לתוך זו – אין יכול לומר "דרך לי עליך", ולא חלונות – לערער על
סתמית אורו. ולא סולמות – אם נטל זה בית
וחצר, וזה נטל עליה – אין לו לקבוע סולם
בחצירו של זה לעלות לעליה. ולא אמת
המים – להביאה מן הנהר דרך שדהו של זה
לתוך שלו. תברא – שובר שהוא פרוע
לאבנים. ומרעי ליה – לשובר, שהן עדי
שקר. **משנה פופין אותו** – את בן החצר
שאנו רוצה לסייע את בני החצר, לבנות לוח
בית שער להיות שומר הפתח וישב שם בצל
ומרחיק את בני רשות הרבים מלהציץ בחצר.
ודלת – לשער החצר לנועלה. לא כל
החצרות ראיות לבית שער – בגמרא מפרש
איזו היא הראויה. ויהא כאנשי העיר –
לשאת עמדם בעול. **גמרא** ולא אישתעי
בהדיא – לפי שמפסיק בעניים הצורקין, ואין
קולם נשמע. **מנוא** – לחצר – גריעותא הוא,
לפי שדלת החצר נעול, והעני צועק, ובית
שער שבפנים מפסיק הקול. **מבראי** – אינו
מפסיק בפניו, שהרי נכנס לתוכו, וכשאין לו
דלת עסקין. פותחת דידיה מאבראי – העני
פותחה ונכנס. פותחת – שירוד"ר בלעז,
הוא של עץ, ותמסיד המפתח לתוכו. **שאינה**
סמוכה – שמשוכה לחלץ מרשות הרבים.
כשהם גובים – לחומת העיר. קבע בה
מסמרות – הוזהר לדון כן, ולא תווח ממנה.
קירוב בתים – בית הקרוב לחומה צריך
לחומת העיר יותר מן הרחוק. **רמא דשורא**
אדרבנן – השיל ציצאת חומת העיר על
החכמים, כמו על שאר בני אדם. חול –
שהוא מועט ממעשיהם של צדיקים. מגין על
הים – והוא לו לחומה, דכתיב "אשר שמת"י
חול גבול לים" (ירמיהו ח).

אלו

הא דאית ליה דלת, הא דלית ליה דלת. אי בעית אימא: הא ודא דאית ליה דלת, ולא קשיא: הא
דאית ליה פותחת, הא דלית ליה פותחת. אי בעית אימא: הא ודא דאית ליה פותחת,
ולא קשיא: הא דפותחת דידיה מגואי, הא דפותחת דידיה מבראי. "פופין אותו לבנות
בית שער ודלת לחצר". תניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא כל חצרות ראויות לבית
שער, אלא, חצר הסמוכה לרשות הרבים – ראויה לבית שער, ושאינה סמוכה לרשות
הרבים – אינה ראויה לבית שער. ורבנן? זימנין דדחקי בני רשות הרבים ועיילו ואתו.
"פופין אותו לבנות לעיר" כו'. תנו רבנן: פופין אותו לעשות לעיר דלתים ובריה. ורבן
שמעון בן גמליאל אומר: לא כל העירות ראויות לחומה, אלא, עיר הסמוכה לספר –
ראויה לחומה, ושאינה סמוכה לספר – אינה ראויה לחומה. ורבנן? זימנין דמקרו ואמי
גויסא. בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן: פשהו גובין, לפי נפשות גובין, או דילמא לפי
שבח ממון גובין? אמר ליה: לפי ממון גובין, ואלעזר בני, קבע פה מסמרות. איכא דאמרי,
בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן: פשהו גובין, לפי קירוב בתים הן גובין, או דילמא
לפי ממון גובין? אמר ליה: לפי קירוב בתים הן גובין, ואלעזר בני, קבע פה מסמרות.
רבי יהודה גשיא רמא דשורא אדרבנן, אמר ריש לקיש: רבנן לא צריכי גמירותא,
דכתיב: "אספרם מחול ירבון", אספרם למאן? אילמא לצדיקים דנפיש מחלא, השתא
כולהו ישראל פתיים בהו: "כחול אשר על שפת הים", צדיקים עצמם מחול ירבון?
אלא הכי קאמר: אספרם למעשיהם של צדיקים – מחול ירבון, וקל וחומר: ומה חול
לא

אלו

58 שבא אדם לגור בעיר, נחשב כבר כאחד מאנשי העיר, לשאת עמם
59 בהוצאות. משיבה המשנה: שנים עשר חדש, אמנם אם קנה בה ובעירו
60 בית דירה, הרי הוא כאנשי העיר מיד, מפני שבקניית הדירה הוכיח
61 שכונתו להשתקע בעיר.

נמרא

52 שנינו במשנה שבני החצר כופין זה את זה לבנות בית שער לחצר. מבררת
53 הגמרא: למימרא – האם בא הדבר ללמד דבית שער מעלייתא היא – דבר
54 טוב הוא, ולכן כופים אותו לבנותו, והא – והרי מעשה היה בההוא חסידא
55 – באותו חסיד, דהנה רגיל אלהו דהנה משתעי בהריה – שהיה רגיל
56 אליהו הנביא לבוא אליו, ולדבר עמו. לאחר זמן עבר – עשה אותו חסיד
57 'בית שער' בחצירו, ותו לא משתעי בהריה – ושוב לא דיבר עמו אליהו
58 הנביא, לפי שבית השער מפסיק בפני קולם של העניים הצועקים אל בעל
59 הבית, ואין קולם נשמע. הרי שאין ראוי לעשות בית שער, ואם כן מדוע
60 כופים בני החצר לעשות בית שער.
61 מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא – אותו חסיד בנה את בית השער מנואי –
62 בתוך החצר, ואין ראוי לעשות כן, משום שהעניים אינם יכולים להכנס
63 לחצר, וכשהם עומדים בחוץ וצועקים אל הבעל הבית, אין קולם נשמע
64 מפני הבית שער המפסיק בפני קולם. ואילו הא – בית השער שבו עוסקת
65 משנתנו, נבנה מפראי – מחוץ לחצר, ואין בו דלת, ויכול העני להכנס אל
66 תוך בית השער ולצעוק אל בעל הבית.
67 ואי בעית אימא, לעולם הא והא – גם במשנה וגם במעשה ד'ההוא
68 חסידא' מדובר בבית שער שנבנה מפראי – מבחוץ, ואף על פי כן לא
69 קשיא, שכן הא – בית השער שנבנה אותו חסיד דאית ליה דלת – היה בו
70 דלת, ואין העני יכול להכנס לתוכו, ולכן אין ראוי לעשותו, ואילו הא –
71 במשנתנו מדובר דלית ליה ושאין לו דלת, ויכולים העניים להכנס
72 לתוכו ולצעוק אל בעל הבית.
73 ואיבעית אימא, לעולם הא והא – גם במשנתנו וגם במעשה ד'ההוא
74 חסידא' מדובר בבית שער מבחוץ ודאית ליה ושיש לו דלת, ואף על פי
75 כן לא קשיא, שכן הא – בית השער שנבנה אותו חסיד מדובר דאית ליה
76 פותחת – שהיתה הדלת נעולה במנעול ואין העניים יכולים להכנס לתוכו,
77 ואילו הא – במשנתנו מדובר דלית ליה פותחת – שאין לבית שער מנעול,
78 ויכולים העניים להכנס לתוכו ולצעוק אל בעל הבית.
79 ואי בעית אימא, לעולם הא והא – גם במשנתנו וגם במעשה ד'ההוא
80 חסידא' מדובר בבית שער דאית ליה פותחת – שיש בו מנעול. ואף על פי
81 כן לא קשיא, הא – בבית השער שנבנה אותו חסיד מדובר דפותחת דירה
82 מנואי – שהיה המנעול בפנים, בצד הפנימי של בית השער ואין העני יכול
83 לפתוח את הדלת, והא – במשנתנו מדובר דפותחת דירה מפראי –
84 שהמנעול שלו מבחוץ, והמפתח נתון בתוך המנעול, והעני יכול לפתוח
85 המנעול ולהכנס ולצעוק אל בעל הבית.
86 שנינו במשנה: כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר:
87 תניא בברייתא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא כל חצרות ראיות
88 וצריכות לבית שער, אלא, חצר הסמוכה לרשות הרבים ראוייה לבית
89 שער, כדי להגן מהזיק הראיה של החולפים ליד החצר ומבטיים לתוכה.
90 וחסר שאינה סמוכה לרשות הרבים אינה ראוייה לבית שער, מפני שאין
91 רבים חולפים שם, ומשום כן בחצר זו אין כופים לבנות בית שער.
92 מבררת הגמרא: ורבנן שבמשנתנו, הסוברים שכל חצר צריכה בית שער,
93 מה טעמם. משיבה הגמרא: זמנין דרבנן – לפעמים נדחקים בני רשות
94 הרבים, ונעילו ואתו – והם נכנסים ובאים עד סמוך לחצר, ונמצא שיש
95 הזיק ראייה לבני החצר.
96 שנינו במשנה: כופין אותו לבנות לעיר כו' חומה ודלתים ובריה:
97 (תנו רבנן, כופין אותו לעשות לעיר דלתים ובריה) [תניא] בברייתא,
98 ורבן שמעון בן גמליאל אומר, לא כל העיירות ראיות לחומה, אלא
99 עיר הסמוכה לספר – לגבול המדינה) ראוייה לחומה, ושאינה סמוכה
100 לספר אינה ראוייה לחומה. מבררת הגמרא, ורבנן שבמשנתנו, הסוברים
101 שכל עיר צריכה חומה, מה טעמם. משיבה הגמרא: אף בעיר שאינה סמוכה
102 לגבול, זמנין דמקרי ואתי גייסא – פעמים שאף לשם מודמן גייס מלחמה,
103 ולכן כל הערים צריכות חומה.
104 כעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן, כשהן גוזין – כשבני העיר גובים
105 המשך בעמוד צט

1 מר ונזקא ומר קשיא בריה וביניו דרב חסדא לרב אשי, נהרדעי
2 למעמיהו – רב חמא, שהיה מבני העיר נהרדעא, סובר כשיטת שמואל
3 שהיה מנהרדעא, שחלוקת האחים אינה מותנית בכך שכל אחד ישתמש
4 בחלקו כדרך שהשתמש אביהם, דאמר רב נחמן אמר שמואל, האחין
5 שחלקו את ירושת אביהם, ונטל אחד את השדה הפנימית והשני את
6 החיצונית, אין להן לא דרך זה על זה – אין לבעל השדה הפנימית זכות
7 לעבור לשדה דרך השדה החיצונית, אף שהאב היה עובר בה. ולא זכות
8 תלונית זה על זה – שאם נטל אחד את הבית ואחד את החצר, רשאי בעל
9 החצר לבנות בה כותל, הגם שהוא מחשיך בכך את בית אחיו. ולא זכות
10 סולמות זה על זה – אם אחד נטל בירושתו בית וחצר, והשני עליית גג,
11 אינו רשאי לקבוע סולם בחצר כדי לעלות בו לעלייתו. ולא זכות אמת
12 המים זה על זה – אם חלקו ביניהם שתי שדות, אין אחד מהם רשאי לחפור
13 תעלת מים בשדה אחיו, כדי להעביר מים מהנהר לשדהו. וסיים שמואל
14 ואמר, ויהיה פתח – בהלכות אלו, שחלוקת קבועות הן – שכן נקבעה
15 ההלכה. ואף שאביהם היה רגיל בשימושים הללו, אין אומרים שעל דעת
16 כן חלקו, וכן סובר רב חמא, ולכן פסק שהאח שירש את הבית אינו יכול
17 לנמנע מאחיו מלבנות כותל בחצר, אף שבכך נמצא שאינו משתמש בבית
18 כדרך שהשתמש בו אביו.
19 מביאה הגמרא את דעת החולק על שמואל: ורב אמר, האחים שחלקו, יש
20 להן דרך, חלונות, סולמות, ואמת המים זה על זה.
21 הגמרא מביאה דין נוסף שאמר רב חמא: הוהא שטרא דיתמי – מעשה
22 בשטר שביד יתומי המלוה, דנפיק עליה תברא – שהלוה הוציא
23 'שובר' המוכיח שכבר פרע לאביהם. אמר רב חמא, אנבני לא מנבני ליה
24 – אין גובים את החוב מהלוה, ומכל מקום מיקרע לא קרעני ליה – גם אין
25 קורעים את שטר החוב שביד היתומים. ומבארת הגמרא: אנבני לא מנבני
26 ליה, משום דנפיק תברא עליה, וגם מיקרע לא קרעני ליה – לשטר החוב,
27 דכי גרלי יתמי – כדי שבשיגדלו היתומים, דילמא מייתו ראייה ומרעי ליה
28 – שמא יביאו ראיה שהעדים החתומים על השובר עדי שקר הם.
29 אמר ליה וישאל אותו רב אחא בריה דרבא לרבינא, הלכתא מאי –
30 האם דברי רב חמא נפסקים להלכה. אמר ליה רבינא, כבוליהו – בכל
31 ההלכות שהובאו לעיל (ע"א) בשם רב חמא. הלכתא כרב חמא, לבר
32 ויחזין מתברא – מ'שובר', מהלכה זו שאמר רב חמא לגבי שובר היוצא על
33 חוב של יתומים, שאין קורעים את שטר החוב, שאין הלכה כמותו, אלא
34 קורעים את שטר החוב, לפי דסקרי כשקרי לא מוקדין – אין אנו מחזיקים
35 עדים כשקרנים וכיון שהשובר מוכיח שהחוב נפרע, קורעים את שטר החוב.
36 אך מר וזמרא בריה דרב מרי אמר, כהא נמי ויגם בדין זהו הלכתא כרב
37 חמא, ואף שאין חוששים שהעדים משקרים, עדיין יש לחשוש שמא מעולם
38 לא חתמו עדים על שובר זה, אלא הלוח זיף את חתימותיהם על השובר.
39 והטעם שחוששים לזיוף, כיון דאם איתא דתברא מעליא הוא – שאם אכן
40 זהו שובר טוב, איבעי ליה לאפוקי בתי אבהון – היה לו ללוח להוציא
41 בחיי האב, ומדלא אפקיה – ומכך שלא הוציאו בחיי האב, שמע מינה –
42 יש מכך קצת ראיה דזיפי ויפיה – שהלוח זיף את השובר, ולכן נמנע
43 מלהוציאו בחיי האב, המכיר בשקרו, והוציאו בפני היתומים שאינם יודעים
44 שהוא מזויף, ולכן אין קורעים את שטר החוב, אלא ממתנים שיגדלו
45 היתומים.

משנה

46 המשנה שלפנינו עוסקת בחיובים משותפים המוטלים על בני החצר או בני
47 העיר: חצר שלפני הבתים, ורצו בעלי הבתים לבנות בפתח החצר 'בית
48 שער', ואחד מבני החצר מסרב להשתתף בהוצאות, בני החצר כופין אותו
49 לבנות – להשתתף בהוצאות בניית בית שער, וכן בבניית דלת לחצר,
50 לנעול אותה בלילה מפני הגנבים. רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא כל
51 העיירות ראיות – צריכות לבית שער, ובאותם חצירות אין כופין אותו
52 לבנות בית שער.
53 וכן בני העיר שרצו לבנות חומה לעיר ובה דלתות וברזים, ואחד מבני
54 העיר מסרב, בני העיר כופין אותו לבנות לעיר חומה ודלתים וברזים. רבן
55 שמעון בן גמליאל אומר, לא כל העיירות ראיות לחומה, ובאותם שאין
56 צריכות, אין כופין אותו לבנות חומה.
57 מבררת המשנה: כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר – כמה זמן לאחר

אלו תלמידי חכמים שנמשלו לשדים, שאחרים יונקים מתורם, ומגנים על דורם כמגדלי שמירה, ומכאן שתלמידי חכמים אינם צריכים שמירה. שואלת הגמרא: ויריש לקיש מדוע לא דרש מפסוק זה. מתרצת הגמרא: סבר לה – ריש לקיש סובר שדורשים פסוק זה בדרוש רבא, ואני חומה זו כנסת ישראל, שגורדים עצמם כחומה שלא להתערב בין האומות, וישירי כפגמולות' אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות, המניקים את ישראל בדברי תורה.

הגמרא מבאיה שהתלמידי חכמים פטורים אף ממיסי המלך: רב נחמן בר רב חסדא, רבא ברנא ארפנא – הטיט שלוש מס, שהיה מוטל עליו מאת המלכות לגבות מן היהודים, גם על התלמידי חכמים. אמר ליה רב נחמן בר יצחק, עקרת בכך אדאורייתא ואדינבאי ואדכתובי – על מה שנאמר בתורה בנביאים ובכתובים.

מבארת הגמרא: הינך עובר אדאורייתא – על הכתוב בתורה, שאין לגבות מס מתלמידי חכמים, דכתוב (דברים לג) אף חבב עמים כל קדושי בידך והם תבו לרגלך ישא מדרבתיך. ומפרשת הגמרא פסוק זה, אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם, אפילו בשעה שאמרה מחבב עמים – שאתה מאיר להם פנים להשליטם על בניך, אף על פי כן כל קדושי – תלמידי חכמים שבישראל, יהיו בידך לשומרם, ומכאן שתלמידי חכמים פטורים מנמס משטילים הגוים.

ומוסיפה הגמרא לבאר את המשך הפסוק: והם תבו לרגלך, תני רב יוסף, אלו תלמידי חכמים שמכתתים רגליהם מעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה, וכמו שמסיים הפסוק ישא מדרבתיך, שמכתתים רגליהם כדי לישא וליתן בדרושותיו של מקום – בתורה.

וכן אתה עובר אדנבאי, דכתוב (הושע ח) גם כי יתנו גוים עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך וישירים. ומפרשת הגמרא פסוק זה, אמר עולא, תיבת יתנו' שבפסוק זה בלשון ארמית נאמר, והיא מלשון שינון ולמוד. וכך מתפרש הפסוק, אי תנו בוליה – אם כל ישראל ילמדו תורה, הרי עתה אקבצם – בקרוב יגאלו. ואם רק מעט מהם יעסקו בתורה, אותם המעט יתלו – יהיו בטלים מלשאת בעול משא – המס של מלך וישירים. כלומר, שלא יהיו חייבים לשלם מיסים.

וכן אתה עובר אדכתובי, דכתוב שצויה המלך דריש על הגיזבר הממונה לגביית מיסים מבני ארץ ישראל (שורא ז דר), כל הכהנים והלוויים ושאר עובדי בית המקדש מנדה בלו והלך – מיני מיסים לא שליט למקרא עליהם – אין שליטה ורשות להטיל עליהם. רב יהודה מבאר את מיני המיסים המוזכרים בפסוק, ואמר רב יהודה, מנדה, זו מנת המלך – מיסים קבועים שמטיל המלך על בני המדינה. בלו, זו כסף גולגולתא, כלומר, שצריך כל אחד ליתן דמי גולגולת, והלך, זו ארנונא – מס שנותן כל אחד עשירית מהתבואות שצמחו ומהבהמות שגולדו בכל שנה ושנה. ואם כן כשם שעובדי בית המקדש העוסקים במלאכת שמים פטורים מן המיסים, כך תלמידי חכמים הדוברים בתורה שאף היא מלאכת שמים, פטורים מן המיסים.

הלכה נוספת בענין הוצאות של בני העיר: רב פפא, רבא בר ירמיה – הטיט הוצאות כריית באר חדשה של מי שתי, איתמי – גם על יתומים קטנים שבעיר. אמר ליה רב שישא בריה דרב אידי דרב פפא, איך אתה גובה מיתומים, וירלמא לא מידול – והרי שמא לא ימצאו שם מים ונמצא שלא תהיה כל תועלת ליתומים מגביה זו, ויתומים אינם בני מחילה. אמר ליה רב פפא, מישקל שקרילמא מנייהו – ליטול, אכן אני נוטל מן היתומים, ואי מידול, מידול, ונמצא שלקחתי מהם כדון. ואי לא ימצאו מים, מהדרנא לה גיחליהו – אני משיב להם את כספם.

רב יהודה מונה כללים נוספים בענין הוצאות בני העיר: אמר רב יהודה, רב חייבים להשתתף בהוצאות שמוציאים לאנלי נפא – להעמיד דלתות בחומת העיר, ואפילו מיתמי, שאף להם יש צורך בכך. אכל רבנן לא צריכי נמירותא – אינם צריכים שמירה, ואין גוים מהם לצורך זה.

ועוד אמר רב יהודה: רב חייבים להשתתף בהוצאות שמוציאים לבריא פתיא – לכריית בורות לשחות מהם מים, ואפילו מרבנן, שאף הם צריכים למים. ולא אמרן – אמנם לא נאמר דין זה, אלא באופן דלא נפקי באכלווא – שבני העיר אינם יוצאים בעצמם לכריית הבור, אלא שוכרים אחרים שיחפרו עבורם, אבל אם בני העיר נפקי באכלווא, אין תלמידי חכמים חייבים לצאת עמהם, שכן רבנן לאו בני מיפא באכלווא נינהו –

אין דרך תלמידי חכמים לצאת בעצמם לחפירת בורות, שגנאי הוא להם. מספרת הגמרא: רבי פתח אוצרות תבואה בשני בצורת, לחלק עבור הנצרכים, ואמר, יבנסו רק בעלי מקרא, בעלי משנה, בעלי גמרא, בעלי הלכה, בעלי חנה, כלומר כל שיש בידי אחד מדברים אלו, אבל עמי הארץ אל יבנסו. דחק רבי יונתן בן עמרם ונכנס, ורבי לא הכיר. אמר לו רבי יונתן לרבי, רבי, פרנסני. אמר לו רבי לרבי יונתן, בני, האם קרית בתורה, אמר לו, לאו. הוסיף רבי ושאלו, האם שנית במשנה, אמר לו, לאו. אמר לו רבי, אם כן, שלא קרית ולא שנית, בפה – (באיו זכות) אפרנסך. אמר לו רבי יונתן לרבי, פרנסני בכלב ובעורב – כשם שהקדוש ברוך הוא מרחם על הכלב והעורב ומפרנסם. קיבל רבי את דבריו, ופרנסיה. בטר דנפק – לאחר שיצא רבי יונתן, ותיב רבי וקא מצטער – ישב רבי והצטער, ואמר אוי לי שנתתי פתי לעם הארץ. אמר לפניו – (לפני רבין) רבי שמעון בר רבי, שמא יונתן בן עמרם תלמידך הוא, שאינו רוצה ליהנות מכבוד תורה ממימי, ולכך העמיד את עצמו כעם הארץ. דקון, ואשכח – ומצאו שאכן היה זה יונתן בן עמרם. אמר רבי, אם כן, יבנסו הכל, ואף עמי ארצות, שמא יודמנו עוד תלמידי חכמים שאינם רוצים ליהנות מכבוד התורה.

הגמרא מבארת את טעמו של רבי שנהג שלא לתת מפיתו לעם הארץ: רבי לטעמיה, דאמר רבי, אין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ, ומוסר כן אין זה מן הסברא לפרנסם. ובהוא דמי כליא דשדו אמר רבי – וכפי שלומים אנו מן המעשה שהיה אצל רבי, שהטיל המלך על בני העיר טבריה להשיג עבורו מעות לקניית כתר מלכות, אתו לקמיה דרבי – באו עמי הארצות שבטבריה לפני רבי, ואמרו ליה, ליתבו רבנן בהדן – רוצים אנו שאף תלמידי חכמים שבעיר ישתתפו עמנו בהוצאות דמי הכתר, אמר להו רבי, לא ישתתפו עמכם התלמידי חכמים. אמרו ליה בני העיר לרבי, אם כך, ערוקינו – נברח מהעיר. (אמר להו) רבי לבני העיר, ערוקו – יכולים אתם לברוח. ערוקו פליהון – ברחו חצי מעמי הארצות שבעיר, ולאחר שברחו דלית פליא – מחל המלך חצי מדמי הכתר. אתו הנהו פליא קמי דרבי – באו אותם החצי הנותר מעמי הארצות, שלא ברחו מהעיר, ואמרו ליה לרבי, ליתבו רבנן בהדן. אמר להו רבי, לא. אמרו לו, אם כך, ערוקינו – אף אנו נברח מהעיר. אמר להו רבי, ערוקו. ערוקו בוליה – ברחו כל עמי הארצות מהעיר, ופא – נשאר רק תהא בובים שהיה עם הארץ, ועמו כל התלמידי חכמים שבעיר. שרייה אבובם – הטילו גזברי המלך את הוצאות

הכתר על הכובס לבדו. ערק גם הבובים, פקע בליא – ומחל המלך על כל דמי הכתר. אמר רבי, ראיתם שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ, שהרי כפי מה שברחו עמי הארצות מן העיר, כך התבטלה הגזירה.

שנינו במשנה: ונכסיה יתא בעיר ויהא באנשי העיר וכו', שנים עשר חודש: הגמרא מקשה שבברייתא דלהלן מבואר שלאחר שלושים יום ששוהה אדם בעיר, נחשב כבר כאנשי העיר: ורמיה, ששנינו בברייתא, בדין עיר הנדחת ויעיר שלימה שעברה עבודה זרה, שהדין הוא שכל אנשי העיר נהרגים בסיף, ויש לשרוף ולאבד את ממונם, מה שאין כן יחיד שעבר עבודה זרה, דינו בסקילה. התקשרת והנמלת – שירה של חמרים וגמלים העוקרת מקום למקום, ולנה בתוכה – (בתוך עיר הנדחת) והודקה עמון – ועבדו עם אנשי העיר עבודה זרה, הן – (החמרים והגמלים) בסקילה, וקמונן פלט – וממונם ניצל. שכיון שאינם מבני העיר, אין דינם אלא ביחידים העובדים עבודה זרה. ואילו אם נשתתפו שם שלשים יום, הרי הם נחשבים כאנשי העיר, ולכן הן נהרגים בסיף, וקמונן אבר – יש לשרוף את ממונם כדין אנשי עיר הנדחת. הרי לנו שדי בשלושים יום, ושלח כמבואר במשנתנו שרק לאחר שנים עשר חודש נחשב כאנשי העיר. מתרצת הגמרא: אמר רבא, לא קשיא, הא – מה ששנינו במשנתנו שצריך שנים עשר חודש, היינו לבני מתא – להיחשב מבני העיר, שעל בני העיר בלבד מוטל הוצאות העיר. והא – ומה ששנינו לגבי עיר הנדחת, שדי בשלושים יום, היינו ל'יתובי מתא' – להיחשב כיושבי העיר, כמו שנאמר (דברים יט טז) לגבי דין עיר הנדחת 'הפה תכה את יושבי העיר ההוא', שלכך די שישב שם שלושים יום.

הגמרא מוכיחה שיש חילוק בין הזמן הנצרך על מנת להיחשב מבני העיר לבין להיחשב מיושבי העיר: ובריתא, בברייתא, תמורד הנאה מאנשי

בבא בתרא. פרק ראשון - השותפין דף ח עמוד א - מתוך "מהדורת אבן ישראל - (שטיינזולץ)" קט
רש"י
 תוספות

1 שליש למרמא עליהם - לפי שהיו עסוקים במלאכת שמים בבנין בית המקדש, הכי
 2 נמי אין להטיל מס על לומדי תורה.
 3 **והלך** זו ארנוגא - פירש בקונטרס: עשיר בהמות ותבואה כו' ורבינו חננאל פירש:
 4 ארצות דורון שלשון העיבור ממקום למקום, שנתן לו כל עיר ועיר ארצות,
 5 ופירושו מלשון "ויבא הלך לאיש העשיר"
 6 (שמואל ב' ו').

7 **כריא** פתאי - פירש רבינו חננאל: להסיר
 8 גבשושית מרחוב העיר.
 9 **איפרא** הורמינ - פירש רבינו חננאל
 10 דמשמעות הלשון: חן מאת
 11 המקום. איפרא - כמה אפריון נמטייה לרבי
 12 שמעון (בבא מציעא קט"א). הורמינ - שם
 13 שכינה. כי הוזיא דסוף פרק "אחר דיני ממונות"
 14 (סנהדרין ל"ט), מפלגא בידך ולעיל דהורמינ
 15 בוי"ן, מפלגא ולתחת דהורמינ בנ"ן, כמו
 16 הורמינ בר לילתא לקמן (ע"א).

17 **ככלב** וכעבור - כמו שפירש הקונטרס. והיינו
 18 דכתיב "נותן לבכהה לחמה לבני עורב" וגו',
 19 "בהמה" בגמטריא כלב.

20 יתיב רב יוסף וקא מעיין בה - ואם תאמר: וכי לית
 21 ליה "ביבש קצירה תשברנה" וגו' (ישעיה כו)
 22 כדאמרין בפירקין (נ"ב), יש לומר: דקבלה משום
 23 שלום מלכות, כדעבר רבא לקמן (שם), וכי היכי
 24 דפלגניהו רבא לעניי גויים - הכי נמי פרד בהו רב
 25 יוסף שביי גויים, ומידה, לא צריכי להכי, אלא
 26 כדפירש הקונטרס, דרבא דקבלה משום שלום
 27 מלכות, וכיון שאמר לו ליתן למצוה רבה - לא
 28 היה אפשר לחלקם לעניי גויים, דאסור לגנוב
 29 דעת הבריות, ואפילו דעתו של גוי (וחולק צ"ד, א).
 30 אבל משום המתחלקים לעניים - אין כאן גניבת
 31 דעת, דאינהו נמי ידעי שישאל רגילין לפננסם,
 32 כדאמר ב"תנוקין" (גיטין ס"א, א) מפרנסין דיני
 33 גויים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום. וזא
 34 דקבל מההוא טייעא דנדב שרגא לבי כנישתא
 35 בפרק קמא דערבין (נ"ב), אף על גב דהתם לא היה
 36 שלום מלכות - התם טעמא משום דהווי כמו
 37 קרבן, ואמרין (גזיר סב, א) "איש איש" - לרבות
 38 נכרים, שנודרים נדרים ונדרות בישראל.
 פדיון

הלכה, בעלי הנהגה, אבל עמי הארץ אל יכנסו. דחק רבי יוחנן בן עמרם ונכנס, אמר לו: רבי,
 פרנסני! אמר לו: בני, קרית? אמר לו: לאו. שנית? אמר לו: לאו. אם כן, במה אפרנסך? [אמר
 לו:] פרנסני בכלל ובעצור. פרנסיה. בתר דנפק, יתיב רבי וקא מצטער ואמר: אוי לי שנתתי פתי
 לעם הארץ! אמר לפנני רבי שמעון בר רבי: שפא יונתן בן עמרם תלמידך הוא, שאינו רוצה
 ליהנות מכבוד תורה מימך? ברוך ואשפת, אמר רבי: יכנסו הכל. רבי למעמיה, דאמר רבי: אין
 פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ. בההוא דמי כלילא דשרו אמבריא, אתו לקמיה דרבי
 ואמרו ליה: ליתבו רבנן בהדן, אמר להו: לא. אמרו ליה: ערוקינו, [אמר להו:] ערוקו. ערקו
 פלגיהון, דליוה פלגא. אתו הנהו פלגא קמי דרבי, אמרו ליה: ליתבו רבנן בהדן, אמר להו:
 לא. - ערוקינו, ערוקו. ערקו כולוהו, פש ההוא פובס, שדיוה אפובס. ערק פובס, פקע כלילא.
 אמר רבי: ראיתם, שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ. [וכמה יהא בעיר ויהא
 כאנשי העיר וכו'.] ורמינחיה: החמרת והגמלת העוברת ממקום למקום, ולנה בתוכה והודחה
 עמה - הן בסקילה וממונן פלט, ואם נשתחו שם שלשים יום - הן בסייף וממונן אבד! אמר רבא, לא קשיא: הא לכני מתא, הא
 ליתובי מתא, בדתניא: המודר הנאה מאנשי העיר, כל שנשתתהא שם שלשים יום - אסור ליהנות ממנו, פחות מכאן - מותר;
 מיושבי העיר, כל שנשתתהא שם שלשים יום - אסור ליהנות ממנו, פחות מכאן - מותר ליהנות ממנו. ולכל מילי מי בעינן שלשים יום עשר
 חדש? והתניא: שלשים יום - לתמחוי, שלשה חדשים - לקופה, ששה - לבסות, תשעה - לקבורה, שלשים יום עשר - לפסי העיר!
 אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: כי תנן נמי מתניתין שלשים יום עשר חדש - לפסי העיר תנן. ואמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: הכל לפסי העיר
 ואפילו מיתמי, אבל רבנן לא, דרבנן לא צריכי נטירותא. אמר רב פפא: לשורא ולפרשאה ולמרוניא - אפילו מיתמי, אבל רבנן לא
 צריכי נטירותא. כללל דמילתא: כל מילתא דאית להו הנאה מיניה - אפילו מיתמי. רבה רמא צדקה איתמי דבי בר מריון, אמר ליה
 אביו, והתני רב שמואל בר יהודה: אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שביבם! אמר ליה: אנה לאחשובינהו קא עבידינא. איפרא
 הורמינ, אמייה דשבור מלבא, שדרה ארנקא דדינרי לקמיה דרב יוסף, אמרה: ליהוי למצוה רבה. יתיב רב יוסף וקא מעיין בה: מאי
 מצוה רבה? אמר ליה אביו, מדתני רב שמואל בר יהודה: אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שביבם, שמע מינה:

אלו תלמידי חכמים - אלמא אין צריכין חומה. [וזו] כנסת ישראל - כולם שוין לענן
 חומה, וגודרים עצמן מלטמע בגויים. שאתה מחבב עמים - שאתה מצהיב להם פניך
 להשליטן על בניך. כל קדושי - של ישראל, בידך והם לשומרין. בלשון ארמי נאמר
 - "יתנר" תרגום של ישנן, כמו "ושננתם" ותנינן (דברים ו). אם תנו כולם - וכן
 רובן יהיו שונין ועוסקים בתורה כשיגלו

בעמם. עתה אקבצם - בקרוב אקבצם. ויחלו מעט וגו' - ואף ואם מועטין הן השונין
 בעמים - יחלו ממשא מלך ושרים, יהיו
 בטלים מלשאת משא מלך ושרים. "יחלו" -
 כמו "לא יחל דבר" (במדבר ל). מנהג כלו
 והלך - דריוש צוה את פחת עבר הנהר על
 אנשי כנסת הגדולה. מנת המלך - מגבת
 מסים שזון מטילין תמיד על בני המדינה.
 ארנוגא - עישורי תבואות ובהמות מדי שנה
 בשנה. כריא חרתא - יציאת כריית באר מים
 חיים לשותות. לא מידול - לא ימצאו בו
 מים, והפסדתם חנם, ויתמי לאו בני מחילה
 יננהו דליחלו. לאנלי גפא - לשערי חומות
 העיר להצבי בוק דלתות. אגלי = דלתות,
 כמו: טרוקו גלי, ברבות (כח, א). גפא סתימה,
 כמו: מצא אחר הגפה, ב"אלו מציאות" (בבא
 מציעא כה, ב). לכריא פתאי - הפזית בור
 לשותות מים. ועל שם הכלי המונח שם בבור
 תמיד לשותות בו עוברי דרכים, קוריהו פתאי.
 אפילו מרבנן - שהכל צריכין למים. ולא
 נפקי באכלואז - שאין חן עצמם יוצאין
 בהכרח לחפור, אלא שוכרים פועלים. ככלב
 וכעורב - שחם הקדוש ברוך הוא עליהם
 (שבת קנ"ב). שנאמר "ידע צדיק דין דלים"
 (משלי כט), לפי שהכלב מזונותיו מועטין -
 לפיכך שוהה אכילתו במעיו שלשת ימים.
 וגבי עורב אמר "לבני עורב אשר יוצאין"
 (תהלים קמז), לפי שהעורב אכזרי על בניו,
 והקדוש ברוך הוא מזמין לתן יתושין מתוך
 צואתם, ואוכלין. דמי כלילא - עטרה למלך
 קיסר. אתו - עמי הארץ לקמיה דרבי. דליוה
 לפלגא - שחל המלך דמי החצר, וסילקה
 מעליהן. מידה אפובס - הטילהו פחתי
 המלך על הכובס. החמרת והגמלת -
 של חמרים ושל גמלים. הרי אלו בסקילה -
 כדן שאר יחידים. יתובי מתא - בשלשים
 יום. וגבי עיר הנדרת כתיב "וישבי העיר"
 (דברים יג). ולכל מילי - ומקמי הכי לא יחייב
 מדי עמי בני העיר. שלשים יום לתמחוי -
 כיון ששהה שם שלשים יום - גובין הימנו
 וגבאין תמחוי מאכל לעניים. לקופה -
 לצדקה. לבסות - עניי העיר. לקבורה -
 לקבור עמי העיר, שהיא יציאה יתירה.
 לשורא - לתיוקן החומה. לפרשא - פרש
 שהולך סביבות העיר לשומרה, ולידע מה
 היא צרכה. למרוניא - שומר כלי זיין של בני
 העיר, ויושב בבית אצל השער.
 שבי

עמה - הן בסקילה וממונן פלט, ואם נשתחו שם שלשים יום - הן בסייף וממונן אבד! אמר רבא, לא קשיא: הא לכני מתא, הא
 ליתובי מתא, בדתניא: המודר הנאה מאנשי העיר, כל שנשתתהא שם שלשים יום - אסור ליהנות ממנו, פחות מכאן - מותר;
 מיושבי העיר, כל שנשתתהא שם שלשים יום - אסור ליהנות ממנו, פחות מכאן - מותר ליהנות ממנו. ולכל מילי מי בעינן שלשים יום עשר
 חדש? והתניא: שלשים יום - לתמחוי, שלשה חדשים - לקופה, ששה - לבסות, תשעה - לקבורה, שלשים יום עשר - לפסי העיר!
 אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: כי תנן נמי מתניתין שלשים יום עשר חדש - לפסי העיר תנן. ואמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: הכל לפסי העיר
 ואפילו מיתמי, אבל רבנן לא, דרבנן לא צריכי נטירותא. אמר רב פפא: לשורא ולפרשאה ולמרוניא - אפילו מיתמי, אבל רבנן לא
 צריכי נטירותא. כללל דמילתא: כל מילתא דאית להו הנאה מיניה - אפילו מיתמי. רבה רמא צדקה איתמי דבי בר מריון, אמר ליה
 אביו, והתני רב שמואל בר יהודה: אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שביבם! אמר ליה: אנה לאחשובינהו קא עבידינא. איפרא
 הורמינ, אמייה דשבור מלבא, שדרה ארנקא דדינרי לקמיה דרב יוסף, אמרה: ליהוי למצוה רבה. יתיב רב יוסף וקא מעיין בה: מאי
 מצוה רבה? אמר ליה אביו, מדתני רב שמואל בר יהודה: אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שביבם, שמע מינה:

פריון שביום מצוה רבה - והא דאמר בפרק "בני העיר" (מגילה כזא:) אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה ולשוא אשה, ולא קתני פריון שביום - שמא מילתא דפשיטא היא, ולא איצטרך למיתני.

ומתחלקת בשלשה מפני שהיא כדני ממונת - ואם תאמר: מהאי טעמא נמי תהא נגבית בשלשה ופירש רבינו

(תם) וחננאל: לפי שהיה ידוע סכום של כל אחד ואחד כמה יתן.

ולשנותה לכל מה שירצו - נראה לרבינו תם דיכולים לשנותו אף לדבר הרשות.

אף על גב דאמרין בערבין בפרק קמא (ו.ב): האי מאן נדבב שרגא לבי כנשתא - אסור לשנותה

לדבר הרשות. ואמר נמי התם: האומר "פירטה זו לצדקה", עד שלא באה ליד הגבאי - מותר

לשנותה, משבאה ליד הגבאי - אסור לשנותה לדבר הרשות. הכא, שבני העיר משנים אותה -

שאני. לפיכך מותר לשנותה אפילו לדבר הרשות, ואפילו באה ליד הגבאי. וכן היה רבינו

תם נוהג לתת מעות הקופה לשומרי העיר, לפי שעל דעת בני העיר נותנים אותם. **כי** הא דרבא

אכפיה - אחר היה עמו. דאין עושין שררה על הצבור פחות משנים, ולא חשיב ליה מפני כבודו של רבא.

אכפיה לרב נתן - ואם תאמר: והא בפרק "כל הבשר" (חולין ק"ב), אמר: כל מצותה

עשה שמתן שכרה וכתובתה בצדה - אין בית דין של מטה מחדדים עליה. וגבי צדקה כתוב "כי

פתוח תפתח את ידך לו" וכתוב "כי בגלל הדבר הזה יברכך" (דברים טו) ואומר רבינו תם: דהאי

כפיה - בדברים. כמה כפיה ועל, בפרק "נערה שנתפתחה" (כתובות נגא.). ועוד תירץ: דהכא

קבלו עליהם שיכופו אותן הגבאי. ולרבינו יצחק נראה: דבצדקה כופין, משום דאית בה לאו,

דכתיב בה "לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ" וגו'. ולרבינו יצחק בן אברהם נראה: דהא דאין

בית דין מחדדין על מצות עשה שמתן שכר בצדה - היינו דאין נענשין. וכן משמע בירושלמי

"ד'המוכר את הספינה", וההיא ד"כל הבשר" (שם) דלא הוה מוקרי אבוי ופכתוהי, ואמר ליה

שכבודו - הכי פירשה: אינכם מחדדין להכריזו עד שיעשה כשאר מצות עשה, דאם אמר ליה

עשה סוכה ולולב ואינו עושה - מכין אותו עד שתצא נפשו, כדאמר ב"הוכח" (כתובות פ"ב).

דין אמת לאמתה - "אמת" - לאפוקי דין מרומה, אף על גב שהעדים מעידין אותו ואין מחתכים

אותו, כיון שהעדים שמשקרים. כדדרשין (בסנהדרין זא.) וצריך לומר: בשבועות לבב,

"לאמתה" - שלא יטו את הדין.

ומצדיקי הרבים וגו' אלו מלמדי תינוקות - אומר רבינו יצחק: דצריך לומר

דרקיע מזהיר טפי מכוכבים. דהא בסוף פרק "אלו עובדין" (פסחים מט.) משמע דגבאי צדקה

עדיפי מלמדי תינוקות, דאמר: לא מצא בת תלמיד חכם - ישא בת גבאי צדקה, לא מצא בת

גבאי צדקה - ישא בת מלמדי תינוקות. ואמר רבינו יצחק בן אברהם כי מצא בפרקי דרבי

אליעזר דרקיע דהאי קרא ד"המשכילים יזהירו כוזהר הרקיע" - היינו רקיע שעל ראשי החיות,

שמודהין מכוכבים, שאורו כאור החמה. והאי דקאמר: ורבנן מאי, אמר רבינא: "ואהבו כצאת

השמש" - היינו שמש של עתיד לבא, דהוא שבעתים כאור שבעת הימים, ואור שבעת ימי

בראשית היה שבעתים מאור חמה של עכשיו, כדמפרש תרגום של "דני ושמוח" (וכריה ב.) ואף

פריון שביום מצוה רבה היא. **אמר** ליה **רבא** לרבה בר **מרי**: **מנא** הא **מילתא** דאמור רבנן דפריון שביום מצוה

רבה היא? **אמר** ליה, דכתיב: "והיה כי יאמרו אליך **אנה** נצא ואמרת אליהם כה אמר ה' אשר למות למות

ואשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשכי **לשכי**", ואמר רבי יוחנן: כל המאוחר בפסקו זה קשה

מחבירו. **חרב קשה ממות** - אי בעית אימא קרא, ואי בעית אימא סברא; אי בעית אימא סברא: האי קא

מיוול והאי לא קא מיוול; ואיבעית אימא קרא: "קד בעיני ה' המותה לחסידיו". רעב קשה מחרב - איבעית

אימא סברא: האי קא מצטער והאי לא קא מצטער; איבעית אימא קרא: "טובים היו חללי חרב מחללי

רעב". שכי [קשה מכולם], דכולהו איתנהו ביה, תנו רבנן: קופה של צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה,

נגבית בשנים - שאין עושים שררות על הצבור פחות משנים, ומתחלקת בשלשה - כדני ממונת; תמחוי

נגבית בשלשה ומתחלקת בשלשה, שגבוייה וחלוקה שוים; תמחוי - בכל יום, קופה - מערב שבת לערב

שבת, תמחוי - לעניי עולם, קופה - לעניי העיר; ורשאים בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה,

ולשנותה לכל מה שירצו; ורשאים בני העיר להחנות על המדות ועל השערים, ועל שער פועלים, ולהפיץ

על קצתן. **אמר** מר: אין עושין שררות על הצבור פחות משנים. **מנא** הני מילי? **אמר** רב נחמן, **אמר** קרא:

"והם יקחו את הזהב" וגו'. שררות הוא דלא עבדי, הא הימוני מהימן; מסייע ליה לרבי חנינא, דאמר רבי חנינא: מעשה ומינה רבי שני אחין על

הקופה. מאי שררותא? דאמר רב נחמן **אמר** רבה בר אבוי: לפי שממשכנין על הצדקה ואפילו בערב שבת. - איני? והא כתיב: "ופקדתי על כל לחציו", ואמר רבי יצחק בר שמואל

בר מרתא משמיה דרב: ואפילו על גבאי צדקה! - לא קשיא: הא דאמר, הא דלא אמר. **פי** הא דרבא אכפיה לרב נתן בר אמי, ושקיל מינה ארבע מאה זוזי לצדקה. "והמשכלים

יזהרו כוזהר הרקיע" וגו'. "המשכלים יזהרו כוזהר הרקיע" - זה דין שדן דין אמת לאמתו, "ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד" - אלו גבאי צדקה. במתניתא תנא: "והמשכלים יזהרו

כוזהר הרקיע" - זה דין שדן דין אמת לאמתו וגבאי צדקה, "ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד" - אלו מלמדי תינוקות. כגון מאן? **אמר** רב: כגון רב שמואל בר שילת. דרב אשפחיה

לרב שמואל בר שילת דהוה קאי בגינתא, אמר ליה: שבקתיה להימנותך? **אמר** ליה: הא תליסר שני דלא חויה לי, והשתא נמי דעתאי עליהו. ורבנן מאי? **אמר** רבינא: "ואהבו כצאת השמש בגברתו". תנו רבנן: גבאי צדקה אינן רשאים לפרוש זה מזה, אבל פורש זה לשער זה

לחנות; מצא מעות בשוק - לא יתנם בתוך כיסו, אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה, ולכשיבא לביתו יפולם; פיוצא בו, הוה נושה בחבירו מנה ופרעו בשוק - לא יתנו לתוך כיסו, אלא

נותנן לתוך ארנקי של צדקה, ולכשיבא לביתו יפולם. תנו רבנן: גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק - פורטין לאחרים, ואין פורטין לעצמן; גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק - מוכרין לאחרים, ואין מוכרין לעצמן; מעות של צדקה אין מונין אותן שתיים, אלא אחת אחת. **אמר** אביו: מריש לא הוה יתיב מר אציפי דבי כנישתא, כיון דשמעה להא דתניא: ולשנותה לכל

מה שירצו, הוה יתיב. **אמר** אביו: מריש הוה עבד מר תרי כיס, חד לעניי דעלמא וחד לעניי דמתא, כיון דשמעה להא דאמר ליה שמואל לרב תחילתא בר אבדימי: עבדי חד כיסא

בבא בתרא דף ח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום שבת קודש) קיא

מדיחין למדנו דין זה. **אמר רב נחמן, אמר קרא** (שמות כח ה) לגבי הממונים
על נדבת המשכן, **וְהָם יִקְחוּ אֶת הַהֶקֶב וְגו'** וְאֵת הַתְּכֵלֶת וְאֵת הָאֲרָגְמָן וְאֵת
תולעת השני וְאֵת הַשֵּׁשׁ, ומתוך שנאמר 'הם', לשון רבים, משמע שהיו
שנים ממונים על כך, ומשום שאין עושים שררה על הציבור בפחות משנים.
מוסיפה הגמרא ומדייקת: מלשון הברייתא משמע כי 'שְׂרָרוּת' הוא דְּלֹא
עָבָר - דווקא משום שהגבייה נחשבת 'שררה' לפיכך אין גובים בפחות
משנים, **הא הוּמַיְנִי מְהֵיָנָא** - ומשמע, שלענן נאמנות שלא ישלח ידו
בכספי הצדקה, אף האחד נאמן, ולפיכך רשאים למנות גזבר אחד על קופה
של צדקה. והרי זה מְסַיֵיעַ לֵיהּ לְרַבִּי הֵינְיָא, **ואמר רבי הנינא, מַעֲשֶׂה**
ומינה רבי שני אחין על תקופת, ואף ששני אחים נחשבים כאחד לענין
נאמנות, מכל מקום רשאים הם לשמש גזברי צדקה, מפני שלענן זה אף
אדם אחד נאמן.
שואלת הגמרא: **מאי שְׂרָרוּתָא** - מה היא ה'שררה' על הציבור' בגביית
הצדקה. משיבה הגמרא: **דְּאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַר אֲבוּהִי, לְפִי**
שְׁמִישְׁבָּנִין עַל הַצִּדְקָה - שיכולים גבאי הצדקה ליטול משכון מנכסיו בעל
הבית כדי לכופו לתת לקופה של צדקה, **וְאִפִּילוּ עָבָר שִׁבְתָּ, ואין בעל**
הבית יכול לטעון שטרוד הוא בהכנות לשבת, ולפיכך נחשבת גבייה זו
כשררה.
מקשה הגמרא: **איני** - האם כך הוא הדין, שממשכנים על הצדקה, **וְהָא**
בְּתָרִיב בְּנָבִיא (ירמיה ו א) 'וּמִקְרָתִי עַל כָּל לַחֲצִי' - הקבי"ה מבטיח שישלם
גמול לכל מי שדוחק ולוחץ לעם ישראל, **וְאָמַר רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר**
מִרְתָּא מְשַׁמִּיָּה דְרַב, וְאִפִּילוּ עַל נְבִיא צִדְקָה הַלּוּחֲצִים אֶת הָעַם לְקִיָּים
מִצְוֹת צִדְקָה, ואין אמרו כאן שרשאים הגבאים למשכן על הצדקה.
מתרצת הגמרא: **לֹא קָשְׁיָא, הא** ששנינו שממשכנים, היינו **דְּאָמַר** -
בעשיר, ואילו
הא שאמר רב שאפילו גבאי צדקה אסור להם ללחוץ, היינו באדם **דְּלֹא**
אָמַר - שאינו עשיר, שאין ראוי ללחוץ. **וכי הא** - וכפי המעשה שהיה,
דְּרַבָּא אֲבָפְיָה [כפה] לְרַב נָתָן בַּר אָמִי שהיה עשיר גדול, **וְשָׁקִיל מִיְנֵיהּ**
- ונטל ממנו בעל כרחו **אַרְבַּע מָאָה זָוִין לְצִדְקָה**.
הגמרא עוברת לעסוק בשכר גבאי הצדקה לעתיד לבוא: נאמר (ויטלי יב א)
'וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ בִּזְהָרָה הַרְקִיעַ וְגו' ומצדיקי הרבים פּוֹכְכִים לְעוֹלָם וְעַד',
דרושת הגמרא. **'הַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ בִּזְהָרָה הַרְקִיעַ'** זה דִּין שְׁדֵין דִּין אִמְתָּא
לְאִמְתָּא שיזכה להזהיר כוזהר הרקיע. **'ומצדיקי הרבים פּוֹכְכִים לְעוֹלָם**
וְעַד', אלו נְבִיא צִדְקָה שיאירו ככוכבים.
בְּמִתְנִיתָא תָנָא - בברייתא דרשו פסוק זה באופן אחר, **'וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ**
בִּזְהָרָה הַרְקִיעַ' זה דִּין שְׁדֵין דִּין אִמְתָּא לְאִמְתָּא וְנָבִיא צִדְקָה שאף הם יזכו
להזהיר כוזהר הרקיע. **'ומצדיקי הרבים פּוֹכְכִים לְעוֹלָם וְעַד' אלו מְלַמְדֵי**
תִּינוּקוֹת, שהם 'מצדיקי הרבים' בכך שמלמדים ומנחנים את התינוקות
בדרך טובה, ובשכר זה יזכו להזהיר ככוכבים.
בְּגוֹן כָּאֵן - מה היא הדוגמא למלמד תינוקות במסירות ונאמנות, שיזכה
להזהיר ככוכבים. **אמר רב, בְּגוֹן רַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילָת** שהיה מלמד
תינוקות בנאמנות. כפי שלמדים אנו מן המעשה לדלה, **דְּרַב אֲשֶׁרְבַּחִיָּה** -
מצא לרב שמואל בר שילת, **דְּהוּה קָא בְּגִינְתָא** - שהיה עומד בגינה,
אמר לִיה רב לרב שמואל בר שילת, וכי שְׁבַקְתִּיה לְהִימְנוּתָךְ - וכי עזבת
לנאמנותך, שהיית רגיל לישוב תמיד על גבי התלמידים וללמדם, ואילו
עכשיו עזבתם לבד. **אמר לִיה רב שמואל לרב, הא תְּלִיסַר שָׁנִין דְּלֹא תוּיָא**
לִי - הרי שלש עשרה שנה שלא ראיתי כלל את גינתו **וְהִשְׁתָּא נָמִי** - וגם
עכשיו **וְעָתָא עָלְוִיהּ** - דעתי על התינוקות לזרום מהמקום שאני עומד בו.
מבררת הגמרא: **וְרַבְּנָן** - תלמידי החכמים העוסקים בתורה תדיר, **מאי** -
לאיזה אור יזכו הם. **אמר רבינא, עליהם נאמר (שופטים ה לא) 'וְאִתְּהִיבוּ**
בְּצִצְתָּ הַשֶּׁמֶשׁ בְּנִבְרָתוֹ' וגו', שאור זה עדיף מכל האורות.
תנו רבנן, נְבִיא צִדְקָה אינו רָשָׁאין לְפָרוֹשׁ זה מְנָה, ולגבות כל אחד בפני
עצמו, מפני חשדו, שלא יאמרו שדעתו לגנוב, **אֲכָל פּוֹרֵשׁ זה לְשַׁעֵר וְהָא**
לְחִנּוּת, ולבלב שיהיו שניהם נראים כאחד, בין ליושבי השער בין ליושבי
החנות.
וכן, גבאי צדקה שִׁמְצָא מְעוֹת בְּשׁוּק, **לֹא יִתְּנֵם בְּתוֹךְ בֵּיסוֹ, אֲלֵא נוֹתְנֵן**
לְתוֹךְ הָאֲרָגְנִי שֶׁל צִדְקָה, וְלִבְשִׁיבָא לְבִיתוֹ יִטְלֵם מִן הַכִּיס, ולא יטלם
בשוק לעצמו, שלא יאמר הרואה, שמעות של צדקה הוא נותן לתוך כיסו.
ופיוצא בו, אם הָיָה גבאי הצדקה נֹשֵׂת בְּתִכְרִיו מְנָה [שהיה חבירו חייב

המשך בעמוד קיב

שְׂפִירָיו שְׁבוּיִים מְנָה רַבָּה הִיא, ומכל מקום אף עבור מצוה זו אין גובים
מן היתומים.
אמר לִיה רַבָּא לְרַבָּה בַר מְרִי, מָנָא הא מִילְתָא דְּאָמַר רַבְּנָן מדיחין
המקור לדבר זה שאמרו חכמים, **דְּפִרְיוֹן שְׁבוּיִים מְנָה רַבָּה הִיא.**
אמר לִיה, דְּבְתָרִיב בענין נבואת ירמיה הנביא לבני ישראל, שעתידים הם
לגלות מארצם (ירמיה טו א) **וְהָיָה כִּי יֵאָמְרוּ אֵלַי אֲנִי נִצָּא, וְאִמְרַת אֲלֵיהֶם**
כֹּה אָמַר ה', אֲשֶׁר לְמֹנֹת לְמֹנֹת, וְאֲשֶׁר לְחֶרֶב לְחֶרֶב, וְאֲשֶׁר לְרָעָב לְרָעָב,
וְאֲשֶׁר לְשָׂבִי לְשָׂבִי. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל מִין מוֹתֵת הַמְּחַכֵּר מְאֻחֵר בְּפִסְקוֹן
זֶה, קָשָׁה יוֹתֵר מְחַכְרֵו - מן המוות הקודם לו בפסוק. חֶרֶב קָשָׁה מְאֻחֵר
טבעי המוכר תחילה בפסוק, אי בְּעִית אִימָא קְרָא [גלמד מפסוק], **ואי**
בְּעִית אִימָא כְּכָרָא. מבארת הגמרא, **אי בְּעִית אִימָא כְּכָרָא, הא** - הנהרג
בחרב **קָא מִינוּל - מתכלכל הוא בדמו, ואילו הא** המת במוות טבעי, **לא**
קָא מִינוּל, ואיבְעִית אִימָא קְרָא, שנאמר (תהלים קטו טו) 'קָרָב בְּעִינֵי ה'
הַמָּוֶתָה לְחַסְדֵּיךְ', כלומר, כבוד הוא לחסידים בעיני ה', שימותו במוות
טבעי, הרי שמיתה זו עדיפה על שאר המיתות.
רַעָב קָשָׁה מְחַכֵּר המוכר לפניו בפסוק, **איבְעִית אִימָא כְּכָרָא, הא** - המת
ברעב **קָא מְצַטַּעַר קודם שמת, ואילו הא** - המת בחרב **לא קָא מְצַטַּעַר,**
אלא מת מיד. ואיבְעִית אִימָא קְרָא, שנאמר (איכה ד ט) 'מוֹכִים הָיוּ תְּלָלִי
חֶרֶב מְחַלְלִי רַעָב'.
שְׂבִי המוכר אחרון בפסוק [קָשָׁה מְכֻלָּם], **לפי דְּכֻלְהוּ אִיתְּנָהוּ בִיה -**
שכל המיתות האחרות כלולות בו, משום שהוא ביד הגויים, ויכולים
להמיתו בכל מיתה שירצו. ואם כן שהשבי הוא הקשה מכל המיתות,
ממילא מצוה רבה היא לפדותו מן השבי.
הגמרא עוברת לרין בענייני צדקה: **תנו רבנן, קוּפָּה שֶׁל צִדְקָה, שבני**
העיר תורמים לה בקביעות, וממעותיה מתפרנסים עניי העיר, נְגִיבִית
בְּשָׁנִים, כלומר, על ידי שני גבאי צדקה, וּמִתְחַלְקָת לעניים בְּשָׁלְשָׁה
גבאים. וטעם הדבר שנגבית בשָׁנִים, לפי ש'אין עושים שְׂרָרוֹת עַל הַצִּבּוּר
פְּחוֹת מְשָׁנִים', כלומר, כל דבר הנחשב 'שררה' על הציבור, אינו נעשה
בפחות משני אנשים. וּמִתְחַלְקָת בְּשָׁלְשָׁה, מפני שהחלוקה נחשבת בְּרִינִי
מְמוֹנוֹת, מאחר שהם מכריעים כמה יקבל כל עני לפי צרכיו ולפי בני ביתו
התלויים בו, ואין מכריעים דיני ממונות אלא בבית דין של שלשה.
מה שאין כן תְּמַחֲוִי - גביית מזון מוכן לעניים, נְגִיבִית בְּשָׁלְשָׁה - אף גביית
המזון נעשית בשלשה, וּמִתְחַלְקָת בְּשָׁלְשָׁה, והטעם שבגביית התמחוי אין
די בשנים, מפני שְׁבִיבִיתָהּ וְחִלּוּקָה שְׁוִים - התמחוי מחולק לעניים מיד עם
גבייתו ושאם יהיו אותו ביד הגבאים אפשר שיתקלקלו התבשילים,
ולפיכך הוא נגבה בשלשה, כדי שיהיו מזומנים אותם השלשה לחלק מיד
את התמחוי, ולא יצטרכו לטרוח לחפש שלשי כדי לחלק.
הברייתא מונה חילוקים נוספים בין תמחוי לקופה: **תְּמַחֲוִי נגבה מבני העיר**
בְּכָל יוֹם, מה שאין כן קוּפָּה - מעות של צדקה, נגבים מְעַרְב שִׁבְתָּ לְעָרָב
שִׁבְתָּ, שהתמחוי אי אפשר לגבותו פעם אחת בשבוע, לפי שבמשך השבוע
יתקלקלו התבשילים. תְּמַחֲוִי מתחלק אף לְעֵנִי עוֹלָם שאינם דרים בעיר,
אבל קוּפָּה מתחלקת רק לְעֵנִי העיר.
וְרָשָׁאִים בְּנֵי הָעִיר לְעֻשׂוֹת קוּפָּה תְּמַחֲוִי, כלומר, לחלק לעניי העולם
ממעות הקנה, אם נתרבו בעיר עניים ממקומות אחרים, ואין די להם מן
התמחוי. וכן רשאים לעשות תְּמַחֲוִי קוּפָּה ולחלקו לעניי העיר בלבד. וכן
רשאים לְשַׁנּוּתָהּ [את הקופה או התמחוי] **לְכָל מָה שְׂרָצוּ מִצְרֵי הָעִיר,**
ואף לצרכי הרשות, כגון לשלם לשומרי העיר. לפי, שכל הנותן לקופת
העיר, על דעת בני העיר הוא נותן, שאם יחליטו בני העיר לשנות את
הייעוד שלשמו נגבו המעות, יהיו רשאים לעשות כן.
וְרָשָׁאִין בְּנֵי הָעִיר לְהַתְּנוֹת בִּינֵיהֶם עַל הַמְּדוֹת, להגדילם או להקטין.
וכגון שהתנו בִּינֵיהֶם, שמדת 'סאה' בעירם תהיה גדולה או קטנה יותר,
מ'סאה' הנהוגה בשאר המקומות, וממילא הקונה 'סאה' חטים, יקבל יותר
או פחות ממה שמקובל בשאר מקומות, וְעַל הַשְּׂעָרִים, שלא יהיה אדם
רשאי למכור ביותר מהמחיר שקבע, וְעַל שִׁכָּר פּוֹעֲעִלִים, שלא ישלם להם
אדם יותר ממה שקבע. ויכולים אף לְהַסִּיעַ עַל קִיּוּצָתָן - לקנות את העובר
על תקנתם, ולהסיעו ולעקרו מדין התורה. כלומר, שרשאים אף לתקן תקנה
שאינה על פי דיני הממונות, ולקנות את העוברים על קיצבת דבריהם.
הגמרא מבררת כמה פרטים בדברי הברייתא: **אָמַר מַר, שנינו בברייתא**
לעיל, ש'אין עושים שְׂרָרוֹת עַל הַצִּבּוּר פְּחוֹת מְשָׁנִים', מָנָא הֵינִי מִילִי -

שנינו במשנה (לעיל ב.) מקום שנהגו לקנות את כותל המחיצה מגויל, גזית כו', מבארת הגמרא מה הם סוגי אבנים אלה 'גויל', היינו אבני דלא משפין – אבנים שאינן משויפות וחלקות אלא יש בהן בליטות, ורוחבן ששה טפחים, וכך הוא עובי הכותל. 'גוית', הן אבני דמשפין – אבנים משויפות, שהחלקיקו את פניהן, דכתיב (מלכים א' ט) לגבי האבנים שבהן השתמש שלמה המלך לבניית בית המקדש ולבנין ביתו, 'כל אלה אבנים יקרת במודת גוית (וגו') מגררות במגרד', כלומר שהיו אלו אבנים המשויפות בכלי הקרוי מגרד, וכשמשייפים מאבן הגויל את בליטות האבן שעוביין טפה, נשארת אבן גזית שעוביה חמשה טפחים. 'כפסין' הם ארחי – אריחים, חצאי לבנים, ורוחב לבניה הוא שלשה טפחים, והבונה כותל מכפיסין נותן חצי לבניה מכאן וחצי לבניה מכאן וטפח טיט באמצע, ונמצא שכותל כפיסין רחב ארבעה טפחים. 'לבינין' הן ליבני – לבנים שלמות, ורוחב לבניה הוא שלשה טפחים.

מקשה הגמרא: אמר ליה רבה ברבי רבא דרבא לרבא, אשי, ממיא – מנין לנו דאבן 'גויל' אבני דלא משפין נינהו, והאי טפח יתירא – הטפח שכותל גויל יתר על כותל גזית, הוא למוירשא דקנקתא – לבלטות שבאבני גויל, דילמא – שמא נאמר שגויל פלגא ויחציו דאבן גזית הוא, כלומר שמניחים שני חצאי אבן גזית לרוחב הכותל, והאי טפח יתירא – הטפח הנוסף שכותל גויל יתר על כותל גזית, לבינין אורכי הוא – הוא לרווח שבין שתי השורות של חצאי האבנים, שמניחים שם טיט בעובי טפח, ודקנקתא ריבן לגבי כפסין, שהם ארחי, ולבינין הן ליבני – לבנים שלמות, והאי טפח יתירא שיש בכותל כפיסין יותר מכותל לבנים, הוא לבינין אורכי – לרווח שבין חצאי הלבנים, שמניחים שם טיט.

מתרצת הגמרא: אמר ליה רבא, אשי, וליטעמיה – ולשיטתך, שאתה סבור שהגמרא פירשה מדעתה מהו גויל וגזית וכו', אם כן, גם מה שפירשנו שכפסין הם ארחי, מנלן, שמא נפרש שהם לבנים שאינן משויפות ולכן הם רחבות טפח מכותל לבנים, אלא לגבי כפיסין גמרא גמירי לה – מקובל בידינו שזה פירוש הדבר, וגויל נמי – גם פירוש זה, ש'גויל' הוא אבני דלא משפין, והטפח היתר הוא לבלטות האבן, גמרא גמירי לה. איכא דאמרי – יש אומרים שהיתה הקושיא בלשון אחרת, אמר ליה רב אחא ברבי רבא דרבא לרבא, אשי, ממיא דהאי כפסין ארחי נינהו – שכפיסין הם חצאי לבנים, והאי טפח יתירא שבכפיסין הוא לבינין אורכי, דילמא, מאי כפסין, אבני דלא משפין, והאי טפח יתירא הוא למוירשא דקנקתא – לעובי הבלטות שאינם משויפות, דקנקתא ריבן לעיל, שגויל הם אבני דלא משפין וגוית אבני דמשפין, והאי טפח יתירא שבכותל גויל הוא למוירשא דקנקתא. מתרצת הגמרא: אמר ליה רבא, אשי, וליטעמיה, שגויל הן אבני דלא משפין, מנלן, שמא הם חצאי אבני גזית, אלא בודאי גמרא גמירי לה, הכא נמי – גם פירוש זה, שכפיסין הם חצאי לבנים, גמרא גמירי לה.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שבת קודש עמ' ב

לו מנהו ופרעו פשוט, לא יתנונו הגבאי לתוך כיסו, אלא נותנו לתוך ארנקי של צדקה ולכשיבא לביתו ויפלו. תנו רבנן, גבאי צדקה שאין להם כעת עניים לחלק, וצריכים הם לצרף את פרוטות הנחושת שבידם כדי שלא יחלידו, ולקחת בהם דינרי כסף, פורטין לאחריהם, ואין פורטין לעצמן כדי שלא יחשדום שפורטים לעצמם בזה. וכן, גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק ועליהם למכור את המזון כדי שלא יתקלקל, מוכרין לאחריהם ואין מוכרין לעצמן כדי שלא יחשדום שמוכרים לעצמם בזה. מעות של צדקה, אין מונין אותן שמים [שמים] אלא אחת אחת כדי שלא יחשדו בגבאי שנטול שמים ומונה רק אחת. וטעם כל דינים אלו, משום שנאמר (במדבר לב כב) 'והייתם קיימים מיד' ומישראל וגו'. אמר אביי, מריש לא תהו תיב מר – מתחילה לא היה יושב רבה אציפי

הגמרא לומדת דין מהאמור במשנה: אמר אביי, שמע מינה – יש ללמוד מהמבואר במשנה שבכותל כפיסין יש טפח טיט בין שני חצאי הלבנים, שכל ביני אורכי – בכל אופן שנותנים טיט בין שני חצאי לבנים, עובי הטיט צריך להיות טפח. ומפרש אביי, הני מילי – דין זה הוא דווקא פטינא – כאשר שמים שם רק טיט, אכל ברבסא – כאשר שמים שם אבנים דקות וטיט בעי טפי – צריך להיות עוביו יותר מטפח, שכן ריכסא אינו נדבק יפה. ואיכא דאמרי, שפירש אביי את כוונתו באופן הפוך, שדין זה שצריך עובי טפח הני מילי ברבסא, אכל פטינא, לא בעי בולי האי – אין צורך בכך, אלא די בפחות, שכן הוא נדבק יפה. התבאר במשנה שכותל גזית צריך להיות רחב חמשה טפחים, ולהלן (ה). מבואר שגובה כותל המונע היקף ראייה הוא ארבע אמות. מקשה הגמרא: למימרא – האם ניתן ללמוד מהמשנה, דקנקתא, (ד)כל ארבע אמות גובה שיש בו, רק אי הויתא – רוחבו, כלומר עובי הכותל חמש טפחים, קאי – עומד הכותל, ואי לא, לא קאי, ולכן הצריכה המשנה שכותל גזית יהיה רחב חמשה טפחים. והרי לפי חשבון זה נמצא שכותל בגובה שמונה אמות, צריך להיות עוביו עשרה טפחים כדי שלא יפול, וכן הלאה, וקשה, דהא אפס טרקסין – הכותל שהיה בבית המקדש הראשון בין ההיכל לבין קודש הקדשים, היה בנוי מאבני גזית (מלכים א' לא), דהוא גבוה תלתין אמהותא – שהיה גבוה שלשים אמה (מלכים א' וב), ולא תהו פותיא אלא שית פושבי ורוחבו היה רק ששה טפחים, ואף על פי כן קם – עמד כותל זה ולא נפל. מתרצת הגמרא: אמנם כותל של ארבע אמות צריך רחב חמשה טפחים כדי לעמוד, אך אין צורך להוסיף רחב של חמשה טפחים על כל ארבע אמות נוספות, אלא אף אם הכותל גבוה שלשים אמה, כמו 'אמה טרקסין', כיון דאיכא טפח יתירא – כיון שיש בו טפח יותר על חמשת הטפחים שהזכירה המשנה, כמו שאמרו טרקסין היתה רחבה ששה טפחים, קאי – עומד הכותל. מקשה הגמרא: ולפי זה, שכותל בעובי ששה טפחים יכול לעמוד אף אם הוא גבוה מאד, כמקדש שני, מאי טעמא לא עבדו ולא עשו אמה טרקסין, אלא עשו במקומה שתי פרוכות, והרי אף שהיה גבוה יותר משלשים אמה, כיון שהיה רחבו ששה טפחים לא היה נופל. מתרצת הגמרא: כי קאי – מה שכותל של ששה טפחים יכול לעמוד, בגובה תלתין אמה קאי, אך טפי – יותר מזה, לא קאי, וכיון שמקדש שני היה גבוה ממקדש ראשון, לא יכלו לבנות שם כותל כה גבוה. מבארת הגמרא: ומנלן דאבן מקדש שני תהו גבוה טפי – יותר ממקדש ראשון, דכתיב (חגיג ט) 'גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון' ומקדש שני מן הראשון, ונחלקו רב ושמואל בפירוש הפסוק, ואמרי לה שנחלקו בזה רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד מהם אמר, שהיה בית שני 'גדול' מבית ראשון בכנין – שהיה גבוה ממקדש ראשון, וחד אמר, שהיה בית שני 'גדול' מבית ראשון, זהו

דבי בנישטא – על מחצלות של בית הכנסת שנקנו מקופה של צדקה, כיון שסבר שאסור לקחת ממעות הקופה ולקנות עמם צרי ציבור, אך כיון דשמעה להא דתניא – כיון ששמעו מה ששנינו בברייתא (לעיל) שרשאים בני העיר להשתמש במעות הקופה 'ולשנותה לכל מה שירצו', תהו יתיב – היה יושב על אותם מחצלות. אמר אביי, מריש תהו עבדי מר – מתחילה היה עושה רבה, תרי כיסי – שני כיסים לצדקה, חד לעניי דעלמא וחד לעניי דמתא [לעניי העיר], שכן סבר שאסור לטול מעות מקופת עניי העיר ולחלקם לעניי העולם, כיון דשמעה להא דאמר ליה שמואל, לרב תחליפא בר אבדימי, עבדי חד כיסא – יכול אתה לעשות כיס אחד לצרכי כל העניים, בין לעניי העיר ובין לעניי שאר העולם,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

- 1 **ב.** טוב לפנות קורי עֲפָבִישׁ מִהֵבִית מִבְּעוֹד יוֹם¹ לְנִקּוֹת אֶת הַבֵּית לְכַבֵּד שֶׁפֶת וְטוֹב לִיֹּהֲרִי¹⁸ בְּסֻעֻדַת הַלֵּילָה
2 שְׁלֹא לְזָרוֹק דָּבָר בְּבֵית חוּץ לְשִׁלְחָן אִם אֵין דְּרָכּוֹ לְכַבֵּד הַבֵּית בְּדָבָר הַמוֹתֵר (עֵיִן סִימָן ש"ל¹⁴²) אַחֵר סְעוּדָה
3 זו שְׁלֹא יְנוּוֹל אֶת הַבֵּית אֶלָּא יִזְרוֹק עַל הַמֶּפֶה שֶׁעַל הַשִּׁלְחָן וְאַחֵר כִּךְ יִנְעֲרָה חוּץ לְבֵית וְכֵן בְּסֻעֻדַת שְׁחָרִית אִם
4 אֵינוֹ מְכַבְּדוֹ אַחֵר כִּךְ:

הלכתא רבתא

- י] מבעוד יום – בשבת עצמה מותר לפנות קורי עכביש ואין בזה משום איסור תולש¹¹, ויש שכתבו לנקותם לאחר יד משום חשש מוקצה¹².
- יא] וטוב ליוהר – אין איסור גמור בזה מדינא, אלא זהירות בעלמא¹³.

צינונים והוספות

- חלק א עמוד קכו ועוד על המשמעות הרוחנית של פינוי קורי העכביש.
- 14) סעיף ב: אסור לכבד הבית דפסיק רישיה הוא . . . שישוה גומות. ויש מחמירין אפילו במרוצף גזרה משום שאינו מרוצף וכן נוהגין במדינות אלו ואין לשנות אבל נוהגים להקל לכבד ע"י בגד או מטלית או כנף אווז הקלים ואינן משוין גומות (א.ה.) ובימינו הוא מטאטא בעל שערות רכות), וע"י נכרי מותר בכל ענין שכל פסיק רישיה מותר ע"י נכרי.
- 11) שו"ת באר משה חלק א סימן לז, שש"כ פכ"ג הערה לד בשם הגרשז"א, שו"ת ציץ אליעזר ח"ח סי' טו קונטרס משיבת נפש פרק יד אות יז, ונחלק בזה על ס' יפה ללב שאסר.
- 12) שו"ת בצל החכמה ח"ה סימן יח, תהלה לדוד סימן שכח ס"ק עט.
- 13) כמשמעות לשון הדרכי משה, והמגן אברהם (שכתב לאסור) לא דק בלישניה (קונטרס אחרון סק"א) וראה בספר המאמרים תורת שמואל תרלב עמוד קנא, אור התורה ויקרא

חלק ב סימן רסב, לקדש השבת בשולחן ערוך ובכסות נקיה סעיף ב

שולחן ערוך – הלכות תפלה

- 1 **יא** לא תקנו תשלומין אלא לשוגג או לאנוס אבל מי שהזיד
2 ולא התפלל תפלה אחת אין לה תשלומין אפילו בתפלה
3 הסמוכה לה ועליו נאמר מעוות לא יוכל לתקן וגו' ומכל מקום
4 אם רוצה יתפלל אותו נדבה וא"צ חידוש שכיון שאם היה שוגג
5 היה חייב להשלימה בלי שום חידוש ועכשיו שהוא מתפלל
6 בנדבה עושה מזיד כשוגג ויש לו שכר תפלת תחנונים ובקשת
7 רחמים אלא שאין לו שכר תפלת מצוה אלא שכר תפלת הרשות:
8 **יב** אינו נקרא מזיד אלא כשמבטל התפלה בשאט בנפש בלי
9 שום טרדא אבל מי שהיה טרוד בצורך ממונו שלא יבא
10 לידי הפסד ועל ידי כך הפסיד מלהתפלל אע"פ שעשה שלא
11 כדין שאסור לעבור זמן תפלה משום הפסד ממון מכל מקום
12 אינו נקרא מזיד ופושע לענין שלא יהא תשלומין לתפלתו.
13 וכן מי שהיה שכור ולא היה יודע הזמן חשוב אונס אע"פ
14 שהתחיל לשתות אחר שהגיע זמן התפלה מפני שהיה סבור
15 שיהיה לו שהות להתפלל לאחר שיפיג מן היין המועט שהתחיל
16 לשתות בדיעה מיושבת ואח"כ נמשך לבו אחר המשטה ושכח
17 על התפלה ונשתכר כל כך עד שלא נשאר שהות להסיר יינו
18 מעליו טרם עבור זמן התפלה.
19 וכן מי שהיה מתעסק באיזה עסק ולא התפלל בעוד שהיה לו
20 זמן להתפלל מפני שהיה סבור שעדיין ישאר לו זמן לאחר
- שיגמור אותו עסק שהוא מתעסק בו ובין כך ובין כך שכח על
התפלה ונמשך בעסקו עד שעבר זמן התפלה אינו נקרא מזיד
שהשוכח כאנוס הוא ויש לו תשלומין אפילו אם העסק הוא
מהעסקים האסורים משהגיע זמן התפלה והוא התחיל בעסק זה
באיסור כיון שלא ביטל התפלה בשאט בנפש אלא היה סבור
להתפלל אחר שיגמור העסק ושכח אח"כ:
יג מי שבא לבית הכנסת סמוך לערבית וירד לפני התיבה
והתפלל ערבית מבעוד יום ועדיין לא התפלל מנחה אין
לדמותו להזיד ולא התפלל כיון שעדיין לא עבר זמן המנחה
לפיכך צריך להתפלל מנחה מיד ואף אם תמצא לומר שאי
אפשר לו להתפלל תפלת המנחה באותה שעה כיון שכבר עשאו
לילה בתפלת ערבית מכל מקום לא יהא אלא ערבית שתים
והשניה לתשלומי מנחה.
ואם הוא ראש חודש יזכיר יעלה ויבא גם בשניה כיון שכבר
קבל עליו ראש חודש:
יד טעה ולא התפלל מנחה בערב שבת מתפלל ערבית שתים
של שבת הראשונה לשם ערבית והשניה לתשלומין ואם
התפלל השניה של חול לא יצא ידי תשלומין שאין תפלה בשבת
בלי הזכרת שבת.

1 וכן אם לא התפלל מנחה בערב ראש חודש מתפלל ערבית
2 שתיים של ראש חודש ואם אמר יעלה ויבא בראשונה ולא
3 בשניה או שלא אמר בשתייהן א"צ לחזור שאין חזרין בשביל
4 הזכרת ראש חודש בערבית מפני שאין מקדשין את החודש
5 בלילה כמו שיתבאר בסי' תכ"ב אבל אם הזכיר בשניה ולא
6 בראשונה צריך לחזור ולהתפלל בשביל תשלומין לפי שגילה
7 דעתו שכיון בראשונה לשם תשלומי מנחת ערב ראש חודש ולכן
8 לא הזכיר בה של ראש חודש ובשניה כיון לשם ערבית של ראש
9 חודש והמקדים תפלת תשלומין לתפלה שהיא חובת שעה לא
10 יצא ידי תשלומין כמו שנתבאר למעלה והוא שעשה כן במזיד
11 אבל אם שכח להזכיר בראשונה א"צ לחזור כמו שיתבאר:

12 **טו** טעה ולא התפלל ערבית בראש חודש והתפלל שחרית
13 שתיים ושכח יעלה ויבא בב' צריך לחזור ולהתפלל אע"פ
14 שהוא לתשלומי ערבית ובערבית אין חזרין בשביל הזכרת ראש
15 חודש זהו מפני שאין קידוש החודש בלילה אבל עכשיו
16 שמתפלל אותה ביום צריך לחזור ולהתפלל:

17 **טז** טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל ערבית במוצאי
18 שבת שתיים של חול מבדיל בראשונה ואינו מבדיל בשניה
19 לפי שהבדלה די בפעם אחת מה שאין כן בהזכרת ראש חודש
20 שצריך להזכיר בכל התפלות שבהן לכן צריך ג"כ להזכיר
21 בתפלת תשלומין שמתפלל בהם כמו שנתבאר ואם הבדיל
22 בשתייהן יצא וכן אם לא הבדיל בשתייהן א"צ לחזור שאין
23 חזרין בשביל הזכרת הבדלה בתפלה הואיל ויכול לאומרה על

24 הכוס כמו שיתבאר בסי' רצ"ד.
25 אבל אם לא הבדיל בראשונה והבדיל בשניה שניה עלתה לו
26 לשם ערבית ראשונה לא עלתה וצריך לחזור ולהתפלל י"ח
27 לתשלומי מנחה לפי שגילה דעתו שכיון בראשונה לשם תשלומי
28 מנחת שבת ולכן לא הבדיל בה ובשניה כיון לשם ערבית מוצאי
29 שבת והוא שלא הבדיל במזיד אבל אם שכח מלהבדיל בה א"צ
30 לחזור שהרי לא גילה דעתו כיון שעשה בלא דעת:

31 **יז** טעה במנחה של שבת והתפלל י"ח ולא הזכיר של שבת
32 אע"פ שלא יצא ידי חובתו וצריך לחזור ולהתפלל אם הוא
33 נזכר מבעוד יום מכל מקום אם לא נזכר עד שחשכה א"צ
34 להתפלל ערבית שתיים שהרי בערבית ג"כ לא יתפלל רק י"ח
35 של חול כמו שהתפלל במנחה ולא ירויה כלום בתשלומין אלו
36 ויש אומרים שכיון שלא יצא במנחה ה"ז כאלו לא התפלל כלל
37 שצריך להתפלל ערבית שתיים והדבר מוכרע ולצאת ידי ספק
38 יתפלל הב' בתורת נדבה וא"צ לחדש בה דבר שכיון שמתפלל
39 על הספק אין לך חידוש גדול מזה כמו שנתבאר בסי' ק"ז.

40 וכן אם לא הזכיר יעלה ויבא במנחה של ראש חודש ובלילה
41 אינו ראש חודש אבל אם בלילה ג"כ ראש חודש צריך להתפלל
42 ערבית שתיים לדברי הכל שהרי ירויה הזכרת יעלה ויבא בתפלת
43 תשלומין וכן הדין בליל יו"ט ב'.
44 וה"ה אם שכח ותן טל ומטר או משיב הרוח שירויח אותם
45 בתפלת תשלומין:

חלק א סימן קח מי שלא התפלל לסיבת טעות או אונס טעוים יא"ו:

לקוטי תורה

1 תוכן הפרק: המעלה שבלימוד גליא שבתורה לגבי
2 לימוד פנימיות התורה
3 [ע"פ משנת"ל בארוכה, שסגולת כח התורה לקשר את
4 הנפש עם הקב"ה היא מצד מעלת כח החכמה (שהוא כלי
5 לעצמיות הנפש) - יסיק בפרק זה, שמעלה זו היא בעיקר
6 בלימוד גליא שבתורה, מאחר שרק בה אפשר להיות
7 השגה שלימה, משא"כ בלימוד רזי תורה].

8 והנה מכל זה יובן, שמעלה ומדרגה זו שבעסק
9 התורה, ששכל האדם העוסק בתורה מתקשר
10 ומתאחד בחכמתו ית', ועי"ז נכלל עצמיות הנפש
11 באור אין סוף ב"ה המלוכש בחכמתו ית', והו
12 דייקא בעסק התורה הנגלות לנו, שהם שיתא סדרי
13 משנה המדברים מכשר ופסול טמא וטהור וחייב
14 וזכאי כו'.

15 לפי שהם נתלבשו בעשיה, רצה לומר, שחכמתו
16 יתברך שנאצילות, שבתוכה אור אין סוף ב"ה,
17 נסעה וירדה עד שנתלבשה בדברים גשמיים
18 שבעניני עולם הזה, בכדי שהאדם הלומד ההלכה

19 יהיה שכלו משיג ותופס מהות ועצמיות החכמה
20 שבההלכה, מכיון שמדברת בענינים גשמיים
21 שמהותן מושג.
22 משנת"ל שהתורה נסעה וירדה דרך "השתלשלות"
23 העולמות עד שנתלבשה בדברים גשמיים וענייני
24 עוה"ז, הרי זה רק בגליא שבתורה, שההלכות הערוכות
25 לפנינו עוסקות בענינים גשמיים;

26 אך דוקא בגלל שגליא דתורה נתלבשה בענינים
27 גשמיים, "שבהם דברו חכמים בהווה - היא הנותנת,
28 דלהיות הענינים גשמיים, לכך שכל האדם יכול לתפוס
29 ולהשיג ההתחכמות שבהם, שחכמה זו במהותה
30 ועצמותה ממש נתפסת ממש במוחו ושכלו ותבונתו,
31 מאחר שההתחכמות הוא בענינים גשמיים ששכל
32 האדם תופס ומשיגם, כאדם התופס ומשיג איזה חפץ
33 בידו, שאוחזו ממש, כך השכל תופס למהות ועצם
34 החכמה ושכל שבעש"ו."

35 ולכן נעשה התקשרות ויחוד אמיתי, שכל האדם
36 בחכמה שבההלכה.

41 היא כח של חיות, ונפש זו נמצאת בתוך הגוף ועושה
42 אותו לדבר חי.
43 והנה אי אפשר לנו בשום אופן בעולם לצייר
44 במחשבתנו את מהות הנפש עצמה כמו שאנו יכולים
45 לצייר דבר גשמי, אף שאין לנו שום ספק במציאות
46 הנפש, שהרי אנו מרגישים על בשרנו את פעולותי
47 (יש בגוף תנועה, כהכלל כל חי מתנענע; מחשבת
48 האדם; יש לנו רגשות שונות בלב; אם דוקרים את
49 בשר הגוף מרגישים כאב, וכו' וכו') - אבל זוהי רק
50 ידיעת המציאות, שאין לנו ספק בהימצאות הנפש
51 בגוף, אבל אין ידיעה זו מקרבת אלינו מאומה
52 מההשגה במהות הנפש שנשארה בלתי מושגת.
53 והטעם, להיות שכח השכל שבאדם אי אפשר לו
54 לפעול פעולתו בלי מוח גשמי, הרי התלבשות זו של
55 כח השכל במוח "מגשמת" את הכח ומגבילה אותו
56 בגדר הגשמיות, עד שמושלל שאדם גשמי יוכל לצייר
57 מהותה של הרוחניות, אף רוחניות כזו שמרגיש בעצמו
58 את מציאותה עד שאין לו שום צל ספק במציאותה.
59 וכך הוא בענין השגת התורה, דכשאדם לומד
60 בספר 'עץ-חיים' כל פרטי המדריגות שבסדר
61 השתלשלות, כמו אודות אופן התגלות עשר ספירות
62 עליונות מאתו ית', סדר ד' עולמות אצילות בריאה
63 יצירה עשי', מדריגות שונות במלאכים (שרפים חיות
64 ואופנים), וכן המדריגות שבגן עדן (גן עדן העליון
65 והתחתון) וכו' - הנה אע"פ שיש בלימוד זה חכמה
66 עמוקה, וניתן להבין את ההגיון בסדר המדריגות אף
67 בשכל האנושי דהאדם, מכל מקום, כל ההתחכמות
68 וההשגה היא רק בענין מציאות הענינים, ולא השגת
69 המהות.
70 ולכן כשחכמתו ית' מלוכשת בעשיה משיג מהותם
71 ממש, כמו בד' רשויות לשבת, משיג היטב מהות
72 רשות היחיד ומהות רשות הרבים.
73 משא"כ כשהחכמה מדברת בענינים רוחניים שאין
74 מהותן מושג כלל, היינו בלימוד הקבלה, אין שכלו
75 תופס ומשיג ומתקשר כל כך במהות חכמתו ית',
76 רק במציאותה ולא במהותה.
77 פרטי ההלכות דד' רשויות לשבת ישנם כפי שהם
78 נלמדים בעולמות רוחניים, וכמובן ששם הם ענינים
79 רוחניים בתכלית, וכמבואר ענינים בספרי הקבלה,
80 ד"רשות הרבים הוא בחינת עלמא דפרודא, ושהוא רק
81 עד י' טפחים הם עשר כתרין דמסאבותא [עשר כתרים

1 וכיון שהיא חכמתו ית' ממש, המיוחדת במאצילה
2 אין סוף ב"ה, רק שנתלבשה בלבושים כו', על כן
3 עי"ז נעשה ג"כ היחוד העליון, שעצמיות נשמתו
4 נכללת בעצמות אור אין סוף המלוכש בחכמה
5 עילאה המלוכשת בהלכה זו.
6 ירידת התורה לעוה"ז להתלבש בענינים גשמיים
7 אינה מגרעת כלל ממהותה ועצמותה שהיא חכמתו של
8 הקב"ה, דהסברות וההגיון בהלכות התורה הערוכות
9 לפנינו הן "חכמתו ורצונו של הקב"ה, שעלה ברצונו
10 שכשיטעון ראובן כך וכך דרך משל ושמעון כך וכך יהי'
11 הפסק ביניהם כך וכך", וכן בכל הלכות התורה שהן
12 "מהות חכמתו ורצונו ית', שכך חייבה חכמתו ית' שזה
13 כשר וזה פסול... כל ההלכות דתורה שבעל פה והטעמים
14 והסברות בהן הכל הוא בחינת חכמתו ית' ממש";
15 ורק שהקב"ה הוריד והלביש את חכמתו בלבוש
16 גשמי [וכמשל המלך שלובש לבושים רבים, שלגבי מי
17 שזוכה לחבק את המלך אין זה גורע מאומה במידת
18 התקרבותו למלך, "בין מחבקו כשהוא לבוש לבוש א'
19 בין שהוא לבוש כמה לבושים מאחר שגוף המלך
20 בתוכם"].
21 ובמילא, כשם שאור אין סוף ב"ה מלוכש בחכמה
22 עילאה שבעולם האצילות, כך הוא מלוכש בחכמת
23 התורה כפי שהיא מלוכשת בדברים גשמיים ("עשי").
24 אבל בלימוד חכמת הקבלה, הואיל שחכמתו ית'
25 שבענינים אלו מלוכשת בענינים רוחניים, כמו
26 ב"תיקון פרצופי האצילות" [כלומר: אופן התגלות
27 עשר ספירות דאצילות (הספירות העליונות נק'
28 "פרצופים", ו"סדר" הפרצופים העליונים נקרא
29 "תיקון" הפרצופים)] או בבריאה יצירה עשי',
30 בבריאת שרפים וחיות כו' נשמות ומלאכים, ג"ע
31 העליון וג"ע התחתון כו', הרי האדם הלומד זה,
32 דהיינו ידיעת סדר ההשתלשלות שב[ספר] עץ
33 חיים, אין יד שכלו משיג מהות חכמה זו.
34 ששכל האדם אינו משיג מהות רק בעשיה, ולא
35 מהות הרוחניות איך ומה הוא, רק מציאותו.
36 בענינים רוחניים אי אפשר להיות "השגת המהות"
37 רק "ידיעת המציאות".
38 פירוש: "מהות" - מלשון "מה הוא" - מורה על
39 עצם הדבר, ו"מציאות" - היינו המצאו של הדבר.
40 לדוגמא: הנפש המחיי את האדם, שמהות הנפש

1 וכוחות של טומאה], אבל למעלה מהם מקום פטור כי
2 אין עוד קליפות, ורשות היחיד הוא בקדושה האלקית
3 דאיהו וחיוהי וגרמוהי חד, ועולה עד לרקיע כי
4 בקדושה יש עליות עד לאין קץ ותכלית, ו"האדם
5 שהוא בעשי' אינו תופס ומשיג עצמיות חכמה זו כמו
6 שהיא למעלה אחר שהיא התחכמות רוחנית בענינים
7 רוחניים ואינו משיג כלל ממהות הרוחנית, ואף
8 שחושב במחשבתו בה, מ"מ מהותה ועצמותה נפלאים
9 ממנו ולא מבין ולא מכיר בהם כלל".

10 ואין זה יחוד והתקשרות כמו בנגלה, ששכל האדם
11 תופס ומשיג מהות חכמתו ית' ולא מציאותה לבה,
12 ולכן על ידי זה דוקא נעשה ג"כ התכללות עצמיות
13 נשמתו באור אין סוף המלוכש בחכמתו יתברך
14 שהשיג מהותה ממש, שבתוכה אין סוף ב"ה.

15 משא"כ בלימוד ידיעת סדר ההשתלשלות, שהשיג
16 רק מציאות מחכמתו ית' ולא המהות ממש.

17 ונמצא, שעיקר סגולת התורה "לקשר נפשו לה"
18 היא דוקא בלימוד גליא שבתורה, שמהות חכמת
19 התורה [שהיא חכמתו ית'] נקלטת בחכמת האדם

20 ביחוד נפלא, שעי"ז נכללת עצמיות הנפש באור אין
21 סוף ב"ה שבתורה;
22 משא"כ בלימוד סודות התורה שמהות הענינים
23 אינה מושגת כלל לאדם גשמי, ורק שיכול להבין
24 ולהשיג מציאות הדברים, לא נעשה יחוד והתכללות
25 הנפש באור אין סוף ב"ה, כי "אע"פ שהוא ית' למעלה
26 מהחכמה, מכל מקום, מקום השראתו הוא בחכמה,
27 וכאשר אין החכמה נתפסת, ממילא שאין יכולים
28 להתכלל בו ית' המלוכש בחכמה זו".

29 [וכנ"ל - גם ידיעת המציאות היא ידיעה שכלית,
30 וכמו חכמת הנפש, שאדם יכול להתעמק באופן
31 פעולות הנפש, כיצד היא מחי' את הגוף, וכן אופן
32 פעולות כוחות הנפש וכו' - שיש בכך השכלות
33 עמוקות ביותר ויש להסביר כל זה באופן שגם השכל
34 האנושי יוכל לקלוט אותם - אך מכל מקום כל
35 ההתחכמות היא רק במציאות הנפש ולא במהותה];

36 וכך ניתן להבין ולהשיג פנימיות התורה וסודותיה,
37 גם בשכל האנושי (ולפיכך יש בלימוד זה פעולה
38 עמוקה בנפש האדם), אך מכל מקום כל ההשגה היא
39 רק במציאות הדברים ולא במהותם].

"חשיבות מצות תלמוד התורה", מתוך מאמר "ביאור על פסוק ולא תשכית",

מספר לקוטי תורה פ' ויקרא (דף ד')

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

16 ממש מבחי' הישות וגסו' תוקף הצמאון שבלב למעלה
17 כמים שמכבה האש ממש, כידוע דמות החכמ' הוא קר ולח
18 בבחי' יסוד המים שיורד מגבוה לנמוך וזהו בחי' העדר
19 ההרגשה בעצמו מכל וכל כנ"ל בענין אי"ן וי"ש בעצם כו',
20 והוא המוח השליט על הלב להפכו מטבעו שהוא בהגבהה
21 והוא הצמאון שמיסוד האש דבינה לבא, היינו מוח הבינה
22 שהוא חם ויבש ומאיר ביסוד האש שבלב להיות עולה
23 בישות [בתוקף] ההתפעלו' כמו אם רץ לבך כו', היפך
24 ממש מן הביטול דאי"ן כו', וזהו שענינו למטה ולבו
25 למעלה דבר והיפוכו כא' ענינו דחכ' שבמוח ששם הנשם'
26 למטה בלב לעשו' מיש אין ממש ולבו למעלה להיות יש
27 כו', ולכאורה איך יהיו ב' הפכי' כאלה כא' אם לבו למעלה
28 איך יהי' ענינו למטה כו' ואם ענינו למטה איך יהי' לבו
29 למעלה בהגבהה, אלא צריך לומר שיהי' העיקר בביטול
30 דאין וביטול דכ"ח מ"ה שבמוח בלב ומה שלבו למעלה

1 והנה זה ימצא גם בסט' דקדוש' והוא בחי' המ"ן דקדושה
2 לאחר הברור כמו ויגבה לבו בדרכי ה' שגם בדרכי
3 ה' ממש יש בחי' ישו"ת וגסו' שנק' גבהות הלב ממש אך
4 שהוא בסט' דקדוש' האלקי', וזהו ממש כמו התוקף
5 ההרגש בעצמו הנ"ל כך תוקף לבו בסט' האלקי' בהגבהה
6 ה' והתנשאו' בלי יזוז כלל, וזהו מעלה יתירה להיותו
7 מבחי' הדעת דקדוש' בתוקף גדול מאד [ע"כ לבו כלב
8 הארי'] לעבודת ה' כו'. אך מסתעף מזה ההנאת לעצמו
9 [ובעונג ע'ד שאינו [רק] להרגיש עצמו בדבר הגם שהוא
10 דבר שבקדוש' כמו למען שמי יכבד ה' כו' וכמו ערב רב
11 כו' כידוע. וזהו שא' המתפלל צריך שיתן ענינו למטה [ולבו
12 למעלה פי' לבו למעלה הוא בחי' התוקף בלב בהגבהה
13 והתנשאות בתשוקה וחיות מורגשת בעצמו בתכלית כמו
14 ויגבה לבו כו', ואמנם באותו רגע יהיו ענינו למטה] שהוא
15 בחי' הביטול דכ"ח מ"ה ואי"ן אלקי שבמוחו שזהו היפך

חוזק כלל בנפש שלא יגבה לבו לעבוד ה' כלל כו', מצד
עוצם השפלו' לומר מי אנכי כו' כמו וינועו כו', אך מעט
הגבהת הלב יועיל לת[וקף] אור דכח מ"ה דוקא להיו'
בבחי' כתר ועטר' לה כו', ועוד כדי שיהי' חיבור ללב בחלל
הימני דרוח החיים עם מוח החכמ' בבחי' אין דוקא א"א
כ"א ע"י התנשאו' דלב מעט בגסו' שבחלל השמאלי, וזהו
ע"י שמיני שבשמינית דבינה לבא בעלי' דוקא דרוח אייתי
רוח ברו"ש דוקא שאז מתחבר כח מ"ה דמוח החכמ' בחלל
ימני דרוח החיים כו' וד"ל. אך יותר מזה הוא גסו' וי"ש
דלב שאינו מועיל אח"כ ביטול ואי"ן דנשמ' שבמוח בלב
כלל אע"פ שאי"ן דחכמ' הרבה יותר מישות שבלב וגם אין
הישו' רק בהתפעלו' רצוא דבינה לבא הנ"ל וד"ל.

קונטרס דמלכא משיחא אתא לאתבא צדיקא בתיובתא

הוא [בא] במדה ושיעור מועט רק כפי הצריך לבד
[ל]שלימות הדבר דוקא כו'. והענין הוא כידוע [בענין] ת"ח
צריך שיהי' בו חלק א' מס"ד שהוא שמיני שבשמינית גסות
ומעטרא לי' כסאסא כו' אבל יותר מזה שהוא [חלק] ס"ג
נאמר כולו ס"ג בחי' גסו' דקליפ' המן, והטעם לשיעור זה
דוקא לפי שמוח החכ' כולל ל"ב נ"ח, והן ד' חדר' שבמוח
שכל א' [נחלק] לח', וחפ"ח הוא ס"ד, כי לבנ"ח מתפשטי'
בלב ונק' ל"ב שבילי' כו' שבדע' העליון חדר' דמוח
ימלאון ומתפשטי' ע"י ד"ת בלב ג"כ לל"ב ובי"פ ל"ב
[הוא] ס"ד, ונמצא הגסו' שבלב כאשר הוא חלק ס"ד לבד
מכללו' המוח והלב מעטרא לי' כו', כי כאשר הלב בטל
לגמרי לגבי הביטול דאין שבמוח החכ' הנ"ל לא יהי' לו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

אותן שאינן ת"ח והם ריקנים מתורה וחכמה ואעפ"כ הם
מלאים מצות וזהירים בתכלית בסומע"ט ואפי' בדקדוק קל
של ד"ס, וזהו מצד מזג ותכונת שרשן שלמעלה שאינו
ראוי לקבל בתוכו בחי' תורה וחכמה רק בבחי' מעשה
בלבד וכמו שאנו רואים בעליל שיש כמה אנשים שלומדים
אצל רב ומיד ביציאתם ממנו מניחים התורה ומשכחים
עליה כאילו לא היה ועוסקים בחיי עוה"ז. והב' הן
הנשמות הגבוהות אותן שהם ת"ח בעלי תורה המשכילים
בחכמת ה' ובתורתו יהגו יומם ולילה, והנה לפי ב'
הטעמים הנ"ל אנו מוצאים שהנשמות הפשוטות הן לבד
הצריכים למלך שינהיג אותן כראוי עפ"י טעם הב' אבל
מי שתורתו אומנתו ויודע בעצמו האסור והמותר והכל
ברור לו כשמש ואצ"ל שבודאי הוא צדיק ולא יעשה בזדון
כי סתם ת"ח הוא י"ש כו' הרי אינו צריך למלך כלל רק
לנביא ושופט כשמואל וכיוצא, וגם עפ"י טעם הראשון
בענין הביטול לה' ע"י המלך זה אינו שייך ג"כ אלא לאותן
שאינן ת"ח שהם בחי' יש מצד עצם מציאותן למעלה
שלכן אינן ת"ח כי החכמה היא בחי' ביטול כח מה וע"כ
כל גיא שוטה כי מבחי' החכמה א"א להיות הסתעפות
הישות אלא אדרבה בחי' ביטול דוקא, ולכן הם צריכים
למלך כדי שיתבטלו ביטול היש כביטול העבד לפני המלך
כמ"ש שום תשים עליך מלך (דברים י"ז ט"ו) שהרי המלך
בטל לה', אבל הנשמות הגבוהות הנק' ת"ח הם בבחי'
ביטול מצד עצם שרשן שלמעלה כי איזהו חכם הרואה את
הנוול שהחכמ' היא בחי' ראייה שרואה איך שנוול מאין
ליש ומחדש בכל יום מע"ב והם שנק' אחים וריעים למקום

למנות מלך מישראל שנאמר שום תשים עליך מלך
(דברים י"ז ט"ו) (תצ"ז): הנה צריך להבין מה
שקצף שמואל על בני' כששאלו ממנו תנה לנו מלך (ש"א
ח' ו') וגם הש"י אמר לו כי לא אותך מאסו כו' מה החרי
אף הזה הלא זוהי מצותו ית' כמארז"ל ג' מצות נצטוו בני'
בכניסתם לארץ ואחת מהם למנות להם מלך (סנהדרין כ'
ב'). הנה שרש ענין המכוון במינוי המלך הוא שבו ועל ידו
יהיו הישראל בטילים לה' כי כל ישראל צריכים להיות
בטילים למלך וסרים למשמעתו בכל אשר יגזור כמ"ש
שמואל וזה יהי' משפט המלך וגו' (שמ"א ח' י"א) והנה
המלך בעצמו בטל לאלהות וכמ"ש דהע"ה אם לא שויתי
ודוממתי (תלים קל"א ב') דהיינו שנגע הביטול לה' כ"כ
בלבבו עד שגם בגשמיות לא הי' יכול להרים עיניו
ולהגביה לבו בבחי' יש ודבר מה אלא היה כמו בחי' דומם
שאין לו תנועה וזהו העיקר במלך שמחמת זה נק' מלך
שהוא מרכבה למדת מלכותו ית' שבאצילות וידוע דפי'
מרכבה הוא בחי' הביטול כמו ביטול המרכבה לגבי הרוכב
ומאחר שהמלך הוא בטל למלכות שמים וישראל בטילים
למלך הרי נמצא בו ועל ידו הישראל בטילים לאלקותו ית'
וזאת היא עבודת המלך תמיד להיות בו ועל ידו הנבראי'
בטילים לה' ע"י שהוא בטל והם בטילים אצלו כו', ועוד
יש טעם פשוט במינוי המלך שינהיג את העם כראוי כי
אלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו, והמלך כמשפט
יעמיד ארץ להצדיק את הצדיק ולהרשיע את הרשע. והנה
שני כוונות אלו שבמינוי המלך אינן שייכים לצורך תלמידי
חכמים שבירשאל, כי הנה בנשמות ישראל יש ב' מינים א'

או בנים הרי אינן צריכים למלך כלל להיות מתבטלים על ידו ביטול היש כעבד לפני המלך שהרי הם בטילים מצד עצמן בבחי' ביטול שלמעלה מביטול היש, ולכן המלאכים יש עליהם מלך מפני שהם ג"כ בחי' יש ודבר כמו מיכאל וגבריאל הגם שעומדים באהוי"ר תמיד הרי מ"מ הוא מציאות נפרד לעצמו ירא ה' ואוהבו ע"כ יש עליהם מלך הוא מ"ש מלכותך מלכות כל עולמים (תלים קמ"ה י"ג) וכן הם הנשמות דבי"ע כנ"ל אבל הנשמות הגבוהות כמו נשמת רשב"י וכיוצא הם בבחי' בנים והם למעלה מבחי'

גדר קבלת המלך ב"ו שלמטה עליהם שאינו אלא למי שהוא עבד דייקא דהיינו שהוא דבר נפרד כנ"ל שהרי אפי' על אלף בנים לא יקרא האב מלך (כי הם מבחי' אצי' שהוא אלהות ממש עיין ביאור ב' מיני נשמות אלו מצוה מ"ב פ"ב) ולכן לא רצה שמואל להמליך עליהם מלך כי רצה שיהיו כולם במדריגה זו ואז לא יצטרכו למלך ב"ו וזהו שאומרים אבינו מלכנו ב' הבחי' ובאבינו אומרים חטאנו וחטא היינו בשגגה ובמלכנו אומרים פשענו ופשעיה היינו בזדון:

מצות מינוי מלך

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל תרל"ב

והנה אנו רואים שהמדליק הנר הוא האדם שהוא מדליק את הנר, ולהבין זה בנמשל, הענין הוא דהנה באדם יש ג"כ בחי' נר כמ"ש נר הוי' נשמת אדם שנמשלה נשמת האדם לנר, והיינו שכמו כנר יש שמן ופתילה כמ"כ בעבודה בנשמת האדם השמן הוא בחי' חכ' וביטול של הנה"א שמברר ומעלה את הנה"ב, והפתילה הוא בחי' יר"ת וז"ע נר ה' נשמת אדם, והכוונה בפי' פסוק זה שע"י נשמת אדם יכול להאיר בחי' נר הוי' והיינו שע"י שמאיר בנפשו בחי' הנר שלו יוכל להמשיך בחי' נר ה' להאיר את החשך דגלות מצרים, וזהו כי נר מצוה שנמשלו המצות לנרות, כי על המצות מברכים ברוך אתה כו' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו, פי' מלך העולם הוא בחי' ממכ"ע שברביבוי ההשתלשלות נשתלשל מזה בחי' מצרים העלם חשך הגלות, ואשר קדשנו במצותיו הוא כמאמר הקב"ה מניח תפילין הקב"ה מתעטף, וזהו במצוותיו ממש, וע"י המצות ממשיכין מבחי' תר"ך עמודי אור, וזהו כי נר מצוה שהמצות הם בחי' נר להאיר את החשך, וזהו"ע שהגאולה הי' ע"י משה ואהרן כמ"ש באו משה ואהרן וגאלום כי אהרן הוא בחי' שושבינא דמטרוניתא המעלה את הנרות הם נש"י, שהנשמה היא בחי' נר ואהרן מעלה אותה שתאיר נרה, כמ"ש בהעלותך את הנרות, ומשה הוא בחי' השמן הוא בחי' חכ' כו' יסוד אבא, ועל ידם נמשך האור דנר דבחי' מלכות דא"ס בחי' מלכותך בבחי' מל' דאצי' בכדי להיות הגאולה דיצי"מ, הגם כי מעצמו נגלה עליהם ממה"מ, אך מפני זה הגילוי היו יכולים לקבל הכל, והם המשיכו במל' דאצי' שהוא דוקא לנש"י.

והנה כדי לקבל בחי' זו זה"ע מה שנצטוונו לאכול מצה שהמצה הוא כלי לגילוי אור זה כי מצה הם אותיות מצוה, רק שבתוכה מצוה ניתוסף אות וא"ו, והיינו כי

המצוה הוא בוא"ו להורות על ההמשכה שנמשך ע"י עשיית המצות, והמצה להיותה רק כלי להמשכת המצות הוא מצה אותיות מצוה בלא וא"ו להורות שהיא רק כלי לקבלת האור כו'. וביאור ענין מצה הנה ההפרש בין חמץ למצה שהחמץ הוא בחי' הגבחה והתנשאות ומצה הוא ביטול ושפלות, כי הכלי לגילוי א"ס הוא ביטול ושפלות כמ"ש מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח, וחמץ יש בו טעם חמיצות משא"כ מצה אין בה טעם, ונק' בזהר מיכלא דמהימנותא והיינו שאמונה אינה ע"פ טעם ודעת כ"א ביטול שלמעלה מן הטעם ודעת, והמצה להיותה בחי' ביטול ושפלות היא מיכלא דמהימנותא שהיא האכילה שע"י תתחזק בחי' האמונה, כי באמת יש הרבה בחי' שאי אפשר לבוא להשיג ע"פ הטעם ודעת וכמ"ש כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו, והחילוק שבין אותיות חמץ לאותיות מצה הוא בין אות חית"ת לאות ה"א, שהחמץ הוא בחי"ת ומצה הוא בה"א, ונת"ל שתמונת הה"א מרמוז על ג' עולמות בי"ע שהם בבחי' הביטול כענין וצבא השמים לך משתחווים, אבל חמץ הוא בחי"ת ל' חטא כי רומז על בחי' בי"ע שבלעו"ז, והיינו בחי' גקה"ט שהם ההיפוך מבחי' הביטול כו', וכאשר נמשך אור הנר בכלי המצה אזי נעשה מבחי' מצה מצוה כי ע"י ההמשכה מיתוסף הוא"ו בתיבת מצה ונעשית מצוה. ועוד יש לפרש מצה לשון מצה ומריבה, והיינו כי המצה הוא בחי' ביטול היש שהיש הוא עדיין בשלימות ולכן צ"ל מצה ומריבה בבחי' מלחמה עם הנה"ב בכדי שיהי' ביטול היש כו', וזה"ע מצה שמורה כמ"ש ושמרתם את המצות, כי הנה הלילה הוא בחי' ההעלם וההסתתר ובחי' היש עדיין בשלימות, רק שהמצה הוא בחי' ביטול היש, מ"מ היש הוא עדיין בשלימות ואפי' כשנמשך הנר להאיר את החושך דלילה, הנה הלילה הוא

שלאחר שהיש הוא הרע שבמדות הוא בשלימות ובמקומו, 6
לכן צ"ל בחי' שמירה שלא יפול ח"ו בישות כו', וכמו 7
שבגשמיות בלילה מצוי מזיקים. וזהו"ע ג' משמרות הוי 8
הלילה משמרה ראשונה חמור נוער שהוא בחי' קליפות, 9
ולכן צ"ל שמירה וזהו"ע מצה שמורה. 10

ד"ה כי עמך מקור חיים (הנחה מוגה)

ש"פ וישב, חנוכה. תרל"ב.

חשך עדיין כמו שהיתה קודם, כי החושך כדקאי קאי, רק 1
שהנר מאיר את החשך מ"מ הלילה עצמו הוא כמו שהי' 2
קודם לזה, וזהו מ"ש ליל שמורים הלילה הזה כיון 3
שהלילה הוא חושך עדיין, רק שנמשך בה בחי' זו להאיר 4
את החשך, מ"מ צ"ל ליל שמורים שצריכים שמירה, 5

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

וכמו"כ יהי' פחד אלקים תמיד לנגד עיניו שירא למרוד 13
בממ"ה הקב"ה כו' (דעומ"ש ויראת חטא ויראת אלקים 14
הכל א' רק דעומ"ש הוא בהעלם ויר"ח ויר"א הוא 15
בהתגלות דהיינו התעוררות נגלה בהכחות, ולכן עומ"ש 16
הוא מה שפועל בדרך ממילא, היינו שהוא מוגדר ממילא 17
בהכחות והחושים כמו שאינו רואה ואינו שומע וכו' 18
וכמו"כ אינו מתאוה או אינו כועס מפני עול מ"ש שעליו 19
והיראה היא במקום שצריך התגברות לגדור א"ע והיינו 20
שמגדיר א"ע מפני היראה ופחד אלקים שנגד עיניו, 21
ויראת אלקים היא בהתגלות יותר מיראת חטא, והיינו 22
שיש בזה יותר הרגש אלקי הבא ע"י איזה התכונות 23
באלקות וכמשי"ת בענין יראו מה' כל הארץ כו'). 24

אבל כשיש עליו עול מלכות שמים ה"ה מוגדר ומכוון 1
בכל החושים שלו וכמו העבד שהוא מכוון תמיד 2
מפני עול האדון שעליו ואין לו שום חפשית ופתיחה 3
בעצמו (ער איז ניט פריי און ניט אפען ביי זיך נאר 4
שטענדיג פארקוועטשט און ווי פארצאמט) מפני שנרגש 5
בו תמיד עול האדון, וגם כשהוא מרוחק מן האדון אינו 6
יוצא מן העול הזה הנרגש בו תמיד והוא מורגל בעול 7
הזה שאינו כבד עליו כלל ואינו יודע אחרת כלל וכמ"ש 8
במ"א, וכמו"כ הוא בעול מ"ש שנרגש בו תמיד שיש לו 9
אדון עליו, והרגש זה אינו בהתגלות בהכחות כ"א הרגש 10
נעלם שיש עליו עול המכוון אותו ומגדיר אותו 11
בהחושים שלו לבלתי להתפשט בהם נגד רצון ה' ח"ו, 12

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

עבודת ה' היא חובת גברא. לכל נשמה יש "עבודת הבירורים" פרטית בזמן ומקום. לפעמים 1
אדם מטעה את עצמו בטענות על מצבו הירוד, עד ששוכח איך היה צריך להתנהג. וע"י תשובה 2
יציל עצמו מרדת שחת. 3

בַּעֲבוּדַת אֲדוֹנִי, וְרַק דְּכַאֲשֶׁר עוֹשֶׂה עֲבוּדַת אֲדוֹנִי בְּרָצוֹן אֲזִי 12
מְשַׁלִּים עֲבוּדָתוֹ וְעוֹשֶׂה נִחַת רוּחַ לְאֲדוֹנִי, וְכֵן עַל שְׁכָרוֹ 13
בְּעַד עֲבוּדָתוֹ וּבְעַד הַנִּחַת רוּחַ שֶׁעוֹשֶׂה לְאֲדוֹנִי וְנִקְרָא "עֶבֶד 14
נֶאֱמָן", וְכִשְׁעוֹשֶׂה שְׁלֵא בְּרָצוֹן אוֹ שְׁאִינוֹ עוֹשֶׂה כָּלֵל, 15
מְעַנְשִׁים אוֹתוֹ וְכוֹפִים אוֹתוֹ לְהִשְׁלִים עֲבוּדָתוֹ. וְכֵן הוּא 16
בְּעֵינֵי הַנִּשְׁמָה, שֶׁהַנִּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא לְמַעַל נִקְרָאת בְּשֵׁם 17
"בֵּן", וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב⁵ "בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם", וְהַנִּשְׁמָה 18
הַיִּרְדֶּת לְמַטָּה לְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף נִקְרָאת בְּשֵׁם "עֶבֶד", וְכְמוֹ 19

(ב) וּבְאִוֵּר הָעֵינֵן הוּא, דִּהְיָה כָּלֵל עֵינֵן הָעֲבוּדָה בְּעֲבוּדַת 4
הַנֵּר הִיא חוֹבַת גִּבְרָא בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, 5
כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁴ "כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, עֲבָדֵי הֵם", אוֹמֵר 6
"עֲבָדֵי הֵם" דִּנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם עֲבָדִים לְעֲצָמוֹת אֵין סוֹף 7
בְּרוּף הוּא, וְהוּא לְהִשְׁלִים הַכּוֹנֵה הַפְּנִימִית הַנְּטוּעָה 8
וּמְשַׁרְשֶׁת בְּעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּכִכּוֹל בְּטַעַם כְּוִנַּת הַבְּרִיָּאָה 9
וּבְטַעַם עֲבוּדַת הַנִּבְרָאִים. וְהֵנָּה בְּגִשְׁמִיּוֹת עֲבוּדַת עֶבֶד הוּא 10
בְּקַפְלַת עַל, וְהָעֶבֶד בֵּין אִם רוֹצֶה וּבֵין אִם אֵינוֹ רוֹצֶה מִחֵיב 11

הַעֲבֹד שִׁישׁ לוֹ עֲבֹדָה שֶׁהוּא מְחַיֵּב וּמְכַרְח לַעֲשׂוֹתָהּ, הִנֵּה
 בֶּן כָּל נֶשְׁמָה וְנֶשְׁמָה שְׂיִוְרֶדֶת לְמִטָּה יֵשׁ לָהּ עֲבֹדָה פְּרִטִית
 בַּעֲבֹדֶת הַבְּרוּרִים עַל יְדֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת שְׂצָרִיכִים לְקִימָם,
 וּבְשִׁלְיֹתָהּ זֹאת כָּכָר יֵשׁ הַזְמָן וּמָקוֹם עֲבֹדָתָהּ, וְכֹאשֶׁר
 הַנֶּשְׁמָה מְשַׁלֶּמֶת עֲבֹדָתָהּ בָּאָה עַל שְׂכָרָה בְּעַד עֲבֹדָתָהּ
 וּבְעַד הַנַּחֲת רֹחַ שְׁגָרָמָה לְמַעַלָּה, אָכֵל בְּאֶשֶׁר אֵינָה מְשַׁלֶּמֶת
 הָעֲבֹדָה כְּרָאוּי לָהּ הִיא נְדוּנִית בְּגִלְגּוּלֵי עֲנֵשׁ בְּדוֹמָם צוֹמֵחַ
 חֵי רַחֲמָנָא לְצֻלָּן וּבְגִלְגּוּלֵי גּוֹפִים, עַד אֲשֶׁר הִיא מְשַׁלֶּמֶת
 עֲבֹדָתָהּ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת. וְכָל עֲנִינֵי הַתְּנַצְלוֹת וּטְעָנוֹת הוּא
 רַק מֵה שֶׁהָאָדָם מְטַעֶה אֶת עַצְמוֹ, עַר נֶאֱרָט זִיף אֲלֵינָהּ
 וְאוֹמֵר לְעַצְמוֹ "מָה אוֹכֵל לַעֲשׂוֹת", וְהִרְבָּה אֵינֶם מְשִׁימִים
 לָבֶם לָזֶה וְנֶעֱשֶׂה כְּדָבָר הַגִּיל, כִּי מְטַבְעֵי בְּגֵי אָדָם הוּא
 אֲשֶׁר דָּבָר חֲדָשׁ מְעוֹרֵר שְׂמֵת לֵב, אָכֵל דָּבָר הֵשֵׁן הִנֵּה מְפַגֵּי
 הַרְגִילוֹת אֵינּוּ מְשִׁים לְבֹו לָזֶה כָּלֵל, כְּמוֹ שֶׁאֵנוּ רֹאִים בַּחוּשׁ
 בְּגִשְׁמִיּוֹת, הִנֵּה מִי שֶׁהוּא בַּעַל מוֹם רַחֲמָנָא לְצֻלָּן הִנֵּה
 מִתְחַלֶּה הוּא מִתְּפִישׁ בְּמוֹמוֹ וְכֹאשֶׁר מִתְּרַגֵּל אֵינּוּ מִתְּפִישׁ
 עוֹד, וְכֵן הוּא בַּחֲסְרוֹנוֹת הַרוּחָנִיּוֹת, שֶׁבְּעֵצַת הָרִאשׁוֹנָה הִנֵּה
 לֹא זֶה בְּלָכָד שֶׁמִּתְּפִישׁ מִזּוֹלָתוֹ, אֲלֵא שֶׁגַם לְעַצְמוֹ, בֵּין
 שֶׁאֵינּוּ עוֹשֶׂה דָּבָר שְׂצָרִיכִים לַעֲשׂוֹת וּבֵין שְׁעוֹשֶׂה דָּבָר אוֹ
 מִתְּנַהֵג בְּהִתְנַהֵּג כְּזֹו אֲשֶׁר לְפִי מַהוּתוֹ וְעֲנִינּוֹ לֹא הִיָּה צָרִיף
 לַעֲשׂוֹת וְלִהְתְּנַהֵג כְּכֹה, הִנֵּה הַדָּבָר מַעֲיֵק לוֹ, עַם מֵאֲכָט אִים
 עֲנִי, וְיִשְׁנֵם שֶׁגַם מְצַטְעָרִים עַל זֶה וּלְעֵתִים דּוֹאֲגִים

וּמִתְאַנְחִים עַל זֶה, אָכֵל אֵין לָהֶם הַכֹּחַ לַעֲמֹד עַל עַצְמָם
 לְהִיּוֹת כְּמוֹ שְׂצָרִיכִים לְהִיּוֹת, אָכֵל עַל כָּל פְּנִים הוּא יוֹדֵעַ
 שֶׁאֵינּוּ כְּדָבְעֵי לְמַהוּי, וְחַפֵּץ לְהִיּוֹת טוֹב יוֹתֵר, וְהִינוּ שְׂמִכִּיר
 בְּמוֹמוֹ, וְכִשְׁמִתְרַגֵּל בְּזֶה אִזּוּ הִנֵּה לֹא זֶה בְּלָכָד שֶׁאֵינּוּ מִתְּפִישׁ
 אֲלֵא שֶׁאֵינּוּ מְכִיר בְּמוֹמוֹ כָּלֵל וְשׁוֹכֵחַ עַל הָאֲמָת, עַר
 פֶּאֶרְגֶּסֶט וּוי מַעַן בְּעֶדְאָרְף זִינִי, וְהַסְפָּה הַגּוֹרְמֶת לָזֶה הִיא
 הַהִתְנַצְלוֹת הַמְדָּמָה שֶׁהִיא אֶסְקָפָה הַנִּדְרָסֶת לְכָל מִינֵי רַע,
 וּמוֹרִיד חֵס וְשְׁלוֹם אֶת הָאָדָם מִדְּחֵי אֵל דְּחֵי. אֲשֶׁר עַל כֵּן
 הִקְשׁ לְנַפְשׁוֹ צָרִיף לְהַצִּיל עַצְמוֹ מִדְּחֵי שְׂחַת רַחֲמָנָא לְצֻלָּן,
 וְצָרִיף לְגִשְׁת אֵל ה' עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה מְעוֹמְקָא דְּלִפְאֻט
 בְּחֶרֶטָה עַל הָעֵבֶר וּבְכַפְלָה טוֹבָה עַל לְהִבָּא. וְהִשָּׁב בְּאֲמָת,
 צָרִיף תְּחַלֶּה לְדַעַת פְּרִטִי מְעַמְדוֹ וּמִצְבּוֹ כָּכָל עֲנִינּוֹ בְּאֶשֶׁר
 הוּא, הֵן בְּהִמְצוֹת שְׂבִין אָדָם לְמָקוֹם וְהֵן בְּהִמְצוֹת שְׂבִין
 אָדָם לְחִבְרוֹ, וְכֵן בְּעֲנִינֵי הַמְדּוֹת וְהִתְנַצְלוֹת, שִׁישׁ בָּהֶם עֲנִינֵי
 רְגִילוֹת שִׁישׁ בָּהֶם סְרָכֵי עֲבָרָה אוֹ מְדוֹת רַעוֹת שְׂצָרִיכִים
 לְדַחוּתָם לְגִמְרִי, וְיֵשׁ שְׂצָרִיכִים תְּקוּן בְּלָכָד, וְיֵשׁ דְּכָרִים
 שֶׁהֵם טוֹבִים אֲלֵא שֶׁהֵם בְּהַגְשָׁמָה, כְּמוֹ הַבְּלִיטָה בְּהַדּוּר
 מִצְּנָה וְהַדּוּמָה, שֶׁהַדָּבָר בְּעַצְמוֹ הוּא טוֹב אָכֵל הַבְּלִיטָה
 דּוֹרְשֶׁת כְּבוֹס בְּדִגְמָת כְּלִי טוֹבָה הַמְלַכְלֶכֶת שְׂצָרִיכִים
 לְכַבֶּסָּה, וְכֵן בְּעֲנִין הַמְדּוֹת שְׁעוֹשֶׂה טוֹבָה לְזוּלָתוֹ וְכֹא
 בְּהַגְשָׁמָה בְּהַתְּפָאָרוֹת וְכַדּוּמָה, דְּאִיתָא בְּסִפְרִים שֶׁעָלִיו נֶאֱמַר
 "שׁוּטָה אֶחָד מֵאֲבָד טוֹבָה הִרְבָּה".

א' דְּרִאשׁ זִידֵשׁ אֲלֹל, ש"ת

ה. הוא מרמה את עצמו. ו. מצר (מציק) לו. ז. כפי שצריך להיות. ח. הוא שוכח כיצד צריכים להיות. ט. מעומק הלב.

לקוטי דיבורים

עט. בקריעת ים סוף כתוב⁷ "ויוֹלֵךְ ה' אֶת הַיָּם בְּרוּחַ
 קָדִים עֹזָה", ומֵאִידֵךְ הָרִי כְּתוּב⁸ "וַיֹּאמֶר ד' אֶל מֹשֶׁה גו'
 וְנָטָה אֶת יָדְךָ". לְכַאֲוֹרָה, סוֹתָרִים פְּסוּקִים אֵלֶּה זֶה אֶת זֶה.
 אֵלֶּה הָעֲנִין הוּא, קְרִיעַת יָם סוּף הִיָּתָה עַל יְדֵי שְׁנֵי הַדְּבָרִים,
 כְּפִי שְׂכְּתוּב בְּזֹהֶר⁹ שְׂרוּחַ קָדִים דָּא רֹחַ יַעֲקֹב, וְקְרִיעַת יָם
 סוּף הִיָּתָה עַל יְדֵי יַעֲקֹב וְעַל יְדֵי מֹשֶׁה. וְכַתִּיב¹⁰ "כִּי בִמְקִלִי
 עֲבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן". וּבִשְׁל"ה אִיתָא שֶׁהִרְבָּה שְׂמוֹת יוֹצֵאִים
 מִהַפְּסוּק "כִּי בִמְקִלִי עֲבַרְתִּי" וּמוֹנָה הַשְּׂמוֹת שֶׁל הַפְּסוּקִים¹¹
 "מִי כְּמוֹכָה בָּאִלִּים ה'", ו"לִישׁוּעַתְךָ קוִיָּתִי ה'".¹²
 בִּיעֲקֹב כְּתוּב¹³ "וַיִּקַּח לוֹ יַעֲקֹב מִקַּל לְבָנָה לַח וְלֹז
 וְעֶרְמוֹן". מִקַּל הוּא מוֹט בּוֹ מִכִּים אֶת הַכֹּלֵב, כְּמֵאֶמֶר¹⁴

"מֵה דָרְכוֹ שֶׁל כֹּלֵב לִלְקוֹת בִּמְקַל". לַח וְלֹז¹⁵ הֵם חֹסֶד
 וְגִבּוּרָה. לְבָנָה הוּא שׁוֹרֵשׁ וּמִקּוֹר הַחֹסֶד, וְזֹהוּ בַּחֲנִינָה
 חֲכָמָה, מַחְשׁוֹף הַלְבָן זֶה הַהִתְכַלְלוֹת, וְזֹהוּ רַחֲמִים -
 תְּפֹאֶרֶת, וְכֵן עֲנִינִים בַּעֲבֹדָה, מִקַּל הוּא הָעֲנִין שֶׁל מִבְּטָשִׁין
 לִיָּה לִיצֵר הָרַע שֶׁהוּא צִיּוֹר הָרַע, וְעֲנִין הָרַחֲמִים הוּא עַל
 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית שֶׁהִיא רַק כּוֹחַ הַמִּתְאַוָּה, וּמֹשֶׁה הוּא עֲנִין
 שֶׁל דַּעַת עֲלִיוֹן, הֵינּוּ שְׂדַעַת עֲלִיוֹן יֹאִיר בְּדַעַת תַּחְתּוֹן וְעַל
 יְדֵי ב' הָעֲבֹדוֹת הָאֵלּוּ הוּא קְרִיעַת יָם סוּף, הֵינּוּ לְהַרְגִישׁ
 בְּכָל דְּבַר אֲלֻקוֹת בְּפִנְיִמוֹת.
 פ. בְּשִׁיעוֹר "תֵּנִיא" הַיּוֹמִי¹⁶ כְּפִי שְׂחֹלֵק בְּקוֹבֵץ "הַיּוֹם
 יוֹם", אוֹמֵר הַרְבֵּי: "לְכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ אוֹצֵר שֶׁל יִרְאָת

(12) בְּרִאשִׁית מֵט, יח.

(13) בְּרִאשִׁית ל, לו.

(14) שְׂמוֹת רַבֵּה פ"ט, ב.

(15) רֹאֵה זח"א קס"א, ב. אוֹר הַתּוֹרָה - לַהֲצִיץ - ע"פ זֶה.

(16) פמ"ב: וְהַשְּׁנִית הִיא (ע' 118) - וְאוֹחֵן שׁוֹמַעַת כר' (ע' ס').

(7) שְׂמוֹת יד, כא.

(8) שם, יד, טו-טז.

(9) ח"ג קנ"א, ב.

(10) בְּרִאשִׁית לב, יא.

(11) שְׂמוֹת טו, א.

21 את העפר התיחוח שנתקבץ ומכסה עליו במשך זמן רב,
 22 ועל זה ישנם כלים מיוחדים כמו מרא וכהאי גוונא,
 23 ואחר כך צריך לחפור גם בעפר הקשה שתחתיו, וגם על
 24 זה יש כלים מיוחדים. ועל ידי יגיעה רבה מתגלה האוצר
 25 והמטמון. וכן הדבר ברוחניות, כדי לגלות את האוצר של
 26 יראת שמים צריכים מתחילה להסיר את עפר התיחוח,
 27 היינו הרגילות שהורגל בה במשך זמן רב, ולאחר מכן
 28 צריכים לחפור בעומק יותר, היינו ביגיעה הגדולה ביותר,
 29 עד שמתגלה האוצר של יראת שמים, צפון במצפוני בינת
 30 הלב שלמעלה מהזמן. ומדייק בלשונו בינת הלב ולא בינת
 31 המוח, מפני שהמדות בכלל הן בהגבלה, ועל זה אומר
 32 ממצפוני בינת הלב שהוא למעלה מהזמן.
 33 בזה יובן הדיוק שאומר למצוא במחשבתה האלקות,
 34 שלכאורה איזו שייכות לענין מציאות האלקות כאן,
 35 כשמדבר בענין יראת שמים, דלכאורה הרי זה כענין
 36 מאמר רז"ל¹⁹ זימן שחורים ומצא לבנים, לבנים ומצא
 37 שחורים. ועל פי האמור יובן, כי זה האלקות שבנפש
 38 שלמעלה מהזמן, והוא האוצר של יראת שמים. וזאת
 39 גופא צריכים להביא לידי מעשה בפועל ממש בזמן ממש.

1 שמים אבל הוא בפנימיותו וצריכים לגלותו ולכן נקרא
 2 בשם אוצר הטמון בארץ". היסוד לדברים אלה הוא
 3 מהבעש"ט ז"ל¹⁷. הן אמת שישנן בזה מדריגות, יש מי
 4 שמיד שמתבונן כו' מיד יגיע אליו היראה כו' ויש נפש
 5 שפלה בטבעה ותולדתה ולא תוכל למצוא במחשבתה
 6 האלקות כי אם בקושי ובחזקה ובפרט אם הוטמאה
 7 בחטאת נעורים מכל מקום בקושי ובחזקה כו' באומץ
 8 ויגיעה רבה כו' להעמיק בגדולת ה' שעה גדולה בודאי
 9 תגיע אליו על כל פנים היראה תתאה.
 10 וענין "שעה גדולה" אין הכוונה בזמן כי אם באיכות,
 11 כמו שאנו רואים בגשמיות בענין שנוגע אליו מאד, אין
 12 נפקא-מינה אם הוא חושב בו הרבה זמן או מעט זמן,
 13 העיקר הוא איכות המחשבה. וכן הוא ברוחניות, העיקר
 14 הוא שלא תכבד עליו העבודה, ויעמיק דעתו בקשר אמיץ
 15 וחזק. ועל זה הביא הפסוק¹⁸ "אם תבקשנה ככסף
 16 וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה'", פירוש: כדרך
 17 שאדם מחפש מטמון ואוצר הטמון בתחתיות הארץ
 18 שחופר אחריו ביגיעה עצומה, כך צריך לחפור ביגיעה
 19 עצומה לגלות אוצר של יראת שמים.
 20 והנה בענין החפירה יש ב' ענינים: הא' הוא להסיר

סעודת יום שביעי של פסח ה'תש"ג

(18) משלי ב, ד.
 (19) ביצה י, ב.

(17) ראה תורת הבעש"ט ע"פ כי תהיו אתם ארץ חפץ (היום יום ע' נד.
 קובץ מכתבים שני ע' ה).

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק נ"ה (ב) – ר' אליהו בעל-שם

1 לאחר נישואי ר' יוסף יוזפא עם החלוצה, החלה הקהילה לדאוג לצרכי הזוג. כל עוד היה ר' יוסף
 2 יוזפא בגפו - הסתפק במועט שבמועט, היה ישן בבית המדרש ואכל רק לחם ומים. עתה היה צורך
 3 להעמיד דירה לרשות הזוג, והאשה הייתה צריכה לנהל חיים של עקרת בית.
 4 בשנה השנייה לנישואיהם נולד להם בן, ונקרא שמו בישראל - אליהו, על-שם אליהו הנביא. עוד
 5 בטרם מלאו לילד שנתיים החל אביו ללמדו תורה, והמשיך בכך בשנים שלאחר מכן, שכן לא רצה
 6 לסמוך על מלמדים.
 7 כאשר מלאו לאליהו שבע שנים לקחו אביו איתו מדי לילה לתיקון חצות. ר' יוסף יוזפא הורה לו
 8 להימנע מלדבר עם איש, לא רק דברי חול אלא אף לא דברי תורה. הוא היה מכניסו לחדרו המיוחד
 9 ובהתבודדות לימדו תורה.
 10 שבועיים לפני שעמד אליהו להיכנס לעול המצוות קרא אליו ר' יוסף יוזפא את אשתו והודיע לה
 11 כי הגיעה שעתו להחזיר נשמתו לבוראה. הוא ציווה עליה לא להתאבל עליו הרבה.

1 "הִנֵּךְ עֲדִיין בְּמִיטְבִּי שְׁנוֹתֶיךָ" - אמר הצדיק הישיש לאשתו - "ואם יזדמן לך שידוך הגון אֶל נא
2 תדחי אותו. בננו, אליהו, יחליט בקרוב, לאחר הבר-מצווה, לנדוד למרחקים, וְאֵל לְךָ לְהִנְיָאוֹ מִכָּךְ, שֶׁכֵּן
3 עָלֶיךָ לְדַעַת כִּי נִשְׁמַתּוֹ שֶׁל אֵלִיהוּ יֵרְדֶה לְעוֹלָם הַזֶּה לְמַטְרָה קְדוּשָׁה, לְקִיּוֹם שְׁלִיחוֹת גְּדוּלָה לְטוֹבַת הַכֹּלָל.
4 בּוֹ מִתְחִילָה שֶׁרֶשֶׁרֶת שֶׁל דּוֹרוֹת שְׁבִנְיָה יִתְפַּסּוּ מִקּוֹם נִכְבָּד בְּדֶרֶךְ לְבִיאת הַמְּשִׁיחַ. דַּעִי לְךָ כִּי כָל הַעַת
5 לְמַד תּוֹרָה מִפִּי אֵלִיהוּ הַנְּבִיא, אֲשֶׁר הִכְשִׁירוֹ לְקִרְאָת הַשְּׁלִיחוֹת שֶׁהוּטְלָה עָלָיו בְּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן".

6 תוֹךְ כַּדִּי כֵךְ סִיפֵר הַיְשִׁישׁ כִּי מִיד לְאַחַר שִׁבְעָלָה הִרְאִשׁוֹן נִהְרָג הוֹדִיעוּ לוֹ מֵהַשְּׁמַיִם כִּי בֵּית דִּין שֶׁל
7 מַעֲלָה פֶּסֶק שֶׁעָלָיו לְשִׁאתָהּ לְאִשָּׁה כַּדִּי שִׁיּוּלִידוֹ בֵּן בַּעַל נִשְׁמָה גְבוּהָה מְאֹד שְׁנוּעֵדָה לְהִבְיָא תִּיקוֹן
8 לְעוֹלָם.

9 לְאַחַר מִכָּן הִזְמִין אֵלָיו ר' יוֹסֵף יוֹזְפָא אֶת רֹאשֵׁי קְהִילַת קְרֶאקָא וְהוֹדָה לָהֶם עַל הַחֲסֵד שֶׁגִּמְלוּ אִתּוֹ
10 וְעַם אִשְׁתּוֹ וּבְנוֹ. הוּא בִקְשָׁם לְהַמְשִׁיךְ לְדֹאֹג לְאִשְׁתּוֹ וּלְבָנָיו לְאַחַר הַסְתַּלְקוֹתוֹ מֵהָעוֹלָם. הוּא בִּירַךְ אֶת
11 רֹאשֵׁי הַקְּהִילָה, וּמִיד לְאַחַר מִכָּן נִפְחָ אֶת נִשְׁמַתּוֹ.

12 אֵלִיהוּ אָמַר קְדִישׁ וְלִמַּד מִשְׁנִיּוֹת בְּצִיבוֹר לְעִילּוֹי נִשְׁמַת אֲבִיו. לְרֹאשׁוֹנָה הוֹפִיעַ בְּפָנֵי הַצִּיבוֹר
13 בְּתַפִּילוֹתָיו וּבְלִימּוּדָיו. הַכֹּל נִוְכַחוּ לְרֹאוֹת כִּי לְמִרוֹת צַעֲירוֹתָיו גְּדוּלָה מְאֹד צִדְקָנוֹתוֹ, וְלִלְמַדְנוֹתוֹ אֵין
14 שִׁיעוֹר.

15 בִּינְתִיִּים הִגִּיעַ מוֹעֵד חֲגִיגַת הַבְּרִי-מִצְוָה, וְכֹל הָעִיר הִשְׁתַּתְּפָה בְּשִׂמְחָה. כַּעֲבוּר מִסְפָּר שְׁבוּעוֹת הוֹדִיעַ
16 אֵלִיהוּ לְאִמּוֹ כִּי הַחֲלִיט לְעֻזּוֹב אֶת קְרֶאקָא וּלְנִדּוּד לְמִרְחָקִים. אִמּוֹ, שִׁידְעָה עַל כֵּךְ מֵרָאשׁ, לֹא הִבִּיעָה
17 כָּל הַתִּנְגּוּדוֹת, וּבִירְכָה אוֹתוֹ בְּרַכַּת אִם לְבִבִּית.

18 לְהִיכֵן נִדַּד אֵלִיהוּ וּמָה עָשָׂה בְּמִשְׁךְ אַרְבַּעִים שָׁנָה, מֵאִז שְׁנַת ש"י, כֹּאשֶׁר עֻזַּב אֶת קְרֶאקָא, וְעַד שְׁנַת
19 ש"נ, כֹּאשֶׁר נִתְּגַלָּה לְפִתְעָה בּוֹרְמִיזָא שְׁבַרְמִנְיָה - לֹא יָדוּעַ דְּבַר, אֵךְ כֹּאשֶׁר נִודַע שְׁמוֹ בּוֹרְמִיזָא, כִּבְר
20 הוֹכֵר בְּשֵׁם רַבִּי אֵלִיהוּ בַּעַל-שֵׁם.

21 לְוֹרְמִיזָא לֹא הִגִּיעַ בְּגִפּוֹ, כִּי אִם יַחַד עִם אִשְׁתּוֹ. נִודַע כִּי יֵשׁ לָהֶם גַּם בֵּן וּשְׁתֵּי בָנוֹת, כּוֹלָם נִשְׁוֹאִים
22 הַדְּרִים בְּמִקּוֹמוֹת רְחוֹקִים.

23 רַבִּי אֵלִיהוּ בַּעַל-שֵׁם הִתְפַּרְסֵם מִיד כַּבַּעַל מוֹפֵת, רּוֹפֵא חוֹלִים וּפּוֹקֵד עֲקָרוֹת, בִּיתוֹ הָיָה פְּתוּחַ לְרוּחוֹהָ,
24 וְכֹל מִי שֶׁהִיטָה לוֹ בִּקְשָׁה יִכּוֹל הָיָה לְהִגִּיעַ אֵלָיו. וְאִכֵּן, הַמּוֹנִים נִהְרּוּ אֵלָיו מִקְּרֹב וּמִרְחוֹק. כֵּן הַחֲזִיק
25 יְשִׁיבָה עַל חֲשִׁבוֹנוֹ.

26 בַּעֲיָקָר הָיוּ הָעֲנִיִּים בְּנֵי בִיתוֹ, אֵלֶּה הִגִּיעוּ מִכָּל קְצוּוֹי תֵּבֵל, וְהָיוּ יוֹשְׁבִים אֲצִלּוֹ שְׁבוּעוֹת וְאַף חֲדָשִׁים.
27 כֵּךְ יֵשֶׁב ר' אֵלִיהוּ בַּעַל-שֵׁם כַּעֲשָׂר שָׁנִים בּוֹרְמִיזָא, וּפְרָסוֹמוֹ גָּדֵל מִשְׁנָה לְשָׁנָה. בְּמִרְחָק מֵאוֹת מִלִּין
28 סִיפְרוּ בְּהַתְּפַעֲלוֹת אֶת מַעֲשֵׂי הַנִּפְלְאוֹת שֶׁלוֹ.

29 אוֹתוֹ עַת הִתְפַּרְסֵם גַּם שְׁמוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן הַגָּדוֹל וְהַצַּדִּיק ר' פִּינְחָס זַעֲלִיג מִשְׁפִּיעֵר. הוּא הָיָה אָדָם טוֹב
30 לֵב וִידִידוּתִי, עָנּוּ גְּדוֹל וְסַבְלָן. עִם זֹאת חוֹנֵן בְּרִצּוֹן עֻז שְׁאִינוֹ נִיתָן לְשִׁינוֹ. כֹּאשֶׁר הִגִּיעַ אֵלָיו שְׁמַע
31 סִיפּוּרֵי הַנִּפְלְאוֹת שֶׁל ר' אֵלִיהוּ בַּעַל-שֵׁם בַּחֵר שְׁלוֹשָׁה מִטּוֹבֵי תַלְמִידָיו וְשִׁלַּח אוֹתָם לְוֹרְמִיזָא כַּדִּי לְתַהוֹת
32 עַל קִנְקָנוֹ וְלַעֲמוֹד עַל טִיבוֹ וְעַל טִיב הַסִּיפּוּרִים הַמַּתְהַלְכִּים אוֹדוֹתָיו.

33 ר' אֵלִיהוּ בַּעַל-שֵׁם קִיבַל אֶת הַשְּׁלוּחִים הֵלְלוּ בְּסִכְר פָּנִים יְפוֹת וּבִידִידוּת. הֵלְלוּ שֶׁהוּא בְּבִיתוֹ עֲשָׂרָה
34 יָמִים, בְּמִשְׁךְ הַזְמָן שׁוֹחַח אִתָּם בְּדַבְּרֵי תוֹרָה, וְגִילָה לָהֶם סוּדוֹת מִתּוֹרַת הַקְּבִלָה וְלִימָדָם אֶת סֵפֶר הַזוֹהַר
35 הַקְּדוֹשׁ. תַּלְמִידֵי ר' פִּינְחָס זַעֲלִיג הָיוּ שְׁבַעִי רְצוֹן מִלְּמַדְנוֹתוֹ וְצִדְקָנוֹתוֹ שֶׁל רַבִּי אֵלִיהוּ.

- 1 הם עקבו גם אחרי טיפולו בחולים הרבים שבאו אליו מקרוב ומרחוק, אשר כולם נרפאו.
- 2 ה"תרופות" שנתן לחולים היו - מאפי דבש או שמן, צמחי ציפורן טבולים בדבש, מי דבש, יין צימוקים
- 3 ושכר. שלוחי הגאון משפייער לא האמינו למראה עיניהם כאשר נוכחו לראות חולים שאינם יכולים
- 4 לעמוד על רגליהם מבריאים לגמרי תוך יום-יומיים לאחר שבלעו רפואות שנתן להם רבי אליהו
- 5 בעל-שם.
- 6 חולים רבים לא קיבלו כל תרופה, אלא שרבי אליהו הכניסם לחדר מיוחד והשמיע באוזניהם דברי
- 7 תוכחה והתעוררות לתשובה. חולים אלו פרצו בבכי מעומק ליבם וחזרו בתשובה, תוך ימים מספר
- 8 הבראו גם אלו.
- 9 השלוחים חזרו לר' פינחס זעליג ודיווחו לו על התרשמותם החיובית הגדולה מכל מה שראו ושמעו
- 10 אצל רבי אליהו בוורמייזא. לא היה ספק לדידם כי כל הסיפורים המסופרים אודותיו הם נכונים. אגב
- 11 כך סיפרו לו על לימודיהם אצלו, כאשר הם מזכירים בין השאר את תורת הקבלה ואת ספר הזוהר,
- 12 ספר הקדוש מאוד בעיניו ומכיל לדבריו את סודות התורה.
- 13 פרט זה הרגיש מאוד את הגאון משפייער. ר' פינחס זעליג ניהל זה זמן רב מלחמה נגד תורת
- 14 הקבלה בכלל, ונגד ספר הזוהר בפרט. למן היום הראשון שספר הזוהר הגיע לרכני גרמניה, לאחר
- 15 שנדפס באיטליה, יצא ר' פינחס זעליג בחריפות רבה נגד ספר זה, למרות היותו אז צעיר לימים.
- 16 ספר הזוהר נדפס לראשונה בשנת שי"ח במונטובה ובקרימונה שבאיטליה. גאוניה הנודעים של
- 17 איטליה באותה עת, רבי עזריאל טרביטו, ראש ישיבת אסקולה, ורבי יוסף איטלינג, ראש ישיבת
- 18 קרימונה, שלחו את הספר אל הגאון והמקובל רבי אליעזר, רבה של פרנקפורט שעל נהר המיין.
- 19 באמצעותו התוודעו גדולי התורה של גרמניה דאז אל הספר וסמכו עליו ידיהם בהתלהבות.
- 20 ר' פינחס זעליג, למרות שהיה אז, כאמור, צעיר לימים, יזם התנגדות לספר הזוהר ולתורת הקבלה.
- 21 תוך זמן קצר השיג תומכים לדעתו, אשר יחד איתו הכריזו מלחמה נגד הזוהר, הקבלה ונגד העוסקים
- 22 בהם. מלחמה זו נמשכה כבר שלושים שנה.
- 23 עתה שמע ר' פינחס זעליג משלוחיו כי ר' אליהו בעל-שם הוא מקובל, ורואה את ספר הזוהר
- 24 כמקור עיקרי לרזי התורה, קוממו אותו הדברים והוא מיהר מיד לקרוא למושב של בית-דין מיוחד
- 25 ומורחב שידון בצעדים נגד הבעל-שם מוורמייזא. לאסיפה זו הוזמנו גאונים ידועים, ור' פינחס זעליג
- 26 הסעיר את הנאספים בדרשתו, שבה הכריז כי ר' אליהו בעל-שם, יהא גדול בתורה ככל שיהא, עלה
- 27 על דרך מסוכנת בכך שהוא מלמד את תורת הקבלה ומבאר את ספר הזוהר לפי דרכו.
- 28 לאחר דיון ממושך הוחלט לבחור משלחת חדשה, שתהיה מורכבת מגדולי הדור, אשר תיסע
- 29 לוורמייזא להזהיר את ר' אליהו כי עליו לחדול מדרכו החדשה, להימנע מלהשתמש בשמות הקדושים
- 30 לצורך ריפוי חולים ופקידת עקרות, להימנע מלימוד הקבלה ומעשיית פירושים לספר הזוהר. סיכומה
- 31 של האזהרה יהיה כי אם לא יִשְׁנֶה את דרכו יידרש לעזוב את גרמניה, שכן לא תינתן בה דריסת רגל
- 32 לדרך חדשה זו.

אגרות קודש

1 ב"ה נר ה' דחנוכה תרפ"ט

2 כבוד דודי יקירי וחביבי הרב שי

3 שלום וברכה!

4 ...כתי' ואהבת לרעך כמוך, ונתי' ביי"ט כסלו העבר, כי
5 ואהבת לרעך כמוך הוא פירוש וביאור של ואהבת את הוי'
6 אלקיך, אז דורך דער עבודה פון אהבת ישראל קומט מען צוא,
7 צוא אהבת הקב"ה.

8 דהנה כתי' רעך ורע אביך אל תעזוב, איז א עובד (שתי
9 מדרגות בחסידים, עובד ומשכיל אשר באמת שניהם אחד,
10 דאי אפשר עובד בלא משכיל, ואי אפשר משכיל בלא עובד,
11 רק ההפרש הוא מה בראש ובתחלה אם משכיל או עובד,
12 והנסיון הראה, כי מי שהתחיל מעבודה (היינו קבלת עול כו')
13 נעשה משכיל ג"כ, ומי שמתחיל מהשכלה הדרך מסוכן, ומהם
14 אשר ההשכלה פקעה ח"ו, ונשארו קרח מכאן ומכאן ל"ע)
15 הערט אין דעם אן אז רעך ורע אביך דאס איז שם הוי'.

16 שם אלקים בגימ' הטבע, וזהו בראשית ברא אלקים,
17 דבריאית והתהוות העוה"ז שהוא טבע, כאמור, אלקים וזהו
18 עולם כמנהגו נוהג, הוא ע"י שם אלקים, ופירוש אלקים הוא
19 ל' כח כמ"ש ואת אלי הארץ לקח דיא שטארקע ושם הוי' הוא
20 למעלה מן הטבע וזהו הוי' ל' הי' הוה ויהי' כאחד דזהו
21 למעלה מן הטבע, ולכן משם אלקים ידעו ויודעים גם מחסידי
22 וחוקרי או"ה כמו אלימלך ואף פרעה ידע מזה, הוא אמר מי
23 הוי' אשר אשמע בקולו אבל משם אלקים ידעו.

24 חסידי וחוקרי או"ה שייכים רק לדיעה של שכל אנושי
25 ולא יותר, ולכן הנה ש' אלקים שהוא בגימט' הטבע הם
26 משיגים, ובכל השגתם באים לידי זה, שבהכרח הוא שהטבע
27 יש לה מנהיג שהוא למעלה מן הטבע, אבל בזה אין להם שום
28 השגה כלל, ואין הם חוקרים בזה כלל, כמבואר במורה
29 נבוכים, כוזרי ועוד.

30 כל התעסקותם של החוקרים הוא בהיש לאחר שנמצא,
31 וכמו טבעי וסגולות סמי הרפואה, ההרכבה וההפרדה,
32 המנוחה והתנועה, אופני הצמחים וסגולתם, וכן בכל דבר יש
33 ממשי, לחקור עליו באופן מציאותו והרכבתו, דכל זה הוא
34 בחקירת היש לאחר שנמצא במציאות יש, שהוא טבע. אבל
35 איך נולד היש מהאין בזה הם רק מאמינים.

36 וטעם אמונתם, אינה אמונה טהורה, כ"א אמונה
37 מוכרחת, דהלא הכל מודים כי יש מיש הוא שקר גמור, הלא
38 איפה מוכרח הוא שהיש מקורו אין, א"כ הרי כל החקירות
39 וההבנה צריכה להיות בהתהוות היש מאין.

40 והאמונה דנשי"י הוא בשי' הוי' היינו למעלה מן הטבע, ואין

41 זה אמונה כ"א הרגש, גיפיל, א איד דער הערט און בא אים
42 לייגט זעך אפ אין נפש דער ענין פון למעלה מן הטבע.

43 וזהו רעך ורע אביך שהוא שם הוי' כמ"ש באברהם (ענין
44 שמ"ר ר"פ כ"ז) כי ידעתיו למען אשר יצוה (ער ועט צונאייף
45 בינדין) את בניו ואת ביתו אחריו (אז) ושמרו את דרך הוי',
46 אז א איד זאל דער הערין דעם גילוי פון שם הוי' שהוא
47 למעלה מן הטבע, וזהו ואהבת את הוי', האבין האלט דעם
48 למעלה מן הטבע עד שיהי' אלקיך אין א פנימית, לעבין מיט
49 למעלה מן הטבע.

50 והכלי לזה הוא אהבת ישראל שהם מדות טובות, וארעם
51 דורך מדות טובות וואס זיינען עפ"י תורה, קאן מען צוא
52 קומען צו געטליכקייט, וואס דאס איז דער גאנצער ניס פון
53 ירידת הנשמה בגוף, אז א חומרי וגשמי זאהל צו קומען צוא
54 אלקות און עצמות א"ס ב"ה, העכער ויא א נשמה וואס זיא
55 איז למעלה אין גן עדן קודם ירידתה למטה להתלבש בגוף.

56 א נשמה אין א גוף גשמי און איז מקיים מצות ד'
57 בגשמיות און האט גוטע מדות כמו שהם עפ"י תורה איז דאס
58 העכער ויא די נשמה איז גיוען איידער זי איז אראפ גיקומען
59 למטה.

60 חשבון קצר וחרוף, כל הנשמות נבראו קודם שנברא
61 העולם, דבריאית העול' הם בדיבור כבי' כמ"ש ויאמר אלקים,
62 והם העשרה מאמרות שבהם נברא העולם ומלאו, והנשמות
63 נבראו במחשבה כמאמר ישראל עלו במחשבה, דמחשבה
64 קודם לדיבור גם במעלה ומדריגה.

65 שטייט א נשמה 5 טויזינד יאהר און וארט ביז זיא ועט
66 זוכה זאין בגורל, אייף אראפ קומען אין דער פליישיקער
67 גראבער פינשטערער ועלט, און טאן זיך אין א לבוש פון בשר
68 גידים ועצמות, זאין אין שכנות מיט א נפש הטבעי ובהמי
69 מאה ועשרים שנה וכמ"ש והיו ימיו מאה ועשרים שנה.

70 און די ק"כ שנה ואס די נשמה איז אין א גוף גשמי ועוסק
71 בתורה (גם בעלי עסקים פרק א' שחרית ופרק א' ערבית)
72 ומקיים מצות ד' בהנהגה טובה של מדות טובות, מעלים את
73 הנשמה למדריגה עליונה יותר מכמו שהיתה הנשמה קודם
74 בואה לעולם.

75 עד כמה צריך האדם החי על פני אדמה זו, לייקר ולחבב
76 כל שעה ושעה ממש, ולהיות כל עניניו במדות מדודים
77 וספורים שיהיו מאירים ובהירים באמת, ע"כ כל אדם צריך
78 להשתדל במדות טובות...

79 בטח קיבל כבוד דודי שי' את מכתבי הבטוח מכ"ג כסלו
80 העבר בהחלט גמור על אדות שדברנו בעניני הנהגת המוסד
81 תו"ת יצ"ו.

י אֲרִי תִפּוֹק לֶאֱגָחָא קֶרְבָּא עַל
בַּעֲלֵי דְבִכְךָ וַיִּמְסְרֻנּוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ
בִּידֶךָ וְתִשְׁבִּי שְׁבִיחוֹן: יא וְתַחֲזִי
בְּשִׁבְיָהּ אֶתְתָּא שְׁפִירָת חֲזוּ
וְתַתְּרַעֲי בֵּה וְתִסְבֵּה לָךְ לֵאנְתּוּ:
יב וְתַעֲלֶנָּה לְגוּ בֵּיתְךָ וְתַגְלַח יֵת
רִישָׁהּ וְתִרְבִּי יֵת טוֹפְרָנָהּ:
יג וְתַעֲדִי יֵת כְּסוֹת שְׁבִיָּה מִנָּה
וְתִיתֵב בְּבִיתְךָ וְתִכְבִּי יֵת אֲבוּהָא
וְיֵת אִמָּה יֵרַח יוֹמִין וּבְתֵר פֶּן
תַּעֲוֹל לָוְתָהּ וְתַבְעֲלָנָהּ וְתַחֲזִי לָךְ
לֵאנְתּוּ: יד וְיֵהִי אִם לֹא תַתְּרַעֲי
בֵּה וְתַפְטְרָנָהּ לְנַפְשָׁהּ וְזַבְנָא לֹא
תִזְבְּנָנָה בְּכִסְפָּא לֹא תַתְּגַר בֵּה
חֶלֶף דִּי עֲנִיתָה: טו אֲרִי תַהֲוִין
לְגַבְרַת תַּרְתִּין נָשִׁין חֲדָא רַחֲמָתָא
וְחֲדָא שְׁנִיאָתָא וְיִלִּידֵן לָהּ בְּנִין
רַחֲמָתָא וְשְׁנִיאָתָא וְיֵהִי בְרָא
בּוֹכְרָא לְשְׁנִיאָתָא: טז וְיֵהִי
בְיוֹמָא דִּי־חֲסֹן לְבִנּוּהִי יֵת דִּי יֵהִי
לָהּ לִית לָהּ רָשׁוּ לְבִכְרָא יֵת בֵּר
רַחֲמָתָא עַל אִפִּי בֵּר שְׁנִיאָתָא
בּוֹכְרָא: יז אֲרִי יֵת בּוֹכְרָא בֵּר
שְׁנִיאָתָא יִפְרֹשׁ לְמַתָּן לָהּ תַּרְתִּין

כִּי־תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל־אִיבֶיךָ וַיִּנְתְּנוּ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבִיָּהּ כְּשִׁי: יא וְרָאִיתָ
בְּשִׁבְיָהּ אִשָּׁה יִפְתֹּחַ־תָּאֵר וְחִשְׁקָתָּ בָּהּ וְלִקְחָתָּ
לָךְ לְאִשָּׁה כְּשִׁי: יב וְהִבֵּאתָהּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ
וְגִלְחָהּ אֶת־רֹאשָׁהּ וְעָשִׂתָה אֶת־צַפְרָנֶיהָ כְּשִׁי:
יג וְהִסִּירָהּ אֶת־שְׁמֹלֶת שְׁבִיָּהּ מֵעַלֶיהָ וַיֵּשְׁבָהּ
בְּבֵיתְךָ וּבִכְתָּהּ אֶת־אֲבִיהָ וְאֶת־אִמָּהּ יֵרַח
יָמִים וְאַחֲרַיִם כֵּן תָּבֹא אֵלֶיהָ וּבְעֵלְתָּהּ וְהִיתָה
לָךְ לְאִשָּׁה כְּשִׁי: יד וְהָיָה אִם־לֹא חֲפָצָתָּ בָּהּ
וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר לֹא־תִמְכְּרָנָה בְּכֶסֶף
לֹא־תִתַּעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עֲנִיתָה כְּשִׁי: טו
כִּי־תִהְיֶין לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֶהְיֶה
וְהָאֶחָת שְׁנוּאָה וְיִלְדוּ־לָהּ בָּנִים הָאֶהְיֶה
וְהַשְּׁנוּאָה וְהִיא הַבֵּן הַכֹּכֵר לְשְׁנִיאָה: טז וְהָיָה
בְיוֹם הַנִּחִילוֹ אֶת־בָּנָיו אֵת אֲשֶׁר־יֵהִי לוֹ לֹא
יֹכֵל לְבַכֵּר אֶת־בֶּן־הָאֶהְיֶה עַל־פְּנֵי בֶן־

רש"י

שְׁתַּתְּנוּל: (יג) וְהִסִּירָהּ אֶת־שְׁמֹלֶת שְׁבִיָּהּ. לְפִי
שֶׁהֵם נָאִים, שֶׁהָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּנוֹתֵיהֶם מִתְקַשְּׁטוֹת
בְּמַלְחָמָה, בְּשִׁבִּיל לְהַזְנוֹת אַחֲרֵים עִמָּהֶם: וַיֵּשְׁבָהּ
בְּבֵיתְךָ. בְּבֵית שְׁמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, נִכְנָס וְנִתְקַל בָּהּ, יוֹצֵא
וְנִתְקַל בָּהּ, רוֹאֶה בְּכִכְיָתָהּ, רוֹאֶה בְּנוֹיָהּ, כְּדִי
שְׁתַּתְּנֶנָּה עָלָיו: וּבִכְתָּהּ אֶת־אֲבִיהָ. כָּל כֶּף לְמָה?
כְּדִי שְׁתַּהֲא בֵּת יִשְׂרָאֵל שְׁמִתָּהּ וְזוֹ עֲצָבָה, בֵּת
יִשְׂרָאֵל מִתְקַשְּׁטֶת וְזוֹ מִתְּנוּלָת: (יד) וְהָיָה אִם־לֹא
חֲפָצָתָּ בָּהּ. הַפְּתוּב מִבְּשָׂרְךָ שְׁסוּפָךְ לְשִׁנְאוֹתָהּ:
לֹא־תַתַּעַמֵּר בָּהּ. לֹא תִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ. בְּלִשׁוֹן פְּרָסִי
קוֹרִין לְעַבְדוֹת וְשִׁמוּשׁ: עִימָרָא. מִסּוּדוֹ שֶׁל רַבִּי

(י) כִּי־תֵצֵא לְמַלְחָמָה. בְּמַלְחָמַת הָרָשׁוֹת הַפְּתוּב
מִדְּבַר, שֶׁבְּמַלְחָמַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵין לֹמֵר: "וְשָׁבִיתָ
שְׁבִיָּהּ", שֶׁהָרִי כָּכָר נֹאמֵר: "לֹא תַחֲזִי כָּל נִשְׁמָה":
וְשָׁבִיתָ שְׁבִיָּהּ. לְרַבּוֹת פְּנֻעִים שְׁפָתוֹכָהּ, וְאֵף עַל פִּי
שֶׁהֵן מִזְּאֲמוֹת: (יא) אִשָּׁה. אֶפְלוּ אִשָּׁה אִישׁ:
וְלִקְחָתָּ לָךְ לְאִשָּׁה. לֹא דְבָרָה תוֹרָה אֲלֵא כְּנֶגֶד יִצְרָ
הָרַע, שֶׁאִם אֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַתִּירָהּ, יִשְׁאַנָּה
בְּאִסּוּר, אֲבָל אִם נִשְׁאַה, סוּפוֹ לְהִיּוֹת שְׁנוּאָה,
שְׁנֹאֲמֵר אַחֲרָיו: "כִּי תִהְיֶין לְאִישׁ וְגו'", וְסוּפוֹ
לְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֶּן סוּרֵר וּמוֹרֵה, לָכֵן נִסְמְכוּ פְּרָשִׁיּוֹת
הַלָּלוּ: (יב) וְעָשִׂתָה אֶת־צַפְרָנֶיהָ. תַּגְדִּלֶם כְּדִי

חֲלָקִין בְּכָל דִּי יִשְׁתַּכַּח לֵה אָרִי
הוּא רִישׁ תְּקֵפָה לֵה חֲזִינָא
בְּכֻרְתָּא: יח אָרִי יְהִי לְגַבְרָא בֹר
סְטִי וּמְרִי לִיתוּהִי מְקַבֵּל לְמִימְרֵי
אַבוּהִי וּלְמִימְרֵי אִמָּה וּמִלְפָּנֵי יְתָה
וְלֹא יִקְבֵּל מִנְהוּן: יט וַיַּחֲדוּן בֵּה
אַבוּהִי וְאִמָּה וַיִּפְקוּן יְתָה לְקִדְם
סְבִי קִרְתָּה וּלְתַרְעָה בֵּית דִּין
אַתְרָה: כ וַיִּמְרוּן לְסְבִי קִרְתָּה
בְּנָנָא דִּין סְטִי וּמְרִי לִיתוּהִי מְקַבֵּל
לְמִימְרָנָא זָלִל בְּסֵר וְסְבִי חֲמֵר:
כא וַיִּרְגְּמֵהָ כָּל גְּבָרֵי קִרְתָּה
בְּאַבְנֵיָא וַיָּמוּת וּתְפִלִּי עֶבֶד דְּבִישׁ
מִבִּינָהּ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּן
וַיַּחֲלֹן: כב וְאָרִי יְהִי בְּגִבְרָא
חֹבֶת דִּין דְּקִטּוֹל וַיִּתְקַטֵּל
וַתְּצַלֹּב יְתָה עַל צְלִיבָא: כג לֹא
תִבִּית נִבְלָתָה עַל צְלִיבָא אָרִי
מִקְבֵּר תִּקְבְּרֵנָה בְּיוֹמָא הַהוּא אָרִי
עַל דְּחַב קָדָם יִי אֲצַטְלֵב וְלֹא

הַשְׁנוּאָה הַבְּכֹר: יז כִּי אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְׁנוּאָה
וַיִּכֹּר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנִים בְּכָל אֲשֶׁר־יִמָּצֵא לוֹ
כִּי־הוּא רִאשִׁית אֲנֹו לוֹ מִשְׁפֹּט הַבְּכֹרָה כִּסִּי: ס
ישראל יח כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֲיֵנָּו
שָׁמַע בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא
יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם כִּסִּי: יט וַתִּפְשׁוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ
וַהֲצִיאוּ אֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מְקוֹמוֹ:
כ וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֵה
אֲיֵנָּו שָׁמַע בְּקִלְגּוֹ זֹלָל וְסָבָא: כא וַרְגְּמֵהוּ
כָּל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאַבְנִים וָמוֹת וּבַעֲרֹת הָרַע
מִקִּרְבָּהּ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיֵּרְאוּ כִּסִּי: ס כה
שני כב וְכִי־יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפֹּט־מוֹת
וְהוֹמַת וַתִּלִּית אֹתוֹ עַל־עֵץ כִּסִּי: כג לֹא־תִלִּין
נִבְלָתוֹ עַל־הָעֵץ כִּי־קָבֹר תִּקְבְּרֵנוּ בְּיוֹם הַהוּא
כִּי־קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תְּלוּי וְלֹא תִטְמֵא אֶת־אֲדָמַתְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

רש"י

(כא) וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיֵּרְאוּ. מִכָּאן שֶׁצָּרִיךְ
הַכְרֵזָה בְּבֵית דִּין: 'פְּלוּגֵי נִסְקָל עַל שֶׁהָיָה בֶּן סוֹרֵר
וּמוֹרֵה': (כב) וְכִי־יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפֹּט־
מוֹת. סְמִיכוֹת הַפְּרָשִׁיּוֹת, מִגִּיד שָׁאֵם חֲסִים עָלָיו
אָבִיו אוֹ אִמּוֹ, סוֹף שֶׁיֵּצֵא לְתַרְבוֹת רָעָה, וַיַּעֲבֹר
עֲבֻרוֹת וַיִּתְחַיֵּב מִיתָה בְּבֵית דִּין: וַתִּלִּית אֹתוֹ
עַל־עֵץ. (סנהדרין מה) רְבוּתֵינוּ אָמְרוּ: כָּל הַנִּסְקָלִין
נִתְּלִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תְּלוּי", וְהַמְּכַרְךָ
ה' בְּסִקִּילָה: (כג) כִּי־קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תְּלוּי. זִלְזוּלוֹ
שֶׁל מֶלֶךְ הוּא, שֶׁאֵדָם עֲשׂוּי בְּדָמוֹת דִּיוֹקְנוֹ, וַיִּשְׁרָאֵל
הֵם בְּנָיו, מִשָּׁל לְשָׁנֵי אֲחִים תְּאוֹמִים שֶׁהָיוּ דוֹמִין זֶה
לְזֶה, אֶחָד נַעֲשֶׂה שֶׁר וְאֶחָד נִתְּפֵס לְלִסְטִיּוֹת וְנִתְּלָה,
כָּל הַרוּאָה אוֹתוֹ אוֹמֵר: 'הַשֵּׁר תְּלוּי'. כָּל קָלְלָה
שֶׁבִּמְקָרָא, לְשׁוֹן הֶקֶל וְזִלְזוּל, כְּמוֹ: (מ"א ב) "וְהוּא

מִשָּׁה הַדְּרָשָׁן לְמִדַּתִּי בֶּן: תוֹרָה טו (יז) פִּי שְׁנִים.
(ב"ב קכג) כְּנִגְדֵי שְׁנֵי אֲחִים: בְּכָל אֲשֶׁר־יִמָּצֵא לוֹ.
מִכָּאן שֶׁאֵין הַבְּכֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנִים בְּרֵאוּי לְבֹא
לְאַחַר מִיתַת הָאֵב כְּבִמְחֻזָּק: (יח) סוֹרֵר. סֵר מִן
הַדֶּרֶךְ: וּמוֹרֵה. מְסַרְב בְּדַבְרֵי אָבִיו, לְשׁוֹן מְמָרִים:
וַיִּסְרוּ אֹתוֹ. (סנהדרין עא) מִתְרִין בּוֹ בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה
וּמִלְקִין אוֹתוֹ. בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֲיֵנוּ חָיִב עַד שֶׁיִּגְנוֹב
וַיֵּאכַל תְּרִטִימֵר בְּשֵׁר וַיִּשְׁתֶּה חֲצִי לוג יין, שֶׁנֶּאֱמַר:
"זֹלָל וְסוֹבָא", וְנֶאֱמַר (משלי כג): "אַל תְּהִי בְּסוֹבָאֵי
יין בְּזוּלָלִי בְּשֵׁר לְמוֹ" (סנהדרין עב). וּבֶן סוֹרֵר וּמוֹרֵה
נִהְרַג עַל שֵׁם סוֹפוֹ, הַגִּיעָה תוֹרָה לְסוֹף דַּעְתּוֹ: סוֹף
שֶׁמְכַלָּה מָמוֹן אָבִיו וּמִבְקֵשׁ לְמוֹדוֹ וְאֲיֵנוּ מוֹצֵא,
וְעוֹמֵד בְּפִרְשֵׁת דְּרָכִים וּמִלְסָטָם אֶת הַבְּרִיּוֹת, אֲמָרָה
תוֹרָה: יָמוּת זַכָּאִי וְאֵל יָמוּת חָיִב: תוֹרָה יט

נָתַן לָךְ נִחְלָה^{כס"י}: ס כב א לֹא-תִרְאֶה אֶת-
שׁוֹר אַחִיךָ אוֹ אֶת-שׁוֹ נְדָחִים וְהִתְעַלְמַתָּ
מֵהֶם הַשֵּׁב תְּשִׁיבֵם לְאֶחִיךָ^{כס"י}: ב וְאִם-לֹא
קָרֹב אֶחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יָדַעְתָּ וְאִם-פָּתוּ
אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְהָיָה עִמָּךְ עַד דִּרְשׁ אֶחִיךָ
אֹתוֹ וְהִשְׁבַּתוֹ לּוֹ^{כס"י}: ג וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמוֹר וְכֵן
תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אֲבֹת
אֶחִיךָ אֲשֶׁר-תֹּאבֹד מִמֶּנּוּ וּמִצֹּאֲתָהּ לֹא תֻכַּל
לְהִתְעַלֵּם^{כס"י}: ד לֹא-תִרְאֶה אֶת-חֲמוֹר אֶחִיךָ
אוֹ שׁוֹרוֹ נָפְלִים בְּדֶרֶךְ וְהִתְעַלְמַתָּ מֵהֶם הֵקֵם
תִּקֵּם עִמּוֹ^{כס"י}: ה לֹא-יִהְיֶה כְּלִי-גֶבֶר עַל-
אִשָּׁה וְלֹא-יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שִׁמְלַת אִשָּׁה כִּי
תֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל-עֲשֵׂה אֱלֹהֶיךָ^{כס"י}: פ
כִּי יִקְרָא קוֹן-צִפּוֹר | לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכָל-עֵץ |
אוֹ עַל-הָאָרֶץ אֲפֹרָחִים אוֹ בִּיצִים וְהָאֵם
רִבְצָת עַל-הָאֲפֹרָחִים אוֹ עַל-הַבִּיצִים לֹא-
תִקַּח הָאֵם עַל-הַבָּנִים^{כס"י}: ז שִׁלַּח תִּשְׁלַח אֶת-הָאֵם וְאֶת-הַבָּנִים

רס"י

לְהַטְעִין מִשְׁאֵל שְׁנֵפֶל מַעְלִיו: עִמּוֹ. עִם בְּעָלִיו, אָבֵל
אִם הֵלֶךְ וְיָשָׁב לוֹ וְאָמַר: 'הוֹאִיל וְעָלֶיךָ מִצְוָה אִם
רָצִיתָ לְטַעוֹן טַעֲנִי', פְּטוֹר: (ה) לֹא-יִהְיֶה כְּלִי-גֶבֶר
עַל-אִשָּׁה. (ספרי. נזיר פ"א) שְׁתֵּהא דוֹמָה לְאִישׁ, כְּדִי
שְׁתַּלַּךְ בֵּין הָאֲנָשִׁים, שָׂאִין זֶה אֶלָּא לְשֵׁם נְאוּף:
וְלֹא-יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שִׁמְלַת אִשָּׁה. לִילָךְ לִישָׁב בֵּין
הַנָּשִׁים. דָּבָר אַחֵר: שְׁלֹא יִשִּׁיר שְׁעַר הָעֶרְוָה וְשְׁעַר
שֶׁל בֵּית הַשְּׁחִי: כִּי תֹעֲבַת. לֹא אֲסָרָה תוֹרָה אֶלָּא
לְבוֹשׁ הַמְּבִיא לִידֵי תוֹעֵבָה: (ו) כִּי יִקְרָא. פְּרִט
לְמִזְמֵן: לֹא-תִקַּח הָאֵם. (חולין קמ) בְּעוֹדָה עַל בְּנִיָּה:
(ז) לְמַעַן יִיטֹב לָךְ וְגו'. (שם קמב) אִם מִצְוָה קִלָּה

תִּסָּאב יֵת אֲרַעָךְ דִּי יִי אֱלֹהֶךָ יִהֲב
לָךְ אַחְסָנָא: א לֹא תַחְזִי יֵת תּוֹרָא
דְּאַחוּךְ אוֹ יֵת אֲמָרָה דְּטַעֲנִין
וְתַתְּכַבֵּשׁ מִנְהוֹן אֲתַבָּא תְּתִיבְנוֹן
לְאַחוּךְ: ב וְאִם לֹא קָרִב אֲחוּךְ
לְוִתְךָ וְלֹא יָדַעְתָּ לֵה וְתַכְנִשְׁנָה
לְגוֹ בֵּיתְךָ וְיִהִי עִמָּךְ עַד דִּיתְבַּע
אַחוּךְ יֵתָה וְתִתְכַבֵּשׁ לֵה: ג וְכֵן
תַּעְבֵּד לַחֲמָרָה וְכֵן תַּעְבֵּד לְכַסּוּתָהּ
וְכֵן תַּעְבֵּד לְכָל אֲבֹת אֲחוּךְ דִּי
תִּיבֵד מִנָּה וְתַשְׁכַּחְנָה לֵית לָךְ
רְשׁוֹ לְאַתְכַּסָּא: ד לֹא תַחְזִי יֵת
חֲמָרָא דְּאַחוּךְ אוֹ תוֹרָה רָמָן
בְּאַרְחָא וְתַתְּכַבֵּשׁ מִנְהוֹן אֲקָמָא
תִּקִּים עִמָּה: ה לֹא יִהִי תַקּוֹן זִין
דְּגֶבֶר עַל אֲתַתָּא וְלֹא יִתְקַן גֶּבֶר
בְּתַקּוּנֵי אֲתַתָּא אֲרִי מְרַחֵק קָדָם יִי
אֱלֹהֶךָ כָּל עֲבַד אֱלִין: ו אִי יַעֲרַע
קָנָא דְּצִפּוֹרָא קָדָמְךָ בְּאַרְחָא בְּכָל
אֵילָן אוֹ עַל אֲרַעָא אֲפֹרָחִין אוֹ
בְּעֵין וְאָמָא רִבְעָא עַל אֲפֹרָחִין אוֹ
עַל בְּעֵין לֹא תִסָּב אָמָא עַל בְּנִיָּא:
ז שְׁלַחָא תִשְׁלַח יֵת אָמָא

קִלְלָנִי קִלְלָה נִמְרָצָת": (א) וְהִתְעַלְמַתָּ. כּוֹבֵשׁ עֵין
כְּאֵלוֹ אֵינוֹ רוֹאֶה: לֹא-תִרְאֶה וְהִתְעַלְמַתָּ. לֹא תִרְאֶה
אוֹתוֹ שְׁתִּתְעַלֵּם מִמֶּנּוּ, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. (ב"מ ל) וְרַבּוּתֵינוּ
אָמְרוּ: פְּעָמִים שְׂאֵתָה מִתְעַלֵּם וְכו': (ב) עַד דִּרְשׁ
אַחִיךָ. (ב"מ כז) וְכִי תַעֲלֶה בְּלִבְכֶךָ שְׁתִּתְנַהוּ לוֹ קָדָם
שְׁיִדְרָשְׁהוּ? אֶלָּא דִּרְשְׁהוּ שְׁלָא יִהֵא רְמָא: וְהִשְׁבַּתוֹ
לּוֹ. שְׁתֵּהא בּוֹ הַשְׁבָּה, שְׁלֹא יֵאֵכֵל בְּבֵיתְךָ כְּדִי דְמִי
וְתַתְּכַעֵם מִמֶּנּוּ. מִכָּאן אָמְרוּ: כָּל דְּבָר שְׁעוּשָׁה
וְאוֹכֵל, יַעֲשֶׂה וְיֵאֵכֵל, וְשָׂאִינוֹ עוֹשָׂה וְאוֹכֵל, יִמְכֹּר:
(ג) לֹא תֻכַּל לְהִתְעַלֵּם. לְכַבֵּשׁ עֵינְךָ כְּאֵלוֹ אֵינְךָ
רוֹאֶה אוֹתוֹ: (ד) הֵקֵם תִּקֵּם. (ב"מ לב) זֶה טַעְנִיָּה,

וְיָת בְּנֵי תֶסֶב לָךְ בְּדִיל דְּיִיטֵב לָךְ
וְתוֹרִיךְ יוֹמִין: ח אַרְי תְּבִנִי בֵּיתָא
חֲדָתָא וְתַעֲבֹד תִּיקָא לֵאגְרָךְ וְלֹא
תִשּׁוּי חוֹכֶת דִּין דְּקָטוּל בְּכִיתוֹךְ
אַרְי יִפֹּל דְּנָפֹל מִנָּה: ט לֹא תִזְרַע
בְּרָמָךְ עֲרוּבִין דִּילְמָא תִּסְתָּאב
דְּמַעַת זֶרְעָא דִּי תִזְרַע וְעִלְלַת
בְּרָמָא: י לֹא תִרְדִּי בְּתוֹרָא
וּבְחֻמְרָא פְּחָדָא: יא לֹא תִלְבֹּשׁ
שַׁעֲטָנָא עֲמֹר וּכְתֵן מַחֲבֵר
פְּחָדָא: יב בְּרִסְפְּדִין תַּעֲבֹד לָךְ
עַל אַרְבַּע כַּנְפֵי כְּסוּתוֹךְ דִּי תִכְסִי
בֹה: יג אַרְי יִסֵּב גָּבֵר אֶתְתָּא
וְיַעֲזֹל לְוִתָּה וְיִסְנָנָה: יד וְיִשְׁוִי לָהּ
תִּסְקוּפִי מְלִין וְיִפְקֹ עֲלָהּ שׁוּם
פִּישׁ וְיִימֹר יֵת אֶתְתָּא הָדָא נִסְכִּית
וְעִלִּית לְוִתָּה וְלֹא אֲשַׁכִּית לָהּ
בְּתוּלִין: טו וְיִסֵּב אֲבוּהָא (נ"א
אֲבוּהִי) דְּעוֹלָמְתָּא וְאַמָּה וְיִפְקֹן
יֵת בְּתוּלִי עוֹלָמְתָּא לְקָדָם סְבִי
קִרְתָּא לְתַרַע בֵּית דִּין אֶתְרָא:

תִּקַּח־לָךְ לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים: כס"י: ס
שְׁלִישִׁי ח כִּי תִבְנֶה בֵּית חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקָה
לְגִגְךָ וְלֹא־תִשִּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי־יִפֹּל הַנֶּפֶל
מִמֶּנּוּ: כס"י: ט לֹא־תִזְרַע בְּרָמָךְ כְּלָאִים פֶּן־תִּקְדָּשׁ
הַמְּלָאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֵת
הַכֶּרֶם: כס"י: ס לֹא־תִחְרַשׁ בְּשׂוֹר־וּבְחֻמְרֵי
יַחֲדוֹ: כס"י: יא לֹא תִלְבֹּשׁ שַׁעֲטָנָא עֲמֹר וּפִשְׁתִּים
יַחֲדוֹ: כס"י: ס יב גְּדָלִים תַּעֲשֶׂה־לָךְ עַל־אַרְבַּע
כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶּה־בָּהּ: כס"י: ס יג כִּי־
יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׁנָאָה: כס"י: יד וְשֵׁם
לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים וְהוּצָא עָלֶיהָ שֵׁם רַע
וְאָמַר אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לִקְחָתִי וְאֶקְרַב אֵלֶיהָ
וְלֹא־מִצָּאתִי לָהּ בְּתוּלִים: כס"י: טו וְלָקַח אָבִי
כְּתִיב הַנֶּעֱרָר קִרִי הַנֶּעֱרָרָה וְהוּצִיאוּ אֶת־בְּתוּלִי
כְּתִיב הַנֶּעֱרָר קִרִי הַנֶּעֱרָרָה אֶל־זִקְנִי הָעִיר הַשְּׂעָרָה: כס"י:

רש"י

לְשׁוֹן קָדָשׁ, כָּמוֹ: (ישעיה סה) "אַל תִּגַּע בִּי כִּי
קָדָשְׁתִּיךָ": הַמְּלָאָה. זֶה מְלֹוֹ וְתוֹסַפֶּת שֶׁהַזֶּרַע
מוֹסִיף: (י) לֹא־תִחְרַשׁ בְּשׂוֹר וּבְחֻמְרֵי. (כ"ק נד)
הוּא הַדִּין לְכָל שְׁנֵי מִינִים שֶׁבְּעוֹלָם, וְהוּא הַדִּין
לְהִנָּהִיגֵם יַחַד קְשׁוּרִים זִוְיִים בְּהוֹלֶכֶת שׁוּם מִשָּׂא:
(יא) שַׁעֲטָנָא. לְשׁוֹן עֲרוּב, וְרַבּוּתֵינוּ פְּרָשׁוּ: שׁוּעַ,
טוֹוִי וְנוֹז: (יב) גְּדָלִים תַּעֲשֶׂה־לָךְ. (יבמות ד. ספרי)
אַף מִן הַכְּלָאִים, לְכָךְ סִמְכֵן הַכְּתוּב: (יג) וּבָא
אֵלֶיהָ וּשְׁנָאָה. סוּפּוֹ: (יד) וְשֵׁם לָהּ עֲלִילַת
דְּבָרִים. עֲבָרָה גּוֹרֶרֶת עֲבָרָה: עֶבֶר עַל (ויקרא יט)
"לֹא תִשָּׂא", סוּפּוֹ לְבָא לִידֵי לְשׁוֹן הָרַע: אֶת־
הָאִשָּׁה הַזֹּאת. (ספרי) מִכָּאן שָׂאִין אוֹמְרֵי דְּבָר, אֶלָּא
בְּפָנֵי בַּעַל דִּין: (טו) אָבִי הַנֶּעֱרָרָה וְאַמָּה. (שם) מִי
שֶׁגִּדְּלוּ גְּדוּלִים הָרַעִים, יִתְבּוֹז עָלֶיהָ:

שָׂאִין בָּהּ חֶסֶד וְכִסּוּם, אֶמְרָה תּוֹרָה: "לְמַעַן יִיטֵב
לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים", קַל וְחֹמֶר לְמַתָּן שְׂכָרָן שֶׁל
מַצּוֹת חֲמורוֹת: (ח) כִּי תִבְנֶה בֵּית חָדָשׁ. אִם
קִימַתָּ מַצּוֹת שְׁלוֹשׁ הַקֵּן, סוּפֹךְ לְבָנוֹת בֵּית חָדָשׁ
וְתִקְּיִם מַצּוֹת מַעֲקָה, שֶׁמַּצּוֹה גּוֹרֶרֶת מַצּוֹה, וְתִגְיַע
לְכָרֶם וְשִׁדָּה וְלִכְגָּדִים נָאִים, לְכָךְ נִסְמְכוּ פְּרָשִׁיּוֹת
הַלְלוּ: מַעֲקָה. גָּדֵר סָבִיב לְגַג, וְאוֹנְקְלוֹס תִּרְגָּם:
'תִּיקָא', כְּגוֹן תִּיק שֶׁמֶשְׁמֵר מֵה שֶׁבְּתוֹכוֹ: כִּי־יִפֹּל
הַנֶּפֶל. רָאוּי זֶה לִיפֹל, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא תִתְגַּלְגַּל
מִיתָתוֹ עַל יָדָךְ, שֶׁמִּגְלָגְלִין זְכוֹת עַל יְדֵי זַכָּאִי, וְחוֹב
עַל יְדֵי חַיִּב: (ט) כְּלָאִים. (קידושין לט. חולין פב)
חֻטָּה וְשַׁעֲוָרָה וְחֻרְצָן בְּמַפְלַת יָד: פֶּן־תִּקְדָּשׁ.
כְּתִיב גִּמְוָה: 'תִּסְתָּאב', כֹּל דְּבָר הַנֶּתְעַב עַל הָאָדָם, בֵּין
לְשִׁבַּח כְּגוֹן הַקְּדָשׁ, בֵּין לְגָנְאִי כְּגוֹן אֶסּוּר, נוֹפֵל בּוֹ

טז וַיֹּמַר אַבְוּהָא דְּעוֹלָמְתָא
 לְסַבְיָא יְת בְּרִתִּי יְהֻבִּית לְגַבְרָא
 הָדִין לְאַנְתּוֹ וְסַנְנָה: יז וְהָא הוּא
 שׁוּי תְּסַקּוּפִי מַלְיָן לְמִימַר לָא
 אֲשַׁכְּחִית לְבְּרִתְךָ בְּתוּלִין וְאַלִּין
 בְּתוּלֵי בְּרִתִּי וְיַפְרִסוֹן שׁוּשִׁיפָא
 קָדָם סְבִי קֶרְתָּא: יח וַיִּדְּבֹרוּן סְבִי
 קֶרְתָּא הֵהִיא יְת גַּבְרָא וַיִּלְקוּן
 יְתָה: יט וַיִּגְבוּן מִנָּה מָאָה סְלַעִין
 דְּכֶסֶף וַיִּתְּנוּן לְאַבְוּהָא דְּעוֹלָמְתָא
 אָרִי אַפֵּק שׁוּם בִּישׁ עַל בְּתוּלְתָא
 דִּישְׂרָאֵל וְלָהּ תְּהִי לְאַנְתּוֹ לִית לָהּ
 רְשׁוֹ לְמַפְטָרָה כָּל יוֹמוֹהִי:
 כ וְאִם קִשְׁטָא הָוָה פִּתְגָמָא הָדִין
 לָא אֲשַׁתְּכַחוּ בְּתוּלִין לְעוֹלָמְתָא:
 כא וַיִּפְקוּן יְת עוֹלָמְתָא לְתַרְע בֵּית
 אַבְוּהָא וַיִּרְגַּמְנָה אֲנָשֵׁי קֶרְתָּהּ
 בְּאַבְנֵיָא וּתְמוֹת אָרִי עֶבְדָּת קָלְנָא
 בִּישְׂרָאֵל לְזִנְאָה בֵּית אַבְוּהָא
 וּתְפִלִּי עֶבְד דְּבִישׁ מִבִּינָךְ:
 כב אָרִי יִשְׁתַּכַּח גִּבֹּר דְּשָׁכַב עִם
 אֲתָתָא אֲתָת גִּבֹּר וַיִּתְקַטְלוּן אָף
 תְּרוּיָהוֹן גַּבְרָא דְּשָׁכַב עִם אֲתָתָא
 וְאֲתָתָא וּתְפִלִּי עֶבְד דְּבִישׁ
 מִישְׂרָאֵל: כג אָרִי תְּהִי עוֹלָמְתָא
 בְּתוּלְתָא דְּמֶאֲרֶסָא לְגַבֵּר וַיִּשְׁכַּחְנָה
 מִישְׂרָאֵל כִּי: כד

טז וַיֹּמַר אָבִי כְּתִיב הַנֶּעֱרָה אֶל־הַזְקֵנִים
 אֶת־בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה
 וַיִּשְׁנֶאֱהָ כִּי: יז וְהִנֵּה־הוּא שָׁם עַל־לִילַת דְּבָרִים
 לֵאמֹר לֹא־מִצָּאתִי לְבִתְךָ בְּתוּלִים וְאַלֶּה
 בְּתוּלֵי בְתִי וּפְרִשׁוּ הַשְׁמָלָה לִפְנֵי זִקְנֵי
 הָעִיר כִּי: יח וַיִּלְקַחוּ זִקְנֵי הָעִיר־הַהוּא אֶת־
 הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ כִּי: יט וַעֲנִשׁוּ אוֹתוֹ מֵאָה
 כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנֶּעֱרָה כִּי הוֹצִיא שָׁם רָע
 עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא־
 יוּכַל לְשַׁלְּחָה כָּל־יְמֵיו: ס כְּוָא־אִמַּת הָיָה
 הַדָּבָר הַזֶּה לֹא־נִמְצְאוּ בְּתוּלִים כְּתִיב לַנֶּעֱרָה
 קִרִּי לַנֶּעֱרָה כִּי: כא וְהוֹצִיאוּ אֶת־
 קִרִּי הַנֶּעֱרָה אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ וְסִקְלוּהָ אֲנָשֵׁי
 עִירָהּ בְּאַבְנִים וּמָתָה כִּי־עָשְׂתָה נִבְלָה
 בִּישְׂרָאֵל לְזָנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבְעֶרְתָּ הָרַע
 מִקֶּרְבְּךָ כִּי: כב כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ שֹׁכֵב | עִם־
 אִשָּׁה בְּעַלְת־בַּעַל וּמָתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ
 הַשֹּׁכֵב עִם־הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבְעֶרְתָּ הָרַע
 יְהִיָּה כְּתִיב נֶעֱרָה בְּתוּלָה מֵאֲרֻשָּׁה לְאִישׁ

רנ"ז

עִירָהּ. (ספרי) בְּמַעֲמַד כָּל אֲנָשֵׁי עִירָהּ: לְזָנוֹת בֵּית
 אָבִיהָ. כְּמוֹ: בְּבֵית אָבִיהָ: (כב) וּמָתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם.
 (ספרי) לְהוֹצִיא מַעֲשֵׂה תְּהוֹדִים, שָׁאִין הָאִשָּׁה נִהְיִית
 מֵהֶם. גַּם, לְרִבּוֹת הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם (סְפָרִים אַחֲרִים:
 מֵאַחֲרֵיהֶם). (שם) דָּבָר אַחֵר: "גַּם שְׁנֵיהֶם", לְרִבּוֹת
 אֶת הַזֶּלֶד, שָׁאִם הִיָּתָה מְעַבְּרַת אֵין מִמֶּתִּינִין לָהּ עַד
 שֶׁתֵּלֵד: (כג) וּמִצָּאָה אִישׁ בָּעִיר. (ערכין ז) לְפִיכָף

(טז) וַיֹּמַר אָבִי הַנֶּעֱרָה. (שם) מְלַמֵּד שָׁאִין רְשׁוֹת
 לְאִשָּׁה לְדָבָר בְּפָנֵי הָאִישׁ: (יז) וּפְרִשׁוּ הַשְׁמָלָה.
 (שם) הָרִי זֶה מָשַׁל: מִתְחַוְּרִין הַדְּבָרִים כְּשֶׁמְלָה:
 (יח) וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ. מְלָקוֹת (כְּתוּבוֹת מו): תוֹרָה יֵט
 (כ) וְאִם־אִמַּת הָיָה הַדָּבָר. (שם) בְּעָדִים וְהִתְרָאָה,
 שְׁזַנְתָּה לְאַחֵר אַרוּסִין: (כא) אֶל־פֶּתַח בֵּית־
 אָבִיהָ. (כְּתוּבוֹת מה) רָאוּ גְדוּלִים שְׁגָדְלָתָם: אֲנָשֵׁי

וּמִצָּאָהּ אִישׁ בְּעִיר וְשָׁכַב עִמָּה כִּשִׁי:
 כִּי וְהוֹצֵאתָם אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶל־שַׁעַר הָעִיר
 הַהוּא וּסְקַלְתֶּם אֹתָם בָּאֲבָנִים וּמָתוּ
 אֶת־כְּתִיב הַנֶּעֱר קרי הַנֶּעֱר עַל־דְּבַר אֲשֶׁר לֹא־
 צִעֲקָה בְּעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דְּבַר אֲשֶׁר־עָנָה
 אֶת־אִשְׁתּוֹ רַעְהוּ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבָּהּ: ׀
 כִּי וְאִם־בִּשְׂדֵה יִמָּצֵא הָאִישׁ אֶת־כְּתִיב הַנֶּעֱר
 קרי הַנֶּעֱרָה הַמֵּאֲרֶשֶׁה וְהַחֲזִיקָהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב
 עִמָּה וּמָת הָאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁכַב עִמָּה לְבָדוֹ:
 כִּי כְּתִיב וּלְנֶעֱר קרי וּלְנֶעֱרָה לֹא־תַעֲשֶׂה דְבַר אֵין
 כְּתִיב לְנֶעֱר קרי לְנֶעֱרָה חֲטָא מוֹת כִּי בְּאֲשֶׁר יָקוּם
 אִישׁ עַל־רַעְהוּ וּרְצָחוֹ נָפֶשׁ בֶּן־הַדָּבָר הַזֶּה כִּשִׁי:
 כִּי בִשְׂדֵה מִצָּאָה צִעֲקָה כְּתִיב הַנֶּעֱר קרי הַנֶּעֱרָה
 הַמֵּאֲרֶשֶׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ: ׀ כִּי כִּי־יִמָּצֵא
 אִישׁ כְּתִיב נֶעֱר קרי נֶעֱרָה בְּתוֹלָה אֲשֶׁר לֹא־אֲרֶשֶׁה
 וּתְפֹשֶׂה וְשָׁכַב עִמָּה וְנִמְצְאוּ: כִּי וְנָתַן הָאִישׁ
 הַשָּׁכֵב עִמָּה לְאָבִי כְּתִיב הַנֶּעֱר קרי הַנֶּעֱרָה חֲמֻשִׁים
 בְּסֶף וְלֹא־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה
 לֹא־יֻכַּל שְׁלָחָה כְּלִימִיו: ׀ כִּי לֹא־יִקַּח

גִּבֹּר בְּקִרְתָּא וְיִשְׁכּוּב עִמָּה:
 כִּי וְתִפְקֹדוֹן יֵת תְּרוּיָהוֹן לְתַרְע
 קִרְתָּא תְּהִיָּא וְתִרְגָּמוֹן יִתְהוֹן
 בְּאֲכַנְיָא וַיְמֻתוֹן יֵת עוֹלָמְתָּא עַל
 עֶסֶק דִּי לֹא צֻנְחַת בְּקִרְתָּא וַיֵּת
 גִּבֹּרָא עַל עֶסֶק דְּעַנִּי יֵת אֶתְת
 חֲבֵרָה וְתַפְלִי עֲבַד דְּבִישׁ מִבִּינָה:
 כִּי וְאִם בְּחֻקְלָא יִשְׁכַּח גִּבֹּר יֵת
 עוֹלָמְתָּא דְּמֵאֲרֶסָא וַיִּתְקַף בֵּיה
 גִּבֹּרָא וְיִשְׁכּוּב עִמָּה וַיִּתְקַטֵּל גִּבֹּרָא
 דְּשָׁכֵב עִמָּה בְּלַחֲוֹדְהִי:
 כִּי וְלְעוֹלָמְתָּא לֹא תַעֲבַד מִדְּעַם
 לִית לְעוֹלָמְתָּא חֻבַּת דִּין דְּקִטּוּל
 אָרִי כְּמָא דִּיקוּם גִּבֹּרָא עַל חֲבֵרָה
 וַיִּקְטֹּלָהּ נֶפֶשׁ בֶּן פִּתְגָמָא הַדִּין:
 כִּי אָרִי בְּחֻקְלָא אֲשַׁכְחָה צֻנְחַת
 עוֹלָמְתָּא דְּמֵאֲרֶסָא וְלִית דְּפִרִּיק
 לָהּ: כִּי אָרִי יִשְׁכַּח גִּבֹּר עוֹלָמְתָּא
 בְּתַלְתָּא דִּי לֹא מֵאֲרֶסָא וַיִּחַדְנָהּ
 וְיִשְׁכּוּב עִמָּה וַיִּשְׁתַּכְּחוּן:
 כִּי וַיִּתֵּן גִּבֹּרָא דִּישְׁכּוּב עִמָּה
 לְאַבּוּהָא דְּעוֹלָמְתָּא חֲמֻשִׁין סְלִעִין
 דְּכֶסֶף וְלָהּ תְּהִי לְאַנְתּוֹ חֶלֶף דִּי
 עֲנִיָּה לִית לָהּ רִשּׁוֹ לְמַפְטָרָה כֹּל
 יוֹמוֹהִי: א לֹא יִסַּב גִּבֹּר יֵת אֶתְת
 אָבּוּהִי וְלֹא יִגְלִי בְּנֶפֶס דְּאַבּוּהִי:
 ב לֹא יִדְפִי דְּפָסִיק וְדִמְחַפֵּל

אִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אָבִיו וְלֹא יִגְלֶה בְּנֶף אָבִיו כִּשִׁי: ׀ ב לֹא־יָבֵא פְּצוּעֵ־דְבָא

רש"י

שָׁכַב עִמָּה, פְּרָצָה קוֹרְאָה לְגַנֵּב, הָא אֱלוֹ יִשְׁכָּה
 בְּבִיתָהּ, לֹא אֲרַע לָהּ: תוֹרָה כִּי (כִּי) בִּי בְּאֲשֶׁר יָקוּם
 וְגו'. לְפִי פֶשׁוּטוֹ זֶהוּ מִשְׁמַעוֹ: כִּי אֲנוּסָה הָיָא,
 וּבְחֻזְקָה עֲמַד עָלֶיהָ, כְּאֵדָם הָעוֹמֵד עַל חֲבֵרוֹ לְהִרְגּוֹ.
 (פִּסְחִים כִּי. סְנֵהֲדִירִין עֵג) וְרַבּוֹתֵינוּ דְּרִשּׁוּ בּוֹ: הָרִי זֶה
 בָּא לְלַמֵּד וְנִמְצָא לְמַד וְכו': תוֹרָה כִּי (א) לֹא־יִקַּח.
 (קִידוּשִׁין סו) אֵין לוֹ בֵּיה לְקוּחִין, וְאֵין קִדּוּשִׁין

תּוֹפְסִין בֵּיה: וְלֹא יִגְלֶה בְּנֶף אָבִיו. (יְבֻמוֹת לג)
 שׁוֹמְרֵת יָכֶם שֶׁל אָבִיו, הָרְאוּיָה לְאָבִיו, וְהָרִי כְּבֹר
 הוֹזָהָר עָלֶיהָ מִשּׁוּם: (וִיקְרָא יח) "עֲרוֹת אַחֵי אָבִיךָ"?
 אֲלֹא לְעֵבֶר עַל זֶה בְּשֵׁנֵי לְאוּיִן, וְלִסְמַךְ לָהּ: "לֹא
 יָבֵא מִמְּזֹר", לְלַמֵּד שְׂאִין מִמְּזֹר אֲלֹא מִחֻבִּי
 בְּרִיתוֹת, וְקַל וְחֹמֶר מִחֻבִּי מִיתוֹת בֵּית דִּין, שְׂאִין
 בְּעֲרִיּוֹת מִיתַת בֵּית דִּין שְׂאִין בֵּיה כְּרַת: (ב) פְּצוּעֵ־

וּכְרוֹת שְׁפָכָה בְּקֶהֱל יְהוָה כִּסִּי: ^ג לֹא־יָבֹא
מִמֶּזֶר בְּקֶהֱל יְהוָה גַּם דָּוָר עֲשִׂיָּוִי לֹא־יָבֹא לוֹ
בְּקֶהֱל יְהוָה כִּסִּי: ^ד לֹא־יָבֹא עֲמוּנִי וּמוֹאָבִי
בְּקֶהֱל יְהוָה גַּם דָּוָר עֲשִׂיָּוִי לֹא־יָבֹא לָהֶם
בְּקֶהֱל יְהוָה עַד־עוֹלָם כִּסִּי: ^ה עַל־דִּבְרֵי אֲשֶׁר
לֹא־קִדְּמוּ אֶתְכֶם בִּלְחֶם וּבִמִּים בַּדֶּרֶךְ
בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׁכַר עָלֶיךָ אֶת־
בָּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר מִפְּתוֹר אֲרָם גִּהְרִים
לְקַלְלֶךָ כִּסִּי: ^ו וְלֹא־אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַ
אֶל־בָּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת־
הַקָּלָלָה לְבִרְכָּה כִּי אָהֲבָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
וְלֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וְטַבְתָּם כָּל־יְמֶיךָ
לְעוֹלָם כִּסִּי: ^ז רַבִּיעִי ^ח לֹא־תִתְעַב אָדָמִי כִּי
אֲחִיךָ הוּא לֹא־תִתְעַב מִצְרִי כִּי־גֵר הָיִיתָ
בְּאֶרֶצוֹ כִּסִּי: ^ט בָּנִים אֲשֶׁר־יִוָּלְדוּ לָהֶם דָּוָר
שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בְּקֶהֱל יְהוָה כִּסִּי: ^י כִּי־תִצֵּא
מִחֲנֶה עַל־אִבֶּיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דִּבְרֵי רַע כִּסִּי:

רש"י

לך לתעבו, שיצא בחרב לקראתך: לא־תתעב
מצרי. מכל וכל, אף על פי שזרקו זכורכם ליאור.
מה טעם? שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק.
לפיכך: (ט) בנים אשר־יוולדו להם דור שלישי
וגו'. ושאר האמות מתרין מיד, הא למדת
שהמחטיא לאדם, קשה לו מן ההורגו, שההורגו,
הורגו בעולם הזה, והמחטיאו, מוציאו מן העולם
הזה ומן העולם הבא. לפיכך אדום שקדמם בחרב
לא נתעב, וכן מצרים שטבעום, ואלו שהחטיאום,
נתעבו: (י) כי־תצא וגו' ונשמרת. שהשטן

דבא. (יבמות עז) שנפצעו או שנדבאו ביצים שלו:
וכרות שפכה. שנכרת הגיד ושוב אינו יורה קלות
זרע, אלא שופך ושותת ואינו מוליד: (ג) לא־
יבא ממזר בקהל ה'. לא ישא ישראלית: (ד) לא־
יבא עמוני. לא ישא ישראלית: (ה) על־דבר.
(ספרי) על העצה שיעצו אתכם להחטיאכם: בדרך.
כשהייתם בטרופ: תורה ו (ז) לא־תדרש שלמם.
(שם) מכלל שנאמר: "עמך ישב בקרבך", יכל אף
זה כן? תלמוד לומר: "לא תדרש שלמם":
(ח) לא־תתעב אדמי. לגמרי, ואף על פי שאוי

יֹא אָרִי יְהִי כֹךְ גָּבֵר דִּי לֹא יְהִי
דְּכִי מְקַרְה לִילָיָא וַיִּפּוּק לְמַבְרָא
לְמַשְׁרִיתָא לֹא יַעוּל לְגוּ
מַשְׁרִיתָא: יב וַיְהִי לְמַפְנֵי רַמְשָׁא
יִסְחִי בְמֵיא וּכְמַעַל שְׁמַשָּׁא יַעוּל
לְגוּ מַשְׁרִיתָא: יג וְאַתְר מִתְקַן
יְהִי לֶךְ מַבְרָא לְמַשְׁרִיתָא וְתַפּוּק
תַּמָּן לְבָרָא: יד וּסְבָתָא תְּהִי לֶךְ
עַל זֵינָךְ וַיְהִי בְּמַפְקָךְ לְבָרָא
וְתַחֲפֵר בֵּה וְתַתּוּב וּתְכַסִּי יֵת
מִפְקָתְךָ: טו אָרִי יִי אֱלֹהֶךָ
שְׁכִנְתָּהּ מְהֻלְכָא בְּגוּ מַשְׁרִיתָךְ
לְשִׁזְבוּתָךְ וּלְמַמְסַר בְּעַלֵּי דְבִכְךָ
קִדְמָךְ וְתְהִי מַשְׁרִיתָךְ קִדִּישָׁא וְלֹא
יִתְחַזִּי כֹךְ עֲבֵרַת פִּתְגָם וִיתּוּב
מִימְרָה מְלֹאֻטְבָא לֶךְ: טז לֹא
תִמְסַר עֶבֶד עֲמֻמִּין לִיד רַבּוּנָה
דִּישְׁתַּזְב לְוֹתָךְ מַלּוּת רַבּוּנָה:
יז עֲמָךְ יִתֵּב בֵּינָךְ בְּאַתְרָא דִּי
יִתְרַעֵי בְּחָדָא מִן קַרְוִיךָ בְּדִיִּיט
לֵה לֹא תוֹנֶנָּה: יח לֹא תְהִי אֲתָתָא
מִבְּנֵת יִשְׂרָאֵל לְגַבֵּר עֶבֶד וְלֹא יִסֵּב
גִּבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתָתָא אָמָא:
יט לֹא תַעַל אֲגֵר זַנִּיתָא וְחוּלְפָן

יִשְׂרָאֵל שִׁבְרָה מְחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל: תוֹרָה יז
(יח) לֹא־תִהְיֶה קִדְשָׁהּ. מִפְּקָרָתָּ, מִקְדָּשָׁתָּ וּמִזְמֹנָתָּ
לְזִנּוּת: וְלֹא־יִהְיֶה קִדְשׁ. (סנהדרין נד) מִזְמֶן לְמִשְׁכַּב
זָכוּר, וְאוֹנֵקְלוֹס תִּרְגָּם: 'לֹא תִהְיֶה אֶתְחָא מִבְּנֵת
יִשְׂרָאֵל לְגִבְרַ עֲבָדָא', שְׂאֵף זֶה מִפְּקָרָתָּ לְבְעִילַת זִנּוּת
הִיא, מֵאַחַר שְׂאִין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין לוֹ בָּהּ, שְׁהִירִי
הִקְשׁוּ לַחֲמוֹר, שְׁנֹאֲמַר: (בראשית כב) "שְׁבוּ לָכֶם פֹּה
עִם הַחֲמוֹר", עִם הַדּוֹמָה לַחֲמוֹר, וְלֹא יִסַּב גִּבְרָא
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְחָא אֲמָתָא', שְׂאֵף הוּא נַעֲשֶׂה קִדְשׁ
עַל יָדָהּ, שֶׁכָּל בְּעִילוּתָיו בְּעִילוּת זִנּוּת, שְׂאִין
קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין לוֹ בָּהּ: (יט) אֶתְנֵן זִנְיָהּ. נִתֵּן לָהּ
טָלָה בְּאַתְנָנָהּ, פְּסוּל לְהִקְרְבָהּ: וּמַחֲזִיר כָּלִב.

וּמַחִיר כָּלֵב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־גֵּדֶר כִּי
 תֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם־שְׁנֵיהֶם כס"י: ׀ כ לֹא־
 תִּשָּׂיךְ לְאַחֶיךָ נֶשֶׁךְ כֶּסֶף נֶשֶׁךְ אֶכֶל נֶשֶׁךְ
 כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׂךְ כס"י: כֹּא לִנְכָרִי תִּשָּׂיךְ
 וְלֹא־אֶחֶיךָ לֹא תִשָּׂיךְ לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בֹּא־
 שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ כס"י: ׀ כב כִּי־תֵדֶר גֵּדֶר לַיהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ כִּי־דֹרֵשׁ יִדְרֹשְׁנוּ
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מַעֲמֹךְ וְהָיָה בְּךָ חֲטָא כס"י: כג וְכִי
 תַּחֲדִיל לְגֵדֶר לֹא־יִהְיֶה בְּךָ חֲטָא: כד מוֹצֵא
 שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעֲשִׂיתָ כֹּאֲשֶׁר גִּדַּרְתָּ לַיהוָה
 אֱלֹהֶיךָ נִדְכָּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ כס"י: ׀ ׀ חֲמִישִׁי
 כה כִּי תִבֵּא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנֹפֶשֶׁךָ
 שְׂבָעְךָ וְאֶל־כֶּלֶיךָ לֹא תִתֵּן כס"י: ׀ כו כִּי תִבֵּא
 בְּקִמְתָּ רֵעֶךָ וְקִטַּפְתָּ מְלִילַת בֵּידְךָ וְחִרְמִשְׁ לֹא
 תִּנִּיף עַל קִמְתָּ רֵעֶךָ כס"י: ׀ כז א כִּי־יִקַּח
 אִישׁ אִשָּׁה וּבָעֲלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן
 בְּעֵינָיו כִּי־מֵצָא בָּהּ עֲרוֹת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָתָּ וְנָתַן בְּיָדָהּ

כָּלכָּא לְבֵית מַקְדָּשָׁא דִּי אֱלֹהֶיךָ
 לְכָל גֵּדֶרָא אֲרִי מְרַחֵק קָדָם יי
 אֱלֹהֶיךָ אִף תִּרְוִיחוֹן: כ לֹא תִרְבִּי
 לְאַחֶיךָ רַבִּית כֶּסֶף רַבִּית עֲבוּר
 רַבִּית כָּל מַדְעָם דְּמִתְרַבִּי:
 כֹּא לְבָר עֲמִמִּין תִּרְבִּי וְלֹא־חֶוֹן לֹא
 תִרְבִּי בְּדִיל דִּיבְרַכְנֹךְ יי אֱלֹהֶיךָ
 בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ עַל אֶרֶץ דִּי
 אַתָּה עָלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּה: כב אֲרִי
 תִדֵּר גֵּדֶר קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר
 לְשִׁלְמוֹתָהּ אֲרִי מִתְבַּע וְתִבְעָנָה יי
 אֱלֹהֶיךָ מִנֶּךָ וִיחִי בְּךָ חוֹבָא:
 כג וְאֲרִי תִתְמַנַּע לְמַגִּדֶּר לֹא יִהְיִי
 בְּךָ חוֹבָא: כד אֶפְקוֹת סִפּוֹתָךְ
 תִּשְׁר וְתַעֲבֹד כְּמֹא דִי גִדַּרְתָּא קָדָם
 יי אֱלֹהֶיךָ גִּבְתָּא דִּי מִלְּתָא
 בְּפוֹמָךְ: כה אֲרִי תִתְגַּר בְּכֶרֶם
 דְּחִבְרָךְ וְתִיכּוּל עֲנָבִין כְּנֹפֶשֶׁךָ
 שְׂבָעְךָ וְלִמְאֹנָךְ לֹא תִתֵּן: כו אֲרִי
 תִתְגַּר בְּקִמְתָּא דְּחִבְרָךְ וְתִקְטוֹף
 דְּמִלִּין בִּידְךָ וּמַגְלָא לֹא תִרִּים עַל
 קִמְתָּא דְּחִבְרָךְ: א אֲרִי יִסֵּב גִּבְר
 אַתְתָּא וְיִבְעֲלָנָה וִיחִי אִם לֹא
 תִשְׁפַּח רַחֲמִין בְּעֵינֵיהִי אֲרִי
 אִשְׁפַּח בָּהּ עֲבוֹרַת פְּתוּגָם וְיִכְתּוּב

רש"י

עֲשֶׂה עַל לֹא תַעֲשֶׂה: (כה) כִּי תִבֵּא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ.
 (כ"מ פז) בְּפוֹעֵל הַכְּתוּב מְדַבֵּר: כְּנֹפֶשֶׁךָ. כְּמֹה
 שְׁתִּרְצָה: שְׂבָעְךָ. וְלֹא אָכִילָה גִסָּה: וְאֶל־כֶּלֶיךָ לֹא
 תִתֵּן. מִכָּאן שְׁלֹא דִבְרָה תוֹרָה אֲלֵא בְשַׁעַת הַבְּצִיר,
 בְּזִמְנָא שְׂאֵתָה נֹתֵן לְכִלְיוֹ שֶׁל בַּעַל הַבֵּית, אֲכָל אִם
 כָּא לַעֲדֹר וְלִקְשָׁקֶשׁ, אֵינִי אוֹכֵל: (כו) כִּי תִבֵּא
 בְּקִמְתָּ רֵעֶךָ. (כ"מ פ"ז) אִף זֶה בְּפוֹעֵל הַכְּתוּב מְדַבֵּר:
 (א) כִּי־מֵצָא בָּהּ עֲרוֹת דָּבָר. מִצְוָה עָלָיו לְגַרְשָׁהּ,
 שְׁלֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו (סְפָרִים אַחֲרִים: מִצְוָה שְׁלֹא

הַחֲלִיף שָׁה בְּכָלכָּב: גַּם־שְׁנֵיהֶם. (ב"ק סה) לְרַבּוֹת
 שְׁנֵיהֶם, כְּגוֹן חֲסִים וְעֶשְׂאֵן סֵלֶת: (כ) לֹא־תִשָּׂיךְ.
 אֲזַהֲרָה לָלוֹה, שְׁלֹא יִתֵּן רַבִּית לְמַלְוָה, וְאַחֵר כֶּף
 אֲזַהֲרָה לְמַלְוָה: (ויקרא כה) "אֵת כֶּסֶףךָ לֹא תִתֵּן לוֹ
 בְּנֶשֶׁךְ" (כ"מ ע): (כא) לִנְכָרִי תִשָּׂיךְ. וְלֹא לְאַחֶיךָ,
 (שם) לֹא־וּבֵא מִכָּל עֲשֶׂה. עֲשֶׂה, לַעֲבֹר עָלָיו בְּשָׁנִי
 לְאוֹיֵן וְעֲשֶׂה: (כב) לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ. (סְפָרִי)
 שְׁלֹשָׁה רְגָלִים, וְלִמְדוּהוּ רַבּוֹתֵינוּ מִן הַמִּקְרָא:
 תוֹרָה כג (כד) מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר. (ר"ה ו) לִיתֵּן

לֹה גִט פְּטוּרִין וַיְהִי בִידֵה
וַיִּפְטְרֶנָּה מִבֵּיתָה: ב וַתִּפּוֹק
מִבֵּיתָה וַתִּהְיֶה וַתֵּהִי לְגִבֹר אַחֲרֶן:
ג וַיִּסְנֶנָּה גִבֹרָא בְּתִרְאָה וַיִּכְתּוּב
לֹה גִט פְּטוּרִין וַיִּתֵּן בִּידֵה
וַיִּפְטְרֶנָּה מִבֵּיתָה אוֹ אֲרִי יָמוֹת
גִבֹרָא בְּתִרְאָה דְּנִסְכָּה לֹה לְאַנְתּוֹ:
ד לִית לֹה רְשׁוֹ לְבַעֲלָה קְדָמָא
דִּי פְטִירָה לְמַתָּב לְמִסְכָּה לְמַהוּי
לֹה לְאַנְתּוֹ בְּתִרְאָה דִּי אִסְתָּאכַת אֲרִי
מְרַחֲקָא הִיא קָדָם יִי וְלֹא תַחֲיִיב
יֵת אֲרַעָא דִּי יִי אֶלְהֶךָ יְהִיב לָךְ
אַחֲסָנָא: ה אֲרִי יִסֵּב גִבֹר אֶתְתָּא
חֲדַתָּא לֹא יִפּוֹק בְּחִילָא וְלֹא יַעֲבֹר
עֲלוּהִי לְכָל מִדְעָם פְּנִי יְהִי לְבֵיתָה
שְׂתָא חֲדָא וַיִּחְדִּי יֵת אֶתְתָּה דִּי
נִסֵּב: ו לֹא יִסֵּב מִשְׁכּוֹנָא רַחֲמָא
וְרַכָּבָא אֲרִי בַהוֹן מִתְעַבֵּד מִזּוֹן
לְכָל נִפְשָׁא: ז אֲרִי יִשְׁתַּכַּח גִבֹר
גִבֹב נִפְשָׁא מֵאַחֲוָהּ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּתְּגַר בֵּיהּ וַיִּזְכְּנֶנָּה וַיִּתְּקֹטֵל גִבֹבָא
הֵהוּא וַתִּפְלִי עֵבֶד דְּבִישׁ מִבִּנְיָד:

וּשְׁלַחַה מִבֵּיתוֹ כִּסִּי: ב וַיֵּצֵאָה מִבֵּיתוֹ וַהֲלַכָה
וְהִיתָה לְאִישׁ־אַחֵר כִּסִּי: ג וַשִּׁנְאָהּ הָאִישׁ
הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָתָהּ וְנָתַן בְּיָדָהּ
וּשְׁלַחַה מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוֹת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן
אֲשֶׁר־לָקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה כִּסִּי: ד לֹא־יֻכַּל בְּעִלָּהּ
הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שְׁלַחַהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לַהֲיוֹת
לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרִי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ בִּי־תוֹעֵבָה
הוּא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תַחֲטִיֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נָחֳלָה כִּסִּי: ם שְׁשִׁי
ה כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בְּצִבָּא
וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל־דְּבָר נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ
שָׁנָה אַחַת וְשָׂמַח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח כִּסִּי:
ו לֹא־יַחֲבֹל רַחִים וְרַכָּב כִּי־נִפֶּשׁ הוּא
חֲבֹל כִּסִּי: ם ז כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ גִּבֹב נִפְשׁ מֵאֲחִיו
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְרֻבוּ וּמָכְרוּ וּמָת הַגִּבֹב

רַעֲשִׁי

מִסְפִּיקִין מִים וּמִזּוֹן וּמִתְקַנִּין אֶת הַדְּרָכִים: יְהִיָּה
לְבֵיתוֹ. (שם) וְאִף בְּשִׁבִּיל בֵּיתוֹ, אִם בָּנָה בֵּית וַחֲנֹכוֹ
וְאִם נָטַע כָּרֶם וַחֲלָלוּ, אֵינּוּ זֶז מִבֵּיתוֹ בְּשִׁבִּיל צָרְכִי
הַמִּלְחָמָה: לְבֵיתוֹ. זֶה בֵּיתוֹ: יְהִיָּה. לְרַבּוֹת אֶת
כָּרְמוֹ: וְשָׂמַח. יִשְׂמַח אֶת אִשְׁתּוֹ, וְתִרְגּוּמוֹ: 'וַיִּחְדִּי
יֵת אֶתְתָּה', וְהַמְתַּרְגֵּם: 'וַיִּחְדִּי עִם אֶתְתָּה', טוֹעָה
הוּא, שָׂאִין זֶה תִּרְגּוּם שֶׁל 'וְשָׂמַח', אֲלֹא שֶׁל
'וְשָׂמַח': (ו) רַחִים. הִיא הַתְּחַתּוֹנָה: וְרַכָּב. הִיא
הַעֲלִיּוֹנָה: לֹא־יַחֲבֹל. אִם כָּא לְמִשְׁכְּנוֹ עַל חוּבוֹ
בְּבֵית דִּין, לֹא יִמְשַׁכְּנוּ בְּדָרְכִים שְׁעוֹשִׂים בָּהֶן אֶכֶל
נִפְשׁ (כ"מ ק"ג): (ז) כִּי־יִמָּצֵא. (ספרי) בְּעֵדִים
וְהִתְרָאָה, וְכֵן כָּל 'יִמָּצֵא' שֶׁבְּתוֹרָה: וְהִתְעַמְרֻבוּ.

תִּמְצָא חֵן בְּעֵינָיו): (ב) לְאִישׁ־אַחֵר. (גִּיטִין צ) אֵין
זֶה בֶּן זִוגוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן, הוּא הוֹצִיא רִשְׁעָה מִתּוֹךְ
בֵּיתוֹ, וְזֶה הַכְּנִיסָה: (ג) וַשִּׁנְאָהּ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן.
הַכְּתוּב מִבְּשׁוּרוֹ שְׁסוּפּוֹ לְשִׁנְאוֹתָהּ, וְאִם לֹא,
קוֹבְרָתוֹ, שְׁנֵאמַר: "אוֹ כִּי יָמוֹת": (ד) אַחֲרֵי אֲשֶׁר
הִטְמִינָהּ. (יבְמוֹת יא) לְרַבּוֹת סוּטָה שְׁנִסְתְּרָה:
(ה) אִשָּׁה חֲדָשָׁה. שְׁהִיא חֲדָשָׁה לוֹ, וְאִפְלוּ
אֲלֻמָּנָה, פָּרַט לְמַחְזִיר גְּרוּשָׁתוֹ: וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו.
דְּבַר הַצָּבָא: לְכָל־דְּבָר. (ספרי. סוּטָה מז) שְׁהוּא צָרָךְ
הַצָּבָא, לֹא לְסַפֵּק מִים וּמִזּוֹן, וְלֹא לְתַנֵּן דְּרָכִים.
אֲכָל הַחוּזָרִים מִעוֹרְכֵי הַמִּלְחָמָה עַל פִּי כְּהֵן, כְּגוֹן:
בָּנָה בֵּית וְלֹא חֲנֹכוֹ, אֲרַם אִשָּׁה וְלֹא לָקַחָהּ,

ח אסתמר במכתש סגירו למטר
לחדא ולמעבד ככל די ילפון
יתכון כהניא לואי כמא די
פקדתנן תטרון למעבד: ט הוי
דכיר ית די עבד יי אלהי למרים
בארקא במפקכון ממצרים:
י ארי תרשי בחכך רשו מדעם
לא תעול לביתה למסב משכונה:
יא כברא תקום וגברא די את
רשי בה יפק לותף ית משכונא
לברא: יב ואם גבר מסכן הוא
לא תשכוב במשכונה: יג אתבא
תתב ליה ית משכונא כמעל
שמשא וישכוב בכסותה ויברכנך
ולך תהי זכותא קדם יי אלהי:
יד לא תעשוק אגירא עניא
ומסכנא מאחיד או מגיורך די
בארעך בקרויך: טו ביומה תתן
אגרה ולא תעול עלוהי שמשא
ארי עניא הוא ולה הוא מסר ית
נפשה ולא יקרי עלך קדם יי ויהי

ההוא ובערת הרע מקרבך כס"י: ס ה' השמר
בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות ככל
אשר יורו אתכם הכהנים הלויים כאשר
צויתם תשמרו לעשות כס"י: ט זכור את אשר
עשה יהוה אלהיך למרים בדרך בצאתכם
ממצרים כס"י: ס כי תשה ברעך משאת
מאומה לא תבא אל ביתו לעבט עבטו כס"י:
יא בחוץ תעמד והאיש אשר אתה נשה בו
יוציא אליך את העבוט החוצה: יב ואם איש
עני הוא לא תשכב בעבטו כס"י: יג השב תשוב
לו את העבוט כבוא השמש ושכב בשלמתו
וברכך ולך תהיה צדקה לפני יהוה
אלהיך כס"י: ס שביעי יד לא תעשק שכיר עני
ואביון מאחיד או מגורך אשר בארצך
בשעריך כס"י: טו ביומו תתן שכרו ולא תבוא
עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נשא את נפשו ולא יקרא עליך

רש"י

"עד בא השמש תשיכנו לו", כל היום תשיכנו לו,
וכבוא השמש תקחנו: וברכך. ואם אינו מברכך,
מכל מקום: "ולך תהיה צדקה" (יד) לא תעשק
שכיר. והלא כבר כתוב? אלא לעבר על האביון
כב' לאוין: "לא תעשק שכר שכיר", שהוא עני
ואביון, ועל העשיר כבר הזהר: (ויקרא יט) "לא
תעשק את רעך": אביון. (ויקרא רבה) התאב לכל
דבר: מגורך. זה גר צדק: בשעריך. זה גר תושב
האוכל נבלות: אשר בארצך. לרבות שכר בהמה
ובלים: (טו) ואליו הוא נשא את נפשו. אל
השכר הזה הוא נושא את נפשו למות: עלה בכבש
ונתלה באילן: והיה כף חטא. (ספרי) מכל מקום,

אינו חייב עד שישתמש בו: (ח) השמר בנגע-
הצרעת. שלא תתלש סימני טמאה ולא תקוץ את
הבהרת: ככל אשר יורו אתכם. אם להסגיר, אם
להחליט, אם לטהר: (ט) זכור את אשר עשה
ה' אלהיך למרים. (ספרי) אם באת להזהר שלא
תלקה בצרעת, אל תספר לשון הרע. זכור העשוי
למרים, שדברה באחיה ולקתה בנגעים: (י) כי-
תשה ברעך. תחוב בחכך: משאת מאומה. (שם)
חוב של כלום: תורה יא (יב) לא תשכב בעבטו.
(ב"מ קיד) לא תשכב בעבטו אצלך: (יג) כבוא
השמש. (שם) אם פסות לילה הוא, ואם פסות יום
החזירהו בבקר, וכבר כתוב ב"ואלה המשפטים":

בְּךָ חֹכֵם: טו לֹא יָמוּתוֹן אֲבָהֶן
עַל פּוֹם בְּנִין וּבָנִין לֹא יָמוּתוֹן עַל
פּוֹם אֲבָהֶן אֲנִשׁ בְּחֹכְמָה יָמוּתוֹן:
יז לֹא תִצְלִי דִין גִּיּוֹרָא וַיִּתְּמָא
וְלֹא תִסָּב מִשְׁכּוֹנָא לְבוֹשׁ
אַרְמָלָא: יח וְתִדְבֵּר אֲרִי עֲבָדָא
הוּיִתָּא בְּמִצְרִים וּפְרָקָךְ יִי אֱלֹהֶךְ
מִתְּמֹן עַל כֵּן אֲנִי מִפְּקָדֶךָ לְמַעַבְד
יְת פִּתְגָמָא הָדִין: יט אֲרִי תַחֲצוֹד
תַּצְדָּךְ בְּחֻקְךָ וְתִנְשִׁי עֲמָרָא
בְּחֻקְלָא לֹא תִתּוּב לְמִסְבָּה לְגִיּוֹרָא
לִיתְמָא וּלְאַרְמָלָא יְהִי בְדִיל
דִּיבְרַכְנָךְ יִי אֱלֹהֶךְ בְּכֹל עוֹבְדֵי
יָדְךָ: כ אֲרִי תַחֲבוּט זִיתָךְ לֹא
תִפְלִי בְּתֵרֶךְ לְגִיּוֹרָא לִיתְמָא
וּלְאַרְמָלָא יְהִי: כא אֲרִי תַקְטוֹף
פְּרָמָךְ לֹא תַעֲלַל בְּתֵרֶךְ לְגִיּוֹרָא
לִיתְמָא וּלְאַרְמָלָא יְהִי:
כב וְתִדְבֵּר אֲרִי עֲבָדָא הוּיִתָּא
בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם עַל כֵּן אֲנִי
מִפְּקָדֶךָ לְמַעַבְד יְת פִּתְגָמָא הָדִין:
א אֲרִי יְהִי דִין בֵּין גְּבֵרָא

אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְּךָ חֵטָא רַשִׁי: טו לֹא־יָמוּתוּ
אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־יָמוּתוּ עַל־אָבוֹת
אִישׁ בְּחֵטְאוֹ יוֹמָתוֹ רַשִׁי: יז לֹא תִפֹּה מִשְׁפָּט
גֵּר יְתוֹם וְלֹא תִחַבֵּל בְּגֵר אֶלְמָנָה רַשִׁי: יח וְזָכַרְתָּ
כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
מִשָּׁם עַל־כֵּן אֲנִכִּי מִצִּוְךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדְּבָר
הַזֶּה רַשִׁי: יט כִּי תִקְצֹר קִצִּירְךָ בְּשֹׂדֶךְ וְשִׁכַּחַת
עֹמֵר בַּשָּׂדֶה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לַגֵּר לִיתוֹם
וְלֶאֱלָמָנָה יְהִי לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ רַשִׁי: כ כִּי תַחֲבֹט זִיתְךָ לֹא
תִפָּאֵר אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לִיתוֹם וְלֶאֱלָמָנָה יְהִי רַשִׁי:
כא כִּי תִבְצֹר בְּרִמְךָ לֹא תַעֲזוֹלֵל אַחֲרֶיךָ לַגֵּר
לִיתוֹם וְלֶאֱלָמָנָה יְהִי רַשִׁי: כב וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד
הָיִיתָ בְּאַרְצָא מִצְרַיִם עַל־כֵּן אֲנִכִּי מִצִּוְךָ
לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה: ס כה אֶ כִּי־יְהִיָּה

רַשִׁי

(פאה פ"ו מ"ד) מִכָּאן אָמְרוּ: שְׁלֹאֲחֲרִיו, שְׁכָחָה,
שְׁלֹפְנִיו, אֵינוֹ שְׁכָחָה, שְׁאִינוֹ בְּ"כֹל תְּשׁוּבָה": לְמַעַן
יִבְרַכְךָ. (ספרי) וְאֵף עַל פִּי שְׁבָאֵת לִידּוֹ שְׁלֹא
בְּמִתְכַּוֵּן, קָל וְחֹמֶר לַעֲשׂוֹה בְּמִתְכַּוֵּן. אָמַר מַעֲתָה:
נִפְלָה סֹלַע מִידּוֹ וּמִצָּאָה עֲנִי וְנִתְפָּרַגְסָה, הָרִי הוּא
מִתְכַּוֵּן עָלֶיהָ: (כ) לֹא תִפָּאֵר. (חולין קלא) לֹא
תִטַּל תִּפְאָרְתּוֹ מִמֶּנּוּ, מִכָּאן שְׁמִינִיחִין פָּאָה לֹאִילָן:
אַחֲרֶיךָ. (שם) זוֹ שְׁכָחָה: (כא) לֹא תַעֲזוֹלֵל. אִם
מִצָּאָתָּ בּוֹ עוֹלָלָתָה, לֹא תִקְחָנָה. (פאה ז) וְאִיזוֹ הִיא
עוֹלָלוֹת? כָּל שְׂאִין לָהּ לֹא כֶּתֶף וְלֹא נֶטֶף. יֵשׁ לָהּ
אַחַד מֵהֶם, הָרִי הִיא לְבַעַל הַבַּיִת, וְרִאִיתִי בְּתַלְמוּד
יְרוּשָׁלַיִם: אִיזוֹ הִיא כֶּתֶף? פְּסִיגִין זֶה עַל גֵּב זֶה.
נֶטֶף, אֵלּוּ הַתְּלוּיּוֹת בַּשְּׂדֵּה וַיִּוְרְדוּת: תוֹרָה כב
(א) כִּי־יְהִיָּה רִבִּי. (ספרי) סוּפָם לְהִיּוֹת נִגְשִׁים אֶל

אֶלָּא שְׁמִמְהֵרִין לִפְרַע עַל יְדֵי הַקּוֹרָא: (טז) לֹא־
יָמוּתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים. בַּעֲדוֹת בָּנִים, וְאִם תֹּאמַר
בַּעֲזוֹן בָּנִים, כָּכָר נֹאמַר: "אִישׁ בְּחֵטְאוֹ יוֹמָתוֹ", אֲבָל
מִי שְׂאִינוֹ אִישׁ, מִת בַּעֲזוֹן אֲבִיו, וְהַקְטָנִים מִתִּים
בַּעֲזוֹן אָבוֹתָם בִּידֵי שָׁמַיִם: (יז) לֹא תִפֹּה מִשְׁפָּט
גֵּר יְתוֹם. וְעַל הָעֲשִׂיר כָּכָר הִזְכֵּר: (דברים טז) "לֹא
תִפֹּה מִשְׁפָּט", וְשִׁנָּה בַּעֲנִי לַעֲבֹר עָלָיו בַּשָּׁנָה לְאוּרִן,
לְפִי שְׁנֵגָל לְהַטּוֹת מִשְׁפָּט עֲנִי יוֹתֵר מִשָּׁל עֲשִׂיר,
לְכֹף הִזְהִיר וְשִׁנָּה עָלָיו: וְלֹא תִחַבֵּל. שְׁלֹא בַשָּׂעֵת
הַלְוָאָה: (יח) וְזָכַרְתָּ. עַל מִנֵּת כֵּן פְּדִיתִיךָ: לְשֹׁמֵר
חֻקוֹתֵי, אֶפְלוּ יֵשׁ חֶסֶד וְכִסּוּם בְּדָבָר: (יט) וְשִׁכַּחַת
עֹמֵר. וְלֹא גְדִישׁ, מִכָּאן אָמְרוּ: עֹמֵר שִׁישׁ בּוֹ
סָאֲתִים וְשִׁכְחוּ, אֵינוֹ שְׁכָחָה: בַּשָּׂדֶה. לְרַבּוֹת שְׁכַחַת
קָמָה, שֶׁשִּׁכַּח מִקְצָתָהּ מִלְקָצָה: לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ.

רִיב בֵּין אַנְשִׁים וְנָגְשׁוּ אֶל־הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם
וְהַצְדִּיקוּ אֶת־הַצְדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת־הָרָשָׁע רס"ו:
וְהָיָה אִם־כֵּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהַפִּילוּ הַשֹּׁפֵט
וְהַכִּהוּ לַפָּנָיו כְּדִי רַשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר רס"ז:
ג אַרְבַּעִים יָכֹנּוּ לֹא יִסִּיף פְּנִיָּסוֹף לְהַכֹּתוֹ
עַל־אֵלֶּה מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחִיד לְעֵינֶיךָ רס"ח:
ד לֹא־תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ רס"ט: ס הַכִּי־יֵשְׁבוּ
אֲחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין־לוֹ
לֹא־תִהְיֶה אֲשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָה
יָבֵא עָלֶיהָ וּלְקַחְהָ לֹא־לְאִשָּׁה וּיִבְמָה רס"י:
ו וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל־שֵׁם אָחִיו
הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל רס"י: ז וְאִם־לֹא

רס"י

ויתקרבון לדינא וידונגון ויזבון
ית זכאא ויחיבון ית חיבא:
ב ויהי אם בר חיבא לאלקאה
חיבא וירמנה דינא וילקנה
קדמוהי כמסת חובתה כמנן:
ג ארבעין ילקנה לא יוסף
דילמא יוסף לאלקיותה על אלן
מחא רבא ונקל אחיד לעיניך:
ד לא תחוד פום תורא בדישה:
ה ארי יתבון אחין כחדא וימות
חד מנהון ובר לית לה לא תהי
אתת מתנא לברא לגבר חלונ
יבמה יעול עלה ויבמה לה
לאנתו ויבמה: ו ויהי בכרא די
תליד יקום על שמא דאחיה
מתנא ולא יתמחי שמה
מישראל: ז ואם לא יצבי גברא

בדבר מאכל, אם כן למה נאמר 'שור'? להוציא
את האדם: בדישו. (שם פט) יכל יחסמנו מבחון?
תלמוד לומר: "לא תחסם שור", מפל מקום, ולמה
נאמר דיש? לומר לך מה דיש מיוחד, דבר שלא
נגמרה מלאכתו (למעשה ולחלה) וגדולו מן הארץ,
אף כל כיוצא בו, יצא החולב והמגבן והמסבץ,
שאין גדולו מן הארץ, יצא הלש והמקטף,
שנגמרה מלאכתו לחלה, יצא הבודל בתמרים
ובגרוגרות, שנגמרה מלאכתו למעשה: (ה) כִּי־
יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו. (יבמות יז) שהיתה להם ישיבה
אחת בעולם, פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו:
יחדו. המיוחדים בנחלה, פרט לאחיו מן האם: וּבֶן
אֵין־לוֹ. (שם כב) עין עליו: בן או בת, או בן הבן,
או בת הבן או בן הבת או בת הבת: (ו) וְהָיָה
הַבְּכוֹר. גדול האחים הוא מיבם אותה: אֲשֶׁר
תֵּלֵד. פרט לאילונית, שאינה יולדת: יָקוּם עַל־שֵׁם
אָחִיו. זה שייבם את אשתו, יטל נחלת המת בנכסי
אביו: וְלֹא־יִמָּחֶה שְׁמוֹ. (שם כד) פרט לאשת סריס,
ששמו מחוי: (ז) הַשְּׁעֵרָה. בתרגומו: 'לתרע בית

המשפט, אומר מעתה: אין שלום יוצא מתוך
מריבה, מי גרם ללוט לפרש מן הצדיק? הוי אומר
זו מריבה: וְהִרְשִׁיעוּ אֶת־הָרָשָׁע. יכל כל
המתחבין בדין לוקין? תלמוד לומר: (ב) וְהָיָה
אִם כֵּן הַכּוֹת הָרָשָׁע. פעמים לוקה, ופעמים אינו
לוקה, ומי הוא הלוקה? למד מן הענין. "לא
תחסם שור בדישו", לאו שלא נתק לעשה (מכות
יג): וְהַפִּילוּ הַשֹּׁפֵט. מלמד שאין מלקין אותו לא
עומד ולא יושב, אלא מטה: לַפָּנָיו כְּדִי רַשְׁעָתוֹ.
ולאחריו כדי שפתים, מכאן אמרו: מלקין אותו שתי
ידות מלאחריו ושליש מלפניו (מכות כב): בְּמִסְפָּר.
(שם) ואינו נקוד במספר, למד שהוא דבוק, לומר
במספר ארבעים ולא ארבעים שלמים, אלא מנן
שהוא סוכם ומשלים לארבעים והם ארבעים חסר
אחת: (ג) לֹא יִסִּיף. מכאן אזהרה למכה את
חברו: וְנִקְלָה אַחִיד. כל היום קוראו רשע,
ומשלקה, קראו אחיד: (ד) לֹא־תַחֲסֹם שׁוֹר
בְּדִישׁוֹ. (ב"ק נד) דבר הפתוב בהנה, והוא הדין
לכל בהמה, חיה ועוף, העושים במלאכה שהיא

יִחְפֹּץ הָאִישׁ לִקְחַת אֶת־יְבֻמָּתוֹ וְעָלָתָהּ
 יְבֻמָּתוֹ הַשְּׁעֵרָה אֶל־הַזִּקְנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יָבְמִי
 לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה
 יָבְמִי כִּי: ח וְקָרְאוּ־לּוֹ זִקְנֵי־עִירוֹ וְדָבְרוּ אֵלָיו
 וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפַצְתִּי לִקְחָתָהּ כִּי: ט וְנָגְשָׁה
 יְבֻמָּתוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזִּקְנִים וְחָלְצָה נֶעְלָו מֵעַל
 רִגְלוֹ וִירָקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כִּכָּה יַעֲשֶׂה
 לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה אֶת־בֵּית אָחִיו כִּי: י
 וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חָלוּץ הַנֶּעֱלָל כִּי: יא
 כִּי־יִנְצֻוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּו אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָּה
 אִשְׁתּוֹ הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת־אִשְׁתּוֹ מִיַּד מִכָּהוּ
 וְשָׁלַח יָדָהּ וְהַחֲזִיקָהּ בְּמַבְשָׁיו כִּי: יב וְקָצְתָהּ
 אֶת־כִּפָּה לֹא תַחֹם עֵינָהּ כִּי: יג לֹא־יִהְיֶה
 לָהּ בְּכִיסָךְ אָבֹן וְאָבֹן גְּדוֹלָה וְקִטְנָה כִּי: יד
 לֹא־יִהְיֶה לָהּ בְּבֵיתָהּ אִיפָה וְאִיפָה גְּדוֹלָה
 וְקִטְנָה כִּי: טו אָבֹן שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לָּהּ
 אִיפָה שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לָּהּ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ
 יָמֶיהָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֱלֹהֶיהָ נָתַן

רש"י

לְמַסֵּב יֵת יְבֻמָּתָהּ וְתִסַּק יְבֻמָּתָהּ
 לְתַרְעֵ בֵּית דִּינָא לְקֹדֶם סְבִיָּא
 וְתִימְרָ לֹא צָבִי יָבְמִי לְאֶקְמָא
 לְאֶחָוִהי שְׁמָא בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבִי
 לְיָבְמוּתִי: ח וְיִקְרוּן לָהּ סְבִי
 קָרְתָהּ וְיִמְלִלוּן עָמָה וְיָקוּם וְיִימְרָ
 לֹא רַעְנָא (רַעְנָא) לְמַסְבָּה:
 ט וְתִתְקַרֵּב יְבֻמָּתָהּ לְוֹתָהּ לְקֹדֶם
 סְבִיָּא וְתִשְׁרִי סִינָה מֵעַל רִגְלָהּ
 וְתִרְוֹק בְּאַנְפוּהִי וְתִתֵּב וְתִימְרָ
 כְּדִין יִתְעַבֵּד לְגַבֵּר דִּי לֹא יָבְמִי יֵת
 בֵּיתָא דְאֶחָוִהי: י וְיִתְקַרֵּי שְׁמָהּ
 בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית שְׂרִי סִינָא: יא אָרִי
 יִנְצוּן גְּבָרִין כְּחָדָא גְּבָר וְאֶחָוִהי
 וְתִתְקַרֵּב אֶתָּת חַד לְשִׁזְבָּא יֵת
 בַּעֲלָהּ מִיַּד מְחָוִהי וְתוֹשֵׁט יָדָהּ
 וְתִתְקַף בְּבֵית בְּהֶתְתָּה: יב וְתִקְוִין
 יֵת יָדָהּ לֹא תַחֹם עֵינָהּ: יג לֹא
 יִהְיֶה לָּהּ בְּכִיסָךְ מִתְקַל וּמִתְקַל
 רַבָּתָא וְזַעֲרָתָא: יד לֹא יִהְיֶה לָּהּ
 בְּבֵיתָהּ מְכִילָא וּמְכִילָא רַבָּתָא
 וְזַעֲרָתָא: טו מִתְקַלִּין שְׁלֵמִין
 דְּקָשׁוּט יִהְיוּ לָהּ מְכִילִין שְׁלֵמִין
 דְּקָשׁוּט יִהְיוּ לָהּ בְּדִיל דִּיּוֹרְכוּן
 יוֹמֶיהָ עַל אֶרְעָא דִּי אֱלֹהֶיהָ יִהְיֶה

שְׁלוֹם יוֹצֵא מִתּוֹךְ יְדֵי מִצּוֹת: (יב) וְקָצְתָהּ אֶת־
 כִּפָּה. מָמוֹן, דְּמִי בְּשִׁתּוֹ, הַכֹּל לְפִי הַמְּבִישׁ
 וְהַמְּבִישׁ, אוֹ אֵינוֹ אֵלָּא יָדָהּ מִמָּשׁ? נֹאמַר כָּאֵן
 "לֹא תַחֹס", וְנֹאמַר לְהֵלֵךְ בְּעֵדִים זִוְמִין "לֹא
 תַחֹס", מַה לְהֵלֵךְ מָמוֹן, אִפְּ כָּאֵן מָמוֹן: (יג) אָבֹן
 וְאָבֹן. מִשְׁקָלוֹת: גְּדוֹלָה וְקִטְנָה. (ספרי) גְּדוֹלָה
 כְּשִׁמְכֶחֶשֶׁת אֶת הַקִּטְנָה, שְׁלֵמָה יִהְיֶה נֹטֵל בְּגְדוֹלָה
 וּמִחֲזִיר בְּקִטְנָה: (יד) לֹא־יִהְיֶה לָּהּ. אִם עֲשִׂיתָ כֵּן,
 לֹא יִהְיֶה לָּהּ כְּלוּם: (טו) אָבֹן שְׁלֵמָה וְצֶדֶק

דִּינָא: (ח) וְעָמַד. בַּעֲמִידָה: וְאָמַר. (סוטה לב)
 בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְאִפְּ הִיא דְּכָרִיָּה בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ:
 (ט) וִירָקָה בְּפָנָיו. (יבמות קו) עַל גְּבִי קָרָע: אֲשֶׁר
 לֹא־יִבְנֶה. מִכָּאֵן לְמִי שֶׁחָלַץ, שְׁלֵמָה יִחְזֹר וְיִיבֵם,
 דְּלֹא כְּתִיב: 'אֲשֶׁר לֹא בָנָה', אֵלָּא: 'אֲשֶׁר לֹא
 יִבְנֶה', וּכְיָן שְׁלֵמָה בָּנָה, שׁוֹב לֹא יִבְנֶה: (י) וְנִקְרָא
 שְׁמוֹ וְגו'. (שם) מִצְוָה עַל כָּל הָעוֹמְדִים שֵׁם לֹמַר:
 'חָלוּץ הַנֶּעֱלָל': (יא) כִּי־יִנְצֻוּ אֲנָשִׁים. (ספרי) סוֹפֵן
 לְבָא לְיַדִּי מִכּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "מִיַּד מִכָּהוּ", אִין

לך: כס"י: כִּי תֹעֲבֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֲשֵׂה
 אֱלֹהֵי כָּל עֲשֵׂה עוֹל: פ מפטיר יז זְכוֹר אֶת
 אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עֲמָלֶךָ בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם
 מִמִּצְרַיִם כס"י: יח אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ
 כָּל־הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵינִי וַיִּגַע וְלֹא
 יֵרָא אֱלֹהִים כס"י: יט וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ |
 לְךָ מִכָּל־אֵיבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה־
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֶה אֶת־
 זְכוֹר * (זְכוֹר) עֲמָלֶךָ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא

לך: טז אֲרִי מִרְחֹק קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ
 כָּל עֶבֶד אֵלִין כָּל עֶבֶד שְׁקֵר:
 יז הוּי דְכִיר יְת דִּי עֶבֶד לְךָ עֲמָלֶךָ
 בְּאַרְחָא בְּמַפְקֹכוֹן מִמִּצְרַיִם:
 יח דִּי עֲרַעַךְ בְּאַרְחָא וְקָטַל בְּךָ
 כָּל דְּהוּוּ מִתְאַחֲרִין בְּתֶרֶךְ וְאַתָּה
 מְשַׁלְּהִי וְלֹאִי וְלֹא דְחַל מִן קָדָם
 יי: יט וְהִי כִּד יִנִּיחַ יי אֱלֹהֶיךָ לְךָ
 מִכָּל בְּעָלִי דְבִכְךָ מִסְחֹר סְחֹר
 בְּאַרְעָא דִּי יי אֱלֹהֶיךָ יִהֵב לְךָ
 אַחֲסָנָא לְמִירְתָּהּ תִּמְחִי יְת
 דְּוִכְרָנָא דְעֲמָלֶךָ מִתַּחַת שָׁמַיָא
 לֹא תִתְנָשִׁי: פ פ פ

תִּשְׁכַּח כס"י: פפפ ק"י פסוקים על"י סימן

* מנהג חב"ד לומר פעמיים מילת זכר: הראשון זְכוֹר (בצירה) והשני זְכוֹר (בסגול).

רע"י

לְתוֹכָהּ, אִף עַל פִּי שְׁנוֹנָה, הִקְרָה אוֹתָהּ בְּפָנֶי
 אַחֲרִים: וַיִּזְנֹב בְּךָ. מִכַּת זֶנֶב: חוֹתֶךָ מִלּוֹת וְזוֹרֶק
 כָּל־פִּי מַעֲלָה: כָּל־הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ. חֲסֵרֵי כַח
 מִחֲמַת חֲטָאִם, שְׁהִיָּה הֶעֱנַן פּוֹלָטִין: וְאַתָּה עֵינִי
 וַיִּגַע. עֵינִי בְּצִמָּא, דְּכִתִּיב: (שְׁמוֹת יז) "וַיִּצְמָא שָׁם
 הָעָם לִמֵּים", וְכִתִּיב אַחֲרָיו: "וַיִּבֹא עֲמָלֶךָ": וַיִּגַע.
 בְּדֶרֶךְ: וְלֹא יֵרָא. עֲמָלֶךָ: אֱלֹהִים. מִלְּהָרַע לְךָ:
 (יט) תִּמְחֶה אֶת־זְכוֹר עֲמָלֶךָ. מֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה,
 מֵעוֹלָל וְעַד יוֹנֵק, מִשּׁוֹר וְעַד שֶׁה, שְׁלֹא יִהְיֶה שָׁם
 עֲמָלֶךָ נִזְכָּר אֲפִלּוּ עַל הַבְּהֵמָה, לוֹמַר: בְּהֵמָה זוֹ
 מְשַׁל עֲמָלֶךָ הִיָּתָה: חֲסֵלַת פִּרְשַׁת תֵּצֵא

יְהִיָּה־לְךָ. אִם עֲשִׂיתָ כֵּן, יְהִיָּה לְךָ הַרְבֵּה: תוֹרָה טז
 (יז) זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ. אִם שְׁקִרְתָּ בְּמַדּוֹת
 וּבְמִשְׁקָלוֹת, הוּי דּוֹאֵג מִגְרוֹי הָאוֹיֵב, שְׁנֹאֲמַר: (מִשְׁלִי
 יא) "מֵאֲזֵנִי מִרְמָה תֹעֲבֹת ה'", וְכִתִּיב בְּתִרְיָה: "בָּא
 זָדוֹן וַיִּבֹא קָלוֹן": (יח) אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ. לְשׁוֹן
 מִקְרָה. דְּבַר אַחֵר: לְשׁוֹן קָרִי וְטִמְאָה. שְׁהִיָּה
 מִטְמָאן בְּמִשְׁכַּב זְכוֹר. דְּבַר אַחֵר: לְשׁוֹן קָר וְחָם,
 צִנּוֹן וְהַפְשִׁירָךְ מִתִּיחַתְךָ, שְׁהִיָּה כָּל הָאוֹמוֹת יִרְאִים
 לְהִלָּחֵם בָּכֶם, וְכֹא זֶה וְהַתְחִיל וְהִרְאָה מְקוֹם
 לְאַחֲרִים. מְשַׁל לְאַמְבִּטֵי רוֹתַחַת, שְׁאִין כָּל בְּרִיָּה
 יְכוֹלָה לִירֹד בְּתוֹכָהּ, בָּא כֵּן בְּלִיעֵל אֶחָד, קִפְץ וַיִּרֹד

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
 שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
 ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
 מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשָּׁה לְפָנֶי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינִי־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכְיָה דְּרִבִּינַעִם, וְכָל־נְתִיבִיתָהּ שְׁלוֹם. אֲרֶךְ יָמִים בְּיָמֶינָהּ, בְּשִׁמְלָהּ
 עֵשֶׂר וְכַבּוֹד. יי חֲפִץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיִּיקִים לְגָלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נִגַּד הַתּוֹפֵר, שִׁמְקוֹם הַתּוֹפֵר יִהְיֶה בְּאַמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִיל
 שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאַמֶּת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבַנְּבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת כי תצא בישעיה פרק נד

נֹד אֶרְצִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָּה פֶּצְחִי רִנָּה וְצִהְלִי לֹא-חֲלָה כִּי-רַבִּים בְּנֵי-שׁוֹמְמָה מִבְּנֵי בְּעוּלָה
אָמַר יְהוָה: בַּהֲרִיבִי מְקוֹם אֶהְיֶה וְיִרְעוּת מִשְׁכְּנוֹתַיִךְ יִטּוּ אֶל-תַּחֲשֻׁכִּי הָאֲרִיכִי מִיתְרֶיךָ
וַיִּתְּדֶיךָ חֻזְקִי: גִּבִּימִין וּשְׁמָאוֹל תִּפְרָצִי וְזִרְעֶךָ גּוֹיִם יִירָשׁ וְעָרִים נִשְׁמֹות יוֹשִׁיבוּ:
וְאֶל-תִּירְאֵי כִּי-לֹא תִבּוֹשִׁי וְאֶל-תִּכְלָמִי כִּי-לֹא תִחַפְּרִי כִּי בִשֵּׁת עֲלוּמֶיךָ תִּשְׁכַּחִי וְחִרְפַּת
אֲלֻמְנוֹתַיִךְ לֹא תִזְכְּרִיעוּד: הִכִּי בְּעִלְיֶיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שָׁמוּ וְגֵאלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
אֱלֹהֵי כָל-הָאָרֶץ יִקְרָא: וּכְיִכְאֲשֶׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ קְרָאךָ יְהוָה וְאִשֶּׁת נְעוּרִים כִּי
תִמָּאֵס אָמַר אֱלֹהֶיךָ: וּבְרַנֶּנֶּה קָטָן עֲזוּבֶיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבָּצֶךָ: הִכְשַׁעְפָּה קִצְפָּה
הַסִּתְרֹתִי פָנַי רַנֶּנֶּה מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גֵּאלֶךָ יְהוָה: טִכְּמִי גִחַל זֹאת לִי
אֲשֶׁר נִשְׁכַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִיֶּנֶח עוֹד עַל-הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁכַּעְתִּי מִקִּצְפָּה עָלֶיךָ וּמִגֶּעֶר-בְּךָ: יִכִּי
הַהָרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמּוּטִינָה וְחִסְדֵּי מֵאֲתָךְ לֹא-יִמּוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוּט אָמַר
מֶרְחֶמֶךָ יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דִּבְרָיו אֱמֶת
וְצִדִּיק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דִּבְרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדִּבְרֶיךָ
אֲחֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן בְּכָל דִּבְרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אלול, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת הפ"י עבור בתם תח"י ולפלא שזה זמן רב ביותר שלא הי' ממנו כל ידיעות וגם
עתה מסתפק בהפ"י ותו לא מידי, ובטח ימלא בהזדמנות הבאה ויהי רצון שיבשר טוב.

במ"ש אודות בתו תח"י הנ"ל, כפי שאפשר לברר המצב במכתבו, כמה טפולים חדשים נתחדשו
בשנים האחרונות בכגון דא, כמו כדורים (פילען) הממהרים את ההתפתחות וכו' וכמדומה שבמדינת
שווייץ נמצאים רופאים גדולים מומחים במקצוע זה, וכדאי שיתוודע עד"ז בפרטיות, ויעשה בהתאם
להידיעות שיקבל.

מוכרחני להעיר בהנוגע לסיום מכתבו, שכשיעזור השי"ת ותתרפא יתן בל"נ לשיבת תומכי
תמימים וכו' שאין זה נוסח רצוי באופן דלהתנות תנאים עם השי"ת ולהקדים שתחלה יעזור ואחרי כן וכו'
והרי ענינו של כל איש ישראל הוא לעשות ככל האפשרי וככל יכולתו בעניני תורה ומצוות שצדקה בכלל זה
ועוד ששקולה היא כנגד כל המצוות עד שנקראת בשם מצוה סתם (עיי' בתניא פרק ל"ז בארוכה) וביחד עם
זה להתפלל לבקש ולדרוש מהשי"ת המצטרך לו בבני חיי ומזוני ריחי. וק"ל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור ולכוח"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

לוח זמנים לשבוע פרשת כי תצא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר ז									
			ש	א	ש	א								
באר שבע (ק)	06:12	06:08	08:52	08:51	09:25	09:24	10:30	10:30	19:11	19:18	19:35	19:43	18:54	19:45
חיפה (ק)	06:09	06:05	08:51	08:50	09:23	09:22	10:29	10:29	19:12	19:20	19:37	19:44	18:43	19:46
ירושלים (ק)	06:08	06:04	08:50	08:49	09:22	09:21	10:28	10:28	19:12	19:19	19:36	19:43	18:33	19:44
תל אביב (ק)	06:12	06:08	08:52	08:51	09:25	09:24	10:30	10:30	19:11	19:19	19:36	19:43	18:55	19:46
אוסטריה וינה (ק)	06:04	05:56	08:56	08:52	09:27	09:24	10:37	10:35	19:46	19:58	20:16	20:29	19:44	20:46
אוסטרליה מלבורן (ח)	06:43	06:51	08:58	09:03	09:30	09:35	10:31	10:31	18:00	17:55	18:25	18:20	17:42	18:36
אוקראינה אודסה (ק)	06:11	06:03	09:00	08:57	09:32	09:29	10:41	10:39	19:45	19:56	20:14	20:26	19:28	20:18
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	05:48	05:40	08:40	08:37	09:13	09:09	10:20	10:20	19:45	19:33	20:03	20:16	19:15	20:05
אוק. ז'יטומיר (ק)	06:13	06:04	09:05	09:01	09:37	09:34	10:45	10:45	20:11	19:58	20:30	20:43	19:43	20:34
אוקראינה קייב (ק)	06:04	05:55	08:57	08:53	09:29	09:25	10:37	10:37	20:05	19:53	20:24	20:38	19:37	20:28
אוקראינה דונייצק (ק)	05:39	05:31	08:30	08:27	09:02	08:59	10:10	10:10	19:31	19:20	19:50	20:02	19:04	19:54
איטליה מילאנו (ק)	06:38	06:30	09:27	09:24	09:59	09:56	11:06	11:06	20:20	20:10	20:39	20:50	19:54	20:53
אקוואדור קיטו (ח)	06:04	06:06	08:37	08:39	09:09	09:07	10:12	10:12	18:27	18:26	18:47	18:48	18:08	18:51
ארגנטינה ב. איירס (ח)	07:14	07:21	09:34	09:34	10:07	10:07	11:03	11:00	18:31	18:35	19:00	18:56	18:17	19:11
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	08:08	08:17	10:24	10:30	11:01	10:55	11:56	11:52	19:18	19:24	19:51	19:45	19:19	19:55
ארה"ב בולטימור (ק)	06:30	06:24	09:14	09:12	09:45	09:46	10:53	10:53	19:53	19:44	20:10	20:20	19:28	20:14
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	06:17	06:11	09:03	09:00	09:32	09:35	10:41	10:42	19:46	19:37	20:03	20:13	19:20	20:15
ארה"ב ג'רסי (ק)	06:17	06:11	09:03	09:01	09:33	09:35	10:41	10:42	19:45	19:36	20:03	20:12	19:20	20:15
ארה"ב דטרויט (ק)	06:51	06:44	09:38	09:36	10:07	10:10	11:16	11:17	20:25	20:15	20:42	20:53	19:59	20:54
ארה"ב היוסטון (ק)	06:54	06:51	09:34	09:33	10:05	10:06	11:11	11:11	19:57	19:50	20:14	20:21	19:33	20:23
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	06:21	06:16	09:03	09:02	09:34	09:35	10:41	10:41	19:34	19:26	19:51	19:59	19:10	20:01
ארה"ב מיאמי (ק)	06:57	06:55	09:35	09:34	10:07	10:07	11:12	11:12	19:51	19:45	20:08	20:15	19:29	20:18
ארה"ב ניו הייבן (ק)	06:13	06:07	08:58	08:56	09:28	09:31	10:37	10:38	19:41	19:31	20:08	20:08	19:15	20:12
ארה"ב שיקאגו (ק)	06:09	06:02	08:56	08:54	09:25	09:28	10:35	10:36	19:43	19:34	20:01	20:11	19:17	20:12
בוליביה לה פאס (ח)	06:32	06:37	09:02	09:05	09:34	09:31	10:35	10:32	18:35	18:35	18:57	18:56	18:17	19:01
בלגיה אנטוורפן (ק)	06:48	06:39	09:41	09:37	10:10	10:14	11:21	11:23	20:50	20:37	21:09	21:23	20:21	21:27
בלגיה בריסל (ק)	06:48	06:39	09:41	09:38	10:10	10:14	11:21	11:23	20:51	20:38	21:10	21:23	20:22	21:26
בלרוס ליובאוויטש (ק)	05:53	05:42	08:51	08:46	09:18	09:23	10:31	10:34	20:14	19:59	20:34	20:50	19:44	20:38
ברזיל ס. פאולו (ח)	06:15	06:21	08:38	08:41	09:13	09:09	10:12	10:09	17:58	18:00	18:22	18:20	17:41	18:29
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	06:01	06:06	08:24	08:27	08:59	08:55	09:58	09:55	17:45	17:47	18:09	18:07	17:28	18:15
בריטניה לונדון (ק)	06:04	05:55	08:59	08:55	09:27	09:31	10:39	10:41	20:10	19:57	20:30	20:44	19:41	20:46
בריטניה מנצ'סטר (ק)	06:09	05:59	09:05	09:01	09:33	09:37	10:46	10:48	20:23	20:09	20:43	20:58	19:54	21:01
גרמניה ברלין (ק)	06:09	05:59	09:04	09:00	09:32	09:36	10:44	10:46	20:18	20:04	20:38	20:52	19:49	20:42
גרמניה פרנקפורט (ק)	06:31	06:22	09:25	09:21	09:53	09:56	11:04	11:06	20:33	20:20	20:52	21:05	20:04	20:56
הודו בומביי (ח)	06:21	06:20	08:56	08:55	09:28	09:28	10:33	10:32	19:03	18:58	19:20	19:25	18:41	19:24
הודו פונה (ח)	06:16	06:14	08:52	08:52	09:24	09:24	10:28	10:28	19:00	18:55	19:17	19:22	18:37	19:21
הונגריה בודפשט (ק)	05:55	05:47	08:45	08:42	09:15	09:18	10:25	10:27	19:45	19:33	20:03	20:15	19:17	20:07
טורקיה אינסטמבול (ח)	05:25	05:19	08:10	08:08	08:41	08:43	09:49	09:50	18:54	18:44	19:11	19:21	18:28	19:15
יוון אתונה (ק)	06:49	06:44	09:33	09:31	10:04	10:06	11:12	11:12	20:11	20:02	20:37	20:02	19:45	20:32
מולדובה קישינב (ק)	06:18	06:10	09:04	09:07	09:36	09:39	10:47	10:48	20:04	19:52	20:34	20:22	19:36	20:26

לוח זמנים לשבוע פרשת כי תצא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	06:12	06:13	08:53	08:53	09:23	09:23	10:28	10:29	19:06	19:01	19:28	19:23	18:44	19:27
ניו-זיילנד קרייסטצ'רץ (ח)	07:10	07:00	09:16	09:11	09:49	09:44	10:44	10:39	17:55	18:01	18:22	18:29	17:42	18:33
נפאל קטמנדו (ח)	05:32	05:35	08:16	08:17	08:47	08:48	09:54	09:53	18:40	18:34	19:04	18:57	18:17	19:01
סינגפור סינגפור (ח)	07:00	06:59	09:29	09:28	10:02	10:00	11:04	11:02	19:15	19:13	19:36	19:34	18:55	19:38
פולין ורשא (ק)	05:28	05:38	08:29	08:33	09:01	09:05	10:13	10:16	19:48	19:35	20:22	20:08	19:19	20:12
פרו לימה (ח)	06:15	06:11	08:38	08:35	09:11	09:08	10:11	10:09	18:07	18:07	18:28	18:28	17:49	18:32
צרפת ליאון (ק)	06:47	06:54	09:41	09:44	10:13	10:16	11:23	11:24	20:39	20:28	21:09	20:57	20:12	21:11
צרפת פריז (ק)	06:51	06:59	09:48	09:51	10:20	10:23	11:31	11:32	20:55	20:43	21:26	21:14	20:27	21:28
קולומביה בוגוטה (ח)	05:44	05:44	08:20	08:18	08:50	08:48	09:53	09:51	18:13	18:11	18:34	18:32	17:53	18:36
קנדה טורונטו (ק)	06:27	06:34	09:20	09:22	09:52	09:54	11:01	11:02	20:12	20:02	20:40	20:30	19:45	20:42
קנדה מונטריאול (ק)	06:01	06:09	08:55	08:58	09:27	09:30	10:37	10:38	19:51	19:41	20:21	20:10	19:24	20:23
קפריסין לרנקה (ק)	06:10	06:15	08:54	08:55	09:27	09:28	10:34	10:34	19:25	19:17	19:50	19:42	19:01	19:46
רוסיה מוסקבה (ק)	06:11	06:23	09:18	09:23	09:49	09:54	11:03	11:06	20:52	20:37	21:29	21:13	20:21	21:31
רוסיה רוסטוב (נא-דון) (ק)	06:26	06:34	09:20	09:23	09:52	09:56	11:03	11:04	20:21	20:10	20:51	20:40	19:54	20:44
שווייץ ציריך (ק)	06:28	06:36	09:25	09:28	09:56	09:59	11:07	11:08	20:28	20:17	20:59	20:47	20:01	21:00
תאילנד בנקוק (ח)	06:03	06:04	08:37	08:37	09:10	09:09	10:13	10:12	18:38	18:34	19:00	18:56	18:17	19:00

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק: ליל שבת אחר צאת הכוכבים

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

חיש הפצת המעינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il